FLETORJA ZYRTARE
E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

www.qbz.gov.al

Viti: 2026 – Numri: 13

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Tiranë – E hënë, 19 janar 2026

PËRMBAJTJA

		Faqe
Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 55, datë 10.10.2025	Me objekt shfuqizimin e vendimeve nr. 2818, datë 25.10.2017, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë; nr. 1231, datë 8.5.2018, të Gjykatës së Apelit Tiranë; nr. 00-2024-1012, datë 30.5.2024, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.....	931
Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 60, datë 16.10.2025	Me objekt deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese.....	952
Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 66, datë 3.11.2025	Me objekt shfuqizimin e vendimit nr. 539, datë 25.9.2025, të Këshillit të Ministrave, "Për shkarkimin nga detyra të kryetarit të Bashkisë Tiranë, z. Erion Veliaj", si të papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë. Shfuqizimin e dekretit nr. 350, datë 1.10.2025, të Presidentit të Republikës, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore", për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë Tiranë, si të papajtueshëm me nenin 115, pikat 2 dhe 3, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë. Pezullimin e efekteve juridike të dekretit nr. 350, datë 1.10.2025, të Presidentit të Republikës, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore", për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë Tiranë, në zbatim të efekteve pezulluese që parashikojnë pikat 2 dhe 3, të nenit 115 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, deri në marrjen e vendimit nga Gjykata Kushtetuese.....	979

Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 79, datë 12.12.2025	Me objekt shfuqizimin e vendimeve nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, të Gjykatës Administrative të Apelit; nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë dhe të vendimit unifikues nr. 3, datë 24.11.2016, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.....	1004
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 306, datë 21.11.2025	Mbi miratimin e një ndryshimi në "Kodin e Rrjetit TAP", propozuar nga TAP AG më 8 tetor 2025.....	1014
Vendim i Entit Rregullator të Energjisë nr. 348, datë 29.12.2025	Mbi miratimin e udhëzuesit mbi operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike.....	1156

VENDIM
Nr. 55, datë 10.10.2025

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Holta Zaçaj	kryetare;
Marsida Xhaferllari	anëtare;
Fiona Papajorgji	anëtare;
Sonila Bejtja	anëtare;
Sandër Beci	anëtar;
Ilir Toska	anëtar;
Genti Ibrahimi	anëtar,

me sekretare Belma Lleshi, në datat 19.6.2025, 16.9.2025 dhe 9.10.2025 mori në shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve çështjen nr. 2 (K) 2024 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUES: Kastriot Ismailaj, përfaqësuar nga avokat Arben Braçe, me prokurë të përgjithshme.

SUBJEKT I INTERESUAR:

PROKURORIA E Përgjithshme, përfaqësuar nga prokuror Isa Jata, me autorizim.

OBJEKTI: Shfuqizimi i vendimeve nr. 2818, datë 25.10.2017, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë; nr. 1231, datë 8.5.2018, të Gjykatës së Apelit Tiranë; nr. 00-2024-1012, datë 30.5.2024, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

BAZA LIGJORE: Nenet 17, 31, shkronjat "d" dhe "ç", 32, pika 2, 33, pika 1, 34, 42, 122, 131, pika 1, shkronja "f", 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, si dhe 142, pika 1, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë *(Kushtetuta);* nenet 6, pikat 2 e 3 dhe 7 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (*KEDNJ*); Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar; Konventa e Këshillit të Evropës, "Për pastrimin, kërkimin, kapjen dhe konfiskimin e produkteve të krimit dhe për financimin e terrorizmit"; nenet 27, 71 dhe 71/a të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar *(Ligji Organik i Gjykatës).*

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes Genti Ibrahimi, mori në shqyrtim pretendimet e kërkuesit Kastriot Ismailaj *(kërkuesi),* i cili ka kërkuar pranimin e kërkesës, prapësimet me shkrim të subjektit të interesuar, Prokurorisë së Përgjithshme, që ka kërkuar rrëzimin e kërkesës, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I
Rrethanat e çështjes

1. Me vendimin nr. 36871, datë 28.12.2006, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, shoqëria "Adriatic Development Corporation" Ltd. sh.p.k. *(shoqëria "ADC")* është njohur si person juridik, me ortak të vetëm e themelues të saj kërkuesin. Po kështu, në datën 5.7.2010 është themeluar shoqëria "Debt International Advisory" *(DIA)* me kapital prej 50 mijë USD dhe seli në Ishujt e Virgjër të Shteteve Britanike, me ortakë kërkuesin dhe shtetasin A.L., e cila në datën 2.8.2010 ka krijuar degë në Tiranë, ku kërkuesi është emëruar përfaqësues ligjor dhe është autorizuar për të realizuar procedurat e regjistrimit të kësaj dege në regjistrin tregtar të Qendrës Kombëtare të Regjistrimit *(QKR).* Në vijim, në datën 4.8.2010 shoqëria "Debt International Advisory - Dega Shqipëri" *(DIA, Dega Shqipëri)* është regjistruar në regjistrin tregtar, me objekt të veprimtarisë investime financiare, mbledhje detyrimesh, konsulta në fusha të ndryshme etj., me përfaqësues ligjor, deri në muajin dhjetor të vitit 2014, kërkuesin.

2. Në datën 1.9.2010 "DIA, Dega Shqipëri" dhe "Operatori i Sistemit të Shpërndarjes" sh.a. *(OSSH)* kanë nënshkruar kontratën e porosisë "Marrëveshja e shërbimeve të mbledhjes së borxhit", sipas së cilës "DIA, Dega Shqipëri" do të mblidhte nga debitorët e OSSH-së, me mbështetjen dhe shpërblimin e kësaj të fundit, të gjitha borxhet dhe kamatat që kishin kaluar afatin prej 90 ditësh, duke përdorur mjete juridike të përshtatshme. Kjo kontratë është nënshkruar nga kërkuesi, në cilësinë e përfaqësuesit të shoqërisë "DIA, Dega Tiranë", kryetari i bordit drejtues të OSSH-së, J.H., e anëtari i këtij bordi, J.I., dhe është parashikuar të zgjasë për një afat 2-vjeçar. Duke qenë se sipas statutit të shoqërisë "CEZ Shpërndarje" sh.a. *(CEZ)* miratimi i kontratave bëhej nga këshilli mbikëqyrës i saj, ky i fundit është mbledhur në datën 25.10.2010 për marrëveshjen në fjalë. Nënshkrimi i saj nuk është realizuar, për shkak

se marrëveshja nuk përmbante bashkëlidhur anekset përkatëse, ndaj nuk mund të hidhej në votim. Në vijim, në datën 1.2.2011 mes palëve është nënshkruar një marrëveshje e dytë, me të njëjtin objekt dhe për një afat dyvjeçar, e cila është zgjidhur në muajin tetor të vitit 2011. Bazuar në këtë marrëveshje, një pjesë e punonjësve të shoqërisë "CEZ" i kanë kaluar shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri".

3. Si rrjedhojë e mosmarrëveshjeve të krijuara mes palëve, në datën 23.1.2013 shoqëria "DIA, Dega Shqipëri" i është drejtuar Gjykatës Ndërkombëtare të Arbitrazhit me padi ndaj OSSH-së, duke kërkuar shpërblimin e dëmit, si pasojë e zgjidhjes së kontratës. Çështja rezulton të jetë zgjidhur me mirëkuptim mes palëve në datën 3.12.2014.

4. Po kështu, mbi bazën e informacioneve të përcjella nga sektori i krimit ekonomik dhe financiar i Drejtorisë së Policisë të Qarkut Tiranë, në vitet 2008 dhe 2012 Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë *(Prokuroria e Tiranës)* ka regjistruar procedimet penale nr. 978 *(procedimi penal nr. 978/2008)* dhe nr. 963 *(procedimi penal nr. 963/2012)* në ngarkim të kërkuesit për kryerjen e veprës penale "Pastrimi i produkteve të veprës penale", të parashikuar nga neni 287 i Kodit Penal *(KP)*, pasi dyshohej se përmes llogarive të shoqërive të krijuara e administruara prej tij kishte kryer transaksione financiare pa logjikë ekonomike, me burime të ardhurash të dyshuara nga aktivitete të paligjshme kriminale. Në përfundim të hetimeve Prokuroria e Tiranës ka vendosur pushimin e procedimeve penale në fjalë, ndërsa Prokuroria e Përgjithshme ka vendosur shfuqizimin e këtyre vendimeve. Procedimet e sipërpërmendura janë bashkuar më pas me procedimin penal nr. 6381 të vitit 2014 *(procedim penal nr. 6381/2014),* të regjistruar nga Prokuroria e Tiranës në ngarkim të kërkuesit për kryerjen e veprave penale "Mashtrimi", më shumë se një herë, me pasoja të rënda e në bashkëpunim dhe "Pastrimi i produkteve të veprave penale", në bashkëpunim, më shumë se një herë, të parashikuara respektivisht nga nenet 143, paragrafi i dytë dhe 287, paragrafi i dytë, të KP-së. Në vijim, në datën 15.12.2015 prokuroria i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë me kërkesë për dërgimin në gjyq të procedimit penal nr. 6381/2014.

5. Po kështu, duke marrë shkas nga procedimi penal nr. 6381/2014, bazuar në ligjin nr. 10192, datë 3.12.2009, "Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikimit nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë" *(ligji nr. 10192/2009)*, në datën 16.12.2014 Prokuroria pranë Gjykatës për Krime të Rënda Tiranë ka regjistruar procedimin pasuror nr. 12 në ngarkim të kërkuesit dhe i është drejtuar në vijim Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda Tiranë me kërkesë për konfiskimin e kalimin në favor të shtetit të disa pasurive në emër të tij, të së ëmës, bashkëshortes dhe shoqërisë "ADC". Gjykata e shkallës së parë ka vendosur pranimin e kërkesës, vendim i cili është lënë në fuqi nga Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, ndërsa Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, në dhomën e këshillimit, ka vendosur mospranimin e rekursit të kërkuesit. Në vijim, kërkuesi i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese (*Gjykata*) me ankim kushtetues individual, për të cilin, me vendimin nr. 135, datë 2.12.2021, Mbledhja e Gjyqtarëve të Gjykatës ka vendosur moskalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare. Ky proces është kundërshtuar më pas nga kërkuesi në Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut *(GJEDNJ)*, e cila, me vendimin e datës 8.7.2025, ka vlerësuar se pretendimet e tij për cenimin e parimit të gjykimit nga një gjykatë e paanshme, për shkak të përbërjes së trupit gjykues të Gjykatës së Lartë, ishin të bazuara.

6. Për sa i takon çështjes penale, në përfundim të gjykimit, me vendimin nr. 2818, datë 25.10.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë ka deklaruar kërkuesin fajtor për veprat penale "Mashtrimi", me pasoja të rënda në bashkëpunim, të parashikuar nga neni 143, paragrafi i tretë, i KP-së dhe "Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale", të parashikuar nga neni 287, paragrafi i dytë, i KP-së, i ndryshuar me ligjin nr. 9686 të datës 26.2.2007, si dhe dënimin e tij përfundimisht me 11 vjet burgim në bashkim të dënimeve. Gjykata ka vlerësuar se, në bashkëpunim me shtetasit J.H. dhe J.I., me veprime aktive të kundërligjshme dhe nëpërmjet mashtrimit kërkuesi kishte vjedhur shuma të mëdha, mbi 5.000.000 euro, në dëm të shoqërisë "CEZ" dhe shtetit shqiptar. Sipas gjykatës, lëshimi dhe përfitimi i faturave pa asnjë bazë kontraktuale ose ligjore dhe pa kryer punë reale, pagesa e faturave për mbledhjen e borxhit dhe identifikimin e debitorëve pa pasur formalisht kontratë të miratuar për këtë qëllim e për shërbim të njëjtë me atë të kryer nga vetë shoqëria "CEZ"

(përmes projektit "Master Data Cleaning"), si dhe falsifikimi i dokumenteve me qëllim mbulimin e vjedhjes, tregonin për kryerjen e veprës penale të vjedhjes përmes mashtrimit, ndërsa, referuar jurisprudencës unifikuese të Gjykatës së Lartë, dëmi i shkaktuar përbënte "pasojë të rëndë". Po kështu, kërkuesi kishte konsumuar edhe elementet e veprës penale "Pastrimi i produkteve të veprës penale", pasi nuk kishte arritur të paraqiste dokumente justifikuese për transfertat hyrëse dhe dalëse të shoqërisë "ADC", për të cilën të dhënat dhe provat indirekte (indiciet) tregonin se paratë e transferuara në llogaritë e saj rridhnin nga veprimtari të paligjshme kriminale. Krahas vendimit të dënimit, në bazë të nenit 190 të Kodit të Procedurës Penale *(KPP)*, gjykata e rrethit ka vendosur edhe konfiskimin e kalimin në favor të shtetit të provave materiale të sekuestruara me vendime gjyqësore të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, konkretisht të shumave 3.215.176 dollarë dhe 451.132 euro të sekuestruara pranë bankës "Credit Agricole" dhe 938.868 dollarë, 1.028 euro e 12.360.000 lekë të sekuestruara pranë bankës "Venetto" në llogarinë e shoqërisë "ADC". Në datën 8.11.2017 kërkuesi ka ankimuar vendimin e gjykatës së rrethit, ndërsa në datën 19.3.2018 ka paraqitur ankim shtesë.

7. Me vendimin nr. 1231, datë 8.5.2018, Gjykata e Apelit Tiranë ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të gjykatës së rrethit, duke e çmuar të drejtë atë, me argumentin se nga faktet dhe provat direkte e indirekte të administruara gjatë gjykimit rezultonte e provuar fajësia e kërkuesit. Kundër këtij vendimi kërkuesi ka paraqitur rekurs.

8. Me vendimin nr. 00-2024-1012, datë 30.5.2024, të marrë në dhomën e këshillimit, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka vendosur mospranimin e rekursit të kërkuesit, duke vlerësuar se cilësimi juridik i faktit në veprën penale "Mashtrimi", me pasoja të rënda dhe në bashkëpunim, ishte kryer nga gjykatat në përputhje me ligjin penal material e procedural dhe me të drejtë gjykatat e faktit e kishin konsideruar pasojë të rëndë dëmin e shkaktuar shoqërisë "CEZ". Po kështu, cilësimi i fakteve ishte kualifikuar drejt nga të dyja gjykatat edhe për sa u përket elementeve të veprës penale "Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale", të parashikuar nga neni 287, paragrafi i dytë, i KP-së.

9. Në datën 25.11.2024 kërkuesi i është drejtuar Gjykatës me ankim kushtetues individual, sipas objektit. Në datën 24.2.2025 Kolegji i Gjykatës ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve, ndërsa në datën 19.5.2025 Mbledhja e Gjyqtarëve ka vendosur pranimin e kërkesës për dorëheqje të një gjyqtareje kushtetuese.

II
Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

10. ***Kërkuesi***, në mënyrë të përmbledhur, ka parashtruar se i janë cenuar:

10.1. *Parimi ne bis in idem*, i garantuar nga neni 34 i Kushtetutës dhe *parimi i sigurisë juridike,* pasi: i. prokuroria nuk ka marrë parasysh vendimet e saj për pushimin e procedimeve penale nr. 978/2008 dhe nr. 963/2012, të cilat bazoheshin në të njëjtat informacione, të dhëna, fakte dhe ngjarje ndaj të njëjtit shtetas e operatori ekonomik si ato të procedimit penal nr. 6381/2014; ii. vendimet e prokurorit më të lartë për shfuqizimin e vendimeve të pushimit të procedimeve penale nr. 978/2008 dhe nr. 963/2012 janë marrë në shkelje të neneve 4, pika 1, 15 e 42, pika 1, të Kushtetutës, nenit 24, pika 5, të KPP-së së kohës, si dhe vendimit unifikues nr. 4, datë 14.10.2002 *(vendim unifikues nr. 4/2002)* të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë; iii. ai është dënuar njëkohësisht si për veprën penale të mashtrimit, ashtu edhe atë të pastrimit të produkteve të veprës penale, ndonëse këto vepra konkurrojnë me njëra-tjetrën. Dënimi për veprat penale të mashtrimit dhe të pastrimit të produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale është bërë në interpretim të gabuar të neneve 143, paragrafi i tretë, dhe 287 të KP-së, në cenim të *parimit të ligjshmërisë.* Sipas konventës së Këshillit të Evropës, "Për pastrimin, kërkimin, kapjen dhe konfiskimin e produkteve të krimit dhe për financimin e terrorizmit" *(ETS nr. 198),* të ratifikuar nga shteti shqiptar me ligjin nr. 9646, datë 27.11.2006, subjekti i veprës penale kryesore nuk mund të jetë edhe subjekti i veprës penale të pastrimit të produkteve të veprës penale. Gjykata e rrethit ka ngatërruar konceptet ligjore të veprës penale të mashtrimit me atë të vjedhjes së pasurisë. Si për veprën penale me objekt aktivitetin ekonomik, ashtu edhe për pastrimin e produkteve të veprës penale, kjo gjykatë ka referuar në direktivë të Këshillit të Evropës, pa e cituar konkretisht atë.

10.2. *E drejta për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme,* e garantuar nga neni 32, pika 2, i Kushtetutës, pasi:

10.2.1. Vendimet e gjykatave janë bazuar në dëshmi të personave lidhur me fakte dhe ngjarje të dëgjuara ose mësuara nga persona të tretë, të panjohur prej tyre. Pyetja e dëshmitarit R.K., jurist e avokat mbrojtës i "DIA, Dega Shqipëri" dhe OSSHE-së në Gjykatën e Arbitrazhit Ndërkombëtar, është bërë në shkelje të ligjit për profesionin e avokatit, i cili ndalon pyetjen e avokatit për rrethana të mësuara gjatë ushtrimit të profesionit. Po kështu, në shkelje të nenit 156, pika 1, shkronja "ç", të KPP-së, gjykatat e faktit kanë marrë në konsideratë dëshminë e shtetasit A.S., i cili ishte në konflikt interesi me të, pasi e kishte kallëzuar 2 herë penalisht kërkuesin e ishte shpallur debitor nga "DIA, Dega Shqipëri" me vendim gjykate, si dhe dëshmitë e shtetasve O.K., S.H. e R.K., të cilët ishin në kushte papajtueshmërie. Duke qenë se në ankim kërkuesi kishte pretenduar shkelje të dispozitave procedurale për mënyrën e marrjes së provave, gjykata e apelit kishte detyrimin të përsëriste hetimin gjyqësor, duke urdhëruar paraqitjen në seancë të dëshmitarëve të kërkuar prej tij. Kjo gjykatë u ka dhënë vlerë të paracaktuar dëshmive të administruara në gjykatën e rrethit, duke ndërtuar skemë ngjarjeje të ndryshme nga aktet e administruara në dosje.

10.2.2. Ai nuk ka qenë i pranishëm në procedurën e sekuestrimit të akteve shkresore të datës 9.9.2015. Projekti i ashtuquajtur "Master Data Cleaning" nuk është marrë me procesverbal sekuestrimi dhe vendimi i prokurorit për sekuestrimin nuk ndodhet në fashikullin e gjykimit. Po kështu, *e-mail*-i bashkëshoqërues i dokumentit "P.&P.", i depozituar nga organi i prokurorisë në seancën e datës 23.9.2016 të gjykatës së rrethit, është fabrikuar. Gjykatat kanë vlerësuar si fiktiv dokumentin e përgatitur në gjuhën angleze nga DIA, duke marrë përsipër të bëjnë njëkohësisht rolin e përkthyesit e të ekspertit. Edhe pse dokumentacioni origjinal i sekuestruar në banesën e tij në datën 12.5.2025 provonte dhe u jepte përgjigje pyetjeve për krijimin e shumave monetare të sekuestruara e origjinën e tyre, ai nuk është marrë parasysh nga organi i akuzës dhe gjykatat. Dënimi i tij është bazuar në prova indirekte.

10.3. *E drejta për proces të rregullt ligjor, e garantuar nga neni 42 i Kushtetutës,* në drejtim të:

10.3.1. *Së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme*, pasi: i. të 7-a kërkesat e tij për përjashtimin e trupit gjykues të gjykatës së rrethit janë rrëzuar nga trupa të tjerë gjykues të kësaj gjykate. Pretendimet e tij në këtë drejtim nuk janë marrë parasysh nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë; ii. Gjyqtari i Gjykatës së Lartë I.P., që ka shqyrtuar rekursin e tij, ka qenë njëkohësisht edhe pjesë e trupit gjykues të kësaj gjykate që ka vendosur për konfiskimin e llogarive bankare të tij, të shoqërisë "ADC" dhe automjeteve në emër të tij. Ky gjyqtar duhet të kishte kërkuar dorëheqjen nga shqyrtimi i çështjes, ashtu si dy gjyqtarët e tjerë të kësaj gjykate, dorëheqjet e të cilëve janë pranuar; iii. Çështja është shqyrtuar nga Gjykata e Lartë në dhomën e këshillimit, pa praninë e palëve; dhe iv. në një periudhë kohore prej 10 minutash.

10.3.2. *Së drejtës së aksesit,* pasi pavarësisht 35 kërkesave të tij për: vënien në dispozicion të kopjeve të akteve, marrjen e provave, deklarimin e njoftimit të dërguar nga një dëshmitar, shënimin në procesverbalin e seancës të deklarimit të bërë, revokimin e vendimit të ndërmjetëm, ekspertimin e dokumentit dhe ballafaqimin e dëshmitarëve, gjykata e rrethit nuk ia ka vënë ato në dispozicion dhe nuk i ka kthyer përgjigje.

10.3.3. *Së drejtës për t'u dëgjuar,* pasi gjykatat kanë lejuar leximin e deklarimeve të shtetasit E.M., pa marrë parasysh pretendimet e kërkuesit për dëshminë e këtij shtetasi, kontradiktat në deklarimet e tij dhe pamundësinë e kërkuesit për t'u ballafaquar me të.

10.3.4. Së *drejtës për t'u mbrojtur*, të garantuar nga neni 31, shkronja "ç", i Kushtetutës, pasi gjykata e rrethit nuk ka shtyrë seancën gjyqësore, pavarësisht se kërkuesi ka qenë në pamundësi për të marrë pjesë personalisht për shkaqe shëndetësore ose të përfaqësohej përmes mbrojtësit të zgjedhur, i cili ishte angazhuar në tjetër proces gjyqësor. Ajo ka caktuar mbrojtëse kryesisht, D.Ç., ndaj së cilës kërkuesi kishte paraqitur kallëzim penal dhe kishte kërkuar heqjen e licencës, për shkak të mungesës së njohurive të saj për çështjen. Po kështu, në cenim të *së drejtës për të pasur kohën e nevojshme për përgatitjen e mbrojtjes,* kjo gjykatë nuk ka marrë parasysh kundërshtimet e tij për caktimin kryesisht të avokates N.P., në kushtet kur ai kishte zgjedhur mbrojtës, ose për pavlefshmërinë absolute të akteve në proces; kërkesat e mbrojtësve të zgjedhur për shtyrjen e seancës për paraqitjen e kërkimeve

përfundimtare ose pretendimet e kërkuesit për pamundësinë objektive të pjesëmarrjes së tyre, në kushtet kur provohej se njëri mbrojtës ishte angazhuar në tjetër proces, ndërsa tjetri kishte depozituar raporte mjekësore, ose kundërshtimet e tij për caktimin kryesisht të mbrojtëses E.U.

10.3.5. *Së drejtës për të kërkuar thirrjen e dëshmitarëve në favor të tij*, pasi gjykata e rrethit nuk ka marrë masa për njoftimin e dëshmitarit kryesor E.M. në adresën tjetër në Shqipëri të dhënë prej tij, si dhe në adresën jashtë vendit të vënë në dispozicion nga mbrojtësit e kërkuesit. Ajo është mjaftuar me njoftimin e këtij dëshmitari në njërën prej adresave në Shqipëri, duke lejuar leximin në gjykim të deklarimeve të bëra nga ky shtetas, edhe pse ai kishte paraqitur deklaratë të shkruar, përmes së cilës shprehte gatishmërinë për të dëshmuar. Në zbatim të nenit 164 të KPP-së gjykatat duhej të kishin vendosur shoqërimin e detyrueshëm të këtij dëshmitari. Kërkesa e kërkuesit për ripërsëritjen e shqyrtimit gjyqësor për këtë qëllim është rrëzuar nga gjykata e apelit në kundërshtim me ligjin e provat dhe pretendimet e tij nuk janë marrë parasysh as nga Gjykata e Lartë. Po kështu, gjykatat e ulëta i kanë mohuar edhe të drejtën për të marrë në pyetje dëshmitarët J.H., J.I., J.K. e R.G.G., si dhe për të ripyetur dëshmitarët S.H., O.K., A.S., M.Sh. e E.M. Pretendimet e tij në lidhje me pavlefshmërinë e njoftimeve të bëra dëshmitarëve J.K. e R.G.G. nuk janë marrë parasysh nga gjykatat.

10.3.6. *Parimit të barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit*, pasi:

10.3.6.1. Prokuroria e Tiranës nuk ka pranuar të marrë deklarimet e tij, ndonëse është paraqitur 4 herë para këtij organi për këtë qëllim, ndërkohë që është marrë në pyetje vetëm 1 herë. Po kështu, asnjë organ ose institucion nuk u ka kërkuar familjarëve të tij të vënë në dispozicion dokumente në lidhje me shoqëritë "ADC" dhe "DIA, Dega Shqipëri".

10.3.6.2. Gjykatat kanë mbajtur standarde të dyfishta për sa i përket pyetjes së dëshmitarëve, duke mos pranuar për të dëshmuar dëshmitarët e mbrojtjes. Gjykata e rrethit nuk ka marrë parasysh kërkesat e tij të datave 18.10.2016 dhe 23.12.2016 për marrjen e provave të kërkuara paraprakisht, thirrjen e dëshmitarëve, subjekte debitore, dhe ballafaqimin e shtetasve S.H. e A.S. me dëshmitarin R.K. ose kërkesën për thirrjen e dëshmitarëve të mbrojtjes E.M., E.N., M.Sh., E.L., P.A., A.B. dhe S.R., ndërsa ka vendosur revokimin e vendimit për thirrjen e dëshmitarëve S.R., P.A., E.L. dhe M.Sh., ndonëse ata ishin pranuar më parë si dëshmitarë, si dhe ka ndryshuar vendimin për pyetjen e dëshmitarëve T.S., A.H. dhe R.R. Po kështu, me vendim të ndërmjetëm të datës 17.3.2017, kjo gjykatë ka vendosur rrëzimin e kërkesës së tij për pyetjen e dëshmitarëve të tjerë, ish-punonjës të "DIA, Dega Shqipëri", të lidhur në mënyrë të drejtpërdrejtë me procesin penal në ngarkim të tij, ndërkohë që ka revokuar pa shkak vendimin për thirrjen e dëshmitares A.H. Gjykata e apelit ka rrëzuar kërkesën e tij për ripërsëritjen e shqyrtimit gjyqësor. Po kështu, kjo gjykatë dhe Gjykata e Lartë kanë rrëzuar ankimet e tij ndaj këtyre vendimeve të ndërmjetme.

10.3.6.3. Gjykata e rrethit nuk ka pranuar kërkesën e tij për marrjen e dokumenteve, në cilësinë e provave shkresore, që ndodheshin në Gjykatën e Arbitrazhit Ndërkombëtar. Argumentet e kësaj gjykate se këto dokumente mund të siguroheshin nga mbrojtja janë të pabazuara, pasi mbrojtja nuk mund t'i vinte ato në dispozicion, për shkak të natyrës konfidenciale të tyre. Kërkesa e tij për riçeljen e hetimit gjyqësor dhe marrjen e dokumenteve nga gjykata e arbitrazhit nuk është pranuar nga gjykata e apelit, në cenim të nenit 8/a, paragrafi 2, të KPP-së, sipas të cilit organi procedues ka detyrimin të mbledhë edhe provat në favor të të pandehurit.

10.3.6.4. Gjykatat nuk kanë marrë parasysh pretendimet e tij për pavlefshmërinë e aktit të ekspertimit të ekspertëve kontabël dhe pavërtetësinë e gjetjeve të tyre, në shkelje të parimit të *prezumimit të pafajësisë*, *së drejtës për t'u mbrojtur dhe për mbrojtje efektive*, *si dhe së drejtës për shqyrtim të plotë e efektiv të provave*. Qëndrimi i Gjykatës së Lartë për marrjen në pyetje të ekspertit Sh.M. është i pavërtetë, pasi kërkuesi nuk është lejuar nga gjykata të marrë në pyetje këtë ekspert.

10.3.6.5. Gjykatat nuk kanë pranuar si provë studimin e realizuar nga shoqëria "D." për llogari të Entit Rregullator të Energjisë, raportet e përgatitura nga ekspertët e pavarur "M.", Francë dhe "M.S." ose prapësimet e shoqërisë "CEZ" drejtuar Gjykatës së Arbitrazhit Ndërkombëtar.

10.3.7. *Së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm,* pasi procesi penal ndaj tij ka filluar më 15.9.2014 dhe ka përfunduar më 30.5.2024, pasi ka shlyer dënimin me burgim prej 11 vjetësh.

10.3.8. *Standardit të arsyetimit të vendimit gjyqësor*, pasi:

10.3.8.1. i. Në vendimin e ndërmjetëm të datës 3.5.2016 gjykata e rrethit nuk është shprehur për kërkesat e tij për thirrjen e dëshmitarëve të mbrojtjes E.M., E.N., M.Sh., E.L., P.A., A.B. e S.R., për të marrë transaksionet bankare të realizuara nga shoqëritë "DIA" ltd. e "ADC" e dokumentet shoqëruese të tyre, për njoftimin për media të Prokurorisë së Përgjithshme, sipas të cilit kërkuesi është detyruar të tërhiqet nga shqyrtimi i çështjes nga Gjykata e Arbitrazhit Ndërkombëtar, si dhe për marrjen në shqyrtim të provave të paraqitura nga organi i akuzës, të cilat nuk duhej të ishin pjesë e fashikullit gjyqësor; ii. Gjykata e apelit nuk u ka dhënë përgjigje pretendimeve të tij për pavlefshmërinë e akteve në proces. Konkluzioni i kësaj gjykate për mungesën e dokumentacionit justifikues për transfertat hyrëse dhe dalëse të shoqërisë "ADC" është i pabazuar në prova; iii. Gjykata e Lartë nuk ka analizuar pretendimet e tij për paligjshmërinë e marrjes së provave dhe mosmarrjen nga gjykatat më të ulëta të provave në favor të tij. Zbatimi dhe interpretimi i ligjit është bërë nga gjykatat në cenim të parimeve dhe standardeve kushtetuese; iv; Gjykatat nuk u kanë dhënë përgjigje pretendimeve të tij për dokumentin e depozituar në gjuhën angleze nga organi i akuzës gjatë gjykimit të çështjes në gjykatën e rrethit; v. Gjykata e Lartë ka arsyetuar për konfliktin e tij me disa nga dëshmitarët, ndërkohë që pretendimet e tij nuk ishin ngritur për shkak konflikti, por për shkak të marrjes së dëshmisë në kundërshtim me ligjin.

10.4. *Neni 14 i Kushtetutës* në lidhje me *të drejtën për përkthyes*, të parashikuar nga neni 31, shkronja "c", i Kushtetutës, pasi dokumenti "P.&P." i depozituar nga organi i prokurorisë në seancën e datës 23.9.2016, të gjykatës së rrethit ishte i përpiluar në gjuhën angleze, në kundërshtim me nenin 8 të KPP-së.

10.5. *E drejta për të mos u deklaruar fajtor për një vepër penale e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj,* e garantuar nga neni 29 i Kushtetutës, pasi në rastin e tij bëhej fjalë për zbatimin e një kontrate juridike civile, të lidhur rregullisht mes palëve. Faturat tatimore të lëshuara nga "DIA, Dega Shqipëri" janë hartuar në përputhje me marrëdhënien kontraktore mes saj dhe shoqërisë "CEZ". Gjykata e rrethit dhe ajo e apelit nuk kanë sqaruar pozitën procedurale të "DIA, Dega Shqipëri" dhe nuk kanë marrë parasysh parashikimet e ligjeve për tregtarët e shoqëritë tregtare dhe për përgjegjësinë penale të personave juridikë. Gjykatat nuk kanë përcaktuar shumën e pretenduar të përfituar padrejtësisht nga kërkuesi, dëmin ekonomik të shkaktuar dhe përfitimin e shoqërisë "CEZ" nga aktiviteti i "DIA, Dega Shqipëri". Gjykata e rrethit nuk ka marrë parasysh kërkesën e tij për kryerjen e ekspertimit për përcaktimin e dëmit ekonomik.

10.6. *Parimi i prezumimit të pafajësisë*, i garantuar nga neni 30 i Kushtetutës, pasi në njoftimin e bërë për shtyp në lidhje me çështjen, Prokuroria e Përgjithshme e ka deklaruar fajtor. Po kështu, gjykata e rrethit i ka kaluar atij barrën e provës për vënien e provave në dispozicion të saj dhe të ekspertëve. Si kjo gjykatë, ashtu edhe ajo e apelit janë nisur nga premisa se mungesa e justifikimit të burimit të të ardhurave çon automatikisht në kryerjen e veprës penale "Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale". Pretendimet e tij në këtë drejtim nuk janë marrë parasysh as nga Gjykata e Lartë.

10.7. *E drejta për të mos u detyruar për të dëshmuar kundër vetes,* e garantuar nga neni 32, pika 1, i Kushtetutës.

11. ***Subjekti i interesuar, Prokuroria e Përgjithshme***, ka prapësuar se kërkuesi nuk legjitimohet *ratione personae*, pasi ankimi kushtetues individual është paraqitur nga mbrojtës pa prokurë. Po sipas këtij subjekti, kopja e kërkesës drejtuar Gjykatës është nënshkruar nga mbrojtësi dhe jo kërkuesi, ndërsa kopja e prokurës së përgjithshme bashkëlidhur kërkesës nuk përbën dokument ligjor përfaqësimi, sipas përcaktimeve të nenit 48, pika 2, të KPP-së, neneve 70 e vijues të Kodit Civil *(KC)* dhe neneve 62, 63, 99 e 101 të ligjit nr. 110/2018, "Për noterinë" *(ligji nr. 110/2018).*

III
Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për legjitimimin e kërkuesit

12. Çështja e legjitimimit *(locus standi)* është vlerësuar si një ndër aspektet kryesore që lidhet me nisjen e një procesi kushtetues. Sipas neneve 131, pika 1, shkronja "f", 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, të Kushtetutës, si dhe nenit 71 të Ligjit Organik të Gjykatës, çdo individ, person fizik ose juridik, subjekt i së drejtës private dhe publike, mund të vërë në lëvizje Gjykatën për gjykimin përfundimtar të ankesave kundër çdo akti të pushtetit publik ose vendimi gjyqësor që cenon të drejtat dhe liritë

themelore të garantuara në Kushtetutë. Ankimi kushtetues individual, në çdo rast, duhet të plotësojë kriteret kumulative të nenit 71/a të Ligjit Organik të Gjykatës, që lidhen me shterimin e mjeteve juridike efektive, afatin e paraqitjes së kërkesës, pasojat negative të pësuara në mënyrë të drejtpërdrejtë e reale dhe mundësinë për rivendosjen e së drejtës së shkelur.

13. Për sa i përket legjitimit *ratione personae*, në kuptim të shkronjës "f" të pikës 1 të nenit 131 dhe shkronjës "i" të pikës 1 të nenit 134 të Kushtetutës, Gjykata vëren se subjekti i interesuar, Prokuroria e Përgjithshme, ka pretenduar se kërkuesi nuk legjitimohet për këtë kriter, për shkak se ankimi kushtetues individual është paraqitur nga mbrojtës pa prokurë. Po sipas Prokurorisë së Përgjithshme, kopja e kërkesës drejtuar Gjykatës është nënshkruar nga mbrojtësi dhe jo kërkuesi, ndërsa kopja e prokurës së përgjithshme bashkëlidhur saj nuk përbën dokument ligjor përfaqësimi, sipas përcaktimeve të nenit 48, pika 2, të KPP-së, neneve 70 e vijues të KC-së dhe neneve 62, 63, 99 e 101 të ligjit nr. 110/2018. Kjo prokurë, e përkthyer në gjuhën shqipe nga akti "Prokurë e përgjithshme" në gjuhën maqedonase, nuk përmban nënshkrimin e kërkuesit. Ndërsa, sipas kërkuesit, prokura e depozituar me ankimin kushtetues individual është në përputhje me kërkesat ligjore, Konventën e Hagës të vitit 1961 dhe jurisprudencën shqiptare e atë ndërkombëtare. Pretendimet e organit të akuzës përbëjnë veprim procedural për shmangien e thelbit të kontrollit kushtetues.

14. Gjykata vëren se ankimi kushtetues individual është nënshkruar nga mbrojtësi i kërkuesit dhe atij i është bashkëlidhur kopje e përkthyer në gjuhën maqedonase e prokurës së përgjithshme të datës 30.4.2024, përmes së cilës kërkuesi ka autorizuar për përfaqësim avokatin Arben Braçe. Në mungesë të kopjes origjinale ose të noterizuar të kësaj prokure, në seancën e datës 19.6.2025 Gjykata ka shtyrë gjykimin e çështjes, duke çmuar të domosdoshëm për vijimin e shqyrtimit kushtetues plotësimin nga kërkuesi të aktit të përfaqësimit. Në datën 28.7.2025 kërkuesi ka paraqitur në Gjykatë kopjen në gjuhën shqipe të prokurës së përgjithshme të datës 30.4.2024, si dhe aktet noteriale të përpiluara në Vjenë në datën 24.6.2025 për konfirmimin e autorizimit të dhënë avokatit Arben Braçe me prokurën e datës 30.4.2024, emërimin e tij si përfaqësues ligjor në gjykimin kushtetues dhe dijeninë e kërkuesit për veprimet e kryera nga ky mbrojtës. Gjykata vë në dukje, gjithashtu, se pas depozitimit të këtyre akteve Prokuroria e Përgjithshme nuk ka paraqitur prapësime të mëtejshme për çështjen. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se kërkesa përmbush kriteret formale, të parashikuara nga neni 27, pika 2, shkronja "ë", të Ligjit Organik të Gjykatës.

15. Po kështu, Gjykata vëren se kërkuesi, si individ, legjitimohet *ratione personae*, pasi ka qenë palë në procesin gjyqësor ndaj të cilit ka ngritur pretendime në ankimin kushtetues individual e ka interes të drejtpërdrejtë në çështjen e parashtruar.

16. Një kriter tjetër paraprak është *shterimi i mjeteve juridike efektive,* që përcaktohet nga neni 131, pika 1, shkronja "f", i Kushtetutës, sipas të cilit individi mund t'i drejtohet Gjykatës me ankim kushtetues individual vetëm pasi të ketë shteruar të gjitha mjetet juridike efektive për mbrojtjen e të drejtave kushtetuese që ai pretendon se i janë cenuar. Ky rregull nënkupton jo vetëm që individi t'u jetë drejtuar të gjitha instancave të zakonshme, duke respektuar kërkesat formale dhe afatet e parashikuara në ligjin procedural, por edhe që të gjitha pretendimet që ngre në këtë Gjykatë t'i ketë paraqitur më parë në këto instanca, të paktën në substancë *(shih vendimet nr. 61, datë 19.9.2024; nr. 14, datë 21.6.2022; nr. 8, datë 19.3.2018, të Gjykatës Kushtetuese).*

17. Gjykata vëren se në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar cenimin e *parimit të barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit,* për shkak se është marrë në pyetje vetëm një herë nga organi i ndjekjes penale dhe organet shtetërore nuk u kanë kërkuar familjarëve të tij të paraqesin argumente, si dhe të *së drejtës për të mos u detyruar për të dëshmuar kundër vetes*, pretendime të cilat nuk i ka parashtruar më parë në gjykatat e juridiksionit të zakonshëm, duke mos shteruar mjetet juridike efektive në dispozicion, në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja "f", të Kushtetutës. Në këto rrethana, këto pretendime nuk mund të merren në shqyrtim.

18. Kërkuesi ka pretenduar, gjithashtu, cenimin e *së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm*, për shkak të kohëzgjatjes së procesit penal në ngarkim të tij rreth 10 vjet. Për sa i takon këtij pretendimi, Gjykata sjell në vëmendje se në datën 5.11.2017 kanë hyrë në fuqi ndryshimet që i janë bërë KPC-së me ligjin nr. 38/2017, "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 8116, datë 29.3.1996 "Kodi i Procedurës Civile i

Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar", sipas të cilave, individët kanë dispozicion mjetin juridik të kërkesës që u drejtohet gjykatave të zakonshme për përshpejtimin e procedurave dhe konstatimin e shkeljes (nenet 399/1 e vijues të KPC-së). Në jurisprudencën kushtetuese është pohuar se këto mjete ligjore për mbrojtjen e së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm, në parim, janë efektive, ndërsa në praktikë efektiviteti i tyre duhet shqyrtuar nën dritën e rrethanave të çdo rasti konkret *(shih vendimet nr. 11, datë 28.2.2024; nr. 10, datë 7.3.2023; nr. 3, datë 17.2.2022, të Gjykatës Kushtetuese)*. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në çështjen në shqyrtim, Gjykata vëren se kërkuesi nuk i ka bashkëlidhur ankimit kushtetues ndonjë akt që të provojë se ka përdorur mjetet ligjore që ka pasur në dispozicion, për rrjedhojë çmon se ai nuk ka shteruar mjetet juridike efektive për pretendimin për cenimin e së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm, ndaj ky pretendim nuk mund të merret në shqyrtim.

19. Për sa u përket pretendimeve të tjera, Gjykata vëren se kërkuesi i është drejtuar asaj me ankim kushtetues individual pas përfundimit të procesit gjyqësor në gjykatat e juridiksionit të zakonshëm dhe pasi ka shteruar në formë e substancë mjetet e zakonshme të ankimit ndaj vendimeve të gjykatave më të ulëta. Për rrjedhojë, ai nuk ka mjet tjetër juridik në dispozicion për mbrojtjen e të drejtave kushtetuese të pretenduara të cenuara përveç paraqitjes së ankimit kushtetues individual.

20. Për sa i takon legjitimimit *ratione temporis* të kërkuesit, në kuptim të nenit 71/a, pika 1, shkronja "b", të Ligjit Organik të Gjykatës, Gjykata vëren se vendimi më i fundit në kohë i kundërshtuar, ai i Gjykatës së Lartë, mban datën 30.5.2024 dhe i është komunikuar kërkuesit në rrugë elektronike në datën 26.7.2024, ndërsa ankimi kushtetues individual është paraqitur në datën 25.11.2024, pra brenda afatit ligjor 4-mujor.

21. Po në kuadër të këtij kriteri, Gjykata evidenton se kërkuesi ka pretenduar cenimin e *së drejtës për proces të rregullt ligjor*, për shkak se: dokumenti "Raporti i Identifikimit të Debitorëve", i administruar si provë në seancën gjyqësore të datës 9.12.2016, është i rremë e i falsifikuar; shkresa përcjellëse e këtij raporti, e depozituar nga prokuroria në gjykatë, nuk është ajo e dorëzuar nga DIA; përkthimi i këtij raporti, i depozituar nga prokuroria në seancën e datës 23.9.2016, të gjykatës së rrethit, ka qenë i pasaktë, me deformime dhe shtrembërime të fjalëve, duke u ndryshuar atyre kuptimin dhe duke i dhënë faktit tjetër kuptim. Gjykata vëren se këto pretendime janë parashtruar nga kërkuesi si shkaqe të reja në parashtrimet e tij të datës 6.3.2025, pra pas kalimit të çështjes për shqyrtim në seancë plenare. Duke pasur parasysh qëndrimin e saj në çështje të ngjashme *(shih vendimet nr. 21, datë 22.4.2025; nr. 4, datë 21.1.2025, të Gjykatës Kushtetuese)*, Gjykata vlerëson se këto pretendime nuk mund të merren në shqyrtim, pasi janë paraqitur jashtë afatit ligjor 4-mujor të parashikuar nga neni 71/a, pika 1, shkronja "b", i Ligjit Organik të Gjykatës.

22. Për sa i përket legjitimimit *ratione materiae*, kërkuesi ka pretenduar cenimin e *parimit ne bis in idem, parimit të sigurisë juridike, parimit të ligjshmërisë, së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme, së drejtës për proces të rregullt ligjor* (në disa aspekte), *së drejtës për përkthyes, së drejtës për të mos u deklaruar fajtor për një vepër penale e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj* dhe *parimit të prezumimit të pafajësisë.*

23. Për sa i takon *së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme*, kërkuesi ka parashtruar se gjykata e apelit ka ndërtuar skemë ngjarjeje të ndryshme nga aktet e administruara në dosje, dhe se gjykatat kanë vlerësuar si fiktiv dokumentin e përgatitur në gjuhën angleze nga DIA. Ndërsa në lidhje me *të drejtën për proces të rregullt ligjor,* ai ka pretenduar se i është cenuar në aspekt të: *i. së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme*, për shkak se gjykata e rrethit ka refuzuar në shumë raste pyetjet e adresuara prej tij dëshmitarëve dhe nuk ka pranuar kërkesat e tij për thirrjen e ballafaqimin e disa dëshmitarëve; *ii. së drejtës për t'u dëgjuar*, për shkak se gjykatat nuk kanë marrë parasysh pretendimet e tij për dëshminë e shtetasit E.M. dhe deklarimet kontradiktore të këtij shtetasi; *iii. parimit të barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit*, *së drejtës për t'u mbrojtur dhe për mbrojtje efektive* e *së drejtës për shqyrtim të plotë dhe efektiv të provave,* për shkak se gjykatat nuk kanë pranuar si provë studimin e realizuar nga shoqëria "D." për llogari të Entit Rregullator të Energjisë, raportet e përgatitura nga ekspertët e pavarur "M.", Francë dhe "M.S." ose prapësimet e shoqërisë "CEZ" drejtuar Gjykatës Ndërkombëtare të Arbitrazhit; *v. standardit të arsyetimit të vendimit* gjyqësor, për shkak se konkluzioni i gjykatës së apelit për mungesën e

dokumentacionit justifikues për transfertat hyrëse dhe dalëse të shoqërisë "ADC" është i pabazuar në prova; *së drejtës për të mos u deklaruar fajtor për një vepër penale e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj*, pasi gjykata e rrethit nuk ka marrë parasysh kërkesën e tij për kryerjen e ekspertimit për përcaktimin e dëmit ekonomik. Gjykata vë në dukje se këto pretendime kanë të bëjnë, në thelb, me vlerësimin e fakteve dhe provave nga gjykatat e zakonshme, ndaj si të tilla nuk përfshihen në juridiksionin kushtetues.

24. Po kështu, kërkuesi ka pretenduar cenimin së drejtës për proces të rregullt në aspekt të *barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit*, për shkak se gjykatat nuk kanë marrë parasysh pretendimet e tij për pavlefshmërinë dhe pavërtetësinë e gjetjeve të aktit të ekspertimit. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se akti i ekspertimit është një provë shkencore që edhe pse mbart në vetvete shumë avantazhe, për gjykatën do të mbetet një provë si gjithë llojet e tjera të provave që do të marrë vlerën dhe fuqinë e saj provuese vetëm mbasi gjykatat e juridiksionit të zakonshëm e çmojnë atë *(shih vendimin nr. 45, datë 23.7.2012, të Gjykatës Kushtetuese)*. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata vëren se pretendimet e kërkuesit për pavlefshmërinë e aktit të ekspertimit parashtrohen në kuadër të gjetjeve të këtij akti, konkretisht vërtetësisë të konkluzioneve të nxjerra në të, si dhe vlerësimit të tij nga gjykatat e zakonshme. Në lidhje me to, Gjykata konstaton se përgjatë procesit gjyqësor kërkuesit i është dhënë mundësia që, në kushte të barabarta me organin e ndjekjes penale, të kundërshtojë gjetjet e aktit të ekspertimit, si dhe të paraqesë prova në mbështetje të argumenteve të tij. Pretendimet e tij për konkluzionet e këtij akti janë vlerësuar nga gjykatat e faktit në raport me provat e tjera të administruara gjatë gjykimit dhe gjykatat kanë dhënë përgjigje të argumentuara për shkaqet e rrëzimit të tyre. Në këtë situatë, Gjykata çmon se pretendimet e kërkuesit për cenimin e parimit të barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit, për shkak të pavlefshmërisë dhe pavërtetësisë së gjetjeve të aktit të ekspertimit, janë haptazi të pabazuara.

25. Kërkuesi ka pretenduar, gjithashtu, cenimin e *parimit të prezumimit të pafajësisë*, duke parashtruar si argumente se gjykata e rrethit i ka kaluar atij barrën për vënien e provave në dispozicion të saj dhe të ekspertëve. Kjo gjykatë dhe gjykata e apelit janë nisur nga premisa se mungesa e justifikimit të burimit të të ardhurave çon automatikisht në kryerjen e veprës penale "Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale", ndërsa Gjykata e Lartë nuk ka marrë parasysh pretendimet e tij në këtë drejtim.

26. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se parimi i prezumimit të pafajësisë nënkupton se gjykatat e zakonshme nuk duhet ta fillojnë procesin me bindjen se i pandehuri ka kryer krimin për të cilin akuzohet, barra e provës i takon palës akuzuese, çdo dyshim duhet të shkojë në favor të të pandehurit dhe gjykata duhet ta mbështesë vendimin në prova të drejtpërdrejta dhe të tërthorta që duhet të provohen nga akuza *(shih vendimet nr. 63, datë 20.11.2023; nr. 14, datë 3.5.2011, të Gjykatës Kushtetuese)*.

27. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata vëren se, në kundërshtim nga sa kërkuesi pretendon, gjykatat e faktit i kanë bazuar vendimet e tyre për deklarimin e tij fajtor mbi një sërë provash të administruara në gjykim dhe të shqyrtuara e vlerësuara në harmoni me njëra-tjetrën, përfshirë ato për të ardhurat e fituara nga shoqëritë "ADC" dhe "DIA", ku kërkuesi ka qenë ortak. Në analizë të fakteve të rezultuara gjatë gjykimit përkundrejt provave të administruara, gjykatat kanë arritur në përfundimin se fajësia e kërkuesit provohej përtej çdo dyshimi të arsyeshëm, duke arsyetuar për shkaqet mbi të cilat kanë bazuar vendimmarrjet e tyre. Ndërsa, Gjykata e Lartë ka vlerësuar se kërkuesi ka marrë përgjigje të arsyetuar nga gjykata e apelit për pretendimet e tij për cenimin e prezumimit të pafajësisë. Në analizë të këtyre vendimmarrjeve nuk rezulton që gjykatat të kenë filluar procesin me bindjen se kërkuesi ka kryer veprat penale, të kenë zhvendosur barrën e provës te kërkuesi ose të kenë nxjerrë konkluzione të paarsyeshme në lidhje me provat. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se pretendimet e mësipërme të kërkuesit për cenimin e parimit të prezumimit të pafajësisë janë haptazi të pabazuara.

28. Në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar, gjithashtu, cenimin e *parimit ne bis in idem* dhe *parimit të sigurisë juridike*, duke parashtruar tri argumente *(shih paragrafin 10.1. të vendimit)*. Në jurisprudencën e saj në lidhje me parimin *ne bis in idem*, Gjykata ka theksuar se ideja e këtij parimi nuk qëndron te zbatimi dy a më shumë herë i së njëjtës normë penale, por te mosgjykimi e mosdënimi përsëri i subjektit për të njëjtën vepër penale, për të cilën ai është dënuar më parë me vendim të formës

së prerë nga një gjykatë e caktuar me ligj. Kriteri "e njëjta vepër" i referohet të njëjtit veprim, sjellje, fakt, vepër penale dhe kualifikim ligjor të tyre, të cilat formojnë bazën e kësaj vepre dhe për të cilin personi është dënuar ose liruar. Nëse gjenden elemente të njëjta, parimi *ne bis in idem* ndalon çdo dënim tjetër ose procedim të mëtejshëm *(shih vendimet nr. 11, datë 13.3.2025; nr. 8, datë 28.2.2012, të Gjykatës Kushtetuese).*

29. Për sa u përket dy argumenteve të para për cenimin e parimit *ne bis in idem*, që kanë të bëjnë me mosmarrjen parasysh nga organi i akuzës të vendimeve të tij të mëparshme për pushimin e procedimeve penale në ngarkim të kërkuesit (i) dhe vendimmarrjet e prokurorit më të lartë për shfuqizimin e vendimeve të prokurorëve më të ulët për pushimin e çështjeve (ii), Gjykata vëren se ato mbështeten në faktin e bashkimit të procedimit penal nr. 6381/2014 me procedimet penale nr. 978/2008 dhe nr. 963/2012, të cilat ishin pushuar me vendim të prokurorit. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se vendimi i prokurorit për pushimin e çështjes penale nuk përbën vendim përfundimtar të formës së prerë të dhënë nga një gjykatë e caktuar me ligj për qëllime të zbatimit të parimit *ne bis in idem*, të garantuar nga neni 34 i Kushtetutës *(shih vendimin nr. 10, datë 2.4.2009, të Gjykatës Kushtetuese).* Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata çmon se këto argumente të kërkuesit nuk gjejnë mbështetje në aspektin kushtetues, për sa kohë që parimi *ne bis in idem* vendos ndalimin për gjykimin/dënimin dy herë me vendim gjyqësor dhe jo me vendim të prokurorit.

30. Në lidhje me argumentin e tretë, që ka të bëjë me dënimin e kërkuesit njëkohësisht si për veprën penale të mashtrimit, ashtu edhe atë të pastrimit të produkteve të veprës penale dhe arsyetimin e gjykatës së rrethit në këtë drejtim (iii), Gjykata vëren se për sa u përket veprimeve që do të konsiderohen pastrim parash dhe veprës kryesore (mëmë), gjykata e rrethit, duke vënë në dukje se direktivat e ETS-së nr. 198 ishin në përputhje me nenin 9 të kësaj konvente, ka vlerësuar se sipas praktikës gjyqësore konsiderohet veprim i dënueshëm, në kuptim të nenit 287 të KP-së, pastrimi jo vetëm i produkteve të veprës penale, por dhe i çdo veprimtarie kriminale, edhe në rastin kur nuk është filluar asnjëherë çështja penale ose nuk është dhënë një dënim me vendim penal të formës së prerë *(shih faqet 106-107 të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë)*, qëndrim ky i vlerësuar i drejtë në thelb nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë. Kjo e fundit, në interpretim të ETS-së nr. 198 dhe Konventës Evropiane për Pastrimin, Depistimin, Kapjen dhe Konfiskimin e Produkteve të Krimit *(ETS nr. 141)*, të ratifikuar nga shteti shqiptar me ligjin nr. 8646, datë 20.7.2000, ka theksuar se vepra penale kryesore prej së cilës burojnë produktet ose pasuritë kriminale është e mëvetësishme nga vepra penale e pastrimit të këtyre produkteve dhe se subjekti i kryerjes së veprës penale kryesore mund të jetë njëherazi edhe subjekti i kryerjes së veprës penale të pastrimit të produkteve të veprës penale, por ky i fundit jo detyrimisht duhet të jetë autori i veprës penale kryesore *(shih faqen 31, paragrafi 75, të vendimit të Gjykatës së Lartë).*

31. Në analizë të vendimmarrjes së gjykatave të zakonshme, Gjykata vëren se në vendimin e saj gjykata e rrethit ka vënë në dukje direktivat e ETS-së nr. 198, duke iu referuar për këtë qëllim parashikimeve të kësaj konvente. Pretendimet e kërkuesit për përcaktimet e këtij akti ndërkombëtar janë marrë në shqyrtim nga gjykatat e zakonshme, të cilat kanë dhënë përgjigje të arsyetuara për shkaqet e rrëzimit të tyre. Në analizë të vendimeve të gjykatave të zakonshme përkundrejt parashikimeve të konventave në fjalë, Gjykata vë në dukje se neni 9, pika 2, shkronja "b", i ETS-së nr. 198 dhe neni 6, pika 2, shkronja "b", i ETS nr. 141 parashikojnë se për qëllime të zbatimit të paragrafëve 1 të këtyre neneve (vepra penale e pastrimit), shteti *mund* të parashikojë se veprat penale të shpallura nga këta paragrafë nuk zbatohen ndaj autorëve të veprës penale kryesore (që ka gjeneruar produktet e veprës penale të pastrimit), duke njohur në këtë mënyrë diskrecionin e shtetit për të vendosur dënimin e individit vetëm për njërën prej veprave penale. Në këto kushte, duke pasur parasysh rregullimet normuese të dy konventave të Këshillit të Evropës, si dhe faktin se kërkuesi ka marrë përgjigje të argumentuara nga gjykatat për sa i përket dënimit për të dyja veprat penale për të cilat është akuzuar, Gjykata çmon se pretendimet e tij për cenimin e parimit *ne bis in idem* dhe *parimit të ligjshmërisë,* për shkak të parashikimeve të ETC-së nr. 198 dhe referimit të gabuar nga gjykata e rrethit në direktivën e Këshillit të Evropës, janë haptazi të pabazuara.

32. Në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar cenimin e *së drejtës për t'u gjykuar nga në gjykatë e paanshme*, duke parashtruar katër argumente

(shih paragrafin 10.3.1. të vendimit). Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se e drejta për gjykim nga një gjykatë e paanshme, e garantuar nga neni 42 i Kushtetutës, ka në vetvete elementin *subjektiv*, i cili lidhet ngushtë me bindjen e brendshme që krijon gjyqtari për zgjidhjen e çështjes në gjykim, si dhe elementin *objektiv,* me të cilin kuptohet dhënia e garancive të nevojshme për gjykim të paanshëm nga vetë gjykata, përmes mënjanimit nga vetë ajo të çdo dyshimi të përligjur në këtë drejtim. Sipas Gjykatës, kjo e drejtë merr parasysh veçanërisht problemin e përbërjes së trupit gjykues, në mënyrë që të mënjanohen nga gjykimi i çështjes gjyqtarët që nuk kanë garancitë e kërkuara për paanshmëri në kuptimin objektiv *(shih vendimet nr. 21, datë 26.9.2022; nr. 21, datë 29.4.2010, të Gjykatës Kushtetuese)*.

33. Për sa i përket argumentit të parë për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme, mospranimit nga gjykata e rrethit të kërkesave të tij për përjashtimin e trupit gjykues të kësaj gjykate *(i)*, nga aktet e dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, Gjykata vëren se gjatë gjykimit të çështjes në atë gjykatë kërkuesi ka paraqitur disa kërkesa për përjashtimin e gjyqtares relatore, duke parashtruar si shkak mohimin nga kjo gjyqtare të të drejtave të tij. Po kështu, ai ka kërkuar përjashtimin e gjyqtarëve të tjerë të trupit gjykues të gjykatës së rrethit, me argumentin se nuk kishin pranuar kërkesat procedurale të tij ose të mbrojtësve të tij. Këto kërkesa janë shqyrtuar nga gjyqtarë të tjerë të kësaj gjykate, të cilët në përfundim kanë vendosur rrëzimin e tyre, duke vlerësuar se shkaqet e parashtruara në to nuk ishin nga ato të parashikuara në nenet 18-19 të KPP-së. Qëndrimi i gjykatës së rrethit është gjetur i drejtë nga gjykata e apelit *(shih faqen 37 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)* dhe më pas nga Gjykata e Lartë *(shih faqen 26, paragrafi 61, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*. Në analizë të këtyre vendimmarrjeve, Gjykata vëren se kërkuesi ka marrë përgjigje të arsyetuara nga gjykatat e zakonshme për shkaqet e rrëzimit të pretendimeve për njëanshmërinë e gjyqtarëve të trupit gjykues të gjykatës së rrethit. Në vlerësimin e Gjykatës, arsyetimet e gjykatave nuk rezultojnë në kundërshtim me parimin e paanshmërisë së gjyqtarit, në drejtim të testit objektiv dhe subjektiv të përcaktuar nga jurisprudenca kushtetuese. Për rrjedhojë, Gjykata çmon se këto pretendime janë haptazi të pabazuara.

34. Për sa i takon argumentit të dytë, i cili parashtrohet në drejtim të pjesëmarrjes së të njëjtit gjyqtar si në trupin gjykues të Gjykatës së Lartë që ka shqyrtuar procesin e konfiskimit të pasurive, ashtu edhe në trupin gjykues të kësaj gjykate që ka shqyrtuar procesin penal në ngarkim të tij *(ii)*, në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se pjesëmarrja e të njëjtit gjyqtar në trupin gjykues që ka gjykuar çështjen e sekuestrimit të pasurisë në kuadrin e një procedimi parandalues bazuar në dyshimin dhe prezumimin për zotërimin e prejardhjen e paligjshme të pasurisë, si dhe në trupin gjykues që ka vendosur për çështjen penale, nuk përbën shkak që çon domosdoshmërish në anësinë e gjyqtarit në fjalë në vlerësimin e veprave penale për të cilat kërkuesi është akuzuar. Nëse ka dyshime për paanshmërinë e gjyqtarit, këndvështrimi i të akuzuarit është i rëndësishëm, por nuk është vendimtar. Ajo që është vendimtare është nëse kjo frikë mund të konsiderohet se është objektivisht e justifikueshme. Në këtë drejtim, Gjykata vlerëson nëse ka fakte të vërtetueshme, të cilat mund të ngrenë dyshime për paanshmërinë e gjyqtarit *(shih vendimin nr. 33, datë 22.7.2011, të Gjykatës Kushtetuese)*.

35. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata vëren se në procesin e konfiskimit të pasurive gjykatat e faktit kanë konkluduar se kërkuesi nuk justifikonte burimet e ligjshme të pasurive të tij, vendime të cilat janë vlerësuar të drejta në vijim nga Gjykata e Lartë, në përbërje të trupit gjykues të së cilës ka qenë edhe gjyqtari për të cilin kërkuesi ka pretenduar njëanshmërinë. Në atë proces çështjet ligjore të vëna në diskutim nga Gjykata e Lartë kishin të bënin, në thelb, me të drejtën e pronës dhe kufizimin e saj sipas përcaktimeve të ligjit nr. 10192/2009. Ndërsa, në çështjen në shqyrtim, trupi gjykues i Gjykatës së Lartë ka analizuar vendimmarrjen e gjykatave të faktit për të përcaktuar nëse akuzat ndaj kërkuesit janë provuar tej çdo dyshimi të arsyeshëm. Për këtë qëllim, Gjykata e Lartë ka analizuar mënyrën e marrjes së provave, si dhe elementet e figurave të veprave penale për të cilat kërkuesi është akuzuar, duke konkluduar se vendimet e gjykatave të zakonshme ishin marrë në zbatim të drejtë të ligjit penal procedural e material. Në këtë kuptim, Gjykata vëren se çështjet ligjore të vëna në diskutim nga Gjykata e Lartë në procesin objekt ankimi kushtetues individual nuk kanë qenë të njëjta me ato të ngritura gjatë procesit të konfiskimit, duke pasur

këto procese, në thelb, natyra të ndryshme. Në këtë situatë, Gjykata çmon se dyshimet e kërkuesit për njëanshmërinë e gjyqtarit të Gjykatës së Lartë, si rrjedhojë e pjesëmarrjes në trupin gjykues të saj që ka shqyrtuar edhe procesin për konfiskimin e pasurive të tij, nuk rezultojnë objektivisht të justifikuara, për rrjedhojë janë haptazi të pabazuara.

36. Për sa i përket argumentit të tretë, që ka të bëjë me gjykimin e çështjes nga Gjykata e Lartë në dhomën e këshillimit (ii), Gjykata vëren se kjo formë gjykimi parashikohet nga neni 436/a i KPP-së. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se veprimtaria seleksionuese e dhomës së këshillimit në Gjykatën e Lartë është një veprimtari e domosdoshme në funksion të aksesit në gjykatë vetëm të atyre çështjeve që i parashikon ligji, duke lënë jashtë përzgjedhjes kërkesat e paarsyeshme dhe haptazi të pambështetura në ligj. Kur kërkesat e ligjit për kalimin në seancë nuk janë plotësuar, vendoset për mospranimin e kërkesës dhe ky lloj shqyrtimi paraprak vlerësues është kompetencë vetëm e trupës së gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë në dhomën e këshillimit *(shih vendimet nr. 4, datë 31.1.2024; nr. 27, datë 20.3.2017; nr. 8, datë 26.2.2015, të Gjykatës Kushtetuese)*. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata vëren se Gjykata e Lartë është vënë në lëvizje përmes rekursit të kërkuesit, në të cilin ka parashtruar shkaqet për kundërshtimin e vendimeve të gjykatave të faktit. Në përputhje me kompetencat ligjore dhe rregullat procedurale, çështja është shqyrtuar nga Gjykata e Lartë në dhomën e këshillimit, e cila në përfundim ka vendosur mospranimin e rekursit. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se kërkuesi nuk ka arritur të argumentojë në këndvështrimin kushtetues sesi gjykimi i çështjes në dhomën e këshillimit nga Gjykata e Lartë ka ndikuar në të drejtën e tij për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme.

37. Për sa i përket argumentit të katërt, kohëzgjatjes së shkurtër të gjykimit të çështjes në Gjykatën e Lartë *(iv)*, përveç faktit që ky argument mbështetet në hamendësime të paprovuara nga kërkuesi, Gjykata sjell në vëmendje se në procedurën e shqyrtimit të rekursit këshilltari dhe gjyqtari relator kryejnë paraprakisht veprimet përgatitore të nevojshme dhe përgatisin materialet për çështjen, të cilat u shpërndahen më pas gjyqtarëve të tjerë të kolegjit përkatës përpara datës së shqyrtimit të çështjes në dhomën e këshillimit. Kjo mënyrë organizimi siguron që anëtarët e trupit gjykues të njihen me përmbajtjen e çështjes dhe argumentet përkatëse të parashtruara në rekurs që në fazën paraprake të shqyrtimit të tij. Duke mbajtur në konsideratë këtë fakt, si dhe jurisprudencën kushtetuese, sipas së cilës periudha e shkurtër e shqyrtimit të çështjes nga Gjykata e Lartë nuk përbën argument që të provojë pretendimin për cenimin e paanshmërisë në kuptimin subjektiv *(shih vendimin nr. 30 datë 18.4.2024, të Gjykatës Kushtetuese)*, Gjykata çmon se ky pretendim është haptazi i pabazuar.

38. Në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar cenimin e *së drejtës së aksesit*, për shkak se gjykata e rrethit nuk i ka vënë në dispozicion materialet e kërkuara me shkresa zyrtare dhe nuk u ka kthyer përgjigje kërkesave të tij. Në analizë të këtij pretendimi, Gjykata konstaton se ai parashtrohet në drejtim të mosmarrjes përgjigje nga gjykata për kërkesat e tij për vënien në dispozicion të akteve. Në këtë drejtim, nga materialet e dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, Gjykata konstaton se, në kundërshtim nga sa pretendohet, ndërsa disa nga materialet e kërkuara janë vënë në dispozicion të kërkuesit gjatë gjykimit, gjykata e rrethit e ka informuar atë edhe për të drejtën për t'u konsultuar çdo ditë, pas orës 14:30, me aktet e dosjes gjyqësore *(shih procesverbalet e seancave të datave 23.9.2016, 7.10.2016 dhe 22.11.2016, faqet 90, 107 dhe 116, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë)*. Veprimet e kryera nga kjo gjykatë janë vlerësuar të drejta nga gjykata e apelit, e cila ka vënë në dukje se gjatë gjykimit kërkuesit i është dhënë mundësia të njihet me çdo akt të kërkuar e të marrë si provë në gjykim *(shih faqen 37 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)*, qëndrim ky i gjetur i drejtë në thelb nga Gjykata e Lartë *(shih faqen 26, paragrafi 61, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*.

39. Në analizë të fakteve kushtetuese përkundrejt qëndrimit të gjykatave të zakonshme, Gjykata çmon se pretendimi i kërkuesit për cenimin e së drejtës së aksesit, si rrjedhojë e mosvënies në dispozicion nga gjykata e rrethit të materialeve të kërkuara me shkresa zyrtare, është haptazi i pabazuar.

40. Po kështu, kërkuesi ka pretenduar cenimin nga gjykatat e zakonshme *të së drejtës për t'u dëgjuar, parimit të barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit, së drejtës për të kërkuar thirrjen e dëshmitarëve*, si dhe të *standardit të arsyetimit gjyqësor,* duke parashtruar si shkaqe se gjykata e rrethit nuk ka pranuar kërkesat e tij për thirrjen e disa dëshmitarëve, nuk ka arsyetuar për to,

ka revokuar vendimet e saj të mëparshme për thirrjen e disa prej tyre, kjo gjykatë dhe gjykata e apelit nuk kanë marrë parasysh kërkesat e tij për thirrjen në gjykim të dëshmitarëve të mbrojtjes e dëshmitarëve të tjerë ose pretendimet e tij për deklarimet e dëshmitarit E.M., ndërsa Gjykata e Lartë nuk ka marrë në konsideratë pretendimet e tij në këtë drejtim. Për sa u përket këtyre pretendimeve, duke pasur parasysh argumentet në themel të tyre, Gjykata vëren se ato parashtrohen në drejtim të së drejtës për të kërkuar paraqitjen në gjykim të dëshmitarëve, të cilat do t'i analizojë më tej në vijim.

41. Në kërkesën drejtuar Gjykatës kërkuesi ka pretenduar edhe cenimin e *së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme* dhe *parimit të barazisë së armëve e kontradiktoritetit,* për shkak se gjykata e apelit nuk ka përsëritur hetimin gjyqësor e nuk ka pranuar kërkesat e tij për thirrjen e dëshmitarëve e për marrjen e dokumenteve nga Gjykata Ndërkombëtare e Arbitrazhit.

42. Gjykata vëren se neni 427, pika 1, i KPP-së, sipas përmbajtjes së kohës, ka parashikuar se kur një palë në aktin e apelit ose plotësimin e tij kërkon rimarrjen e provave të lejuara në shqyrtimin gjyqësor të shkallës së parë ose marrjen e provave të reja, gjykata, në qoftë se çmon se nuk mund të vendosë në gjendjen që janë aktet, përsërit shqyrtimin gjyqësor.

43. Në rastin konkret, Gjykata vëren se gjykata e apelit ka marrë në shqyrtim pretendimet e kërkuesit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor dhe, në lidhje me to, ka vënë në dukje se, referuar nenit 427 të KPP-së, riçelja e shqyrtimit gjyqësor ishte në diskrecionin e saj e vendosej kur ishte e pamundur për të konkluduar për akuzën, autorësinë e fajësinë bazuar në provat e marra në shqyrtim nga gjykata e shkallës së parë. Kërkesa e kërkuesit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor nuk bazohej në nevojën për marrjen e provave të reja, por synonte rimarrjen e provave të cilat ishin administruar në shkallë të parë dhe të atyre që, për shkak të pengesave ligjore, nuk kishin mundur të merreshin në atë fazë ose të administroheshin në apel, por që në çdo rast rezultonin jorelevante për provimin e faktit penal, të autorësisë ose fajësisë së të pandehurit *(shih faqet 35–36 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)*. Gjykata e Lartë ka vlerësuar se pretendimet e kërkuesit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor dhe marrjen e provave të reja nuk evokonin shkaqe nga ato të parashikuara nga neni 432 i KPP-së, ndaj nuk përbënin shkak për cenimin e vendimit të gjykatës së apelit dhe kërkuesi kishte marrë përgjigje të arsyetuar për to nga ajo gjykatë *(shih faqet 21, paragrafi 49, dhe 24, paragrafi 55, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*.

44. Në këndvështrim të sa më sipër, Gjykata vlerëson se arsyetimi i gjykatave të zakonshme nuk rezulton arbitrar nga pikëpamja kushtetuese. Në këtë drejtim, Gjykata vë në dukje se, ashtu siç kanë arsyetuar gjykatat e zakonshme, neni 427, pika 1, i KPP-së nuk detyron gjykatën e apelit të përsërisë shqyrtimin gjyqësor në çdo rast dhe vlerësimi për këtë ngelet në diskrecionin e asaj gjykate. Për rrjedhojë, çmon se pretendimi për cenimin e së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme dhe parimit të barazisë së armëve e kontradiktoritetit, për shkak të mospërsëritjes së hetimit gjyqësor nga gjykata e apelit, mospranimit prej saj të kërkesave të kërkuesit për thirrjen e dëshmitarëve e për marrjen e dokumenteve nga Gjykata Ndërkombëtare e Arbitrazhit, është haptazi i pabazuar.

45. Në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar cenimin e *së drejtës për përkthyes*, me argumentin se dokumenti "P.&P.", i depozituar nga organi i prokurorisë në seancën e datës 23.9.2016, të gjykatës së rrethit, ishte i përpiluar në gjuhë të huaj. Me të njëjtin argument kërkuesi ka pretenduar edhe cenimin nga gjykatat të *standardit të arsyetimit të vendimit gjyqësor*, si rrjedhojë e mosdhënies përgjigje nga gjykatat në këtë drejtim. Gjykata vëren se, në kundërshtim nga sa kërkuesi pretendon, me vendimin e datës 14.9.2016 organi i prokurorisë ka vendosur caktimin e përkthyeses për përkthimin e materialit në fjalë. Materiali i përkthyer është administruar në dosjen hetimore, e cila është bërë më pas pjesë e dosjes gjyqësore dhe kërkuesi ka pasur mundësinë të njihet me përmbajtjen e të paraqesë argumente për kundërshtimin e tij. Në këto kushte, Gjykata çmon se pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës për përkthyes dhe të standardit të arsyetimit të vendimit gjyqësor për këtë shkak janë haptazi të pabazuara.

46. Në ankimin kushtetues individual kërkuesi ka pretenduar, gjithashtu, cenimin e *së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme*, *së drejtës për t'u mbrojtur, parimit të prezumimit të pafajësisë dhe së drejtës për të mos u deklaruar fajtor për një vepër penale e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj,* duke parashtruar të tjera shkaqe. Bazuar në

natyrën e thelbin e këtyre pretendimeve dhe argumentet e parashtruara në mbështetje të tyre, Gjykata në vijim do të analizojë bazueshmërinë e tyre në themel. Po kështu, Gjykata do të shqyrtojë në themel edhe pretendimet e kërkuesit për cenimin e *së drejtës për të kërkuar paraqitjen në gjykim të dëshmitarëve*.

B. Për themelin e pretendimeve

B.1. Për cenimin e së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme

47. Kërkuesi ka pretenduar, se: *i.* dëshmitarët A.S., S.H. e O.K. kanë qenë në gjendje papajtueshmërie dhe konflikti interesi me të, sipas nenit 156, pika 1, shkronja "ç", të KPP-së; *ii.* dëshmitari R.K. ka qenë në gjendje papajtueshmërie, si jurist dhe avokat i "DIA, Dega Shqipëri" e OSSHE-së në Gjykatën e Arbitrazhit Ndërkombëtar; *iii.* kërkuesi nuk ka qenë i pranishëm në procedurën e sekuestrimit të akteve shkresore të datës 9.9.2015; *iv.* projekti i ashtuquajtur "Master Data Cleaning" nuk është marrë me procesverbal sekuestrimi dhe vendimi i prokurorit për sekuestrimin nuk ndodhet në fashikullin e gjykimit; *v. e-mail*-i bashkëshoqërues i dokumentit "P.&P.", i depozituar në seancë gjyqësore nga organi i prokurorisë, është fabrikuar.

48. Sipas nenit 32, pika 2, të Kushtetutës askush nuk mund të deklarohet fajtor mbi bazën e të dhënave të mbledhura në mënyrë të paligjshme. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se mënyra e marrjes së provave ka rëndësi thelbësore për zhvillimin e drejtë të procesit penal. Asnjë gjykatë nuk ka mundësi, që pa dëmtuar dhënien e "përmasës së duhur të drejtësisë", të mbështetet në prova që janë marrë jo vetëm me metoda të pandershme, por, mbi të gjitha, që janë edhe të kundërligjshme. Sigurimi i paligjshëm i provës dhe pranimi i saj nga trupi gjykues nënkupton që procesi ka qenë i parregullt *(shih vendimin nr. 67, datë 10.11.2017, të Gjykatës Kushtetuese)*. Po sipas Gjykatës, ndërsa vlerësimi, dobishmëria dhe rëndësia provuese e provave në një çështje konkrete është, si rregull, detyrë e gjykatave të sistemit gjyqësor, detyrë e saj është të vlerësojë nëse procesi si i tërë, duke përfshirë edhe mënyrën e marrjes së provave, ka qenë i drejtë. Për të përcaktuar nëse procesi ka qenë i rregullt, Gjykata kontrollon nëse e drejta e mbrojtjes është respektuar dhe verifikon në veçanti nëse kërkuesit i është dhënë mundësia për të vënë në dyshim autenticitetin e provave dhe për të kundërshtuar përdorimin e tyre *(shih vendimet nr. 26, datë 29.4.2025; nr. 49, datë 29.9.2014; nr. 47, datë 7.11.2011, të Gjykatës Kushtetuese)*.

49. Gjykata vëren se llojet e provave dhe mënyrat e marrjes së tyre rregullohen posaçërisht nga ligji procedural penal. Neni 149 i KPP-së përcakton kuptimin e provës, neni 150 objektin e provave, ndërsa neni 151 mënyrën e marrjes së tyre. Sipas nenit 151 të KPP-së, gjatë hetimeve paraprake provat merren nga organi që procedon, sipas rregullave të caktuara në këtë kod *(pika 1)*, kurse në gjykim ato merren me kërkesën e palëve dhe gjykata vendos me urdhër, duke përjashtuar provat e ndaluara nga ligji dhe ato që janë haptazi të panevojshme *(pika 2)*, ndërkohë që provat e marra në shkelje të ndalimeve të parashikuara nga ligji nuk mund të përdoren, ndërsa papërdorshmëria ngrihet edhe kryesisht në çdo gjendje dhe shkallë të procedimit *(pika 4)*.

50. Mbi bazën e standardeve të mësipërme, Gjykata do të analizojë në vijim nëse provat mbi të cilat gjykatat e zakonshme kanë bazuar vendimmarrjet e tyre janë marrë në përputhje me dispozitat e KPP-së, si dhe nëse kërkuesit i është dhënë mundësia për të vënë në dyshim autenticitetin e për të kundërshtuar përdorimin e tyre, në respektim të së drejtës së tij të mbrojtjes.

51. Në rastin konkret, Gjykata vëren se kërkuesi ka pretenduar paligjshmërinë e marrjes së dëshmive të dëshmitarëve A.S., S.H. e O.K. (i), bazuar në faktin se këta persona kanë qenë debitorë ndaj shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri" dhe kjo shoqëri ka iniciuar ndaj tyre procese civile për kthimin e shumave. Për sa i përket shtetasit A.S. kërkuesi ka pretenduar paligjshmërinë e marrjes së dëshmisë së tij edhe për shkak të konfliktit të interesit, si rrjedhojë e kallëzimit penal të bërë nga ky shtetas ndaj kërkuesit. Sipas kërkuesit, dëshmia e këtyre dëshmitarëve në procesin penal binte në kundërshtim me parashikimet e nenit 156, shkronja "ç", të KPP-së.

52. Neni 156, shkronja "ç", i KPP-së, sipas përmbajtjes së kohës, parashikonte se nuk mund të pyetej si dëshmitar i padituri civil. Gjatë gjykimit të çështjes në ngarkim të kërkuesit nga gjykata e rrethit, përmbajtja e kësaj dispozite është ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 3.3.2017, duke parashikuar se nuk mund të pyeten si dëshmitarë i padituri civil dhe personi civilisht përgjegjës për dëmin e shkaktuar nga i pandehuri. Gjykata vëren se ky

ndalim lidhet me padinë civile në procesin penal, e cila rregullohet nga nenet 58, pika 1, shkronja "g", dhe 61 të KPP-së. Sipas këtyre dispozitave, i dëmtuari/viktima e veprës penale ka të drejtë të ngrejë padi civile në procesin penal kundër të pandehurit ose të paditurit civil, për të kërkuar kthimin e pasurisë dhe shpërblimin e dëmit.

53. Në këndvështrim të këtyre dispozitave, në rastin konkret Gjykata vëren se pretendimet e kërkuesit për dëshmitë e shtetasve A.S., S.H. dhe O.K. kanë të bëjnë, në thelb, me besueshmërinë e provës me dëshmitar dhe jo me ekzistencën e shkaqeve të papajtueshmërisë të parashikuara nga neni 156, shkronja "ç", i KPP-së. Në këtë aspekt, Gjykata vë në dukje se fakti që këta dëshmitarë janë paditur civilisht nga kërkuesi në procese gjyqësore për kthimin e huave të dhëna prej shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri", nuk i vendos ata në kushtet e ndalimit ligjor për dhënien e dëshmisë në procesin objekt ankimi kushtetues individual, në kuptim të rregullimit ligjor në fjalë. Po kështu, kallëzimi penal që shtetasi A.S. ka bërë ndaj kërkuesit nuk përbën rrethanë që cenon legjitimitetin e dëshmisë së tij në këtë proces, në kuptim të parashikimit ligjor në fjalë. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuesit për paligjshmërinë e marrjes së dëshmisë së këtyre dëshmitarëve A.S., S.H. e O.K. janë të pabazuara.

54. Për sa i takon pretendimit për papajtueshmërinë me rolin e dëshmitarit të shtetasit R.K., jurist e avokat mbrojtës i "DIA, Dega Shqipëri" dhe OSSHE-së në Gjykatën e Arbitrazhit Ndërkombëtar *(ii),* Gjykata vëren se qëndrimet e kërkuesit për këtë dëshmitar janë kontradiktore në raport me pohimet e tij gjatë gjykimit. Kështu, në seancën e datës 16.9.2016, gjatë gjykimit të çështjes nga gjykata e rrethit, kërkuesi ka kërkuar moslejimin e marrjes së dëshmisë së këtij shtetasi, bazuar në nenin 159, pika 1, shkronja "b", të KPP-së *(shih faqen 67 të procesverbalit të kësaj seance)*, ndërsa në seancën e datës 17.3.2017 ka kërkuar marrjen e tij në pyetje jashtë funksionit avokat-klient, me pretendimin se prania në seancë e këtij dëshmitari ishte e nevojshme për njohjen e dokumenteve dhe firmave *(shih faqen 158 të procesverbalit të seancës së datës 17.3.2017, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë).*

55. Nga materialet e dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, Gjykata evidenton se R.K. ka qenë punonjës i shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri" dhe pas ndërprerjes së marrëdhënieve me shoqërinë në fjalë është punësuar pranë OSSHE-së. Në cilësinë e punonjësit të autorizuar të kësaj të fundit, ai ka nënshkruar padinë civile në procesin penal në ngarkim të kërkuesit, për të cilën gjykata e rrethit, bazuar në nenin 62, pika 3, të KPP-së, ka vendosur veçimin nga çështja penale, me arsyetimin se shqyrtimi i kësaj padie vështirësonte gjykimin e çështjes penale *(shih faqet 22-45 të dosjes gjyqësore nr. 1231, datë 8.5.2018, të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe faqen 8 të procesverbalit të seancës gjyqësore të datës 15.3.2016, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë).* Në momentin e paraqitjes së kërkesave paraprake, organi i akuzës ka çmuar të nevojshme pyetjen e R.K., në rolin e paditësit civil *(shih faqen 67 të procesverbalit të seancës së datës 16.9.2016, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë)*, ndërsa gjykata e rrethit ka vlerësuar të nevojshme pyetjen e këtij dëshmitari, si subjekt që ka informacion në lidhje me çështjen, në cilësinë e ish-punonjësit të shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri" *(shih faqet 69 të procesverbalit të seancës së datës 16.9.2016, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, 96 të dosjes gjyqësore nr. IV, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe 71-82 të vendimit të kësaj gjykate për çështjen).* Gjatë gjykimit R.K. ka deklaruar se është takuar në Vjenë me avokatët e zgjedhur nga kërkuesi për përfaqësimin e çështjes së tij në Gjykatën Ndërkombëtare të Arbitrazhit, të cilëve u ka bërë me dije qëndrimin e tij ligjor si ekspert *(shih faqen 73 të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë).* Gjykata e apelit ka vlerësuar të drejtë qëndrimin e gjykatës së rrethit për marrjen e dëshmive në gjykim *(shih faqen 37 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)*, ndërsa Gjykata e Lartë ka çmuar se pretendimet e kërkuesit për paligjshmërinë e marrjes së dëshmisë së dëshmitarëve në konflikt me të nuk përbënin shkak që, sipas nenit 432 të KPP-së, cenonte vendimmarrjen e gjykatës së apelit ose që çonte në papërdorshmëri të këtyre dëshmive, pasi nuk rezultonte që ndonjëri prej dëshmitarëve të ishte në papajtueshmëri me detyrën *(shih faqen 25, paragrafi 59, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*

56. Për sa më lart, Gjykata vëren se gjatë gjykimit të çështjes në gjykatat e zakonshme kërkuesi nuk rezulton të ketë vënë në dispozicion të gjykatave informacione ose prova që provonin cilësinë juridike të shtetasit R.K. si avokat mbrojtës i "DIA, Dega Shqipëri" në Gjykatën Ndërkombëtare të Arbitrazhit ose informacione me natyrë konfidenciale të atij gjykimi të dhëna nga ky dëshmitar. Për më tepër, Gjykata sjell në vëmendje

se pyetja e një avokati si dëshmitar, sipas nenit 159, pika 1, shkronja "b", të KPP-së, nuk përbën shkak papajtueshmërie me këtë rol. Dispozita ligjore vendos ndalimin e detyrimit të avokatit për të dëshmuar për rrethana që lidhen me ushtrimin e mbrojtjes, pa i ndaluar atij të drejtën për të dëshmuar, nëse e çmon të arsyeshme. Përmes rregullimit ligjor në fjalë ligjvënësi ka synuar t'i japë mbrojtje dhe privilegj marrëdhënies së veçantë që avokati ka me të mbrojturin prej tij. Në rastin konkret, dëshmitari R.K., jo vetëm që nuk rezulton të ketë pasur cilësinë e avokatit të kërkuesit në çështjen në ngarkim të këtij, por as që të jetë detyruar kundër vullnetit të tij të dëshmojë gjatë gjykimit. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuesit për paligjshmërinë e marrjes së dëshmisë së shtetasit R.K. janë të pabazuara.

57. Për sa u përket pretendimeve se nuk ka qenë i pranishëm gjatë sekuestrimit të akteve (iii), Gjykata vëren se në datën 12.5.2015, me vendimin nr. 2925/1 akti të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, ndaj kërkuesit është caktuar masa e sigurimit personal "Arresti në burg", masë e cila është ekzekutuar po në këtë datë, ndërsa pretendimet e tij në gjykimin kushtetues parashtrohen ndaj arsyetimit të gjykatës së apelit, e cila ka hedhur poshtë kërkesën e tij për kryerjen e riekspertimit kontabël, me argumentin se ka pasur mundësi t'u bëjë pyetje ekspertëve dhe t'u vërë në dispozicion dokumente, gjë të cilën nuk e ka bërë, qëndrim ky i cili është gjetur i drejtë në vijim nga Gjykata e Lartë. Gjykata evidenton se për këtë qëllim gjykata e apelit i është referuar procesverbalit të datës 9.9.2015 të mbajtur nga oficerët e Policisë Gjyqësore për ekzekutimin e vendimit të prokurores së çështjes që ka urdhëruar vendosjen e sekuestros ndaj dokumenteve financiare, tatimore, kontraktuale dhe çdo dokumenti tjetër që kishte të bënte me aktivitetin e shoqërive nën hetim, ku kërkuesi ishte ortak ose administrator. Sipas kopjes së këtij procesverbali të administruar në dosjen gjyqësore rezulton se përmes mbrojtësit të tij kërkuesit i është vënë në dispozicion kopje e vendimit të sekuestrimit, ndërsa ka deklaruar se nuk disponontе asnjë dokument për këto shoqëri. Në këtë situatë, Gjykata vlerëson se qëndrimi i Gjykatës së Lartë për pranimin e arsyetimit të gjykatës së apelit, lidhur me mosvënien e dokumenteve në dispozicion të ekspertëve nga kërkuesi, nuk përmban pasaktësi në evidentimin e këtij fakti, për rrjedhojë çmon se pretendimet për marrjen e provave në mënyrë të paligjshme, si rrjedhojë e mungesës së kërkuesit në procedurën e sekuestrimit të akteve të datës 9.9.2015, nuk gjejnë mbështetje nga pikëpamja kushtetuese.

58. Për sa u përket pretendimeve të kërkuesit se projekti i ashtuquajtur "Master Data Cleaning" nuk është marrë me procesverbal sekuestrimi e vendimi i prokurorit për sekuestrimin nuk ndodhet në fashikullin e gjykimit *(iv)*, si dhe se *e-mail*-i bashkëshoqërues i dokumentit "P.&P.", i depozituar në seancë gjyqësore nga organi i prokurorisë, është fabrikuar *(v)*, Gjykata vlerëson se kërkuesi nuk ka arritur të përcaktojë në aspektin kushtetues ndikimin vendimtar të këtyre provave në deklarimin e fajësisë së tij.

59. Për sa më sipër, Gjykata çmon se pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës për të mos u deklaruar fajtor mbi bazën e provave të mbledhura në mënyrë të paligjshme janë të pabazuara.

B.2. Për cenimin e së drejtës për t'u mbrojtur

60. Kërkuesi ka pretenduar se gjykata e rrethit nuk ka shtyrë seancën gjyqësore, pavarësisht pamundësisë së tij për të marrë pjesë në gjykim personalisht ose përmes mbrojtësit të zgjedhur, ndërsa i ka caktuar si mbrojtëse kryesisht, D.Ç., ndaj së cilës ai kishte paraqitur kallëzim penal dhe kishte kërkuar heqjen e licencës, për shkak të mungesës së njohurive për çështjen. Po sipas kërkuesit, gjykata e rrethit nuk ka marrë parasysh kundërshtimet e tij për caktimin kryesisht të avokates N.P., kërkesat e mbrojtësve të zgjedhur për shtyrjen e seancës për paraqitjen e kërkimeve përfundimtare dhe kundërshtimet e tij në caktimin kryesisht të mbrojtëses E.U., në cenim edhe të së drejtës së tij për pasjen e kohës së nevojshme për përgatitjen e mbrojtjes. Pretendimet e tij në këtë drejtim nuk janë marrë në konsideratë nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë.

61. Neni 31, shkronja "b", i Kushtetutës parashikon se kushdo ka të drejtë të ketë kohën e nevojshme për të përgatitur mbrojtjen e vet. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se e drejta e mbrojtjes në procesin penal përbën një nga elementet thelbësore për një proces të drejtë (*shih vendimet nr. 20, datë 22.9.2022; nr. 14, datë 21.6.2022, të Gjykatës Kushtetuese*) dhe përfshin edhe të drejtën e gjithkujt të akuzuar penalisht për të qenë efektivisht i mbrojtur nga një avokat, kur është e nevojshme edhe i caktuar kryesisht. Sipas Gjykatës, që e drejta e mbrojtjes të jetë reale dhe efektive dhe jo vetëm

teorike, ushtrimi i saj nuk duhet të pengohet, por përkundrazi, gjykata duhet të marrë të gjitha masat ligjore që në funksion të procesit të drejtë, jo vetëm të sigurojë praninë e mbrojtësit në gjykim, por dhe t'i japë atij mundësinë të bëjë mbrojtje reale duke respektuar barazinë e armëve *(shih vendimet nr. 73, datë 14.12.2015; nr. 10, datë 2.4.2009; nr. 33, datë 24.11.2003, të Gjykatës Kushtetuese)*.

62. Po kështu, sipas Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut *(GJEDNJ)*, zëvendësimi me avokat të caktuar kryesisht nga gjykata i mbrojtësit të zgjedhur nga kërkuesi, si rrjedhojë e mosparaqitjes në gjykim të këtij të fundit pa shkaqe të arsyeshme, nuk përbën shkak për cenimin e së drejtës për t'u mbrojtur *(shih çështjen Tafa k. Shqipërisë, datë 28.5.2025, § 11)*.

63. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret, nga materialet e dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, Gjykata evidenton se gjatë shqyrtimit të çështjes nga gjykata e rrethit kërkuesi është përfaqësuar nga mbrojtës të zgjedhur prej tij, të cilët nuk kanë qenë të pranishëm në disa seanca gjyqësore, duke parashtruar si shkaqe angazhimin në procese të tjera gjyqësore e gjendjen shëndetësore ose janë larguar nga salla me kërkesë të kërkuesit ose me vullnet të tyre. Në këto kushte, për qëllime të mbrojtjes të të drejtave të kërkuesit dhe administrimit në kohë të drejtësisë, gjykata ka caktuar kryesisht avokaten D.Ç., e cila ka realizuar mbrojtjen e tij deri më 23.12.2016, kur ka paraqitur dorëheqjen, për shkak të kallëzimit penal të bërë ndaj saj nga kërkuesi. Më pas, në seancat ku mbrojtësit e zgjedhur nuk janë paraqitur pa shkaqe të arsyeshme, gjykata ka caktuar kryesisht avokatet N.P. e E.U., ku kjo e fundit ka paraqitur edhe konkluzionet përfundimtare për llogari të kërkuesit. Procedura e ndjekur nga gjykata e rrethit është vlerësuar e drejtë nga gjykata e apelit, e cila ka vënë në dukje se shtyrja e seancave gjyqësore është bërë nga kërkuesi pa shkaqe ligjore, ndërsa ai ka gëzuar të drejtën e mbrojtjes me mbrojtës të zgjedhur prej tij ose të caktuar kryesisht nga gjykata, kur të parët nuk kanë qenë të pranishëm *(shih faqen 37 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)*. Ky qëndrim është konfirmuar nga Gjykata e Lartë, e cila, bazuar edhe në vendimin unifikues nr. 7, datë 14.10.2011, ka vënë në dukje se sjellja e mbrojtësve të zgjedhur dhe shkaqet e paraqitura prej tyre nuk justifikonin shtyrjen e seancave, kërkesat e kërkuesit në gjykim ishin garantuar përmes mbrojtësve të zgjedhur ose të caktuar kryesisht, si dhe nisur edhe nga mënyra e formulimit të diskutimit përfundimtar, pranisë së të pandehurit në seancën e fundit dhe deklarimet e dhëna prej tij në këtë seancë, mbrojtja e ofruar kishte qenë efektive *(shih faqen 25, paragrafi 60, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*.

64. Nga sa më lart, Gjykata vëren se gjykata e rrethit ka marrë masat për balancimin si të së drejtës së kërkuesit për t'u mbrojtur gjatë gjykimit, ashtu edhe për administrimin në kohë të drejtësisë. Po kështu, pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës së mbrojtjes janë analizuar nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë, të cilat kanë dhënë përgjigje të arsyetuara për shkaqet e rrëzimit të tyre. Në vlerësimin e Gjykatës, qëndrimi i gjykatave të zakonshme nuk rezulton arbitrar në këndvështrimin kushtetues, për sa kohë që gjatë procesit gjyqësor kërkuesit i është dhënë mundësia të ketë kohën dhe lehtësitë e nevojshme për përgatitjen e mbrojtjes së vet, si përmes avokatëve të zgjedhur prej tij, ashtu edhe përmes avokatëve të caktuar kryesisht nga gjykata.

65. Për sa më sipër, Gjykata çmon se pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës së mbrojtjes, si rrjedhojë e caktimit të avokateve kryesisht D.Ç., N.P. e E.U., dhe së drejtës për të pasur kohën e nevojshme për përgatitjen e mbrojtjes, për këto shkaqe, janë të pabazuara.

B.3. Për cenimin e parimit të prezumimit të pafajësisë

66. Kërkuesi ka pretenduar se njoftimi për shtyp i bërë nga Prokuroria e Përgjithshme në lidhje me çështjen e tij bie ndesh me parimin e prezumimit të pafajësisë.

67. Parimi i prezumimit të pafajësisë garantohet nga neni 30 i Kushtetutës, sipas të cilit kushdo quhet i pafajshëm përderisa nuk i është provuar fajësia me vendim gjyqësor të formës së prerë.

68. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se parimi i prezumimit të pafajësisë, si një nga elementet e një gjykimi të drejtë, ndalon shprehjen e parakohshme nga gjykata të vlerësimit se personi "i akuzuar për një vepër penale" është fajtor përpara se kjo të provohet në përputhje me ligjin *(shih vendimet nr. 12, datë 24.4.2018; nr. 68, datë 14.11.2016; nr. 8, datë 26.2.2015, të Gjykatës Kushtetuese)*.

69. Edhe sipas GJEDNJ-së, neni 6, pika 2, i KEDNJ-së synon parandalimin e cenimit të së drejtës për proces të rregullt ligjor penal nga deklaratat paragjykuese të bëra në lidhje të ngushtë me procesin. Kjo dispozitë ndalon jo vetëm

shprehjet e parakohshme të gjykatës për fajësinë, por edhe deklaratat e funksionarëve të tjerë publikë, përfshirë ato të organit të ndjekjes penale, për sa u përket hetimeve penale, të tilla që inkurajojnë publikun të besojë se i dyshuari është fajtor dhe të paragjykojë vlerësimin e fakteve nga autoriteti kompetent gjyqësor *(shih Karaman k. Gjermanisë, datë 27.2.2014, § 41)*. Megjithatë, ka një dallim thelbësor mes deklarimit se një person është thjesht i dyshuar se ka kryer një krim dhe deklarimit të qartë, në mungesë të dënimit përfundimtar, se ai person ka kryer krimin në fjalë *(shih Vardan Martirosyan k. Armenisë, datë 15.6.2021, § 48; Matijašević k. Serbisë, datë 19.9.2006, § 48)*. Ndërsa gjuha e përdorur paraqet rëndësi thelbësore në këtë drejtim, vlerësimi nëse parimi i prezumimit të pafajësisë është cenuar përcaktohet duke mbajtur në konsideratë rrethanat në të cilat deklarata e kundërshtuar është bërë. Përdorimi i shprehjeve të pavend mund të mos jetë vendimtar nëse mbahen parasysh natyra dhe konteksti i procesit në fjalë *(shih Karaman k. Gjermanisë, datë 27.2.2014, § 63; Daktaras k. Lituanisë, datë 10.10.2000, §§ 42-44)*. GJEDNJ-ja ka theksuar, gjithashtu, se liria e shprehjes, e garantuar nga neni 10 i KEDNJ-së, nënkupton lirinë për të dhënë dhe marrë informacione, ndaj për qëllime të ushtrimit të kësaj lirie, neni 6, pika 2, i KEDNJ-së nuk mund të ndalojë autoritetet të informojnë publikun për hetimet që po kryejnë. Megjithatë, ky informacion duhet të jepet me maturi dhe të respektojë parimin e prezumimit të pafajësisë *(shih Yoncheva k. Bullgarisë, datë 7.1.2025, §§ 40-41)*.

70. Bazuar në standardet e mësipërme, në rastin konkret Gjykata evidenton se gjykimi i çështjes nga gjykata e rrethit është zhvilluar në seancë publike me praninë e medias. Në seancën e zhvilluar në tetor të vitit 2015 kërkuesi ka deklaruar se procesi penal kundër tij është nisur me qëllimin e vetëm të tërheqjes së tij nga procesi gjyqësor që po zhvillohej në Gjykatën e Arbitrazhit Ndërkombëtar, ku Shqipëria rrezikonte të humbiste shuma të mëdha financiare. Deklaratat e kërkuesit janë pasqyruar gjerësisht në media, duke marrë vëmendjen e publikut. Në përgjigje të tyre, në datën 18.12.2015 Prokuroria e Përgjithshme ka njoftuar në faqen e saj zyrtare pushimin nga Gjykata Ndërkombëtare e Arbitrazhit të gjykimit të kërkesës së kompanisë "DIA". Sipas këtij njoftimi, nga dokumentet e Prokurorisë së Tiranës provohej plotësisht se kërkuesi kishte krijuar skemë mashtruese, bazuar në dokumente fiktive, në bashkëpunim me persona të tjerë nën hetim, për të përfituar në mënyrë të padrejtë vlera financiare nga "CEZ-Shpërndarje", ndërsa provat hetimore të grumbulluara gjatë hetimeve paraprake, marrja në përgjegjësi penale, caktimi i masës së sigurimit etj. kishin ndikuar në vendimmarrjen e administratores së re të "DIA-s" për t'u tërhequr nga gjykimi në arbitrazh që kompania kishte nisur me shtetin shqiptar. Në vijim, në datën 21.12.2015 Prokuroria e Përgjithshme ka njoftuar në faqen e saj zyrtare përfundimin e hetimeve ndaj kërkuesit, i akuzuar për veprat penale "Mashtrimi", të kryer në bashkëpunim e me pasoja të rënda dhe "Pastrimi i produkteve të veprës penale", të kryer më shumë se një herë. Sipas këtij njoftimi, në lidhje me këto vepra, organi i ndjekjes penale ka evidentuar dy episode, konkretisht krijimin e kompanisë fiktive "ADC", përmes së cilës janë kryer transaksione financiare në miliona euro, si dhe të shoqërisë "DIA" e degës së saj në Shqipëri, e cila ka lidhur me OSSH-në kontratën për mbledhjen e borxhit. Po sipas njoftimit, qëllimi i kërkuesit në lidhjen e kësaj marrëveshjeje nuk ka qenë mbledhja e borxhit të shoqërisë dhe as kryerja e ndonjë pune reale, por vjedhja e parave të shoqërisë "CEZ Shpërndarje", veprim kriminal të cilin kërkuesi e ka kryer në bashkëpunim me kryetarin e bordit të kësaj të fundit, përmes përdorimit të të dhënave të rreme dhe dokumenteve fiktive.

71. Në analizë të përmbajtjes së informacionit të publikuar nga Prokuroria e Përgjithshme, Gjykata vëren se edhe pse deklaratat për shtyp të këtij organi nuk janë formuluar në mënyrë të kujdesshme dhe janë bërë në një fazë kur procesi penal ishte për gjykim në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë e parimi i prezumimit të pafajësisë duhej të ishte respektuar, ato kanë ardhur si reagim i organit të akuzës ndaj pretendimeve të kërkuesit për lidhjen e procesit penal me procesin përpara Gjykatës Ndërkombëtare të Arbitrazhit, të cilat kishin pasur jehonë të gjerë mediatike. Në këtë kuadër, Gjykata gjen rastin të theksojë se në deklaratat për shtyp për gjendjen e hetimit ose gjykimit penal institucionet dhe zyrtarët publikë duhet të sillen me maturi dhe të respektojnë në çdo rast parimin e prezumimit të pafajësisë. Megjithatë, duke mbajtur parasysh kontekstin e rrethanave mbi të cilat Prokuroria e Përgjithshme ka reaguar përmes deklarimeve për shtyp, si dhe faktin se nga materialet e dosjes gjyqësore nuk rezulton që gjykatat e zakonshme të

kenë filluar procesin me paragjykimin se kërkuesi e ka kryer veprën penale ose ta kenë konsideruar atë fajtor përpara dhënies së vendimit përfundimtar për fajësinë e tij, Gjykata vlerëson se deklarimet e organit të ndjekjes penale nuk duket se kanë pasur ndikim vendimtar në rezultatin përfundimtar të procesit gjyqësor penal në ngarkim të kërkuesit.

72. Për sa më sipër, Gjykata çmon se pretendimi i kërkuesit për cenimin e prezumimit të pafajësisë, si rrjedhojë e publikimit të njoftimeve për shtyp të organit të ndjekjes penale, është i pabazuar.

B.4. Për cenimin e parimit të mosdënimit pa ligj

73. Kërkuesi ka pretenduar se në rastin e tij bëhej fjalë për zbatimin e një kontrate juridike civile, të lidhur rregullisht mes palëve, ndaj në këtë situatë gjykata e rrethit dhe ajo e apelit duhej të kishin sqaruar pozitën procedurale të "DIA, Dega Shqipëri" e të merrnin parasysh parashikimet e ligjeve për tregtarët e shoqëritë tregtare dhe për përgjegjësin penale të personave juridikë. Po sipas kërkuesit, gjykatat nuk kanë përcaktuar shumën e pretenduar të përfituar padrejtësisht prej tij, dëmin ekonomik të shkaktuar dhe përfitimin e "CEZ Shpërndarje" sh.a. nga aktiviteti i "DIA, Dega Shqipëri".

74. Neni 29, pika 1, i Kushtetutës parashikon se askush nuk mund të akuzohet ose të deklarohet fajtor për një vepër penale, e cila nuk konsiderohej e tillë me ligj në kohën e kryerjes së saj. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se çdo vepër penale duhet të parashikohet me ligj dhe individi duhet të jetë objektivisht në gjendje të kuptojë përmbajtjen e normës penale dhe, nëse është e nevojshme, me ndihmën e interpretimeve gjyqësore të saj, se çfarë veprimesh ose mosveprimesh do ta bëjnë atë përgjegjës penalisht. Kur bëhet fjalë për mundësinë e individit për të parashikuar pasojat e veprimeve të tij, nuk është e thënë që të nënkuptohet një qartësi absolute. Ligji duhet të jetë në gjendje të ndjekë rrethanat e ndryshme dhe, për këtë arsye, një standard i një parashikueshmërie të arsyeshme është i mjaftueshëm *(shih vendimet nr. 32, datë 30.5.2023; nr. 16, datë 15.6.2009, të Gjykatës Kushtetuese)*. Po sipas Gjykatës, natyra e përgjegjësisë sipas legjislacionit civil është e ndryshme nga ajo e legjislacionit penal, pasi standarde të ndryshme të të provuarit zbatohen në çështje civile dhe penale. Një dënim penal nuk përjashton gjetjen e një përgjegjësie civile që lind nga të njëjtat fakte dhe se në të kundërt, ekzistenca e përgjegjësisë civile nuk sjell nevojshmërisht një vendim fajësie sipas ligjit penal, në lidhje me të njëjtat veprime të të pandehurit *(shih vendimin nr. 33, datë 22.7.2011, të Gjykatës Kushtetuese)*.

75. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në çështjen në shqyrtim Gjykata vëren se, në analizë të veprave penale "Mashtrimi" dhe "Pastrimi i produkteve të veprave penale", gjykata e rrethit ka vlerësuar se kërkuesi, në cilësinë e përfaqësuesit ligjor të shoqërisë "DIA, Dega Shqipëri", ka kryer mashtrim të dukshëm, duke lidhur kontrata shërbimi, përfituar shuma monetare dhe gënjyer të dëmtuarit që në momentin e lidhjes së tyre, si dhe i ka shkaktuar dëm të rëndë financiar e ekonomik shoqërisë "CEZ Shpërndarje" sh.a. në vlerën 649.803.520 lekë, ndërsa nuk ka arritur të justifikojë likuiditetet e shoqërisë "ADC" të sekuestruara nga bankat e nivelit të dytë. Sipas gjykatës, ekzistenca e elementeve të veprës penale në faktet objekt procedimi nuk përjashton ekzistencën njëkohësisht të marrëdhënies juridike-civile mes tij dhe të dëmtuarve dhe ky detyrim civil nuk e përjashton kërkuesin nga përgjegjësia penale për veprimet kriminale dhe abuzivitetin të kryera në dëm të të dëmtuarve *(shih faqet 3-5, 102-106 dhe 108 të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë)*. Qëndrimi i gjykatës së rrethit është vlerësuar i drejtë nga gjykata e apelit *(shih faqet 24-32 dhe 90-95 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)* dhe Gjykata e Lartë, e cila në përfundim të analizës së ligjshmërisë së vendimeve të gjykatave më të ulëta i ka vlerësuar ato të drejta e të bazuara në ligj *(shih faqet 27-29 të vendimit të Gjykatës së Lartë)*.

76. Nga sa më sipër, Gjykata vëren se kërkuesi ka marrë përgjigje të argumentuar për pretendimet e tij për cenimin e së drejtës për të mos u deklaruar fajtor për një vepër penale, e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj, referuar natyrës juridiko-civile të marrëdhënies mes palëve, si shkak për cenimin e kësaj të drejte kushtetuese. Në vlerësimin e Gjykatës, në kundërshtim nga sa kërkuesi pretendon, arsyetimi i gjykatave nuk rezulton arbitrar në këndvështrimin kushtetues, për sa kohë që kërkuesi ka qenë objektivisht në gjendje, qoftë edhe përmes mbrojtësve të tij, të kuptojë përmbajtjen e normave penale për veprimet ose mosveprimet që do e bënin atë jo vetëm penalisht, por edhe civilisht përgjegjës, sipas parashikimeve të KPP-së.

77. Për sa më sipër, Gjykata çmon se pretendimi i kërkuesit për cenimin e së drejtës për të mos u

deklaruar fajtor për një vepër penale, e cila nuk konsiderohet e tillë me ligj, është i pabazuar.

B.5. Për cenimin e drejtës për të kërkuar thirrjen e dëshmitarëve

78. Kërkuesi ka pretenduar se gjykata e rrethit nuk ka marrë masa për njoftimin e dëshmitarit kryesor E.M. në adresën tjetër në Shqipëri dhe atë jashtë shtetit, por është mjaftuar vetëm me njoftimin e tij në njërën prej adresave në Shqipëri, duke lejuar leximin në gjykim të deklarimeve të bëra nga ky shtetas. Pretendimet e tij në këtë drejtim nuk janë marrë në konsideratë nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë. Në zbatim të nenit 164 të KPP-së gjykatat duhej të kishin vendosur shoqërimin e detyrueshëm të këtij dëshmitari. Po kështu, gjykatat nuk kanë marrë parasysh kërkesat e tij për thirrjen e disa dëshmitarëve dhe i kanë mohuar të drejtën për të marrë në pyetje dëshmitarët J.H., J.I., J.K. dhe R.G.G. ose për të pyetur e ripyetur dëshmitarë të tjerë.

79. Neni 31, shkronja "d", i Kushtetutës parashikon se kushdo gjatë procesit penal ka të drejtën të kërkojë paraqitjen e dëshmitarëve. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar rëndësinë e thirrjes së dëshmitarëve në gjykim, me qëllim bërjen e pyetjeve për të kundërshtuar provën në procesin penal. Sipas Gjykatës, çdo i akuzuar për kryerjen e veprës së dënueshme penale ka të drejtë të marrë në pyetje ose të kërkojë të merren në pyetje dëshmitarët e akuzës, si dhe të kërkojë praninë dhe marrjen në pyetje të dëshmitarëve të mbrojtjes në kushte të njëjta me ata të akuzës. Megjithatë, nuk mjafton që i akuzuari të tregojë se i është mohuar mundësia t'u drejtojë pyetje disave prej dëshmitarëve, por duhet, përveç kësaj, të bëjë të besueshme se këto pyetje ishin të domosdoshme për të përcaktuar të vërtetën dhe se ky mosveprim i kishte cenuar të drejtën për t'u mbrojtur. Nëse gjykatat e zakonshme vërejnë se dëshmia nuk do të kishte rëndësi për gjykimin, ato mund ta refuzojnë kërkesën për marrjen në pyetje të dëshmitarit, por duhet që një gjë të tillë ta arsyetojnë *(shih vendimin nr. 38, datë 30.12.2010, të Gjykatës Kushtetuese)*. Po sipas Gjykatës, nëse gjykatat e zakonshme nuk janë në gjendje të realizojnë pyetjen personalisht të dëshmitarëve, ato mund të bazohen edhe në dëshmitë e tjera, të marra në seancë gjyqësore, të dëshmitarëve të pyetur në fazën e hetimit gjyqësor, ose në një sërë dokumentesh e provash materiale *(shih vendimin nr. 14, datë 17.4.2007, të Gjykatës Kushtetuese)*. Nëse gjykata e zakonshme mbështet vendimin e saj në shpjegimet, dokumentet e provat e tjera të sjella nga palët, për të cilat këto të fundit kanë debatuar duke shprehur opinionet e prapësimet e tyre pa u vënë në kushte pabarazie dhe pa iu mohuar ndonjë e drejtë që lidhet me cenimin e së drejtës së mbrojtjes në kuptimin kushtetues dhe nuk ka çmuar të nevojshme marrjen e provave të tjera me dëshmitarë, pasi ka bërë vlerësim të rëndësisë së tyre nga këndvështrimi i zgjidhjes së drejtë të çështjes, kjo nuk cenon të drejtën e mbrojtjes *(shih vendimet nr. 42, datë 18.12.2007; nr. 90, datë 25.7.2001, të Gjykatës Kushtetuese)*.

80. Edhe sipas GJEDNJ-së, përdorimi si provë i dëshmive të marra gjatë fazës së hetimit, në vetvete, nuk përbën shkelje të nenit 6, paragrafët 1 dhe 3, shkronja "d", të KEDNJ-së *(shih Caka k. Shqipërisë, datë 21.5.2024, § 18)*. Edhe pse dënimi i një të pandehuri bazuar vetëm ose kryesisht në dëshmitë e dhëna gjatë fazës hetimore nga dëshmitarët, të cilët ai nuk ka pasur mundësi t'i marrë në pyetje gjatë gjykimit, passjell kufizim të së drejtës së tij të mbrojtjes *(shih Al-Khawaja dhe Tahery k. Mbretërisë së Bashkuar [DhM], datë 15.12.2011, § 128)*, mungesa e pjesëmarrjes në gjykim të një dëshmitari nuk mund të konsiderohet, në vetvete, cenim i së drejtës për proces të rregullt ligjor, për sa kohë që ekzistojnë prova të tjera që mbështesin deklarimet e tij dhe dënimi nuk mbështetet vetëm në dëshminë e dëshmitarit në mungesë, si provë e vetme e vendimtare *(shih Vasile Pruteanu dhe të tjerë k. Rumanisë, datë 14.1.2025, §§ 55, 71)*.

81. Në këndvështrim të kësaj jurisprudence, në rastin konkret Gjykata konstaton se pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës për të kërkuar thirrjen e dëshmitarëve parashtrohen në kuadër të mosmarrjes së masave nga gjykatat e faktit për thirrjen e dëshmitarit E.M. në adresat e këtij shtetasi në Shqipëri dhe jashtë vendit, si dhe mosmarrjes parasysh të kërkesave të kërkuesit për thirrjen dëshmitarëve J.H., J.I., J.K. e R.G.G. dhe të dëshmitarëve të tjerë të mbrojtjes.

82. Në lidhje me këto pretendime, nga të dhënat e dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, Gjykata vëren se ndërsa ka rrëzuar kërkesat e kërkuesit për thirrjen e disa dëshmitarëve, gjykata e rrethit ka proceduar me njoftimin e dëshmitarit E.M. në adresat e vëna në dispozicion të organit të akuzës nga ky dëshmitar. Njoftimi ka qenë i pamundur, pasi nga të dhënat e sistemit TIMS ka rezultuar se ky shtetas ndodhej

jashtë vendit, ndërsa prindërit nuk kishin dijeni për vendndodhjen e tij. Në seancën e datës 22.11.2016 kërkuesi ka vënë në dispozicion të gjykatës adresën jashtë vendit të këtij shtetasi, ndërsa në vijim ka depozituar deklaratën e E.M. të datës 28.11.2016, përmes së cilës shprehej gatishmëria e tij për t'u paraqitur në gjykim. Gjatë gjykimit kërkuesi ka pranuar se mund siguronte vetë praninë në gjykim të dëshmitarit E.M., fakt të cilin gjykata e ka konfirmuar, duke deklaruar se nuk kishte asnjë pengesë në këtë drejtim. Në vijim, kërkuesi ka vënë në dispozicion të gjykatës deklaratën e shtetasit E.M. të datës 25.5.2017 drejtuar gjykatës për të dëshmuar, në të cilën pretendohet se deklarata e dhënë prej tij oficerëve të Policisë Gjyqësore është bërë në kushtet e kërcënimit, ndërkohë që zarfi i dërgimit të kësaj deklarate, i administruar në dosje nga gjykata e rrethit, nuk përmbante adresë të këtij shtetasi në shtetin gjerman.

83. Po kështu, për sa u përket thirrjes në gjykim të shtetasve të huaj J.H., J.I., J.K. dhe R.G.G., Gjykata evidenton se nga të dhënat e dosjes gjyqësore rezulton se gjykata e rrethit ka vepruar me njoftimin e tyre për pjesëmarrje në gjykim në adresat e depozituara nga mbrojtësi i kërkuesit. Njoftimi dërguar shtetasit J.K. është kthyer nga shërbimi postar me shënimin *"Adresë e panjohur"*. Ndërsa për sa u përket njoftimeve të shtetasve J.H. dhe J.I., të thirrur fillimisht në gjykim në cilësinë e dëshmitarëve deri në datën 10.4.2017 kur gjykata ka vendosur revokimin e vendimit të saj për marrjen në pyetje të këtyre shtetasve, për shkak të ndryshimit të pozitës së tyre procedurale tashmë si të pandehur, rezulton se në datën 6.2.2017 CEZ Pragë ka njoftuar gjykatën se ata nuk ishin më punonjës të kësaj shoqërie. Po kështu, gjykata ka evidentuar se shtetasja R.G.G. ishte njoftuar për gjykimin në adresën e dhënë, njoftim i cili ishte kthyer nga shërbimi postar, ndaj, në këto kushte, kërkuesi duhej të saktësonte adresën e saktë të saj në Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

84. Në lidhje me pretendimet e kërkuesit për mosnjoftimin e dëshmitarëve të kërkuar prej tij, Gjykata e Apelit Tiranë ka vlerësuar se leximi në gjykim i dëshmisë së shtetasit E.M. është bërë në respektim të nenit 369, pika 3, të KPP-së, pasi ka rezultuar se ky shtetas jetonte jashtë shtetit, në adresë të pasaktësuar. Po kështu, gjykata e rrethit kishte ezauruar të gjitha mundësitë e njoftimit të këtij dëshmitari dhe prania e tij nuk ishte bërë e mundur. Nga ana tjetër, kërkuesi dhe mbrojtësit e tij kishin marrë kopje të deklarimeve të dëshmitarit E.M. dhe i kishin kontestuar ato në seancë gjyqësore gjatë gjykimit, në konkluzionet përfundimtare, si dhe në apel. Mbrojtja nuk rezultonte të kishte paqartësi, pasaktësi ose pikëpyetje për deklarimet e lexuara të këtij dëshmitari, të tilla që kërkonin rithirrjen e tij në gjykim. Po kështu, gjykata e apelit ka vlerësuar të drejtë vendimin e gjykatës së rrethit edhe për sa u përket pretendimeve të kërkuesit në lidhje me thirrjen e dëshmitarëve të tjerë, duke vlerësuar se kërkesa e kërkuesit për riçeljen e hetimit gjyqësor, me qëllim marrjen e dëshmive të tyre, nuk kishte të bënte me marrjen e provave të reja, por të atyre provave që kishin qenë të pamundura për t'u marrë gjatë gjykimit në shkallë të parë e që, për të njëjtat arsye, ishin të pamundura të administroheshin gjatë gjykimit në apel, të cilat, për më tepër, nuk ishin relevante për të provuar ekzistencën ose jo të faktit penal *(shih faqet 35-37 të vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë)*. Ky qëndrim i gjykatës së apelit është vlerësuar i drejtë në thelb nga Gjykata e Lartë, sipas së cilës kërkuesi kishte marrë përgjigje të arsyetuar për këto pretendime nga gjykata e apelit dhe se pretendimet e tij për marrjen e provave të kërkuara ose të reja ishin të pabazuara e nuk përbënin shkaqe nga ato të parashikuara nga neni 432 i KPP-së *(shih faqet 21-22 e 24, paragrafët 49 e 56, të vendimit të Gjykatës së Lartë)*.

85. Në analizë të vendimeve të gjykatave të zakonshme, Gjykata vëren se, në përputhje me parashikimet e KPP-së, gjykata e rrethit ka marrë të gjitha masat e ka bërë të gjitha përpjekjet për njoftimin e thirrjen në gjykim të dëshmitarëve E.M., J.H., J.I., J.K. dhe R.G.G. të kërkuar nga kërkuesi. Në pamundësi të njoftimit të tyre, ajo ka proceduar me leximin në gjykim të deklarimeve të dhëna nga shtetasi E.M. gjatë marrjes në pyetje, si dhe ka administruar në gjykim një sërë provash të tjera, të tilla si: dëshmitë e ish-punonjësve të "DIA, Dega Shqipëri", të thirrur e pyetur gjatë gjykimit si nga gjykata, ashtu edhe nga kërkuesi e mbrojtësit e tij; të dhënat e aktekspertimit kontabël; informacionet dhe dokumentet e marra nga bankat e nivelit të dytë; dokumentet e paraqitura në gjykim nga OSSHE-ja e të administruara në cilësinë e provave materiale, të tilla si kontratat e lidhura me shoqërinë "DIA, Dega Shqipëri"; informacionet e ndryshme të dërguara nga ky institucion; shkresat e dërguara nga shoqëria "CEZ, Shpërndarje" sh.a.; aktkontrollet e Drejtorisë Rajonale Tatimore të Tatimpaguesve të Mëdhenj;

dokumentacioni i marrë nga tatimet për shoqëritë "ADC" dhe "DIA, Dega Shqipëri"; dokumentet e sekuestruara nga oficerët e Policisë Gjyqësore, etj. Në përfundim të gjykimit, gjykata e rrethit ka deklaruar fajtor dhe dënuar kërkuesin për veprat penale të akuzuara, duke e mbështetur vendimmarrjen e saj në tërësinë e provave të administruara në gjykim, për të cilat kërkuesit i është dhënë mundësia të kundërshtojë përmbajtjen e tyre. Pretendimet e tij për cenimin e së drejtës për thirrjen e dëshmitarëve në gjykim janë vlerësuar në vijim nga gjykata e apelit dhe Gjykata e Lartë, të cilat kanë dhënë përgjigje të arsyetuara për shkaqet e rrëzimit të tyre.

86. Nga sa më sipër, Gjykata vëren se deklarimet e dhëna nga shtetasi E.M. gjatë hetimeve paraprake e të lexuara në gjykim nuk kanë qenë vendimtare në përcaktimin e fajësisë së kërkuesit, për sa kohë që vendimmarrja e gjykatave të zakonshme për dënimin e tij është mbështetur në një sërë provash, për të cilat kërkuesi ka pasur mundësi të parashtrojë pretendimet e tij dhe t'i kundërshtojë ato pa u vënë në kushte pabarazie dhe pa iu mohuar e drejta e mbrojtjes në kuptimin kushtetues. Në vlerësimin e Gjykatës, vendimet e gjykatave të zakonshme për rrëzimin e pretendimeve të kërkuesit për cenimin e së drejtës për të kërkuar thirrjen e dëshmitarëve nuk rezultojnë arbitrare në këndvështrimin kushtetues, në kuptimin që të bien ndesh me konceptimin e gjykimit të drejtë.

87. Për sa më lart, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuesit për cenimin e së drejtës për të marrë në pyetje dëshmitarët janë të pabazuara.

88. Në përfundim, Gjykata çmon se kërkesa nuk është e bazuar, sipas arsyetimit të mësipërm të këtij vendimi, ndaj dhe rrëzohet.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, të Kushtetutës, si dhe neneve 72 e vijues të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, njëzëri,

VENDOSI:

1. Rrëzimin e kërkesës.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë më 10.10.2025.
Shpallur më 12.1.2026.

Kryetare: Holta Zaçaj
Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Sandër Beci, Sonila Bejtja, Genti Ibrahimi, Ilir Toska

VENDIM
Nr. 60, datë 16.10.2025

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Holta Zaçaj	kryetare;
Marsida Xhaferllari	anëtare;
Fiona Papajorgji	anëtare;
Sonila Bejtja	anëtare;
Sandër Beci	anëtar;
Ilir Toska	anëtar;
Genti Ibrahimi	anëtar;
Marjana Semini	anëtare,

me sekretare Anjeza Puka, në datën 16.10.2025 mori në shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve çështjen nr. 1 (P) 2025 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUES: Presidenti i Republikës së Shqipërisë

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

Kuvendi i Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga sekretari i përgjithshëm Genci Gjonçaj.

GJYKATA E LARTË, përfaqësuar nga kryetari Sokol Sadushi.

OBJEKTI: Deklarimi i mbarimit të mandatit të gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese.

BAZA LIGJORE: Neni 131, shkronja "ç", i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë *(Kushtetuta)*; neni 54, pika 3, i ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar (Ligji Organik i Gjykatës).

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatoren e çështjes Holta Zaçaj, mori në shqyrtim pretendimet me shkrim të kërkuesit,

Presidentit të Republikës së Shqipërisë (*Presidenti*), i cili ka kërkuar pranimin e kërkesës, prapësimet me shkrim të subjekteve të interesuara, Kuvendit të Republikës së Shqipërisë *(Kuvendi)* dhe Gjykatës së Lartë, që kanë kërkuar pranimin e kërkesës, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I
Rrethanat e çështjes

1. Me vendimin nr. 62, datë 23.9.2024 *(vendimi nr. 62/2024),* Gjykata Kushtetuese *(Gjykata)* ka deklaruar mbarimin e mandatit të gjyqtares kushtetuese, zonjës E.T., përpara afatit, për shkak të paraqitjes së dorëheqjes prej saj. Vendimi, edhe pse ka deklaruar datën e mbarimit të mandatit për shkak të dorëheqjes, nuk ka deklaruar datën e mbarimit të këtij mandati kushtetues. Ky vendim i është njoftuar edhe Kuvendit, i cili, si organi i emërtesës, ka shpallur hapjen e procedurave për plotësimin e kësaj vakance. Në njoftimin për shpallje Kuvendi ka konsideruar se gjyqtarja E.T. ishte emëruar në datën 14.11.2019 për një mandat të plotë 9-vjeçar, duke përcaktuar kështu si datë të mbarimit të mandatit plotësues të shpallur datën 14.11.2028.

2. Me vendimin nr. 84, datë 23.12.2024 (*vendimi nr. 84/2024*), Gjykata, e vënë në lëvizje nga Kryetarja e saj, ka deklaruar mbarimin e mandatit të gjyqtares H.Z. (vetë Kryetares) në datën 10.3.2025, për shkak të përfundimit të afatit të kohëzgjatjes së tij. Në situatën që kryetari i organit të emërtesës, Gjykatës së Lartë, me njoftimin e datës 11.12.2024 kishte hapur procedurën për zgjedhjen e gjyqtarit të ri kushtetues, Gjykata vlerësoi të ndalet dhe të analizojë edhe procedurën që duhet të ndiqet në rastin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, me qëllim shmangien e konfliktit me organin e emërtesës në këtë drejtim, për të siguruar pavarësinë dhe legjitimitetin e tij sikundër edhe të Gjykatës, nga njëra anë, por edhe për të garantuar ushtrimin nga organi i emërtesës të kompetencës së tij për zgjedhjen/emërimin e gjyqtarit kushtetues, nga ana tjetër. Ajo theksoi se, mbi bazën e parimit të ndarjes dhe balancimit të pushteteve, që përfshin edhe parimin e luajalitetit kushtetues, hapja e procedurës për plotësimin e një vendi vakant duhet të fillojë vetëm pasi kjo Gjykatë të ketë deklaruar mbarimin e mandatit të anëtarit të saj, sipas nenit 127, pika 2, të Kushtetutës dhe vetëm pasi Kryetari i saj të ketë njoftuar organin përkatës të emërtesës sipas nenit 9, pika 3, të Ligjit Organik të Gjykatës. Për rrjedhojë, në çdo rast kur një organ i emërtesës vlerëson se Kryetari i saj/Gjykata nuk e ka ushtruar kompetencën e tij/saj brenda afatit ligjor, ai duhet t'i drejtohet Gjykatës, duke i kërkuar me shkrim ushtrimin e një kompetence të tillë, si dhe duke parashtruar, në çdo rast, edhe argumentet përkatëse në drejtim të fakteve dhe dispozitave kushtetuese në të cilat mbështet qëndrimin e tij për mbarimin e mandatit të gjyqtarit për pozicionin e të cilit është organ emërtese sipas Kushtetutës dhe ligjit. Në këtë rast Gjykata, pa vonesë, duhet të shprehet me vendim, i cili është përfundimtar dhe i detyrueshëm për zbatim. Në vlerësimin e Gjykatës kjo është mënyra e vetme e të vepruarit të organeve kushtetuese të përfshira në procedurën e emërimit/zgjedhjes të gjyqtarit kushtetues, bazuar jo vetëm në parimin e luajalitetit kushtetues, por që garanton ushtrimin pa pengesa të kompetencave kushtetuese dhe ligjore nga çdo organ dhe, çka është më e rëndësishme, parimin e pavarësisë së kësaj Gjykate *(shih vendimin nr. 84, datë 23.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese).*

3. Presidenti, pasi është njohur me vendimin nr. 84/2024 të Gjykatës, në cilësinë e njërit prej tre organeve të emërtesës për emërimin e gjyqtarëve kushtetues sipas nenit 125, pika 1, të Kushtetutës, në datën 30.1.2025 i është drejtuar Gjykatës me kërkesë me objekt dhe bazë ligjore si më sipër. Kolegji i Gjykatës, me vendimin e datës 11.4.2025, ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve.

II
Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

4. Presidenti, në mënyrë të përmbledhur, ka pretenduar:

i. Për legjitimimin:

4.1. E drejta për të vënë në lëvizje Gjykatën, bazuar në vendimin e saj nr. 84/2024, mund të ushtrohet vetëm në kuadër të konfliktit të kompetencave sipas pikës 3 të nenit 54 të Ligjit Organik të Gjykatës, sepse ky ligj nuk parashikon procedurë të posaçme për shqyrtimin e kërkesës së organit të emërtesës nëse Kryetari i Gjykatës nuk kërkon dhe ajo nuk vendos deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues. Objekti i kërkesës

nuk mund të jetë veçse deklarimi i mbarimit të mandatit, pasi organi i emërtesës nuk mund të parashtrojë kërkesë për interpretim të dispozitës kushtetuese pas ndryshimeve të vitit 2016 dhe as kërkesë për saktësim dhe plotësim të vendimit nr. 84/2024, duke mos qenë palë në atë gjykim.

ii. Për themelin:

4.2. Në vendimin nr. 84/2024 Gjykata e ka gjetur të drejtë arsyetimin e kryetarit të Gjykatës së Lartë në njoftimin për hapjen e procedurës së aplikimit si për sa i përket parimit të përtëritjes së pjesshme, ashtu edhe përcaktimit se data e mbarimit të mandatit duhet të jetë ajo korresponduese me datën e mbarimit të mandatit pasardhës. Edhe pse Kushtetuta në dispozitën kalimtare ka përcaktuar dy mandate 8-vjeçare, Gjykata ka çmuar në vendimin nr. 84/2024 se mandati mund të shkurtohet edhe më shumë në rast se emërimi është kryer kohë pas mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës. Situata kalimtare nuk vlen vetëm për atë rast, përndryshe arsyetimi i vendimit nr. 84/2024 nuk do të kishte kuptim. Ajo situatë vlen për të gjithë dispozitën e nenit 179 të Kushtetutës, qëllimi i së cilës ka qenë të sigurojë kalimin pa ngërçe nga njëra trupë tek tjetra në momentin e ndryshimeve kushtetuese dhe, në mënyrë të veçantë, përtëritjen e pjesshme të trupës në intervalet kohore 2025, 2028 dhe 2031. Ky parashikim është transkriptuar në nenin 86, pika 4, të Ligjit Organik të Gjykatës dhe sipas kësaj skeme do të ishin kalimtare jo vetëm dy mandatet 8-vjeçare që përfundonin në vitet 2025 dhe 2028, por të gjitha mandatet fillestare, prej të cilave dy mandate të plota duhet të mbaronin në vitin 2025, dy në vitin 2028 dhe tre të fundit, të plota, në vitin 2031.

4.3. Në analizën e atij vendimi nuk është shprehur asnjë konkluzion për impaktin që ka arsyetimi i Gjykatës për "parimin organizativ të përtëritjes së rregullt të pjesshme" dhe për "lidhjen mes mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës dhe fillimit të qëndrimit në detyrë të gjyqtarit të ri" mbi mandatet e të gjithë gjyqtarëve të tjerë, të cilët ndodhen aktualisht në kushtet e humbjes së kësaj lidhjeje dhe për këtë shkak kohëzgjatja 9-vjeçare e mandatit të secilit prej tyre shtrembëron zbatimin e parimit të përtëritjes së rregullt. Gjykata nuk ka vepruar për të deklaruar mbarimin edhe të dy mandateve të tjera që përfshihen në përtëritjen e parë pas ndryshimeve të vitit 2016, atë të vitit 2025. Nëse nuk deklarohet mbarimi i këtyre mandateve dhe nëse arsyetimi i vendimit nr. 84/2024 nuk vlen edhe për to, nuk mund të ketë përtëritje të pjesshme në vitin 2025, për pasojë shkurtimi i mandatit të gjyqtarit kushtetues sipas atij vendimi është bërë në kundërshtim me Kushtetutën. Nëse parimi i përtëritjes prevalon mbi atë të qëndrueshmërisë në detyrë, Gjykata duhej të kishte përfunduar procedurën për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit emërtesë e Presidentit dhe ta njoftonte atë për vakancën përpara datës 25.1.2025. Në situatën faktike Gjykata duhet të shprehet edhe për mandatin tjetër emërtesë e Kuvendit, për sa kohë që vijimi i procedurës së shpallur nga ky i fundit për mandatin plotësues që mbaron më 14.11.2028 i humb kuptimin detyrimit për përtëritjen e pjesshme të mbrojtur në vendimin nr. 84/2024.

4.4. Parimi i luajalitetit kushtetues do të kërkonte nga Presidenti dhe Kuvendi që të respektonin prerogativën e Kryetarit të Gjykatës për ta vënë atë në lëvizje për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues. Këto dy organe nuk do të kishin nevojë të viheshin në lëvizje pas datës 25.1.2025, nëse në vendimin nr. 84/2024 nuk do të ishte lidhur mbarimi i atij mandati konkret me nevojën për zbatimin e parimit të përtëritjes dhe data e mbarimit të atij mandati me atë të mbarimit të mandatit paraardhës. Presidenti e ka nisur këtë procedurë me qëllimin që Gjykata të sqarojë përfundimisht atë çka është lënë pa sqaruar në vendimin nr. 84/2024, si për sa i përket zbatimit të mekanizmit të përtëritjes së pjesshme, në kushtet kur emërimi i gjyqtarëve është bërë në kapërcim të afateve ligjore, ashtu edhe për sa i përket saktësimit të rëndësisë që ka data e përfundimit të mandatit paraardhës për fillimin e procedurës për deklarimin e mbarimit të mandatit në të gjitha rastet kur gjyqtari i zgjedhur në vonesë është zgjedhur me mandat të plotë 9-vjeçar.

4.5. Konflikti i kompetencave nga buron e drejta për të vënë në lëvizje Gjykatën ka lidhje me faktin se Presidenti është i kushtëzuar në ushtrimin e kompetencës kushtetuese nga vendimmarrja e Gjykatës për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit emërtesë e tij, pasi mosmarrja e këtij vendimi e pengon Presidentin, si organ emërtese, të ushtrojë kompetencën për emërimin e gjyqtarit të ri. Nëse ai do të kalonte në heshtje rrethanat konkrete dhe pasojat që sjell vendimi nr. 84/2024 për të gjitha mandatet që për shkak të emërimit me vonesë kapërcejnë afatet për përtëritjen e pjesshme të Gjykatës, kjo e fundit do të vihej në kushtet e pamundësisë për vendosur deklarimin e mbarimit të

mandateve të caktuara dhe për të siguruar përtëritjen e pjesshme, gjë që sipas vendimit nr. 84/2024 e bën edhe organin e emërtesës përgjegjës për shkelje të Kushtetutës nëpërmjet mosveprimit për të vënë në lëvizje Gjykatën.

5. ***Subjekti i interesuar, Kuvendi,*** ka parashtruar si vijon:

5.1. Kuvendi, pasi u njoh me vendimin nr. 62/2024 të Gjykatës për deklarimin e mbarimit të mandatit përpara afatit të gjyqtarit kushtetues emërtesë e tij, në përputhje me kompetencat e tij dhe në respektim të afateve ligjore, shpalli hapjen e procedurës së aplikimit për plotësimin e kësaj vakance. Në njoftimin për shpalljen e vakancës Kuvendi ka vlerësuar se mandati plotësues përfundon në datën 14.11.2028, duke u bazuar në dispozitat kushtetuese dhe ligjore që përcaktojnë afatin e ushtrimit të detyrës së gjyqtarit kushtetues dhe momentin e fillimit të llogaritjes së këtij afati, si dhe në vendimin e tij të vitit 2019 për zgjedhjen në detyrë të gjyqtarit të dorëhequr. Kuvendi u bazua edhe në jurisprudencën e Gjykatës dhe Opinionin e Komisionit të Venecias të vitit 2016, i cili, mes të tjerash, është shprehur se vitet fikse të fillimit e përfundimit të mandateve 9-vjeçare duhen hequr dhe se gjyqtarët kushtetues duhet të gëzojnë gjithmonë mandat të plotë.

5.2. Vendimi nr. 84/2024 i Gjykatës përfaqëson vendimin e parë interpretues për mekanizmin e përtëritjes së pjesshme të përbërjes së saj pas ndryshimeve kushtetuese të vitit 2016. Ky vendim, përveçse ka përcaktuar fundin e mandatit të një gjyqtari kushtetues, ka arsyetuar një kuadër parimor të zbatueshëm për të gjitha rastet e ngjashme, duke sqaruar kuptimin e nenit 179, pika 3, të Kushtetutës dhe mekanizmave të përtëritjes periodike. Në vendimin nr. 84/2024 Gjykata duket/lë të kuptohet se ka sanksionuar rëndësinë e parimit të përtëritjes së rregullt dhe të pjesshme jo vetëm për atë rast konkret, por për të garantuar stabilitetin institucional dhe ruajtjen e ekuilibrit midis eksperiencës dhe gjeneratës së re të gjyqtarëve, duke lënë të kuptohet se ai vendim përbën një kornizë orientuese detyruese edhe për rastet e ardhshme. Në vendimin nr. 84/2024 Gjykata ka analizuar si parimin e pavarësisë së gjyqtarit në aspektin e patundshmërisë në detyrë, ashtu edhe atë të përtëritjes periodike të pjesshme të saj, duke arsyetuar se ky i fundit prevalon në raport me tjetrin.

5.3. Kuvendi vlerëson nevojën për plotësime, sqarime dhe interpretim përfundimtar të mekanizmit të përtëritjes së pjesshme, në kushtet kur emërimi i gjyqtarëve kushtetues është bërë në kapërcim të afateve ligjore, si dhe për sa i përket saktësimit të rëndësisë që ka data e përfundimit të mandatit të gjyqtarit pararendës për fillimin e procedurës për deklarimin e mbarimit të mandatit në rastet kur anëtari i zgjedhur me vonesë është zgjedhur me mandat 9-vjeçar, kërkesë kjo edhe e Presidentit. Kuvendi ka shpallur hapjen e procedurës për plotësimin e vakancës për shkak të mbarimit të mandatit të gjyqtarit të dorëhequr në një mandat të plotë 9-vjeçar. Ndërkohë, referuar frymës së vendimit nr. 84/2024 të Gjykatës, i dalë pas shpalljes së kësaj vakance nga Kuvendi, në përllogaritjen e afatit të fillimit të mandatit prezumohet, megjithëse jo në mënyrë taksative, se duhet të ishte përfshirë edhe koha e vonesës në zgjedhjen e gjyqtarit të dorëhequr, pra periudha nga data 25.4.2016, që është data e mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës deri në datën 14.11.2019, që është data e kryerjes së betimit. Në këtë kontekst, vlerësohet si vlerë e shtuar konsiderimi nga Gjykata i nevojës ose jo për rishpalljen e kësaj vakance nga Kuvendi.

6. ***Subjekti i interesuar, Gjykata e Lartë,*** ka prapësuar si vijon:

i. Për aspektet procedurale të shqyrtimit të kërkesës:

6.1. Kolegji i Gjykatës, gjatë fazës së shqyrtimit paraprak, ka kaluar për gjykim në seancë plenare një çështje të konsideruar si "mosmarrëveshje kompetence ndërmjet pushteteve", edhe pse vendimi për deklarimin e mbarimit të mandatit nuk lidhet as formalisht dhe as substancialisht me një shkak të tillë kushtetues. Kërkesa e Presidentit ka objekt të qartë dhe ky lloj gjykimi është i natyrës deklarative, pa palë kundërshtare, në përfundim të të cilit jepet një vendim deklarativ, për sa kohë që në këtë proces nuk nevojitet kryerja e një hetimi të thelluar gjyqësor dhe kërkimi i ndonjë dokumentacioni, paraqitja e parashtrimeve nga organet kushtetuese, dëgjimi i ndonjë pale a subjekti të interesuar ose kryerja e një debati gjyqësor. Fakti që në kërkesë është cituar si bazë ligjore neni 131, shkronja "ç", i Kushtetutës dhe neni 54, pika 3, i Ligjit Organik të Gjykatës, përbën vetëm anën formale dhe jo atë substanciale për nisjen e këtij gjykimi. Nëse Presidenti ka vendosur formalisht në kërkesë edhe dy organet e tjera të emërtesës, por pa

evidentuar asnjë mosmarrëveshje me to, kjo nuk është arsye thelbësore për të shndërruar çështjen në një proces adversial, me palë kundërshtare. Duke e kaluar çështjen për shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve, si një mosmarrëveshje kompetence dhe me palë kundërshtare, ky proces gjyqësor synohet të deformohet proceduralisht.

6.2. Kolegji i Gjykatës duhej të kishte proceduar duke i kërkuar Kryetarit të Gjykatës zbatimin e Kushtetutës dhe nisjen e procesit për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit emërtesë e Presidentit ose, në të kundërt, të gjithë gjyqtarëve të Gjykatës ushtrimin e kompetencës kushtetuese për deklarimin e mbarimit të këtij mandati. Kolegji i Gjykatës, duke mos e vlerësuar rëndësinë që paraqet kërkesa e Presidentit për t'u shprehur sa më parë për deklarimin e mbarimit të mandatit kushtetues, si dhe duke mos respektuar as vendimin e Gjykatës nr. 84/2024, e ka kryer shqyrtimin paraprak në kufijtë e afatit 3-mujor sipas nenit 47 të Ligjit Organik të Gjykatës. Është në autoritetin dhe kompetencën e trupës së plotë të Gjykatës për të korrigjuar këtë proces, duke e zgjidhur menjëherë dhe përfundimisht çështjen, në zbatim të jurisprudencës kushtetuese dhe të vendimit nr. 84/2024.

ii. Për themelin:

6.3. Për të garantuar përtëritjen e rregullt sipas nenit 125, pika 6, të Kushtetutës procesi duhet të kryhet në kohë nga tre organet e emërtesës, me qëllim shmangien e çdo krize a tensioni që mund të cenojë legjitimitetin dhe funksionimin normal të vet Gjykatës. Për shkak të rëndësisë së përtëritjes të rregullt e të vazhdueshme, në ndryshimet e vitit 2016 ligjvënësi kushtetues i kushtoi vëmendje të veçantë realizimit në kohë të procesit, duke parashikuar që disa gjyqtarë të mos zgjidheshin me mandat të plotë. Për këtë arsye, neni 179 i Kushtetutës sanksionon një skemë të qartë, e cila kufizon mandatin 9-vjeçar të gjyqtarëve që do të zëvendësonin dy gjyqtarët mandatet e të cilëve do të përfundonin në vitin 2017 dhe vitin 2020, ndërkohë që mandatet e shtatë gjyqtarëve të tjerë përfundonin rregullisht në vitet e përtëritjes, dy në vitin 2016, dy në vitin 2019 dhe tre në vitin 2022. Nëpërmjet mekanizmit të kufizimit të mandateve të dy gjyqtarëve që do të pasonin, ata që nuk ishin zgjedhur në vitin e rregullt të kryerjes së përtëritjes, realizohej përtëritja e Gjykatës çdo tre vjet me një të tretën. Një zgjidhje e tillë konfirmoi përtëritjen e Gjykatës si një detyrim kushtetues që prevalon ndaj kohëzgjatjes 9-vjeçare të mandatit të gjyqtarit kushtetues.

6.4. Ky standard është qartësuar edhe në nenin 86, pika 4, të Ligjit Organik të Gjykatës, ku përcaktohet kryerja e përtëritjes për fazën kalimtare (deri në vitin 2022), ndërkohë që pas kësaj periudhe (çdo tre vjet 2025, 2028, 2031 e vijim), përtëritja kthehet në normalitet. Rregullimi kushtetues që përcakton mënyrën e mbarimit të mandatit (neni 127, pika 2, i Kushtetutës) dhe neni 9 i Ligjit Organik të Gjykatës që parashikon detyrimin e kësaj të fundit për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit, imponojnë, gjithashtu, kryerjen e procedurës për emërimin e gjyqtarit të ri jo më vonë se 60 ditë nga vendimi i deklarimit të mbarimit të mandatit, afate këto që nuk mund të shmangen nga asnjë organ kushtetues. Qëndrimi i mbajtur nga Gjykata e Lartë në njoftimin e datës 11.12.2024 për hapjen e procedurës së aplikimit për gjyqtar kushtetues u konfirmua edhe në vendimin nr. 84/2024 të Gjykatës, sipas të cilit "*në ekuilibrin midis parimit të qëndrueshmërisë në detyrë dhe atij të përtëritjes së Gjykatës, [ligjvënësi kushtetues] i ka kushtuar vëmendje të veçantë këtij të fundit*". Referuar këtij vendimi, mosveprimi në kohë i Gjykatës për të deklaruar mbarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues emërtesë e Presidentit, që duhej të ishte kryer para datës 25.4.2025, nuk rezulton të ketë ndonjë justifikim, aq më pak kushtetues. Me qëllim vijimin nga Presidenti të procedurës për plotësimin e vakancës, me synim shmangien e çdo krize që delegjitimon autoritetin e Gjykatës dhe pengon organet e emërtesës në ushtrimin e pushtetit kushtetues, është në përgjegjësinë kushtetuese të trupës së plotë të Gjykatës për t`u shprehur "pa vonesë, me vendim përfundimtar dhe të detyrueshëm për zbatim" për kërkesën e Presidentit.

III
Procesi në gjykimin kushtetues

7. Gjykata vëren, fillimisht, se ndonëse në objektin e kërkesës kushtetuese Presidenti ka kërkuar deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, baza ligjore dhe shkaqet në përmbajtje të saj kanë të bëjnë me zgjidhjen e një mosmarrëveshjeje kompetencash dhe, në funksion të kësaj, interpretimin përfundimtar të normave kushtetuese të zbatueshme.

8. Në jurisprudencën kushtetuese është theksuar se sipas nenit 48 të Ligjit Organik të Gjykatës kufijtë e shqyrtimit të çështjes janë brenda objektit të kërkesës dhe shkaqeve të parashtruara në të dhe se objekti dhe shkaqet e kërkesës, me të cilat ngrihet çështja e kushtetutshmërisë, përbëjnë thelbin (*thema decidendum*) e gjykimit kushtetues (*shih vendimet nr. 22, datë 23.4.2025; nr. 81, datë 21.11.2024; nr. 20, datë 4.4.2014, të Gjykatës Kushtetuese).*

9. Bazuar në sa më lart, Gjykata evidenton se Presidenti ka parashtruar përpara saj dy kërkime: i. deklarimi i mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues; dhe ii. zgjidhja e mosmarrëveshjes së kompetencave, të cilat, për nga natyra dhe shkaqet e tyre, përbëjnë çështje të ndryshme kushtetuese. Për sa i përket kërkimit për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, Gjykata vëren se në kuptim të nenit 127, pika 2, të Kushtetutës dhe nenit 9, pika 2, të Ligjit Organik të saj, për sa kohë që ai lloj gjykimi ka natyrë deklarative, zhvillohet pa palë ndërgjyqëse dhe nuk kërkon debat gjyqësor, nuk mund të shqyrtohet në kuadër të procesit për zgjidhjen e mosmarrëveshjes së kompetencave. Për rrjedhojë, ky kërkim, për nga natyra e tij, do të shqyrtohet veçmas nga Gjykata.

10. Në këtë pikë Gjykata gjen me vend të ritheksojë qëndrimin e mbajtur prej saj në vendimin nr. 84/2024 (*shih paragrafin 2 të vendimit*), sipas të cilit, mbi bazën e parimit të ndarjes dhe balancimit të pushteteve, që përfshin edhe parimin e luajalitetit kushtetues, në çdo rast kur një organ i emërtesës vlerëson se Kryetari i saj/Gjykata nuk ka ushtruar, brenda afatit ligjor, kompetencën e tij/saj për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues që i përket si emërtesë atij organi, ai duhet t'i drejtohet Gjykatës me shkrim, me qëllim ushtrimin e kësaj kompetence, kërkesë që duhet të përmbajë, në mbështetje të saj, edhe argumentet lidhur me faktet dhe dispozitat kushtetuese përkatëse. Në këtë rast Gjykata, pa vonesë, duhet të shprehet me vendim, i cili është përfundimtar dhe i detyrueshëm për zbatim (*shih vendimin nr. 84, datë 23.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese*).

11. Në vlerësimin e Gjykatës, një kërkesë e paraqitur nga një organ i emërtesës në një rast të tillë konsiderohet si rast përjashtimor, si një kërkesë kushtetuese për të filluar menjëherë procedura e deklarimit të mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, e cila aktivizon kompetencën e Gjykatës sipas pikës 2 të nenit 127 të Kushtetutës. Në kuptim të kësaj dispozite, në një rast të tillë Gjykata mblidhet pa vonesë edhe vetiu, pra edhe nëse nuk ka një kërkesë të Kryetarit të saj, sipas parashikimeve të pikave 2 dhe 3 të nenit 9 të Ligjit Organik, dhe procedon sipas rregullave për deklarimin e mbarimit të mandatit. Qëllimi i këtij interpretimi nuk është shmangia e kompetencës së Kryetarit të saj sipas ligjit, por garantimi i ushtrimit të kompetencës kushtetuese nga Gjykata për të shmangur interpretimin që secili subjekt i përfshirë në këtë procedurë, në ushtrim të kompetencës përkatëse kushtetuese/ligjore, u jep normave kushtetuese dhe ligjore.

12. Gjykata vëren, gjithashtu, se subjekti i interesuar Gjykata e Lartë është përfaqësuar nga kryetari i saj, i cili ka nënshkruar të gjitha aktet e paraqitura për qëllim të këtij gjykimi. Sipas nenit 125, pika 1, të Kushtetutës, Gjykata e Lartë është një prej tre organeve të emërtesës që emërojnë/zgjedhin gjyqtarët kushtetues. Referuar parashikimeve të Ligjit Organik, i cili ka përcaktuar edhe procedurat që ndiqen nga Gjykata dhe organet e emërtesës për emërimin/zgjedhjen e gjyqtarëve kushtetues, konkretisht sipas nenit 7/ç të tij, pas paraqitjes së raportit të arsyetuar nga Këshilli i Emërimeve në Drejtësi (*KED*) dhe listës së kandidatëve, kryetari i Gjykatës së Lartë thërret Mbledhjen e Posaçme. Kjo e fundit përbëhet nga të gjithë gjyqtarët e asaj gjykate dhe është e vlefshme nëse marrin pjesë jo më pak se tre të katërtat e tyre (*pika 3*). Mbledhja e Posaçme e gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë voton për secilin nga kandidatët e renditur në tre vendet e para të listës dhe nëse nuk arrihet shumica e kërkuar prej tri të pestat e votave të të pranishmëve në mbledhje, konsiderohet i zgjedhur kandidati i renditur i pari nga KED-ja (*pika 4*).

13. Lidhur me aspektin procedural të përfaqësimit të këtij subjekti të interesuar në gjykimin kushtetues, Gjykata, në kuptim të parashikimeve kushtetuese dhe atyre ligjore, vlerëson të theksojë, fillimisht, se Mbledhja e Posaçme e gjyqtarëve nuk është një organ i veçantë, me personalitet të ndarë nga Gjykata e Lartë, por një nga format e organizimit të atij institucioni. Në këtë pikëpamje, kompetenca e Gjykatës së Lartë, sipas nenit 125, pika 1, të Kushtetutës, për emërimin e gjyqtarit kushtetues ushtrohet në formë administrative përmes Mbledhjes së Posaçme të gjyqtarëve. Për sa i përket kryetarit të Gjykatës së Lartë, ai, sipas nenit 26 të ligjit nr. 98/2016, "Për

organizimin e pushtetit gjyqësor në Republikën e Shqipërisë" (*ligji nr. 98/2016*) dhe nenit 51 të ligjit nr. 96/2016, "Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në Republikën e Shqipërisë", zgjidhet nga mbledhja e përgjithshme e asaj gjykate sipas kritereve dhe procedurave të përcaktuara në ligj. Ai ushtron kompetencat e përcaktuara shprehimisht në nenin 37 të ligjit nr. 98/2016, mes të cilave edhe ajo e përfaqësimit të Gjykatës së Lartë në marrëdhënie me të tretët. Gjykata vëren, gjithashtu, se një kompetencë e tillë i njihet edhe organit tjetër të emërtesës, me natyrë kolegjiale, Kuvendit (neni 76, pika 1, i Kushtetutës), ndërkohë që legjitimiteti formal i përfaqësimit të këtij organi në gjykimin kushtetues nëpërmjet kryetarit të tij nuk është vënë asnjëherë në dyshim nga Gjykata, edhe në ato raste kur objekt gjykimi kanë qenë aktet e llojit "vendim" të miratuara nga Kuvendi në seancë plenare, sipas rregullave të tij të procedurës, siç janë, për shembull, ato për nisjen e procedurës së shkarkimit të Prokurorit të Përgjithshëm (*shih vendimin nr. 21, datë 1.10.2008, të Gjykatës Kushtetuese*), për shkarkimin e Presidentit *(shih vendimin nr. 1, datë 16.2.2022, të Gjykatës Kushtetuese),* për mosngritjen e komisioneve hetimore, çka ka përbërë shkak për lindjen e një konflikti kompetencash *(shih vendimin nr. 38, datë 12.6.2015, të Gjykatës Kushtetuese)* ose për dërgimin në Gjykatë të çështjes së pajtueshmërisë me mandatin e deputetit *(shih vendimin nr. 32, datë 3.6.2016, të Gjykatës Kushtetuese)* etj.

14. Për rrjedhojë, për sa kohë që kryetari i Gjykatës së Lartë ka vepruar edhe në këtë rast në ushtrimin e kompetencave të tij si përfaqësues i organit të emërtesës palë në gjykimin kushtetues, Gjykata nuk ka ndonjë arsye që të vërë në dyshim vullnetin e formalizuar në aktet e paraqitura prej tij për qëllime të këtij gjykimi.[1]

IV
Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për juridiksionin e Gjykatës

15. Gjykata ka pohuar se juridiksioni kushtetues e merr përcaktimin e natyrës dhe të kufijve të tij drejtpërdrejt nga neni 124 i Kushtetutës, sipas të cilit: "*1. Gjykata Kushtetuese zgjidh mosmarrëveshjet kushtetuese dhe bën interpretimin përfundimtar të saj. 2. Gjykata Kushtetuese i nënshtrohet vetëm Kushtetutës.*". Kjo dispozitë kushtetuese përcakton funksionin themelor të saj, që lidhet me dhënien e drejtësisë kushtetuese nëpërmjet interpretimit përfundimtar të normës kushtetuese, ndërkohë që juridiksioni kushtetues detajohet në dispozitat e tjera të Kushtetutës, ku veçanërisht neni 131 i saj parashikon kompetencën kushtetuese sipas natyrës së çështjes, por pa u kufizuar në të, për sa kohë që Gjykata ka për detyrë të vendosë edhe për çështje që janë të parashikuara shprehimisht në norma të tjera kushtetuese (*shih vendimet nr. 1, datë 23.1.2023; nr. 38, datë 9.12.2022; nr. 36, datë 4.11.2021, të Gjykatës Kushtetuese*).

16. Gjykata vëren se referuar shkaqeve të kërkesës kushtetuese të Presidentit, përmes së cilës është vënë në lëvizje ky gjykim kushtetues, ai ka pretenduar, në thelb, se në cilësinë e njërit prej tre organeve të emërtesës për zgjedhjen/emërimin e gjyqtarëve kushtetues është vënë në pamundësi/ vështirësi të ushtrojë kompetencën kushtetuese nga mosmarrja e vendimit nga Gjykata për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit emërtesë e tij, duke qenë ushtrimi i kompetencës kushtetuese i kushtëzuar nga ajo vendimmarrje. Sipas tij, situata kalimtare për të cilën shprehet Gjykata në vendimin nr. 84/2024 nuk vlen vetëm për atë rast, por për të gjithë dispozitën e nenit 179 të Kushtetutës, qëllimi

[1] Gjyqtarët Holta Zaçaj, Sonila Bejtja dhe Genti Ibrahimi mbajtën qëndrimin se kryetari i Gjykatës së Lartë nuk legjitimohej në këtë gjykim kushtetues, për sa kohë që ai nuk ka paraqitur aktin e përfaqësimit përmes të cilit të provohej se qëndrimi i materializuar në aktet e nënshkruara prej tij përfaqëson qëndrimin e Mbledhjes së Posaçme të gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë. Edhe pse formalisht aktet e Gjykatës së Lartë nënshkruhen administrativisht nga kryetari i saj si përfaqësues në marrëdhënie me të tretët, nga pikëpamja materiale vullneti i shprehur në këto akte në rastin konkret, duke pasur parasysh edhe natyrën e çështjes kushtetuese, nga njëra anë, ashtu edhe natyrën e pretendimeve që janë parashtruar në këto akte, të cilat kanë të bëjnë si me procesin kushtetues ashtu edhe me interpretimin e dispozitave kushtetuese, nuk provohet se përfaqëson në të vërtetë vetë vullnetin e atyre gjyqtarëve që përbëjnë Mbledhjen e Posaçme të gjyqtarëve, si organi kolegjial që ushtron kompetencën kushtetuese të Gjykatës së Lartë për të zgjedhur gjyqtarin kushtetues. Për rrjedhojë, për sa kohë që Mbledhja e Posaçme e Gjykatës së Lartë, si organi që është thirrur nga Gjykata në gjykimin kushtetues, nuk ka legjitimuar kryetarin e asaj gjykate si për të marrë pjesë në gjykim, ashtu edhe për qasjen që duhej të mbahej në çështjen konkrete, ai nuk duhej të ishte legjitimuar, duke mos u marrë parasysh pretendimet e parashtruara në këtë gjykim.

i së cilës ka qenë, në mënyrë të veçantë, të sigurojë përtëritjen e pjesshme të trupës në intervalet kohore 2025, 2028 dhe 2031. Presidenti ka pretenduar se ndonëse parimi i luajalitetit kushtetues do të kërkonte nga Presidenti dhe Kuvendi që të respektonin prerogativën e Kryetarit të Gjykatës për të vënë në lëvizje Gjykatën për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, këto dy organe nuk do të kishin nevojë të viheshin në lëvizje pas datës 25.1.2025 nëse në vendimin nr. 84/2024 nuk do të ishte lidhur mbarimi i atij mandati konkret me nevojën për zbatimin e parimit të përtëritjes dhe data e mbarimit të atij mandati me atë të mbarimit të mandatit paraardhës.

17. Bazuar në nenin 131, pika 1, shkronja "ç", të Kushtetutës Gjykata vendos për mosmarrëveshjet e kompetencës ndërmjet pushteteve në rrafsh horizontal (ligjvënës, ekzekutiv dhe gjyqësor), si dhe në rrafsh vertikal (pushtet qendror - qeverisje vendore). Veç këtyre, në mosmarrëveshjet e kompetencës ndërmjet pushteteve mund të përfshihen edhe mosmarrëveshje të tjera, siç janë ato që mund të lindin midis organeve ose subjekteve që nuk bëjnë pjesë në mënyrë të shprehur në njërin apo tjetrin pushtet, siç janë Presidenti, Gjykata Kushtetuese, Prokuroria ose organe të tjera kushtetuese *(shih vendimin nr. 22, datë 5.5.2010, të Gjykatës Kushtetuese).*

18. Gjykata ka pohuar se mosmarrëveshja e kompetencave mund të shtrohet në disa raste: kur objekt i mosmarrëveshjes është ndërhyrja me akt normativ në kompetencat e një organi kushtetues, duke sjellë si pasojë pakësimin ose shtimin e kompetencave të tij; kur konflikti i mirëfilltë i kompetencave lidhet me faktin kur një ose disa organe nxjerrin akte që cenojnë sferën e kompetencave të organit tjetër *(shih vendimet nr. 1, datë 23.1.2023; nr. 26, datë 25.5.2021, të Gjykatës Kushtetuese);* kur një organ nuk e kërkon për vete kompetencën për të përmbushur një akt të caktuar, por pretendon se sjellja mosvepruese e një organi tjetër ose një akt i tij kanë zvogëluar kompetencat e tij ose e kanë penguar në ushtrimin e tyre *(shih vendimet nr. 48, datë 8.11.2011; nr. 22, datë 5.5.2010, të Gjykatës Kushtetuese).* Në mënyrë që të arrihet në një përfundim lidhur me ekzistencën ose jo të mosmarrëveshjes së pretenduar, Gjykata analizon se midis cilave organe ka lindur konflikti, cila është kompetenca që ushtrohet nga organi tjetër dhe në ç'mënyrë pengohet ushtrimi i saj ose në ç'mënyrë një organ e ushtron pa të drejtë një kompetencë të një organi tjetër (*shih vendimet nr. 26, datë 25.5.2021; nr. 54, datë 5.12.2014, të Gjykatës Kushtetuese*).

19. Për sa më sipër, Gjykata konstaton se në dukje ka lindur një mosmarrëveshje kompetencash midis subjekteve kushtetuese, Presidentit dhe Gjykatës, për shkak të mënyrës së ndryshme të të kuptuarit të normës kushtetuese, nenit 179, pika 3, të Kushtetutës. Presidenti ka paraqitur kërkesën për zgjidhjen e konfliktit të kompetencave në kushtet kur Gjykata ende nuk ka shpallur vakancën për mandatin që i përket atij si organ emërtese. Interpretimi i bërë nga Gjykata në vendimin nr. 84/2024, mënyra e zbatimit të të cilit, për sa kohë lidhet me garantimin e përtëritjes së rregullt dhe veprimin e organeve të emërtesës në përgjithësi, nuk vlen vetëm për atë rast konkret, por edhe për dy mandatet e tjera që i përkasin si organ emërtese Presidentit dhe Kuvendit, ndaj duket se e detyron Presidentin që të veprojë për emërimin e gjyqtarit të ri, me qëllim garantimin e përtëritjes së pjesshme të Gjykatës në vitin 2025, pavarësisht qëndrimit të këtij organi emërtese për interpretimin dhe zbatimin e normave kushtetuese në fjalë.

20. Interpretimi i ndryshëm i dispozitave kushtetuese në fakt rezulton të jetë evidentuar edhe nga Kuvendi, i cili, edhe pse nuk është subjekt në mosmarrëveshjen konkrete kushtetuese, në cilësinë e subjektit të interesuar në këtë gjykim kushtetues ka vlerësuar nevojën për interpretimin përfundimtar të mekanizmit të përtëritjes së pjesshme të Gjykatës, në kushtet kur vetë ky organ ka bërë tashmë një interpretim të ndryshëm për kohëzgjatjen e mandatit plotësues të shpallur prej tij, duke konsideruar se ai mbaron në datën 14.11.2028 dhe jo në kohën që përkon, sipas vendimit nr. 84/2024, me përtëritjen e parë të pjesshme të Gjykatës në vitin 2025. Për rrjedhojë, dy nga organet e emërtesës së gjyqtarëve kushtetues, në kuptim të interpretimit të bërë në vendimin nr. 84/2024, kanë vënë në diskutim çështjen e ushtrimit të kompetencës së tyre kushtetuese për emërimin/zgjedhjen e gjyqtarëve të rinj të Gjykatës të lidhur me garantimin e parimit të përtëritjes së përbërjes së saj çdo tre vjet me një të tretën.

21. Për sa më sipër, Gjykata vlerëson se konflikti i kompetencave midis organeve të përfshira në procedurën e emërimit të gjyqtarëve kushtetues është konkret e *prima facie* ka natyrë kushtetuese. Ky konflikt në dukje është krijuar nga interpretimi i

ndryshëm i kohëzgjatjes së mandateve të gjyqtarëve kushtetues, por dhe në thelb ka ardhur për shkak të zbatimit dhe konkurrimit të dy parimeve kushtetuese, ai i përtëritjes periodike të pjesshme të Gjykatës çdo tre vjet me një të tretën e anëtarëve të saj dhe ai i kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues. Për rrjedhojë, në referim të nenit 131, pika 1, shkronja "ç", të Kushtetutës, Gjykata vlerëson se ka juridiksion për të marrë në shqyrtim kërkesën e Presidentit për zgjidhjen e mosmarrëveshjes së kompetencave, sipas objektit.

22. Gjykata në jurisprudencën e saj ka pohuar se interpretimi përfundimtar i ligjit themelor të shtetit është funksioni më i rëndësishëm i saj, të cilin ajo e ushtron sa herë që vihet në lëvizje për t'u shprehur për një nga çështjet e parashikuara në nenin 131 të Kushtetutës dhe në normat e tjera kushtetuese. Kontrolli kushtetues, në çdo rast, nuk mund të bëhet pa interpretimin e kuptimit të normave kushtetuese që lidhen me çështjen konkrete në shqyrtim *(shih vendimin nr. 36, datë 4.11.2021, të Gjykatës Kushtetuese).* Ndonëse interpretimi i dispozitave kushtetuese nuk përbën *per se* mosmarrëveshje kushtetuese *(shih vendimin nr. 85, datë 24.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese),* interpretimi përfundimtar i ligjit themelor të shtetit është funksioni më i rëndësishëm i Gjykatës, të cilin ajo e ushtron sa herë që vihet në lëvizje për t'u shprehur për një nga çështjet e parashikuara në nenin 131 të Kushtetutës dhe në normat e tjera kushtetuese. Kontrolli kushtetues, në çdo rast, nuk mund të bëhet pa interpretimin e kuptimit të normave kushtetuese që lidhen me çështjen konkrete në shqyrtim. Në këto raste Gjykata synon t'u japë jetë normave kushtetuese përmes kuptimit të drejtë të përmbajtjes dhe qëllimit të tyre *(shih vendimet nr. 36, datë 4.11.2021; nr. 7, datë 24.2.2016; nr. 29, datë 30.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Nëpërmjet interpretimit që u bën normave ose termave konkretë të Kushtetutës, Gjykata përcakton standardet kushtetuese mbi të cilat duhet të mbështetet veprimtaria e organeve kushtetuese dhe kërkesat në ushtrimin e veprimtarisë së tyre vendimmarrëse *(shih vendimet nr. 1, datë 23.1.2023; nr. 38, datë 9.12.2022; nr. 36, datë 4.11.2021, të Gjykatës Kushtetuese).*

23. Bazuar në këto standarde, për të zgjidhur mosmarrëveshjen kushtetuese konkrete midis Presidentit dhe Gjykatës bëhet i nevojshëm interpretimi përfundimtar i dispozitave kushtetuese lidhur me ndërveprimin e parimeve kushtetuese të përtëritjes periodike të pjesshme çdo tre vjet me një të tretën e saj me atë të kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues.

24. Gjykata vëren, gjithashtu, se Presidenti legjitimohet t'i drejtohet asaj për zgjidhjen e çështjes së konfliktit të kompetencave për sa kohë ka plotësuar kriteret kumulative sipas neneve 54-56 të Ligjit Organik, aspekte këto të gjykimit kushtetues për të cilat nuk pati as ndonjë diskutim nga palët në këtë gjykim.

B. Për themelin e mosmarrëveshjes

25. *Presidenti* ka parashtruar se konflikti i kompetencave, nga buron edhe e drejta e tij si organ emërtese për të vënë në lëvizje Gjykatën, ka lidhje me faktin se ai është i kushtëzuar në ushtrimin e kompetencës së tij nga vendimmarrja e Gjykatës për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues për sa kohë mosmarrja e këtij vendimi e pengon Presidentin, si organ emërtese, në ushtrimin e kompetencës së tij kushtetuese. Nga ana tjetër, nëse Presidenti do të kalonte në heshtje këto rrethana dhe pasojat që sjell vendimi nr. 84/2024 për të gjitha mandatet e tjera, që për shkak të emërimit me vonesë kapërcejnë afatet për përtëritjen e pjesshme, Gjykata do të vihej në pamundësi për të vendosur deklarimin e mbarimit të mandateve dhe për të siguruar përtëritjen e pjesshme që, sipas atij vendimi, e bën edhe organin e emërtesës përgjegjës për shkeljen e Kushtetutës nëpërmjet mosveprimit. Sipas tij, situata kalimtare për të cilën shprehet vendimi nr. 84/2024 vlen për të gjithë dispozitën e nenit 179 të Kushtetutës, qëllimi i së cilës ka qenë të sigurojë, në mënyrë të veçantë, përtëritjen e pjesshme të trupës në intervalet kohore 2025, 2028 dhe 2031. Presidenti ka pretenduar se Gjykata duhet të sqarojë në mënyrë të plotë dhe përfundimtare atë çfarë ka lënë pa sqaruar edhe për dy organet e tjera të emërtesës në vendimin nr. 84/2024 për zbatimin e mekanizmit të përtëritjes së pjesshme, në kushtet kur emërimi i gjyqtarëve është bërë në tërësi në kapërcim të afateve ligjore, si dhe për saktësimin e rëndësisë që ka data e përfundimit të mandatit të gjyqtarit pararendës për fillimin e procedurës për deklarimin e mbarimit të mandatit në të gjitha rastet kur gjyqtari në vonesë është zgjedhur me mandat të plotë 9-vjeçar.

26. *Subjekti i interesuar, Kuvendi*, ka parashtruar se mbetet i rëndësishëm interpretimi i zbatimit të neneve 125, pikat 3 dhe 6, 129 dhe 179, pika 3, të Kushtetutës dhe sqarimi në mënyrë të plotë e

përfundimtare i mekanizmit të përtëritjes së pjesshme të Gjykatës. Sipas tij, vendimi nr. 84/2024 i Gjykatës përfaqëson vendimin e parë interpretues të këtij mekanizmi pas ndryshimeve kushtetuese të vitit 2016 dhe lë të kuptohet se rëndësia e parimit të përtëritjes së rregullt dhe të pjesshme është sanksionuar jo vetëm për rastin konkret, por si një kornizë orientuese detyruese edhe për të ardhmen. Në këtë situatë, referuar shpalljes së Kuvendit për plotësimin e vakancës së krijuar pas dorëheqjes së gjyqtarit emërtesë e tij, e llogaritur si një mandat i plotë 9-vjeçar, i cili ka filluar nga data e betimit, si dhe referuar frymës së vendimit nr. 84/2024, që ka dalë pas shpalljes së kësaj vakance, në përllogaritjen e afatit të fillimit të mandatit prezumohet, megjithëse jo në mënyrë taksative, se duhet të ishte përfshirë edhe koha e vonesës në zgjedhjen e gjyqtarit, që është periudha nga data 25.4.2016 (kur ka mbaruar mandatin gjyqtari paraardhës) deri në datën 14.11.2019, kur është kryer betimi. Në këtë kontekst, sipas Kuvendit, Gjykata duhet të konsiderojë edhe nëse është ose jo nevoja për rishpalljen e kësaj vakance.

27. Kurse *subjekti i interesuar, Gjykata e Lartë*, ka parashtruar se për garantimin e përtëritjes së rregullt të Gjykatës procesi është i detyrueshëm të kryhet në kohë nga tre organet e emërtesës, me qëllim shmangien e çdo krize a tensioni që mund të cenojë legjitimitetin dhe funksionimin normal të saj. Sipas tij, skema për përtëritjen kalimtare në nenin 179, pika 3, të Kushtetutës, duke u kufizuar mandati 9-vjeçar i dy gjyqtarëve që do të pasonin ata që nuk ishin zgjedhur në vitin e rregullt të kryerjes së përtëritjes, ndërsa mandati i gjyqtarëve të tjerë përfundonte rregullisht në vitet e përtëritjes, dy në vitin 2016, dy në vitin 2019 dhe tre në vitin 2022, konfirmoi përtëritjen e Gjykatës si një detyrim kushtetues që prevalon ndaj kohëzgjatjes së mandatit, e qartësuar edhe në nenin 86, pika 4, të Ligjit Organik. Në vendimin nr. 84/2024 është vlerësuar se në ekuilibrin mes parimit të qëndrueshmërisë në detyrë dhe atij të përtëritjes së Gjykatës, i është kushtuar vëmendje e veçantë këtij të fundit, ndaj mosveprimi i Gjykatës për të deklaruar mbarimin e mandatit të gjyqtarit emërtesë e Presidentit, që duhej të ishte kryer para datës 25.4.2025, nuk ka justifikim, aq më pak kushtetues. Sipas këtij subjekti, me qëllim vijimin e procedurës për plotësimin e vakancës së Presidentit, për shmangien e çdo krize që delegjitimon autoritetin e Gjykatës dhe pengon organet e emërtesës në ushtrimin e kompetencës kushtetuese, është në përgjegjësinë kushtetuese të Gjykatës për t'u shprehur pa vonesë me vendim përfundimtar dhe të detyrueshëm për zbatim.

28. Sipas nenit 125, pika 1, të Kushtetutës, Gjykata përbëhet nga 9 anëtarë, tre nga të cilët emërohen nga Presidenti, tre zgjidhen nga Kuvendi dhe tre nga Gjykata e Lartë. Pika 3 e këtij neni parashikon se gjyqtarët e Gjykatës qëndrojnë në detyrë për 9 vjet, pa të drejtë riemërimi dhe sipas nenit 129 të Kushtetutës, gjyqtari fillon detyrën pasi bën betimin përpara Presidentit. Pikat 6 dhe 7 të nenit 125 të Kushtetutës sanksionojnë se përbërja e Gjykatës përtërihet çdo tre vjet me një të tretën e saj, sipas procedurës së përcaktuar me ligj dhe gjyqtari vazhdon në detyrë deri në zgjedhjen e pasardhësit të tij, me përjashtim të rasteve të parashikuara në nenin 127, pika 1, shkronjat "c", "ç", "d" dhe "dh", të Kushtetutës. Sipas shkronjës "b" të këtij të fundit, një nga rastet e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues është kur ai përfundon mandatin 9-vjeçar.

29. Ndërkohë, sipas nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, me qëllim përtëritjen e rregullt të përbërjes së Gjykatës, gjyqtari që do të zëvendësojë gjyqtarin të cilit i mbaron mandati në vitin 2017, do të qëndrojë në detyrë deri në vitin 2025 dhe gjyqtari i ri që do të zëvendësojë gjyqtarin të cilit i mbaron mandati në vitin 2020, do të qëndrojë në detyrë deri në vitin 2028, kurse gjyqtarët e tjerë emërohen për të gjithë kohëzgjatjen e mandatit, sipas ligjit.

30. Gjykata, siç ka theksuar edhe në vendimin e saj nr. 84/2024, çmon se për mandatet e gjyqtarëve kushtetues janë të zbatueshme dy parime kushtetuese, ai i përtëritjes së pjesshme të Gjykatës çdo tre vjet me një të tretën e saj, sipas pikës 6 të nenit 125 të Kushtetutës dhe ai i kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues, sipas pikës 3 të nenit 125 të lidhur me nenin 129 të Kushtetutës, çka bën të nevojshëm interpretimin përfundimtar të Kushtetutës lidhur me ndërveprimin e këtyre parimeve.

31. Në vlerësimin e Gjykatës, çdo dispozitë e Kushtetutës duhet të interpretohet në mënyrë që të jetë e pajtueshme me parimet themelore kushtetuese, pasi çdo dispozitë kushtetuese ka një lidhje të caktuar me dispozitat e tjera dhe së bashku ato formojnë një tërësi normash të harmonizuara (*shih vendimet nr. 29, datë 21.10.2009; nr. 2, datë*

19.1.2005, të Gjykatës Kushtetuese). Në leximin e Kushtetutës nevojitet harmonizimi i tekstit të saj integral dhe pajtimi i atyre dispozitave që mund të duket se krijojnë përplasje mes tyre *(shih vendimet nr. 36, datë 4.11.2021; nr. 7, datë 24.2.2016; nr. 29, datë 30.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Natyra e Kushtetutës, koncepti i kushtetutshmërisë, nënkupton që ajo nuk mund të ketë kontradikta të brendshme. Për pasojë, asnjë dispozitë e Kushtetutës nuk mund të nxirret jashtë kontekstit të saj dhe të interpretohet më vete *(shih vendimet nr. 1, datë 26.1.2021; nr. 7, datë 24.2.2016; nr. 8, datë 8.3.2013, të Gjykatës Kushtetuese).*

32. Gjykata vëren se sipas nenit 125, pika 3, të Kushtetutës gjyqtarët kushtetues qëndrojnë në detyrë për 9 vjet, pa të drejtë riemërimi, detyrë që fillon, sipas nenit 129 të Kushtetutës, pasi gjyqtari bën betimin përpara Presidentit. Për sa i përket mbarimit të mandatit kushtetues, sipas nenit 127, pika 1, shkronja "b", të Kushtetutës ai mbaron kur përfundon mandati 9-vjeçar. Lidhur me përllogaritjen e datës së saktë të mbarimit të këtij mandati, sipas parashikimeve të nenit 8, pika 3, të Ligjit Organik të Gjykatës, ajo përkon me datën e njëjtë të atij muaji të vitit të nëntë të bërjes së betimit. Gjykata ka theksuar se dispozitat kushtetuese që parashikojnë fillimin dhe mbarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues janë të lidhura me pavarësinë e Gjykatës dhe të gjyqtarëve të saj. Me qëllim që të përcaktohet nëse një organ është "i pavarur", ndër të tjera, duhet konsideruar mënyra e emërimit të anëtarëve të tij, si dhe kohëzgjatja e funksionit të tyre. Garancia e kohëzgjatjes dhe paprekshmërisë së mandatit e mbron gjyqtarin nga ndikimet e forcave politike që mund të vijnë në pushtet. Vetëm një gjykatë e pavarur, së cilës i garantohet paprekshmëria e mandatit të anëtarëve të saj, mund të konsiderohet si një gjykatë që administron drejtësinë kushtetuese, në përputhje me parimet kushtetuese. Edhe pse mandati i gjyqtarit kushtetues ka kuptimin e një mandati të dhënë (jo të fituar nëpërmjet votës së zgjedhësve aktivë), parimi i pavarësisë nënkupton, gjithashtu, se gjyqtari, në momentin e emërimit, duhet të dijë kohëzgjatjen e këtij mandati, bazuar në rregullimet ligjore përkatëse dhe kjo kohëzgjatje nuk mund të lihet në diskrecion të organeve që e kanë emëruar/zgjedhur atë *(shih vendimet nr. 55, datë 27.7.2016; nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).*

33. Nga ana tjetër, Kushtetuta në nenin 125, pika 6, ka përcaktuar se përbërja e Gjykatës përtërihet çdo tre vjet me një të tretën e saj, sipas procedurës së përcaktuar me ligj. Gjykata ka theksuar se përtëritja periodike ka më shumë avantazhe se përtëritja tërësore, sepse në këtë mënyrë garantohet vazhdimësia e jurisprudencës dhe realizohet kombinimi i përvojës së Gjykatës (e paraqitur si shuma e koncepteve dhe qëndrimeve që janë bërë të qëndrueshme gjatë vendimmarrjes së një trupe të caktuar gjyqësore) me atë vetjake të gjyqtarëve të rinj, çka do ta bënte më të vështirë vazhdimësinë e vendimmarrjes së Gjykatës në rast se mandati i të gjithë gjyqtarëve do të përfundonte në të njëjtën kohë. Ky rregullim kushtetues përbën një parim organizativ, i cili bazohet pikërisht në veçoritë specifike të procesit kushtetues që, përveç njohurive të gjyqtarëve, kërkon dhe përvojën e duhur dhe ka për qëllim ruajtjen në përbërje të Gjykatës të një shumice prej dy të tretave të anëtarëve me stazh në detyrë, çka bën të mundur krijimin e një përvoje juridike të posaçme dhe të specializuar në gjykimin kushtetues, e cila nuk mund të përftohet askund tjetër. Kjo bazë njohurish tekniko-juridike në fushën e gjykimit kushtetues, duke qenë se ka një ndikim të drejtpërdrejtë në cilësinë e vendimmarrjes, konsiderohet nga Gjykata si një vlerë e mbrojtur nga Kushtetuta. Përtëritja e Gjykatës çdo tre vjet, me një të tretën e gjyqtarëve, është mjet për të garantuar pavarësinë e saj, sepse mandati i gjyqtarëve nuk përplaset me kohëzgjatjen e mandatit presidencial dhe atij parlamentar, por i tejkalon ato *(shih vendimin nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).*

34. Gjykata, në aspektin krahasimor, duke iu referuar vendeve që kanë të njëjtën formulë kushtetuese për përtëritjen periodike të pjesshme të Gjykatës, vëren se Gjykata Kushtetuese e Bullgarisë është vënë në lëvizje nga Presidenti i Republikës për interpretimin e dispozitave kushtetuese lidhur me kohëzgjatjen e mandatit, fillimin dhe mbarimin e tij, kur një gjyqtar kushtetues emërohet/zgjidhet dhe fillon detyrën pas përtëritjes së përbërjes së saj. Ajo gjykatë ka vlerësuar se skema për përtëritjen e përbërjes së saj, sipas Kushtetutës, parashikon mundësinë që një gjyqtar kushtetues të ketë një mandat më të shkurtër se 9 vjet, eventualitet që ka një bazë kushtetuese dhe është i lejueshëm sipas vetë ligjvënësit kushtetues, i cili ka krijuar konceptin e përbërjes së gjykatës, formimit dhe përtëritjes së saj. Në analizë të parimit të kuotës së secilit organ

emërtese, si dhe të kohëzgjatjes së mandatit 9-vjeçar, ajo gjykatë ka vlerësuar se përtëritja periodike e pjesshme është një detyrim kushtetues dhe asnjë nga organet që marrin pjesë në konstituimin e gjykatës nuk mund të privohet nga e drejta ose të çlirohet nga detyra e pjesëmarrjes në këtë përtëritje. Për të siguruar realizimin e kësaj skeme, ligjvënësi kushtetues ka kufizuar diskrecionin e organeve të emërtesës, duke përcaktuar periodicitetin e përtëritjes me të cilin lidhet ushtrimi i autoritetit kushtetues të këtyre organeve, gjithmonë çdo tre vjet. Për rrjedhojë, sipas asaj gjykate, diskrecioni i organeve të emërtesës nuk mund të ushtrohet në atë mënyrë që do ta çonte atë përtej afateve kohore kushtetuese të vendosura nga formula kushtetuese në favor të përtëritjes periodike *(shih vendimin nr. 1, datë 11.1.2024, të Gjykatës Kushtetuese të Bullgarisë).*

35. Mbi këtë qasje, Gjykata Kushtetuese e Bullgarisë, po në të njëjtin vendim, ka vlerësuar se interpretimi i të gjitha dispozitave të tjera i nënshtrohet parimit të përtëritjes së pjesshme, ashtu sikundër edhe kohëzgjatja e vet mandatit të një gjyqtari kushtetues të zgjedhur pas përtëritjes së pjesshme. Skema e përtëritjes së përbërjes së gjykatës është një zgjidhje kushtetuese që krijon një detyrim për organin e emërtesës për të ushtruar kompetencën e tij kushtetuese në kohën e duhur. Qasja interpretuese që i jep përparësi parimit të përtëritjes së pjesshme përshtatet brenda mekanizmit mbrojtës të respektimit të rendit kushtetues demokratik, i zbatueshëm në situata të jashtëzakonshme të mosveprimit nga ana e ndonjërit prej organeve kushtetuese që ka mundësinë të shkelë këtë kërkesë themelore (të përtëritjes së pjesshme periodike) të parashikuar në Kushtetutë. Sipas saj, ky lloj kuptimi nuk e shfuqizon afatin 9-vjeçar të ushtrimit të detyrës, por e lidh zbatimin e tij si një proces gjithëpërfshirës me periudhat e përtëritjes së gjykatës. Interpretimi i dispozitave kushtetuese bazohet në kufijtë kushtetues të mandatit të përcaktuar kushtetutshmërisht, ku fillimi dhe mbarimi përcaktohen në momentet përkatëse të përtëritjes së përbërjes së gjykatës. Në përfundim, ajo gjykatë interpretoi dispozitën kushtetuese se një gjyqtar kushtetues i emëruar/zgjedhur pas përtëritjes së përbërjes së saj ushtron kompetencat vetëm për pjesën e mbetur të mandatit nga momenti i përcaktuar kushtetues i kësaj përtëritjeje *(shih vendimin nr. 1, datë 11.1.2024, të Gjykatës Kushtetuese të Bullgarisë).*

36. Në vijim, pas dhënies së atij vendimi, Gjykata Kushtetuese e Bullgarisë është vënë sërish në lëvizje nga Presidenti i Republikës dhe nga një grup deputetësh për kundërshtimin e vendimeve të Asamblesë Kombëtare të datës 19.1.2024 për zgjedhjen e dy gjyqtarëve të rinj kushtetues për një mandat 9-vjeçar. Gjykata Kushtetuese e Bullgarisë, në përputhje me vendimin interpretues të saj nr. 1 të vitit 2024, vendosi të deklarojë jokushtetuese vendimet për zgjedhjen e gjyqtarëve të rinj kushtetues në pjesën që ato përcaktojnë mandatin e tyre 9-vjeçar *(shih vendimin datë 9.7.2024, të Gjykatës Kushtetuese të Bullgarisë).*

37. Duke iu kthyer rastit konkret, për sa i përket zbatimit të skemës që ka synuar garantimin e parimit kushtetues të përtëritjes së pjesshme, parim i cili ka funksionuar që në kohën e ngritjes së Gjykatës, ajo konstaton se ai nuk ka arritur të respektohet rregullisht, shkak për të cilin Gjykata është vënë disa herë në lëvizje, si për interpretimin e rregullit të përtëritjes së pjesshme sipas dispozitave të ligjit "Për dispozitat kryesore kushtetuese" *(shih vendimin nr. 4, datë 2.6.1995, të Gjykatës Kushtetuese),* ashtu edhe për përcaktimin e raportit që duhet të ekzistojë mes dy parimeve që sanksionon neni 125 i Kushtetutës, parimit të përtëritjes periodike e të pjesshme të përbërjes dhe parimit të garantimit të kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues *(shih vendimet nr. 41, datë 19.7.2012; nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Në jurisprudencën e saj Gjykata është shprehur se është në kompetencë të ligjvënësit kushtetues që të gjejë dhe të zbatojë mekanizmin e përshtatshëm për të respektuar parimin kushtetues të përtëritjes së përbërjes së saj çdo tre vjet në një të tretën *(shih vendimin nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Gjithsesi, pavarësisht këtij rekomandimi të Gjykatës, deri në vitin 2016 kushtetutëbërësi nuk ka ndërhyrë për gjetjen e atij mekanizmi të përshtatshëm që do të garantonte respektimin e nenit 125, pika 3, të Kushtetutës, sipas formulimit të tij në atë kohë.

38. Në vitin 2016 u miratua paketa e reformës në drejtësi, ndryshime kushtetuese që prekën, mes të tjerash, edhe formulën e emërimit/zgjedhjes së gjyqtarëve kushtetues, ndërkohë që mbetën të pandryshuara parashikimet për kohëzgjatjen 9-vjeçare të mandatit të gjyqtarit kushtetues dhe për përtëritjen e Gjykatës çdo tre vjet, me një të tretën e

saj. Procesit të miratimit të kësaj pakete i parapriu një proces analitik i gjendjes aktuale të sistemit të drejtësisë, ku u evidentuan problematikat në aspektet e organizimit, funksionimit dhe administrimit të tij. Pjesë e analizës ishin edhe dispozitat kushtetuese dhe ato të Ligjit Organik të Gjykatës, me qëllim identifikimin e problemeve që janë hasur në praktikë nga zbatimi i tij në të gjitha aspektet e organizimit dhe funksionimit të kësaj Gjykate. Ndër të tjera, u konstatua problematika e zbatimit të parimit të përtëritjes së pjesshme (rotacioni) dhe e procedurës për realizimin e saj, mekanizëm kushtetues që ishte bërë i pazbatueshëm në praktikë; nuk rezultonte eficient procesi i emërimit të gjyqtarëve kushtetues; gjyqtarët qëndronin në detyrë për një kohë të gjatë, tej mandatit kushtetues, për shkak të mosplotësimit brenda afateve të arsyeshme të vendeve vakante; Ligji Organik nuk parashikonte afate të përcaktuara kohore për procesin e emërimit, etj. Sipas dokumentit analitik, edhe pse Gjykata lidhur me pengesën për kryerjen e rotacionit është shprehur në vendimin e saj nr. 24, datë 9.6.2011 që në dispozitën kushtetuese përkatëse të rregullohet mekanizmi nga ana e ligjvënësit, ky vendim nuk është zbatuar *(shih "Analizë e sistemit të drejtësisë në Shqipëri, faqet 28 dhe 44).* Po kështu, është evidentuar se vonesat në përtëritjen e Gjykatës dhe në plotësimin e vakancave të saj kanë sjellë deformim të Kushtetutës për sa i takon tejzgjatjes së mandatit të gjyqtarëve kushtetues *(po aty, faqe 32).*

39. Në kohën e hartimit dhe miratimit të ndryshimeve kushtetuese, pra deri në datën 22.7.2016, situata e mandateve kushtetuese të gjyqtarëve në detyrë paraqitej si vijon: dy gjyqtarë (V.K. dhe S.B.) kishin mbaruar mandatin 9-vjeçar në datën 25.4.2016, por vijonin të qëndronin në detyrë në pritje të zgjedhjes së pasardhësit të tyre; gjyqtarja V.T. mbaronte mandatin 9-vjeçar në datën 10.3.2017; dy gjyqtarë (B.D. dhe A.Xh.) mbaronin mandatin 9-vjeçar në datën 25.5.2019; gjyqtari F.H. mbaronte mandatin 9-vjeçar në datën 4.7.2020; tre gjyqtarët e tjerë (B.I., G.D. dhe F.L.), mbaronin mandatin e tyre 9-vjeçar në datat 8.4.2022 (dy të parët) dhe 2.5.2022 (i treti).

40. Referuar momentit kohor të zgjedhjes së gjyqtarëve kushtetues në detyrë në atë kohë, si dhe në kuptim të përmbajtjes së pikës 3 të nenit 125 të Kushtetutës që parashikon kohëzgjatjen 9-vjeçare të qëndrimit në detyrë, konstatohet se përtëritja periodike e pjesshme e Gjykatës, çdo tre vjet me një të tretën e anëtarëve, nuk mund të realizohej në përputhje me parashikimin e pikës 6 të nenit 125 të Kushtetutës, për shkak se dy mandate mbaronin në vitin 2016 dhe një në vitin 2017, dy mandate të tjera mbaronin në vitin 2019 dhe një në vitin 2020 kurse tre mandatet e tjera në vitin 2022. Për rrjedhojë, në përtëritjen e parë dhe të dytë të Gjykatës që do të realizohej pas hyrjes në fuqi të ndryshimeve kushtetuese, dy mandate (një për secilën prej tyre) përfundonin në vitin pasardhës, duke mos u garantuar kështu përtëritja e Gjykatës çdo tre vjet me një të tretën, gjë që diktoi nevojën e ndërhyrjes së ligjvënësit kushtetues.

41. Për sa më sipër, për këtë qëllim, në ndryshimet kushtetuese të vitit 2016 ligjvënësi kushtetues ka miratuar në dispozitën kalimtare, nenin 179, pikën 3, që parashikon: "*Me qëllim përtëritjen e rregullt të përbërjes së Gjykatës Kushtetuese, gjyqtari që do të zëvendësojë gjyqtarin, të cilit i mbaron mandati në vitin 2017, do të qëndrojë në detyrë deri në vitin 2025 dhe gjyqtari i ri, që do të zëvendësojë gjyqtarin, të cilit i mbaron mandati në vitin 2020, do të qëndrojë në detyrë deri në vitin 2028. Gjyqtarët e tjerë të Gjykatës Kushtetuese emërohen për të gjithë kohëzgjatjen e mandatit, sipas ligjit.*".

42. Këto parashikime u reflektuan edhe në Ligjin Organik të Gjykatës dhe konkretisht, sipas nenit 86, pika 4, të tij: "*Përtëritja e gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese deri në vitin 2022 do të bëhet sipas skemës së parashikuar më poshtë: a) Gjyqtarët që do të zëvendësojnë gjyqtarët, të cilëve u mbaron mandati në vitin 2016, emërohen sipas radhës, përkatësisht nga Presidenti i Republikës dhe nga Kuvendi. b) Gjyqtari që do të zëvendësojë gjyqtarin, të cilit i mbaron mandati në vitin 2017, zgjidhet nga Gjykata e Lartë dhe qëndron në detyrë deri në vitin 2025. c) Gjyqtarët që do të zëvendësojnë gjyqtarët, të cilëve u mbaron mandati në vitin 2019, emërohen sipas radhës, përkatësisht nga Presidenti i Republikës dhe nga Kuvendi. ç) Gjyqtari që do të zëvendësojë gjyqtarin, të cilit i mbaron mandati në vitin 2020, zgjidhet nga Gjykata e Lartë dhe qëndron në detyrë deri në vitin 2028. d) Gjyqtarët që do të zëvendësojnë gjyqtarët, të cilëve u mbaron mandati në vitin 2022, emërohen sipas radhës, përkatësisht nga Presidenti i Republikës, nga Kuvendi dhe nga Gjykata e Lartë.*".

43. Gjykata rithekson se qëllimi i miratimit të kësaj dispozite, referuar materialeve në lidhje me reformën kushtetuese në drejtësi, por edhe opinionit të Komisionit të Venecias për emërimin e anëtarëve të Gjykatës *(shih opinionin CDL-AD (2020)010, datë 19.6.2020),* ka qenë gjetja e një mekanizmi për të

mundësuar zbatimin e parimit kushtetues të përtëritjes së përbërjes së Gjykatës, por edhe për të bërë funksionale kompetencën e organeve të emërtesës sipas modelit të ri të emërimit/zgjedhjes së gjyqtarëve, duke parashikuar mënyrën e zbatimit të këtij parimi në të ardhmen në raport me situatën faktike të përbërjes së Gjykatës në atë moment për sa i përket mbarimit të mandateve të gjyqtarëve të saj, situatë e cila, për shkak të një konflikti të organeve të mëparshme të emërtesës (President/Kuvend), kishte çuar në mosrespektimin e këtij parimi kushtetues *(shih vendimin nr. 84, datë 23.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese).*

44. Në vitin 2024 Gjykata, për deklarimin e mbarimit të mandatit kushtetues që sipas dispozitës kalimtare mbaronte në vitin 2025, u përball për herë të parë edhe me përmbajtjen dhe zbatimin e dispozitave kushtetuese pas reformës kushtetuese të vitit 2016, konkretisht të pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës. Gjykata vlerësoi se, me qëllim përputhjen e kësaj situate faktike me rregullin kushtetues të përtëritjes së rregullt të përbërjes së Gjykatës, ligjvënësi kushtetues dhe, në vijim, ligjvënësi, përmes asaj dispozite kushtetuese kalimtare dhe rregullimeve të bëra në Ligjin Organik, duket se e kanë përcaktuar kohëzgjatjen e qëndrimit në detyrë të gjyqtarit zëvendësues të lidhur jo thjesht me vitin 2025, por edhe me momentin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës. Në atë rast konkret, në situatën që Kushtetuta ka përcaktuar vetëm vitin 2025, Gjykata u ndal në përcaktimin e datës së saktë (ditës dhe muajit) të mbarimit të atij mandati, duke vlerësuar se qëndrimi në detyrë dhe kohëzgjatja e mandatit ka të bëjë me kuptimin e nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, të normave të tjera kushtetuese, për aq sa ato lidhen me të, të normave të Ligjit Organik të Gjykatës, si dhe të akteve të procedurës së zgjedhjes së gjyqtarit në fjalë. Gjykata, në analizë edhe të parimeve kushtetuese të garancisë së kohëzgjatjes dhe paprekshmërisë së mandatit dhe të përtëritjes së pjesshme të saj, referuar përmbajtjes së nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, si norma e zbatueshme në atë rast konkret, vlerësoi se momenti i mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës duket se ka lidhje me kohëzgjatjen e qëndrimit në detyrë të gjyqtarit që e ka zëvendësuar atë, në veçanti për sa i përket momentit të mbarimit të kësaj kohëzgjatjeje. Ligjvënësi kushtetues dhe, në vijim, ligjvënësi, duket se e kanë përcaktuar kohëzgjatjen e qëndrimit në detyrë të gjyqtarit zëvendësues të lidhur jo thjesht me vitin 2025, por edhe me momentin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës *(shih vendimin nr. 84, datë 23.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese).*

45. Për sa më sipër, Gjykata çmon se edhe në rastin konkret çështja që vihet në diskutim përpara saj është pikërisht garantimi i përtëritjes së rregullt të përbërjes së Gjykatës pas ndryshimeve kushtetuese të vitit 2016 dhe në këtë drejtim, nëse dispozitat kalimtare janë të zbatueshme ndaj të gjithë gjyqtarëve që janë duke ushtruar detyrën apo vetëm ndaj dy gjyqtarëve të cilët, sipas pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës, kanë të përcaktuar kohëzgjatjen e mandatit të tyre përkatësisht deri në vitin 2025 dhe vitin 2028.

46. Gjykata thekson se dispozitat kushtetuese dhe ligjore me natyrë kalimtare kanë rregulluar momentin e kalimit nga një sistem në një tjetër, duke parashikuar mënyrën e zbatimit të dispozitave të reja për situatat faktike ose marrëdhëniet ekzistuese. Në situatën faktike si më sipër (*shih paragrafët 37-38 të vendimit*), të konstatuar në momentin e miratimit të paketës ligjore të vitit 2016, vit deri në të cilin qartazi skema e përtëritjes së pjesshme të Gjykatës kishte dështuar të funksiononte, sikundër në përmbushje të detyrimit të përcaktuar për ligjvënësin kushtetues për të gjetur mekanizmin e vlefshëm dhe të përshtatshëm për respektimin e parashikimit kushtetues të përtëritjes periodike të pjesshme *(shih vendimin nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese),* në nenin 179, pika 3, të Kushtetutës u parashikua në mënyrë të shprehur koha e qëndrimit në detyrë e dy gjyqtarëve kushtetues, atyre që do të zëvendësonin dy gjyqtarët të cilëve u mbaronte mandati në vitet 2017 dhe 2020.

47. Në këtë kuptim, Gjykata vlerëson se për sa kohë ligjvënësi kushtetues në përmbushje të jurisprudencës kushtetuese u aktivizua dhe përcaktoi mekanizmin e vlefshëm dhe të përshtatshëm për respektimin e parashikimit kushtetues të përtëritjes periodike të pjesshme të saj, një interpretim i ndryshëm i nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, qoftë edhe duke kërkuar përsëri ndërhyrjen e ligjvënësit kushtetues, do të binte ndesh me parimin e luajalitetit kushtetues dhe atij të koherencës së jurisprudencës së Gjykatës, të cilave i nënshtrohet edhe vetë Gjykata. Nga ana tjetër, një interpretim i ndryshëm i Gjykatës, pa kërkuar ndërhyrjen e ligjvënësit kushtetues, në zbatim të jurisprudencës së sipërcituar, nuk është i mundur pa u testuar më parë mekanizmi i gjetur nga ligjvënësi kushtetues.

Prandaj, duke marrë parasysh rrethanat mbizotëruese në bazë të të cilave u miratuan dispozitat e reja kushtetuese, është e nevojshme fillimisht të sigurohet një interpretim konstruktiv dhe funksional i parimit të përtëritjes së Gjykatës. Nën këtë optikë, Gjykata thekson se organet e emërtesës, në zbatim të parimit të luajalitetit kushtetues, i cili shpreh në thelb respektin e ndërsjellë të organeve kushtetuese ndaj kompetencave të tjetrit, si dhe nënkupton krijimin e një raporti bashkëpunimi midis tyre, duhet ta kuptojnë dhe interpretojnë parimin e përtëritjes së Gjykatës në të njëjtën mënyrë, duke ndjekur e zbatuar të njëjtat rregulla.

48. Në këtë këndvështrim, Gjykata vëren se regjimi tranzitor që parashikon kjo dispozitë është i zbatueshëm për të gjitha mandatet e gjyqtarëve kushtetues në detyrë në momentin e miratimit të tij. Përmes dispozitës kushtetuese të pikës 3 të nenit 179, kushtetutëbërësi ka synuar të rregullojë regjimin tranzitor të mandateve të gjyqtarëve kushtetues të emëruar/zgjedhur menjëherë pas ndryshimeve kushtetuese të vitit 2016. Me shtimin e togfjalëshit "*me qëllim përtëritjen e rregullt të përbërjes së Gjykatës*" në përmbajtje të dispozitës kalimtare, në ekuilibrin midis parimit të qëndrueshmërisë në detyrë dhe atij të përtëritjes së saj, kushtetutëbërësi i ka kushtuar vëmendje të veçantë këtij të fundit *(shih vendimin nr. 84, datë 23.12.2024, të Gjykatës Kushtetuese)*. Prandaj, Gjykata vlerëson se qëllimi i dispozitës kushtetuese është garantimi i përtëritjes së rregullt të përbërjes së saj, parim i përcaktuar shprehimisht në nenin 125, pika 6, të Kushtetutës.

49. Bazuar në sa më lart, parimi i përtëritjes së pjesshme për gjyqtarët në regjimin tranzitor sipas pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës mbizotëron në raport me parimin e kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues. Gjykata thekson se kohëzgjatja e mandateve kushtetuese që i përkasin këtij regjimi tranzitor, ka qenë e kufizuar në kohë që në krye të herës, pasi vetëm në këtë mënyrë dhe vetëm përmes këtij interpretimi do të garantohet qëllimi kryesor i dispozitës kalimtare, nenit 179, pika 3, të Kushtetutës. Në këtë këndvështrim, parashikimi i shprehur në po këtë dispozitë për përcaktimin e dy mandateve më të shkurtra se 9 vjet, konkretisht ato që mbarojnë në vitin 2025 dhe vitin 2028, i shërben dhe është në funksion të garantimit të parimit të përtëritjes së rregullt, i cili ka kuptimin të vendosë rregullin e përtëritjes me një të tretën dhe jo anasjelltas. Përndryshe, nëse këtyre parashikimeve do u jepej një kuptim i ndryshëm, shkurtimi i mandateve i vetëm dy gjyqtarëve kushtetues në vitin 2025 dhe vitin 2028, jo vetëm do të mbetej i pakuptimtë, por ai, përkundrazi, do të bëhej në vetvete pengesë për arritjen e vet qëllimit të kësaj norme, pra për garantimin e mbarimit të njëkohshëm, brenda të njëjtit vit, të tre mandateve kushtetuese, si i vetmi mekanizëm për të siguruar përtëritjen e Gjykatës me një tretën çdo tre vjet. Po në funksion të garantimit të këtij qëllimi kushtetutëbërësi ka parashikuar në dispozitën kalimtare se gjyqtarët e tjerë të Gjykatës emërohen për të gjithë "*kohëzgjatjen e mandatit, sipas ligjit*". Ky formulim qartëson qëllimin e kushtetutëbërësit që përgjatë regjimit tranzitor, sipas nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, kohëzgjatja e mandateve kushtetuese të gjyqtarëve të emëruar/zgjedhur në detyrë nuk i nënshtrohet parashikimeve të regjimit të përhershëm kushtetues që rregullohet sipas neneve 125, pika 3 dhe 129 të Kushtetutës. Referenca "sipas ligjit" ka të bëjë me pikën 4 të nenit 86 të Ligjit Organik të Gjykatës, që është pjesë e së njëjtës paketë legjislative me ndryshimet kushtetuese të vitit 2016. Kjo dispozitë nuk ka parashikuar shprehimisht kohën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, por ka përcaktuar skemën kohore të përtëritjes së përbërjes së Gjykatës, skemë sipas së cilës, në funksion të qëllimit të kushtetutëbërësit, përtëritja e parë me një të tretën bëhet në vitin 2025, përtëritja e dytë me një të tretën bëhet në vitin 2028 dhe përtëritja e tretë me një të tretën bëhet në vitin 2031.

50. Thënë kjo, Gjykata vlerëson të ndalet në vijim edhe në interpretimin e dispozitave kushtetuese dhe lidhur me to, të dispozitave të Ligjit Organik të Gjykatës që përcaktojnë datën e fillimit dhe mbarimit të qëndrimit në detyrë të gjyqtarëve kushtetues përgjatë kësaj periudhe tranzitore.

51. Gjykata vëren se sipas nenit 125, pika 3, të Kushtetutës gjyqtarët kushtetues qëndrojnë në detyrë për 9 vjet, detyrë që, sipas nenit 129 të Kushtetutës, fillon pasi bëjnë betimin përpara Presidentit. Nga ana tjetër, dispozitat kalimtare kushtetuese dhe ligjore kanë parashikuar një rregull të ndryshëm për kohëzgjatjen e qëndrimit në detyrë të gjyqtarëve që ndodhen në regjimin tranzitor dhe që ushtrojnë detyrën brenda mandateve kushtetuese që përfshihen në skemën e përcaktuar në pikën 4 të nenit 86 të Ligjit Organik të Gjykatës. Për rrjedhojë,

neni 129 i Kushtetutës i lidhur me nenin 8, pika 3, të Ligjit Organik të Gjykatës, nuk mund të gjejnë zbatim në rastin e gjyqtarëve kushtetues në detyrë përgjatë regjimit kushtetues tranzitor. Neni 179, pika 3, i Kushtetutës, në ndryshim nga neni 125, pika 7, i saj, që parashikon se gjyqtari kushtetues vazhdon në detyrë deri në zgjedhjen e pasardhësit të tij, nuk flet për gjyqtarë pasardhës, por për gjyqtarin që do të zëvendësojë gjyqtarin, të cilit i mbaron mandati në vitin 2017.

52. Për rrjedhojë, norma kushtetuese (dispozita kalimtare) përmban një parashikim të ndryshëm nga rregulli i përgjithshëm i kohëqëndrimit në detyrë dhe mbarimit të mandatit. Në funksion të zbatimit të parimit kushtetues të përtëritjes periodike të pjesshme të Gjykatës, nga kushtetutëbërësi duket se është pasur në konsideratë lidhja mes mbarimit të mandatit të gjyqtarit paraardhës dhe fillimit (ideal) të qëndrimit në detyrë të gjyqtarit të ri, e reflektuar kjo edhe në parashikimin e pikës 4 të nenit 86 të Ligjit Organik të Gjykatës. Gjykata, në kuptim të parimit të kushtetutshmërisë, që nënkupton sistemin harmonik të normave kushtetuese dhe nuk lejon kontradiktat e brendshme, vlerëson se ky është i vetmi interpretim kushtetues që do të garantonte qëllimin e kushtetutëbërësit, si më sipër, për respektimin e parimit të sanksionuar në nenin 125, pika 6, të Kushtetutës. Ndonëse në pikën 4 të nenit 86 të Ligjit Organik të Gjykatës nuk parashikohet shprehimisht koha e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, referuar skemës kohore të përtëritjes së përbërjes së Gjykatës, sipas së cilës përtëritja e parë me një të tretën bëhet në vitin 2025, përtëritja e dytë me një të tretën bëhet në vitin 2028 dhe përtëritja e tretë me një të tretën bëhet në vitin 2031, përgjatë këtij regjimi tranzitor, fillimi i mandatit të gjyqtarit kushtetues përkon me datën e deklaruar ose që duhej deklaruar nga Gjykata dhe jo nga ndonjë organ tjetër kushtetues të mbarimit të mandatit kushtetues të gjyqtarit që ai zëvendëson.

53. Edhe pse skema për përtëritjen e përbërjes së Gjykatës përgjatë regjimit tranzitor parashikon mundësinë që gjyqtari kushtetues të ushtrojë detyrën për një kohëzgjatje më të shkurtër se mandati kushtetues 9-vjeçar, kjo gjen mbështetje kushtetuese dhe është e lejueshme nga vetë kushtetutëbërësi, për sa kohë reflekton vetë konceptin e tij kushtetues, me qëllim garantimin e parimit të përtëritjes periodike të pjesshme të kësaj Gjykate. Ky lloj kuptimi nuk e shfuqizon afatin 9-vjeçar të ushtrimit të detyrës, por e lidh zbatimin e tij si një proces gjithëpërfshirës me periudhat e përtëritjes të Gjykatës. Në vlerësimin e Gjykatës, respektimi i këtij parimi do të garantonte edhe respektimin e parimit të ndarjes dhe balancimit të pushteteve përmes respektimit të mekanizmit kushtetues të kuotave të secilit organ emërtese në përbërjen e Gjykatës çdo tre vjet.

54. Gjykata vlerëson se një interpretim i ndryshëm, duke njohur si moment të fillimit të kohëzgjatjes 9-vjeçare në detyrë atë të betimit përpara Presidentit, do të çonte në mosrespektimin e vullnetit të kushtetutëbërësit dhe mosrespektimin e skemës së përcaktuar prej tij, të përtëritjes periodike, për rrjedhojë do të ishte kushtetut-shmërisht i palejueshëm. Po kështu, një qëndrim i ndryshëm do të vishte organet e emërtesës ose organet e përfshira në procesin e emërimit/ zgjedhjes së gjyqtarit kushtetues me një pushtet që vetë Kushtetuta nuk ua ka njohur atyre, për të përcaktuar përmes (mos)veprimeve të tyre momentin nga i cili do të fillojë e për rrjedhojë do të mbarojë një mandat kushtetues që i përket një kuote të caktuar, duke u përfshirë kështu drejtpërdrejt në mënyrën e zbatimit të parimit të përtëritjes së pjesshme.

55. Po në këtë kuptim, edhe pse Komisioni i Venecias në opinionin për emërimin e anëtarëve të Gjykatës është i mendimit se vitet fikse të fillimit dhe mbarimit të mandateve 9-vjeçare duhet të hiqen (së bashku me rregullin e radhës ose sekuencën e emërimeve) dhe gjyqtarët kushtetues duhet të gëzojnë gjithmonë një mandat të plotë 9-vjeçar, edhe nëse janë zgjedhur me vonesë ose marrin një mandat që ka mbaruar përpara afatit, ai vë theksin te ndryshimet që do ta bënin pozicionin e gjyqtarit kushtetues më tërheqës për kandidatët e kualifikuar, si dhe më kuptimplotë (*shih opinionin CDL-AD (2020)010, datë 19.6.2020, paragrafi 107)*. Në këtë pikë Gjykata gjen me vend të theksojë se ai opinion, pavarësisht se lidhej me radhën e emërimeve të gjyqtarëve kushtetues, nisur nga konteksti kohor mbi të cilin është dhënë, jo vetëm i referohej numrit të ulët të aplikimeve për disa vakanca shumë të shkurtra (2-3 vjet) për gjyqtar kushtetues të asaj kohe dhe kandidimit njëherazi në disa vakanca të disa kandidatëve, por qartazi bën fjalë për një situatë që duhet të rregullohet/ndryshohet në të ardhmen për shkak të kompleksitetit të formulës së emërimeve/ zgjedhjes së këtyre gjyqtarëve. Si i tillë, në vlerësimin e Gjykatës ai mund të merret në konsideratë (nga

kushtetutëbërësi ose vetë Gjykata) vetëm nëse formula aktuale nuk do të funksionojë, ndaj nuk mund të interpretohet se gjen zbatim për gjyqtarët në detyrë. Fakti që rregullimin e përtëritjes së parë të Gjykatës pas vitit 2016 kushtetutëbërësi e ka zgjedhur ta bëjë me një dispozitë kalimtare, dëshmon se rastet e mbarimit të mandateve të gjyqtarëve që janë emëruar/zgjedhur në periudhën tranzitore do të konsiderohen si mekanizmi i duhur që do të sigurojë vazhdimësinë përtëritëse të Gjykatës në përbërjen e ardhshme të saj.

56. Për sa më sipër, Gjykata, bazuar edhe në përmbajtjen e nenit 127, pika 2, të Kushtetutës, që parashikon se mbarimi i mandatit të gjyqtarit kushtetues deklarohet me vendim të kësaj Gjykate, i cili është zbërthyer në parashikimet e nenit 9, pika 2, të Ligjit Organik, arrin në përfundimin se data e fillimit të të gjitha mandateve kushtetuese që përfshihen në regjimin tranzitor sipas nenit 179, pika 3, të Kushtetutës dhe nenit 86, pika 4, të Ligjit Organik të Gjykatës, pavarësisht se cilës kuotë i përkasin ato, përkon me datën e deklaruar (apo që duhej të deklarohej) nga Gjykata të mbarimit të mandatit kushtetues 9-vjeçar të gjyqtarit që zëvendësohet, datë nga e cila, për rrjedhojë, përllogaritet, sipas parashikimeve përkatëse kushtetuese dhe ligjore, edhe data e mbarimit të atij mandati kushtetues.

57. Në përfundim, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuesit, Presidentit, në drejtim të ekzistencës së një konflikti kushtetues mes tij dhe Gjykatës janë të bazuara dhe duhet të pranohen. Për rrjedhojë, e vetmja mënyrë për zgjidhjen e këtij konflikti kompetencash është deklarimi i mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues emërtesë e Presidentit, vendim që do i hapë rrugë fillimit të procedurave për ushtrimin nga ky organ emërtese të kompetencës kushtetuese për emërimin e gjyqtarit të ri, pjesë e kuotës së tij në përtëritjen e pjesshme të Gjykatës në vitin 2025, vendim i cili, sikurse u theksua më lart, për shkak të natyrës së tij deklarative do të shqyrtohet veçmas nga ky proces.

58. Gjykata vëren, gjithashtu, se subjekti i interesuar, Kuvendi, ka shpallur vakancën e pjesshme për shkak të mbarimit përpara afatit të mandatit të zonjës E.T., duke konsideruar në njoftimin për hapjen e procedurave se ky është një mandat i plotë 9-vjeçar që përfundon në datën 14.11.2028. Në parashtrimet e tij drejtuar Gjykatës ky subjekt ka kërkuar edhe që të konsiderohet nevoja për rishpalljen ose jo të kësaj vakance nga Kuvendi. Në këto kushte, Gjykata vlerëson se, në përputhje me interpretimin e vendimit të saj, mandati kushtetues që është emërtesë e Kuvendit ka mbaruar po në datën 25.4.2025, që përkon me datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që është zëvendësuar (zotit V.K.). Megjithatë, në situatën që mbarimi i këtij mandati (zonjës E.T.) është deklaruar tashmë nga Gjykata me vendimin nr. 62/2024, për shkak të heqjes dorë të gjyqtarit kushtetues, në të cilin nuk është përcaktuar data e mbarimit të mandatit kushtetues, i takon Kuvendit të marrë masat për të garantuar respektimin e përtëritjes së pjesshme të Gjykatës në vitin 2025, duke rishpallur kështu procedurat për zgjedhjen e gjyqtarit të ri kushtetues, pjesë e kuotës së tij, në përputhje me parashikimet kushtetuese e ligjore në fuqi, si dhe me arsyetimin e këtij vendimi.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 124, 131, pika 1, shkronja "ç" dhe 134, pikat 1, shkronja "a" dhe 2, të Kushtetutës, si dhe neneve 72 e vijues të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, njëzëri dhe me shumicë votash,

VENDOSI:

1. Kompetenca për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues i përket Gjykatës Kushtetuese dhe vetëm pas kësaj organi i emërtesës ushtron kompetencën e tij të emërimit/zgjedhjes të gjyqtarit kushtetues.

2. Shqyrtimin veçmas të kërkimit të Presidentit të Republikës për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese.

3. Interpretimin e nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, si vijon:

Qëllimi i dispozitës kushtetuese është garantimi i përtëritjes së rregullt të përbërjes së Gjykatës Kushtetuese, parim i përcaktuar në nenin 125, pika 6, të Kushtetutës. Për këtë arsye, neni 179, pika 3, i Kushtetutës ka përcaktuar shkurtimin me më pak se 9 vjet të mandateve të dy gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese, njëri deri në vitin 2025 dhe tjetri deri në vitin 2028. Për sa i përket *"kohëzgjatjes së mandatit, sipas ligjit"* të gjyqtarëve të tjerë, kjo dispozitë

kushtetuese i referohet nenit 86, pika 4, të Ligjit Organik të Gjykatës, i cili ka përcaktuar skemën kohore të përtëritjes së përbërjes së Gjykatës Kushtetuese, duke parashikuar përtëritjen e parë me një të tretën në vitin 2025, përtëritjen e dytë me një të tretën në vitin 2028 dhe përtëritjen e tretë me një të tretën në vitin 2031.

Fillimi i mandatit të gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese përgjatë këtij regjimi tranzitor përkon me datën e deklaruar nga Gjykata Kushtetuese të mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai zëvendëson.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë më 16.10.2025.
Shpallur më 13.1.2026.

Kryetare (pjesërisht kundër): Holta Zaçaj
Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Ilir Toska, Sandër Beci, Marjana Semini
Anëtarë (pjesërisht kundër): Sonila Bejtja, Genti Ibrahimi

MENDIM PAKICE

1. Në gjykimin kushtetues të çështjes që i përket kërkimit tjetër të Presidentit, atij për zgjidhjen e konfliktit të kompetencave dhe, për këtë shkak, interpretimin përfundimtar të Kushtetutës, gjyqtarët e pakicës mbajnë qëndrim të kundërt me shumicën për sa i përket pikës 3 të dispozitivit, pra interpretimit të dispozitave kushtetuese të zbatueshme në rastin konkret dhe që lidhen me parimin e përtëritjes së Gjykatës. Qëndrimi ynë bazohet, në thelb, mbi të njëjtat argumente të parashtruara në qëndrimin në pakicë të mbajtur në vendimin nr. 65, datë 24.10.2025 (*vendimi nr. 65/2025*), me të cilin, nga e njëjta shumicë e anëtarëve të Gjykatës, është deklaruar i mbyllur, përpara përfundimit të kohëzgjatjes së tij, mandati i gjyqtares kushtetuese emërtesë e Presidentit, e emëruar me dekretin nr. 11886, si zëvendësuese në vakancën e plotë 9-vjeçare që ka filluar në datën 15.10.2019.

2. Për shkak se ai vendim (nr. 65/2025) ishte pasojë dhe zbatoi në mënyrë të menjëhershme këtë vendim interpretues të shumicës dhe qëndrimin e mbajtur prej saj në dispozitivin e shpallur publikisht, edhe pse u shpall, u publikua dhe prodhoi efektet e tij më parë në kohë sesa ky vendim, në atë mendim pakice janë parashtruar argumentet që kanë të bëjnë pikërisht me kuptimin dhe interpretimin e gabuar që u është bërë dispozitave kushtetuese nga shumica, çka ka sjellë edhe pasoja antikushtetuese, për sa kohë shkelen parime e të drejta kushtetuese. Siç është theksuar në mendimin e pakicës të vendimit nr. 65/2025, këto pasoja konsistojnë në cenimin e parimit të sigurisë juridike, pritshmërive të ligjshme dhe cenimin e mandatit kushtetues, që është edhe cenimi më i rëndë.

3. Po siç është theksuar edhe në atë mendim pakice, duket sikur qëndrimi i shumicës ka qenë i paracaktuar që në vendimin e saj nr. 84/2024, i cili, edhe pse i dhënë në një çështje konkrete, duket të ketë qenë hapi i parë, përcaktues, i qasjes që do të mbahej në vijim edhe për disa, por jo për të gjitha mandatet e tjera kushtetuese të gjyqtarëve që i përkasin regjimit tranzitor sipas nenit 179, pika 3, të Kushtetutës. Ai vendim (nr. 84/2024) qartazi është dhënë nga Gjykata në situata të ndryshme, që imponoheshin nga rrethanat faktike të zbatueshme në vetëm atë rast konkret, në momentin e aplikimit të normës, të cilat janë tërësisht të ndryshme me ato që kanë ekzistuar në çështjen në shqyrtim dhe atë të shqyrtuar me vendimin nr. 65/2025, ndaj lindte nevoja për verifikimin dhe analizën e tyre në rastin konkret. Përveç kësaj, Gjykata ishte e detyruar nga parimi i vetëpërmbajtjes në një situatë të tillë *ex post* sa kohë që, pavarësisht çfarëdo qëndrimi që mund të mbahej lidhur me interpretimin e normës kushtetues, pashmangërisht do të vinin pasoja të menjëhershme në drejtim të mandateve konkrete të gjyqtarëve kushtetues në detyrë, të cilët kishin vepruar në përputhje me sjelljen institucioneve dhe organeve kushtetuese të përfshira në procedurë, si zbatuesit dhe interpretuesit e parë të normave kushtetuese e që kishin marrë garancitë më të plota, bazuar në aktet e kandidimit, emërimit e betimit të këtyre institucioneve shtetërore, sidomos ato të organeve të emërtesës.

4. Sikundër edhe në qëndrimet e tjera të shumicës për mënyrën e interpretimit dhe zbatimit të normave kushtetuese (vendimet nr. 84/2024 dhe nr. 65/2025), ajo është mbështetur në qasjen se kushtetutëbërësi, përmes miratimit të nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, përgjatë periudhës tranzitore që rregullon kjo normë kushtetuese i ka dhënë epërsi parimit të përtëritjes së pjesshme të Gjykatës ndaj një parimi tjetër po kushtetues, atij të kohëzgjatjes së mandatit dhe patundshmërisë në detyrë të gjyqtarit

kushtetues. Në këtë mënyrë, shumica ka anashkaluar parimet e shtetit të së drejtës dhe të sigurisë juridike për sa kohë që të gjithë gjyqtarët kushtetues në detyrë, me përjashtim të atyre që kanë një mandat të kufizuar nga vetë norma kushtetuese (që janë dy gjyqtarët, të dy emërtesë e Gjykatës së Lartë, me afat të përfundimit të mandatit në vitin 2025 (H.Z.) dhe në vitin 2028 (S.B.)), kanë kandiduar, kanë pranuar, janë emëruar/zgjedhur e në fund janë betuar mbi Kushtetutë për mandate të plota 9-vjeçare, çka nuk është vënë asnjëherë në diskutim as në momentin e emërimit/zgjedhjes dhe as gjatë ushtrimit të mandatit kushtetues, as nga organet e emërtesës dhe as nga ndonjë organ tjetër.

5. Në vlerësimin tonë në pakicë, pa vënë në dyshim qëllimin që ka pasur kushtetutëbërësi në miratimin e dispozitës kalimtare, nenit 179, pika 3, të Kushtetutës dhe në vijim ligjvënësi në miratimin e nenit 86, pika 4, të Ligjit Organik të Gjykatës, i cili përcakton shprehimisht se skema e përtëritjes duhej të ishte zbatuar deri në dhjetor 2022, kjo skemë nuk u zbatua asnjë moment më parë. Duke humbur kështu aktualitetin e zbatimit të saj, skema e përtëritjes së pjesshme dështoi edhe një herë tjetër, për shkak të një situate objektive, të shkaktuar nga faktorë të jashtëm siç ishin vonesat në krijimin e institucioneve të reja të përfshira në procesin e emërimit/zgjedhjes së gjyqtarit kushtetues dhe efektet e shkaktuara nga procesi i rivlerësimit që bënte të pamundur ngritjen dhe funksionimin e institucioneve të përzgjedhjes dhe të emërimit të gjyqtarëve kushtetues. Duhet mbajtur në konsideratë këtu edhe ajo që vetë Komisioni i Venecias referon në Opinionin e tij të datës 19.6.2020, se KED-ja, organi i vetëm seleksionues i kandidatëve për gjyqtarë kushtetues, në vitet 2017 dhe 2018 nuk bëri asnjë rankim të këtyre kandidatëve.

6. Duke pasur parasysh të gjithë situatën që i parapriu miratimit të paketës së reformës në drejtësi, konkretisht atë në Gjykatë për sa i takon kohëzgjatjes së mandateve të gjyqtarëve në detyrë, së cilës i referohet edhe Komisioni i Venecias në opinionin e tij, si dhe me qëllim zbatimin e vendimeve të Gjykatës që kishin përcaktuar detyrimin e ligjvënësit kushtetues për të bërë efektiv rregullin e përtëritjes së rregullt të pjesshme, por duke zbatuar parimin kushtetues të kohëzgjatjes 9-vjeçare të mandatit të gjyqtarit kushtetues, dispozita kalimtare, si përjashtim nga ky i fundit, kufizoi shprehimisht vetëm dy mandate me kohëzgjatje 8-vjeçare, njëri deri në vitin 2025 dhe tjetri deri në vitin 2028. Duke vepruar në këtë mënyrë kushtetutëbërësi, qartazi e pa ekuivok, në ndryshim nga sa arsyeton shumica, i ka dhënë epërsi parimit kushtetues të kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtues, përkundrejt rregullit (e jo parimit) të përtëritjes së pjesshme të rregullt, duke iu referuar në momentin e miratimit të ndryshimeve kushtetuese pikërisht mandatave 9-vjeçare të gjyqtarëve kushtetues që do të emëroheshin/zgjidheshin në detyrë pas vitit 2016.

7. Siç ka theksuar Gjykata, me qëllim që të përcaktohet nëse një organ është "i pavarur", ndër të tjera, duhet konsideruar mënyra e emërimit të anëtarëve të tij, si dhe kohëzgjatja e funksionit të tyre *(shih vendimin nr. 20, datë 9.7.2009, të Gjykatës Kushtetuese)*. Garancia e kohëzgjatjes dhe paprekshmërisë së mandatit e mbron gjyqtarin nga ndikimet e forcave politike që mund të vijnë në pushtet. Vetëm një gjykatë e pavarur, së cilës i garantohet paprekshmëria e mandatit të anëtarëve të saj, mund të konsiderohet si një gjykatë që administron drejtësinë kushtetuese, në përputhje me parimet kushtetuese *(shih vendimin nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese)*. Këto garanci, të sanksionuara në këto vendime të Gjykatës, ku pjesë e asaj vendimmarrjeje është edhe kryetari aktual i Gjykatës së Lartë që çuditërisht në këtë periudhë përfaqëson një nga organet e emërtesës dhe mban një qasje tërësisht të ndryshme nga ajo e mbajtur prej tij në këto vendime, janë të tilla që duhet ta mbrojnë gjyqtarin jo vetëm nga faktorët e jashtëm, por edhe nga vetë kjo Gjykatë, që në çdo rast duhet të ndalojë çdo ndërhyrje ose presion të jashtëm ndaj gjyqtarëve të saj dhe, në ndryshim nga sa është vepruar konkretisht prej saj, duhet të garantojë paprekshmërinë e mandatit/qëndrimit në detyrë të gjyqtarit kushtetues përgjatë gjithë kohëzgjatjes së tij. Kjo duke pasur në konsideratë edhe se në rastin konkret Gjykata është ndodhur përpara një situate *ex post*, në rrethanat që gjyqtarët në detyrë, përfshirë dy gjyqtarët që sipas shumicës u mbaron mandati në vitin 2025, kanë kandiduar, janë emëruar dhe kanë filluar ushtrimin e detyrës për një mandat të plotë, në përputhje me përmbajtjen e parashikimeve kushtetuese, interpretimin dhe zbatimin e tyre në atë kohë ndaj në kuadër të parimit të vetëpërmbajtjes dhe të paprekshmërisë së një mandati kushtetues, në mënyrë kushtetuese do të duhej, sikundër jemi

shprehur edhe më sipër, që të interpretonte normat kushtetuese me qëllim gjetjen e atij mekanizmi që do të përcaktonte sjelljen kushtetuese për situatat e tjera *ex ante,* pa prekur mandatet e gjyqtarëve në një situatë të tillë *ex post*.

8. Mandati në këtë rast nuk përkthehet thjesht si koha gjatë së cilës ushtrohet një detyrë e caktuar, pra si një detaj procedural, por ai lidhet drejtpërdrejt me garancitë dhe parimet kushtetuese, përfshirë ato *të pavarësisë* së Gjykatës dhe *të patundshmërisë* në detyrë të gjyqtarit kushtetues. *Parimi i pavarësisë* nënkupton gjithashtu se gjyqtari, në momentin e emërimit, duhet të dijë kohëzgjatjen e këtij mandati, bazuar në rregullimet ligjore përkatëse dhe kjo kohëzgjatje nuk mund të lihet në diskrecion të organeve që e kanë emëruar/zgjedhur atë (*shih vendimet nr. 55, datë 27.7.2016; nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Mbi këtë qasje Gjykata, në vendimin nr. 84/2024, duke iu referuar akteve të njoftimit të vakancës nga organi i emërtesës, Gjykata e Lartë, njoftimit për rihapjen e procedurës së aplikimit, kërkesës për aplikim dhe konfirmimit të kandidaturës pas rishpalljes së kësaj vakance, ka vlerësuar se gjyqtarja kishte shprehur vullnetin e saj, pra ishte në dijeni të faktit që kandidonte për pjesën e mbetur të mandatit që përfundonte në muajin mars të vitit 2025, përcaktim i cili përmbahej shprehimisht në nenin 179, pika 3, të Kushtetutës. E megjithatë shumica devijoi tërësisht nga qasja e mbajtur prej saj në vendimin nr. 84/2024. Edhe pse në atë vendim ky duket se ka qenë një nga argumentet më të forta të shumicës në përcaktimin e datës dhe muajit konkret të përfundimit të mandatit të gjyqtares emërtesë e Gjykatës së Lartë, në vendimet e tjera të së njëjtës shumicë ajo anashkalon, deri në zhbërjen e saj, analizën në këtë drejtim, konkretisht të elementit të "dijenisë së gjyqtarit për kohëzgjatjen e mandatit të tij në momentin e emërimit, dekretimit e betimit", edhe pse ai lidhet ngushtë me zbatimin e parimit të pavarësisë së gjyqtarit kushtetues. Gjykata ka anashkaluar të analizojë dhe të shprehet se përse nuk përbën argument kushtetues fakti që për të gjitha mandatet e tjera përveç atyre 8-vjeçare (atij deri në vitin 2025 dhe atij deri në vitin 2028), si në aktet e njoftimit të vakancës nga organet e emërtesës, në kërkesat për aplikim të kandidatëve, në aktet e KED-së, të hartuara e të nxjerra përgjatë këtyre procedurave, ashtu edhe vetë aktet e emërimit/zgjedhjes të organeve të emërtesës flitet për mandate të plota 9-vjeçare, të shpallura dhe të pranuara si të tilla. Të njëjtën qasje kanë mbajtur të tria organet e emërtesës, ndërkohë që edhe vetë Kuvendi, si organi që ka miratuar të gjithë paketën e reformës në drejtësi, përgjatë procedurës për shpalljen dhe zgjedhjen e gjyqtarëve kushtetues emërtesë të tij për "mandat të plotë 9-vjeçar", nuk ka vënë asnjëherë më parë në dyshim mënyrën e zbatimit dhe të interpretimit të dispozitave kushtetuese, posaçërisht asaj kalimtare. Edhe organi tjetër i emërtesës, vetë kërkuesi në rastin konkret (Presidenti), nuk ka vënë në asnjë moment në dyshim dekretet e lëshuara më parë nga pararendësi i tij, konkretisht dekretet e Presidentit I.M. mbi emërtesën për të cilën pretendon se ka lindur konflikti i kompetencave e për të cilën pretendon se ka përfunduar afati 9-vjeçar i emërimit në detyrë, akte të cilat as nuk janë kërkuar të shfuqizohen apo të kontrollohen për ndonjë pavlefshmëri.

9. Siç theksuam më sipër, skema/rregulli i përtëritjes së pjesshme të Gjykatës ka dështuar të funksionojë për shkak të mënyrës dhe kohës së zbatimit të ndryshimeve kushtetuese, ndaj mënyra për të siguruar zbatimin e saj nuk mund të jetë përmes ndërhyrjes së kësaj Gjykate, pra përmes shkurtimit dhe ndërprerjes së mandateve të disa gjyqtarëve të saj që janë në detyrë në regjimin tranzitor sipas shumicës, pasi ata kanë marrë mandate të plota 9-vjeçare. Gjykata nuk mund të ndërhynte për të zhbërë mosfunksionimin e kësaj skeme, duke sjellë pasoja negative, duke sakrifikuar kështu në zbatim të një rregulli procedural parime kushtetuese që duhet të mbroheshin më së pari prej saj, siç janë ai i shtetit të së drejtës dhe lidhur me të parimet e pavarësisë së gjyqtarit kushtetues, të sigurisë juridike, sikundër ai i barazisë në të drejta.

10. Edhe pse në rastin konkret ishte e nevojshme ndërhyrja e Gjykatës për të zgjidhur çështjen konkrete, pra mosmarrëveshjen e kompetencave të pretenduar të lindur nga Presidenti, përmes qasjes dhe sjelljes së saj, të ndryshme nga ajo e mbajtur në vendimin e vitit 2011 ose atë nr. 84/2024, Gjykata nuk ka bërë interpretimin përfundimtar të Kushtetutës, por i ka dhënë një kuptim të ri, pra të ndryshëm, normave kushtetuese të zbatueshme, duke arritur deri në krijimin e një norme të re kushtetuese që përbën deformim të vullnetit të ligjvënësit kushtetues. Gjykata nuk mund të ndërhynte në këtë mënyrë, pra duke kufizuar *ex post* mandatet e plota të gjyqtarëve kushtetues të emëruar me mandate të plota 9-vjeçare, vetëm me qëllim

rregullimin e pasojave që kanë ardhur në mënyrën e zbatimit të skemës së përtëritjes, që kishte humbur si afatin e zbatimit të saj, ashtu edhe aktualitetin për sa kohë nuk ishte zbatuar më parë.

11. Në vlerësimin tonë, edhe kësaj here i takonte ligjvënësit kushtetues që të riparonte situatën përmes miratimit, edhe një herë, të mekanizmit/ formulës/skemës që do të siguronte zbatimin e dispozitave kushtetuese dhe vetë vendimet e kësaj Gjykate.

12. Në nenin 127 të Kushtetutës janë përcaktuar të vetmet shkaqe të lejueshme kushtetutshmërisht për mbarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues, mes të cilave, shkronja "b" parashikon si të tillë përfundimin e mandatit 9-vjeçar. Kushtetuta e rregullon mandatin e gjyqtarit kushtetues në nenet 125 e vijues të saj dhe flet vetëm për një lloj mandati "*mandati i gjyqtarit kushtetues*", i cili në rastet kur është i plotë, siç është rasti i të gjithë gjyqtarëve në detyrë, me përjashtim të vetëm dy mandateve (njëri që mbaron në vitin 2025 dhe tjetri që mbaron në vitin 2028), nënkupton qëndrimin në detyrë për 9 vjet, në kuptim dhe zbatim të nenit 125, pika 3, të Kushtetutës. Kohëzgjatja 9-vjeçare e mandatit fillon nga dita e betimit të atij gjyqtari, sipas nenit 129 të Kushtetutës dhe do përfundon në ditën e njëjtë të atij muaji të vitit të nëntë. Për rrjedhojë, qëndrimi i shumicës se qëllimi i kushtetutëbërësit ka qenë që përgjatë regjimit tranzitor sipas nenit 179, pika 3, të Kushtetutës, kohëzgjatja e mandateve kushtetuese të gjyqtarëve të emëruar/zgjedhur në detyrë nuk iu nënshtrohet parashikimeve të regjimit të përhershëm kushtetues që rregullohet sipas neneve 125, pika 3 dhe 129 të Kushtetutës (*shih paragrafin 49 të vendimit*) nuk gjen bazë kushtetuese dhe zhbën zbatimin e neneve 125, pika 3 dhe 129 të Kushtetutës, që janë premisa nga e cila është arritur në formulën e dispozitës kalimtare (pavarësisht se ajo solli efektet e dëshiruara). Mbi këtë interpretim asgjësohet koncepti kushtues "betimi i gjyqtarit kushtetues para Presidentit" dhe vetë dekreti i tij si akt, si parakusht për fillimin e detyrës, e vetmja ngjarje me pasoja kushtetuese në fillimin dhe mbarimin e mandatit/qëndrimit në detyrë për 9 vjet të gjyqtarit kushtetues.

13. Në vlerësimin tonë, për sa kohë që vetë dispozita tranzitore, neni 179, pika 3, i Kushtetutës, nuk ka një parashikim të shprehur për përjashtimin e zbatimit të rregullave të përgjithshme për fillimin dhe mbarimin e mandatit/qëndrimit në detyrë të "gjyqtarëve të tjerë" kushtetues dhe as për kufizimin e mandateve të këtyre gjyqtarëve përgjatë regjimit tranzitor, kjo Gjykatë, në respekt edhe të parimit të vetëpërmbajtjes, nuk mund të bënte përmes interpretimit të saj atë që vetë kushtetutëbërësi nuk ka dashur ta bëjë. Parashikimi "*kohëzgjatjes së mandatit, sipas ligjit*", në nenin 179, pika 3, të Kushtetutës, nuk mund të nënkuptojë anashkalimin e normave kushtetuese të zbatueshme, si më sipër, për sa kohë që përmes normave me natyrë ligjore nuk mund të kufizohen ose të interpretohen normat garantuese të nivelit kushtetues.

14. Mbrojtja e së drejtës së gjyqtarit për të ushtuar mandatin e tij të plotë përgjatë periudhës 9-vjeçare mbështetet në parimet kushtetuese të pavarësisë së Gjykatës dhe të vet gjyqtarit, si dhe të patundshmërisë në detyrë. Për sa i përket mbarimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues, Kushtetuta ka parashikuar shprehimisht këto raste. Procesi i deklarimit të mbarimit të mandatit është deklarativ dhe gjatë tij verifikohen aktet e emërimit dhe afatet e përcaktuara në to, siç është data e betimit të gjyqtarit dhe, lidhur me të, data që i përket ditës së njëjtë të të njëjtit muaj të vitit të nëntë kalendarik, dhe vetëm në këtë rast angazhohet trupa e gjyqtarëve me një proces deklarativ të bazuar në verifikimin e vetëm këtyre fakteve. Mënyra e ushtrimit të kësaj kompetence nga Gjykata përbën një garanci tjetër për mbrojtjen e gjyqtarit nga interpretimi dhe ndërhyrja subjektive individuale në ushtrimin e mandatit të tij nga vetë kjo Gjykatë ose gjyqtarët e saj përmes interpretimit, i cili nuk mund të ndërpresë një detyrë kushtetuese që ka filluar të ushtrohet sipas rregullave kushtetuese të zbatueshme në kohën e emërimit/zgjedhjes së gjyqtarit, të njohura dhe të pranuara prej vetë atij, organeve të emërtesës dhe atyre të përfshira në proces, ashtu edhe prej vetë kësaj Gjykate.

15. Nga ana tjetër, edhe Komisioni i Venecias, në ndryshim nga si e referon ose interpreton shumica, ka vlerësuar se modeli kushtetues i miratuar në vitin 2016 është shumë kompleks dhe, në planin afatgjatë, është rekomanduar thjeshtimi i tij, në radhë të parë, *duke hequr rregullin e sekuencës*. Sipas Komisionit të Venecias, kuotat e tre organeve të emërtesës mund të ruhen duke i caktuar automatikisht rinovimin e një mandati të njëjtit autoritet që ka emëruar gjyqtarin që largohet. Po sipas tij, vitet fikse të fillimit dhe të mbarimit të mandateve 9-vjeçare duhet të hiqen dhe gjyqtarët kushtetues duhet të gëzojnë

gjithmonë një mandat të plotë 9-vjeçar, edhe nëse janë zgjedhur me vonesë ose marrin një mandat që ka mbaruar përpara afatit *(shih paragrafin 107 të opinionit të Komisionit të Venecias nr. 978/2020 CDL-AD(2020)010)*. Sipas shumicës, ai opinion, pavarësisht se lidhej me radhën e emërimeve të gjyqtarëve kushtetues, nisur nga konteksti kohor mbi të cilin është dhënë, jo vetëm i referohej numrit të ulët të aplikimeve për disa vakanca shumë të shkurtra (2-3 vjet) për gjyqtarë kushtetues të asaj kohe dhe kandidimit njëherazi në disa vakanca të disa kandidatëve, por qartazi bën fjalë për një situatë që duhet të rregullohet/ndryshohet në të ardhmen për shkak të kompleksitetit të formulës së emërimeve/zgjedhjes së këtyre gjyqtarëve *(shih paragrafin 55 të vendimit)*. Kjo qasje është tërësisht e gabuar dhe është hequr nga konteksti i tërë tekstit të opinionit të Komisionit të Venecias, duke e zhveshur dhe larguar qëllimisht nga shkaku për të cilin është kërkuar ai dhe rekomandimet konkrete që janë dhënë, të cilat nuk flasin për një situatë kalimtare, por flasin për rregullime të përhershme kushtetuese dhe reforma që kërkojnë ndërhyrjen e ligjvënësit kushtetues. Përkundrazi, ky opinion është miratuar nga Komisioni i Venecias më 19.6.2020, pra pas miratimit të paketës së reformës në drejtësi dhe pasi situata e ngërçit ishte tejkaluar dhe Gjykata kishte filluar të përtërihej e ku tashmë ishin emëruar tre gjyqtarë të rinj kushtetues, duke iu referuar ai një rasti konkret dhe një situate konkrete. Në vlerësimin tonë, shumica e referon këtë opinion të copëzuar dhe vetëm për aq sa ai mbështet qëndrimin e saj, ndërkohë që synon ta anashkalojë atë për sa ka shprehur në lidhje me kufizimin e mandateve kushtetuese dhe në konkluzionin e tij.

16. Po kështu, dëshirojmë të sqarojmë edhe mënyrën e referimit nga shumica të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese të Bullgarisë *(shih paragrafët 34-36 të vendimit),* një vend në të cilin zbatohet i njëjti model kushtetues për kohëzgjatjen e mandatit të gjyqtarit dhe përtëritjen e Gjykatës. Pavarësisht qëndrimit që është mbajtur në ato vendime, vlerësojmë se ai do të ishte i vlefshëm në një situatë tjetër (jo ajo së cilës i referohet shumica), pra jo në një situatë të jashtëzakonshme si ajo e rastit shqiptar. Ato vendime, nëse do të lexohen me kujdes, kanë synuar që të evitojnë devijimin nga respektimi i parimeve kushtetuese për shkak të sjelljes jokushtetuese të organeve të emërtesës të gjyqtarëve kushtetues, konkretisht të Kuvendit, pra për të evituar vonesat e qëllimshme në zgjedhjen e gjyqtarëve kushtetues, për të siguruar kuotat më të mëdha në përbërjen e Gjykatës dhe, në vijim, kanë synuar të rregullojnë një pasojë të krijuar për shkak të sjelljes së Kuvendit. Për më tepër, rasti i dytë i cituar nga shumica është një rast konkret, ku Gjykatës i është kërkuar nga Presidenti që të shprehet mbi aktet individuale të emërimit të Kuvendit të dy gjyqtarëve kushtetues, gjë që nuk ka ndodhur aspak në rastin në fjalë objekt i këtij gjykimi kushtetues.

17. Nuk është as qëllim i yni, do të thotë as qasje e jona, që të vëmë në diskutim rëndësinë e secilit parim apo rregulli kushtetues, pra edhe atij që synon të sigurojë përtëritjen periodike të pjesshme të Gjykatës. Ajo që ne vëmë në diskutim dhe që na ndan në qasjen nga shumica është raporti i zhdrejtë në të cilin ajo e ka vënë këtë rregull kundrejt parimit kushtetues të kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues, si një parim që ka rëndësi kushtetuese për legjitimitetin, pavarësinë dhe paanësinë e gjyqtarit dhe të vet Gjykatës.

18. Skema e përtëritjes së pjesshme nuk është arritur të respektohet rregullisht, shkak për të cilin Gjykata është vënë disa herë në lëvizje, si për interpretimin e rregullit të përtëritjes së pjesshme sipas dispozitave të ligjit "Për dispozitat kryesore kushtetuese" (*shih vendimin nr. 4, datë 2.6.1995, të Gjykatës Kushtetuese*), ashtu edhe me qëllim përcaktimin e raportit që duhet të ekzistojë mes dy parimeve që sanksionon neni 125 i Kushtetutës, parimi i qëndrueshmërisë në përbërjen e saj dhe parimi i garantimit të kohëzgjatjes së mandatit të gjyqtarit kushtetues *(shih vendimet nr. 41, datë 19.7.2012; nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Gjykata është shprehur se është në kompetencë të ligjvënësit kushtetues që të gjejë dhe të zbatojë mekanizmin e përshtatshëm për të respektuar parimin kushtetues të përtëritjes së përbërjes së Gjykatës çdo tre vjet në një të tretën e saj *(shih vendimin nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese).* Sipas shumicës, për sa kohë ligjvënësi kushtetues në përmbushje të jurisprudencës kushtetuese u aktivizua dhe përcaktoi mekanizmin e vlefshëm dhe të përshtatshëm për respektimin e parashikimit kushtetues të përtëritjes periodike të pjesshme të saj, një interpretim i ndryshëm i nenit 179, pika 3 të Kushtetutës, qoftë edhe duke kërkuar përsëri ndërhyrjen e ligjvënësit kushtetues, do të binte ndesh me parimin e luajalitetit kushtetues dhe atij të

koherencës së jurisprudencës së Gjykatës, të cilave i nënshtrohet edhe vetë Gjykata *(shih paragrafin 47 të vendimit)*. Kohëzgjatja e mandateve kushtetuese që i përkasin këtij regjimi tranzitor, ka qenë e kufizuar në kohë që në krye të herës, pasi vetëm në këtë mënyrë dhe vetëm përmes këtij interpretimi do të garantohet qëllimi kryesor i dispozitës kalimtare, nenit 179, pika 3, të Kushtetutës. Po sipas shumicës, nëse do t'u jepej një kuptim i ndryshëm dispozitave kushtetuese, shkurtimi i mandateve i vetëm dy gjyqtarëve kushtetues në vitin 2025 dhe vitin 2028, jo vetëm do të mbetej i pakuptimtë, por ai, përkundrazi, do të bëhej në vetvete pengesë për arritjen e vet qëllimit të kësaj norme, pra për garantimin e mbarimit të njëkohshëm, brenda të njëjtit vit, të tre mandateve kushtetuese, si i vetmi mekanizëm për të siguruar përtëritjen e Gjykatës me një tretën çdo tre vjet *(shih paragrafin 49 të vendimit)*.

19. Në të vërtetë, përmes këtij vendimi, shumica, pavarësisht për sa është shprehur, ka sjellë si pasojë pikërisht mosarritjen e qëllimit të pretenduar prej saj dhe nuk ka evituar pengesën për përtëritjen brenda të njëjtit vit të një të tretës së Gjykatës. Ajo jo vetëm që nuk ka rregulluar dhe as ka krijuar ndonjë ekuilibër kushtetues, por ka ndikuar në krijimin e një pasigurie juridike dhe moskoherence në praktikën kushtetuese dhe institucionale, duke parashikuar dy rrethana kushtetuese të ndryshme të papërcaktuara më parë askund, regjimi tranzitor dhe një regjim tjetër i zakonshëm, me pasoja në parimet kushtetuese të zbatueshme, edhe pse kjo nuk rezulton as nga përmbajtja dhe as nga fryma e normave kushtetuese. Shumica e kishte shumë të lehtë që të konstatonte pasojat që do të vijnë nga vendimi i saj në drejtim të zbatimit të parimit të përtëritjes së pjesshme në kushtet që është tashmë tepër e qartë se për shkak të zëvendësimit të njërit gjyqtar në vitin 2025 dhe zhvillimit të procedurave për emërimin/zgjedhjen e dy gjyqtarëve të tjerë në vitin 2026 (në rastin më të mirë), zëvendësimi i këtyre gjyqtarëve nuk është më e mundur që të bëhet në të njëjtën kohë, pra në të njëjtin vit. Ky është edhe testimi që duhet t'i ishte bërë mekanizmit të aplikuar në këtë vendim, me qëllimin për të arritur në përfundimin se skema/rregulli i përtëritjes së pjesshme ishte tashmë e pamundur të rregullohej/rivendosej përmes një vendimi interpretativ, por kërkonte gjetjen e një formule të re kushtetuese, referuar edhe rekomandimeve të Komisionit të Venecias. Kjo bëhet edhe më e qartë për sa kohë që shumica, përveçse ka përcaktuar mbarimin e mandateve të gjyqtarëve që i përkasin, sipas saj, përtëritjes së parë në vitin 2025, nuk ka dhënë asnjë përcaktim për mbarimin e mandateve të gjyqtarëve të tjerë, që u përkasin përtëritjeve të tjetra (në vitet 2028 dhe 2031), me qëllimin që të garantojë qëllimin e evidentuar dhe sjelljen institucionale të organeve kushtetuese të emërtesës në të ardhmen, gjë që ishte pjesë edhe e kërkimit të kërkuesit (Presidentit), në cilësinë e njërit prej këtyre organeve të emërtesës. Përmes këtij vendimi shumica nuk ka sjellë dhe siguruar zbatimin e rregullit kushtetues të përtëritjes, por thjesht kufizimin/shkurtimin *ex post* me gati një të tretën e kohës së qëndrimit në detyrë të mandateve të vetëm dy prej anëtarëve të saj, duke evituar ta aplikojë këtë rregull për gjyqtarët e tjerë. Shumica ka krijuar të njëjtën situatë faktike që kishte përbërë më parë shkas për thirrjen nga Gjykata të kushtetutëbërësit për të ndërhyrë për rregullimin e saj.

20. Parimi i përtëritjes së pjesshme çdo tre vjet me një kuotë për secilin nga tre organet e emërtesës, përbën zbatim edhe të parimit të ndarjes dhe balancimit ndërmjet pushteteve, duke siguruar që asnjë nga organet e përfshira në këtë proces të mos ketë pozitë dominuese në përtëritjen e Gjykatës çdo tre vjet. Ndërsa garanton balancën në raportin e përbërjes së Gjykatës, ky mekanizëm nuk lejon që ndonjë organ të privohet nga e drejta për të emëruar/zgjedhur gjyqtarin kushtetues që i përket kuotës së tij, pra në ushtrimin e kompetencave të tij. Situata aktuale, megjithatë, nuk ka ardhur për shkak të sjelljes jo të duhur institucionale nga organet kushtetuese të emërtesës apo ato të përfshira në këtë proces, pra për shkak të (mos)ushtrimit të kompetencave prej tyre apo vlerësimit të ndonjë diskrecioni në këtë proces, çka nuk është e lejueshme kushtetutshmërisht. Kjo sepse çdo mosushtrim i kompetencave në kohën dhe mënyrën e duhur, apo çdo ushtrim i diskrecionit nga ndonjë prej organeve të përfshira në procesin e emërimit/zgjedhjes së gjyqtarëve kushtetues për interpretimin/zbatimin e dispozitave kushtetuese dhe ligjore, me pasojë pengimin e ushtrimit të kësaj kompetence nga ndonjë prej organeve të tjera kushtetuese, do të përbënte prishje të ekuilibrit mes një parimi dhe një rregulli kushtetues. Kushtetutëbërësi nuk e ka lidhur fillimin e mandatit të një gjyqtari me përfundimin e mandatit të gjyqtarit pararendës që i përket së njëjtës kuotë, ndërkohë që

Gjykata ka mbajtur një qasje të tillë në vendimin nr. 84/2024 vetëm për mandatin me kohëzgjatje deri në vitin 2025, në interpretim të nenit 179, pika 3, të Kushtetutës. Referuar edhe parashikimeve të pikës 4 të nenit 86 të Ligjit Organik të Gjykatës, e miratuar në funksion të zbatimit të dispozitës kalimtare kushtetuese, ndërsa kjo dispozitë ka reflektuar përmbajtjen e pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës për dy mandatet e pjesshme 8-vjeçare (të vitit 2025 dhe 2028), duket se, në thelb, ka synuar që të përcaktojë kuotat e përtëritjes të secilit organ, pra radhën, sekuencën e emërimit, me qëllim më tej vijimin e garantimit të sistemit të këtyre kuotave edhe në të ardhmen.

21. Ne jemi të qëndrimit se në situatën aktuale rezulton të ketë humbur lidhja harmonike mes normave kushtetuese që synonin përtëritjen e Gjykatës çdo tre vjet me gjyqtarë të emëruar për mandate 9-vjeçare, siç përcaktohet në nenin 125, pika 6, të Kushtetutës, për shkak të vonesave në zbatimin dhe funksionimin e të gjithë sistemit të miratuar me paketën kushtetuese të vitit 2016, ndaj Gjykata nuk mund të vihet në kushtet e korrigjimit apo neutralizimit të këtyre pasojave nëpërmjet një vendimmarrjeje të saj me pasoja ndaj vetëm disa prej gjyqtarëve kushtetues, çka ka synuar të bëjë shumica me qëndrimin e saj. Në ndryshim nga sa arsyeton shumica, edhe pse qëllimi i ligjvënësit kushtetues në miratimin e dispozitës kalimtare ka qenë respektimi i përtëritjes periodike të pjesshme, forma përmes së cilës është zgjedhur të zbatohen vendimet e Gjykatës në këtë drejtim ka qenë përmes respektimit të mandateve të tjera 9-vjeçare. Përndryshe nuk do të kishte kuptim mënyra e formulimit të pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës, duke u kufizuar shprehimisht vetëm dy mandate kushtetuese. Ajo që iu kërkua Gjykatës në rastin konkret ishte të vendoste reduktimin/kufizimin e mandateve kushtetuese të të gjithë gjyqtarëve të saj, çka është një çështje që mund të zgjidhet vetëm nga ligjvënësi kushtetues, si pjesë e juridiksionit dhe diskrecionit të tij kushtetues, i cili ka detyrimin të garantojë si ritmin e rregullt institucional të përtëritjes së Gjykatës, ashtu edhe që anëtarët e saj të jenë në gjendje të ushtrojnë plotësisht mandatin 9-vjeçar.

22. Duke qenë kohëzgjatja e mandatit një element kushtetues përcaktues i pavarësisë së organit kushtetues, që garantohet vetëm nëse gjyqtarët kanë mundësinë të kryejnë detyrat e tyre për periudhën e përcaktuar në aktet e emërimit, të cilat janë të pandryshueshme gjatë kohëzgjatjes së mandatit, Kushtetuta vendosi në mënyrë të shprehur një përjashtim nga rregulli i mandatit 9-vjeçar, duke përcaktuar afate më të shkurtra të qëndrimit në detyrë në mënyrë të shprehur për dy mandate (secili nga 8 vjet) për të bërë të mundur zbatimin e zinxhirit të rinovimeve të gjyqtarëve kushtetues. Kjo do të thotë se Gjykata nuk mund të marrë pushtetin diskrecionar të ligjvënësit kushtetues për të kufizuar përmes interpretimit dhe zbatimit të një dispozite kalimtare të gjitha mandatet e anëtarëve të saj. Interpretimi i shumicës për lidhjen e datës së fillimit të mandatit të gjyqtarit kushtetues me datën e deklaruar nga Gjykata të mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai zëvendëson për të siguruar përtëritjen në vitet 2025, 2028 dhe 2031, ka bërë që mandatet e gjyqtarëve në detyrë të jenë më të shkurtra se ai 9-vjeçar i përcaktuar nga Kushtetuta, për të cilin ata kanë kandiduar, kanë pranuar dhe kanë marrë me aktet e emërimit/zgjedhjes së organeve të emërtesës. Shumica nuk ka pasur në konsideratë as se kërkesa në shqyrtim (në ndryshim edhe nga rastet e referuara të Gjykatës Kushtetuese të Bullgarisë ku ajo gjykatë ishte shprehur përpara se Kuvendi të zgjidhte dy gjyqtarët kushtetues) është paraqitur pas marrjes nga gjyqtarët në detyrë të mandateve të plota kushtetuese dhe pas fillimit të ushtrimit të tyre, ndërkohë që në kuptim të parimit të sigurisë juridike dhe ndarjes e balancimit të pushteteve edhe verifikimi i kohëzgjatjes së këtyre mandateve *ex post* mund të sjellë një pasojë antikushtetuese dhe të përbëjë ndërhyrje joproporcionale, për sa kohë që një gjë e tillë nuk është verifikuar dhe korrigjuar, ose kërkuar të korrigjohet nga vetë organet e emërtesës ose ato të përfshira në këtë proces.

23. Parashikimet kushtetuese për kohëzgjatjen e mandatit kushtetues përcaktojnë, së bashku me të tjerat, stabilitetin dhe pavarësinë e Gjykatës, duke e ndarë dhe shkëputur veprimtarinë e saj nga ajo e organeve të emërtesës. Modeli i kohëzgjatjes së kufizuar në kohë të mandatit të gjyqtarit kushtetues lidhet me sistemin e përqendruar të drejtësisë kushtetuese, sipas modelit kelsenian, që duke krijuar një organ të drejtësisë kushtetuese të centralizuar, të dallueshëm nga pushteti gjyqësor, solli edhe nevojën e përcaktimit të garancive të pavarësisë si të vet atij organi, ashtu edhe të anëtarëve të tij në raport me pushtetet e tjera, veçanërisht atë politik. Funksioni i Gjykatës, në kuptim të nenit 124 të Kushtetutës,

është interpretimi i dispozitës me qëllim përftimin e kuptimit normativ të tekstit kushtetues, duke ndjekur teknikat e njohura të interpretimit në gjykimin kushtetues. Në rastin konkret, garantimi i kërkesës kushtetuese për zbatimin e mekanizmit të përtëritjes së pjesshme nuk mund të arrihej përmes një vendimi interpretativ të Gjykatës, por i takonte ligjbërësit kushtetues që të vihej në lëvizje për të zhbllokuar edhe një herë situatën përmes gjetjes së një formule që do të sigurojë respektimin e këtij mekanizmi, pa prekur parimet e tjera kushtetuese.

24. Për rrjedhojë, mbi qasjen se Gjykata nuk mund të vihet në lëvizje për të përcaktuar mënyrën sesi do të zbatohet skema e përtëritjes së pjesshme të saj, pra për përcaktimin e kohës së mbarimit të mandateve të anëtarëve të saj në detyrë, organet e emërtesës nuk mund të thirren/vihen në lëvizje apo të kërkojnë fillimin e procedurave për emërimin/zgjedhjen e gjyqtarëve të rinj kushtetues që u përkasin kuotës së tyre. Në këto kushte, për sa kohë që nuk është aktivizuar një kompetencë kushtetuese e këtyre organeve, jo për shkak të mosveprimit të Gjykatës/Kryetarit për thirrjen e saj për deklarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues, po për shkak të zbatimit të dispozitave kushtetuese që garantojnë kohëzgjatjen e mandateve të cilat nuk janë kufizuar shprehimisht nga norma kushtetuese (pika 3 e nenit 179 të Kushtetutës), Presidenti nuk mund të pretendojë se ka lindur një mosmarrëveshje kushtetuese, ndaj kërkesa e tij duhej të ishte rrëzuar për këtë shkak.

25. Përveç argumenteve si më sipër, unë, gjyqtarja Sonila Bejtja, jam edhe e qëndrimit se shumica ka devijuar nga dispozitivi i vendimit, paragrafi i fundit i pikës 3 të tij, duke arsyetuar në vendim, në kundërshtim dhe tej për sa është disponuar në këtë paragraf të dispozitivit, sipas të cilit: "*Fillimi i mandatit të gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese përgjatë këtij regjimi tranzitor përkon me datën e deklaruar nga Gjykata Kushtetuese të mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai zëvendëson*". Mbi këtë paragraf të fundit të dispozitivit të vendimit të saj, Gjykata, në vendimin nr. 65/2025, ka deklaruar mbarimin e mandatit të një prej gjyqtarëve të saj, konkretisht anëtarit emërtesë e Presidentit, dekretuar me dekretin nr. 11886, datë 28.12.2020, si dhe është shprehur për mbarimin, në të njëjtën datë, muaj dhe vit edhe të mandatit të gjyqtares tjetër kushtetuese, emërtesë e Kuvendit, së cilës i ka mbaruar mandati përpara afatit në datën 23.9.2024, për shkak të dorëheqjes.

26. Ndërkohë që, referuar përmbajtjes së vendimit, sipas shumicës, përtëritja e parë me një të tretën bëhet në vitin 2025, përtëritja e dytë me një të tretën bëhet në vitin 2028 dhe përtëritja e tretë me një të tretën bëhet në vitin 2031 *(shih paragrafin 52 të vendimit),* duke iu referuar jo më momentit efektiv të fillimit të detyrës dhe mandatit të gjyqtarit kushtetues të emëruar gjatë këtij regjimi tranzitor, sipas akteve të përzgjedhjes, renditjes, emërimit dhe dekretimit të organeve të emërtesës, por momentit kohor, në të cilin, sipas shumicës, duhet të quhej si i filluar ky mandat e detyrë, pra duke e lidhur këtë moment të fillimit jo më me afatet e përcaktuara nga Kushtetuta dhe aktet e emërimit të tyre, por duke e lidhur fillimin e këtij mandati në abstrakt, me datën e deklaruar ose që duhej deklaruar nga Gjykata dhe jo nga ndonjë organ tjetër kushtetues të mbarimit të mandatit kushtetues të gjyqtarit që ai zëvendëson *(shih paragrafin 52 të vendimit).*

27. *Së pari,* ndërsa në dispozitiv shumica flet vetëm për datën e mbarimit të mandatit të deklaruar nga Gjykata, në arsyetim i referohet datës që duhej të ishte deklaruar i përfunduar mandati, me qëllimin e vetëm final që të përdorë konceptin e saj për "mandatin ideal", edhe pse ai nuk është një koncept që mund të rezultojë nga përmbajtja ose interpretimi i dispozitave kushtetuese dhe as nga praktika e vet kësaj Gjykate, ndërkohë që nenet 127 dhe 129 të Kushtetutës qartazi përcaktojnë mënyrën dhe rastet se si fillon dhe mbaron mandati i gjyqtarit kushtetues. Edhe pse në dispozitiv flitet vetëm për deklarim të Gjykatës pa specifikuar se në cilën mënyrë bëhet kjo, në vendimin nr. 65/2025 shumica barazon për nga natyra dhe efektet, si vendimet për deklarimin e mbarimit të mandatit, ashtu edhe shkresat e Gjykatës drejtuar organeve të emërtesës. *Së dyti,* në vendim mungon arsyetimi sipas dispozitivit të vendimit për mandatet e tjera të gjyqtarëve në detyrë, referuar datave në të cilat Gjykata me vendime/shkresa ka njoftuar mbarimin e mandatit të gjyqtarit paraardhës, pavarësisht shkakut të mbarimit, ku përfshihet edhe vendimi i organeve të rivlerësimit sipas Kushtetutës.

28. Kjo qasje e bën tërësisht kontradiktor dhe të njëanshëm arsyetimin e shumicës, për sa kohë që kjo mënyrë interpretimi e saj ka evituar, qartazi, që ky vendim të sjellë pasoja për të gjithë gjyqtarët e trupës në detyrë të emëruar përgjatë regjimit tranzitor, siç edhe kërkohej nga kërkuesi, Presidenti, por duke e zbatuar skemën e rotacionit të interpretuar në këtë

mënyrë vetëm ndaj mandateve 9-vjeçare të dy prej gjyqtarëve kushtetues të emëruar përgjatë këtij regjimi, njëri emërtesë e Kuvendit, dorëhequr në datën 19.9.2024 dhe tjetri emërtesë e Presidentit, duke evituar kështu që ky vendim të prekte ose sillte pasoja mbi mandatet e gjyqtarëve të tjerë vendimmarrës të shumicës, që janë në detyrë e që sipas këtij vendimi i përkasin trupës gjyqësore të regjimit tranzitor.

29. Me qëllim respektimin e asaj çka ka është vendosur në dispozitivin e vendimit, gjë që nuk është bërë nga vetë shumica, unë, gjyqtarja në pakicë, do të trajtoj, në vijim, në mënyrë detajuese, atë çka ka dashur të thotë shumica në këtë pikë të dispozitivit, edhe pse ajo vetë e ka lënë pa arsyetuar vendimmarrjen e saj për këtë pjesë të rëndësishme të vendimit e nga ku edhe merr pikënisje interpretimi i skemës së përtëritjes në rastin e kësaj trupe gjyqësore. Në interpretim të këtij paragrafi të dispozitivit, e vetmja mënyrë për ta zbatuar përmbajtjen e tij do të ishte përcaktimi i secilës datë konkrete kur ka filluar mandati i secilit gjyqtar kushtetues, aktualisht në detyrë, për rrjedhojë edhe i datës kur mbaron ai, duke iu referuar këtu, në të njëjtën mënyrë, edhe interpretimit të bërë për dy nga gjyqtarët kushtetues e më tej interpretimit të mbajtur nga e njëjta shumicë edhe në vendimin nr. 65/2025, ku ajo i është referuar datës së deklaruar të mbarimit të mandatit të gjyqtarit që është zëvendësuar e që në atë rast (pra në vendimin nr. 65/2025) nuk është bërë formalisht me vendim deklarativ, por që u konstatua përmes referimit në shkresa të ndryshme që Gjykata u kishte dërguar organeve të emërtesës, Presidentit dhe Kuvendit, kohë përpara emërimit të gjyqtarit kushtetues aktualisht në detyrë.

30. Duhet evidentuar fakti se në situatën pas miratimeve kushtetuese, Gjykata në shumë raste nuk është shprehur me vendim deklarativ për mbarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues, qoftë për shkak se përfundimi i mandateve të disa gjyqtarëve ka ardhur në vijim të vendimeve të shkarkimit të organeve të rivlerësimit kalimtar, por edhe për shkak të mungesës së kuorumit të gjyqtarëve, apo edhe për shkaqe të tjera që duhet të jenë vlerësuar prej vet asaj në atë kohë. Në disa raste, Gjykata ka vepruar nëpërmjet shkresave zyrtare dërguar institucioneve dhe organeve të emërtesës, siç është konstatuar dhe arsyetuar edhe në vendimin nr. 65/2025, përmes të cilave ka informuar dhe ka vënë në dijeni organet e emërtesës për mbarimin e mandatit të gjyqtarit kushtetues, akte që, referuar atij vendimi, në kuptim të përfundimit të mandatit kushtetues ose çeljes së vakancave, duket se kanë të njëjtën vlerë juridike, siç edhe vendimi i Gjykatës për deklarimin e mbarimit të mandatit. Përtej këtij momenti, edhe pse procedurat e kandidimit janë çelur dhe riçelur për disa vakanca, nuk ka asnjë vendim apo veprim tjetër nga Gjykata për të përcaktuar një datë të ndryshme ose të mëtejshme në kohë të mbarimit të këtyre mandateve, çka do të thotë *se i vetmi moment/ngjarje përcaktuese për datën e fillimit të mandateve të gjyqtarëve në detyrë është vendimi/shkresa e Gjykatës që përcakton datën kur i ka mbaruar mandati gjyqtarit që është zëvendësuar*, pavarësisht shkakut të mbarimit të atij mandati, siç edhe vetë shumica e ka përcaktuar në formulimin e paragrafit të fundit të dispozitivit të vendimit të saj.

31. Nën këtë logjikë, referuar këtij momenti, bazuar në këtë paragraf të dispozitivit, edhe vetë skema e përtëritjes, e parashikuar në nenin 86 të Ligjit Organik të Gjykatës, nuk mund të respektohet tashmë si e tillë, konkretisht me sekuencat 2025, 2028 dhe 2031, pasi sipas interpretimit të këtij paragrafi të shumicës, por jo arsyetimit të munguar të tij, skema e rotacionit do të pësojë ndryshime dhe devijime, për sa vijon: i. një mandat i deklaruar i përfunduar në vitin 2025 është zëvendësuar dhe tashmë është në detyrë edhe gjyqtari i ri, me mandat të plotë 9-vjeçar, referuar vendimit të organit të emërtesës (Mbledhjes së Posaçme të Gjykatës së Lartë), por edhe të dhënave të faqes zyrtare të Gjykatës. Ky mandat i ri, sipas përcaktimit të këtij vendimi të Gjykatës, përfundon në vitin 2034; ii. dy mandatet e tjera të deklaruara të përfunduara, njëri me vendimin nr. 65/2025 të Gjykatës dhe tjetri sipas vendimit të Kuvendit për rishpalljen e vakancës, datë 10.12.2025, në rastin më të mirë do të zëvendësohen në vitin 2026 dhe mandatet 9-vjeçare të gjyqtarëve të rinj kushtetues do të mbarojnë, në rastin më të mirë, në vitin 2035, duke shpërpjesëtuar sërish qoftë vullnetin e kushtetutëbërësit, qoftë rregullin e përtëritjes që, sipas shumicës, ishin udhërrëfyesit dhe orientuesit e saj në këtë vendimmarrje.

32. Duke u futur më në thelbin e arsyetimit të munguar të paragrafit të fundit të pikës 3 të dispozitivit, tashmë në interpretim të momentit të parashikuar *të datës së deklaruar nga Gjykata të mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai zëvendëson,* datat e fillimit dhe të mbarimit të mandateve të gjyqtarëve në regjimin

tranzitor, edhe pse nuk është arsyetuar nga shumica, e që lidhet edhe me gjyqtarët e shumicës vendimmarrëse, janë si vijon:

33. Për mandatet e gjyqtarëve kushtetues në detyrë, përveç atij që sipas pikës 3 të nenit 179 të Kushtetutës mbaronte në vitin 2025 (mandati që ushtroi H.Z. si pasuese e V.T.) dhe atij që mbaron në vitin 2028 (mandati që ushtron gjyqtari S.B. si pasues i F.H.), duke iu referuar akteve të emërimit në detyrë dhe vendimeve/shkresave përkatëse të Gjykatës apo organeve të tjera kushtetuese që kanë deklaruar/shpallur/njoftuar fillimin dhe mbarimin e mandateve, në kuptim dhe shtjellim të sa është përcaktuar në paragrafin e fundit të pikës 3 të dispozitivit të vendimit, duhet evidentuar, më së pari, se cilët janë gjyqtarët që kanë zëvendësuar gjyqtarët kushtetues në detyrë.

34. Kështu: *gjyqtarja E.T.,* e dorëhequr në datën 19.9.2024, emërtesë e Kuvendit, ka zëvendësuar në detyrë gjyqtarin V.K., mandati i të cilit ka përfunduar me shkresën/vendimin e Gjykatës më 25.4.2016; *gjyqtarja në detyrë S.B.*, emërtesë e Presidentit, ka zëvendësuar në detyrë gjyqtarin S.B., mandati i të cilit ka përfunduar me shkresën/vendimin e Gjykatës më 25.4.2016; *gjyqtarja H.Z.,* mandati i së cilës ka përfunduar më 10.3.2025 sipas vendimit nr. 84/2024, emërtesë e Gjykatës së Lartë, ka zëvendësuar në detyrë gjyqtaren V.T., mandati i së cilës ka përfunduar sipas vendimit/shkresës së Gjykatës, më 10.3.2017; *gjyqtarja në detyrë M.Xh.,* emërtesë e Presidentit, ka zëvendësuar gjyqtaren e shkarkuar me vendim të organeve të rivlerësimit kalimtar, A.Xh., mandati i së cilës ka përfunduar sipas shkresës së Gjykatës, më 24.10.2018; *gjyqtarja në detyrë F.P.,* emërtesë e Kuvendit, ka zëvendësuar gjyqtarin e shkarkuar me vendim të organeve të rivlerësimit kalimtar, B.D., mandati i të cilit ka përfunduar sipas shkresës së Gjykatës, më 12.12.2018; *gjyqtari në detyrë S.B.,* emërtesë e Gjykatës së Lartë, ka zëvendësuar gjyqtarin e shkarkuar me vendim të organeve të rivlerësimit kalimtar, F.H., por në këtë rast viti i përfundimit të mandatit të këtij gjyqtari është përcaktuar nga dispozita kalimtare kushtetuese, pra viti 2028; *gjyqtari në detyrë I.T.*, emërtesë e Gjykatës së Lartë, ka zëvendësuar gjyqtarin e shkarkuar me vendim të organeve të rivlerësimit kalimtar, G.D., mandati i të cilit ka përfunduar sipas shkresës së Gjykatës, më 14.2.2019; *gjyqtarja në detyrë M.S.,* emërtesë e Kuvendit, ka zëvendësuar gjyqtarin A.B., mandati i të cilit ka përfunduar sipas vendimit të Gjykatës, më 2.5.2022; *Gjyqtari në detyrë G.I.,* emërtesë e Presidentit, ka zëvendësuar gjyqtarin P.K., mandati i të cilit ka përfunduar sipas vendimit të Gjykatës, më 8.4.2022.

35. Edhe pse neni 86 i Ligjit Organik të Gjykatës, në nenin 86, pika 4, ka parashikuar një afat deri në dhjetor 2022 për zbatimin e skemës së rotacionit, kjo dispozitë jo vetëm nuk do duhej të prodhonte më efekte për shkak të natyrës kalimtare, por nuk mund të ishte as bazë ligjore për vendimmarrjen e Gjykatës, pasi tashmë nga viti 2022 ajo ka humbur edhe aktualitetin e saj. Përmes arsyetimit të vendimit dhe fjalisë së fundit të dispozitivit të shumicës, duke iu referuar saktësisht vendimeve/shkresave, pra akteve zyrtare të prodhuara, përmes të cilave është deklaruar mbarimi i mandatit të secilit gjyqtar paraardhës të gjyqtarëve të Gjykatës në detyrë në regjimin tranzitor, bazuar në paragrafin e fundit të pikës 3 të dispozitivit të këtij vendimi, referuar paragrafit 34 më sipër skema e përtëritjes është devijuar në këtë mënyrë:

36. *Gjyqtares E.T.,* emërtesë e Kuvendit, tashmë e dorëhequr më 19.9.2024, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ajo ka zëvendësuar, V.K., pra sipas arsyetimit të shumicës konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 25.4.2016, për rrjedhojë konsiderohet tashmë i përfunduar në datën 25.4.2025 (mandati 9-vjeçar), edhe pse ajo është votuar, emëruar nga Kuvendi dhe ka bërë betimin në datën 14.11.2019 për një mandat të plotë 9-vjeçar nga data e betimit.

37. *Gjyqtares në detyrë S.B.*, emërtesë e Presidentit, sipas vendimit nr. 65/2025 konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ajo ka zëvendësuar, S.B., pra, sipas arsyetimit të shumicës konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 25.4.2016, për rrjedhojë konsiderohet i përfunduar në datën 25.4.2025 mandati 9-vjeçar, edhe pse ajo është përzgjedhur dhe emëruar me dekret të Presidentit, duke hyrë në vakancën e krijuar nga shkarkimi i gjyqtarit B.M., i emëruar nga Presidentit për një mandat të plotë 9-vjeçar që ka filluar nga dita e betimit të tij më 15.10.2019.

38. *Gjyqtares në detyrë M.Xh.,* emërtesë e Presidentit, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtares që ajo ka zëvendësuar, A.Xh., pra, sipas arsyetimit të shumicës, konsiderohet që ka filluar detyrën në

datën 24.10.2018, datë nga e cila do të përllogaritet tashmë afati 9-vjeçar, i cili do të konsiderohet i përfunduar më 24.10.2027.

39. *Gjyqtares në detyrë F.P.*, emërtesë e Kuvendit, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ajo ka zëvendësuar, B.D., pra, sipas arsyetimit të shumicës, konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 12.12.2018, datë nga e cila do të përllogaritet tashmë afati 9-vjeçar, i cili do të konsiderohet i përfunduar më 12.12.2027.

40. *Gjyqtari në detyrë S.B.,* emërtesë e Gjykatës së Lartë, ka zëvendësuar në detyrë gjyqtarin F.H., por në këtë rast koha e përfundimit të mandatit të tij është përcaktuar nga vetë neni 179, pika 3, i Kushtetutës, që është viti 2028. Mandati i tij, parashikohet ndër dy mandatet 8- vjeçare, sipas parashikimit të kësaj dispozite kushtetuese kalimtare.

41. *Gjyqtarit në detyrë I.T.,* emërtesë e Gjykatës së Lartë, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai ka zëvendësuar, G.D., pra, sipas arsyetimit të shumicës, konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 14.2.2019, datë nga e cila do të përllogaritet tashmë afati 9-vjeçar, i cili do të konsiderohet i përfunduar më 14.2.2028.

42. *Gjyqtares në detyrë M.S.,* emërtesë e Kuvendit, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ajo ka zëvendësuar, A.B., pra, sipas arsyetimit të shumicës, konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 2.5.2022, datë nga e cila do të përllogaritet tashmë afati 9-vjeçar, i cili do të konsiderohet i përfunduar më 2.5.2031.

43. *Gjyqtarit në detyrë G.I.*, emërtesë e Presidentit, konsiderohet se i ka filluar mandati në datën e mbarimit të mandatit të gjyqtarit që ai ka zëvendësuar, P.K., pra, sipas arsyetimit të shumicës, konsiderohet që ka filluar detyrën në datën 8.4.2022, datë nga e cila do të përllogaritet tashmë afati 9-vjeçar, i cili do të konsiderohet i përfunduar më 8.4.2031.

44. Mbi këtë linjë të shumicës, e cila është shprehur se ka interpretuar qëllimin e ligjvënësit kushtetues në miratimin e dispozitës kalimtare, duket sikur në rastin e vetëm dy gjyqtarëve, përkatësisht atij emërtesë e Presidentit dhe atij emërtesë e Kuvendit, ligjvënësi kushtetues ka pasur qëllim që të kufizojë kohëzgjatjen e mandatit, edhe pse nuk e ka shprehur një gjë të tillë, çka sipas jurisprudencës kushtetuese nuk është ometim, por tregon thjesht se ai nuk ka dashur (nuk ka pasur vullnet) ta bëjë një gjë të tillë. Po mbi këtë arsyetim, në rastet e tjera, pra të gjyqtarëve që bëjnë pjesë në vendimin e shumicës, të cilët janë në detyrë e që i përkasin trupës në regjimin tranzitor, duket se ligjvënësi kushtetues paska pasur për qëllim të zgjasë kohëzgjatjen e mandateve të tyre përtej momentit kohor kur kanë filluar të ecin ato, që sipas po vetë shumicës nuk mund të jetë veçse data e deklarimit të mbarimit të mandatit (dhe jo një moment tjetër) të gjyqtarit që është zëvendësuar nga secili prej gjyqtarëve në detyrë.

45. Në përfundim, në vlerësimin tim, kjo qasje e shumicës jo vetëm nuk ka dashur të arsyetojë efektet dhe pasojat e këtij interpretimi edhe mbi mandatet e secilit prej anëtarëve të saj, duke shënjuar kështu një standard të dyfishtë në trajtim, por do të shkaktojë në vijim paqartësi dhe një ngërç kushtetues, si për Gjykatën ashtu edhe për vetë organet e emërtesës, në këndvështrim të momentit në të cilin do të duhet të fillojë procedura për deklarimin e mbarimit të mandatit të gjyqtarëve në detyrë, i cili, referuar dispozitivit të vendimit të shumicës, është një moment tërësisht i ndryshëm nga ai që ajo ka përcaktuar në arsyetimin e vendimit të saj.

Anëtarë: Holta Zaçaj, Genti Ibrahimi, Sonila Bejtja

VENDIM
Nr. 66, datë 3.11.2025

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Holta Zaçaj	kryetare;
Marsida Xhaferllari	anëtare;
Fiona Papajorgji	anëtare;
Sandër Beci	anëtar;
Ilir Toska	anëtar;
Genti Ibrahimi	anëtar;
Marjana Semini	anëtare;
Sonila Bejtja	anëtare,

me sekretare Anjeza Puka, në datën 31.10.2025, mori në shqyrtim në seancë plenare publike,

çështjen nr. 28 (E) 2025 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUES: Erion Veliaj, përfaqësuar nga avokatët Alban Dokushi dhe Ermal Yzeiraj, me prokurë.

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

Presidenti i Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Ilirjan Rusmali, Hemion Braho dhe Erjola Shia me autorizim.

Këshilli i Ministrave të Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Herald Jonuzaj, Vangelt Duni dhe Irma Qosja, avokate e shtetit, me autorizim.

OBJEKTI: Shfuqizimi i vendimit nr. 539, datë 25.9.2025, të Këshillit të Ministrave, "Për shkarkimin nga detyra të kryetarit të Bashkisë Tiranë, z. Erion Veliaj", si i papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

Shfuqizimi i dekretit nr. 350, datë 1.10.2025, të Presidentit të Republikës, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore", për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë Tiranë, si i papajtueshëm me nenin 115, pikat 2 dhe 3, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

Pezullimi i efekteve juridike të dekretit nr. 350, datë 1.10.2025, të Presidentit të Republikës, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore", për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë Tiranë, në zbatim të efekteve pezulluese që parashikojnë pikat 2 dhe 3 të nenit 115 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, deri në marrjen e vendimit nga Gjykata Kushtetuese.

BAZA LIGJORE: Nenet 3, 4, 5, 13, 17, 30, 33, 42, 115, 116, 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë (*Kushtetuta*); neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (*KEDNJ*); Karta Evropiane e Autonomisë Vendore; ligji nr. 139/2015, datë 17.12.2015, "Për vetëqeverisjen vendore" *(ligji për qeverisjen vendore);* ligji nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", i ndryshuar (*ligji organik i Gjykatës*).

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatoren e çështjes Sonila Bejtja, mori në shqyrtim pretendimet e kërkuesit që kërkoi pranimin e kërkesës, prapësimet e subjekteve të interesuara, Presidentit të Republikës (*Presidenti*) dhe Këshillit të Ministrave që kërkuan rrëzimin e kërkesës, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I
Rrethanat e çështjes

1. Kërkuesi është zgjedhur kryetar i Bashkisë së Tiranës për herë të parë në zgjedhjet për qeverisjen vendore të vitit 2015. Ai është rizgjedhur në të njëjtën detyrë edhe dy herë të tjera në zgjedhjet vendore të viteve 2019 dhe 2023. Kërkuesi ka kandiduar dhe është zgjedhur si përfaqësues i shumicës qeverisëse (Partisë Socialiste).

2. Në fillim të vitit 2024, Prokuroria e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (Prokuroria e Posaçme) ka regjistruar procedimin penal nr. 27 të vitit 2024. Gjatë procedimit penal, me kërkesë të prokurorit, Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, me vendimin nr. 7 akti, datë 9.2.2025, ka caktuar ndaj kërkuesit masën e sigurimit të arrestit në burg, si i dyshuar për veprat penale të korrupsionit pasiv të të zgjedhurve vendorë në bashkëpunim dhe të pastrimit të produkteve të veprës penale në bashkëpunim, të parashikuara nga nenet 260 e 25 dhe 287, paragrafi i dytë, të Kodit Penal. Masa e sigurimit është ekzekutuar në datën 10.2.2025 dhe kërkuesi është izoluar në Institucionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale (*IEVP*) Durrës, seksioni i paraburgimit.

3. Ndonëse kërkuesi ka paraqitur ankim, masa e sigurimit e arrestit në burg është lënë në fuqi nga Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar me vendimin nr. 13 (87-2025-25), datë 13.3.2025 dhe në vijim, edhe nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë me vendimin nr. 00-2025-1153 (176), datë 8.7.2025.

4. Në datën 25.2.2025, disa ditë pas ekzekutimit të masës së sigurimit, një prej anëtarëve të këshillit bashkiak, në cilësinë e kryetarit të grupit të këshilltarëve të disa partive politike opozitare (Nisma Thurje, Lëvizja për Zhvillim Kombëtar dhe Partia Republikane), ka paraqitur kërkesë në këshillin bashkiak për të nisur procedurat për zëvendësimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë. Kërkesa është bazuar në nenet 61 dhe 62, të Ligjit për Qeverisjen Vendore dhe parashtronte

argumentin se arrestimi i kërkuesit kishte krijuar boshllëk në drejtimin e bashkisë, që dëmtonte interesat e qytetarëve të Tiranës dhe rrezikonte stabilitetin e administratës së bashkisë.

5. Pas kalimit të tre muajve nga ekzekutimi i masës, konkretisht në datën 9.5.2025, dy këshilltarë të tjerë, në cilësinë e kryetarit dhe nënkryetarit të grupit të këshilltarëve të një partie tjetër politike opozitare (Partisë Demokratike), kanë paraqitur një kërkesë tjetër për thirrjen e mbledhjes së këshillit bashkiak, me qëllim nisjen e procedurave për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë. Kërkesa parashtronte argumentin se në datën 12.5.2025 plotësoheshin tre muaj që kryetari i bashkisë nuk paraqitej në detyrë, ndaj duhej zbatuar neni 62, shkronja "c", i Ligjit për Qeverisjen Vendore. Sipas kësaj dispozite, kryetari i bashkisë shkarkohet me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e këshillit bashkiak për mosparaqitje në detyrë për një periudhë tremujore të pandërprerë.

6. Nuk rezulton që lidhur me këto dy kërkesa të jetë kryer ndonjë veprim administrativ. Pas rreth shtatë muajve nga ekzekutimi i masës së sigurimit, konkretisht në datën 18.9.2025, tridhjetë e tre këshilltarë të këshillit bashkiak, që i përkasin shumicës qeverisëse (Partisë Socialiste), kanë paraqitur kërkesë për thirrjen e mbledhjes së këshillit bashkiak, me qëllim shqyrtimin e propozimit për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë. Kërkesa e tyre i referohej nenit 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore dhe parashtronte argumentin se kryetari i bashkisë nuk ishte paraqitur në detyrë për një periudhë tremujore të pandërprerë. Gjithashtu, ata theksonin se kërkesa nuk duhej interpretuar si pranim i fakteve të pretenduara të procesit penal ndaj kërkuesit, por krejt e kundërta.

7. Në datën 19.9.2025, kërkuesi i është drejtuar këshillit bashkiak me shkrim, duke pranuar se kishte marrë dijeni nga media për mbledhjen që do të shqyrtonte propozimin për shkarkimin e tij nga detyra. Në shkresë ai kërkonte që përpara marrjes së vendimit të njihej me aktet, t'i sigurohej mundësia të ishte i pranishëm në mbledhje, të dëgjohej nga këshilli dhe të ushtronte të drejtën e mbrojtjes. Kësaj kërkese i është përgjigjur pas tre ditëve sekretari i këshillit bashkiak, me shkresën e datës 22.9.2025, me të cilën informonte kërkuesin se mbledhja do të zhvillohej të nesërmen, më 23.9.2025, ora 16.00 dhe në rast të pamundësisë për të qenë prezent, kërkuesi mund t'i paraqiste observacionet me shkrim, të cilat do të administroheshin në mbledhje. Brenda ditës (22.9.2025) kërkuesi ka njoftuar me shkrim këshillin bashkiak se: nuk ishte informuar zyrtarisht për arsyen e mbledhjes dhe rendin e ditës; nuk i ishte garantuar e drejta për t'u dëgjuar; sekretari, në dhënien e përgjigjes, kishte tejkaluar kompetencat e tij, duke marrë përsipër rolin e organit kolegjial - këshillit bashkiak. Të nesërmen, më 23.9.2025, sekretari i këshillit bashkiak i është përgjigjur sërish kërkuesit, duke parashtruar se nuk kishte asnjë vendim të këshillit që ndalonte pjesëmarrjen e tij në mbledhje dhe duke përsëritur se ai kishte mundësinë e dërgimit të observacioneve me shkrim.

8. Këshilli bashkiak është mbledhur në datën 23.9.2025, ora 16.00, me pjesëmarrjen e 53 këshilltarëve, përfaqësues të të gjithë spektrit politik. Pas diskutimeve të një numri të konsiderueshëm këshilltarësh, nga të gjithë krahët politikë, është vendosur bashkimi i të tria kërkesave të paraqitura. Në përfundim, këshilli bashkiak, me vendimin nr. 69, datë 23.9.2025 (*propozimi për shkarkim)*, me 50 vota pro dhe 1 kundër të këshilltarëve të pranishëm në momentin e votimit, ka vendosur t'i propozojë Këshillit të Ministrave shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë, duke urdhëruar që vendimi t'i njoftohej Prefektit të Tiranës. Propozimi për shkarkim është vendosur bazuar në nenet 61, shkronja "ç" dhe 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore dhe është shoqëruar nga relacioni shpjegues, ku pasqyrohej vetëm qëndrimi i këshilltarëve të shumicës qeverisëse. Konkretisht, në relacion është shënuar se nga data 10.2.2025, kryeqyteti nuk e kishte kryetarin e zgjedhur nga qytetarët për shkak të procesit penal; atij i ishte mohuar e drejta e gjykimit në gjendje të lirë; kryeqytetit i duhej një kryetar në detyrë për ndjekjen e punëve; ndërmarrja e nismës për procedurën e shkarkimit të kryetarit ishte detyrim ligjor, politik dhe moral ndaj qytetarëve që kanë votuar për një qytet më të zhvilluar, me shërbime cilësore dhe të denjë për të qenë kryeqyteti i Shqipërisë. Po ashtu, në relacionin shoqërues është pasqyruar se vendimmarrja e këshillit bashkiak nuk nënkuptonte pranimin e fakteve të procesit penal ndaj kërkuesit, por krejt e kundërta.

9. Të nesërmen, më 24.9.2025, Prefekti i Tiranës, në mbështetje të nenit 61, pika 3, të Ligjit për Qeverisjen Vendore, ka verifikuar ligjshmërinë e propozimit për shkarkim dhe me shkresën e së

njëjtës datë (24.9.2025) ia ka përcjellë atë Këshillit të Ministrave. Brenda ditës, ministri i Shtetit për Pushtetin Vendor, në cilësinë e ministrit propozues, ka depozituar në Këshillin e Ministrave për shqyrtim dhe miratim projektvendimin për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës. Projektvendimit i është bashkëngjitur mendimi i ministrit të Drejtësisë, i lëshuar në të njëjtën datë (24.9.2025), me të cilin ai shprehej parimisht dakord në lidhje me bazën e autorizimit ligjor, në kuptim të nenit 118 të Kushtetutës, ndërsa për përmbajtjen nuk jepte mendim me argumentin se projektakti ishte me karakter individual. Gjithashtu, projektvendimit i është bashkëngjitur edhe relacioni shpjegues. Në relacion është shënuar, ndër të tjera, se për sa kohë shkarkimi bazohej në shkronjën "c" të nenit 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore dhe jo në nenin 115 të Kushtetutës, i shkarkuari mund t'i drejtohej vetëm gjykatës administrative, ndaj ankimi eventual në gjykatë nuk pezullonte efektet e tij.

10. Një ditë më pas (25.9.2025), Këshilli i Ministrave ka nxjerrë vendimin nr. 539, datë 25.9.2025, "Për shkarkimin nga detyra të kryetarit të Bashkisë Tiranë, z. Erion Veliaj" (*vendimi i shkarkimit nga detyra*). Vendimi përmban si bazë ligjore nenin 100 të Kushtetutës dhe nenin 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore. Ai është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 173, datë 26.9.2025.

11. Kërkuesi në datën 29.9.2025, i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese *(Gjykata)* me ankim kushtetues individual, me objekt shfuqizimin e vendimit të shkarkimit nga detyra si të papajtueshëm me Kushtetutën. Regjistrimi i çështjes është njoftuar nga Gjykata brenda ditës në faqen e saj zyrtare.

12. Një ditë më pas (30.9.2025) Këshilli i Ministrave ka njoftuar Presidentin për krijimin e vakancave për kryetarë në gjashtë bashki të vendit, përfshirë edhe Bashkinë e Tiranës, duke kërkuar caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme në referim të neneve 10 të Kodit Zgjedhor dhe 61, pika 4, të Ligjit për Qeverisjen Vendore. Vakancat në pesë bashkitë e tjera ishin krijuar për shkaqe të ndryshme nga ai i kërkuesit (dorëheqje të kryetarëve të bashkive). Të nesërmen e njoftimit të vakancave (1.10.2025), Presidenti ka nxjerrë dekretin nr. 350, datë 1.10.2025 "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore" (*dekreti për caktimin e zgjedhjeve*). Në pikën 1 të dekretit caktohej data 9.11.2025, për zhvillimin e zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie në gjashtë bashki, përfshirë atë të Tiranës.

13. Një ditë pas nxjerrjes së dekretit (2.10.2025) kërkuesi i është drejtuar sërish Gjykatës me kërkesë për shtimin e objektit të ankimit kushtetues individual. Ai ka kërkuar edhe shfuqizimin e dekretit për caktimin e zgjedhjeve dhe pezullimin e efekteve të tij, për pjesën që lidhej me caktimin e datës së zgjedhjeve vendore në Bashkinë e Tiranës.

14. Kolegji i Gjykatës, në datën 6.10.2025, bazuar në nenin 31, pika 3, të Ligjit Organik të Gjykatës, ka shqyrtuar ankimin për të dyja kërkimet dhe ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim paraprak në Mbledhjen e Gjyqtarëve. Kjo e fundit, në datën 9.10.2025 ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare publike. Njëkohësisht, Mbledhja e Gjyqtarëve, bazuar në nenin 45 të Ligjit Organik të Gjykatës, ka vendosur edhe pezullimin e dekretit për caktimin e zgjedhjeve për pjesën që përcaktonte datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë e Tiranës, me arsyetimin se zbatimi i tij rrezikonte të sillte pasoja të pariparueshme për të drejtat kushtetuese të kërkuesit, në cilësinë e të zgjedhurit vendor, për sa kohë kontrolli kushtetues i shkarkimit nga detyra ishte në proces.

II
Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

15. *Kërkuesi,* në mënyrë të përmbledhur, ka pretenduar si vijon:

A. Për vendimin për shkarkimin nga detyra:

15.1 Gjykata ka *juridiksion* për të kontrolluar vendimin e shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë, bazuar në nenin 115 të Kushtetutës. Ligji për Qeverisjen Vendore ka dalë në bazë dhe për zbatim të nenit 115 të Kushtetutës; shkronjat "b" dhe "c", të nenit 62 të tij zbërthejnë nocionin kushtetues të "shkeljes së rëndë". Interpretimi i kundërt e bën normën antikushtetuese, pasi ligjvënësi do të kishte shtuar një shkak të ri shkarkimi dhe kryetarët e bashkive humbasin mbrojtjen kushtetuese në procesin e shkarkimit. Kushtetutëbërësi e ka përcaktuar shprehimisht shkakun e shkarkimit të kryetarit të bashkisë dhe nuk ka dhënë delegim për zgjerimin me ligj të shkaqeve të tjera. Interpretimi i nenit 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore se përmban një shkak të ri, përtej shkeljes së rëndë, bie ndesh me parimin e

epërsisë së Kushtetutës. Gjykatës nuk mund t'i hiqet me akt ligjor ose nënligjor një kompetencë që ia ka dhënë Kushtetuta.

15.2 Kërkuesi *legjitimohet* në paraqitjen e ankimit, pasi kushtetutëbërësi ka parashikuar të drejtën e kryetarit të bashkisë të shkarkuar nga detyra për t'u ankuar drejtpërdrejt në Gjykatë, në mënyrë që të shmanget procesi i gjatë dhe i fragmentarizuar i gjykatave të zakonshme. Ankimi është paraqitur brenda afatit kushtetues 15-ditor. Pretendimet e tij lidhen me procedurën dhe kriteret e shkarkimit, si dhe cenimin e të drejtave kushtetuese.

15.3 Vendimi i ka cenuar:

15.3.1 Të drejtën për proces të rregullt ligjor, e garantuar nga neni 42 i Kushtetutës, në aspektet e mëposhtme:

15.3.1.1 E drejta për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur, pasi kërkuesi nuk është informuar as nga këshilli bashkiak, as nga Këshilli i Ministrave për mbajtjen e mbledhjes dhe shkaqet e shkarkimit. Atij nuk i është kërkuar sqarimi ose paraqitja e provave lidhur me shkeljen e pretenduar, si dhe nuk i është dhënë mundësia, as fizikisht dhe as me shkrim, për t'u mbrojtur gjatë procesit të shkarkimit, për më tepër që gjendej i izoluar për shkak të arrestit në burg, çka nënkuptonte se kushtet i kishte edhe më të kufizuara. Kërkuesi është njohur nëpërmjet medias për fillimin e procedurës, pa pasur njoftim zyrtar për ushtrimin e së drejtës së tij për të marrë pjesë në mbledhjen e këshillit bashkiak. Këshilli bashkiak nuk ka njoftuar as Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve, as Prokurorinë e Posaçme për këtë qëllim. Vetëm pas interesimit të kërkuesit, sekretari i këshillit bashkiak, në tejkalim të tagrave të tij, i është drejtuar me shkresë duke e informuar për të drejtën e paraqitjes së prapësimeve me shkrim ose pjesëmarrjes personalisht.

15.3.1.2 Procedura e shkarkimit është kryer me urgjencë. Vendimi i këshillit bashkiak është marrë në datën 23.9.2025, ndërsa vendimi i Këshillit të Ministrave është marrë dy ditë më vonë, pa i dhënë mundësinë kërkuesit të njihej paraprakisht me shkeljet që i atribuoheshin. Urgjenca nuk justifikohet me mbrojtjen e interesit publik nga një rrezik i menjëhershëm dhe as me vijimësinë e funksioneve të bashkisë. Kërkuesi i ka deleguar kompetencat për të drejtuar bashkinë, duke vijuar ushtrimin e detyrës së tij. Këshilli bashkiak ka votuar në mënyrë të hapur, në shkelje të rregullores, ndaj propozimi për shkarkim është akt administrativ absolutisht i pavlefshëm. Mbledhja e Këshillit të Ministrave është zhvilluar pa praninë fizike të anëtarëve të tij dhe me procedurë të jashtëzakonshme. Shkarkimi nga detyra ka cenuar *parimin e proporcionalitetit dhe mbrojtjes së dinjitetit* të kërkuesit, si dhe ka deformuar funksionin institucional të këshillit bashkiak.

15.3.1.3 Shqyrtimi i çështjes nuk ka qenë i thellë dhe efektiv, pasi nuk është analizuar shkaku i shkarkimit, pra nëse kërkuesi nuk ishte paraqitur në detyrë për arsye objektive, të pavarura nga vullneti i tij. Nuk janë vlerësuar rëndësia e ligjit të shkelur, pasojat e ardhura dhe kohëzgjatja e tyre, si dhe qëndrimi subjektiv i kërkuesit ndaj shkeljes. Konsiderimi i masave të sigurimit personal si shkelje e rëndë, i shndërron ato në instrumente politike për ndërprerjen e mandatit dhe deformon nocionin e shkeljes së rëndë të ligjit.

15.3.1.4 Parimi i barazisë së armëve dhe i kontradiktoritetit, pasi janë marrë parasysh vetëm argumentet e njërës palë, duke e bërë procesin të mbyllur dhe të njëanshëm. Në këshillin bashkiak janë dëgjuar vetëm këshilltarët propozues, ndërsa kërkuesit nuk i është dhënë mundësia të njihej me aktet dhe të paraqiste shpjegime. As Këshilli i Ministrave nuk e ka thirrur kërkuesin, por ka marrë parasysh vetëm propozimin e këshillit bashkiak.

15.3.1.5 Standardi i arsyetimit të vendimit, pasi Këshilli i Ministrave nuk ka arsyetuar kriteret ligjore për shkarkimin e kryetarit të bashkisë. Ai organ nuk ka analizuar parimin e proporcionalitetit, të garantuar nga neni 17 i Kushtetutës, ndonëse kërkuesi nuk kishte bërë asnjë shkelje për t'u shkarkuar menjëherë. Këshilli i Ministrave, si i vetmi organ që ka të drejtën e shkarkimit të një kryetari bashkie, nuk mundej thjesht të miratonte propozimin e këshillit bashkiak, por duhej të verifikonte themelin e çështjes. Për të përcaktuar sjelljen si shkelje të rëndë nuk janë analizuar pasojat për komunitetin, qëndrimi subjektiv i kërkuesit dhe ndërlidhja midis rrethanës së paraburgimit dhe ndonjë sjelljeje që mund të kualifikohej si shkelje e rëndë e ligjit.

15.3.2 Parimin e prezumimit të pafajësisë, i garantuar nga neni 30 i Kushtetutës, i cili nuk kufizohet vetëm në procesin penal, por detyron çdo autoritet publik të mos e trajtojë individin si fajtor. Procedura e shkarkimit ka përmbysur barrën e provës, pasi mungesa në detyrë është trajtuar si vullnetare, e pajustifikuar dhe si shkelje e rëndë. Kërkuesi është konsideruar fajtor pa një vendim të formës së prerë dhe masa e sigurimit personal është përdorur si bazë

faktike për ta shkarkuar atë nga detyra, ndonëse paraburgimi nuk mund të prodhojë *ipso facto* ndërprerje të mandatit. Kërkuesi është paragjykuar dhe ndaj tij është presupozuar një sjellje e fajshme. Organet përgjegjëse nuk kanë provuar nëse ekzistonte një masë më pak kufizuese që mbronte interesin publik. Shkarkimi nga detyra është mbështetur në paragjykim të fajit, duke e trajtuar mungesën për shkak të masës së sigurimit si provë të sjelljes së dënueshme.

15.3.3 Kërkuesi është shkarkuar për *shkaqe ekstra ligjore*, në kundërshtim me nenin 115 të Kushtetutës. Procedura për shkarkim nuk ka respektuar Ligjin për Qeverisjen Vendore, pasi ka nisur nga një këshilltar i këshillit bashkiak, me pretendimin se arrestimi i kërkuesit kishte krijuar boshllëk në drejtimin e bashkisë. Propozimi nuk është refuzuar nga këshilli bashkiak, po është miratuar së bashku me dy propozimet e tjera. Kushtetuta ka parashikuar se shkarkimi lejohet vetëm për shkelje të rënda të saj dhe të ligjit, ndaj çdo shkak tjetër është antikushtetues, që krijon pasiguri dhe precedent të rrezikshëm për të ardhmen e institucioneve vendore. Shkarkimi është bërë sipas *orientimeve politike* të asamblesë së partisë qeverisëse. Këshilli bashkiak nuk ka vepruar mbi bazën e vullnetit të tij institucional, ndonëse kishte detyrimin për të hetuar të gjitha rrethanat në mënyrë të plotë, objektive dhe të paanshme. Ai ka marrë vendim të paracaktuar, duke fshehur qëllimin real politik të shkarkimit, në shkelje të Kodit të Procedurave Administrative (*KPA*).

15.3.4 Parimin e autonomisë vendore dhe *ai i shtetit të së drejtës*, pasi mandati është ndërprerë pa një shkak të parashikuar nga Kushtetuta dhe ligji i dalë në zbatim të saj. Neni 62 i Ligjit për Qeverisjen Vendore konkretizon rastet e shkarkimit të parashikuar nga neni 115 i Kushtetutës, përfshirë dhe mungesën tremujore pa arsye objektive. Kërkuesi ka munguar për arsye objektive, pra rasti i tij nuk përfshihet në nenin 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore, ndaj Këshilli i Ministrave ka krijuar një kriter të ri të paparashikuar nga ligji. Dispozita ligjore është interpretuar në mënyrë të zgjeruar, duke përfshirë edhe mungesën në detyrë për arsye objektive. Vendimi i shkarkimit ka cenuar Kartën Evropiane të Autonomisë Vendore dhe ligjin për organizimin dhe funksionimin e Këshillit të Ministrave. Komisioni i Venecies ka theksuar se pezullimi ose përfundimi i mandatit të një kryetari bashkie për shkak të ndalimit ose paraburgimit prek thelbin e autonomisë vendore. Kjo bën iluzore garancitë e nenit 115 të Kushtetutës, duke cenuar në thelb decentralizimin dhe duke zëvendësuar vullnetin e zgjedhësve me diskrecionin ekzekutiv pa asnjë bazë juridike. Kërkuesit i është cenuar ushtrimi i lirë i mandatit deri në përfundimin e tij. Vendimi i shkarkimit nuk ka dalë në bazë të nenit 115 të Kushtetutës, që përcakton shprehimisht rastet e shkarkimit të kryetarit të bashkisë dhe është burimi i vetëm i kompetencës për shkarkim. Shmangia e nenit 115 të Kushtetutës është përpjekje për të justifikuar një kompetencë që nuk ekziston.

15.3.5 Parimin e hierarkisë së normave, i garantuar nga neni 116 i Kushtetutës, pasi baza ligjore e vendimit të Këshillit të Ministrave përmban vetëm nenin 100 të Kushtetutës dhe nenin 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore, duke anashkaluar nenin 115 të Kushtetutës, i cili është i vetmi që autorizon ndërprerjen e parakohshme të mandatit të organit të zgjedhur vendor. Neni 62 i Ligjit për Qeverisjen Vendore ka zëvendësuar Kushtetutën, duke u shndërruar në burim të pavarur kompetencash, pa kaluar filtrin kushtetues. Vetë Ligji për Qeverisjen Vendore ka parashikuar se ka dalë në bazë dhe për zbatim të nenit 115 të Kushtetutës, ai nuk ka ekzistencë të pavarur dhe nuk mund të kuptohet jashtë kornizës kushtetuese që e ka gjeneruar. Këshilli i Ministrave ka anashkaluar standardin e nenit 115 të Kushtetutës, i cili kërkon një shkelje të rëndë dhe ka përdorur mungesën objektive si shkak për shkarkim, ndonëse kjo nuk parashikohet nga Kushtetuta. Shkaqet e ndërprerjes së mandatit nuk mund të shtohen ose modifikohen nga ligjvënësi pa delegim të qartë kushtetues, pasi Kushtetuta do të humbiste funksionin mbrojtës të saj.

B. Për dekretin e caktimit të zgjedhjeve:

15.4 Gjykata ka *juridiksion*, pasi dekreti nuk është akt nënligjor dhe administrativ, por akt kushtetues, të cilin as gjykatat administrative dhe as kolegji zgjedhor nuk mund ta shqyrtojnë. Nëse dekreti do të shqyrtohej në gjykatat administrative, e drejta e ankimit të kryetarit të bashkisë, sipas nenit 115 të Kushtetutës, do të ishte iluzore dhe joefektive. Dekreti është akt i kushtëzuar nga e drejta e ankimit brenda 15 ditëve. Vendimi i shkarkimit dhe dekreti për caktimin e zgjedhjeve nuk janë dy akte të pavarura, por hallka të së njëjtës çështje kushtetuese, ku i pari përbën shkakun juridik dhe i dyti pasojën e drejtpërdrejtë. Për sa kohë Gjykata ka kompetencë

të shqyrtojë vendimin e shkarkimit nga detyra, rrjedhimisht ka kompetencë edhe për dekretin e caktimit të zgjedhjeve.

15.5 Kërkuesi *legjitimohet* sepse nuk e kundërshton dekretin si votues ose formacion politik i prekur nga data e zgjedhjeve, por si i zgjedhur vendor, në kuadër të garancive të nenit 115, pikat 2 dhe 3, të Kushtetutës. Për sa kohë ai ka ushtruar të drejtën e ankimit brenda afatit 15-ditor, vendimi për shkarkimin është pezulluar *ipso jure*. Për rrjedhojë, Presidenti nuk kishte asnjë kompetencë të caktonte datën e zgjedhjeve përpara se të shprehej Gjykata për ankimin. Kërkuesi është mbajtës i një mandati kushtetues të pashfuqizuar ende, ndaj ka interes kushtetues për të vënë në lëvizje gjykimin kushtetues për të ruajtur kuptimin real të mandatit deri në dhënien e vendimit nga Gjykata. Dekreti është i lidhur ngushtë me procedurën e shkarkimit dhe shqyrtimi i tij nga Gjykata është domosdoshmëri për të mos fragmentarizuar procesin kushtetues të parashikuar nga neni 115 i Kushtetutës.

15.6 Dekreti ka cenuar *rendin normativ* dhe *parimin e sigurisë juridike*, të garantuar nga neni 4 i Kushtetutës, pasi i ka hequr kërkuesit parashikueshmërinë e pasojave juridike që lidhen me pezullimin *ipso jure* të shkarkimit. Ai ka dobësuar shtetin e së drejtës dhe ka cenuar të drejtën për proces të rregullt ligjor, barazinë e palëve, efektivitetin e mjetit mbrojtës, si dhe të drejtën për të mos u shkarkuar arbitrarisht dhe për të mos u ndërprerë mandati i prodhuar nga sovraniteti i qytetarëve. Dekreti nuk përbën akt autonom, megjithatë është nxjerrë në kohën kur kompetenca e Presidentit nuk kishte lindur ende. Presidenti ka cenuar parimin e ndarjes së pushteteve. Ai ka marrë rolin e interpretuesit të normës, duke përcaktuar kompetencën e gjykatave, si dhe raportin midis juridiksionit kushtetues dhe atij administrativ. Presidenti ka vlerësuar në mënyrë të njëanshme se ankimi i kërkuesit duhej bërë në gjykatat administrative. Mandati i të zgjedhurit vendor nuk është funksion administrativ i deleguar nga shteti, por përfaqësim i vullnetit popullor, ndaj gëzon mbrojtje nga ndërhyrjet e pushtetit qendror në nivel kushtetues. Në këtë këndvështrim, dekreti ndërhyn në autonominë e qeverisjes vendore dhe integritetin e mandatit të të zgjedhurit me votë të lirë. Shpallja e datës së zgjedhjeve është akt juridik i pavlefshëm dhe pa pasoja.

15.7 Dekreti ka cenuar *parimin e demokracisë përfaqësuese,* pasi caktimi i datës së zgjedhjeve i ka paraprirë vendimit të Gjykatës duke passjellë faktin e kryer. Ai ka ushtruar presion mbi Gjykatën dhe ka cenuar pavarësinë e saj funksionale.

16. *Subjekti i interesuar, Këshilli i Ministrave,* në mënyrë të përmbledhur, ka prapësuar si vijon:

16.1 Gjykata *nuk ka juridiksion*, pasi kërkuesi nuk është shkarkuar sipas nenit 115 të Kushtetutës. Mungesa tremujore në detyrë nuk përbën "shkelje të rëndë", ndaj neni 115 i Kushtetutës nuk zbatohet. Mandati i kryetarit të bashkisë mund të përfundojë edhe për shkaqe të tjera objektive, të ndara nga shkelja e rëndë e Kushtetutës ose e ligjeve. Edhe kur kryetari i bashkisë shkarkohet pasi është dënuar penalisht, sipas shkronjës "b" të nenit 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore, dënimi penal nuk përbën shkelje të rëndë sipas nenit 115 të Kushtetutës, pasi në të përfshihen edhe veprat penale të cilat nuk kanë të bëjnë me detyrën shtetërore. Mungesa tremujore mund të vijë edhe për shkaqe të tjera, si ato shëndetësore. Kjo mungesë është fakt objektiv dhe nuk kushtëzohet nëse është e justifikuar, e vullnetshme ose e qëllimshme. Në të kundërt ligjvënësi do ta kishte parashikuar shprehimisht si në rastin e deputetit në nenin 71 të Kushtetutës. Kryetari i bashkisë është organ monokratik me kompetenca ekzekutive dhe mungesa e tij shkakton mospërmbushjen e detyrës publike. Delegimi i kompetencave nuk bëhet në tërësi, por për një ose disa të tilla dhe vetëm për një periudhë të përkohshme të kufizuar, jo pa afat. Nuk është e rëndësishme nëse ndërprerja e mandatit konsiderohet përfundim ose shkarkim, por rëndësi ka se shkaku buron nga ligji, dhe jo nga neni 115 i Kushtetutës. Vendimi i Këshillit të Ministrave për shkarkim sipas këtij neni kushtetues ka karakter konstitutiv në vijim të një procesi hetimor administrativ, ndërsa për rastet e tjera ligjore ka karakter deklarativ fakti. Për rrjedhojë, kompetenca u përket gjykatave administrative të juridiksionit të zakonshëm.

16.2 Kërkuesi *nuk ka shteruar mjetet juridike efektive* për pretendimet që lidhen me të drejtën për proces të rregullt ligjor, në kushtet kur akti i kundërshtuar i nënshtrohet kontrollit gjyqësor dhe jo atij kushtetues.

16.3 Pretendimet për cenimin e së *drejtës për proces të rregullt ligjor* nuk qëndrojnë, pasi konstatimi i mungesës tremujore në ushtrimin e detyrës nga

këshilli bashkiak nuk kërkon hetim administrativ. Mungesa është fakt i njohur botërisht dhe objektiv. Shkarkimi nuk varet nga fakti nëse mungesa është e justifikuar ose jo, pasi mungesa cenon funksionalitetin e bashkisë. Argumenti se akti i shkarkimit është i pavlefshëm, pasi është miratuar në një mbledhje të jashtëzakonshme, është i pabazuar, pasi afatet për organizimin e mbledhjeve në Këshillin e Ministrave janë me karakter organizativ-administrativ dhe nuk diktojnë vlefshmërinë e aktit. Kërkuesi ka pasur dijeni për nismën për shkarkimin e tij nga detyra, e cila i është bërë me dije nga sekretari i këshillit bashkiak sipas ligjit. Ai ka pasur dijeni edhe për shkakun e shkarkimit dhe i është dhënë mundësia të paraqesë observacionet e tij me shkrim, nuk është penguar prej këshillit bashkiak ose Këshillit të Ministrave të marrë pjesë në mbledhje personalisht. Pamundësia e kërkuesit për të marrë pjesë në mbledhjen e këshillit bashkiak ka ardhur si rezultat i vendimeve të organeve të drejtësisë. Këshilli bashkiak dhe Këshilli i Ministrave nuk kanë shkelur asnjë afat procedural që do të sillte pavlefshmërinë e akteve të tyre.

16.4 Pretendimi për cenimin e *parimit të prezumimit të pafajësisë* është i pabazuar, pasi kërkuesi është shkarkuar për shkak të mosparaqitjes në detyrë dhe jo për faktet e procedimit penal. Pavarësisht arsyes së mungesës, shkarkimi është i detyrueshëm për efekt të ligjit.

16.5 Pretendimet për cenimin e *autonomisë vendore, shtetit të së drejtës, hierarkisë së normave dhe pabazueshmërisë së aktit të shkarkimit* nuk qëndrojnë, pasi shkarkimi nuk është bërë sipas nenit 115 të Kushtetutës, por sipas ligjit. Është i pabazuar edhe kërkimi për shfuqizimin e dekretit të Presidentit, i cili është akt i ndërvarur me vendimin e shkarkimit. Të dyja aktet janë të ligjshme, ndaj duhet të mbeten në fuqi.

17. *Subjekti i interesuar, Presidenti*, në mënyrë të përmbledhur, ka prapësuar si vijon:

17.1 Gjykata *nuk ka juridiksion* për të shqyrtuar çështjen. Neni 115 i Kushtetutës ka parashikuar garancitë kushtetuese në rastin kur shkarkimi bëhet për shkelje të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve. Vetëm në këtë rast Gjykata shqyrton aktin administrativ individual të shkarkimit dhe ai pezullohet. Në rastet e tjera të shkarkimit Gjykata nuk ka juridiksion dhe akti nuk pezullohet, pasi del jashtë përcaktimit të nenit 115 të Kushtetutës. Shkarkimi i kryetarit të bashkisë mund të bëhet edhe për raste të ndryshme nga ky nen. Këshilli bashkiak ka qartësuar se propozimi për shkarkim është bazuar vetëm në shkakun e parashikuar në shkronjën "c" të nenit 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore, pra jo për shkelje të rëndë të Kushtetutës ose ligjeve. Gjykata nuk është kompetente për të shqyrtuar dekretin e Presidentit, për rrjedhojë nuk mund të vendosë pezullimin e tij. Ligji kompetencën për kontrollin e aktit ia njeh gjykatës administrative. Gjykata mund të vendoste pezullimin e vendimit për shkarkimin nga detyra, duke e lënë pa objekt dekretin e Presidentit, por jo ta pengonte këtë të fundit në ushtrimin e kompetencave të tij. Gjykata nuk ka analizuar bazën ligjore të shkarkimit, e cila përcakton juridiksionin kushtetues dhe nëse ajo do të ishte kompetente për të gjitha rastet e shkarkimit, kjo kompetencë do të listohej në nenin 131 të Kushtetutës. Gjykata ka kapërcyer kufijtë e kompetencave që ia njeh Kushtetuta dhe ajo ka detyrimin të respektojë jurisprudencën e saj. Për rrjedhojë, Gjykata duhet të vendosë heqjen e pezullimit të dekretit dhe të urdhërojë KQZ-në për përgatitjen e zgjedhjeve në Bashkinë e Tiranës.

17.2 Kërkuesi nuk legjitimohet *ratione personae*, pasi ai nuk është shkarkuar nga Këshilli i Ministrave për shkelje të rëndë të Kushtetutës ose të ligjeve. Mbrojtja që bën Kushtetuta nuk është e përgjithshme dhe nuk vepron për çdo shkarkim. Ai nuk legjitimohet as *ratione materiae,* pasi akti i shkarkimit është akt administrativ individual, ndërsa dekreti i Presidentit një akt administrativ kolektiv, për kontrollin e të cilit Gjykata nuk është kompetente. Për rrjedhojë, dekreti nuk mund të jetë objekt shqyrtimi, pasi përcaktuese është natyra e aktit objekt shqyrtimi dhe jo efektet që ai shkakton.

III
Kërkesat paraprake

18. Subjekti i interesuar, Presidenti, në seancën plenare publike, parashtroi kërkesën paraprake për deklarimin e moskompetencës së Gjykatës për kontrollin e dekretit për caktimin e zgjedhjeve, me argumentin se ai është akt administrativ. Sipas tij, për shkak të mungesës së kompetencës, Gjykata duhet të vendosë edhe heqjen e masës së pezullimit të pjesshëm të dekretit. Ai vuri në dukje se Mbledhja e Gjyqtarëve ka vendosur pezullimin e një pjese të dekretit duke u bazuar vetëm në kërkesën e paraqitur nga kërkuesi, pa i dhënë mundësinë

Presidentit ose Këshillit të Ministrave të shpjegonin pozicionin dhe argumentet e tyre.

19. Kërkesa paraprake e Presidentit u mbështet edhe nga subjekti tjetër i interesuar, Këshilli i Ministrave, i cili parashtroi se vendimi i shkarkimit të kërkuesit nga detyra është i ligjshëm. Për këtë arsye, sipas tij, edhe dekreti i Presidentit është i ligjshëm dhe nuk duhet pezulluar.

20. Kërkuesi prapësoi, duke kërkuar rrëzimin e kërkesës. Sipas tij, Gjykata ka kompetencë për të dyja kërkimet, pasi procesi është i ndarë në dy faza: i. faza e propozimit dhe e vendimmarrjes së Këshillit të Ministrave për shkarkimin nga detyra; ii. faza e aktivizimit të Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve, i cili duhet të presë marrjen e vendimit nga Gjykata për të vepruar.

21. Gjykata vëren se pezullimi i akteve që kundërshtohen përpara saj parashikohet nga neni 45, pika 1, i Ligjit Organik të saj. Sipas kësaj dispozite, Gjykata, kryesisht ose me kërkesë të palëve, kur vlerëson se zbatimi i aktit mund të sjellë pasoja që prekin interesa shtetërorë, shoqërorë ose të individëve, sipas rastit, me vendim të Mbledhjes së Gjyqtarëve ose në seancë plenare, urdhëron pezullimin e tij. Kjo dispozitë parashikon si organ kompetent Mbledhjen e Gjyqtarëve (jashtë seancës plenare) ose Gjykatën (në seancë plenare) për të vendosur masën e pezullimit. Me fjalë të tjera, masa e pezullimit, në varësi të rrethanave faktike të rastit dhe pasojave eventuale, mund të vendoset në çdo moment kohor, përfshirë momentin kur sapo është vendosur kalimi i çështjes për shqyrtim në seancë plenare. Kjo do të thotë se kur rrethanat faktike të rastit tregojnë për pasoja urgjente të paripërueshme, Mbledhja e Gjyqtarëve mund të vendosë pezullimin e aktit edhe vetëm mbi bazën e akteve të paraqitura nga kërkuesi, pa pritur shpjegimet nga subjektet e interesuara, siç ka ndodhur edhe në rastin konkret. Këtë qasje Gjykata e ka mbajtur edhe në raste të tjera të mëparshme, të shqyrtuara ndër vite (*shih vendimet nr. 5, datë 13.2.2024; nr. 2, datë 18.1.2017; nr. 33, datë 8.6.2016, të Gjykatës Kushtetuese*).

22. Gjykata thekson se masa e pezullimit ka natyrë të përkohshme dhe mund të hiqet në çdo fazë të shqyrtimit të çështjes, ndaj pozicioni i subjektit të interesuar që ka nxjerrë aktin mund të mbrohet përmes kërkesave që mund të paraqiten në çdo kohë, së bashku me argumentet në favor të tyre. Në funksion të këtij qëllimi, Ligji Organik i Gjykatës parashikon disa garanci, të tilla si: vendimi për masën e pezullimit i njoftohet organit që ka nxjerrë aktin, si dhe bëhet publikimi i tij (*neni 45, pika 2*); pjesëmarrësit në procesin kushtetues kanë të drejtë të paraqesin kërkesa dhe të kundërshtojnë kërkesat e palëve të tjera (*neni 43/b, pika 1, shkronjat "d" dhe "ë"*); Gjykata në çdo fazë të shqyrtimit të çështjes mund të heqë masën e pezullimit (*neni 45, pika 3*). Në të njëjtën linjë, Rregullorja për Procedurat Gjyqësore të Gjykatës parashikon se në rastet e vendosjes së masës së pezullimit, data e seancës plenare caktohet në datën më të afërt të mundshme (*neni 27, pika 3*), si një garanci e përshpejtimit të gjykimit kushtetues, e cila është përmbushur në rastin konkret.

23. Duke iu kthyer argumentit të subjektit të interesuar se dekreti ka natyrë administrative, ndaj shqyrtimi i tij nuk është në juridiksionin kushtetues, Gjykata çmon se ai (argumenti) është i lidhur ngushtë me thelbin e mosmarrëveshjes objekt gjykimi, ndaj do të shprehet për të me vendimin përfundimtar. Për këtë arsye, Gjykata vendosi rrëzimin e kërkesës paraprake të Presidentit dhe vijoi me gjykimin e çështjes.

IV
Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për juridiksionin e Gjykatës

24. Gjykata vëren se çështja e parë e debatuar nga palët ka të bëjë me juridiksionin për shqyrtimin e vendimit të shkarkimit nga detyra të kërkuesit dhe të dekretit të Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve. Si kërkuesi, ashtu edhe subjektet e interesuara pranuan se në parim Gjykata, sipas nenit 115 të Kushtetutës, ka juridiksion për të shqyrtuar ankimin e kryetarit të bashkisë ndaj vendimit të Këshillit të Ministrave për shkarkimin nga detyra për shkak të shkeljeve të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve. Megjithatë, nisur nga fakti se kërkuesi është shkarkuar për shkak të mungesës në detyrë për tre muaj të pandërprerë, palët mbajtën qëndrime të kundërta për juridiksionin. Kërkuesi parashtroi se kontrolli i akteve të kundërshtuara (vendimit të shkarkimit dhe dekretit të Presidentit) i përket juridiksionit kushtetues, ndërsa dy subjektet e interesuara prapësuan se kontrolli i këtyre akteve i përket juridiksionit të gjykatave të zakonshme administrative.

25. Konkretisht, kërkuesi pretendoi se juridiksioni kushtetues buron nga neni 115 i

Kushtetutës, që parashikon procedurën dhe shkaqet e shkarkimit të kryetarit të bashkisë, të drejtën e ankimit në Gjykatë dhe veprimet e Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve. Sipas tij, Ligji për Qeverisjen Vendore ka dalë në bazë dhe për zbatim të nenit 115 të Kushtetutës, ndaj të tria hipotezat e parashikuara në nenin 62, në shkronjat "a", "b" dhe "c", të ligjit zbërthejnë nocionin kushtetues të "shkeljes së rëndë". Një interpretim i kundërt, sipas tij, e bën normën ligjore antikushtetuese, cenon parimin e epërsisë së Kushtetutës dhe passjell mundësinë që nëpërmjet një akti ligjor ose nënligjor t'i hiqet Gjykatës një kompetencë që ia ka dhënë Kushtetuta. Sipas kërkuesit, kushtetutëbërësi ka parashikuar të drejtën për t'u ankuar drejtpërdrejt në Gjykatë, në mënyrë që të shmanget procesi i gjatë dhe i fragmentarizuar.

26. Subjekti i interesuar, Këshilli i Ministrave, prapësoi se Gjykata nuk ka juridiksion për shqyrtimin e çështjes, pasi shkarkimi i kërkuesit është bazuar në nenin 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore. Mungesa tremujore në detyrë nuk përbën shkelje të rëndë që lidhet me funksionin e kryetarit të bashkisë, ndaj neni 115 i Kushtetutës nuk zbatohet. Sipas tij, jurisprudenca kushtetuese i trajton rastet e shkarkimit të ndara dhe të ndryshme nga njëri-tjetri, ndërsa nocioni "shkelje e rëndë" nuk gjendet në të gjitha dispozitat e Ligjit të Qeverisjes Vendore. Mandati i kryetarit të bashkisë nuk përfundon vetëm me shkarkim për shkelje të rënda, sipas nenit 115 të Kushtetutës, por edhe për arsye të tjera objektive dhe të ndara nga shkelja e rëndë. Për rrjedhojë, sipas Këshillit të Ministrave, kontrolli i vendimit të shkarkimit është në kompetencë të gjykatave administrative.

27. Edhe subjekti tjetër i interesuar, Presidenti, prapësoi se Gjykata nuk ka juridiksion për të shqyrtuar çështjen, pasi neni 115 i Kushtetutës ka parashikuar garancitë kushtetuese vetëm në rastin kur shkarkimi bëhet për shkelje të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve. Sipas tij, propozimi i shkarkimit është bërë vetëm për shkak të mungesës në detyrë, pra jo për shkelje të rëndë të Kushtetutës ose ligjeve. Po ashtu, sipas Presidentit, Gjykata ka kapërcyer kufijtë e kompetencave që ia njeh Kushtetuta kur ka pezulluar dekretin. Ajo ka detyrimin të respektojë jurisprudencën e saj, me të cilën ka pranuar se: dekreti i Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve është akt administrativ individual, pasi ka për objekt vetëm caktimin e datës së zgjedhjeve për Kuvendin e Shqipërisë; kur kryetari i bashkisë shkarkohet për shkaqe të ndryshme nga ato të nenit 115 të Kushtetutës, kompetenca u përket gjykatave të zakonshme administrative.

28. Nisur nga qëndrimet e kundërta të palëve, Gjykata vëren se çështja parësore që shtrohet për zgjidhje ka të bëjë me juridiksionin kushtetues. Në kontekstin e këtij gjykimi, zgjidhja e juridiksionit kërkon t'i jepet përgjigje pyetjes që ka të bëjë me hapësirën e kompetencës së Gjykatës në rastin e shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë, në dy drejtime: i. nëse kjo kompetencë ushtrohet apo jo në çdo rast shkarkimi të kryetarit të bashkisë, pavarësisht shkakut që është referuar në vendimin e shkarkimit; ii. nëse kjo kompetencë ushtrohet apo jo edhe për dekretin e caktimit të zgjedhjeve vendore për plotësimin e vakancës së krijuar nga shkarkimi i kryetarit të bashkisë.

29. Gjykata ka pohuar se juridiksioni kushtetues e merr përcaktimin e natyrës dhe kufijve drejtpërdrejt nga neni 124 i Kushtetutës, sipas të cilit ajo zgjidh mosmarrëveshjet kushtetuese dhe bën interpretimin përfundimtar të saj. Kjo dispozitë kushtetuese përcakton funksionin themelor të saj, që lidhet me dhënien e drejtësisë kushtetuese nëpërmjet interpretimit përfundimtar të normës kushtetuese, ndërkohë që juridiksioni kushtetues detajohet në dispozitat e tjera të Kushtetutës, ku veçanërisht neni 131 i saj parashikon kompetencën kushtetuese sipas natyrës së çështjes, por pa u kufizuar në të, për sa kohë që Gjykata ka për detyrë të vendosë edhe për çështje që janë të parashikuara shprehimisht në norma të tjera kushtetuese *(shih vendimet nr. 1, datë 23.1.2023; nr. 38, datë 9.12.2022; nr. 36, datë 4.11.2021, të Gjykatës Kushtetuese).*

30. Gjykata vëren se një prej kompetencave të parashikuara përtej listës së nenit 131 të Kushtetutës është ajo e nenit 115. Sipas këtij neni, Gjykata ka kompetencë të shqyrtojë dhe të vendosë për ankimin e paraqitur nga organi i zgjedhur vendor, kur ai shpërndahet ose shkarkohet nga Këshilli i Ministrave për shkelje të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve. Ndërsa në pikën 3 të nenit 115 parashikohet se Presidenti cakton (me dekret) datën e zgjedhjeve në njësinë vendore përkatëse kur nuk ushtrohet e drejta e ankimit ose kur Gjykata e lë në fuqi vendimin e Këshillit të Ministrave për shpërndarjen ose shkarkimin e organit të zgjedhur vendor.

31. Në jurisprudencën kushtetuese është pohuar se vendimi për shkarkimin nga detyra të organit të qeverisjes vendore është akt administrativ individual. Në rastin e shkarkimit nga detyra të organit të qeverisjes vendore, kushtetutëbërësi, në mënyrë që t'u japë garanci më të mëdha në ushtrimin e detyrës këtyre organeve, në nenin 115, pika 2, të Kushtetutës ka parashikuar të drejtën e tyre për t'u ankuar drejtpërdrejt në Gjykatë, si një përjashtim nga rregulli i përgjithshëm sipas të cilit ajo shqyrton drejtpërdrejt vetëm kushtetutshmërinë e akteve me karakter normativ *(shih vendimet nr. 24, datë 23.3.2017; nr. 67, datë 11.11.2016; nr. 32, datë 10.7.2013, të Gjykatës Kushtetuese*). Gjithashtu, Gjykata ka pohuar se shkarkimi nga detyra ose shpërndarja e organeve të qeverisjes vendore është një masë ndërhyrjeje që ushtrohet mbi këto organe nga qeverisja qendrore, për rrjedhojë procedura dhe kriteret e përcaktuara nga neni 115 i Kushtetutës duhet të zbatohen në funksion të autonomisë vendore (*shih vendimin nr. 25, datë 10.5.2021, të Gjykatës Kushtetuese*).

32. Duke iu referuar përmbajtjes së debatit të zhvilluar gjatë procesit të hartimit të Kushtetutës, Gjykata konstaton se kjo kompetencë i është dhënë asaj për dy arsye. *Së pari*, kjo kompetencë lidhet me mbrojtjen e autonomisë vendore. Në këtë kuptim, hartuesit e Kushtetutës janë shprehur se ajo (Kushtetuta) duhet të garantojë imunitetin e të zgjedhurit vendor dhe statusin e tij. Motivet e shkarkimit duhet të jenë të bazuara, pra të jetë shkelur Kushtetuta, ligjet dhe aktet e tjera. Mbrojtja e autonomisë vendore, nga e cila rrjedh edhe mbrojtja e statusit të të zgjedhurit të pushtetit lokal, duhet të garantohet në Kushtetutë, duke përfshirë edhe të drejtën për t'u ankuar në instancat gjyqësore. Statusi i të zgjedhurit lokal duhet të garantohet me ligj sipas nenit 7 të Kartës Evropiane të Autonomisë Vendore (*shih faqet 548–550 dhe 558 të Debatit Kushtetues, vëllimi I*). *Së dyti*, kjo kompetencë i është dhënë Gjykatës për të siguruar shpejtësinë e shqyrtimit të ankimit për të siguruar të drejtat e zgjedhësve dhe legjitimitetin demokratik të organeve të pushtetit vendor. Në këtë kuptim, hartuesit e Kushtetutës janë shprehur se kur kryetari i një bashkie ka bërë shkelje të ndryshme, ka shkelur ligjin ose Kushtetutën, duhet të ketë rrugë të shpejta për të marrë masa për riparimin e gjendjes (*shih faqet 548–550 dhe 558 të Debatit Kushtetues, vëllimi I*). Konfliktet ndërmjet pushtetit qendror dhe atij lokal i nënshtrohen shqyrtimit gjyqësor kushtetues. Në mbështetje edhe të mendimit të Komisionit të Venecies, vendimi përfundimtar për shpërndarjen duhet t'i lihet Gjykatës (*shih faqet 116 dhe 320 të Debatit Kushtetues, vëllimi II*).

33. Nën dritën e standardeve të mësipërme, Gjykata thekson se, sipas nenit 109 të Kushtetutës, kryetari i bashkisë është organi ekzekutiv i qeverisjes vendore, i cili zgjidhet drejtpërdrejt nga qytetarët. Si i tillë, ai e ushtron veprimtarinë bazuar në parimin e autonomisë vendore, të garantuar nga neni 13 i Kushtetutës dhe neni 2 i Kartës Evropiane të Autonomisë Vendore. Ashtu siç ka pohuar Gjykata, qeverisja vendore nënkupton të drejtën e njerëzve në bashkësinë e caktuar territoriale që në mënyrë të pavarur të qeverisin punët e tyre nëpërmjet organeve të cilat i zgjedhin vetë ose në mënyrë të drejtpërdrejtë. Pushteti vendor ushtrohet nëpërmjet parimit kushtetues të autonomisë vendore dhe kushtëzon ekzistencën e një pushteti vetëqeverisës vendor, sipas koncepteve të përparuara të organizimit të shtetit demokratik (*shih vendimin nr. 37, datë 12.6.2015, të Gjykatës Kushtetuese*).

34. Gjykata evidenton se formula kushtetuese e shkarkimit nga detyra e kryetarit të bashkisë prej Këshillit të Ministrave, e parashikuar nga neni 115 i Kushtetutës, në thelb është mbikëqyrje administrative e pushtetit qendror ndaj veprimtarisë së pushtetit vendor, e cila garanton që ajo veprimtari të përmbushet në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet. Për këtë arsye, çështja e shkarkimit të kryetarit të bashkisë nga Këshilli i Ministrave nuk përbën procedim administrativ ndaj një individi të thjeshtë, por ndaj një organi kushtetues autonom, që ka marrë legjitimitet demokratik përmes zgjedhjeve të përgjithshme, të drejtpërdrejta dhe me votim të fshehtë. Mënyra e zgjedhjes së kryetarit të bashkisë lidhet jo vetëm me të drejtën individuale të kryetarit të bashkisë për t'u zgjedhur, por edhe me të drejtën themelore të qytetarëve për të zgjedhur. Në këtë kuptim, nuk është e rastit që neni 115 i Kushtetutës, kur parashikon procesin e shkarkimit, i referohet literalisht organit të shkarkuar, duke mos e trajtuar si individ atë. Për pasojë, ankimi kushtetues i kryetarit të bashkisë ndaj vendimit të shkarkimit përbën mekanizëm mbrojtës të organit kushtetues.

35. Nga kjo pikëpamje, garancia kushtetuese e ankimit të organit të zgjedhur përbën element thelbësor të autonomisë vendore dhe të balancimit të pushteteve, duke siguruar mbrojtje efektive ndaj ndërhyrjeve që cenojnë funksionimin e tyre. Fakti që

Kushtetuta ka përcaktuar shprehimisht shkaqet e shkarkimit (shkelje të rënda të Kushtetutës dhe ligjeve), nënkupton se ligji nuk mund të krijojë shkaqe të reja, duke dalë përtej parashikimit kushtetues. Në këtë kuptim, neni 115 i Kushtetutës është një dispozitë me karakter material dhe procedural, që përcakton në mënyrë taksative rastet se kur mund të shkarkohet organi i zgjedhur i njësisë së qeverisjes vendore. Ekzistenca e shkaqeve kushtetuese për shkarkim përbën garanci të shtuar për ushtrimin e lirë të funksioneve që kryejnë të zgjedhurit me votë të drejtpërdrejtë.

36. Nën këtë optikë, Gjykata thekson se është ajo që ka kompetencën për të kontrolluar vendimin e Këshillit të Ministrave për shkarkimin e organit të zgjedhur drejtpërdrejt, bazueshmëria në Kushtetutë dhe ligj e të cilit vlerësohet vetëm prej saj, si autoriteti i cili thotë fjalën e fundit. Për rrjedhojë, parashikimet e bëra në Ligjin për Qeverisjen Vendore nuk mund të interpretohen dhe të zbatohen si mekanizma që lejojnë shmangien ose rrudhjen e mbrojtjes kushtetuese të organit të qeverisjes vendore, pasi ligji nuk mund të ketë epërsi ndaj Kushtetutës. Kjo do të thotë se nuk mund të ekzistojnë dy lloje të shkarkimit të organit të zgjedhur vendor, ai "ligjor" dhe "kushtetues". Shkarkimi nga detyra, duke u parashikuar shprehimisht nga neni 115, pikat 1 dhe 2, të Kushtetutës, është koncept kushtetues dhe si i tillë përjashton krijimin me ligj të konceptit ligjor.

37. Gjykata vëren se Këshilli i Ministrave në vendimin e shkarkimit ka përdorur si bazë ligjore nenin 100 të Kushtetutës dhe nenin 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore, duke mos iu referuar nenit 115 të Kushtetutës. Ndërsa në relacionin shoqërues të vendimit të shkarkimit është shënuar se për sa kohë shkarkimi bazohej në shkronjën "c", të nenit 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore dhe jo në nenin 115 të Kushtetutës, i shkarkuari mund t'i drejtohej vetëm gjykatës administrative, ndaj ankimi eventual në gjykatën e zakonshme nuk pezullonte (*ipso jure*) efektet e tij. Në këtë pikë, Gjykata rithekson se kur ajo kontrollon aktet e pushtetit publik, vlerëson jo vetëm referencën ligjore të cituar, por edhe përmbajtjen e aktit në drejtim të çështjeve që ai vetë ka rregulluar, ndaj referenca ligjore e aktit ose mungesa e saj nuk ndikon në kontrollin kushtetues (*shih vendimet nr. 29, datë 2.7.2021; nr. 4, datë 15.2.2021, të Gjykatës Kushtetuese*).

38. Nën dritën e sa më sipër, Gjykata evidenton se shkronja "c" e nenit 62 të Ligjit për Qeverisjen Vendore nuk mund të përdoret si bazë ligjore për të shmangur të drejtën e ankimit kushtetues të të zgjedhurit vendor dhe kompetencën e Gjykatës për të kontrolluar vendimin e shkarkimit. Çdo interpretim i kundërt do të sillte zvogëlimin e mbrojtjes kushtetuese të organit të qeverisjes vendore dhe do të ishte në kundërshtim me parimin e epërsisë së Kushtetutës. Kjo e fundit nuk ka pasur për qëllim që të autorizojë ligjvënësin të parashikojë me ligj rastet e tjera të shkarkimit, përveç atyre të parashikuara në nenin 115 të saj. Mungesa e autorizimit ligjor në këtë dispozitë tregon qartazi se qëllimi i kushtetutëbërësit ka qenë që mbrojtja e të zgjedhurit me votë të realizohet drejtpërdrejt dhe ekskluzivisht nëpërmjet kontrollit kushtetues. Gjykata rithekson se atë që nuk ka dashur ta bëjë Kushtetuta, nuk mund ta bëjë ligji (*shih vendimet nr. 10, datë 26.2.2015; nr. 25, datë 15.12.2008; nr. 212, datë 29.12.2002, të Gjykatës Kushtetuese*). Në të kundërt ekziston mundësia e kufizimit me ligj të garancive kushtetuese të organit të zgjedhur të qeverisjes vendore, çka, në thelb, kufizon vetë kompetencën e Gjykatës.

39. Lidhur me prapësimin e subjekteve të interesuara se Gjykata edhe më parë e ka përjashtuar juridiksionin e saj për kontrollin e mbarimit para kohe të mandatit të kryetarit të bashkisë *(shih vendimin nr. 24, datë 23.3.2017, të Gjykatës Kushtetuese)*, duhet vënë në dukje se ai rast lidhej me një proces të ndryshëm kushtetues, konkretisht me procesin e dekriminalizimit, të parashikuar nga nenet 6/1 dhe 179/1 të Kushtetutës, sipas të cilave mandati kushtetues mbaron nëse funksionari është dënuar me burgim me vendim përfundimtar të formës së prerë për kryerjen e një krimi. Ndërsa në të gjitha rastet e tjera të shkarkimit, Gjykata ka pranuar juridiksionin e saj për shqyrtimin e ankimeve kundër vendimeve të Këshillit të Ministrave për shkarkimin nga detyra të organeve të zgjedhura drejtpërdrejt të njësisë së qeverisjes vendore. Në këtë kuptim, Gjykata çmon se argumenti i subjekteve të interesuara për mungesën e juridiksionit kushtetues, që bazohet në atë rast të jurisprudencës kushtetuese, nuk qëndron dhe nuk duhet të merret në konsideratë.

40. Në përmbledhje të argumenteve të mësipërme, Gjykata çmon se procesi i shkarkimit të kryetarit të bashkisë ngërthen në vetvete parime

themelore kushtetuese të ndarjes së pushteteve dhe mënyrës së ushtrimit të tyre, ndaj kontrolli i vendimit të shkarkimit, pavarësisht shkakut të referuar në të, i përket kompetencës së saj. Rrjedhimisht, kompetenca e Gjykatës për të shqyrtuar ankimin ndaj shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë ushtrohet në çdo rast, pavarësisht shkakut që është referuar në vendimin e shkarkimit.

41. Në kushtet kur Gjykata vlerëson se ka juridiksion për të shqyrtuar ankimin e kërkuesit ndaj vendimit të Këshillit të Ministrave, kontrollit të saj do t'i nënshtrohet edhe dekreti i Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve, për shkak të lidhjes funksionale që ekziston midis këtyre dy akteve. Nga përmbajtja e nenit 115 të Kushtetutës është e qartë se vendimi i shkarkimit të organit të zgjedhur vendor dhe dekreti për caktimin e datës së zgjedhjeve janë akte të njëpasnjëshme në procedurën e zgjedhjes së organit të ri vendor në vendin vakant të krijuar nga shkarkimi. Ato janë akte të pushtetit publik, të cilat ndonëse nuk kanë karakter normativ, janë të integruara në të njëjtën normë kushtetuese dhe i shërbejnë të njëjtit qëllim kushtetues, atij të legjitimitetit demokratik të organit të zgjedhur vendor. Për rrjedhojë, këto dy akte kanë lidhje funksionale me njëri-tjetrin, ndaj kontrolli i tyre nuk mund të ndahet. Ashtu siç me të drejtë ka parashtruar kërkuesi, lidhja ndërmjet dy akteve është e natyrës shkak-pasojë, ndaj Gjykata çmon se kontrolli i tyre veçmas nga juridiksione të ndryshme do të dëmtonte jo vetëm vërtetimin e fakteve të mosmarrëveshjes, por do të rrezikonte edhe koherencën e akteve juridike. Për rrjedhojë, kur Gjykata shqyrton ankimin ndaj vendimit të shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë, ajo ka kompetencë për të shqyrtuar edhe dekretin e caktimit të zgjedhjeve vendore për plotësimin e vakancës së krijuar nga kryetari i shkarkuar.

42. Në këto rrethana, Gjykata do të vijojë me analizimin e legjitimimit të kërkuesit për vënien në lëvizje të kontrollit kushtetues sipas objektit.

B. Për legjitimimin e kërkuesit

43. Neni 115 i Kushtetutës, në pikat 1 dhe 2 të tij, parashikon se organi i zgjedhur drejtpërdrejt i njësisë qeverisëse vendore, mund të shkarkohet nga Këshilli i Ministrave për shkelje të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve dhe se ai mund të ankohet për këtë shkarkim në Gjykatë brenda 15 ditëve.

44. Në çështjen konkrete, Gjykata vëren se kërkuesi, në cilësinë e kryetarit të bashkisë, ka kundërshtuar vendimin e shkarkimit të tij nga detyra, si dhe dekretin e caktimit të datës së zgjedhjeve në bashkinë që ai drejtonte. Për rrjedhojë, duke ritheksuar edhe lidhjen funksionale që ekziston midis dy akteve të kundërshtuara (*shih paragrafin 41 të vendimit*), Gjykata çmon se kërkuesi e justifikon interesin në çështjen e parashtruar, ndaj legjitimohet *ratione personae*.[2]

45. Për sa i takon shterimit të mjeteve juridike, Gjykata thekson se në rastin e ankimit të organit të zgjedhur vendor ndaj vendimit të shkarkimit, në ndryshim nga sa parashtrojnë subjektet e interesuara, organi i shkarkuar e paraqet ankimin drejtpërdrejt në Gjykatë, sipas nenit 115, pika 2, të Kushtetutës, pa pasur detyrimin për të shteruar paraprakisht mjete të tjera juridike. Për shkak të lidhjes funksionale që dekreti për caktimin e datës së zgjedhjeve ka me vendimin e shkarkimit, Gjykata vlerëson se edhe për këtë akt të pushtetit publik (dekretit) nuk ka nevojë të ndiqen rregullat për shterimin e mjeteve në gjykatën administrative, sipas nenit 131, pika 1, shkronja "f", të Kushtetutës.

46. Për sa i takon legjitimimit *ratione temporis*, kërkuesi është shkarkuar nga detyra në datën 25.9.2025, ndërsa ankimin kushtetues e ka paraqitur në datën 29.9.2025, pra brenda afatit kushtetues 15-ditor.

47. Në datën 20.10.2025, kërkuesi ka paraqitur shtesë të shkaqeve të ankimit, duke ngritur pretendime të reja për procedurën e shkarkimit. Ai shpjegoi në seancë plenare se shkaqet e reja janë paraqitur në momentin që pati mundësinë të njihej me përmbajtjen e akteve të kundërshtuara. Aktet atij iu vunë në dispozicion nga Gjykata dhe Presidenti, pasi çështja kishte kaluar për shqyrtim në seancë plenare.

48. Gjykata ka pohuar se, në mbështetje të nenit 1, pika 2, të Ligjit Organik të saj dhe nenit 185 të

[2] Gjyqtaret Holta Zaçaj dhe Sonila Bejtja vlerësuan se kërkuesi nuk legjitimohet *ratione personae* për pretendimin e cenimit të së drejtës për proces të rregullt për shkak të mënyrës së votimit në këshillin bashkiak, me arsyetimin se kërkuesi nuk është mbartës i së drejtës që pretendon se i është cenuar, pasi ajo u takon anëtarëve të këtij këshilli. Po kështu, kërkuesi nuk legjitimohet as për argumentin se mbledhja në Këshillin e Ministrave është zhvilluar me urgjencë dhe në mungesë të pranisë fizike të anëtarëve të tij, pasi ai nuk ka arritur të provojë interesin e drejtpërdrejtë, në kushtet kur kjo e drejtë u përket anëtarëve të këtij këshilli.

Kodit të Procedurës Civile, shkaqet e ankimit kushtetues mund të ndryshohen (shtohen ose pakësohen) deri në momentin që vendoset kalimi i çështjes për shqyrtim në seancë plenare (*shih vendimin nr. 63, datë 20.11.2023, të Gjykatës Kushtetuese*). Megjithatë, në rastin konkret, ekzistojnë disa rrethana specifike, të cilat standardin e mësipërm e bëjnë të pazbatueshëm, pasi do e shndërronin ankimin kushtetues në një mjet iluzor. Këto rrethana kanë të bëjnë me: i. përshpejtimin e gjykimit kushtetues për shkak të interesit të lartë publik, ku duhet vënë në dukje se shqyrtimi paraprak i çështjes konkrete ka zgjatur gjithsej 10 ditë nga regjistrimi i ankimit; ii. izolimin e kërkuesit për shkak të masës së sigurimit të arrestit në burg, që siç ka pohuar Gjykata në raste të tjera sjell pengesa në respektimin e afatit (*shih vendimin nr. 14, datë 21.6.2022, të Gjykatës Kushtetuese*); iii. padijeninë e kërkuesit për aktet, pasi njëri prej pretendimeve të kërkuesit lidhet me të drejtën për t'u dëgjuar dhe mbrojtur, bazuar në argumentin se gjatë procedurës së shkarkimit nuk iu komunikuan aktet. Në vlerësim tërësor të këtyre rrethanave, Gjykata çmon se përjashtimisht në rastin konkret kërkuesi legjitimohet *ratione temporis* edhe për shkaqet e reja të ankimit.

49. Në drejtim të legjitimimit *ratione materiae*, Gjykata vëren se kërkuesi ka pretenduar, ndër të tjera, cenimin e parimit të prezumimit të pafajësisë, mbështetur në argumentin se është konsideruar fajtor pa një vendim të formës së prerë dhe masa e sigurimit personal është përdorur si bazë faktike për ta shkarkuar atë nga detyra, ndonëse paraburgimi nuk mund të prodhojë *ipso facto* ndërprerje të mandatit. Po kështu, shprehet kërkuesi, ai është paragjykuar dhe ndaj tij është presupozuar një sjellje e fajshme. Lidhur me këtë pretendim, në përfundim të diskutimeve, Gjykata nuk arriti numrin e kërkuar të votave për vendimmarrje, sipas parashikimeve të nenit 133, pika 2, të Kushtetutës, të detajuar edhe në nenin 72, pika 2, të Ligjit Organik të Gjykatës, për rrjedhojë ai nuk mund të merret në shqyrtim. Konkretisht, sipas njërit qëndrim, parimi i prezumimit të pafajësisë gjen zbatim në rastin e procedurave të dyfishta (procedim penal dhe procedim administrativ), të cilat zhvillohen paralelisht. Në kontekstin e rrethanave të çështjes konkrete, ky pretendim është i lidhur ngushtësisht me atë për shkaqet antikushtetuese të shkarkimit, ndaj duhet shqyrtuar në themelin e tij.[3] Ndërsa sipas qëndrimit tjetër, ky parim përbën garanci kushtetuese për çështje të natyrës penale, ndaj për këtë shkak në një proces administrativ si rasti konkret nuk gjen zbatim.[4]

50. Për sa u takon pretendimeve të tjera të kërkuesit, Gjykata rithekson se kur vihet në lëvizje nga organi i zgjedhur vendor, që ankohet ndaj vendimit të Këshillit të Ministrave për shkarkimin e tij nga detyra, ajo kontrollon nëse gjatë procesit disiplinor administrativ është garantuar përpara çdo organi, pavarësisht nga instanca dhe rëndësia e tij, e drejta për proces të rregullt ligjor. Ajo e bën këtë shqyrtim si nga pikëpamja e faktit, ashtu dhe nga pikëpamja e interpretimit dhe zbatimit të ligjit material e procedural (*shih vendimet nr. 25, datë 10.5.2021; nr. 32, datë 10.7.2013; nr. 29, datë 27.6.2013, të Gjykatës Kushtetuese).*

51. Duke pasur parasysh se e drejta për proces të rregullt nuk kufizohet vetëm në procesin gjyqësor, por përfshin edhe atë me karakter administrativ, Gjykata do ta analizojë themelin e çështjes në kuadër të së drejtës për proces të rregullt ligjor të lidhur me masën e shkarkimit nga detyra. Në këtë pikë Gjykata thekson se shqyrtimi dhe vlerësimi i çështjes është i kufizuar vetëm në kontrollin kushtetues të procesit administrativ të shkarkimit të kërkuesit nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës, pra jo me procesin penal të regjistruar në ngarkim të tij.

C. Për themelin e pretendimeve

C.1 Për të drejtën për proces të rregullt ligjor të shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë

52. Kërkuesi ka pretenduar se masa e shkarkimit të tij nga detyra është rezultat i një procesi të parregullt ligjor, duke evidentuar një sërë parregullsish procedurale. Sipas tij, ai nuk është informuar zyrtarisht për kohën, materialet e shqyrtuara (shkaqet e shkarkimit) dhe për të drejtën për t'u dëgjuar në mbledhjet e këshillit bashkiak dhe të Këshillit të Ministrave, ku u miratua propozimi dhe më pas, shkarkimi nga detyra. Atij nuk i është kërkuar sqarimi ose paraqitja e provave lidhur me shkeljet e pretenduara, ndaj vendimi është bazuar vetëm në argumentet e njërës palë. Votimi në këshillin bashkiak është bërë i hapur, në shkelje të rregullores. Këshilli i Ministrave është mbledhur në

[3] Votuan sipas këtij qëndrimi gjyqtarët Marsida Xhaferllari, Fiona Papajorgji, Sandër Beci dhe Ilir Toska.

[4] Votuan sipas këtij qëndrimi gjyqtarët Holta Zaçaj, Sonila Bejtja, Genti Ibrahimi dhe Marjana Semini.

mbledhje të jashtëzakonshme dhe pa respektuar afatet ligjore. Po kështu, sipas kërkuesit, akti i shkarkimit bie ndesh me Kushtetutën për sa kohë mungesa e tij në detyrë është e shkaktuar nga rrethana objektive dhe nuk përbën shkelje të rëndë. Në thelb, shkaku i përdorur për shkarkim nuk lidhet me mungesën e dëshirës së tij për të mos u paraqitur në detyrë, por me arsyen objektive të masës së sigurimit të arrestit në burg. Ndërkohë, ai i ka deleguar kompetencat për drejtimin e bashkisë, duke vijuar ushtrimin e detyrës së tij. Sipas kërkuesit, këshilli bashkiak dhe Këshilli i Ministrave nuk kanë bërë asnjë analizë për të përcaktuar sjelljen si shkelje të rëndë në raport me pasojat për komunitetin dhe qëndrimin subjektiv të tij, si dhe nuk e kanë ndërlidhur rrethanën e paraburgimit me ndonjë sjellje që mund të kualifikohet si shkelje e rëndë e ligjit. Shkarkimi nga detyra është bazuar në një shkak ekstraligjor dhe mbi bazën e orientimeve politike. Këshilli i Ministrave në nxjerrjen e vendimit për shkarkimin nga detyra ka zëvendësuar vullnetin e zgjedhësve me diskrecionin ekzekutiv pa asnjë bazë juridike. Ai nuk ka respektuar parimin e proporcionalitetit midis ndërhyrjes dhe qëllimit që kërkohej të arrihej.

53. Subjekti i interesuar, Këshilli i Ministrave, ka prapësuar se kërkuesi është informuar nga sekretari i këshillit bashkiak për mbledhjen e këshillit bashkiak, shkakun e shkarkimit dhe mundësinë për të paraqitur observacionet me shkrim. Kërkuesi nuk është penguar prej këshillit bashkiak ose Këshillit të Ministrave të marrë pjesë në mbledhje personalisht, por pamundësia ishte rezultat i vendimeve të organeve të drejtësisë për masën e sigurimit të arrestit në burg. Këshilli bashkiak dhe Këshilli i Ministrave nuk kanë shkelur asnjë afat procedural që do të sillte pavlefshmërinë e akteve të tyre. Afatet ligjore të mbledhjes së Këshillit të Ministrave janë me karakter organizativo-administrativ dhe nuk diktojnë vlefshmërinë e vendimit të shkarkimit nga detyra. Sipas Këshillit të Ministrave, konstatimi i mungesës tremujore në ushtrimin e detyrës nga këshilli bashkiak është rrethanë objektive dhe nuk kërkon hetim administrativ, pasi është fakt i njohur botërisht. Vendimi i Këshillit të Ministrave për shkarkimin nga detyra ka karakter konstitutiv dhe është në vijim të një procesi hetimor administrativ, ndërsa për rastet e tjera të parashikuara në ligj ka karakter deklarativ dhe konstatim fakti. Shkarkimi nuk varet nga fakti nëse mungesa është e justifikuar ose jo, por është rezultat i faktit se mungesa cenon funksionalitetin e bashkisë. Sipas Këshillit të Ministrave, kryetari i bashkisë është organ monokratik me kompetenca ekzekutive dhe mungesa e tij sjell si pasojë mospërmbushjen e detyrës publike. Delegimi i kompetencave nuk bëhet në tërësi dhe pa afat, por për një ose disa kompetenca dhe vetëm për një periudhë të përkohshme.

54. Gjykata ka pohuar se gjykimi, i cili ka për objekt shkarkimin nga detyra të organeve të qeverisjes vendore, është gjykim në themel i çështjes. Gjykata, si organ kontrolli, për të çmuar shkeljen e rëndë të Kushtetutës ose ligjit heton dhe gjykon në themel çështjen, ashtu siç do të vepronte një gjykatë e sistemit gjyqësor të zakonshëm *(shih vendimet nr. 15, datë 8.6.2009; nr. 22, datë 7.10.2008; nr. 39, datë 29.12.2005, të Gjykatës Kushtetuese)*. Gjykimi i çështjeve të tilla ka për objekt një akt administrativ me karakter individual, kushtetutshmërinë dhe ligjshmërinë e të cilit e shqyrton drejtpërdrejt Gjykata (*shih vendimet nr. 37, datë 25.7.2013; nr. 32, datë 10.7.2013; nr. 29, datë 27.6.2013, të Gjykatës Kushtetuese)*.

55. Nga pikëpamja e kushtetutshmërisë Gjykata është ndalur tek e drejta për proces të rregullt ligjor, duke theksuar se ajo nuk është e kufizuar vetëm në procesin gjyqësor, por edhe në atë me karakter disiplinor administrativ. Çdo organ i pushtetit publik, gjatë ushtrimit të funksionit të tij kushtetues e ligjor, është i detyruar të respektojë standardet e gjithëpranuara demokratike, të cilat kanë gjetur pasqyrimin e tyre në Kushtetutë. Njohja paraprake e personit, ndaj të cilit kërkohet të merret masa e shkarkimit, me materialet që e ngarkojnë atë me përgjegjësi, respektimi i së drejtës për t'u dëgjuar dhe mbrojtur, si me anën e dhënies së sqarimeve paraprake, ashtu edhe gjatë shqyrtimit të çështjes, janë disa nga elementet bazë që garantojnë të drejtën kushtetuese të cilitdo për një proces të rregullt si një e drejtë themelore (*shih vendimet nr. 37, datë 25.7.2013; nr. 29, datë 27.6.2013, të Gjykatës Kushtetuese*). Gjykata ka pohuar gjithashtu se e drejta për t'u dëgjuar, si pjesë e së drejtës së mbrojtjes, garantohet edhe në procesin administrativ përpara çdo organi, pavarësisht nga instanca dhe rëndësia e tij. Kjo realizohet nëpërmjet pjesëmarrjes së vetë individit në proces dhe nëpërmjet parashtrimit të argumenteve prej tij ose avokatit të zgjedhur *(shih vendimin nr. 29, datë 27.6.2013, të Gjykatës Kushtetuese)*.

56. Ndërsa nga pikëpamja e ligjshmërisë Gjykata i referohet përgjithësisht Kodit të Procedurave Administrative, i cili përmban një sërë garancish ligjore. Garancitë jo vetëm sigurojnë zhvillimin e rregullt të procesit administrativ, por mundësojnë edhe kontrollin e përmbushjes së detyrimeve nga organet publike (*shih vendimin nr. 25, datë 10.5.202,1 të Gjykatës Kushtetuese*). Nën këtë optikë, Kodi i Procedurave Administrative ka parashikuar rregullat e procedimit disiplinor, si të drejtën e pjesëmarrjes në një procedurë administrative (*neni 33*), njoftimin e palës (*neni 42*), të drejtën e njohjes me dosjen (*neni 45*), të drejtën për të paraqitur mendime dhe shpjegime (*neni 47*), të drejtën për t'u dëgjuar në çdo formë të përshtatshme për të paraqitur komente dhe prova (*neni 88*) dhe rastet e përjashtimit nga kjo e drejtë (*neni 89*). Përveç elementeve formale, akti administrativ duhet të jetë i qartë dhe të përmbajë, krahas shpjegimit të situatës faktike mbi të cilën është marrë akti, edhe shpjegimin e përmbledhur të rezultatit të hetimit administrativ dhe të vlerësimit të provave, bazën ligjore të aktit, një shpjegim pse kushtet ligjore për zbatimin e tij plotësohen në këtë rast, si dhe në rastin e diskrecionit, shpjegimin pse diskrecioni është përdorur në mënyrën e përcaktuar (*neni 100*).

57. Nisur nga konteksti i pretendimeve të kërkuesit, që ka kundërshtuar edhe procedurën e mbledhjes së këshillit bashkiak dhe të Këshillit të Ministrave, Gjykata evidenton se neni 55, pika 1, i Ligjit për Qeverisjen Vendore përcakton se votimi bëhet i hapur ose i fshehtë, ndërsa me kërkesë të jo më pak se 1/3-ës të anëtarëve të tij, këshilli vendos për rastet kur votimi bëhet i fshehtë. Në plotësim të këtyre rregullave, neni 58 i rregullores së këshillit bashkiak parashikon se votimi bëhet i hapur ose i fshehtë, sipas vendimit që merr këshilli (*pika 1*), por procesi i votimeve të akteve me karakter individual kryhet si rregull me votim të fshehtë (*pika 2*). Po kështu, ligji nr. 9000, datë 30.1.2003, "Për organizimin dhe funksionimin e Këshillit të Ministrave" (*Ligji për Këshillin e Ministrave*) përmban disa rregulla për organizmin e mbledhjeve ku shqyrtohen dhe miratohen akte të Këshillit të Ministrave. Këto rregulla kanë të bëjnë, ndër të tjera, me procesin e hartimit të akteve (*neni 23*), bashkërendimin e akteve (*neni 24*), përmbajtjen e projektakteve (*neni 25*), shqyrtimin e tyre (*neni 19*), rendin e ditës dhe afatin dyditor të njoftimit të tyre dhe materialeve të mbledhjes (*neni 15*) dhe mbledhjet e jashtëzakonshme, ku nuk zbatohen rregullat e përgjithshme (*neni 24*).

58. Mbi bazën e standardeve dhe garancive të mësipërme, Gjykata vëren se në çështjen konkrete kërkuesi është arrestuar në datën 10.2.2025 dhe është izoluar në seksionin e paraburgimit të IEVP-së, Durrës për efekte të një procedimi penal të filluar ndaj tij. Pas kësaj ngjarjeje, në këshillin bashkiak janë paraqitur tri kërkesa për t'i propozuar Këshillit të Ministrave shkarkimin e kërkuesit nga detyra, konkretisht në datat 25.2.2025, 9.5.2025 dhe 18.9.2025. Kërkesat janë paraqitur nga tre grupe të ndryshme politike të këshilltarëve, por dy prej tyre (kërkesa e dytë dhe e tretë) mbështeteshin në të njëjtin motivacion – atë të mosparaqitjes në detyrë për një periudhë tremujore të pandërprerë. Dy kërkesat e para kanë mbetur pa asnjë veprim deri më 18.9.2025, kur u paraqit kërkesa e tretë nga këshilltarët e këshillit bashkiak, që i përkasin shumicës qeverisëse (Partisë Socialiste). Kërkesa e tretë u paraqit në një kontekst faktesh me natyrë politike. Konkretisht, ajo u paraqit pas mbledhjes së asamblesë të asaj partie politike, ku kryetari i partisë, njëherazi edhe kryeministër, u kërkoi anëtarëve socialistë të këshillit bashkiak të nisnin procedurën e shkarkimit të kryetarit të bashkisë.

59. Me paraqitjen e kërkesës së tretë është caktuar dhe është zhvilluar mbledhja e këshillit bashkiak në datën 23.9.2025. Procedura për propozimin e shkarkimit ka përfunduar brenda 5 ditëve (18.9.2025 –23.9.2025). Përgjatë këtij segmenti kohor, kërkuesi, me nismën e tij, ka paraqitur dy kërkesa me shkrim, në datat 19.9.2025 dhe 22.9.2025, duke parashtruar se kishte marrë dijeni nga media për mbledhjen e këshillit bashkiak dhe duke kërkuar që përpara marrjes së vendimit të njihej me aktet, t'i sigurohej mundësia të ishte i pranishëm në mbledhje, të dëgjohej nga këshilli dhe të ushtronte të drejtën e mbrojtjes. Të dyja kërkesave iu është përgjigjur sekretari i këshillit bashkiak me shkresat e datave 22.9.2025 dhe 23.9.2025, me të cilat konfirmonte se mbledhja ishte caktuar për t'u zhvilluar në datën 23.9.2025, ora 16:00. Gjykata vëren se sekretari i këshillit bashkiak e ka informuar kërkuesin me shkrim se ndaj tij nuk ka një vendim të këshillit që e ndalonte të ishte i pranishëm fizikisht, ndonëse izolimi i kërkuesit për shkak të masës së sigurimit të arrestit në burg ishte fakt i njohur botërisht. Po ashtu, sekretari i këshillit bashkiak e ka informuar kërkuesin se ai mund t'i paraqiste me shkrim

observacionet e tij, por pa i përcjellë ndonjë kopje të projektpropozimeve të depozituara për shqyrtim në mbledhjen e këshillit bashkiak.

60. Këshilli bashkiak është mbledhur sipas planifikimit dhe me vendimin e datës 23.9.2025, bazuar në nenet 61, shkronja "ç" dhe 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore, ka vendosur t'i propozojë Këshillit të Ministrave shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë, duke urdhëruar që vendimi t'i njoftohej Prefektit të Tiranës. Votimi është bërë i hapur, pavarësisht se rregullorja e këshillit bashkiak parashikon se procesi i votimeve të akteve me karakter individual kryhet si rregull me votim të fshehtë. Ndonëse propozimi për shkarkim është miratuar me 50 vota pro nga 51 këshilltarë të pranishëm në momentin e votimit, në relacionin shpjegues që e shoqëronte atë është pasqyruar vetëm qëndrimi i këshilltarëve të shumicës qeverisëse. Sipas relacionit shoqërues, nga data 10.2.2025 kryeqyteti nuk e ka kryetarin e zgjedhur nga qytetarët për shkak të procesit penal; kërkuesit i është mohuar e drejta e gjykimit në gjendje të lirë; kryeqytetit i duhet një kryetar në detyrë, për ndjekjen e punëve; ndërmarrja e nismës për procedurën e shkarkimit të kryetarit ishte detyrim ligjor, politik dhe moral ndaj qytetarëve që kanë votuar për një qytet më të zhvilluar, me shërbime cilësore dhe të denjë për të qenë kryeqyteti i Shqipërisë; vendimmarrja e këshillit bashkiak nuk nënkuptonte pranim të fakteve të pretenduara të procesit penal ndaj kërkuesit, por krejt të kundërtën. Në relacionin shpjegues nuk është pasqyruar ndonjë e dhënë përse votimi është bërë i hapur. Nuk rezulton që në relacion të jetë analizuar përse mosparaqitja në detyrë përbënte shkelje të rëndë të Kushtetutës ose të ligjeve dhe as mendimi i kërkuesit në raport me mungesën e pandërprerë në detyrë të tij. Po ashtu nuk është analizuar se përse këshilli bashkiak ka vlerësuar se kryebashkiaku nuk përfitonte nga e drejta për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur.

61. Ndonëse mbledhja e këshillit është zhvilluar pasditen e datës 23.9.2025, të nesërmen janë kryer një sërë veprimesh: i. Prefekti i Tiranës, në mbështetje të nenit 61, pika 3, të Ligjit për Qeverisjen Vendore, ka verifikuar ligjshmërinë e propozimit për shkarkim dhe ia ka përcjellë atë Këshillit të Ministrave; ii. ministri i Shtetit për Pushtetin Vendor, në cilësinë e ministrit propozues, ka hartuar projektvendimin e Këshillit të Ministrave për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës dhe ia ka përcjellë për mendim ministrit të Drejtësisë; iii. ministri i Drejtësisë ka dhënë mendimin për projektvendimin dhe ia ka dërguar ministrit propozues; iv. ministri propozues ka finalizuar praktikën dhe e ka përcjellë projektaktin për shqyrtim dhe miratim në Këshillin e Ministrave. Edhe në relacionin shoqërues të projektvendimit nuk rezulton të jetë analizuar përse mosparaqitja në detyrë e kërkuesit përbënte shkelje të rëndë të Kushtetutës ose të ligjeve, as mendimi i tij në raport me mungesën e pandërprerë në detyrë të tij. Po kështu, nuk është dhënë ndonjë shpjegim përse Këshilli i Ministrave duhet të vlerësonte se kryetari i bashkisë nuk duhet të përfitonte nga e drejta për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur.

62. Ligji për Këshillin e Ministrave parashikon një afat minimal prej dy ditësh për shqyrtimin e akteve, por në rastin konkret, një ditë më pas, më 25.9.2025, Këshilli i Ministrave ka nxjerrë vendimin për shkarkimin nga detyra të kërkuesit. Pas një dite ky vendim është botuar në Fletoren Zyrtare në datën 26.9.2025.

63. Nga analiza e rrethanave faktike, Gjykata evidenton, *së pari*, se e drejta për proces të rregullt ligjor përfshin një sërë garancish procedurale, të cilat përbëjnë detyrime pozitive të organeve publike që zhvillojnë procedurën e shkarkimit nga detyra të organit të zgjedhur të qeverisjes vendore. Barra për përmbushjen e këtyre garancive nuk mund të zhvendoset tek individi ndaj të cilit zhvillohet kjo procedurë. Këto garanci synojnë jo vetëm sigurimin e transparencës dhe informimit të plotë për natyrën dhe arsyet e procedimit, por edhe krijimin e kushteve reale dhe efektive që subjekti i prekur të ushtrojë të drejtën për t'u dëgjuar dhe për të paraqitur mbrojtjen e tij. Në këtë kuptim, Gjykata vë në dukje se thjesht marrja dijeni nga kërkuesi për datën e mbledhjes së këshillit bashkiak nuk mjafton për të çliruar organin publik nga detyrimi për të ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme procedurale që garantojnë një proces të drejtë dhe jo formalist. Standardi kushtetues i procesit të rregullt kërkon që organet publike të veprojnë me nismën e tyre, veçanërisht në rastet kur individi ndodhet në një situatë objektive jofavorizuese, siç është izolimi për shkak të masave të sigurimit personal. Kjo e fundit, logjikisht, e bën të pamundur pjesëmarrjen fizike të kërkuesit në mbledhjen e këshillit bashkiak pa ndërhyrjen e organeve kompetente.

64. Megjithëse kufizimi i kërkuesit ishte fakt i ditur botërisht, nuk rezulton që ndonjë prej institucioneve propozuese dhe miratuese të masës së shkarkimit të ketë ndërmarrë ndonjë masë administrative ose organizative për t'i njoftuar atij aktet e paraqitura dhe për të mundësuar pjesëmarrjen e tij, qoftë përmes kërkesës për shoqërim në mbledhjen e këshillit bashkiak ose edhe përmes ndonjë forme tjetër me shkrim. Nga ana tjetër, komunikimi i sekretarit të këshillit me kërkuesin rezulton formalist dhe jo efektiv në drejtim të garantimit të procesit të rregullt. Sekretari i këshillit bashkiak në mënyrë të papërshtatshme i vinte në dukje kërkuesit të izoluar në seksionin e paraburgimit se nuk kishte ndonjë vendim të këshillit bashkiak që pengonte pjesëmarrjen e tij në mbledhje. Ai, po ashtu, i kërkonte kërkuesit paraqitjen me shkrim të observacioneve, pa i njoftuar ndonjë akt të procedurës dhe për më tepër i kërkonte për një kohë tepër të shkurtër, "brenda 24 orëve", pa marrë në konsideratë vështirësitë praktike që rrjedhin nga situata e kufizimit të lirisë. Koha e shkurtër që i lihej kërkuesit është haptazi në raport të zhdrejtë me kohën prej tre ditësh që iu nevojit vetë sekretarit të këshillit për t'iu përgjigjur kërkuesit, ndonëse përgjigjja e hartuar ishte e shkurtër dhe nuk përmbante ndonjë informacion të ndërlikuar për t'u përgatitur. Për më tepër, një komunikim i tillë u ndërmor vetëm pas interesimit të drejtpërdrejtë të vet kërkuesit, çka tregon pasivitet në veprimet e organit publik për të përmbushur detyrimet ligjore për të garantuar në mënyrë aktive dhe të pavarur të drejtën e kërkuesit për t'u mbrojtur dhe marrë pjesë realisht dhe efektivisht në procedurën e propozimit për shkarkim.

65. Kjo qasje formaliste rezulton të jetë përligjur në vijim nga të gjitha organet shtetërore të ngarkuara me kompetenca në këtë proces, duke filluar nga prefekti, ministri i Shtetit për Pushtetin Vendor, ministri i Drejtësisë, sekretari i përgjithshëm i Këshillit të Ministrave dhe vetë Këshilli i Ministrave. Këto organe kanë vepruar me shpejtësi, duke i kryer veprimet brenda disa orëve, pa mbajtur në konsideratë parimin e autonomisë vendore, në kuptimin që vendimi i shkarkimit të kryetarit të bashkisë, si një organ i zgjedhur drejtpërdrejt nga qytetarët, përbën ndërhyrje të pazakontë të pushtetit qendror ndaj atij vendor. Në këtë pikëpamje, *prima facie* veprimet e kryera duken si efektivitet i veprimtarisë së organit publik. Megjithatë, duke i ndërthurur të dhënat faktike, Gjykata vlerëson se mënyra në të cilën është zhvilluar procedura nga këshilli bashkiak dhe, në vijim, nga Këshilli i Ministrave, nuk ka përmbushur standardet e procesit të rregullt, si në drejtim të kushtetutshmërisë, ashtu edhe të ligjshmërisë. Mosnjoftimi i kërkuesit për arsyet, bazën ligjore dhe ecurinë e procedurës, si dhe mosmarrja e masave të nevojshme për t'i mundësuar atij ushtrimin efektiv të së drejtës për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur, krijuan një situatë në të cilën pjesëmarrja e tij u bë iluzore dhe formaliste. Nga ana tjetër, të dhënat faktike, të ndërthurura me njëra-tjetrën, tregojnë se vendimi për shkarkimin e organit të zgjedhur vendor është marrë pa përmbushur detyrimet kushtetuese, si në drejtim të procesit të rregullt, ashtu edhe në drejtim të parimit kushtetues të autonomisë vendore, duke kryer formalisht procedurën dhe duke cenuar thelbin e garancive kushtetuese deri në asgjësimin e tyre. Në një rast si ky, ku masa e shqyrtuar ka rëndësi dhe sjell pasoja të drejtpërdrejta në ushtrimin e mandatit të zgjedhur, organet publike kishin detyrimin pozitiv të ndërhynin në mënyrë aktive për të siguruar respektimin e të drejtave procedurale të kërkuesit dhe për të shmangur çdo praktikë që e privonte atë nga mundësia reale e mbrojtjes. Duke mos vepruar në këtë mënyrë, organet kompetente kanë cenuar jo vetëm procesin e rregullt ligjor, por nuk kanë respektuar as parimin e autonomisë vendore.

66. *Së dyti*, në vijim të analizës për juridiksionin (*shih paragrafin 41 të vendimit*), Gjykata thekson se neni 62 i Ligjit për Qeverisjen Vendore është detajim i nenit 115 të Kushtetutës, i cili përcakton qartë se shkarkimi i kryetarit të bashkisë bëhet vetëm në rast se ai ka kryer shkelje të rëndë të Kushtetutës ose ligjeve. Përmbajtja eksplicite e normës kushtetuese për shkaqet e shkarkimit nuk i jep ligjvënësit të zakonshëm kompetencën për të parashikuar shkaqe të tjera ose më të gjera shkarkimi përtej shkeljes së rëndë kushtetuese ose ligjore. Një arsyetim i kundërt nuk pajtohet me parimin e autonomisë vendore, sepse kompetenca e Këshillit të Ministrave për të shkarkuar nga detyra organin vendor të zgjedhur drejtpërdrejt nga zgjedhësit është e pazakontë dhe mund të justifikohet vetëm nga nevoja për të riparuar një veprimtari të rëndë antikushtetuese ose antiligjore të organit vendor.

67. Në këtë kuadër, Gjykata vëren se kërkuesi është shkarkuar bazuar në nenin 62, shkronja "c", të

Ligjit për Qeverisjen Vendore, i cili parashikon shkarkimin e kryetarit të bashkisë në rast të mosparaqitjes në detyrë për një periudhë të pandërprerë tremujore. Ligjvënësi nuk ka përcaktuar nëse mungesa duhet të jetë e pajustifikuar, e qëllimshme ose e varur nga vullneti i organit të qeverisjes vendore, duke u mjaftuar vetëm me faktin objektiv të mosparaqitjes. Megjithatë, Gjykata çmon se kjo dispozitë nuk mund të interpretohet në mënyrë të shkëputur nga neni 115 i Kushtetutës. Çdo interpretim i nenit 62 të ligjit duhet të garantojë që zbatimi i tij të mos lejojë që rrethana faktike që nuk burojnë nga sjellja e vet kryetarit të njësisë së qeverisjes vendore të konsiderohen automatikisht shkelje e rëndë e Kushtetutës ose e ligjeve.

68. Gjykata nuk ndalet në interpretimin historik të nenit 62, shkronja "c", të Ligjit të Qeverisjes Vendore, në kushtet kur objekti i gjykimit është i kufizuar në kushtetutshmërinë e vendimit të shkarkimit nga detyra. Megjithatë, duhet vënë në dukje se është e mundur që mosparaqitja në detyrë për një periudhë të pandërprerë tremujore të përbëjë shkelje të rëndë në ushtrimin e detyrës nga kryetari i bashkisë, por gjithnjë kur ai mund dhe duhet të mbajë përgjegjësi, në ndryshim nga rasti konkret, ku kërkuesit nuk i atribuohet asnjë lloj përgjegjësie juridike. Në këtë rast shkelja e rëndë ka të bëjë me mospërmbushjen thelbësore të detyrës me vullnetin e tij, duke mbajtur në konsideratë se kryetari i bashkisë është organ ekzekutiv monokratik. Siç ka theksuar Gjykata, çdo organ kushtetues dhe pjesë përbërëse të tij kanë detyrimin t'i nënshtrohen Kushtetutës dhe ligjeve të vendit. Nga ky rregull rrjedh, gjithashtu, detyrimi që të gjitha organet gjatë ushtrimit të detyrës duhet të mbajnë përgjegjësinë që u takon në çdo aspekt të veprimtarisë së tyre dhe, në këtë kuptim, kushdo që ushtron një funksion publik nuk është i përjashtuar nga përgjegjësia. Për të realizuar efektivisht zbatimin e parimit të shtetit të së drejtës, kuadri normativ i një shteti parashikon edhe rastet ekstreme të përgjegjësisë, pra rastet kur funksionari mund të shkarkohet për shkak të mosushtrimit të përgjegjshëm të detyrës me të cilën është ngarkuar (*shih vendimet nr. 1, datë 16.2.2022; nr. 23, datë 24.4.2015, të Gjykatës Kushtetuese).*

69. Në këtë këndvështrim, Gjykata vlerëson se Këshilli i Ministrave, në momentin e ushtrimit të kompetencës për shkarkimin e kërkuesit, ka zbatuar nenin 62, shkronja "c", të Ligjit për Qeverisjen Vendore pa e lidhur dhe pa e justifikuar atë me kriterin kushtetues të shkeljes së rëndë të Kushtetutës ose të ligjeve, siç kërkohet nga neni 115 i Kushtetutës. Vendimi i Këshillit të Ministrave, i cili ka marrë për bazë vetëm faktin e mungesës tremujore në detyrë, nuk ka analizuar shkakun, rrethanat dhe as ndikimin e mungesës në ushtrimin e detyrës, duke mos vlerësuar nëse kjo situatë rridhte nga veprimet ose mosveprimet e vet kryetarit dhe nëse ajo mund të konsiderohej shkelje e rëndë e Kushtetutës ose e ligjeve. Gjykata thekson se mbrojtja e interesit publik për të siguruar funksionimin e rregullt të organeve të qeverisjes vendore dhe të drejtën e zgjedhësve për t'u qeverisur nga një organ i zgjedhur drejtpërdrejt nuk mund të përdoret si argument për të relativizuar ose anashkaluar kërkesat e qarta kushtetuese. Standardet kushtetuese të mbrojtjes së mandatit të të zgjedhurit vendor dhe të kufizimit të kompetencave shkarkuese të pushtetit ekzekutiv kanë për qëllim pikërisht mbrojtjen e parimit të autonomisë vendore dhe të vullnetit të zgjedhësve. Prandaj, zbatimi mekanik i një dispozite ligjore pa u lidhur me kriterin material kushtetues, përbën shmangie nga rendi kushtetues dhe cenon garancitë thelbësore të ushtrimit të mandatit të përfaqësimit vendor.

70. Për sa më lart, Gjykata arrin në përfundimin se vendimi i shkarkimit të kërkuesit nga detyra është rrjedhojë e një procesi të parregullt ligjor, që ka sjellë pasojë cenimin edhe të parimit të autonomisë vendore, ndaj pretendimet e tij që lidhen me atë proces janë të bazuara.

C.2 Për dekretin e caktimit të zgjedhjeve

71. Gjykata vëren se çështja e fundit e debatuar në gjykim ka të bëjë me vlefshmërinë e dekretit të Presidentit, për shkak të kohës së nxjerrjes së tij. Lidhur me këtë çështje kërkuesi dhe subjekti i interesuar, Presidenti, mbajtën qëndrime të kundërta, si rrjedhojë e interpretimit të ndryshëm të kuadrit normativ të zbatueshëm.

72. Konkretisht, kërkuesi ka pretenduar se dekreti është nxjerrë në një moment kur kompetenca e Presidentit nuk kishte lindur ende dhe i parapriu vendimit të Gjykatës, duke ushtruar presion mbi të, pasi e vendosi përballë faktit të kryer. Për rrjedhojë, sipas kërkuesit, dekreti i caktimit të zgjedhjeve ka cenuar autonominë e qeverisjes vendore, rendin normativ, sigurinë juridike, demokracinë përfaqësuese, shtetin e së drejtës dhe të drejtën e kërkuesit për proces të rregullt ligjor.

73. Ndërsa subjekti i interesuar, Presidenti, në seancë plenare, ka prapësuar se dekreti është kushtetues si në momentin që u nxor, ashtu edhe në kohën e këtij gjykimi. Për Presidentin çështja është formalitet, pasi ai merr një akt zyrtar të shtetit dhe sheh detyrimet e tij për procesin zgjedhor, pra nuk është hallkë verifikimi për të shqyrtuar ligjshmërinë e aktit. Presidenti kontrollon vetëm nëse institucioni kompetent ka zbatuar detyrat e veta dhe nëse akti i shkarkimit ka për bazë vullnetin e këshillit bashkiak, pra a ka plotësuar kushtet ligjore. Presidenti nuk mund të pretendojë se neni 62, shkronja "c", i Ligjit për Qeverisjen Vendore është antikushtetues dhe nuk është i detyruar ta zbatojë atë, por është i detyruar të zbatojë ligjin në formën që ai është dhe për sa kohë ai është në fuqi. Sipas tij, nëse ka një opinion jashtë procedurës zbatuese, ka të drejtën t'i drejtohet Gjykatës. Presidenti u orientua në verifikimin e ligjshmërisë së procedurës në rastin konkret dhe se për të neni 115 i Kushtetutës nuk përcakton shkaqet për shkarkimin e kryetarit të bashkisë, por garancitë e posaçme në rastin kur ai sulmohet politikisht. Presidenti kur ka marrë vendimin ka respektuar Kushtetutën, jurisprudencën kushtetuese, kuadrin ligjor dhe autoritetin e Gjykatës për të respektuar pezullimin. Presidenti ka parashtruar se i ka lënë kohë Gjykatës për të pezulluar aktin e shkarkimit, zgjedhjet caktohen pasi ka një akt shkarkimi dhe nëse pezullohet ky i fundit, edhe Presidenti rrjedhimisht pezullon veprimet e tij.

74. Në kushtet kur debati i palëve lidhet me rolin dhe kompetencën e Presidentit, Gjykata rithekson se Presidenti i Republikës i ushtron kompetencat në mënyrë të tillë që të ndihmojë, nxisë, komunikojë dhe bashkëveprojë me organet dhe subjektet e ndryshme, të cilave Kushtetuta u beson funksionet e drejtimit politik ose të garancive kushtetuese, me qëllim që të respektohen dhe mbrohen vlerat e parashikuara në ligjin themelor sipas parimit se e drejta përbën bazën dhe kufijtë e veprimtarisë së shtetit. Ai ka rolin përfaqësues të unitetit të popullit, sidomos në drejtim të strukturës së rendit kushtetues, në mënyrë që pushtetet të funksionojnë në mënyrë harmonike dhe në kohezion të plotë, pra të përmbushin përgjegjësitë dhe të mos tejkalojnë pushtetet e tyre e të mos veprojnë në mënyrë të plogësht (*shih vendimin nr. 1, datë 16.2.2022, të Gjykatës Kushtetuese*).

75. Po ashtu, Gjykata ka pohuar se Presidenti ka misionin kryesor të përfaqësimit të unitetit të popullit, ndaj ai ka mandatin kushtetues për të kontribuar në funksionimin normal të shtetit (*shih vendimin nr. 26, datë 25.5.2021, të Gjykatës Kushtetuese*). Presidenti i përmbahet parimit të neutralitetit, pasi është Kryetari i Shtetit dhe përfaqëson interesat e përgjithshëm të vendit dhe jo interesa partiakë. Në kontekstin e procesit zgjedhor, ai, duke ruajtur asnjanësinë politike, njëherazi nxit dhe moderon organet dhe subjektet e ndryshme që kanë funksione të caktuara në këtë proces, me qëllim realizimin e tij në përputhje me standardet kushtetuese (*shih vendimin nr. 1, datë 16.2.2022, të Gjykatës Kushtetuese*).

76. Nga pikëpamja normative, Gjykata vëren se çështja konkrete lidhet me kompetencën e Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve të parakohshme vendore. Kjo kompetencë parashikohet në mënyrë të përgjithshme në nenin 92, shkronja "gj", të Kushtetutës, sipas të cilit Presidenti cakton datën e zgjedhjeve për organet e pushtetit vendor. Kjo kompetencë në rastin e zgjedhjeve vendore të parakohshme rregullohet në mënyrë specifike në nenin 115, pika 3, të Kushtetutës, sipas të cilit në rastin e mosushtrimit të së drejtës së ankimit brenda 15 ditëve ose në rastin e lënies në fuqi të vendimit të Këshillit të Ministrave nga Gjykata, Presidenti cakton datën e zgjedhjeve në njësinë vendore përkatëse.

77. Gjykata, bazuar në këtë kuadër normativ, rithekson se dekreti për caktimin e zgjedhjeve vendore të parakohshme ka lidhje funksionale me vendimin e shkarkimit nga detyra të të zgjedhurit vendor (*shih paragrafin 41 të vendimit*). Ai dekret është akti i fundit që del në procedurën e shkarkimit të kryetarit të bashkisë, që i hap rrugën zgjedhjeve të parakohshme. Nuk është e tepërt të evidentohet se edhe në rastin e zgjedhjeve të parakohshme janë të zbatueshme kërkesat kushtetuese të nenit 109 të Kushtetutës, që lidhen me zgjedhjet e drejtpërdrejta dhe votimin e fshehtë, që i japin legjitimitetin demokratik kryetarit të bashkisë, si organi ekzekutiv i bashkisë.

78. Nisur nga përmbajtja në tërësi e nenit 115 të Kushtetutës, Gjykata vë në dukje se kompetenca e Presidentit për caktimin e datës së zgjedhjeve synon t'i japë legjitimitetin e nevojshëm demokratik zgjedhjeve të parakohshme që do të zhvillohen, në kuptim të rolit të tij kushtetues për të përfaqësuar unitetin e popullit dhe për t'i shërbyer interesit të

përgjithshëm. Kjo kompetencë nuk është përsëritje pa shkak në tekstin e nenit 115 të Kushtetutës ose shtesë e tepruar e përmbajtjes së nenit 92, shkronja "gj", të saj. Rregullimi në mënyrë specifike në nenin 115 të Kushtetutës tregon rolin neutral garantues të Presidentit në drejtim të procesit të rregullt dhe të parimit të autonomisë vendore. Për këtë qëllim, pika 3 e nenit 115 të Kushtetutës përcakton momentin kohor se kur vihet në lëvizje Presidenti për të caktuar datën e zgjedhjeve. Ky moment kohor është në varësi të faktit nëse organi vendor i shkarkuar paraqet ose jo ankim kushtetues. Në rast se ai nuk paraqet ankim kushtetues brenda 15 ditëve, atëherë Presidenti nxjerr dekretin, ndërsa kur paraqet ankim, Presidenti nuk vepron, por pret vendimin e Gjykatës dhe vepron vetëm nëse kjo e fundit lë në fuqi vendimin e shkarkimit. Për këtë arsye, pika 2 e nenit 115 të Kushtetutës parashikon se kur organi i shkarkuar ankohet në Gjykatë, vendimi i Këshillit të Ministrave pezullohet. Lidhur me pezullimin, Gjykata thekson se kur organi i zgjedhur vendor paraqet ankim kundër vendimit të shkarkimit, vendimi i Këshillit të Ministrave pezullohet ***ipso iure***, në bazë të nenit 115 të Kushtetutës, pa pasur nevojë për një akt formal gjyqësor, pra për një vendim të ndërmjetëm pezullimi nga Gjykata.

79. Për shkak të këtij përcaktimi kushtetues është e nevojshme që Presidenti të marrë informacionin e nevojshëm nëse kryetari i bashkisë ka paraqitur ose jo ankim, qoftë edhe duke përdorur kompetencën e tij për të kërkuar informacion sipas nenit 92, shkronja "h", të Kushtetutës nga organi vendor përkatës, nga Këshilli i Ministrave ose edhe nga Gjykata. Nga ana tjetër, edhe vetë Gjykata duhet të informojë dhe të bëjë publikë faktin e paraqitjes së një ankimi të tillë, si dhe datën e paraqitjes së tij. Sikurse është theksuar në jurisprudencën kushtetuese, një sjellje e tillë e organeve kushtetuese nuk është gjë tjetër veçse zbatimi praktik i parimit të luajalitetit kushtetues, i cili siguron, në thelb, respektin e ndërsjellë të organeve kushtetuese ndaj kompetencave të tjetrit, si dhe nënkupton krijimin e një raporti bashkëpunimi midis tyre. Parimi i bashkëpunimit luajal shpreh nevojën e krijimit të një modeli qeverisjeje ku mekanizmat veprojnë në mënyrë eficiente, pasi një model i tillë, me detyrimin që cakton ndaj organeve, e bën Kushtetutën funksionale (*shih vendimet nr. 26, datë 25.5.2021; nr. 41, datë 19.7.2012; nr. 24, datë 9.6.2011, të Gjykatës Kushtetuese*).

80. Duke iu kthyer rastit konkret, Gjykata vëren se brenda katër ditëve pasi Këshilli i Ministrave ka vendosur shkarkimin nga detyra të kërkuesit, ky i fundit, më 29.9.2025, i është drejtuar asaj me ankim kushtetues individual. Në po të njëjtën ditë kur është paraqitur ankimi kushtetues individual, Gjykata ka njoftuar publikisht në faqen e saj zyrtare regjistrimin e çështjes. Të nesërmen e kësaj dite, më 30.9.2025, Këshilli i Ministrave ka njoftuar Presidentin, ndër të tjera, për krijimin e vakancës për kryetar në Bashkinë e Tiranës, duke kërkuar caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme. Brenda 24 orëve nga njoftimi i vakancave, Presidenti, më 1.10.2025, ka nxjerrë dekretin për caktimin e zgjedhjeve për Bashkinë e Tiranës, megjithëse Gjykata dy ditë më parë kishte njoftuar publikisht se kryetari i bashkisë kishte paraqitur ankim kushtetues ndaj vendimit të shkarkimit.

81. Në analizë të këtyre rrethanave dhe nën dritën e standardeve të mësipërme kushtetuese, Gjykata çmon se Presidenti ka nxjerrë dekretin për caktimin e datës së zgjedhjeve, duke mos mbajtur në konsideratë se vendimi i shkarkimit të Këshillit të Ministrave, për shkak të paraqitjes së ankimit kushtetues nga ana e organit të zgjedhor vendor, ishte i pezulluar ***ipso iure***. Ai ishte i detyruar të priste vendimin përfundimtar të Gjykatës dhe vetëm në rast të lënies në fuqi të vendimit për shkarkimin nga detyra, mund të ushtronte kompetencën e tij. Në këtë mënyrë, Presidenti ka caktuar datën e zgjedhjeve në bashkinë e Tiranës, edhe pse gjendej përpara një pengese kushtetuese të parashikuar nga neni 115 i Kushtetutës. Në vlerësimin e Gjykatës, kjo mënyrë e të vepruarit të Presidentit nuk respekton edhe parimin e luajalitetit kushtetues. Për këtë arsye, Gjykata arrin në përfundimin se dekreti i Presidentit, për pjesën që ka caktuar datën e zgjedhjeve në bashkinë Tiranë, ka dalë në shkelje të parashikimeve kushtetuese dhe duhet të shfuqizohet[5].

[5] Gjyqtarja Marjana Semini, përtej argumenteve të mësipërme, mbajti qëndrimin se për sa kohë që Gjykata vendosi të shfuqizonte aktin e shkarkimit të kryetarit të bashkisë, Dekreti i Presidentit që lidhet në mënyrë derivative vetëm me deklarimin e datë së zgjedhjes për shkak të krijimit të vakancës nga ky shkarkim, do të binte automatikisht dhe do të pushonte së sjelli pasoja juridike, sepse nga momenti i shfuqizimit të shkarkimit vetë vakanca nuk ekziston më.

82. Në përfundim, Gjykata vlerëson se kërkimi i paraqitur nga kërkuesi, sipas arsyetimit të mësipërm, është i bazuar dhe si i tillë duhet pranuar.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës, si dhe neneve 71 dhe 72 e vijues të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, me shumicë votash,

VENDOSI:

1. Pranimin e kërkesës.
2. Shfuqizimin e vendimit nr. 539, datë 25.9.2025, të Këshillit të Ministrave, "Për shkarkimin nga detyra të kryetarit të Bashkisë Tiranë, z. Erion Veliaj", si të papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.
3. Shfuqizimin e dekretit të Presidentit të Republikës nr. 350, datë 1.10.2025, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore" për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë e Tiranës, si të papajtueshëm me pikat 2 dhe 3, të nenit 115 të Kushtetutës.
4. Vazhdimin e masës së pezullimit të dekretit të Presidentit të Republikës nr. 350, datë 1.10.2025, "Për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për disa njësi të qeverisjes vendore" për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë e Tiranës, deri në hyrjen në fuqi të këtij vendimi.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë më 3.11.2025.
Shpallur më 12.1.2026.

Kryetare (kundër): Holta Zaçaj
Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Ilir Toska, Sandër Beci, Marjana Semini
Anëtarë (kundër): Genti Ibrahimi, Sonila Bejtja

MENDIM PAKICE

1. Në gjykimin kushtetues të çështjes nr. 28 (E) të Regjistrit Themeltar, që i përket kërkuesit Erion Veliaj, me objekt shfuqizimin e vendimit nr. 539/2025, të Këshillit të Ministrave për shkarkimin e tij nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës; shfuqizimin e dekretit nr. 350/2025, të Presidentit të Republikës për caktimin e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore për kryetar bashkie, për pjesën që cakton datën e zgjedhjeve vendore në Bashkinë e Tiranës; pezullimin e efekteve të këtij dekreti, vlerësojmë të theksojmë, fillimisht, se i jemi bashkuar shumicës për sa i përket interpretimit të nenit 115 të Kushtetutës në drejtim të mbrojtjes kushtetuese që ai ofron sipas pikës 2 të tij, dispozitë që është e zbatueshme në çdo rast në të cilin kundërshtohet vendimi i Këshillit të Ministrave për shkarkimin e organit të qeverisjes vendore, pavarësisht shkakut për të cilin është vendosur shkarkimi.

2. Në vlerësimin tonë, parashikimet e pikave 1 dhe 2, të nenit 115 të Kushtetutës nuk mund të zbatohen në mënyrë të shkëputur nga njëra-tjetra, pasi një qasje e tillë do të zbehte mbrojtjen kushtetuese që i është ofruar të zgjedhurit vendor nga norma kushtetuese, përveçse do të sillte arbitraritet në zbatimin e saj. Ne kemi mbajtur qasjen se kushtetutëbërësi nuk ka parashikuar në mënyrë shteruese rastet për të cilat mund të shkarkohet organi i zgjedhur i qeverisjes vendore, siç ka vepruar në rastin e funksionarëve të tjerë, duke i deleguar ligjvënësit të zakonshëm parashikimin në ligjin e posaçëm për qeverisjen vendore të rasteve konkrete që zbërthejnë normën kushtetuese (pikën 1 të nenit 115). Në vlerësimin tonë, për sa i përket mbrojtjes dhe garancive që gëzon organi i zgjedhur vendor, në çdo rast gjejnë zbatim parashikimet e pikës 2 të këtij nenit, që do të thotë se kompetente për shqyrtimin e vendimit të shkarkimit është vetëm Gjykata dhe se në çdo rast paraqitja e kërkesës pezullon automatikisht aktin e kundërshtuar dhe çdo veprim tjetër pasues.

3. Ndërkohë, për sa i përket themelit të pretendimeve të kërkuesit, në drejtim të bazueshmërisë së tyre, vlerësojmë se ato janë të pabazuara, për rrjedhojë kërkesa duhet të ishte rrëzuar për këtë shkak.

4. Referuar të dhënave të çështjes konkrete, rezulton se ndaj kërkuesit, gjatë kohës që ai

ushtronte detyrën e kryetarit të Bashkisë së Tiranës, është caktuar masa e sigurimit personal "Arresti në burg", në zbatim të së cilës ai ndodhet i izoluar në IEVP-në, Durrës që nga data 9.2.2025. Pas një periudhe prej 7 muajsh, në datën 18.9.2025, këshilltarët e Partisë Socialiste kanë paraqitur në këshillin bashkiak propozimin për zbatimin e nenit 62, shkronja "c", të ligjit nr. 139/2015, sipas të cilit kryetari i bashkisë shkarkohet me vendim të Këshillit të Ministrave kur propozohet për shkarkim nga këshilli bashkiak përkatës për mosparaqitje në detyrë për një periudhë 3-mujore të pandërprerë. Në datën 23.9.2025, këshilli bashkiak i Bashkisë së Tiranës, me vendimin nr. 69/2025, ka vendosur të miratojë propozimin për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë, bazuar në nenin 62, shkronja "c", të ligjit nr. 139/2015, për shkak të mosparaqitjes për një periudhë 3-mujore të pandërprerë në detyrë. Ky vendim i është dërguar Këshillit të Ministrave, i cili, me vendimin nr. 539/2025, bazuar në nenet 100 të Kushtetutës dhe 62, shkronja "c", të ligjit nr. 139/2015, ka vendosur shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës. Në datën 29.9.2025, kërkuesi i është drejtuar Gjykatës për kundërshtimin e vendimit të shkarkimit të tij nga detyra si të papajtueshëm me Kushtetutën. Në vijim, pas njoftimit të vendimit Presidentit të Republikës, me dekretin nr. 350/2025 ai ka caktuar datën e zgjedhjeve vendore për vakancën e krijuar për shkak të shkarkimit të kërkuesit nga detyra. Kërkuesi i është drejtuar Gjykatës duke kundërshtuar edhe dekretin e Presidentit si të papajtueshëm me Kushtetutën.

5. Shumica fillimisht është ndalur në analizimin e juridiksionit të Gjykatës, duke argumentuar se neni 115 i Kushtetutës është një dispozitë me karakter material dhe procedural, që përcakton në mënyrë taksative rastet se kur mund të shkarkohet organi i zgjedhur i njësisë së qeverisjes vendore. Në këtë kuptim, sipas shumicës, Gjykata është organi që ka kompetencën për të kontrolluar vendimin e Këshillit të Ministrave për shkarkimin e organit të zgjedhur drejtpërdrejt, bazueshmëria në Kushtetutë dhe ligj e të cilit vlerësohet vetëm prej saj, si organi i cili thotë fjalën e fundit dhe parashikimet e bëra në Ligjin për Qeverisjen Vendore nuk mund të interpretohen dhe të zbatohen si mekanizma që lejojnë shmangien ose rrudhjen e mbrojtjes kushtetuese të organit të qeverisjes vendore, pasi ligji nuk mund të ketë epërsi ndaj Kushtetutës. Në përfundim shumica ka vlerësuar se kompetenca e Gjykatës për të shqyrtuar ankimin ndaj shkarkimit nga detyra të kryetarit të bashkisë ushtrohet në çdo rast, pavarësisht shkakut që është referuar në vendimin e shkarkimit (*shih paragrafët 35, 36 dhe 40 të vendimit*).

6. Ne nuk ndajmë të njëjtin qëndrim me shumicën për sa i përket interpretimit të saj lidhur me shkaqet e parashikuara nga ligjvënësi që pasjellin shkarkimin e organit të zgjedhur të qeverisjes vendore sipas nenit 115 të Kushtetutës. Sipas kësaj dispozite, organi i zgjedhur i qeverisjes vendore mund të shkarkohet për "shkelje të rënda të Kushtetutës ose të ligjeve", duke i lënë ligjvënësit hapësirën për të përcaktuar, përmes ligjeve të zakonshme, se cilat sjellje ose veprime përbëjnë shkelje të tilla. Sikurse Gjykata ka pohuar në jurisprudencën e saj, rregullimet që bën Kushtetuta nuk mund të jenë gjithmonë të plota ose shteruese, pasi ajo nuk ka për qëllim të rregullojë hollësisht çdo çështje të organizimit të jetës politiko-shoqërore të një vendi, por vetëm parimet dhe kriteret bazë mbi të cilat duhet të mbështetet (*shih vendimet nr. 55, datë 27.7.2016; nr. 22, datë 24.4.2015, të Gjykatës Kushtetuese*). Ligjvënësi, në ushtrim të këtij delegimi, ka parashikuar në nenin 62, të ligjit nr. 139/2015, një sërë shkaqesh që konkretizojnë këto raste, ndër to edhe "mosparaqitjen në detyrë për një periudhë 3-mujore të pandërprerë" (shkronja "c").

7. Në vlerësimin tonë ligjvënësi, në frymën e dispozitës kushtetuese dhe brenda hapësirës së delegimit që i është njohur nga kjo normë kushtetuese, ka përcaktuar ato raste që në thelb përbëjnë shkelje kushtetuese dhe ligjore, e lidhur kjo me të drejtën e të zgjedhurve për të qenë të përfaqësuar nga organi i zgjedhur drejtpërdrejt prej tyre. Ndërsa shkronja "a", e nenit 62 të ligjit është një përsëritje e përmbajtjes së pikës 1, të nenit 115 të Kushtetutës, për sa i përket dy shkronjave të tjera të dispozitës ligjore, si për dënimin me vendim gjyqësor të formës së prerë, ashtu edhe pamundësinë e ushtrimit të detyrës, ne vlerësojmë se pasoja e ardhur për këto arsye përbën shkak të mjaftueshëm dhe të arsyeshëm për të justifikuar ndërprerjen e mandatit të të përfaqësuarit vendor. Në këtë kuptim, parashikimi i këtyre dy shkronjave të nenit 62, të ligjit nr. 139/2015, nuk kërkon në çdo rast vlerësimin e Këshillit të Ministrave për ekzistencën e elementeve të fajësisë ose rëndësisë së shkeljes, për sa kohë që kemi të bëjmë me një fakt

juridik objektiv që passjell pasoja të rënda në drejtim të ushtrimit të mandatit përfaqësues në njësitë e qeverisjes vendore.

8. Thënë sa më lart, vlerësojmë se qëllimi i ligjvënësit në përcaktimin e një periudhe kohore, kalimi i së cilës nuk justifikon më mosushtrimin e detyrës nga organi i zgjedhur vendor, nuk ka të bëjë me elementet subjektive të sjelljes, as me verifikimin e pasojave, e cila në këtë rast është e verifikueshme njëkohësisht me kohën e mungesës në detyrë. Për sa i përket rëndësisë së këtyre pasojave, pavarësisht shkakut që i ka sjellë, ato janë të nivelit kushtetues, për sa kohë lidhen me krijimin e pamundësisë objektive në ushtrimin e detyrave vetëqeverisëse nga organi i zgjedhur drejtpërdrejt nga populli. Kjo sepse procesi i zhvilluar në raste të tilla nga Këshilli i Ministrave nuk ka natyrë disiplinore, por karakter deklarativ dhe faktik. Në mënyrë të ngjashme, edhe shkronja "b" e të njëjtit nen, që parashikon shkarkimin kur organi i zgjedhur është dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e një vepre penale, është një dispozitë që thjesht pasqyron një fakt juridik objektiv, pasi Gjykata nuk ka asnjë kompetencë të vlerësojë ose analizojë natyrën apo llojin e veprës penale të kryer, rëndësinë e saj apo pasojave që do të sillte ajo, por konstaton nëse vendimi gjyqësor ka marrë formë të prerë.

9. Në vlerësimin tonë arsyeja se përse ligjvënësi ka zgjedhur të përfshijë edhe këtë shkak në ligj (mosparaqitjen në detyrë për një periudhë 3-mujore të pandërprerë) lidhet edhe me natyrën monokratike të funksionit të kryetarit të bashkisë. Ndryshe nga organet kolegjiale, ku ushtrimi i funksioneve mund të vijojë edhe në mungesë të një anëtari, mosushtrimi i detyrës nga kryetari i bashkisë për një periudhë të gjatë, e cila është vlerësuar nga ligjvënësi për një periudhë 3-mujore të pandërprerë, sjell mosushtrimin e funksioneve të njësisë së qeverisjes vendore nga organi i zgjedhur vendor dhe, për rrjedhojë, cenon drejtpërdrejt të drejtën e banorëve të asaj bashkie për t'u qeverisur nga përfaqësuesi që ata kanë zgjedhur. Në këtë kuptim, mosparaqitja në detyrë përbën një shkelje të tillë që prek thelbin e mandatit përfaqësues. Në rastin konkret rezulton se që prej datës 9.2.2025, kërkuesi është i izoluar në një institucion paraburgimi, pra prej 9 muajsh, ndërkohë që ligji përcakton përmbushjen e elementit "shkelje" vetëm pas kalimit të një periudhe 3-mujore për konstatimin e saj.

10. Qëllimi i mandatit përfaqësues nuk është as ushtrimi i tij përmes delegimit, çka rrëzon edhe mundësinë e ushtrimit të detyrave edhe në kushtet e izolimit. Edhe nëse i referohemi nenit 64 të ligjit nr. 139/2015, kryetari, ndër të tjera, raporton në këshillin bashkiak për gjendjen ekonomiko-financiare të bashkisë dhe njësive administrative përbërëse të paktën çdo 6 muaj ose sa herë kërkohet nga këshilli; raporton para këshillit sa herë kërkohet prej tij për probleme të tjera që kanë të bëjnë me funksionet e bashkisë; emëron zëvendëskryetarin/ zëvendëskryetarët e bashkisë dhe i shkarkon ata etj., kompetenca të cilat nuk mund të delegohen për një periudhë të pacaktuar dhe vështirësohen të kryhen në kushtet e izolimit.

11. Thënë kjo, në raport me pretendimin e kërkuesit për cenimin e së drejtës për proces të rregullt ligjor për shkak të mosdëgjimit të tij fillimisht nga këshilli bashkiak dhe më pas nga Këshilli i Ministrave, ne, gjyqtarët në pakicë, çmojmë se për sa kohë procedura në rastin konkret nuk ka karakter disiplinor, por përbën vetëm një konstatim të një fakti juridik, të drejtat që burojnë nga procesi i rregullt ligjor nuk mund të pretendohet të realizohen me të njëjtin rigorozitet. Kështu, e drejta e kryetarit të bashkisë nuk mund të kuptohet si një privilegj i individit të zgjedhur, por si një e drejtë në funksion të zgjedhësve dhe të garantimit të funksionimit të organeve të zgjedhura. Ne, gjyqtarët në pakicë, pranojmë se në rastin konkret, në procesin e propozimit dhe më pas të shkarkimit të kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë konstatohen të meta, të cilat lidhen me urgjencën me të cilën janë kryer veprimet nga organet përkatëse. Edhe pse periudha 3-mujore e mosparaqitjes është plotësuar më 9.5.2025, rreth 4 muaj pas kalimit të kësaj date, pra në datën 18.9.2025, nga këshilltarët e Partisë Socialiste është kërkuar mbledhja e këshillit bashkiak për të propozuar shkarkimin e tij nga detyra. Për rrjedhojë, pas kalimit të kësaj periudhe kohe, rezulton e pajustifikueshme nevoja e veprimit me shpejtësi të tillë, pra me kryerjen e këtyre procedurave brenda 7 ditësh nga momenti i propozimit të vendimit të shkarkimit.

12. Megjithatë, veprimet e kryera për propozimin dhe shkarkimin e kryetarit të Bashkisë së Tiranës, pavarësisht faktit nëse janë ndërmarrë ose jo në kushtet e urgjencës, nuk janë të tilla që të passjellin cenimin e së drejtës për proces të rregullt ligjor. Nga aktet e administruara gjatë këtij procesi rezulton se

kërkuesi ka pasur dijeni për procedurën e nisur për shkarkimin e tij që në momentin e njoftimit të propozimit nga këshilltarët e Partisë Demokratike në datën 9.5.2025 (e cila i është përcjellë atij për dijeni), si dhe për bazën ligjore mbi të cilin bazohej propozimi. Sikurse Gjykata ka pohuar, e drejta për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur nuk nënkupton vetëm atë për t'u dëgjuar personalisht përpara gjykatës, por ajo realizohet edhe nëpërmjet paraqitjes dhe shqyrtimit të dokumenteve të dhëna me shkrim nga palët ndërgjyqëse (*shih vendimet nr. 43, datë 27.12.2022; nr. 41, datë 22.12.2022, të Gjykatës Kushtetuese*). Për rrjedhojë, ne vlerësojmë se ai, përmes përfaqësuesit, siç ka vepruar edhe në procesin kushtetues, kishte çdo mundësi për të paraqitur qëndrimin e tij me shkrim për sa i përket procedurës për shkarkimin nga detyra, sikundër të realizonte praninë e tij përpara organit administrativ nëpërmjet përfaqësuesit ligjor. Nën të njëjtin këndvështrim, bazuar në argumentet e vet kërkuesit, i cili pretendon se përfaqësimi dhe delegimi te persona të tretë e lejojnë ushtrimin e detyrës si kryetar bashkie edhe përgjatë periudhës që ndodhet në izolim, ai (kërkuesi) nuk përdori të njëjtën mënyrë përfaqësimi që të merrte pjesë në procesin administrativ në këshillin bashkiak përmes përfaqësuesve të zgjedhur prej tij përfshirë edhe mbrojtësin ligjor. Nëse do të përdornim të njëjtin arsyetim për të vlerësuar procesin e shkarkimit me atë të ushtrimit të kompetencave në distancë nëpërmjet delegimit, lehtësisht do të konstatonim standarde të ndryshme të përdoruara nga ana e kërkuesit. Thënë kjo, ai pretendon nga njëra anë, se mund ta ushtrojë detyrën e kryetarit të bashkisë në distancë, pra edhe në kushtet e izolimit dhe pa qenë fizikisht i pranishëm në zyrë ose në mbledhjet e këshillit bashkiak, nëpërmjet përfaqësimit/delegimit të kompetencave tek persona të tretë, të zgjedhur/caktuar prej tij dhe nga ana tjetër se nuk mund të mbrohet në procesin administrativ në këshillin bashkiak përveçse përmes pranisë fizike dhe jo përmes përfaqësuesve ose mbrojtësve ligjorë. Për më tepër, duke mbajtur në vëmendje faktin se shkaku i shkarkimit është një konstatim fakti sipas shkronjës "c" të nenit 62 të ligjit nr. 139/2015, edhe pjesëmarrja e kërkuesit personalisht në mbledhjen e këshillit bashkiak nuk do të mund të ndryshonte rezultatin e kësaj procedure, për rrjedhojë do të ishte thjesht formale.

13. Të njëjtin qëndrim mbajmë edhe për sa u përket pretendimeve për cenimin e standardit të arsyetimit të vendimit. Në kushtet kur procesi i shkarkimit të kërkuesit bazohet në një konstatim fakti të parashikuar në shkronjën "c", të nenit 62, të ligjit nr. 139/2015, nuk lind nevoja për një detajim të shkeljes së parashikuar, si nga këshilli bashkiak, ashtu edhe nga Këshilli i Ministrave. Kjo, pasi, sikurse u arsyetua më lart, situata faktike e mosparaqitjes në detyrë nuk kërkon vlerësim diskrecional ose interpretim juridik mbi elemente fajësie ose proporcionalitetin e masës, por këto organe konstatojnë ekzistencën e rrethanës faktike të përcaktuar qartë në ligj. Për rrjedhojë, standardi i arsyetimit të vendimit nuk kërkon një zbatim të ngjashëm si në rastin e shkeljeve të tjera të Kushtetutës ose të ligjeve.

14. Gjithashtu, ne jemi të qëndrimit se në rastin e konstatuar sipas shkronjës "c", të nenit 62, të ligjit nr. 139/2015, e drejta e organit të zgjedhur vendor nuk humbet në mënyrë të pakthyeshme, pra pasojat nga vendimi i Këshillit të Ministrave nuk janë të tilla që të zhveshin të zgjedhurin vendor nga e drejta e tij për t`u zgjedhur ose për të fituar dhe ushtruar një mandat të tillë përfaqësues përgjithmonë. Kushtetuta dhe ligji kanë parashikuar raste të veçanta në të cilat ndalohet kandidimi ose zgjedhja e një kandidati, ndërkohë që rasti në fjalë nuk përbën asnjë ndalim për kandidatin që të kandidojë sërish në zgjedhjet vendore dhe të fitojë sërish besimin e zgjedhësve dhe të drejtën për t'i përfaqësuar ata në njësinë e qeverisjes vendore. Kjo nënkupton se ligjvënësi ka parashikuar një mekanizëm proporcional mes interesit publik që lidhet me të drejtën e zgjedhësve për të qenë të përfaqësuar dhe për t'u qeverisur nga organi i zgjedhur prej tyre dhe jo nga persona të deleguar prej të zgjedhurit, çka justifikon ndërprerjen e mandatit të organit të zgjedhur të qeverisjes vendore, dhe së drejtës individuale të individit për t`u zgjedhur dhe për të marrë pjesë në jetën politike. Në këtë këndvështrim vlen të theksohet se e drejta e të zgjedhurve për t'u përfaqësuar dhe qeverisur nga organi i zgjedhur i qeverisjes vendore prej tyre prevalon ndaj vetë së drejtës të të zgjedhurit për të ushtruar detyrën dhe mandatin.

15. Për sa më sipër, në këto kushte, edhe pse vlerësojmë se procesi i zhvilluar nga organet përkatëse për shkarkimin e kërkuesit nga detyra e kryetarit të Bashkisë së Tiranës ka pasur disa

mangësi në aspektet procedurale të këtij procesi dhe zhvillimin e tij në kushtet e urgjencës, pavarësisht se nuk rezulton që të jetë verifikuar ekzistenca e tyre, duke qenë se kërkuesi ka qenë në dijeni të zhvillimit të procesit për shkarkimin e tij nga këshilli bashkiak dhe ka pasur mundësi efektive për t'u njohur me aktet e procesit dhe për të ushtruar të gjitha mjetet e tij procedurale për t'u dëgjuar nëpërmjet paraqitjes së parashtrimeve/pretendimeve me shkrim dhe përmes përfaqësuesve të zgjedhur prej tij, përfshirë edhe mbrojtësin ligjor, si një nga format që edhe Gjykata ka konsideruar se kënaq kërkesat e një procesi të drejtë, por ka zgjedhur të mos i ushtrojë këto të drejta, mendojmë se në thelb atij nuk i është mohuar e drejta për proces të rregullt ligjor.

16. Për të gjitha arsyet e mësipërme, ne, gjyqtarët në pakicë, vlerësojmë se kërkesa e paraqitur është haptazi e pabazuar dhe, për rrjedhojë, duhej të ishte rrëzuar në tërësi, duke lënë në fuqi VKM-në nr. 539/2025.

17. Po kështu, për sa u përket pretendimeve për shfuqizimin e dekretit të Presidentit, nisur nga fakti se ne gjyqtarët në pakicë nuk konstatojmë cenim të procedurës së shkarkimit të kërkuesit nga detyra e kryetarit të bashkisë, çmojmë të mos ndalemi në verifikimin e veprimeve të Presidentit dhe dekretit për shpalljen e datës së zgjedhjeve të pjesshme vendore, për sa kohë zgjidhja e kësaj çështjeje nuk do të ndikonte në konkluzionin e arritur për të.

Anëtarë: Holta Zaçaj, Genti Ibrahimi, Sonila Bejtja

VENDIM
Nr. 79, datë 12.12.2025

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Marsida Xhaferllari kryesuese;
Sonila Bejtja anëtare;
Sandër Beci anëtar;
Ilir Toska anëtar;
Genti Ibrahimi anëtar;
Marjana Semini anëtare;
Fiona Papajorgji anëtare,

me sekretare Anjeza Puka, në datën 12.12.2025, mori në shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve çështjen nr. 3 (H) 2025 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUES: HAJRI THAÇAJ

SUBJEKT I INTERESUAR:

DREJTORIA RAJONALE E SIGURIMEVE SHOQËRORE TIRANË, në mungesë.

OBJEKTI: Shfuqizimi i vendimeve nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, të Gjykatës Administrative të Apelit; nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë dhe të vendimit unifikues nr. 3, datë 24.11.2016, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

BAZA LIGJORE: Nenet 4, pika 3, 7, 15, 42, 44, 55, 81, pika 1, 116, pika 1, 118, 124, 131, pika 1, shkronja "f", 132, pika 1, 134, pika 1, shkronja "i", 141, 142, pika 1, 145, 146, pika 2, 170, 174, 175 dhe 178 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë *(Kushtetuta)*; nenet 1, 6, 14, 17, 18 dhe 41, të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut; ligji nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", i ndryshuar *(Ligji Organik i Gjykatës)*.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatoren e çështjes Fiona Papajorgji, mori në shqyrtim pretendimet me shkrim të kërkuesit Hajri Thaçaj (*kërkuesi)*, i cili ka kërkuar pranimin e kërkesës, konstatoi mungesën e prapësimeve me shkrim të subjektit të interesuar, Drejtorisë Rajonale të Sigurimeve Shoqërore (*DRSSH*), Tiranë, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I
Rrethanat e çështjes

1. Kërkuesi ka qenë me detyrë oficer pranë Komandës së Zbulimit të Forcave Tokësore me gradën "Nënkolonel" deri në nxjerrjen në rezervë me urdhrin nr. 355, datë 23.7.2003. Pas përfitimit të pagesës kalimtare në masën 23.479 lekë, kërkuesi i është drejtuar DRSSH-së, Tiranë për përfitimin e pensionit të parakohshëm, e cila ka caktuar pensionin me vendimin nr. 4394, datë 1.8.2005, në masën 15.693 lekë në muaj, për periudhën e

shërbimit 34 vjet. Ndërkohë, në datën 4.5.2016, kërkuesi ka dalë në pension pleqërie.

2. Duke mos qenë dakord me masën e pensionit të parakohshëm, në datën 17.11.2006, kërkuesi i është drejtuar gjykatës me kërkesëpadi, me objekt detyrimin e të paditurit të paguajë masën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi sipas nenit 11, të ligjit nr. 8087, datë 13.3.1996 (*ligj nr. 8087/1996*). Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 4887, datë 5.6.2009, ka vendosur: pranimin e kërkesëpadisë; detyrimin e palës së paditur, DRSSH-së, Tiranë, të rillogarisë masën e pensionit të parakohshëm të kërkuesit në masën 50% të pagës referuese mbi të cilën është derdhur kontributi dhe për çdo vit tjetër të vjetërsisë të shërbimit mbi përcaktimin e mësipërm masa e pensionit shtohet me 2% të pagës referuese; detyrimin e palës së paditur t'i paguajë diferencën e masës së pensionit që nga data e fillimit të pensionit 1.8.2005 deri në 30.4.2009. Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 438, datë 12.3.2010, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit nr. 4887, datë 5.6.2009, të gjykatës së shkallës së parë. Me vendimin nr. 00-2012-2012, datë 11.10.2012, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë ka vendosur mospranimin e rekursit të paraqitur nga DRSSH-ja, Tiranë (*procesi i parë gjyqësor*). Në zbatim të këtyre vendimeve kërkuesit i është përllogaritur masa e pensionit në shumën 52.584 lekë në muaj.

3. DRSSH-ja, Tiranë, në zbatim të ligjit nr. 10142, datë 15.5.2009, "Për sigurimin shoqëror suplementar të ushtarakëve të Forcave të Armatosura, të punonjësve të Policisë së Shtetit, të Gardës së Republikës, të Shërbimit Informativ të Shtetit, të Policisë së Burgjeve, të Policisë së Mbrojtjes nga Zjarri dhe të Shpëtimit e të punonjësve të Shërbimit të Kontrollit të Brendshëm në Republikën e Shqipërisë" (*ligj nr. 10142/2009*), ka përllogaritur pensionin e parakohshëm të kërkuesit me të drejtë pagese nga data 1.7.2009 në masën 21.439 lekë në muaj.

4. Me vendimin nr. 33, datë 24.6.2010 (*vendim nr. 33/2010*) Gjykata Kushtetuese (*Gjykata*) ka vendosur shfuqizimin si antikushtetuese të pikës 2, të nenit 14, si dhe të nenit 27, të ligjit nr. 10142/2009. Në vijim të këtij vendimi, kërkuesi i është drejtuar sërish gjykatës, duke kërkuar detyrimin e palës së paditur, DRSSH-së, Tiranë, për të vazhduar pagesën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi dhe shpërblimin e dëmit të shkaktuar si rezultat i moszbatimit të vendimit të Gjykatës nr. 33/2010 për periudhën 1.5.2009–4.3.2013, duke e llogaritur pensionin e parakohshëm për vjetërsi shërbimi në masën 50% të pagës referuese mbi të cilën është derdhur kontributi dhe duke i shtuar kësaj mase 2% të pagës referuese për çdo vit shërbimi mbi periudhën 15 vjet si një të drejtë të fituar; indeksimin e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi dhe shpërblimin e dëmit.

5. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 10410, datë 21.10.2013, ka vendosur pranimin pjesërisht të kërkesëpadisë; detyrimin e palës së paditur, DRSSH-së, Tiranë, për t'i paguar kërkuesit pensionin e parakohshëm për vjetërsi shërbimi në masën 50% të pagës referuese për 15 vjet shërbimi, duke i shtuar kësaj mase 2% të pagës referuese për çdo vit shërbimi mbi periudhën 15 vjet, duke u paguar diferenca midis masës së pensionit që do të dalë dhe masës së pensionit që kërkuesi ka përfituar për çdo muaj, duke filluar nga data 1.5.2009 deri në datën 1.7.2009; detyrimin e palës së paditur për t'i paguar pensionin e parakohshëm për vjetërsi shërbimi për periudhën nga 1.5.2009–1.7.2009, bashkë me rritjet përkatëse; rrëzimin e kërkesëpadisë për sa i përket shpërblimit të dëmit. Kundër këtij vendimi ka paraqitur ankim kërkuesi dhe pala e paditur.

6. Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 1591, datë 22.4.2014, ka vendosur moskompetencën e shqyrtimit të çështjes dhe dërgimin e akteve gjykatës kompetente, Gjykatës Administrative të Apelit. Kjo e fundit, me vendimin nr. 4331, datë 27.11.2014, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë nr. 10410, datë 21.10.2013. Kundër këtij vendimi ka paraqitur rekurs pala e paditur dhe kërkuesi.

7. Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2017-1378 (724), datë 23.6.2017, ka vendosur prishjen e vendimit nr. 4331, datë 27.11.2014, të Gjykatës Administrative të Apelit dhe dërgimin e çështjes për rishqyrtim në këtë gjykatë, me tjetër trup gjykues, duke arsyetuar se gjykatat e faktit kanë zbatuar gabim ligjin material dhe në rigjykim duhet të analizohen faktet për të zgjidhur çështjen duke zbatuar ligjin sipas orientimeve të vendimit unifikues nr. 3, datë 24.11.2016, të Kolegjeve të Bashkuara *(vendimi unifikues nr. 3/2016)*. Kundër këtij vendimi të Kolegjit Administrativ kërkuesi ka paraqitur ankim kushtetues individual në Gjykatë. Me vendimin nr. 21, datë 19.12.2019,

Kolegji i Gjykatës ka vendosur moskalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare, me arsyetimin se kërkuesi nuk kishte shteruar mjetet juridike efektive në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja "f", si dhe kërkesa ishte paraqitur jashtë afatit ligjor 4-mujor.

8. Në rigjykim, Gjykata Administrative e Apelit, me vendimin nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, ka vendosur ndryshimin e vendimit nr. 10410, datë 21.10.2013, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe rrëzimin e padisë. Kundër këtij vendimi ka ushtruar rekurs kërkuesi.

9. Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, ka vendosur mospranimin e rekursit, me arsyetimin se në të nuk ngriheshin shkaqe nga ato të parashikuara nga neni 58, i ligjit nr. 49, datë 3.5.2012, "Për gjykatat administrative dhe gjykimin e mosmarrëveshjeve administrative", të ndryshuar (*ligj nr. 49/2012*), (*procesi i dytë gjyqësor*).

10. Në datën 19.3.2025 (*sipas shënimit të shërbimit postar*) kërkuesi i është drejtuar Gjykatës me ankim kushtetues individual, sipas objektit të tij, i cili është regjistruar në datën 20.3.2025. Në datën 4.6.2025, Kolegji i Gjykatës ka vendosur kalimin e kërkesës për shqyrtim paraprak në Mbledhjen e Gjyqtarëve, e cila në datën 18.6.2025 ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve. Me vendimin e datës 11.12.2025, Mbledhja e Gjyqtarëve ka pranuar kërkesën e një gjyqtari për heqjen dorë nga shqyrtimi i çështjes.

II
Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

11. ***Kërkuesi,*** në mënyrë të përmbledhur, ka pretenduar si vijon:

A. Vendimi unifikues nr. 3/2016 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë ka cenuar:

11.1 *Të drejtën për një proces të rregullt ligjor,* të garantuar nga neni 42 i Kushtetutës, në drejtim të:

11.1.1 *Parimit të sigurisë juridike në drejtim të të drejtave të fituara dhe res judicata*, pasi kërkuesi ka përfituar pension të parakohshëm për vjetërsi shërbimi për periudhën 1.8.2005–1.7.2009 me vendim gjyqësor të formës së prerë. E drejta e këtij pensioni është fituar më parë edhe me ligjin nr. 8087/1996, të ndryshuar me ligjin nr. 8521/1999, nenin 49, të ligjit nr. 9210/2004 dhe vendimin nr. 33/2013, të Gjykatës. Pra, atij i lind e drejta e vazhdimësisë të së drejtës së fituar më parë deri në plotësimin e moshës për pension të plotë pleqërie. Gjykata e Lartë nuk ka marrë në konsideratë vendimin nr. 33/2010, të Gjykatës, i cili ka hyrë në fuqi përpara vendimit nr. 2/2013 të kësaj të fundit dhe vendimit unifikues. Vendimi nr. 2/2013, i Gjykatës nuk e ka shfuqizuar vendimin e saj të mëparshëm, prandaj e drejta e pensionit të kërkuesit është fituar me vendimin nr. 33/2010.

11.1.2 *Parimit të gjykimit të drejtë*, pasi e drejta e pensionit të parakohshëm ka lindur në datën 1.8.2005, pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 9210/2004 dhe neni 11, i ligjit nr. 8087/1996, duhet të zbatohet sipas nenit 49, të ligjit 9210/2004, sipas të cilit shprehja "jo më shumë se masa e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi" është shfuqizuar. Kolegjet e Bashkuara në vendimin unifikues nuk e kanë pranuar zbatimin e këtij neni, me argumentin se nuk ishin miratuar aktet nënligjore, ndonëse kanë pasur detyrimin e zbatimit të tij. Në këtë mënyrë ato kanë marrë kompetencat e organit ligjvënës, kanë shkelur nenin 141 të Kushtetutës dhe kanë ndryshuar ligjin pas një periudhe 11-vjeçare, ndonëse vendimet e gjykatave për pensionin e parakohshëm kishin marrë formë të prerë dhe ishin ekzekutuar. Gjykata në vendimin e saj nr. 2/2013 është mbështetur në prova fiktive të paraqitura nga subjektet e interesuara në atë gjykim, pa shifra dhe pa llogaritur borxhin publik. Për rrjedhojë, Gjykata duhet të konstatojë shkelje edhe të vendimit të saj nr. 2/2013.

11.2 *Të drejtën për mbrojtjen shoqërore të punës*, të garantuar nga neni 49, paragrafi 2, i Kushtetutës, pasi vendimi unifikues nr. 3/2016, ul në mënyrë të ndjeshme deri në 50% përfitimin financiar të pensionit të parakohshëm, duke e përgjysmuar dhe duke përkeqësuar situatën financiare dhe ekonomike nën nivelin jetik, pra nën pagën minimale. Ushtarakët nuk kanë profesion tjetër dhe ata nuk mund të angazhohen në punë të tjera, pasi kjo kategori është e moshuar. Gjithashtu, ushtarakët nuk kanë të ardhura të tjera shtesë dhe familja jeton me pensionin e tyre. Ushtarakët nuk përfitojnë as të drejta suplementare financiare.

11.3 *Të drejtën për pension,* të garantuar nga neni 52 i Kushtetutës, pasi kufizimi i pensionit të parakohshëm të ushtarakëve nuk plotëson kriteret e kufizimit të nenit 17 të Kushtetutës, pasi nuk është bërë për një interes publik. Po kështu, kufizimi nuk është bërë me ligj, por me vendime gjyqësore, si

vendimi i Gjykatës nr. 33/2010 dhe vendimi unifikues nr. 3/2016. Ligji nr. 10142/2009, nuk ka parashikuar shpenzimet financiare për zbatimin e tij. Kushtetuta dhe kuadri ligjor nuk parashikojnë kufizimin e pensionit të parakohshëm. Shkaqet e kufizimit të kësaj të drejte nga vendimi unifikues janë alogjike, pasi përballimi i pasojave në buxhetin e shtetit nuk mund të bëhet vetëm nëpërmjet kufizimit të të drejtave të ushtarakëve.

11.4 *Parimin e proporcionalitetit*, të garantuar nga neni 17 i Kushtetutës, pasi pensioni i parakohshëm i llogaritur sipas vendimeve të formës së prerë ka qenë në masën 52.584 lekë, ndërsa pas prishjes së tyre nga Gjykata e Lartë ai është ulur në masën mbi 50%. Nga dalja e vendimit të Gjykatës nr. 2/2013, deri në vendimin unifikues të vitit 2016 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë ka kaluar një periudhë 3-vjeçare dhe ky vendim i fundit nuk ka marrë parasysh se interesi publik ka ndryshuar si rezultat i inflacionit, borxhit publik etj.

11.5 *Parimin e barazisë përpara ligjit dhe mosdiskriminimit*, të garantuar nga neni 18 i Kushtetutës, pasi kufizimi i pensionit të parakohshëm është bërë vetëm për ushtarakët, për shkak të përkatësisë shoqërore të tyre dhe gjendjes ekonomike. Ndikimi në buxhetin e shtetit, reduktimi i borxhit publik etj. nuk mund të përballohen vetëm nga ushtarakët. Shumë kategori të tjera funksionarësh publikë nuk janë prekur nga ulja e pensionit të parakohshëm. Ky parim është cenuar nga vendimi unifikues nr. 3/2016, i cili ka prekur vetëm pensionet e ushtarakëve.

11.6 *Parimin e moszbatimit të fuqisë prapavepruese*, pasi pensioni i parakohshëm i kërkuesit është caktuar në datën 1.8.2005, përpara hyrjes në fuqi të vendimit të Gjykatës nr. 3/2013 dhe vendimit unifikues dhe ligji i zbatueshëm ishte ligji në fuqi në kohën e lindjes të së drejtës, konkretisht ai nr. 8087/1996, i ndryshuar. Edhe Gjykata nuk mund të ndryshojë të drejtën e pensionit me një vendim tjetër të saj. Kolegjet e Bashkuara i kanë dhënë fuqi prapavepruese nenit 29, të ligjit nr. 10142/2009, ndonëse ai parashikon se rillogaritja bëhet vetëm për ata persona për të cilët pensioni i parakohshëm nuk është caktuar, në ndryshim nga situata e kërkuesit, duke marrë kompetencat e pushtetit ligjvënës.

11.7 *Të drejtën për informim*, pasi Gjykata e Lartë nuk i ka vënë në dispozicion kërkuesit kopje të dosjes gjyqësore të vendimit unifikues nr. 3/2016, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë. Palë në atë gjykim ishte shoqata e ushtarakëve, pjesë e së cilës është edhe kërkuesi, për rrjedhojë ai ka të drejtë të njihet me dosjen gjyqësore që i përket vendimit unifikues. Ky vendim i shtrin efektet financiare jo vetëm te palët ndërgjyqëse, por tek të gjithë personat që preken prej tij.

11.8 *Parimin e ndarjes dhe balancimit të pushteteve*, pasi Gjykata e Lartë ka ndryshuar përmbajtjen e nenit 11, shkronja "b", të ligjit nr. 8087/1996 dhe ka shfuqizuar nenin 49, të ligjit nr. 9210/2004, duke shtuar fjalët "por masa e përgjithshme e pensionit të parakohshëm nuk mund të kalojë masën e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi". Kjo gjykatë nuk ka respektuar Kushtetutën, por ka vepruar në kundërshtim me nenet 7 dhe 141, të saj. Neni 48, i ligjit nr. 9210/2004, nuk delegonte Këshillin e Ministrave të nxirrte akte nënligjore për zbatimin e nenit 49 të tij. Gjykata e Lartë ka marrë kompetencat e ligjvënësit. Ligji nr. 8087/1996 dhe neni 49, i ligjit nr. 9210/2004, prevalojnë mbi vendimin unifikues, pra edhe njësimi i praktikës gjyqësore cenon parimin e ndarjes dhe balancimit të pushteteve.

B. Vendimi nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, i Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë ka cenuar:

11.9 *Parimin e gjykimit të drejtë*, pasi rekursi i kërkuesit është paraqitur në përputhje me nenin 475 të Kodit të Procedurës Civile (KPC), në të cilin janë pasqyruar shkaqet e parashikuara në nenin 58, shkronja "a", të ligjit nr. 49/2012. Vlerësimet e Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë janë jologjike, ndonëse kërkuesi ka paraqitur shkaqe që lidhen me interpretimin e kuadrit ligjor për pensionin e parakohshëm të ushtarakëve.

11.10 *Të drejtën e aksesit*, pasi Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë ka keqinterpretuar rekursin, duke mos e gjykuar çështjen e tij.

11.11 *Standardin e arsyetimit të vendimit*, pasi Gjykata e Lartë duhet të analizonte shkaqet e rekursit referuar nenit 58, shkronja "a", të ligjit nr. 49/2012. Ajo gjykatë ka bërë një vlerësim jologjik dhe nuk është bazuar në nenin 480/a të KPC-së dhe nenin 58, të ligjit nr. 49/2012.

11.12 *Parimin e subsidiaritetit*, pasi Gjykata e Lartë nuk ka kontrolluar respektimin e standardeve kushtetuese dhe nuk ka analizuar pretendimet e paraqitura në rekurs, duke anashkaluar shkeljet kushtetuese.

11.13 *Parimin e disponibilitetit*, pasi Gjykata e Lartë nuk ka konstatuar se gjykata e apelit e ka gjykuar

çështjen në kundërshtim me kufijtë e shqyrtimit gjyqësor.

C. Vendimi nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, i Gjykatës Administrative të Apelit ka cenuar:

11.14 *Të drejtën për proces të rregullt ligjor, në drejtim të:*

11.14.1 *Së drejtës së aksesit*, pasi Gjykata Administrative e Apelit nuk e ka njoftuar kërkuesin për datën dhe orën e zhvillimit të seancës gjyqësore në përputhje me nenin 460, pika 5, të KPC-së. Në këtë mënyrë kërkuesit nuk i është dhënë mundësia për të paraqitur pretendimet e tij në lidhje me vendimin unifikues nr. 3/2016. Mosnjoftimi i kërkuesit ka sjellë si pasojë pamundësinë e tij për të kërkuar përjashtimin e relatorit të çështjes, E. R., ndaj të cilit ai kishte paraqitur kallëzim penal.

11.14.2 *Standardit të arsyetimit të vendimit*, pasi gjykata e apelit nuk është shprehur për pretendimet e kërkuesit të paraqitura në kërkesat e datave 19.4.2019, 28.5.2019 dhe parashtrimet e datës 16.7.2019, kërkesat për themelin e vendimit, pretendimet lidhur me shkeljet kushtetuese, përparësinë e zbatimit të ligjit nr. 8087/1996, si dhe saktësinë e fakteve të pranuara nga gjykimi i mëparshëm. Kjo gjykatë nuk ka pasqyruar të dhënat e vendimit të kërkuesit, çka ngre dyshimin se bëhet fjalë për vendimin e një pale tjetër. Vendimit i mungon arsyetimi për zbatimin e ligjit, por thjesht bëhet referim në vendimmarrjen e Gjykatës së Lartë dhe vendimin unifikues. Në këtë mënyrë kjo gjykatë nuk ka kryer hetim të plotë.

11.14.3 *Parimit të disponibilitetit*, pasi gjykata e apelit nuk i është referuar situatës ligjore që ekzistonte në datën 1.8.2005, koha e përfitimit të pensionit të parakohshëm, pra pas hyrjes në fuqi të nenit 49, të ligjit nr. 9210/2004.

11.14.4 *Së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme*, pasi relatori i çështjes është në konflikt interesi me kërkuesin, për shkak se ai ka paraqitur kallëzim penal për këtë gjyqtar.

11.14.5 *Parimit të gjykimit të drejtë*, pasi vendimi i gjykatës së apelit nuk është bazuar në të drejtën e fituar me ligjet e mëparshme dhe llogaritja e pensionit të parakohshëm nuk është bërë sipas të drejtës së fituar më parë.

12. *Subjekti i interesuar, DRSSH-ja, Tiranë,* nuk ka paraqitur prapësime me shkrim, megjithëse është njoftuar rregullisht nga Gjykata.

III
Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për legjitimimin e kërkuesit

13. Çështja e legjitimimit (*locus standi*) është një ndër aspektet kryesore që lidhet me nisjen e një procesi kushtetues. Sipas neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, të Kushtetutës, si dhe nenit 71 të Ligjit Organik të Gjykatës, çdo individ, person fizik ose juridik, subjekt i së drejtës private dhe publike, mund të vërë në lëvizje Gjykatën për gjykimin përfundimtar të ankesave kundër çdo akti të pushtetit publik ose vendimi gjyqësor që cenon të drejtat dhe liritë themelore të garantuara në Kushtetutë. Ankimi kushtetues individual, në çdo rast, duhet të plotësojë kriteret kumulative të nenit 71/a të Ligjit Organik të Gjykatës, që lidhen me shterimin e mjeteve juridike, afatin e paraqitjes së kërkesës, pasojat negative të pësuara në mënyrë të drejtpërdrejtë e reale dhe mundësinë për rivendosjen e së drejtës së shkelur.

14. Gjykata vëren se kërkuesi, si individ, legjitimohet *ratione personae,* në kuptim të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës, për kundërshtimin e vendimeve nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, të Gjykatës Administrative të Apelit dhe nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë, pasi ka qenë palë në procesin gjyqësor ndaj të cilit ka ngritur pretendime në këtë Gjykatë, për rrjedhojë ka interes të drejtpërdrejtë në çështjen e parashtruar.

15. Për sa i takon vendimit unifikues nr. 3/2016, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, gjithashtu objekt i ankimit kushtetues individual, Gjykata vëren se sipas jurisprudencës kushtetuese, në kuptim të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, të Kushtetutës, individi duhet të provojë interesin e tij, si në aspektin procedural, ashtu edhe në atë substancial. Kjo, sepse individi, si subjekt i kushtëzuar, mund të bëjë kërkesë në Gjykatë vetëm për çështje që lidhen me interesat e tij të drejtpërdrejta, si dhe të provojë se në çfarë mënyre ai është cenuar në të drejtat e tij kushtetuese, pra se është viktimë e një shkeljeje dhe se pasojat nga akti i kundërshtuar janë të drejtpërdrejta dhe reale për të *(shih vendimet nr. 59, datë 16.10.2025; nr. 77, datë 5.11.2024; nr. 44, datë 26.9.2023, të Gjykatës Kushtetuese)*. Në rastin konkret, kërkuesi nuk ka qenë palë në procesin ku është

dhënë vendimi unifikues i kundërshtuar, ndaj, në aspektin procedural, ai nuk legjitimohet *ratione personae* për kundërshtimin e tij. Megjithatë, në aspektin substancial, Gjykata çmon të analizojë përmbajtjen e vendimit unifikues për aq sa referuar atij gjykatat e zakonshme kanë interpretuar dhe zbatuar ligjin në çështjen konkrete.

16. Në lidhje me kriterin e *shterimit të mjeteve juridike efektive*, në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja "f", të Kushtetutës, Gjykata vendos për gjykimin përfundimtar të ankesave të individëve, pasi të jenë shteruar të gjitha mjetet juridike efektive për mbrojtjen e të drejtave kushtetuese, që individi pretendon se i janë cenuar nga akti i pushtetit publik. Kriteri për shterimin e mjeteve nënkupton jo vetëm që individi t'u jetë drejtuar të gjitha shkallëve të zakonshme të gjykimit, por edhe që të gjitha pretendimet që ngre në këtë Gjykatë t'i ketë paraqitur më parë, të paktën në substancë, duke respektuar kërkesat formale dhe afatet e parashikuara në ligjin procedural *(shih vendimet nr. 50, datë 20.6.2024; nr. 65, datë 30.11.2023; nr. 31, datë 3.11.2021, të Gjykatës Kushtetuese)*.

17. Gjykata vëren se kërkuesi, ndër të tjera, ka pretenduar cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme, pasi relatori i çështjes në gjykatën e apelit ka qenë në konflikt interesi me kërkuesin, për shkak se ka paraqitur kallëzim penal për këtë gjyqtar. Lidhur me këtë pretendim, kërkuesi ka pretenduar se Gjykata Administrative e Apelit nuk e ka njoftuar për datën dhe orën e zhvillimit të seancës gjyqësore, në mënyrë që atij t'i jepej mundësia për të kërkuar përjashtimin e tij nga gjykimi i çështjes.

18. Bazuar në nenin 49, të ligjit nr. 49/2012, Gjykata vëren se shqyrtimi i ankimit në Gjykatën Administrative të Apelit si rregull bëhet mbi bazë të dokumenteve në dhomën e këshillimit dhe sekretaria e gjykatës njofton palët rregullisht sipas rregullave procedurale në gjykimin civil në Gjykatën e Lartë, për përbërjen e trupit gjykues, datën, orën dhe vendin e shqyrtimit të çështjes, të paktën 15 ditë përpara. Ndërkohë, rregullat procedurale në gjykimin civil në Gjykatën e Lartë, pikërisht neni 482, paragrafi i tretë, i KPC-së, parashikojnë se njoftimi i palëve nga sekretaria gjyqësore bëhet përmes shpalljes së listave të shqyrtimit të rekurseve të paktën 15 ditë përpara datës së shqyrtimit.

19. Në rastin konkret, referuar akteve të dosjes gjyqësore të administruar për qëllime të gjykimit kushtetues, seanca e planifikuar në datën 8.10.2023, në Gjykatën Administrative të Apelit nuk është zhvilluar për shkak të mosformimit të trupit gjykues, si rrjedhojë e kërkesës për dorëheqje të gjyqtares E. Ç., e cila është pranuar nga zëvendëskryetari i asaj gjykate. Më tej është proceduar me plotësimin e përbërjes së trupit gjykues nëpërmjet shortit elektronik. Seanca e planifikuar është shtyrë me qëllim njoftimin e palëve ndërgjyqëse me shpallje publike në ambientet e gjykatës dhe në faqen zyrtare të saj. Njoftimi për datën dhe orën, si dhe përbërjen e trupit gjykues rezulton të jetë shpallur në datën 17.11.2023. Në kuptim të këtyre rrethanave, Gjykata çmon se gjykata e apelit ka vepruar në përputhje me parashikimet ligjore për sa i përket njoftimit të palëve. Në këto kushte, ndonëse kërkuesi rezulton të jetë njoftuar rregullisht, ai nuk ka paraqitur kërkesë për përjashtimin e gjyqtarit E. R. nga gjykimi i çështjes së tij. Për rrjedhojë, për pretendimin e cenimit të së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e paanshme, ai nuk ka shteruar mjetet ligjore në dispozicion, në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja "f", të Kushtetutës. Ndërsa për sa u përket pretendimeve të tjera, ai nuk ka mjet tjetër juridik në dispozicion për mbrojtjen e të drejtave të tij kushtetuese përveç paraqitjes së ankimit kushtetues individual.

20. Lidhur me legjitimimin *ratione temporis*, neni 71/a, pika 1, shkronja "b", i Ligjit Organik të Gjykatës ka parashikuar afatin ligjor 4-mujor nga konstatimi i cenimit për paraqitjen e ankimit kushtetues individual. Në rastin konkret, vendimi më i fundit në kohë i kundërshtuar, ai i Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë, mban datën 22.10.2024, i cili është publikuar në faqen zyrtare të kësaj gjykate në datën 20.11.2024, ndërsa kërkesa është paraqitur në këtë Gjykatë, në datën 15.1.2025, pra brenda afatit ligjor 4-mujor.

21. Për sa u përket pretendimeve për cenimin e parimit të disponibilitetit dhe subsidiaritetit nga Gjykata e Lartë, si dhe të parimit të ndarjes dhe balancimit të pushteteve nga vendimi unifikues, Gjykata vëren se kërkuesi i ka paraqitur për herë të parë në parashtrimet para seancës të datës 22.7.2025, pra si të tilla ato përbëjnë shtesë të shkaqeve të ankimit kushtetues individual. Referuar nenit 1, pika 2, të Ligjit Organik të Gjykatës dhe nenit 185 të KPC-së, shkaqet e ankimit kushtetues mund të ndryshohen (shtohen ose pakësohen) deri në momentin që vendoset kalimi i çështjes për shqyrtim

në seancë plenare (*shih vendimin nr. 63, datë 20.11.2023, të Gjykatës Kushtetuese*). Për rrjedhojë, Gjykata çmon se këto pretendime të reja nuk mund të merren në shqyrtim, pasi ato janë paraqitur nga kërkuesi pasi ishte vendosur kalimi i çështjes në seancë plenare.

22. Në lidhje me legjitimimin *ratione materiae*, Gjykata vëren se kërkuesi për procesin gjyqësor për masën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi ka pretenduar cenimin e së *drejtës për proces të rregullt ligjor,* si në gjykatën e apelit, ashtu edhe në Gjykatën e Lartë, në drejtim *të parimit të gjykimit të drejtë*, *së drejtës së aksesit*, *standardit të arsyetimit të vendimit* dhe *parimit të disponibilitetit*.

23. Për sa i përket pretendimit për cenimin e *së drejtës së aksesit*, kërkuesi ka pretenduar se Gjykata Administrative e Apelit nuk e ka njoftuar për datën dhe orën e zhvillimit të seancës gjyqësore. Gjykata, në kushtet kur konstatoi se njoftimi i kërkuesit është bërë në përputhje me parashikimet ligjore përkatëse (*shih paragrafin 19 të vendimit*), çmon se pretendimi i tij është haptazi i pabazuar. Ndërsa për sa i përket pretendimit për cenimin e kësaj të drejte nga Gjykata e Lartë, kërkuesi ka argumentuar se kjo e fundit ka keqinterpretuar rekursin, duke mos e gjykuar çështjen e tij, pretendim i cili bazuar në thelbin e tij do të analizohet në kuadër të parimit të gjykimit të drejtë.

24. Për sa u takon pretendimeve për cenimin e parimit të gjykimit të drejtë, standardit të arsyetimit të vendimit dhe parimit të disponibilitetit, Gjykata vëren se, për sa kohë, në thelb, kërkuesi ka paraqitur të njëjtat argumente që lidhen me mënyrën e interpretimit të ligjit nga gjykatat e zakonshme, ato do të trajtohen në vijim në drejtim të së drejtës për gjykim të drejtë, të parashikuar në nenin 42 të Kushtetutës, të lidhur me parimin e sigurisë juridike.

B. Për themelin e pretendimeve

B.1 Për cenimin e së drejtës për gjykim të drejtë të lidhur me parimin e sigurisë juridike

25. Kërkuesi ka pretenduar se gjykata e apelit nuk është shprehur në lidhje me objektin e kërkesave dhe parashtrimeve të tij, për pretendimet lidhur me shkeljet kushtetuese, përparësinë e zbatimit të ligjit nr. 8087/1996 dhe saktësinë e fakteve të pranuara nga gjykimi i mëparshëm. Sipas tij, e drejta e pensionit të parakohshëm është një e drejtë e fituar më parë me ligjin nr. 8087/1996 dhe vendimin nr. 33/2013, të Gjykatës, si dhe me vendime gjyqësore të formës së prerë. E drejta e pensionit të parakohshëm ka lindur në datën 1.8.2005, pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 9210/2004 dhe neni 11, i ligjit nr. 8087/1996, duhet të zbatohet sipas nenit 49, të ligjit 9210/2004, sipas të cilit shprehja "jo më shumë se masa e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi" ishte shfuqizuar. Sipas kërkuesit, pensioni i parakohshëm i tij është caktuar në datën 1.8.2005, përpara hyrjes në fuqi të vendimit të Gjykatës nr. 3/2013 dhe vendimit unifikues dhe ligji i zbatueshëm ishte ligji në fuqi në kohën e lindjes të së drejtës, konkretisht ai nr. 8087/1996, i ndryshuar. Po kështu, sipas kërkuesit, Gjykata e Lartë nuk ka analizuar shkaqet e rekursit referuar nenit 58, të ligjit nr. 49/2012, ndonëse ai ka paraqitur shkaqe që lidhen me interpretimin e kuadrit ligjor për pensionin e parakohshëm të ushtarakëve.

26. Neni 42, pika 2, i Kushtetutës, ndër të tjera, parashikon se kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe të interesave të tij kushtetues dhe ligjorë, ka të drejtën e një gjykimi të drejtë. Gjykata në jurisprudencën e saj ka pohuar se detyra e saj është të vlerësojë nëse gjatë procesit gjyqësor ka pasur shkelje të të drejtave kushtetuese, si dhe nëse zbatimi i ligjit ka qenë eventualisht arbitrar, në kuptimin që të bjerë ndesh haptazi me konceptin e gjykimit të drejtë të përcaktuar në nenin 42 të Kushtetutës. Ajo nuk vepron si gjykatë e shkallës së katërt dhe për këtë arsye vendimet e gjykatave të juridiksionit të zakonshëm nuk vihen në dyshim, përveç rasteve kur gjetjet e tyre mund të konsiderohen si arbitrare ose haptazi të paarsyeshme. E thënë ndryshe, Gjykata vepron në rastin kur gabimi ligjor ose faktik nga gjykatat e juridiksionit të zakonshëm është aq i dukshëm, sa një gjykatë e kujdesshme nuk mund ta kishte bërë ndonjëherë ose i tillë që gjykimin e bën të padrejtë (*shih vendimet nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 25, datë 23.4.2025; nr. 24, datë 23.4.2025, të Gjykatës Kushtetuese).*

27. Për sa i përket parimit të sigurisë juridike, si një nga elementet e parimit të shtetit të së drejtës, Gjykata ka theksuar se, ai përfshin, mes të tjerash, besueshmërinë e qytetarëve te shteti dhe pandryshueshmërinë e ligjit për marrëdhëniet e rregulluara. Besueshmëria ka të bëjë me bindjen e individit se nuk duhet të shqetësohet vazhdimisht ose të jetojë me frikë për ndryshueshmërinë dhe pasojat negative të akteve juridike, të cilat mund të cenojnë jetën e tij private ose profesionale dhe të përkeqësojnë një gjendje të vendosur me akte të mëparshme. Nëse masat e marra shpien në

përkeqësimin në mënyrë të paarsyeshme të gjendjes ligjore të personave të tjerë, mohojnë të drejtat e fituara ose injorojnë interesat legjitimë të tyre, atëherë do të rrezikohet arritja e qëllimit madhor të ndërtimit të shtetit të së drejtës. Në këtë kuptim, parimi i sigurisë juridike nuk shfaqet asnjëherë si i tillë në vetvete, por shoqërohet me mbrojtjen e të drejtave të fituara, vazhdimësinë ligjore, qartësinë dhe përcaktueshmërinë në normimin e marrëdhënieve juridike dhe respektimin e pritshmërive legjitime (*shih vendimet nr. 25, datë 23.4.2025; nr. 10, datë 29.2.2016, të Gjykatës Kushtetuese*).

28. Po në drejtim të parimit të sigurisë juridike, Gjykata është shprehur se ai përfshin edhe ndalimin e fuqisë prapavepruese të normave juridike, i cili nënkupton se është e pamundur të gjykohen, sipas normave ligjore në fuqi, sjellje njerëzore, fakte ligjore ose marrëdhënie ligjore që kanë ndodhur përpara se këto norma të hynin në fuqi. Si rregull, ligjet i shtrijnë efektet e tyre në kohën e ardhme dhe fuqia prapavepruese zbatohet në raste përjashtimore, sepse, në të kundërt, mund të krijohen situata me pasoja të paparashikuara (*shih vendimet nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 78, datë 6.11.2024, të Gjykatës Kushtetuese)*. Fuqia prapavepruese zbatohet si përjashtim në ligjet penale favorizuese, në ligjet që ndërhyjnë për të rregulluar me ligj situata të paligjshme të krijuara më parë, në ligjet që interpretojnë anët e errëta ose të paqarta të një ligji të mëparshëm ose në ndonjë rast tjetër ku paraqitet domosdoshmëria për të shmangur pasoja të rënda, negative ose të pandreqshme (*shih vendimet nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 9, datë 26.2.2007, të Gjykatës Kushtetuese*). Nocioni i fuqisë prapavepruese është i pranishëm në rastet kur një normë ligjore aplikohet për gjëra tashmë të vendosura në të kaluarën. Në aspektin kushtetues, ligji me fuqi prapavepruese është i kundërshtueshëm në qoftë se cenon të drejtat e fituara me ligjet ekzistuese ose krijon një detyrim të ri për sa u përket transaksioneve të shkuara (*shih vendimet nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 1, datë 31.1.2003, të Gjykatës Kushtetuese*).

29. Gjykata gjithashtu çmon të ritheksojë edhe se pensioni i parakohshëm për vjetërsi shërbimi jepet në konsideratë të natyrës së punës të ushtarakëve, të cilët pas ndërprerjes së karrierës, me ose pa dëshirën e tyre, e kanë të vështirë të gjejnë një vend pune të një niveli të krahasueshëm me funksionet që ushtronin. Prandaj ligjvënësi parashikoi krijimin e një sistemi përfitimesh suplementare që të garantohej ruajtja e një niveli të krahasueshëm jetese dhe ekonomik për ushtarakët e Forcave të Armatosura, të cilëve u ndërpriteshin marrëdhëniet e punës. Në këtë këndvështrim, pensioni i parakohshëm për vjetërsi shërbimi mbrohet nga parimi i sigurisë juridike *(shih vendimet nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 25, datë 23.4.2025; nr. 33, datë 24.6.2010, të Gjykatës Kushtetuese).*

30. Në praktikën e saj Gjykata ka marrë tashmë në analizë pretendimet për masën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi për ish-ushtarakët në disa raste (*shih vendimet nr. 74, datë 20.11.2025; nr. 59, datë 16.10.2025; nr. 34, datë 27.5.2025; nr. 25, datë 23.4.2025; nr. 24, datë 23.4.2025, të Gjykatës Kushtetuese),* prandaj për legjislacionin që ka rregulluar ndër vite të drejtën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi për ushtarakët e Forcave të Armatosura, kontrollin e tyre kushtetues dhe për sa u përket përfundimeve njësuese të vendimit unifikues nr. 3/2016 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë për zbatimin në kohë dhe efektin prapaveprues të legjislacionit për pensionin e parakohshëm, si dhe skemën e zbatueshme për llogaritjen e masës së këtij pensioni, çmon të mos ndalet në evidentimin e tij në hollësi edhe në këtë vendim.

31. Në referim të sa më sipër, nisur nga thelbi i parashtrimeve të kërkuesit, si dhe bazuar në standardet kushtetuese të sipërcituara, Gjykata në vijim do të analizojë nëse interpretimi që Gjykata Administrative e Apelit dhe Gjykata e Lartë i kanë bërë ligjit material të zbatueshëm në mosmarrëveshjen objekt gjykimi i ka cenuar kërkuesit të drejtën për pension të parakohshëm për vjetërsi shërbimi të përfituar për shkak të parashikimeve ligjore, pra nëse në interpretimin që ato gjykata i kanë bërë ligjit të zbatueshëm në rastin e kërkuesit ka ose jo elemente të arbitraritetit.

32. Po kështu, Gjykata sjell në vëmendje se pretendimet e kërkuesit për sa i përket së drejtës për pension të parakohshëm lidhen si me periudhën para hyrjes në fuqi të ligjit nr. 10149/2009, ashtu dhe me periudhën pas hyrjes në fuqi të tij (1.7.2009). Në këtë drejtim, ndonëse në rastin e kërkuesit e drejta e pensionit të parakohshëm për periudhën deri në hyrjen në fuqi të ligjit nr. 10149/2009, i korrespondon një periudhe të shkurtër kohore (1.5.2009–1.7.2009) e për pasojë një vlere relativisht të vogël monetare, duke mbajtur në konsideratë se

pensioni i parakohshëm për ushtarakët e Forcave të Armatosura garanton ruajtjen e një niveli të krahasueshëm jetese dhe ekonomike për ta, Gjykata çmon ta analizojë pretendimin e tij edhe për këtë periudhë.

33. Konkretisht, Gjykata vëren se në datën 23.7.2003, kërkuesi është nxjerrë në rezervë, pasi ka shërbyer si oficer aktiv me gradën "Nënkolonel". Fillimisht, ai është trajtuar me pagesë kalimtare bazuar në ligjin nr. 8087/1996, të ndryshuar. E drejta e pensionit të parakohshëm i ka lindur në datën 1.8.2005, masa e të cilit është kundërshtuar nga kërkuesi në gjykatë. Për procesin e parë gjyqësor, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë në vitin 2009 ka vendosur pranimin e kërkesëpadisë së kërkuesit dhe se atij duhet t'i kthehen diferencat e masës së pensionit nga data 1.8.2005, kur i ka lindur e drejta, deri në datën 30.4.2009. Ky vendim është lënë në fuqi nga gjykata e apelit, ndërsa Gjykata e Lartë ka vendosur mospranimin e rekursit të palës së paditur.

34. Në vijim të vendimit nr. 33/2010, të Gjykatës, kërkuesi i është drejtuar gjykatës me kërkesëpadi, me objekt detyrimin e palës së paditur, DRSSH-së, Tiranë, për të vazhduar pagesën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi dhe shpërblimin e dëmit të shkaktuar si rezultat i moszbatimit të vendimit të Gjykatës nr. 33/2010, për periudhën 1.5.2009–4.3.2013, duke e llogaritur pensionin e parakohshëm për vjetërsi shërbimi në masën 50% të pagës referuese mbi të cilën është derdhur kontributi dhe duke i shtuar kësaj mase 2% të pagës referuese për çdo vit shërbimi mbi periudhën 15 vjet si një e drejtë e fituar; indeksimin e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi dhe shpërblimin e dëmit.

35. Për procesin e dytë gjyqësor, objekt kundërshtimi, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 10410, datë 21.10.2013, ka vendosur pranimin pjesërisht të kërkesëpadisë dhe detyrimin e palës së paditur për të paguar pensionin e parakohshëm për vjetërsi shërbimi në masën 50% të pagës referuese për 15 vjet shërbimi, duke i shtuar kësaj mase 2% të pagës referuese për çdo vit shërbimi mbi periudhën 15 vjet, duke u paguar diferenca midis masës së pensionit që do të dalë dhe masës së pensionit që kërkuesi ka përfituar për çdo muaj duke filluar nga data 1.5.2009 deri në datën 1.7.2009; detyrimin për t'i paguar pensionin e parakohshëm për periudhën nga 1.5.2009–1.7.2009 bashkë me rritjet përkatëse dhe rrëzimin e kërkesëpadisë për sa i përket shpërblimit të dëmit. Kjo gjykatë ka arsyetuar se ligji i zbatueshëm për zgjidhjen e mosmarrëveshjes është ligji nr. 8087/1996, i ndryshuar me ligjin nr. 8521/1999. Sipas saj, DRSSH-ja ka gabuar në përllogaritje, pasi kufizimi "jo më shumë se pensioni maksimal në shkallë vendi" ka qenë i shfuqizuar kur kërkuesi ka dalë në rezervë dhe prandaj atij duhet t'i paguhet diferenca e masës së pensionit nga data 1.5.2009 deri në datën 1.7.2009. Kjo gjykatë gjithashtu ka pranuar edhe kërkimin për indeksimin e pensionit të parakohshëm.

36. Gjykata Administrative e Apelit, si gjykata kompetente për shqyrtimin e çështjes, me vendimin nr. 4331, datë 27.11.2014, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë. Sipas saj, në momentin kur kërkuesi ka dalë në rezervë, shprehja "por jo më shumë se pensioni maksimal në shkallë vendi" në nenin 49, të ligjit 9210/2004, është shfuqizuar dhe pala e paditur duhet të bazohej në nenin 35, të ligjit 9210/2004, i cili parashikonte se oficerët gëzojnë të drejtën e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi në masën 50 % të pagës mujore deri në plotësimin e kushteve për përfitimin e pensionit të pleqërisë dhe për çdo vit tjetër shërbimi mbi kufirin e mësipërm ushtarakut i jepet një shtesë pensioni në masën 2 për qind të pagës mujore. Për rrjedhojë, sipas gjykatës, pala e paditur duhet të bazohej në nenet 13 dhe 14, të ligjit nr. 9418/2005, të ndryshuar me ligjin nr. 9481/2006 dhe t'i paguajë kërkuesit diferencën e masës së pensionit nga data 1.5.2009 deri në datën 1.7.2009.

37. Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë në vitin 2017 ka vendosur prishjen e vendimit nr. 4331, datë 27.11.2014, të Gjykatës Administrative të Apelit dhe dërgimin e çështjes për rishqyrtim në këtë gjykatë, me tjetër trup gjykues. Ky kolegj ka arsyetuar se gjykatat e faktit kanë zbatuar gabim ligjin material dhe në rigjykim duhet të analizohen faktet për të zgjidhur çështjen duke zbatuar ligjin sipas orientimeve të vendimit unifikues nr. 3/2016 të Kolegjeve të Bashkuara.

38. Në rigjykim, Gjykata Administrative e Apelit, me vendimin nr. 1040 (86-2023-1381), datë 11.12.2023, ka vendosur ndryshimin e vendimit nr. 10410, datë 21.10.2013, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe rrëzimin e padisë. Ajo gjykatë ka arsyetuar se gjykata e shkallës së parë ka interpretuar në mënyrë të gabuar nenin 11, të ligjit

nr. 8087/1996, të ndryshuar me ligjin nr. 8251/1999, duke e vendosur kufizimin e masës maksimale të pensionit në shkallë vendi te shtesa për vjetërsi dhe jo në masën totale të pensionit. Në këtë konkluzion gjykata e apelit ka arritur duke u mbështetur në arsyetimin e vendimit unifikues nr. 3/2016, të Kolegjeve të Bashkuara.

39. Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, ka vendosur mospranimin e rekursit, me arsyetimin se në të nuk ngriheshin shkaqe nga ato të parashikuara nga neni 58, i ligjit nr. 49/2021. Sipas këtij kolegji, është detyrë e palës rekursuese të parashtrojë qartësisht dhe në mënyrë të plotë në rekurs shkaqet ligjore, duke argumentuar se përse është zbatuar në mënyrë të gabuar nga gjykata ligji material ose procedural dhe përse shkalla e shkeljes është e një rëndësie themelore për njësimin, sigurinë dhe/ose zhvillimin e praktikës gjyqësore, si dhe cilat janë ato shkelje të rënda procedurale që ndikojnë dukshëm në dhënien e vendimit. Po sipas kolegjit, nëse shkaqet ligjore nuk arrihen të parashtrohen dhe të argumentohen sipas kërkesave që ka neni 58, i ligjit nr. 49/2012, atëherë Gjykata e Lartë është e detyruar të vendos mospranimin e rekursit.

40. Duke marrë në konsideratë rrethanat e rastit konkret dhe bazuar në standardet kushtetuese të mësipërme, Gjykata vëren se kërkuesit i ka lindur e drejta për pension të parakohshëm në datën 1.8.2005, moment në të cilin zbatohej ligji 9210/2004. Në pikën 3, të nenit 35, të këtij ligji ishte përcaktuar se kriteret dhe kushtet e përfitimit të pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi përcaktoheshin në ligjin nr. 8087/1996, të ndryshuar me ligjin nr. 8521/1999. Në nenin 11 të ligjit të fundit parashikohej se masa e pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi ishte 50% e pagës referuese mbi të cilën ishte derdhur kontributi dhe për çdo vit tjetër të vjetërsisë së shërbimit mbi përcaktimin e mësipërm, masa e pensionit shtohej me 2% të pagës referuese, por jo më shumë se masa e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi. Ndërkohë, për shkak të shfuqizimit me ligjin nr. 9210/2004, të tavanit të masës së pensionit maksimal të pleqërisë, por edhe të vendimmarrjeve të gjykatave të juridiksionit të zakonshëm gjatë procesit të parë gjyqësor, kërkuesi kishte pritshmëri të ligjshme se ai do të përfitonte nga ky shfuqizim, pra se ndaj atij nuk do të zbatohej ky kufizim në masën e pensionit të parakohshëm të paktën deri në momentin e hyrjes në fuqi të ligjit nr. 10142/2009.

41. Nisur nga sa më sipër, për sa i përket periudhës së përfitimit nga kërkuesi të pensionit të parakohshëm deri në datën 1.7.2009, Gjykata, në linjë edhe me vendimmarrjen e mëparshme të saj, vëren se pavarësisht shfuqizimit të tavanit maksimal të pensionit të parakohshëm me nenin 49 të ligjit nr. 9210/2004, Gjykata Administrative e Apelit nuk e ka përllogaritur masën e pensionit sipas parashikimit ligjor në fuqi për atë periudhë, por ka përcaktuar se masa e përgjithshme e pensionit të parakohshëm nuk mund të kalojë masën e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi, duke vlerësuar se ligji nr. 9210/2004, nuk mund të zbatohej për mungesë të daljes së akteve nënligjore për zbatimin e tij.

42. Duke arsyetuar si më lart, Gjykata Administrative e Apelit nuk duket se ka mbajtur parasysh rregullimet e nenit 37, pika 1, të ligjit nr. 49/2012, sipas të cilit gjykata e shqyrton ligjshmërinë e veprimit administrativ që kundërshtohet në bazë të situatës ligjore dhe faktike që ekzistonte në kohën e kryerjes së veprimit konkret administrativ, duke mos marrë në konsideratë përllogaritjen e masës së pensionit, kushtet dhe kriteret, sipas parashikimeve ligjore në fuqi për atë periudhë. Prandaj, në vlerësimin e Gjykatës vendimi i gjykatës së apelit nuk duket se ka përmbushur konceptin e një gjykimi të drejtë në kuptim të parashikimit të nenit 42 të Kushtetutës.

43. Nga ana tjetër, Gjykata vëren se përmbajtja e ligjit nr. 9210/2004, si dhe mënyra e interpretimit të tij nga gjykata e apelit nuk rezultojnë të jenë analizuar nga Gjykata e Lartë. Gjithashtu, ajo nuk shprehet pse në rastin në shqyrtim kishte vend për zbatimin e vendimit unifikues edhe për periudhën 1.5.2009–1.7.2009, si dhe përse ligji i identifikuar si i zbatueshëm për këtë periudhë vijon të përmbajë kufizim të masës së pensionit të parakohshëm (jo më shumë se masa e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi), në një kohë kur ky kufizim është shfuqizuar. Në këtë drejtim, nuk duket se Gjykata e Lartë u ka dhënë përgjigje shkaqeve të paraqitura në rekurs lidhur me zbatueshmërinë e kritereve ligjore të parashikuara nga ligji nr. 8087/1996, i ndryshuar me ligjin nr. 8521/1999, për periudhën 1.5.2009–1.7.2009, si pasojë e shfuqizimit me ligjin nr. 9210/2004 të masës së tavanit të pensionit të parakohshëm apo se ajo (Gjykata e Lartë) ka dhënë mjaftueshëm argumente për identifikimin e ligjit të

zbatueshëm dhe për mënyrën e interpretimit të tij nga gjykata e apelit.

44. Nisur nga sa më lart, Gjykata vlerëson se Gjykata e Lartë, si gjykatë ligji, duhet t'u kthente përgjigje pretendimeve të kërkuesit për ligjin e zbatueshëm dhe kriteret e përcaktimit të pensionit të parakohshëm për vjetërsi shërbimi. Pra, ajo gjykatë nuk mund të mjaftohej me një arsyetim të kufizuar, por duhet të mbante qëndrim dhe të arsyetonte qoftë për sa i përket ligjit të zbatueshëm, ashtu edhe në veçanti nëse kufizimi "jo më shumë se masa e pensionit maksimal të pleqërisë në shkallë vendi" përfshinte edhe periudhën kohore 1.5.2009–1.7.2009. Prandaj vendimi i saj nuk plotëson kërkesat për një gjykim të drejtë në drejtim të standardit të arsyetimit të vendimit gjyqësor, duke i cenuar kërkuesit edhe parimin e sigurisë juridike në drejtim të së drejtës për pension të parakohshëm të fituar prej tij nga ligji, të paktën për periudhën kohore 1.5.2009–1.7.2009. Në këto kushte, Gjykata, nisur edhe nga roli subsidiar i saj në respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, vlerëson se i përket Gjykatës së Lartë të kontrollojë ligjshmërinë e vendimmarrjes së gjykatave të faktit për interpretimin e ligjit material prej tyre, prandaj duhet të shfuqizohet vetëm vendimi i saj.

45. Po kështu, Gjykata vëren se kërkuesi ka ngritur pretendime edhe për periudhën pas datës 1.7.2009, pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 10142/2009, deri në datën 4.3.2013 (*datë kur ka hyrë në fuqi vendimi nr. 2/2013 i Gjykatës*). Lidhur me këto pretendime të kërkuesit, Gjykata, sikurse është shprehur edhe më parë (*shih vendimin nr. 59, datë 16.10.2025, të Gjykatës Kushtetuese*), vëren se interpretimi i nenit 29, të ligjit nr. 10142/2009, për periudhën pas hyrjes në fuqi të këtij ligji, pra pas datës 1.7.2009, nga gjykata e apelit dhe pranimi i tij nga Gjykata e Lartë nuk duket i paarsyeshëm dhe që të bjerë ndesh me jurisprudencën e Gjykatës, pra i tillë që e bën gjykimin të padrejtë. Prandaj, pretendimet e kërkuesit në lidhje me të drejtën e pensionit të parakohshëm për periudhën 1.7.2009–4.3.2013, janë të pabazuara.

46. Në përfundim, Gjykata çmon se, sipas arsyetimit të mësipërm të këtij vendimi, kërkesa është e bazuar, ndaj ajo pranohet pjesërisht.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës, si dhe nenit 72, të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, njëzëri.

VENDOSI:

1. Pranimin pjesërisht të kërkesës.
2. Shfuqizimin e vendimit nr. 00-2024-4497, datë 22.10.2024, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshëm me Kushtetutën.
3. Dërgimin e çështjes për shqyrtim në Gjykatën e Lartë.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë më 12.12.2025.
Shpallur më 12.1.2026.

Kryesuese: Marsida Xhaferllari
Anëtarë: Sandër Beci, Sonila Bejtja, Genti Ibrahimi, Ilir Toska, Fiona Papajorgji, Marjana Semini

VENDIM
Nr. 306, datë 21.11.2025

MBI MIRATIMIN E NJË NDRYSHIMI NË "KODIN E RRJETIT TAP", PROPOZUAR NGA TAP AG MË 8 TETOR 2025

Në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar; neneve 13, 15, pika 1, germa "a", dhe 108 të ligjit nr. 102/2015, "Për sektorin e gazit natyror", të ndryshuar; dispozitave të Opinionit Përfundimtar të Përbashkët të Rregullatorëve të Energjisë mbi Aplikimin e Përjashtimit të TAP AG, datë 6 qershor 2013, lëshuar nga autoritetet, sipas direktivës 2009/73/EC ("Opinioni Përfundimtar i Përbashkët"), si dhe opinionit 1/2013 të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë, datë 14 maj 2013; neneve 15 dhe 26, të rregullores "Për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s", miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës, 21.11.2025, mbasi shqyrtoi relacionin e përgatitur nga Drejtoria e Gazit Natyror me nr. 2012/2 prot,

datë 18.11.2025, "Mbi miratimin e një ndryshimi në 'Kodin e Rrjetit TAP', të propozuar nga TAP AG, më 8 tetor 2025",

1. Duke pasur parasysh:

- Direktivën (BE) 2024/1788 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 13 qershor 2024;
- Rregulloren (BE) 2024/1789 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 13 qershor 2024;
- Rregulloren (BE) 2019/942 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 5 qershor 2019, "Për themelimin e Agjencisë për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë (ACER)";
- Rregulloren (BE) 312/2014 të Komisionit, datë 26 mars 2014, "Për krijimin e Kodit të Rrjetit për balancimin e gazit në rrjetet e transmetimit të gazit natyror";
- Rregulloren (BE) 2017/459 të Komisionit, datë 16 mars 2017, "Për vendosjen e Kodit të Rrjetit për mekanizmat e alokimit të kapaciteteve në sistemet e transmetimit të gazit" (CAM NC);
- Vendimin e Komisionit Evropian nr. C(2013)2949 final, datë 16 maj 2013, "Për përjashtimin e Gazsjellësit Trans Adriatik (TAP) nga kërkesat për akses të palëve të treta (TPA), rregullimin e tarifave dhe ndarjen e pronësisë, sipas neneve 9, 32, 41(6), 41(8) dhe 41(10) të direktivës 2009/73/EC";
- Opinionin Përfundimtar të Përbashkët *(Final Joint Opinion – FJO)* të autoriteteve rregullatore të energjisë të Shqipërisë (ERE), Greqisë (RAAEY) dhe Italisë (ARERA), datë 6 qershor 2013, mbi kërkesën e TAP AG për përjashtim, i rishikuar për t'u përputhur me vendimin e Komisionit Evropian të 16 majit 2013;
- Opinionin nr. 1/2013 të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë, datë 14 maj 2013;
- Vendimin e ERE-s nr. 97, datë 15.6.2020, "Mbi miratimin e Kodit të Rrjetit TAP";
- Vendimin e ERE-s nr. 45, datë 18.3.2022, "Mbi miratimin e disa shtesave dhe ndryshimeve në Kodin e Rrjetit TAP", me propozim të shoqërisë TAP AG, miratuar me vendimin nr. 97, datë 15.6.2020, të Bordit të ERE-s;
- Vendimin e ERE-s nr. 115, datë 30.3.2023, "Mbi miratimin e një ndryshimi në Kodin e Rrjetit TAP", propozuar nga TAP AG;
- Vendimin e ERE-s nr. 237, datë 5.11.2024, "Mbi miratimin e një ndryshimi në Kodin e Rrjetit TAP dhe Kodin Tarifor të TAP", propozuar nga TAP AG, më 29 tetor 2024;
- Vendimin e ERE-s nr. 145, datë 8.7.2025, "Mbi miratimin e një ndryshimi në Kodin e Rrjetit TAP", propozuar nga TAP AG, më 12 maj 2025;
- Shkresën e shoqërisë TAP AG, datë 8 tetor 2025, me të cilën paraqiten propozimet për ndryshime në Kodin e Rrjetit TAP (TNC), në përputhje me nenin 22 të Kodit të Rrjetit TAP,

konstatoi se:

- Në muajin qershor 2013, autoritetet kombëtare – për Italinë: Ministria Italiane e Zhvillimit Ekonomik në bashkëpunim me ARERA; për Greqinë: RAE; dhe për Shqipërinë: ERE – morën vendimin për përjashtimin e Gazsjellësit Trans Adriatik nga zbatimi i dispozitave të nenit 9 (Ndarja), nenit 32 (Aksesi i palëve të treta – TPA), si dhe të neneve 41(6), 41(8) dhe 41(10) (Tarifat e rregulluara) të direktivës 2009/73/EC, një dokument i hartuar së bashku, i ndryshuar, për të qenë në përputhje me vendimin e Komisionit [C (2013)2949 përfundimtar], datë 16 maj 2013, duke marrë parasysh gjithashtu opinionin 1/2013 të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë, datë 14 maj 2013.
- Në dokumentin e sipërpërmendur, TAP-AG i është dhënë një përjashtim nga dispozitat e nenit 9 (Ndarja), 32 (Aksesi i palëve të treta-TPA) për Kapacitetin Fillestar 10 bcm/vit dhe 41.6, 41.8, 41.10 (Tarifat e Rregulluara) të direktivës së Tregut të Gazit për një periudhë 25-vjeçare, duke filluar nga data e fillimit të funksionimit tregtar, në disa kushte.
- Në përputhje me nenit 4.7.1 të FJO-së, TAP AG është e detyruar të paraqesë për miratim tek autoritetet rregullatore, Kodin e Rrjetit TAP, jo më vonë se 12 muaj përpara datës së funksionimit të tij tregtar.
- Në vijim të detyrimeve të përcaktuara në Opinionin Përfundimtar të Përbashkët (FJO) dhe pas zhvillimit të konsultimeve publike, autoritetet, në vitin 2020, përmes vendimit të ARERA-s nr. 218/2020/R/gas, vendimit të ERE-s nr. 97, datë 15.6.2020, dhe vendimit të RAE-s nr. 1036/2020, i publikuar në Fletoren Zyrtare Greke B' 2928/17.7.2020, miratuan Kodin e Rrjetit të TAP-it.
- Ky Kod u ndryshua më tej në vitin 2022, me vendimin e ARERA-s nr. 104/2022/R/gas, vendimin e ERE-s nr. 45, datë 18.3.2022, dhe vendimin e RAE-s nr. 265/2022, publikuar në Gazetën Zyrtare Greke B' 1768, datë 12.4.2022; në vitin 2023, me vendimin e ARERA-s nr. 127/2023/R/gas, vendimin e ERE-s nr. 115, datë

30.3.2023, dhe vendimin e RAE-s nr. 199/2023, publikuar në Gazetën Zyrtare Greke B' 2438, datë 12.4.2023; në vitin 2024, me vendimin e ARERA-s nr. 455/2024/R/gas, vendimin e ERE-s nr. 237, datë 5.11.2024, dhe vendimin e RAAEY nr. E-242/2024, publikuar në Gazetën Zyrtare Greke B' 6867, datë 16.12.2024; si dhe në vitin 2025, me vendimin e ARERA-s nr. 317/2025/R/gas, vendimin e ERE-s nr. 145, datë 8.7.2025, dhe vendimin e RAAEY nr. E-164/2025, publikuar në Gazetën Zyrtare Greke B' 4549/20.08.2025.

- Në përputhje me nenin 22 të Kodit të Rrjetit TAP, Tap AG ka të drejtë të propozojë ndryshime të këtij Kodi. Me shkresën e datës 8 tetor 2025 (referenca e TAP: LT-TAP-NRA-00069) TAP AG u ka kërkuar autoriteteve rregullatore miratimin e ndryshimeve në Kodit të Rrjetit (TNC), në përputhje me përcaktimet e përfshira në vendimin përfundimtar të TAP AG, bashkëlidhur kërkesës.

- TAP AG zhvilloi një konsultim publik mbi propozimin për rishikimin e Kodit të Rrjetit TAP (TNC), gjatë periudhës 30 korrik deri 15 shtator 2025, ora 23:59 CET. Një mbledhje informuese në kuadër të këtij procesi u organizua më datë 5 maj 2025. Gjatë periudhës së konsultimit, TAP AG nuk ka marrë asnjë koment nga palët e interesuara.

- Në përputhje me Opinionin Përfundimtar të Përbashkët (FJO) dhe vendimin e Komisionit Evropian të datës 16 maj 2013, përjashtimi nga aksesi i palëve të treta (TPA) zbatohet vetëm për kapacitetin fillestar të gazsjellësit, duke përjashtuar një kuotë prej 5% që duhet të jetë e rezervuar për tregtimin e produkteve afatshkurtra; çdo kapacitet shtesë i mundshëm *(incremental capacity*/kapacitet i ri mbi kapacitetin ekzistues), që mund të rrjedhë nga zgjerimi i gazsjellësit, nuk përfshihet në përjashtim.

- Në përputhje me kërkesat e Opinionit Përfundimtar të Përbashkët, Kodi i Rrjetit TAP (TNC) duhet të jetë në përputhje me Kodet e Rrjetit të BE-së në çdo pjesë që nuk bie në kundërshtim me Opinionin Përfundimtar të Përbashkët.

- Në shkresën e datës 8 tetor 2025, TAP AG ka theksuar se gjatë konsultimit publik për ndryshimet e propozuara, nuk janë paraqitur komente nga palët e interesuara.

- Ndryshimet e propozuara në TNC janë dakordësuar dhe formalizuar në dokumentin e përbashkët *"Approval of an amendment to TAP Network Code proposed by TAP AG on 8 October 2025",* të përgatitur nga autoritetet rregullatore të Shqipërisë (ERE), Italisë (ARERA) dhe Greqisë (RAAEY), dhe janë në proces miratimi nga të tre rregullatorët përkatës.

- Ky propozim për rishikim synon të prezantojë një sërë ndryshimesh të versionit të TNC-së, të prillit 2025, dhe që:

a) përcakton kriteret e ndarjes së kostos midis transportuesve në lidhje me instalimin e mundshëm të kompresorëve elektrikë (në vend të atyre me gaz);

b) të përcaktojë kriteret e prokurimit të energjisë elektrike për funksionimin e këtyre kompresorëve;

c) të përcaktoj kriterin e shpërndarjes së kostos midis transportuesve të lidhur për zbatimin e Rregullores (BE) 1787/2024 mbi emetimet e metanit;

Rishikimet kryesore të synuara të TNC konsistojnë në:

a) Përditësimi i përkufizimit të "Energjisë elektrike", është i nevojshëm për të përfshirë, si: a) Energjinë Elektrike e gjeneruar për kompresorët (Energjia Elektrike për kompresorët); ashtu edhe b) Energjinë Elektrike e gjeneruar nga në formën e tij fizike bazë (Energjia Elektrike jo për kompresorët);

b) Procedurat për prokurimin e Energjisë Elektrike, për të përfshirë Energjia Elektrike për kompresorët dhe Energjia Elektrike jo për kompresorët, të prokuruara në baza transparente dhe të bazuara në treg;

c) Ndarja e kostos së Energjisë Elektrike për kompresorët e bazuar në një qasje të distancës së ponderuar, sipas fluksit, e cila siguron që kostot e Energjisë Elektrike për kompresorët t'u ndahen transportuesve sipas të gjitha flukseve të ardhshme, që hyjnë ose dalin nga TAP-i; llogaritja do të bëhet për çdo transportues dhe çdo muaj, bazuar në sasitë aktuale ditore.

d) Ndryshimet e kostot që lidhen me Rregulloren e Emetimeve të Metanit (MER): Në Kodin e Rrjetit TAP shtohet një seksioni i ri 16.6, dhe që parashikon formulën që do të përdoret për ndarjen e kostos së shkaktuar te transportuesit dhe frekuencën sipas së cilës këto kosto përkatëse u llogariten transportuesve. Kosto të tilla do të ndahen në bazë të sasive të alokuara për të gjithë transportuesit e TAP-it, që zotërojnë kapacitetin në drejtimin përpara *(Forward)* dhe kapacitetin tregtar në drejtim të kundërt *(Reverse),* në lidhje me totalin e vlerave absolute të sasive të alokuara të secilit transportues në të gjitha pikat e ndërlidhjes në çdo vit kalendarik dhe në mënyrë proporcionale me totalin e vlerave

absolute të sasive të alokuara të të gjithë transportuesve në të gjitha pikat e ndërlidhjes në çdo vit kalendarik.

- Ndryshimet e propozuara në Kodit e Rrjetit TAP janë në përputhje me Opinionin Përfundimtar të Përbashkët (FJO), si dhe me kuadrin rregullator të Bashkimit Evropian në fuqi. Ndryshimet e propozuara nga TAP AG u janë nënshtruar diskutimeve mes të tre rregullatorëve, të cilët dakordësuan si dokument të përbashkët *"Approval of an amendment to 'TAP Network Code' proposed by TAP AG on 8 October 2025" – Annex A, që reflekton ndryshimet dhe arsyet e këtyre modifikimeve në kodin e ndryshuar "TAP Network Code" – Annex B; varianti në gjuhën e origjinës (anglisht) ka përparësi në rast mosdakortësie në interpretim nga palët.*

Ky dokument është miratuar nga autoritetet rregullatore përkatëse të Italisë (ARERA) dhe të Greqisë (RAAEY).

Për sa më sipër, vlerësohet e nevojshme miratimi i draftit të dokumentit të përbashkët "Miratimi i një ndryshimi në Kodin e Rrjetit TAP", propozuar nga TAP AG, më datë 8 tetor 2025, i bashkëlidhur këtij vendimi si shtojca A dhe Kodi i Rrjetit i ndryshuar si shtojca B.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Të miratojë dokumentin e përbashkët të tre autoriteteve rregullatore të energjisë – ERE, RAAEY dhe ARERA "Miratimi i një ndryshimi në Kodin e Rrjetit TAP, propozuar nga TAP AG, më 8 tetor 2025", i bashkëlidhur këtij vendimi si shtojca A dhe ndryshimet e Kodit të Rrjetit si shtojca B.

2. Të publikojë këtë vendim në Fletoren Zyrtare.

3. Drejtoria Gazit Natyror të njoftojë shoqërinë TAP AG, autoritetet rregullatore përkatëse të Italisë (ARERA) dhe të Greqisë (RAAEY) për vendimin e Bordit të ERE-s.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit, në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi, apo për gabime materiale të konstatuara. Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 45 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

SHTOJCA A

Enti Rregullator i Energjisë (ERE, Shqipëri)
Autorità di Regolazione per Energia, Reti e Ambiente (ARERA, Itali)
Ritmike Arhi Αποβλήτων , Ενέργειας dhe Ydaton (RAAEY, Greqi)

MIRATIMI I NJË NDRYSHIMI NË *"KODIN E RRJETIT TAP",*
PROPOZUAR NGA TAP AG,
MË 8 TETOR 2025

Ndërsa[6]:

Më 29 gusht 2011, TAP AG i paraqiti Ministrisë Italiane të Zhvillimit Ekonomik dhe më 31 gusht 2011 Autoritetit Rregullator të Energjisë [ish-RAE e Greqisë, e riemëruar së fundmi në Autoritetin Rregullator të Energjisë, Mbetjeve dhe Ujit (RAAEY)] një "Kërkesë përjashtimi për Gazsjellësin Trans Adriatik", siç parashikohet nga neni 36 i direktivës së gazit 2009/73/EC. Më 1 shtator 2011 , TAP AG i paraqiti Entit Rregullator të Energjisë (ERE) të Shqipërisë një "Kërkesë përjashtimi për Gazsjellësin Trans Adriatik", në përputhje me nenin 22 të direktivës së gazit 2003/55/EC.

Në qershor 2013, Ministria Italiane, RAE dhe ERE morën vendimin për përjashtimin, duke miratuar *Opinionin e Përbashkët Përfundimtar* (në tekstin e mëtejmë "FJO"), një dokument i shkruar bashkërisht nga ARERA, ERE dhe RAE (në tekstin e mëtejmë "Autoritetet") dhe i ndryshuar për t'u përputhur me vendimin e Komisionit [C(2013)2949 final] të datës 16 maj 2013 dhe për të marrë parasysh opinionin 1/2013 të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë, të datës 14 maj 2013.

[6] Më poshtë zbatohen përkufizimet e *Opinionit të Përbashkët Përfundimtar* dhe të rregullores së BE-së 2017/459.

Në dokumentin e lartpërmendur, TAP AG-së i është dhënë një përjashtim nga dispozitat e neneve 9 (Shkëputja), 32 (TPA), për kapacitetin fillestar prej 10 miliardësh metra kub/vit, dhe 41.6, 41.8, 41.10 (Tarifat e Rregulluara) të direktivës së gazit për një periudhë prej 25 vjetësh duke filluar nga fillimi i datës së operimit komercial, sipas disa kushteve.

Ndër të tjera, sipas nenit 4.7.1 të FJO-së, TAP AG është i detyruar t'ua paraqesë për miratim autoriteteve *Kodin e Rrjetit TAP,* jo më vonë se 12 muaj para Datës së Operimit Komercial. TNC-ja duhet të jetë në përputhje me kuadrin rregullator evropian për gazin, me kusht që të mos jetë në kundërshtim me kushtet e FJO-së.

TNC-ja do të jetë e zbatueshme për të gjithë Furnizuesit me Transport të Përkohshëm në një bazë jodiskriminuese, si për furnizuesit që mbajnë kapacitetin fillestar ashtu edhe për furnizuesit e mundshëm në të ardhmen për kapacitetin e zgjeruar.

Duke ndjekur detyrimet e FJO-së, pas konsultimit publik, Kodi i Rrjetit u miratua për herë të parë nga autoritetet në vitin 2020 (ARERA Dileberation 218/2020/R/gas, vendimi i ERE-s nr. 97, datë 15.6.2020) RAE (vendimi 1036/2020 – Gazeta Zyrtare B' 2928/17.7.2020).

TAP-i u ndryshua më tej në vitin 2022 (vendimi i ARERA-s 104/2022/R/gas, vendimi i ERE-s nr. 45, datë 18 mars 2022, vendimi i RAE-s 265/2022 – Gazeta Zyrtare B' 1768/12.4.2022), në vitin 2023 (vendimi i ARERA-s 127/2023/R/gas, vendimi i ERE-s nr. 115, datë 30 mars 2023, vendimi i RAE-s 199/2023 – Qeveria B'2438/12.4.2023), në vitin 2024 (vendimi i ARERA-s 455/2024/R/gas, vendimi i ERE-s nr. 237, datë 5 nëntor 2024, vendimi i RAAEY E-242/2024 – Gazeta Zyrtare B' 6867/16.12.2024) dhe në vitin 2025 (ARERA Diskutim 317/2025/R/gas, vendimi i ERE-s nr. 145 datë 8.7.2025, vendimi i RAAEY E-164/2025, Gazeta Zyrtare B' 4549/20.8.2025).

Me letrën e dërguar më 8 tetor 2025 (referenca e TAP: LT-TAP-NRA-00069) TAP AG u kërkoi autoriteteve miratimin e ndryshimeve në TNC, siç përcaktohet në vendimin përfundimtar të bashkëngjitur të TAP AG dhe shtojcat e tij.

TAP ndërmori një konsultim publik mbi propozimin e rishikimit për TNC-në që zgjati 45 ditë dhe përfundoi më 15 shtator 2025. TAP-i nuk ka marrë asnjë koment mbi propozimin e rishikimit gjatë konsultimit publik. Ky propozim i rishikimit prezanton një sërë ndryshimesh të mëtejshme në versionin e TNC-së që u miratua nga autoritetet rregullatore në verën e vitit 2025 dhe u publikua në faqen e internetit të TAP AG, më 25 shtator 2025, duke përcaktuar një mekanizëm shpërndarjeje të kostos për kostot që lidhen, me: i. Energjinë Elektrike për Kompresorët; ii. Pajtueshmërinë me Rregulloren e Emetimeve të Metanit (MER) (dhe çdo ligj zëvendësues ose të ngjashëm që zbatohet për TAP-in, në lidhje me reduktimin e emetimeve të metanit).

Rishikimet kryesore të synuara të TNC-së janë përmbledhur më poshtë:

a) Përditësimi i përkufizimit të "Energjisë Elektrike": përditësimi duhet të përmbajë, si: a) "Energjinë Elektrike për Kompresorët", e cila përkufizohet si energjia elektrike e përdorur në stacionet e kompresorëve për qëllime të kompresimit të gazit natyror në sistemin e transportit TAP; dhe b) energjinë elektrike jo për kompresorët, e cila përkufizohet si energjia elektrike e përdorur në Stacionet e Kompresorëve dhe objektet dhe pajisjet e tjera që përbëjnë Sistemin e Transportit TAP, duke përfshirë ato objekte dhe pajisje të përcaktuara në shtojcën 1, duke përjashtuar Energjinë Elektrike për Kompresorët; përkufizimi i mëparshëm i energjisë elektrike zëvendësohet nga energjia elektrike jo për kompresorët, dhe shpërndarja përkatëse e kostos për energjinë elektrike jo për kompresorët mbetet e përafruar me atë të përkufizimit të mëparshëm të energjisë elektrike.

b) Prokurimi i Energjisë Elektrike: Procedurat për prokurimin e energjisë elektrike përcaktohen në nenin 15.1 të Kodit të Rrjetit TAP, në mënyrë që Kodi i Rrjetit t'i japë fleksibilitet TAP-it që të jetë në gjendje të vendosë metodën optimale për të prokuruar si Energji Elektrike për kompresorët ashtu edhe energji elektrike jo për kompresorët, e cila mund të përbëhet nga:

i. procedura transparente dhe të bazuara në treg që zbatohen për blerjen e energjisë elektrike; dhe/ose

ii. marrëveshje afatgjata për blerjen e energjisë (të siguruara në mënyrë transparente dhe të bazuara në treg);

c) Metoda për ndarjen e kostove të energjisë elektrike për kompresorët: bazuar në një qasje të distancës së ponderuar sipas fluksit, e cila siguron që kostot e energjisë elektrike për kompresorët t'u ndahen transportuesve sipas të gjitha flukseve paraprake që hyjnë ose dalin nga TAP; llogaritja do të bëhet për

çdo transportues dhe për çdo muaj, bazuar në sasitë aktuale ditore;

d) Kostot që lidhen me Rregulloren e Emetimeve të Metanit (MER): është futur një nen i ri 16.6 për të përcaktuar ndarjen e kostos së MER. Neni i ri:

i. replikon atë që është dhënë tashmë si alokim i UFG-së (Gazit të pallogaritur) për transportuesit;

ii. ndan kostot në bazë të sasive të alokuara për të gjithë transportuesit e TAP-it që kanë rezervuar kapacitet të përparshëm dhe kapacitet komercial të kundërt, në lidhje me totalin e vlerave absolute të sasive të alokuara të secilit transportues në të gjitha pikat e ndërlidhjes në çdo vit kalendarik dhe në mënyrë proporcionale me totalin e vlerave absolute të sasive të alokuara të të gjithë transportuesve në të gjitha pikat e ndërlidhjes në çdo vit kalendarik;

iii. lidhur me frekuencën e ndarjes së kostove, Kodi i Rrjetit parashikon që TAP-i do të përfshijë kostot e plota të lidhura me MER-in të shkaktuara në çdo vit kalendarik si pjesë e pajtimit që do të përfshihet në deklaratën vjetore të ardhshme pas përfundimit të atij viti kalendarik; zgjedhja për të ndarë kostot në fund të vitit justifikohet nga:

I. parandalimi i ndarjes joproporcionale të kostove te transportuesit aktivë në TAP vetëm gjatë një periudhe të shkurtër kohore;

II. duke siguruar reflektim të plotë të kostos duke ndarë kostot në bazë të kostos aktuale.

Ndërsa:

Kodi i propozuar i Rrjetit TAP është në përputhje me FJO-në dhe me dispozitat përkatëse të Kodeve Evropiane të Rrjetit të Gazit, siç kërkohet nga neni 4.7.1 i FJO-së.

Ndryshimet hyjnë në fuqi brenda 60 ditëve pas publikimit të ndryshimeve të miratuara të Kodit të Rrjetit TAP në faqen e internetit të TAP AG.

Autoritetet, së bashku:

Miratojnë, në masën e zbatueshme "*Kodin e Rrjetit TAP"* të ndryshuar të propozuar nga TAP AG me letrën e dërguar më 8 tetor 2025 dhe bashkëngjitur si shtojca B.

NDRYSHIMET E MIRATUARA NË "KODIN E RRJETIT TAP" TË PROPOZUARA NGA TAP AG NË 8 TETOR 2025

Titulli ndryshon dhe bëhet		**SHTOJCA B** **"Kodi i Rrjetit TAP"** **8 Tetor 2025**
Shtohet, Ndryshon dhe bëhet	**Neni 2.1 Përkufizimet**	**Neni 2.1 Përkufizimet** -**Kostot Aktuale të Energjisë Elektrike për Kompresorët** kanë kuptimin sipas Paragrafit 15.4 -**Energjia Elektrike për Kompresorët** nënkupton energjia elektrike e përdorur në Stacionet e Kompresorit për qëllime të kompresimit të gazit natyror në Sistemin e Transportit të TAP. -**Çmimi Energjisë Elektrike për Kompresorët** nënkupton, shuma e kostove të llogaritura për një Muaj Gaz, që bërbëhet nga: (a) të gjitha kostot dhe shpenzimet (duke përfshirë taksat, kostot fikse dhe çdo kosto të lidhur me të) prokurim e certifikatave të origjinës, i rinovueshëm energji certifikata ose të ngjashme certifikata) (nëEuro) të kryera nga Transportuesi në lidhje me blerjen e Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorura në atë Muaj Gazi dhe të siguruara në përputhje me Nenin 15.1(b); dhe (b) të gjitha taksat (në euro) të shkaktuara në lidhje me përdorimin e Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorur në atë Muaji i Gazit, i ndarë nga sasi totale e Energjia elektrike për Kompresorët e përdorur në që Muaji Gaz për jap një çmim në €/kWh. -**Energji për Kompresorët** do të thotë: (a) Gazi i Djegshëm; dhe (b) Energjia Elektrike për Kompresorët -**Njoftim për trafik të rënduar** ka kuptimin e dhënë për të në Nenin 13.7(a).

		-**Energjia Elektrike** do të thotë: (a) Energjia Elektrike për Kompresorët; dhe (b) Energjia Elektrike jo-për Kompresorët. -**Çmimi i Gazit Djegës** në respekt e një Gaz Muaj, do të thotë: (b)në dhe nga Data e Hyrjes në Fuqi të Përditësimit të Gazit të Djegshëm, të gjitha Taksat (në Euro) të kostove të blerjes së lejeve të emetimeve të tregtueshme të çdo lloji, siç mund të llogariten në mënyrë retrospektive në përputhje me Nenin 14.1(f)) (në Euro) të shkaktuara në lidhje me përdorimin e Gazit Djegës si lëndës djegëse të përdorur në atë Muaj Gazi, -**Data Fillestare e Hyrjes në Fuqi** do të thotë data në të cilën ky Kod Rrjeti, në formën e tij përfundimtare siç është miratuar nga NRA-të, është publikuar për herë të parë në faqen e internetit të Transporter pas një miratimi të tillë [10] Gusht 2020]. **Kostoja MER** do të thotë çdo kosto dhe shpenzim (duke përfshirë taksat dhe koston e çdo investimi) (në Euro) që Transportuesi kryen për të përmbushur detyrimet e tij sipas Rregulloreve MER dhe përfshin çdo kosto dhe shpenzim të tillë të kryer nga Transportuesi duke filluar nga1 Janar 2025. Rregullorja MER do të thotë: (a)Rregullorja (BE) 2024/1787 mbi reduktimin e emetimeve të metanit në sektorin e energjisë dhe që ndryshon Rregulloren (BE) 2019/942; (b)çdo zëvendësim ose plotësues Ligji që lidhet për Rregullorja (BE) 2024/1787; dhe (c)çdo ligj të ngjashëm në lidhje me uljen e emetimeve të metanit në çdo vend që Transportuesi është i detyruar të përmbushë. -**Pajisje Matëse** do të thotë pajisja që kërkohet të instalohet në secilën Pikë Interkonjeksioni dhe struktura të tjera që përbëjnë Sistemin e Transportit te TAP në mënyrë që të identifikojë me matje sasinë dhe cilësinë e Gazit Natyror të konsumuar në secilën vendndodhje

		përkatëse për qëllimet e këtij Kodi të Rrjetit dhe Marrëveshjeve të Transportit të Gazit. -**Energjia Elektrike jo-për Kompresorët** do të thotë energjia elektrike e përdorur në stacionet e kompresorëve dhe të tjerat objektet dhe pajisjet që përbëjnë Sistemin e Transportit TAP, duke përfshirë ato objekte dhe pajisjet e vendosura si të treguar në Shtojca 1, duke përjashtuar Energjinë Elektrike për Kompresorët. -**Kosto e Vlerësuar nga Energjia Elektrike për Kompresorët** ka kuptimin dhënë për atë në Nenin 15.2. -**UFG Çmimi për kWh** do të thotë, në respekt me një muaj Muaj Gazi, shuma totale të përgjithshme e paguar ose e marrë nga Transportuesi në lidhje me blerjen ose shitjen e UFG-së, e llogaritur në lidhje me atë Muaj Gazi në përputhje me Nenin 16.1(a) e pjesëtuar me sasinë totale të UFG-së, e llogaritur në lidhje me atë Muaj Gazi, për të dhënë një kosto në €/kWh. **Kostoja e Energjisë Elektrike për Kompresorët të Paalokuar** do të thotë vlera e çdo kostoje dhe shpenzimi (duke përfshirë Taksat dhe duke përfshirë çdo kosto fikse) (në Euro) të shkaktuara nga Transportuesi në lidhje me blerja e Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorur në një Vit Gazi (duke përfshirë çdo kosto fikse) që nuk janë ndarë më parë Palëve të Regjistruara për shkak të rrethanave të përcaktuara në Nenin 15.8(c).
Ndryshon dhe bëhet	**Neni 14.5 "Pika të tjera të Interkonjeksionit dhe ndryshime në metodologji"**	**14.5 Pika të tjera të Interkonjeksionit dhe ndryshime në metodologji** (a) Nëse një Pikë Hyrjeje ose Daljeje shtesë operacionale do të shtohet në Sistemin e Transportit TAP, Transportuesi do të shqyrtojë këtë Nenin14 dhe, nëse Transportuesi e konsideron të nevojshme ta bëjë këtë, mund të propozojë një modifikim sipas Seksionit 22 me qëllim që të pasqyrojë çdo ndryshim në përdorimin e Energjisë së Kompresimit në Sistemin e Transportit TAP si rezultat i një Pike të tillë të re Hyrjeje ose Daljeje. (b) Transportuesi do të shqyrtojë metodologjinë aktuale për tarifat e Energjisë së Kompresimit herë pas here bazuar në përvojën e tij operative dhe të dhënat më të

		fundit që ka marrë. Nëse Transportuesi beson se do të ishte në gjendje të zbatonte një metodologji të rishikuar që do të jepte parashikueshmëri më të madhe të kostos ose avantazhe të tjera, Transportuesi mund të propozojë një modifikim sipas Nenit 22 të metodologjisë në këtë Nenin 14.
Shtohet, Ndryshon dhe bëhet	**Neni 15 "Energjia Elektrike"**	**Neni 15.1 Energjia Elektrike** (b) Transportuesi duhet të blejë Energji Elektrike sipas një procedure transparente dhe të bazuar në treg të publikuar në faqen e internetit të Transportuesit, e cila mund të përbëhet nga: (i) procedura të ndryshme transparente dhe të bazuara në treg që zbatohen për blerjen e Energjisë Elektrike për Kompresorët dhe Energjisë Elektrike jo për Kompresorët; (ii) dhe/ose Transportuesi që lidh një ose më shumë marrëveshje afatgjata për blerjen e energjisë, me kusht që këto të sigurohen në mënyrë transparente dhe të bazuar në treg. **Neni 15.2 Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët** ...të publikojë në faqen e saj të internetit një vlerësim më të mirë me mirëbesim të kostove dhe shpenzimeve totale (përfshirë Taksat) që pret të ketë në çdo Muaj Gazi të Vitit pasardhës të Gazit në lidhje me blerjen dhe gjenerimin e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët (Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët). **Neni 15.3 Ndarja e Vlerësimit të Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët** (a) Për çdo Muaj Gazi, Transportuesi do të ndajë Vlerësimin e Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët për çdo Dërgues që ka Sasi të Alokuara në atë Muaj Gazi në përputhje me formulën e mëposhtme: $MEPE_s = \frac{MA_S}{MA_T} * MEPE_{TOT}$ ku:

		MEPES është Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët i caktuar për Dërguesin S. **MEPE**TOT është Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët . (b) Nëse një Dërgues ka Kapacitet të Rezervuar sipas Marrëveshjeve të ndryshme të Transportit të Gazit në një Muaj të caktuar Gazi, atëherë për qëllim të përcaktimit të Vlerësimit të Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët të ndarë sipas secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit, Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët do t'i ndahet secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit proporcionalisht me Kapacitetin e Rezervuar sipas secilës Marrëveshje të tillë të Transportit të Gazit gjatë atij Muaji të Gazit. Për këtë qëllim, vetëm Kapaciteti Brenda Ditës i Rregulluar do të merret parasysh në lidhje me çdo rezervim të Kapacitetit Brenda Ditës të Firmosur përpara. **Neni 15.4 Kostoja aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët** Kostoja aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët , në lidhje me çdo muaj gazi, do të llogaritet si më poshtë: $MEP_{\mathrm{TOT}} = MEP_{\mathrm{GR}} + MEP_{\mathrm{AL}} + MEP_{\mathrm{IT}}$ ku: $\boldsymbol{MEP_{TOT}}$ is është Kostoja aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët për atë muaj gazi. $\boldsymbol{MEP_{GR}}$ është kostot dhe shpenzimet totale (duke përfshirë taksat, kostot fikse dhe çdo kosto të lidhur me prokurimin e certifikatave të origjinës, certifikatave të energjisë së rinovueshme ose certifikatave të ngjashme) të shkaktuara nga Transportuesi në lidhje me blerjen e Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët në Greqi në atë Muaj Gazi. $\boldsymbol{MEP_{AL}}$ is është kostot dhe shpenzimet totale (duke përfshirë Taksat, kostot fikse dhe çdo kosto të lidhur me prokurimin e certifikatave të origjinës,certifikatave

		të energjisë së rinovueshme ose certifikatave të ngjashme) të shkaktuara nga Transportuesi në lidhje me blerjen e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët në Shqipëri në atë Muaj Gazi. MEP_{IT} është kostot dhe shpenzimet totale (duke përfshirë Taksat, kostot fikse dhe çdo kosto të lidhur me prokurimin e certifikatave të origjinës, certifikatave të energjisë së rinovueshme ose certifikatave të ngjashme) të shkaktuara nga Transportuesi në lidhje me blerjen e Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët në Itali në atë Muaj Gazi. Për qëllimet e këtij Seksioni 15.4,referencat për blerjen e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët do të përfshijnë blerjen e naftës ose karburantit të ngjashëm të blerë për përdorim në çdo gjenerator rezervë të përdorur nga Transportuesi kur Energjia Elektrike jo për Kompresorët e siguruar në përputhje me Nenin 15.1 nuk është e disponueshme. Transportuesi, duke vepruar si një Operator i Arsyeshëm dhe i Kujdesshëm, do të kërkojë të minimizojë kostot e prokurimit të çdo karburanti të tillë. **Neni 15.5 Ndarja e Kostos Aktuale të Energjisë Elektrike jo për Kompresorët** (a)Për çdo Muaj Gazi, Transportuesi do të ndajë Koston aktuale të Energjisë Elektrike jo për Kompresorët Kostos së për secilin Dërgues që ka Sasi të Alokuara në atë Muaj Gazi në përputhje me formulën e mëposhtme: $MEP_S = \frac{MAS}{MA_T} \times MEP_{TOT}$ ku: MEP_S është Kostoja aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët e ndarë për atë transportues për atë muaj gazi. MEP_{TOT} është Kostoja Aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët për atë Muaj Gazi. (b) Nëse një Dërgues ka Kapacitet të Rezervuar sipas

		Marrëveshjeve të ndryshme të Transportit të Gazit në një Muaj të caktuar Gazi,atëherë për qëllimin e përcaktimit të Kostos Aktuale të Energjisë Elektrike jo për Kompresorët të ndarë sipas secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit, Kostoja Aktuale e Energjisë Elektrike jo për Kompresorët do t'i ndahetsecilës Marrëveshje të Transportit të Gazit në mënyrë proporcionale me Kapacitetin e Rezervuar sipas secilës Marrëveshje të tillë të Transportit të Gazit gjate atij Muaji të Gazit. Për këtë qëllim, vetëm Kapaciteti i Rregulluar Brenda Ditës do të merret parasysh në lidhje me çdo rezervim të Kapacitetit Brenda Ditës të Forcuar Paraprakisht. **Neni 15.6 Pagesa për Energji Elektrike jo për Kompresorët** Transportuesit do të duhet të paguajnë Vlerësimin e Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët si pjesë e pagesave mujore sipas çdo Marrëveshjeje të Transportit të Gazit. Transportuesi, në përputhje me Nenin 19, do të përputhë Vlerësimet e Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët me Kostot Aktuale të Energjisë Elektrike jo për Kompresorët për secilin Transportues në bazë vjetore dhe do të përfshijë një pagesë balancuese në shumën e pagueshme ngaTransportuesi përkatës në çdo Deklaratë Vjetore. **Neni 15.7 Energji Elektrike për Kompresorët** Nëse Transportuesi nuk ka në dispoziciontë gjithë informacionin e nevojshëm për të llogaritur Çmimin e Energjisë Elektrike për Kompresorët për një Muaj të caktuar Gazi deri në kohën kur kërkohet të lëshojë Pasqyrat Mujore përkatëse, Transportuesi do të përfshijë në çdo Pasqyrë Mujore Çmimin e Energjisë Elektrike për Kompresorët bazuar në informacionin më të saktë që i është në dispozicion atëherë. Transportuesi më pas, në Pasqyrën Vjetore të ardhshme të dërguar secilës Palë të Regjistruar pas disponueshmërisë së informacionit përkatës, do të përfshijë një pajtim të shumës së paguar në Pasqyrën Mujore përkatëse dhe shumës që duhej të ishte paguar bazuar në Çmimin e Energjisë Elektrike për Kompresorët të përcaktuar përfundimisht të llogaritur në bazë se ky informacion ishte vënë në dispozicion në kohë për Pasqyrën Mujore përkatëse.

		Neni 15.8 Shumat e pagueshme në lidhje me Energjinë Elektrike për Kompresorët (a) Çdo Transportues me Kapacitet të Avancuar duhet t'i paguajë një shume Transportuesit në lidhje me Energjinë Elektrike për Kompresorët të përdorur nga Transportuesi në çdo Muaj Gazi në të cilin ai Transportues ka Sasi të Alokuara për Kapacitet të Avancuar. Kjo shumë përbën një pagesë për Energjinë Elektrike për Kompresorët dhe do t'i faturohet Transportuesit në çdo Deklaratë Mujore, dhe do të llogaritet duke shumëzuar: (i) Energjia Elektrike e Kompresimit totale që përdoret nga Transportuesi dhe i ndahet Dërguesit përkatës, e llogaritur si "CEAS,t" në përputhje me dispozitat e Nenit 15.9; nga (ii) Çmimi i Energjisë Elektrike për Kompresorët. (b) Transportuesit që kanë Kapacitet Tregtar të Kundërt nuk do të kenë Energji Elektrike për Kompresorët të ndarë për ta në lidhje me Kapacitetin e tyre Tregtar të Kundërt. (c) Nëse nuk ka Sasi të Alokuara për asnjë Transportues në çdo Muaj Gazi, atëherë çdo kosto dhe shpenzim (duke përfshirë Taksat dhe duke përfshirë çdo kosto fikse) (në Euro) të shkaktuar nga Transportuesi në lidhje me blerjen e Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorur në atë Muaj Gazi do të ndahet në përputhje me Nenin 19.2(d). **15.9 Energjia Elektrike e Kompresimit do t'u ndahet Transportuesve** (a)Transportuesi duhet të sigurojë që Energjia Elektrike e Për Kompresorët it e përdorur në Stacionet e Kompresorit matet nga Pajisjet Matëse Elektrike në atë Stacion Kompresori. (b)Transportuesi duhet të mbajë një regjistër të Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorur në Stacionet e Kompresorit për çdo Ditë Gazi dhe të publikojë detajet e sasive të Energjisë Elektrike për Kompresorët të përdorur në çdo Stacion Kompresori

		në Platformën Elektronike të të Dhënave TAP në fund të çdo Muaji të Gazit. (c) Transportuesi duhet të ndajë Energjinë Elektrike për Kompresorët të përdorur në secilën Pikë Hyrjeje për Kapacitetin e Përparshëm dhe secilën Pikë Daljeje për Kapacitetin e Përparshëm në një Muaj Gazi, siç matet sipas paragrafit (a) më sipër, për secilin Dërgues që ka Kapacitet të Përparshëm: (i) në përputhje me paragrafin (e) më poshtë në lidhje me Pikat e Hyrjes; dhe (ii) në përputhje me paragrafin (f) më poshtë në lidhje me Pikat e Daljes. (d) Sasia totale e Energjisë Elektrike për Kompresorët që do t'i ndahet secilit Dërgues që ka Kapacitet të Avancuar do të llogaritet në përputhje me formulën e mëposhtme: $CEA_{S,t} = (\sum_{x=1}^{m} C_{S,En,t,x}) + (\sum_{y=1}^{n} C_{S,Ex,t,y})$ ku: $CEA_{S,t}$ Sasia e Energjisë Elektrike për Kompresorët që do t'i ndahet një Furnizuesi të caktuar S në lidhje me Muajin përkatës të Gazit t. $C_{S,En,t,x}$ Sasia e Energjia Elektrike e Kompresimit që do t'i ndahet Transportuesit S në lidhje me Pika e Hyrjes x në Muajin e Gazit t, e llogaritur siç përcaktohet në paragrafin (e) më poshtë. $C_{S,Ex,t,}$ The sasi e Kompresim Energjia elektrike për të jem ndarë për Dërguesi S në respekt e Dalje Pika y në Muajin e Gazit t, e llogaritur siç përcaktohet në paragrafin (f) më poshtë. x Tregon numrin unik serial që tregon Pikat e Hyrjes për Kapacitetin e Avancuar brenda Sistemit të Transportit TAP. Pikave të Hyrjes u caktohet një numër serial unik. numrat, 1 i është caktuar Pikës Hyrëse më lindore dhe m më perëndimores një. y Tregon numrin unik serial që tregon Pikat e Daljes

		për Kapacitetin Përpara brenda Sistemit të Transportit TAP. Pikave të Daljes u caktohet një numër serial unik. numra, 1 qenie caktuar për i/e/të më lindor Dalje Pikë dhe n për i/e/të më perëndimor një. m Totali numër e Hyrje Pikë për Përpara Kapaciteti në i/e/të TAP Sistemi i Transportit n Totali numër e Dalje Pikë për Përpara Kapaciteti në i/e/të TAP Transporti Sistemi. (e) Sasia e Energjisë Elektrike për Kompresorët që do t'i ndahet një Dërguesi S në lidhje me një Pikë Hyrjeje të caktuar x për Kapacitetin e Përparshëm në Muajin e Gazit t llogaritet si: $CE_{S,En,t,x} = (50\% \cdot CE_t) \cdot \left(\frac{AQ_{En,t,x} \cdot L_{rev,x}}{\sum_{j=1}^{m} (AQ_{En,t,i} \cdot L_{rev,i})}\right) \cdot \left(\frac{AQS_{S,En,t,x}}{AQ_{En,t,x}}\right)$ ku: $CE_{S,En,t,x}$ Sasitë e Energjisë Elektrike për Kompresorët të alokuara për Dërguesin S për Muajin e Gazit t në Pikën e Hyrjes x, në kWh. CE_t Sasia totale e Energjisë Elektrike për Kompresorët për Muajin specifik të Gazit t, në kWh. $AQ_{En,t,x}$ Sasia totale e Alokuara për të gjithë Dërguesit për hyrje në Pikën e Hyrjes x gjatë Muajit të Gazit t, në kWh. $AQS_{S,En,t,x}$ Sasia totale e Alokuar për Dërguesin S për hyrje në Pikën e Hyrjes x gjatë Muajit të Gazit t, në kWh. Lrev,x Gjatësia e tubacionit nga pika më perëndimore e daljes deri në pikën e hyrjes x. j Tregon numrin unik serial që tregon Pikat e Hyrjes për Kapacitetin Përpara brenda Sistemit të Transportit TAP. Pikat e Hyrjes kanë numra serialë unikë, ku 1 i caktohet Pikës më lindore të Hyrjes dhe m asaj më perëndimore. m Numri Total i Pikave të Hyrjes për kapacitetin

		përpara në Sistemin e Transportit TAP. (f) Sasia e Energjisë Elektrike për Kompresorët që do t'i ndahet një Transportuesi S në lidhje me një Pikë Daljeje të caktuar y për Kapacitetin e Përparuar në Muajin e Gazit t llogaritet si: $CE_{S,Ex,t,y} = (50\% \cdot \frac{C}{t}) \cdot (\frac{AQ_{Ex,t,y} \cdot L_{fwd,y}}{\sum_{k=1}^{n} (AQ_{Ex,t,k} \cdot L_{fwd,k})}) \cdot (\frac{AQS_{S,Ex,t,y}}{AQ_{Ex,t,y}})$ ku: $CE_{S,Ex,t,y}$ Sasia e Energjisë Elektrike për Kompresorët të alokuara për Dërguesin S për Muajin e Gazit t në Pikën e Daljes y, në kWh. CEt Sasia totale e Energjisë Elektrike për Kompresorët për Muajin specifik të Gazit t, në kWh. $AQ_{Ex,t,y}$ Totali i vlerave absolute të të gjitha Sasive të Alokuara për të gjithë Transportuesit për dalje në Pikën e Daljes y gjatë Muajit të Gazit t, në kWh. $AQS_{S,Ex,t,y}$Totali i vlerave absolute të të gjitha Sasive të Alokuara për Dërguesin S për dalje në Pikën e Daljes y gjatë Muajit të Gazit t, në kWh. Lfwd,y Gjatësia e tubacionit nga Pika më lindore e Hyrjes deri në Pikën e Daljes y. k Tregon numrin unik serial që tregon Pikat e Daljes për Kapacitetin Përpara brenda Sistemit të Transportit TAP. Pikave të Daljes u caktohen numra serialë unikë, 1 i caktohet Pikës më lindore të Daljes dhe n asaj më perëndimore. n Numri total i pikave të daljes për kapacitetin përpara në sistemin e transportit TAP (g) Nëse një Dërgues ka Kapacitet të Rezervuar sipas Marrëveshjeve të ndryshme të Transportit të Gazit në një Pikë Hyrjeje ose Pikë Daljeje të caktuar në një Muaj të caktuar Gazi, atëherë për qëllim të përcaktimit të Energjisë Elektrike për Kompresorët të alokuar sipas secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit, Energjia Elektrike për Kompresorët do t'i ndahet secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit në mënyrë proporcionale me Kapacitetin e Rezervuar sipas secilës

		Marrëveshje të tillë të Transportit të Gazit gjatë atij Muaji të Gazit. Për këtë qëllim, vetëm Kapaciteti i Rregulluar Brenda Ditës do të merret parasysh në lidhje me çdo rezervim të Kapacitetit Brenda Ditës të Firmosur përpara. **Neni 15.10 Ndryshime në metodologji** Transportuesi do të rishikojë metodologjinë aktuale për tarifat e Energjisë Elektrike herë pas here bazuar në përvojën e tij operative dhe të dhënat më të fundit që ka marrë. Nëse Transportuesi beson se do të jetë në gjendje të zbatojë një metodologji të rishikuar që do të jepte parashikueshmëri më të madhe të kostos ose avantazhe të tjera, Transportuesi mund të propozojë një modifikim, të Nenit 15, në përputhje me Nenin 22 të metodologjisë.
Ndryshon dhe bëhet	**Neni 16 " Tarifa të tjera përdorimi"**	**Neni 16. TARIFA TË TJERA PËRDORIMI** **Neni 16.1** (c) Transportuesi nuk ka në dispozicion të gjithë informacionin e nevojshëm për të llogaritur Çmimin e Gazit të Ulët (UFG) për kWh ose Koston e Gazit të Ulët (UFG) për kWh për një Muaj të caktuar Gazi në kohën kur kërkohet të lëshojë Pasqyrat Mujore përkatëse, Transportuesi do të përfshijë në çdo Pasqyrë Mujore Çmimin e Gazit të Ulët (UFG) për kWh dhe Koston e Gazit të Ulët (UFG) për kWh, bazuar në informacionin më të saktë që i është në dispozicion në atë kohë.Transportuesi më pas,në Pasqyrën Vjetore të ardhshme të dërguar secilës Palë të Regjistruar përkatëse pas disponueshmërisë së informacionit përkatës,do të përfshijë një pajtim të shumës së paguar në Pasqyrën Mujore përkatëse dhe shumën që duhej të ishte paguar bazuar në Çmimin e Gazit të Ulët të Ulët të përcaktuar përfundimisht për kWh dhe/ose Koston e Gazit të Ulët për kWh të llogaritur në bazë të faktit se ky informacion ishte vënë në dispozicion në kohë për Pasqyrën Mujore përkatëse. **Neni 16.5 (b)** Nëse sasia totale e UFG-së që do t'i ndahet një Dërguesi në çdo Muaj Gazi tejkalon sasinë maksimale të lejuar sipas paragrafit (a) më sipër,sasia me të cilën UFG-ja për atë Muaj Gazi tejkalon sasinë

		maksimale të lejuar sipas paragrafit (a) më sipër do të jetë për llogari të Transportuesit. **Neni 16.6 Kostoja MER** (a) Nëse Transportuesi ka ndonjë Kosto MER në një vit kalendarik, një shumë do të bëhet e detyrueshme dhe e pagueshme nga secili Dërgues me Sasi të Alokuara gjatë atij viti kalendarik Transportuesit në lidhje me Kostot MER të shkaktuara nga Transportuesi gjatë atij viti kalendarik, të llogaritura sipas dispozitave të Paragrafit 16.6(b). (B) Kostot MER e bëra gjatë një vit kalendarik mund të do të ndahet nga Transportuesi për secilin Dërgues në përputhje me formulën e mëposhtme: $MER_S = \frac{A_S}{A_T} \times MER$ ku: $\boldsymbol{MER_S}$ është sasia e Kostove MER të shkaktuara nga Transportuesi në vitin përkatës kalendarik që do t'i ndahen nga Transportuesi një Dërguesi. $\boldsymbol{MER}$ është i/e/të agregat sasi e MER Kostot i shkaktuar nga i/e/të Transportues në i/e/të i rëndësishëm kalendar vit. $\boldsymbol{A_S}$ është i/e/të agregat e i/e/të absolut vlerat e I ndarë Sasitë e që Dërguesi në të gjithë Pikat e Interkonjeksionit në atë vit kalendarik. $\boldsymbol{A_T}$ është i/e/të agregat e i/e/të absolut vlerat e i ndarë Sasitë e të gjithë Transportuesit në të gjithë Pikat Interkonjeksionit në atë vit kalendarik. (c) Transportuesi nuk do të përfshijë asnjë shumë në lidhje me Kostot MER në asnjë Deklaratë Mujore. Transportuesi do të përfshijë kostot e plota të MER të shkaktuara në çdo vit kalendarik si pjesë të pajtimi që do të përfshihet në Deklaratën Vjetore të ardhshme pas përfundimit të atij viti kalendarik. **Neni 16.7 Ndyshime në Metodologji** Transportuesi do të rishikojë metodologjinë aktuale për tarifat UFG dhe tarifat e tjera të përdorimit sipas Nenit

		16 herë pas here bazuar në përvojën e tij operative dhe të dhënat më të fundit që ka marrë. Nëse Transportuesi beson se do të ishte në gjendje të zbatonte një metodologji të rishikuar që do të jepte parashikueshmëri më të madhe të kostos ose avantazhe të tjera, Transportuesi mund të propozojë një modifikim, në Nenin 16, në përputhje me Nenin 22 të metodologjisë.
Shtohet, Ndryshon dhe bëhet	**Neni 19** **" Faturimi "**	**Neni 19. FATURIMI** **Neni 19.1 Deklaratë Kryesore** (x) Energjia Elektrike e Kompresuar në total e ndarë për atë Pale të Regjistruar dhe Çmimi i Energjisë Elektrike për Kompresorët në total; (xi) Vlera totale e Energjisë Elektrike (UFG) e ndarë për atë Palë të Regjistruar dhe Çmimi i zbatueshëm i UFG për kWh dhe Kostoja e UFG për kWh; (xii) Vlerësimi i Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët ; dhe (xiii) pjesa e Vlerësimit të Kostos së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët që i është ndarë asaj Pale të Regjistruar. **Neni 19.2 Deklarata Vjetore** (b) Në çdo Deklaratë Vjetore, Transportuesi do të përfshijë detaje mbi informacionin e mëposhtëm në lidhje me koston e ndarjes së Energjisë Elektrike jo për Kompresorët duke iu referuar secilës prej Marrëveshjeve përkatëse të Transportit të Gazit të Palës së Regjistruar: (i) Kostoja Reale e Energjisë Elektrike Jo për Kompresorët (së bashku me detajet e llogaritjes së bërë për të përcaktuar Koston Reale të Energjisë Elektrike Jo për Kompresorët sipas Seksionit 15.4) për çdo Muaj Gazi në lidhje me të cilin ajo Palë e Regjistruar është faturuar për çdo Vlerësim të Kostos së Energjisë Elektrike Jo për Kompresorët nga (por duke përjashtuar) Muajin e fundit të Gazit për të cilin informacioni i tillë është përfshirë në Deklaratën e fundit Vjetore (përveç Deklaratës së parë Vjetore e cila do të fillojë nga Muaji i parë i Gazit) deri (dhe duke përfshirë) Muajin më të fundit

		të Gazit për të cilin informacioni i tillë është i disponueshëm; (ii) për çdo Muaj Gazi të përmendur në paragrafin më sipër, pjesa e Kostos Aktuale të Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët që i ndahet asaj Pale të Regjistruar, e llogaritur sipas dispozitave të Seksionit 15.5; (iii) shuma (e cila mund të jetë pozitive ose negative) që rezulton nga zbritja e Kostos Aktuale të Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët të caktuar asaj Pale të Regjistruar nga Vlerësimet e Përgjithshme të Kostos së Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët të faturuara asaj Pale të Regjistruar, në secilin rast në lidhje me të gjithë Muajt e Gazit të përmendur në paragrafin (i) më sipër. (c) Shumat e specifikuara në paragrafin (b)(iii) më sipër do të jenë një pagesë balancuese e pagueshme nga Transportuesi te Dërguesi ose nga Dërguesi te Transportuesi (sipas rastit) si një pajtim i kostove të vlerësuara të Energjisë Elektrike Jo-Për Kompresorët me kostot aktuale. (d) Nëse është e rëndësishme, Transportuesi do të përfshijë në çdo Deklaratë Vjetore detajet e Kostos së Energjisë Elektrike për Kompresorët të Paalokuar, të alokuara në përputhje me formulën e mëposhtme: $UCEC_S = \frac{UCEAS}{UCEA_T} \times UCEC_{TOT}$ ku: ***UCECS*** është Kostoja e Energjisë Elektrike të Paalokuar për Kompresorët që do t'i ndahet atij Dërguesi për atë vit kalendarik. ***UCEAS*** është totali i vlerave absolute të Sasive të Alokuara të atij Dërguesi në lidhje me të gjithë Kapacitetin e Përparuar në të gjitha Pikat e Interkonjeksionit në atë vit kalendarik. ***UCEAT*** është totali i vlerave absolute të Sasive të Alokuara të të gjithë Dërguesve në lidhje me të gjithë Kapacitetin e Përparuar në të gjitha Pikat e Interkonjeksionit në atë vit kalendarik.

		UCECTOT është Kostoja e Energjisë Elektrike të Paalokuar për Kompresorët për atë vit kalendarik. (e)Pala e Regjistruar do të paguajë shumën e Kostos së Energjisë Elektrike për Kompresorët të Paalokuar që i është ndarë në përputhje me paragrafin (d) më sipër, në përputhje me kushtet e Marrëveshjes/Marrëveshjeve të Transportit të Gazit të cilave u është ndarë (ose, nëse Marrëveshja përkatëse e Transportit të Gazit nuk është më në fuqi, në përputhje me kushtet e një Marrëveshjeje të tillë të Transportit të Gazit sikur të ishte ende në fuqi) sikur Deklarata Vjetore të ishte një Deklaratë Mujore. (f) Çdo Deklaratë Vjetore do të përcaktojë gjithashtu (nëse është e rëndësishme) detajet dhe shumën e çdo pagese të kërkuar në përputhje me Nenin 14.1(e), 14.1(f), 15.7, 16.1(c) ose 16.6(a). Transportuesi mund të publikojë, herë pas here, detaje paraprake ose të pjesshme të çdo çështjeje që do të përfshihet në Deklaratën Vjetore të ardhshme. (g) Përveç kësaj, çdo Deklaratë Vjetore do të ketë detaje të shumave të mëposhtme (nëse ka) që do të rishpërndahen te Palët e Regjistruara përkatëse: (i) shuma e çdo rishpërndarjeje të të ardhurave nga Kapaciteti i Ndërprerë i Ditës së Përparshme i zbatueshëm për atë Palë të Regjistruar në përputhje me Nenin 18; dhe (ii) shuma e çdo rishpërndarjeje të të ardhurave të tjera të zbatueshme për atë Palë të Regjistruar në përputhje me Nenin 18. (h) Nëse shuma në paragrafin (b)(iii) më sipër është negative dhe/ose kërkohet një pagesë nga Dërguesi te Transportuesi sipas paragrafit (f) më sipër, Pala e Regjistruar do ta paguajë këtë shumë në përputhje me kushtet e Marrëveshjes/Marrëveshjeve të Transportit të Gazit të cilave u është ndarë (ose, nëse Marrëveshja përkatëse e Transportit të Gazit nuk është më në fuqi, në përputhje me kushtet e një Marrëveshjeje të tillë të Transportit të Gazit sikur të ishte ende në fuqi) sikur Deklarata Vjetore të ishte një Deklaratë Mujore. (g) Transportuesi do të kreditojë çdo shumë pozitive sipas paragrafit (b)(iii) më sipër dhe çdo shumë të specifikuar në paragrafin (g) më sipër kundrejt shumave

		të pagueshme sipas secilës Marrëveshje të Transportit të Gazit në të cilën Pala e Regjistruar është palë dhe të cilat janë në fuqi proporcionale me Kapacitetet e Rezervuara sipas atyre Marrëveshjeve të Transportit të Gazit dhe nëse nuk ka Marrëveshje të Transportit të Gazit në fuqi me atë Palë të Regjistruar, Transportuesi do t'i lëshojë një notë krediti asaj Pale të Regjistrua.
Ndryshon dhe bëhet	**Shtojca 5 DISPOZITAT PËR GAZIN DJEGËS NË FUQI PARA DATËS SË HYRJES NË FUQI TË PËRDITËSI MIT PËR GAZIN DJEGËS**	**14. GAZI DJEGËS** **14.6 Pikat Shtesë të Interkonjeksionit dhe ndryshimet në metodologji** (a) Nëse një Pikë Hyrjeje ose Daljeje shtesë operacionale do të shtohet në Sistemin e Transportit TAP, Transportuesi do të rishikojë këtë Nen 14 dhe do të propozojë një modifikim në përputhje me Seksionin 22 me qëllim që të pasqyrojë çdo ndryshim në përdorimin e Energjisë që Kompresorët në Sistemin e Transportit TAP si rezultat i një Pike të tillë të re Hyrjeje ose Daljeje. (b) Transportuesi do të shqyrtojë metodologjinë aktuale për tarifat e Energjisë për Kompresorët herë pas here bazuar në përvojën e tij operative dhe të dhënat më të fundit që ka marrë. Nëse Transportuesi beson se do të ishte në gjendje të zbatonte një metodologji të rishikuar që do të jepte parashikueshmëri më të madhe të kostos ose avantazhe të tjera, Transportuesi mund të propozojë një ndryshim sipas Nenit 22 të metodologjisë së parashikuar në këtë Nen 14.

Annex A

Enti Rregullator i Energjise (ERE, Albania)
Autorità di regolazione per Energia, Reti e Ambiente (ARERA, Italy)
Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων (RAAEY, Greece)

Approval of an amendment to

"*TAP Network Code*"

Proposed by TAP AG on 8 October 2025

Whereas[1]:

On August 29th 2011, TAP AG submitted to the Italian Ministry of Economic Development and on August 31st 2011 to the Regulatory Authority for Energy [former RAE of Greece, recently renamed to Regulatory Authority for Energy, Waste and Water, (RAAEY)] an "Exemption Application for Trans Adriatic Pipeline", as foreseen by Article 36 of the Gas Directive 2009/73/EC. On September 1st 2011, TAP AG submitted to the Energy Regulatory Entity (ERE) of Albania an "Exemption Application for Trans Adriatic Pipeline", in accordance with Article 22 of the Gas Directive 2003/55/EC.

In June 2013 the Italian Ministry, RAE and ERE took the decision on the exemption, adopting the *Final Joint Opinion* (hereafter: "the FJO"), a document jointly written by ARERA, ERE and RAE (hereafter: "the Authorities") and amended to comply with the Commission Decision [C(2013)2949 final] dated 16th of May 2013 and to take note of the Opinion 1/2013 of the Energy Community Secretariat dated 14th of May 2013.

In the aforementioned document an exemption from the provisions of Articles 9 (Unbundling), 32 (TPA) for the Initial Capacity of 10bcm/y, and 41.6, 41.8, 41.10 (Regulated Tariffs) of the Gas Directive has been granted to TAP AG for a period of 25 years starting from the beginning of the Commercial Operation Date, under several conditions.

Among others, according to Article 4.7.1 of the FJO, TAP AG is obliged to submit for approval to the Authorities the *TAP Network Code* no later than 12 months prior to its Commercial Operation Date. The TNC shall be compatible with the European regulatory framework on gas, provided that it is not in conflict with the terms of the FJO.

The TNC shall be applicable to all Shippers on a non-discriminatory basis, both Shippers who hold Initial Capacity and possible future Shippers for the Expansion Capacity.

Following FJO obligations, after the public consultation, the Network Code was first approved by the Authorities in 2020 (ARERA Deliberation 218/2020/R/gas, ERE Decision N. 97 dated 15.06.2020) RAE (Decision 1036/2020 - Government Gazette B' 2928/17.07.2020).

The TAP Network Code was then further amended in 2022 (ARERA Deliberation 104/2022/R/gas, ERE Decision N. 45 dated 18 March 2022, RAE Decision 265/2022 - Government Gazette B'1768/12.4.2022), in 2023 (ARERA Deliberation 127/2023/R/gas, ERE Decision N. 115 dated 30 March 2023, RAE Decision 199/2023 - Government B'2438/12.4.2023), in 2024 (ARERA Deliberation 455/2024/R/gas, ERE Decision N. 237 dated 5 Novembre 2024, RAAEY Decision E-242/2024 - Government Gazette B'6867/16.12.2024) and in 2025 (ARERA Deliberation 317/2025/R/gas, ERE Decision No. 145 dated 08.07.2025, RAAEY Decision E-164/2025, Government Gazette B'4549/20.08.2025).

[1] Hereafter the definitions of the *Final Joint Opinion* and of EU Regulation 2017/459 apply.

With letter sent on the 8th of October 2025, (TAP's reference: LT-TAP-NRA-00069) TAP AG requested to the Authorities the approval of amendments to the TNC as set out in the attached TAP AG's Final Decision and its annexes.

TAP undertook a public consultation on the Revision Proposal for the TNC lasting 45 days and closing on 15 September 2025. TAP has not received any comments on the Revision Proposal during public consultation. This Revision Proposal introduces a set of further amendments to the version of the TNC that was approved by the Regulatory Authorities in the summer of 2025 and published on TAP AG's website on the 25th of September 2025, defining a cost pass-through allocation mechanism for costs related to (i) Compression Electricity (ii) Compliance with the Methane Emission Regulation (MER) (and any replacement or similar law applicable to TAP in relation to the reduction of methane emissions).

The main intended revisions of TNC are summarised hereafter:

a. *Update of "Electric Power" definition:* the update is needed to contain both (a) "*Compression Electricity*", which is defined as the "*electricity used at Compressor Stations for the purposes of compressing the Natural Gas in the TAP Transportation System*" and (b) "*Non-Compression Electricity*", which is defined as "*electricity used at Compressor Stations and the other facilities and equipment comprising the TAP Transportation System including those facilities and equipment set out in Appendix 1, excluding Compression Electricity*"; the former definition of Electric Power is therefore replaced by Non-Compression Electricity, and the corresponding cost allocation for Non-Compression Electricity remains aligned with that of the previous Electric Power definition.
b. *Procurement of Electric Power*: Procedures to procure Electric Power are outlined in Section 15.1 of the TAP Network Code, in order for the Network Code to give flexibility to TAP to be able to decide the optimal method to procure both Compression Electricity and Non-Compression Electricity, which may consist of:
    i. transparent and market-based procedures applying to the purchase of Electric Power; and/or
    ii. long-term power purchase agreements (procured on a transparent and market-based basis);
c. *Method for allocation of Compression Electricity costs:* based on a flow-weighted distance approach, which ensures that Compression Electricity costs are allocated to Shippers according to all forward flows entering or exiting TAP; the calculation will be done for every Shipper and for every month, based on actual daily quantities;
d. *Costs related to Methane Emission Regulation (MER):* a new Section 16.6 is introduced to define cost allocation of MER. The new section:
    i. replicates what it is already provided as Allocation of UFG (Unaccounted For Gas) to Shippers;
    ii. allocates costs on the basis of the Allocated Quantities to all TAP Shippers who have booked Forward Capacity and Commercial Reverse Capacity,

in respect of the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of each Shipper at all Interconnection Points in each calendar year and proportionally to the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers at all Interconnection Points in each calendar year;

iii. regarding the frequency of cost allocation, the Network Code provides that TAP will include the full MER related costs incurred in each calendar year as part of the reconciliation to be included in the next Annual Statement following the end of that calendar year; the choice to allocate costs at year-end is justified by

I. preventing disproportionate cost allocation on the Shippers active on TAP only during any short period of time;

II. ensuring full cost reflectivity by allocating costs on an actual cost basis

Whereas:

The proposed TAP Network Code is compliant with the FJO and with relevant provisions of European Gas Network Codes, as required by Article 4.7.1 of the FJO.

The changes come into effect within 60 days after the publication of the approved amendments of the TAP Network Code on TAP AG website

the Authorities jointly

approve, to the extent applicable, the amended "*TAP Network Code*" proposed by TAP AG with letter sent on the 8th October 2025 and attached as Annex B.

DARFT: 01 JULY 2025

TRANS ADRIATIC PIPELINE

NETWORK CODE

[*DATE*] 2025

Note: The base document for this mark-up is the version of the Network dated 28 February 2025 and submitted for public consultation and ratification

Trans Adriatic Pipeline

0086072-0000001 UKO1: 2018577232.9

Copyright Reserved: This document is owned by TAP AG, is protected under applicable copyright laws and may not be copied without TAP AG's prior written consent.

CONTENTS

Section **Page**

1. Introduction
2. Definitions
3. Registered Parties
4. Credit Limits
5. Capacity Products
6. Capacity Booking
7. Secondary Market
8. Nominations.
9. Matching and Confirmations
10. Balancing and Allocation
11. Planned Maintenance
12. Capacity Reductions
13. Congestion Management
14. Fuel Gas.
15. Electric Power
16. Other Usage Charges
17. Metering and Gas Specifications
18. Redistribution.
19. Invoicing
20. Suspension
21. Communications ..
22. Revision
23. Governing Law and Dispute Resolution

Appendix

1. The TAP Transportation System
   Part 1 System Description
   Part 2 Metering Equipment
2. Interconnection Points .
3. Registration Form
4. Natural Gas Specifications
5. Fuel Gas Provisions in effect prior to Fuel Gas Update Effective Date
6. Future Developments

1. INTRODUCTION

1.1 Introduction

This Network Code relates to the TAP Transportation System, contains the rules and procedures for the operation of the TAP Transportation System and details the rights and obligations of the Transporter, Registered Parties and Shippers in respect of the booking and use of Capacity Products. This Network Code applies to all Registered Parties and Shippers and is an integral part of each Gas Transportation Agreement.

1.2 Background to the TAP Transportation System

The Transporter has obtained an exemption from provisions on third party access, regulated tariff and ownership unbundling, subject to the terms of the Final Joint Opinion of the Energy Regulators on TAP AG's Exemption Application dated 6 June 2013, granted by the NRAs pursuant to Directive 2009/73/EC. The NRAs have subsequently approved the Transporter's tariff methodology, incorporated in the Gas Transportation Agreement as schedule 5 of the General Terms and Conditions, and, as required by section 4.1.3 of the Final Joint Opinion, a legal process approved by the NRAs for the allocation and reallocation of initial capacity (the **Initial Capacity Allocation Mechanism**). Reserved Capacity has already been made available in accordance with the Initial Capacity Allocation Mechanism and in the first Market Test, conducted prior to the start of construction of the pipeline. The Transporter will, for the whole 25 year duration of the exemption, make an amount of the technical capacity at each Entry Point and Exit Point available for products with duration of up to one year in accordance with the terms of the Final Joint Opinion.

The capacity in the TAP Transportation System can be expanded up to a total capacity of 20 bcma through pre-defined incremental steps. The Transporter will offer this Expansion Capacity to the market by means of Market Tests, to be conducted on a bi-annual basis. The rules and procedures by which Shippers or Registered Parties can request Expansion Capacity are set out in Section 6.10.

1.3 Operations Code and Final Joint Opinion

This Network Code:

(a) constitutes the "Operations Code" as referred to in the Gas Transportation Agreements entered into by the Transporter prior to the date this Network Code is published; and

(b) is the "TAP Network Code" referred to in section 4.7.1 of the Final Joint Opinion.

2. DEFINITIONS

2.1 Definitions

Accepting Party means a Registered Party that has accepted a Transfer of Reserved Capacity.

Active Shipper means, in respect of Single-Sided Nominations, the Shipper who sends a nomination as determined in accordance with Section 8.1.

Active TSO means, in respect of Single-Sided Nominations, the TSO who receives a nomination from the Active Shipper in accordance with Section 8.1.

Actual ~~Electric Power~~Compression Electricity Cost has the meaning given to it in Section 15.4.

Actual Monthly Charge means, in respect of a particular Shipper, the "Actual Monthly Charge" calculated for specific Reserved Capacity in accordance with the relevant Gas Transportation Agreement.

Adjacent TSO means a TSO operating an Interconnected System.

Affiliate has the meaning given to it in the General Terms and Conditions.

Allocated Quantities means the quantity of Natural Gas allocated to a Shipper in respect of the delivery by or redelivery to (as applicable) that Shipper at an Interconnection Point or the Virtual Trading Point for a Gas Day, expressed in kWh. Allocated Quantities at Entry Points or for trades where gas is received at the Virtual Trading Point will be expressed as a positive number and Allocated Quantities at Exit Points or for trades where gas is delivered at the Virtual Trading Point will be expressed as negative numbers.

Alternative Credit Support Capacity means any of:

(a) a Capacity Product booked before the Initial Effective Date; or

(b) a Capacity Product booked as part of a Market Test,

and in each case includes such Reserved Capacity where it has been subject to an Assignment.

Annual Statement means the statement to be sent to Registered Parties in March in each Gas Year in accordance with Section 19.2.

Application Documents has the meaning given to it in Section 3.1(b).

Approved Credit Rating Agency means S&P, Moody's, Fitch or another credit rating agency (if any) that is included in a list, which may be published on the Transporter's website and updated from time to time, of credit rating agencies that are, in the sole discretion of the Transporter, acceptable to the Transporter for the purposes of assigning a Credit Limit to Registered Parties.

Assigned Capacity means any Reserved Capacity (or part thereof) that is subject to an Assignment.

Assignment means a transfer by a Shipper of all or a part of its Reserved Capacity to another Registered Party, which is effected by way of an assignment of all of its rights to that Reserved Capacity (or part thereof), and an assumption of all of the related obligations by, that Registered Party under the relevant Gas Transportation Agreement. An Assignment of part of the Reserved Capacity under a Gas Transportation Agreement may consist of (a) an assignment of some but not all of the Reserved Capacity for each Gas Day, (b) an assignment of all of the Reserved Capacity during a specified period of time only, or (c) a combination of the above.

Assignment Form means a form to be submitted by an Offering Shipper and a Registered Party who wish to trade the rights and obligations to Reserved Capacity by way of an Assignment, which form will be made available by the Transporter on its website.

Auction Premium means any premium above the Reserve Price that results from an auction of any Capacity Product.

Available Capacity means, in relation to a particular Interconnection Point in a particular direction over a particular time period, the capacity to transport Natural Gas that can be made available by the Transporter to Registered Parties to purchase as Capacity Products over that period because it has not been booked as Reserved Capacity or because it has been released for booking as Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity. To ensure alignment with Adjacent TSOs, the Transporter will exclude the

minimum requirement for short term products under section 4.1.10 of the Final Joint Opinion when determining the Available Capacity for Forward Firm Yearly Capacity and for Commercial Reverse Yearly Capacity with capacity at an Interconnection Point with a Forward IP Direction.

Available Credit means in respect of a Registered Party, an amount in Euro that represents the further Indebtedness that it can assume, calculated in accordance with Section 4.4.

Average Utilisation has the meaning given to it in Section 13.6.

Balanced means, in respect of a particular Shipper and its Nominated Quantities and Traded Quantities (or, following the end of a Matching Process, its Provisional Quantities) for a particular Gas Day that:

(a) in respect of Forward Capacity:

(i) the aggregate of all Nominated Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) for Forward Capacity for delivery by that Shipper at Entry Points and the aggregate Traded Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) to be received by that Shipper from another Shipper at the Virtual Trading Point, in each case on that Gas Day;

is equal to:

(ii) the absolute value of the aggregate of all Nominated Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) for Forward Capacity for re-delivery to that Shipper at Exit Points and the aggregate Traded Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) to be transferred from that Shipper to another Shipper at the Virtual Trading Point, in each case on that Gas Day; and

(b) in respect of Commercial Reverse Capacity:

(i) the aggregate of all Nominated Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) for Commercial Reverse Capacity for delivery by that Shipper at Entry Points on that Gas Day;

is equal to:

(ii) the absolute value of the aggregate of all Nominated Quantities (or, if applicable Provisional Quantities) for Commercial Reverse Capacity for re-delivery to that Shipper at Exit Points on that Gas Day.

Bundled Capacity means a Capacity Product for Forward Firm Capacity that, when offered to Registered Parties, is offered as a combination of both entry and exit capacity at a particular Interconnection Point in each of the TAP Transportation System and the relevant Interconnected System.

Business Day means any Day (other than a Saturday, Sunday or public holiday) on which banks in the Canton of Zug are generally open for business.

Calibration has the meaning given to it in the International Vocabulary of Metrology – Basic and General Concepts and Associated Terms (VIM 3rd edition) - JCGM 200:2012 and the terms **Calibrate** and **Calibrated** will have equivalent meanings.

CAM Network Code means EU Regulation (EC) 2017/459.

Capacity Booking Platform means the internet platform for the booking and trading of Capacity Products that has been selected by the Transporter to be used at each Interconnection Point, which at the date of this Network Code, is provided by PRISMA European Capacity Platform GmbH.

Capacity Products means each of the products for the transportation of Natural Gas in the TAP Transportation System that are offered for purchase by Registered Parties from the Transporter, consisting of each of the different products that constitute Forward Firm Capacity, Forward Interruptible Capacity and Commercial Reverse Capacity.

Capacity Restriction means the occurrence of any event, except for Planned Maintenance, which reduces the ability of the Transporter to provide Reserved Capacity at an Interconnection Point.

Capacity Restriction Notice means a notice of the occurrence of a Capacity Restriction that requires Reserved Capacity to be reduced by the Transporter at an Interconnection Point and which specifies:

(a) the date and time at which the Capacity Restriction begins;

(b) the date and time (rounded to the nearest hour) at which the Transporter expects the Capacity Restriction to end;

(c) the affected Interconnection Point;

(d) the cause of the Capacity Restriction; and

(e) the remaining Forward Firm Capacity that the Transporter can make available at that Interconnection Point.

Capacity Restriction Termination Notice means a notice that is sent to all Registered Parties, to inform Registered Parties that a Capacity Restriction that required Forward Firm Capacity to be reduced by the Transporter at an Interconnection Point has terminated and which specifies:

(a) the time and date at which each Shipper's full Reserved Capacity at that Interconnection Point will be made available to it; and

(b) any other information that the Transporter believes is necessary regarding the removal of that Capacity Restriction.

Cash Collateral means an amount deposited by a Registered Party or a Person applying to be a Registered Party into the Cash Collateral Account which the Transporter can apply against amounts due and payable from that Registered Party which remain unpaid.

Cash Collateral Account means a Euro-denominated account of the Transporter into which Registered Parties or Persons applying to be a Registered Party can deposit funds to act as collateral against their payment obligations to the Transporter and to contribute towards their Credit Limit. Any interest or fees applying to the Cash Collateral Account will be credited to or debited to or from that account.

Cash Collateral Balance means, in respect of a Registered Party or a Person applying to be a Registered Party, the aggregate amount of Cash Collateral deposited by that Registered Party or Person:

(a) plus the amount of any interest credited to the Cash Collateral Account and which can be attributed to that Cash Collateral Balance as determined by the Transporter;

(b) less the amount of any fees or negative interest debited from the Cash Collateral Account and which can be attributed to that Cash Collateral Balance as determined by the Transporter; and

(c) less any amounts debited from the Cash Collateral Account to (i) pay an amount due and payable from that Registered Party that remains unpaid or (ii) be returned to that Registered Party or Person.

CET means Central European Time which is one hour ahead of UTC.

CEST means Central European Summer Time which is one hour ahead of CET and two hours ahead of UTC.

Commercial Operations Date means the Gas Day that the Transporter notifies to each Registered Party (as at the date of that notification) as being the date on which it is ready to commence commercial operation of the TAP Transportation System and which thereafter will be published on the Transporter's website.

Commercial Reverse Capacity means transportation capacity in the TAP Transportation System for the Eastward (Commercial) Flow transportation of Natural Gas that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point and that Transporter is permitted to interrupt in accordance with Section 12.4. Commercial Reverse Capacity at a particular Interconnection Point can be in the Forward IP Direction or in the Reverse IP Direction but must result in an overall Eastward (Commercial) Flow. Commercial Reverse Capacity consists of:

(a) Commercial Reverse Yearly Capacity;

(b) Commercial Reverse Quarterly Capacity;

(c) Commercial Reverse Monthly Capacity; and

(d) Commercial Reverse Daily Capacity.

Commercial Reverse Daily Capacity means Commercial Reverse Capacity made available on a Day-Ahead basis.

Commercial Reverse Monthly Capacity means Commercial Reverse Capacity made available on every Gas Day in a particular Gas Month.

Commercial Reverse Quarterly Capacity means Commercial Reverse Capacity made available on every Gas Day in a particular Gas Quarter.

Commercial Reverse Route means each combination of an Entry Point and an Exit Point for Commercial Reverse Capacity that is permitted in accordance with Table B in Appendix 2.

Commercial Reverse Yearly Capacity means Commercial Reverse Capacity made available on every Gas Day in a particular Gas Year.

Compression Electricity means the electricity used at Compressor Stations for the purposes of compressing the Natural Gas in the TAP Transportation System.

Compression Electricity Price means, in respect of a Gas Month, the sum of:

(a) all costs and expenses (including Taxes, fixed costs and any costs of or associated with the procurement of certificates of origin, renewable energy certificates or similar certificates) (in

Euro) incurred by the Transporter in relation to the purchase of the Compression Electricity used in that Gas Month and procured in accordance with Section 15.1(b); and

(b) all Taxes (in Euro) incurred in relation to the use of the Compression Electricity used in that Gas Month,

divided by the total quantity of Compression Electricity used in that Gas Month to give a price in €/kWh.

Compression Energy means:

(a) Fuel Gas; and

(b) Compression Electricity.

Compressor Station means a facility that forms part of the TAP Transportation System that has the purpose of compressing the Natural Gas in the TAP Transportation System to assist the flow of that Natural Gas.

Confidentiality Agreement means a confidentiality agreement to be entered into by a Person who is applying to be a Registered Party and which will govern the treatment of confidential information in respect of the application process and, if successful, that Person's relationship with the Transporter as a Registered Party. The most recent form of confidentiality agreement will be published by the Transporter on its Registration Platform. A Confidentiality Agreement will not apply to information exchanged pursuant to a Gas Transportation Agreement, to which the terms of the relevant Gas Transportation Agreement will apply.

Confirmed Quantities means the quantity of Natural Gas to be delivered by or redelivered to a particular Shipper at a particular Interconnection Point or the Virtual Trading Point after the end of all the Matching Processes expressed in kWh per Gas Day. Confirmed Quantities at Entry Points will be expressed as a positive number and Confirmed Quantities at Exit Points will be expressed as negative numbers.

Confirmed Quantity Notice means a notice sent by the Transporter to each Shipper following calculation of the Confirmed Quantities setting out that Shipper's Confirmed Quantities at each Interconnection Point.

Congestion Notice has the meaning given to it in Section 13.7(a).

Contractual Timestamp means the exact time at which a Shipper has contracted a Capacity Product with the Transporter.

Credit Limit means in relation to each Registered Party, the amount in Euro that represents the maximum Indebtedness that it can assume, as determined under Section 4.3.

Credit Limit Criteria has the meaning given to it in Section 4.1(b).

Credit Limit Criterion means an individual element of the Credit Limit Criteria.

Credit Limit Percentage means:

(a) in relation to a Registered Party or a Person applying to be a Registered Party:

(i) where that Registered Party or a Person applying to be a Registered Party has a Credit Rating equal to the Minimum Credit Rating, 5%; or

(ii) where that Registered Party or a Person applying to be a Registered Party has a Credit Rating higher than the Minimum Credit Rating, 10%; and

(b) in relation to a Rated Entity Guarantor that is not a recognised reputable financial institution:

(i) where that Rated Entity Guarantor has a Credit Rating equal to the Minimum Credit Rating, 1.25%; and

(ii) where that Rated Entity Guarantor has a Credit Rating higher than the Minimum Credit Rating, 2.50%,

and for these purposes if any such Person has more than one Credit Rating, the highest such Credit Rating will be taken into account for determining the Credit Limit Percentage.

Credit Rating means, in respect of any Person, a rating for its long-term unsecured and non-credit-enhanced (foreign, where applicable) debt obligations from an Approved Credit Rating Agency.

Current GTA means a Gas Transportation Agreement which is on the same terms as set out in the most recent General Terms and Conditions and Transportation Confirmation published on the Transporter's website (except that for these purposes, newly published General Terms and Conditions and Transportation Confirmations will only form part of a Current GTA following the date specified by the Transporter as the date on which such revised documents will take effect being not less than 30 days after the date of publication).

Daily Imbalance Charge means, in respect of a particular Shipper on a particular Gas Day, an amount calculated in accordance with Section 10.3.

Day means a calendar day.

Day-Ahead means, in respect of a Capacity Product, that the capacity is made available for the transportation of Natural Gas for one Gas Day, being the Gas Day immediately following the booking of that Capacity Product.

Double-Sided Nomination means, in respect of the nomination of Natural Gas quantities at a particular Interconnection Point, that shippers on each side of that Interconnection Point submit their own nominations to the relevant TSO independently of each other.

Eastward (Commercial) Flow means the virtual (but not physical) direction of flow of Natural Gas in the TAP Transportation System from the Interconnection Point at Melendugno to the Interconnection Point at Kipoi.

Edig@s means the electronic messaging standards developed by EASEE-gas, the latest version of which can be downloaded from http://www.edigas.org.

Effective Date means in respect of a Gas Transportation Agreement, the date that such agreement is entered into by each of the Transporter and the relevant Shipper unless a different date is specified in that Gas Transportation Agreement.

Electric Power means:

(a) Compression Electricity; and

(b) Non-Compression Electricity.

~~**Electric Power** means the electricity used at Compressor Stations and the other facilities and equipment comprising the TAP Transportation System, including those facilities and equipment set out in Appendix 1.~~

~~**Electric Power Cost Estimate** has the meaning given to it in Section 15.2.~~

Entry Point means:

(a) in relation to Forward Capacity (other than Forward Interruptible Capacity that is provided in the Reverse IP Direction), an Interconnection Point that is specified as an "Entry Point" in Table A in Appendix 2;

(b) in relation to Forward Interruptible Capacity that is provided in the Reverse IP Direction:

(i) the Interconnection Point at Komotini; and

(ii) before the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria; and

(c) in relation to Commercial Reverse Capacity and a particular Commercial Reverse Route, an Interconnection Point that is specified as an "Entry Point" in Table B in Appendix 2 for that Commercial Reverse Route.

ENTSOG Auction Calendar means the auction calendar published by the European Network of Transmission System Operators for Gas.

Environmental Tax means all forms of taxation, duties, imposts and levies which relate to protection of the environment or which are levied under any environmental law, including tradable emission allowances and all forms of taxation, duties, imposts and levies in respect of carbon emissions, emissions of any greenhouse gases or other emissions or energy consumption or usage.

Euro or € means the single currency of those member states of the European Union that have adopted or adopt such currency as their lawful currency in accordance with the legislation of the European Community relating to Economic and Monetary Union.

Exemption means any exemptions granted in relation to any tariff and/or the exemptions from third party access, and/or unbundling obligations and/or any other relevant regulatory requirements, in each case related to the TAP Transportation System and includes the exemptions granted in the Final Joint Opinion.

Exit Point means:

(a) in relation to Forward Capacity (other than Forward Interruptible Capacity that is provided in the Reverse IP Direction), an Interconnection Point that is specified as an "Exit Point" in Table A in Appendix 2; and

(b) in relation to Commercial Reverse Capacity and a particular Commercial Reverse Route, an Interconnection Point that is specified as an "Exit Point" in Table B in Appendix 2 for that Commercial Reverse Route.

Expansion Capacity means the aggregate capacity in the TAP Transportation System that may be made available in addition to initial capacity following a Market Test in accordance with the terms of the Exemption.

FDA UIOLI means the process by which the Transporter can limit a Shipper's ability to re-nominate a part of its Reserved Capacity and to offer that capacity as Available Capacity at auctions of Forward

Firm Daily Capacity and Forward Firm Within-Day Capacity when certain criteria set out in Section 13.4 are met.

FDA UIOLI Contractual Congestion Event has the meaning given to it in Section 13.3(b).

Final Joint Opinion means the "Joint Opinion of the Energy Regulators on TAP AG's Exemption Application" dated 6 June 2013, granted by the NRAs pursuant to Directive 2009/73/EC.

Firm Capacity means Natural Gas transportation capacity in the TAP Transportation System that the Transporter undertakes to provide to a Shipper, that the Transporter is not permitted to interrupt during normal commercial operations.

Fitch means Fitch Ratings, Inc., Fitch Ratings Limited or any subsidiary of either of them, or any successor to their ratings business.

Force Majeure means the occurrence of a "Force Majeure Event" under and as defined in any Gas Transportation Agreement.

Forward Capacity means Forward Firm Capacity and Forward Interruptible Capacity.

Forward Day-Ahead Interruptible Capacity means Forward Interruptible Capacity made available on a Day-Ahead basis.

Forward Firm Capacity means each of Forward Firm Long Term Capacity and Forward Firm Short Term Capacity.

Forward Firm Daily Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on a Day-Ahead basis.

Forward Firm Long Term Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on every Gas Day for a period of more than one Gas Year.

Forward Firm Monthly Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on every Gas Day in a particular Gas Month.

Forward Firm Quarterly Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on every Gas Day in a particular Gas Quarter.

Forward Firm Short Term Capacity means each of:

(a) Forward Firm Yearly Capacity;

(b) Forward Firm Quarterly Capacity;

(c) Forward Firm Monthly Capacity;

(d) Forward Firm Daily Capacity; and

(e) Forward Firm Within-Day Capacity.

Forward Firm Within-Day Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on a Within-Day basis.

Forward Firm Yearly Capacity means Firm Capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point on every Gas Day in a particular Gas Year.

Forward Interruptible Capacity means the transportation capacity in the TAP Transportation System for the transportation of Natural Gas:

(a) in the Forward IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at a particular Interconnection Point and that the Transporter is permitted to interrupt at any time for Planned Maintenance, Force Majeure or any of the reasons specified in Section 12.5; or

(b) in the Reverse IP Direction that is made available to Shippers under a Gas Transportation Agreement at:

(i) the Interconnection Point of Komotini; and

(ii) before the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria,

that the Transporter is permitted to interrupt at any time for Planned Maintenance, Force Majeure or any of the reasons specified in Section 12.5.

Forward IP Direction means, in respect of an Interconnection Point:

(a) that is specified as an Entry Point in the column "Forward IP Direction" in Table A in Appendix 2, the direction of flow of Natural Gas at that Interconnection Point from the relevant Interconnected System to the TAP Transportation System; and

(b) that is specified as an Exit Point in the column "Forward IP Direction" in Table A in Appendix 2, the direction of flow of Natural Gas at that Interconnection Point from the TAP Transportation System to the relevant Interconnected System.

On and from the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria will be bidirectional, meaning that on and from the NM Bidirectionality Date, both directions will be in the Forward IP Direction.

Fuel Gas means the quantity of Natural Gas in kWh that is required for the Transporter to provide the Transportation Services, as calculated in accordance with Section 14.

Fuel Gas Facility means each Compressor Station and the Pipeline Receiving Terminal.

Fuel Gas Price means, in respect of a Gas Month, the sum of:

(a) all costs and expenses (including Taxes) (in Euro) incurred by the Transporter in relation to the purchase of the Fuel Gas used in that Gas Month and procured in accordance with Section 14.1(a); and

(b) on and from the Fuel Gas Update Effective Date, all Taxes (in Euro) ~~(including~~and the costs of acquiring tradable emission allowances of any kind as may be retrospectively calculated in accordance with Section 14.1(f)~~)~~ (in Euro) incurred in relation to the use of the Fuel Gas used in that Gas Month,

divided by the total quantity of Fuel Gas used in that Gas Month to give a price in €/kWh.

Fuel Gas Update Effective Date means the date on which the Gas Month immediately following the NM Bidirectionality Date commences.

Gas Day means, on and from the Commercial Operations Date, the period from:

(a) 05:00 UTC on a particular Day until 05:00 UTC (06:00 until 06:00 CET) the following Day, during periods when daylight saving time is not applied; and

(b) 04:00 UTC on a particular Day until 04:00 UTC (06:00 until 06:00 CEST) the following Day, during periods when daylight saving time is applied in the European Union,

and a Gas Day during which the European Union changes to or from daylight saving time will have 23 or 25 hours (as applicable). For the purpose of this Network Code, a reference to (i) the last Gas Day in a particular month means that last Gas Day that begins in that month and ends at 06:00 CET or CEST (as applicable) at the start of the first Day of the following month and (ii) the first Gas Day in a particular month means the first Gas Day beginning within that month at 06:00 CET or CEST (as applicable) on the first Day of that month.

Gas Month means the period commencing at the start of the first Gas Day in each calendar month and ending at the end of the last Gas Day in the same calendar month, except that the first Gas Month will start at the start of the Commercial Operations Date.

Gas Transportation Agreement means an agreement for the transportation of Natural Gas in the TAP Transportation System between the Transporter and a Registered Party for the provision of Transportation Services in respect of one or more Capacity Products, consisting of:

(a) a Transportation Confirmation;

(b) the General Terms and Conditions (together with the schedules of the General Terms and Conditions that are applicable to the relevant Capacity Products); and

(c) this Network Code.

Gas Quarter means a period beginning at the start of:

(a) the first Gas Day in a Gas Year and ending at the end of the last Gas Day in December of that Gas Year;

(b) the first Gas Day in January of a Gas Year and ending at the end of the last Gas Day in March of that Gas Year;

(c) the first Gas Day in April of a Gas Year and ending at the end of the last Gas Day in June of that Gas Year; or

(d) the first Gas Day in July of a Gas Year and ending at the end of the last Gas Day in September of that Gas Year,

except that the first Gas Quarter will start at the start of the Commercial Operations Date.

Gas Year means a period beginning at the start of the first Gas Day in October of each calendar year and ending at the end of the last Gas Day in September of the following calendar year, except that the first Gas Year will start at the start of the Commercial Operations Date.

GCV means the amount of heat that would be released by the complete combustion of one Nm^3 of Natural Gas in air, in such a way that the pressure (1.01325 bar absolute) at which the reaction takes place remains constant, and all products of the combustion are returned to the same specified temperature (25°C) as that of the reactants, all of these products being in the gaseous state except for water formed by combustion, which is condensed to the liquid state at 25°C.

General Terms and Conditions means the "General Terms and Conditions for the Transportation of Gas" which form part of the Gas Transportation Agreements entered into by the Transporter with Registered Parties. The General Terms and Conditions contain different schedules with specific terms applying to Forward Firm Long Term Capacity, Forward Firm Short Term Capacity, Forward Interruptible Capacity and Commercial Reverse Capacity. The most recent version of the General Terms and Conditions which form part of a Current GTA can be found on the Transporter's website.

Governmental Authority means any national or local government, regulatory or administrative agency, commission, body or other authority and any court or governmental tribunal, in each case, lawfully exercising jurisdiction over this Network Code, any Gas Transportation Agreement or the TAP Transportation System or (as applicable in the context) the Transporter or a Registered Party.

Indebtedness has the meaning given to it in Section 4.5.

Initial Effective Date means the date on which this Network Code, in its final form as approved by the NRAs, ~~i~~was first published on the Transporter's website following such approval being [10 August 2020].

Interconnected System means a Natural Gas pipeline transportation system that is directly connected to the TAP Transportation System.

Interconnection Agreement means an agreement between the Transporter and an Adjacent TSO relating to the management and coordination of the transportation of Natural Gas between the relevant Interconnected System and the TAP Transportation System.

Interconnection Point means a physical interconnection point between the TAP Transportation System and an Interconnected System as specified in Appendix 2, except that the interconnection points at Kuçovë and Fier will only be treated as Interconnection Points for the purpose of this Network Code from the date on which the Transporter notifies Registered Parties that those interconnection points are operational (which will not be before the date on which the intended Interconnected Systems at those interconnection points have been constructed and have become operational).

Interruption means an interruption of a Shipper's use of Commercial Reverse Capacity in accordance with Section 12.4(a) or Forward Interruptible Capacity in accordance with Section 12.5(a).

Interruption Notice means a notice that is sent to all affected Shippers, to inform those Shippers of an interruption to Forward Interruptible Capacity under Section 12.5 or an interruption to Commercial Reverse Capacity under Section 12.4, which, in each case, specifies:

(a) the date and time at which the interruption begins;

(b) the date and time (rounded to the nearest hour) at which the Transporter expects the interruption to end;

(c) the cause of the interruption;

(d) whether the interruption affects Forward Interruptible Capacity or Commercial Reverse Capacity; and

(e) the remaining Forward Interruptible Capacity or Commercial Reverse Daily Capacity (split into its constituent Capacity Products), as the case may be, at that Interconnection Point.

Interruption Termination Notice means a notice that is sent to all affected Shippers, to inform those Shippers that an interruption to Forward Interruptible Capacity or Commercial Reverse Capacity at an Interconnection Point has terminated and which specifies the time and date at which each Shipper's full Reserved Capacity at that Interconnection Point will be made available to it.

Joint Nomination Declaration Notice means, in respect of Single-Sided Nominations, an electronic notification sent from the Passive Shipper to the Passive TSO declaring the agreement of a Pair of Shippers to perform Single-Sided Nominations at a Single-Sided Interconnection Point, for a certain period (which may be an indefinite period) from a start date that is specified in that notice.

kWh means a kilowatt-hour.

Law means any national, local or European constitution, charter, act, statute, law, ordinance, code, rule, regulation or order, or other applicable legislative or administrative action of a Governmental Authority or a final decree, judgment, or order of a court.

Local Losses means unintentional losses of Natural Gas from the TAP Transportation System (except for those losses of Natural Gas that result from the occurrence of Force Majeure or the performance of Planned Maintenance or Unplanned Maintenance in relation to the TAP Transportation System).

Location means, where used in any Gas Transportation Agreement entered into before the Initial Effective Date, an Interconnection Point.

Lost Gas means, where used in any Gas Transportation Agreement entered into before the Initial Effective Date, UFG.

Lost Gas Price means, where used in any Gas Transportation Agreement entered into before the Initial Effective Date, the UFG Price per kWh and the UFG Cost per kWh.

LT UIOLI means the process by which the Transporter fully or partially withdraws systematically underutilised capacity in the TAP Transportation System from a LT UIOLI Affected Shipper in accordance with the procedure set out in Section 13.6.

LT UIOLI Affected Capacity Product means each of Forward Firm Yearly Capacity and Forward Firm Long Term Capacity.

LT UIOLI Affected Shipper means, where a LT UIOLI Contractual Congestion Event has been observed during a Monitoring Period, a Shipper in respect of which systematic under-utilisation has been observed.

LT UIOLI Contractual Congestion Event has the meaning given to it in Section 13.6(d).

LT UIOLI Decision Process means a procedure jointly agreed by the NRAs in respect of making decisions on the withdrawal of capacity following a LT UIOLI referral.

Maintenance Notification means a notification sent by the Transporter to all Registered Parties, detailing the schedule of Planned Maintenance that the Transporter intends to complete in a particular Gas Year, and which includes the information set out in Section 11.1(c).

Market Test means a procedure conducted by the Transporter, in accordance with Section 6.10, to assess whether there is interest among market participants for Capacity Products that would require the Transporter to provide Expansion Capacity.

Master Statement means the statement to be sent to Registered Parties in respect of each Gas Month in accordance with Section 19.1.

Matching Process means:

(a) in respect of an Interconnection Point, the matching and confirmation processes to be carried out between the Transporter and an Adjacent TSO in which each Shipper's Provisional Quantities at that Interconnection Point are calculated from the Nominated Quantities and the quantities nominated to the Adjacent TSO; and

(b) in respect of the Virtual Trading Point, the matching and confirmation processes to be carried out by the Transporter in which each Shipper's Provisional Quantities at the Virtual Trading Point are calculated from the Traded Quantities notified by each Shipper in the relevant Pair of Shippers.

MER Costs means any costs and expenses (including Taxes and the costs of any investments) (in Euro) which the Transporter incurs in order to comply with its obligations under the MER Regulations, and includes any such costs and expenses which the Transporter incurs commencing on and from 1 January 2025.

MER Regulation means:

(a) Regulation (EU) 2024/1787 on the reduction of methane emissions in the energy sector and amending Regulation (EU) 2019/942;

(b) any replacement or supplemental Law relating to Regulation (EU) 2024/1787; and

(c) any similar law in relation to the reduction of methane emissions in any country which the Transporter is required to comply with.

Metering Data means the Metered Quantities and the other data collected by the Metering Equipment, including analysis and chromatography results.

Metering Equipment means the equipment that is required to be installed in respect of each Interconnection Point and the other facilities comprising the TAP Transportation System in order to identify the ~~Measured~~ Metered Quantities and quality of Natural Gas at each relevant location for the purposes of this Network Code and the Gas Transportation Agreements.

Metering Equipment Technical Specifications means, in relation to an item of Metering Equipment, the technical specifications for the installation and operation of that item of Metering Equipment that have been developed by the Transporter acting as a Reasonable and Prudent Operator consistent with applicable Law and the technical recommendations of the manufacturer of that item.

Metered Quantities means the quantity of Natural Gas measured over a specified period of time at an Interconnection Point or a Compressor Station, as determined by the Metering Equipment at that Interconnection Point or that Compressor Station, expressed in kWh.

Minimum Credit Limit means the minimum credit limit in Euro published from time to time on the Transporter's website.

Minimum Credit Rating means:

(a) in respect of S&P or Fitch, BBB-;

(b) in respect of Moody's, Baa3; and

(c) in respect of any other Approved Credit Rating Agency, the minimum credit rating published from time to time on the Transporter's website from that Approved Credit Rating Agency, that is, in the sole discretion of the Transporter, acceptable to the Transporter for the purposes of assigning a Credit Limit to Registered Parties.

Minimum Flow Rate means the minimum quantity of Natural Gas that is required at a particular Entry Point or Exit Point in the Forward IP Direction in order for the Transporter to provide Transportation Services at that Entry Point or Exit Point in accordance with the technical limitations of the TAP Transportation System and the applicable Interconnected System expressed in Nm^3 per Gas Day. The Minimum Flow Rate for each Entry Point and Exit Point in the Forward IP Direction is the quantity set out on the Transporter's website from time to time which will not be higher than those set out in Table A in Appendix 2.

Minimum Input Volume means, where used in any Gas Transportation Agreement entered into before the Initial Effective Date, the Minimum Flow Rate.

Monitoring Period means each period in respect of which the Transporter will monitor whether LT UIOLI should be applied to any Shipper, being each full Gas Year.

Monthly Charge means, in respect of a particular Shipper, Gas Transportation Agreement and Reserved Capacity, the "Monthly Charge" for that Reserved Capacity under and as defined in that Gas Transportation Agreement.

Monthly Statement means, in respect of a particular Shipper and Gas Transportation Agreement, the "Monthly Statement" to be delivered by the Transporter to that Shipper under and as defined in that Gas Transportation Agreement.

Moody's means Moody's Investors Service Limited or any successor to its rating business.

Natural Gas means any hydrocarbons or mixture of hydrocarbons and non-combustible gases, consisting primarily of methane, which are predominantly in a gaseous state.

Net Worth means, in respect of a Registered Party or Rated Entity Guarantor that is not a recognised reputable financial institution, the net worth of such Person calculated from its most recent audited financial statements, as reduced by the minimum net worth that is demonstrated by that Person in order to satisfy the credit support requirements of any Gas Transportation Agreement that relates to Alternative Credit Support Capacity. If a Registered Party has, at any time in the preceding 12 month period, failed to pay any amount due and payable to the Transporter on its due date then the Transporter may, at its sole discretion and by notice to that Registered Party, set that Registered Party's (or, if applicable, its Rated Entity Guarantor's) Net Worth to zero for the purposes of this Network Code.

Network Code means this document (including its appendices), as it may be revised from time to time in accordance with Section 22.

Neutrality Account has the meaning given to it in Section 10.7.

Neutrality Payment Amount has the meaning given to it in Section 10.8.

Nm^3 means a normal cubic metre, being one cubic metre of gas at reference conditions of 0°C and 1.01325 bar absolute.

NM Bidirectionality Date means the earlier of:

(a) 1 October 2026; and

(b) the date on which the Interconnection Point at Nea Mesimvria has become operationally bidirectional, as published by the Transporter on its website.

Nominated Quantities means the aggregate quantity of Natural Gas in kWh per Gas Day that has been nominated or is deemed to have been nominated by a Shipper either:

(a) for delivery by that Shipper to the Transporter at an Entry Point; or

(b) for redelivery by the Transporter at an Exit Point,

in each case in respect of a specified Pair of Shippers and in accordance with the procedures set out in this Network Code and the relevant Gas Transportation Agreement. Nominated Quantities at Entry Points will be expressed as a positive number and Nominated Quantities at Exit Points will be expressed as negative numbers.

Nomination means the prior notification by a Shipper to the Transporter (which, in the case of a Single-Sided Nomination, may be made by the Active Shipper to the Active TSO on behalf of the relevant Pair of Shippers) of its Nominated Quantities.

Non-Compression Electricity means the electricity used at Compressor Stations and the other facilities and equipment comprising the TAP Transportation System, including those facilities and equipment set out in Appendix 1, excluding Compression Electricity.

Non-Compression Electricity Cost Estimate has the meaning given to it in Section 15.2.

NRA means each of the Albanian energy regulatory authority, the Greek energy regulatory authority and the Italian energy regulatory authority, in each case designated as a national regulatory authority under Directive EC 2009/73 or any successor or equivalent Law.

NRA Decision has the meaning given to it in Section 13.7(d).

Offering Shipper means a Shipper that has offered Reserved Capacity for sale to another Registered Party.

Operational Balancing Agreement means an agreement between the Transporter and an Adjacent TSO (which may be documented in an Interconnection Agreement) regarding the treatment of the difference between the Metered Quantities and Confirmed Quantities at a particular Interconnection Point so that Allocated Quantities at that Interconnection Point are, as far as possible and subject to the terms of that Operational Balancing Agreement, equal to Confirmed Quantities.

Pair of Shippers means a pair of shippers who transfer title to Natural Gas at the Virtual Trading Point or an Interconnection Point (who, for the avoidance of doubt, may be the same shipper at an Interconnection Point).

Passive Shipper means, in respect of Single-Sided Nominations, the Shipper that is not the Active Shipper.

Passive TSO means, in respect of Single-Sided Nominations, the TSO that is not the Active TSO.

Person means any individual, partnership, corporation, association, trust, Governmental Authority, or other legal entity.

Physical Reverse Flow means the physical flow of Natural Gas in the TAP Transportation System from the Interconnection Point at Melendugno to the Interconnection Point at Kipoi.

Pipeline Receiving Terminal has the meaning given to it in Appendix 1.

Planned Maintenance means any maintenance of the TAP Transportation System, notified and carried out by the Transporter in accordance with Section 11, which requires a reduction in a Shipper's ability to use its Reserved Capacity while that maintenance is carried out.

Potential Assignee has the meaning given to it Section 7.3.

Provisional Quantities means the quantity of Natural Gas at a particular Interconnection Point or the Virtual Trading Point that results from each Matching Process expressed in kWh per Gas Day and calculated in accordance with Section 9.3.

Rated Entity Guarantee means a guarantee (which may have a fixed monetary limit in Euros), issued to the Transporter on behalf of a Registered Party by a Rated Entity Guarantor in substantially the form set out on the Transporter's Registration Platform or such other form as may be accepted by the Transporter.

Rated Entity Guarantor means a recognised reputable financial institution or an Affiliate or other related entity of the Registered Party on behalf of whom the Rated Entity Guarantee is being provided, in each case that has a credit rating from an Approved Credit Rating Agency that is equal to or greater than the Minimum Credit Rating.

Reasonable and Prudent Operator means a Person exercising the degree of skill, diligence, prudence, and foresight that would reasonably and ordinarily be expected of a skilled and experienced Person complying with all applicable Law and engaged in the same type of undertaking as that Person under the same or similar circumstances.

Reasonable Efforts means, for any action required to be taken by a Person, the efforts that a Reasonable and Prudent Operator would make to take that action, taking into account the conditions affecting that action, provided that a Person will not be required to expend funds in order to take that action that are more than amounts that it determines in its sole discretion to be appropriate.

Redistribution Period means each period of twelve Gas Months commencing with the first Gas Day in January and ending at the end of last Gas Day in December in each calendar year, except that the first Redistribution Period will start at the start of the Commercial Operations Date.

Reference Price means the Transporter's reference price for gas, determined in a market based, transparent manner using the methodology published on the Transporter's website and expressed in €/kWh.

Registry means the database of all Registered Parties that is held and managed by the Transporter.

Registered Party means any Person that has satisfied the conditions to becoming a Registered Party specified in Section 3.1 and has received confirmation from the Transporter of its status as a Registered Party.

Registration Confirmation has the meaning given to it in Section 3.1(f).

Registration Fee means the registration fee of €5,000 payable in the manner specified on the Transporter's website from time to time.

Registration Form means the application form that a Person must submit, together with the other documents referred to in Section 3.1(b), in order to apply to become a Registered Party, the form of which is set out in Appendix 3 (Registration Form) and can, from time to time, be updated by the Transporter on its Registration Platform.

Registration Platform means the platform that the Transporter makes available on its website, at the following address: https://registrationportal.tap-ag.com, for any Person wishing to apply to become a Registered Party.

Renomination means a Nomination submitted by a Shipper for a particular Gas Day after the deadline for the confirmation of the initial Nomination for that Gas Day.

Renomination Limitation means the restrictions that a Shipper's Renominations or Updated Trade Notifications may not be greater than an amount calculated in accordance with Section 8.8(c) or less than an amount calculated in accordance with Section 8.8(d).

Reserved Capacity means, in respect of a Shipper under a Gas Transportation Agreement, the maximum capacity (expressed in kWh per Gas Day) at a specified Interconnection Point that the Transporter is required to make available to that Shipper for the transportation of Natural Gas, in accordance with the provisions of the relevant Gas Transportation Agreement. A Shipper's Reserved Capacity when applied to a specific Gas Day of 23 or 25 hours shall be equal to its Reserved Capacity divided by 24 and multiplied by 23 or 25 (as applicable).

Reserve Price means the starting price for the auction of any Capacity Product, which will be the TAP Reserve Price unless the auction is for Bundled Capacity in which case it will be the aggregate of the TAP Reserve Price and the reserve price for the relevant capacity product offered by the Adjacent TSO in accordance with the tariff rules of that Adjacent TSO.

Restricted Party has the meaning given to it in the General Terms and Conditions.

Revenue Receipt Period means each twelve-month period starting one month later than the start of a Redistribution Period, and ending one month later than the end of that Redistribution Period.

Reverse IP Direction means, in respect of any Interconnection Point (other than, on and from the NM Bidirectionality Date, Nea Mesimvria), the direction of flow of Natural Gas that is the opposite to the Forward IP Direction and is the direction in which the Transporter intends to provide virtual (but not physical) reverse flow Transportation Services at certain Interconnection Points. On and from the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria will be bidirectional, meaning that on and from the NM Bidirectionality Date, it will be both an Entry Point and an Exit Point in the Forward IP Direction and therefore it will have no Reverse IP Direction.

Revision means the procedure by which this Network Code is amended in accordance with Section 22.

Revision Request means a proposal for the amendment of this Network Code that is submitted to the Transporter to evaluate, in accordance with Section 22.

Revision Proposal means a written proposal prepared by the Transporter for public consultation, recommending an amendment to this Network Code, in accordance with Section 22.

S&P means S&P Global Ratings, a division of S&P Global Inc. or any successor to its rating business.

Sanctions Warranty means any representation or warranty as to the compliance of the Transporter or a Shipper with sanctions that is contained in a Gas Transportation Agreement.

Secondary Market has the meaning given to it in Section 7.1(a).

Semi-Annual Period means, in respect of a Monitoring Period, each of (a) the period from 1 October to 31 March and (b) the period from 1 April to 30 September, in that Monitoring Period.

Schedule GTC 5 means Schedule GTC 5 to the General Terms and Conditions which sets out, amongst other things, the calculation of the Tariffs applicable to Capacity Products, as approved by the NRAs.

Shipper means any Registered Party that has purchased one or more Capacity Products by entering into a Gas Transportation Agreement with the Transporter for so long as such Gas Transportation Agreement continues to be in effect.

Shipper Account Code means the representation by a code defined by one TSO to identify a specific Shipper's account with that TSO.

Single-Sided Interconnection Point has the meaning given to it in Section 8.1(b).

Single-Sided Nomination means a nomination of Natural Gas quantities at a Single-Sided Interconnection Point, following the delivery of a Joint Nomination Declaration by an Active Shipper to an Active TSO, that will be deemed to constitute the nominations of each shipper in a Pair of Shippers to its applicable TSO at that Single-Sided Interconnection Point.

Stakeholder Forum means the forum established by the Transporter in accordance with Section 22.7.

Statement means an Annual Statement, a Master Statement or a Monthly Statement.

Submitting Person has the meaning given to it in Section 22.3(a).

Surrender means the release by a Shipper of all or part of its Forward Firm Capacity (other than Forward Firm Daily Capacity and Forward Firm Within-Day Capacity) or Commercial Reverse Capacity (other than Commercial Reverse Daily Capacity) at an Interconnection Point so that the Transporter can offer such Reserved Capacity as Available Capacity at auctions and **Surrendered** will have an equivalent meaning.

Surrendered Capacity means any Reserved Capacity that is the subject of a Surrender Request.

Surrender Request means a request by a Shipper to the Transporter for the Surrender of all or part of that Shipper's Forward Firm Capacity (other than Forward Firm Daily Capacity and Forward Firm Within-Day Capacity) or Commercial Reverse Capacity (other than Commercial Reverse Daily Capacity).

TAP Electronic Data Platform means the internet application made available by the Transporter to all Registered Parties.

TAP Reserve Price means the starting price for the auctions of any Capacity Product in the TAP Transportation System which is determined in accordance with Schedule GTC 5.

TAP Transportation System means the Natural Gas pipeline system, including pipes above and below ground and all other related equipment owned, or used and operated, by the Transporter in order to provide the Transportation Services in accordance with this Network Code and any Gas Transportation Agreement.

Tariff means the tariff applicable to Capacity Products calculated in accordance with Schedule GTC 5 (and includes any Auction Premium).

Tax means any tax, charge, fee, levy, or other assessment imposed by any Governmental Authority, whether federal, state, local, or otherwise, including all income, withholding, windfall profits, gross receipts, business, Environmental Tax, value added, capital gain, duties, capital stock, registration, excise, ad valorem, real property, personal property, land, local development, licence, sales, production, occupation, use, service, service use, transfer, payroll, employment, social security (or similar), unemployment, travel, franchise, severance, bonus, or other tax of any kind, as well as any charges and assessments (including any interest, penalties or additions to tax due to or imposed on or regarding any assessment, whether disputed or not, but excluding any royalties, over-riding royalties and like charges), and all stamp or documentary taxes and fees.

Trade means a transfer of Natural Gas between Shippers at the Virtual Trading Point.

Trade Notification means the prior notification by a Shipper to the Transporter of its Traded Quantities.

Traded Quantities means the aggregate quantity of Natural Gas in kWh per Gas Day that has been nominated by a Shipper either:

(a) for transfer from it to another Shipper at the Virtual Trading Point; or

(b) for transfer to it from another Shipper at the Virtual Trading Point,

in each case in respect of a specified Pair of Shippers and in accordance with the procedures set out in this Network Code.

Transfer means an arrangement between a Shipper and a Registered Party under which the Shipper permits the Registered Party to use some or all of the Shipper's Reserved Capacity and pursuant to which: (a) the Registered Party is able to submit Nominations in place of the Shipper in respect of the Reserved Capacity which is subject to the Transfer in accordance with this Network Code; and (b) all other rights and obligations of the Shipper and the Transporter towards each other in respect of that Reserved Capacity are unaffected. A Transfer is also referred to as a "sublet" in the General Terms and Conditions of Gas Transportation Agreements entered into before the Initial Effective Date.

Transferred Capacity means any Reserved Capacity (or part thereof) that is subject to a Transfer.

Transporter means Trans Adriatic Pipeline AG.

Transporter's Final Decision has the meaning given to it in Section 22.5(a).

Transmission Imbalance means, in respect of a particular Shipper on a particular Gas Day:

(a) in respect of Forward Capacity, an amount calculated in accordance with Section 10.1; and

(b) in respect of Commercial Reverse Capacity, an amount calculated in accordance with Section 10.2.

Transportation Confirmation means the "Transportation Confirmation" which forms part of the Gas Transportation Agreements entered into by the Transporter with Registered Parties. The most recent version of the Transportation Confirmation that applies to new Gas Transportation Agreements can be found on the Transporter's website.

Transportation Services means the Natural Gas transportation services to be provided by the Transporter to a Shipper under a Gas Transportation Agreement.

TSO means any operator of a gas transmission system, including the Transporter.

UFG means unaccounted for gas, being the positive or negative quantity of Natural Gas in kWh which results from Local Losses and inaccuracies in the Metering Equipment, as calculated in accordance with Section 16.3.

UFG Cost per kWh means, in respect of a Gas Month all costs and expenses (including Taxes but excluding the UFG Price per kWh) (in Euro) incurred by the Transporter in relation to the purchase or sale of the UFG calculated in relation to that Gas Month in accordance with Section 16.1(a) divided by the total quantity of UFG calculated in relation to that Gas Month to give a cost in €/kWh.

UFG Price per kWh means, in respect of a Gas ~~month~~ Month, the total aggregate amount that is paid or received by the Transporter in respect of the purchase or sale of the UFG calculated in relation to that Gas Month in accordance with Section 16.1(a) divided by the total quantity of UFG calculated in relation to that Gas Month to give a cost in €/kWh.

Unallocated Compression Electricity Cost means the value of any costs and expenses (including Taxes and including any fixed costs) (in Euro) incurred by the Transporter in connection with the purchase of the Compression Electricity used in a Gas Year (including any fixed costs) which have not previously been allocated to Registered Parties due to the circumstances contemplated in Section 15.8(c).

Unplanned Maintenance means any maintenance of the TAP Transportation System carried out by the Transporter, other than Planned Maintenance, which requires restrictions to be placed on the use of Reserved Capacity while that maintenance is carried out.

Updated Trade Notification means a Trade Notification submitted by a Shipper for a particular Gas Day after the deadline for the submission of the initial Trade Notification for that Gas Day.

UTC means Coordinated Universal Time, as defined from time to time by the International Telecommunications Union agency of the United Nations.

Validation has the meaning given to it in the International Vocabulary of Metrology – Basic and General Concepts and Associated Terms (VIM 3rd edition) - JCGM 200:2012 and the terms **Validate** and **Validated** will have equivalent meanings.

Verification has the meaning given to it in the International Vocabulary of Metrology – Basic and General Concepts and Associated Terms (VIM 3rd edition) - JCGM 200:2012 and the terms **Verify** and **Verified** will have equivalent meanings.

Virtual Trading Point means a notional location at which Shippers can register Trades of Natural Gas.

Westward (Physical) Flow means the direction of flow of Natural Gas in the TAP Transportation System from the Interconnection Point at Kipoi to the Interconnection Point at Melendugno.

Withdrawn Capacity means Reserved Capacity that has been withdrawn by Transporter in accordance with the LT UIOLI procedures specified in Section 13.6 and 13.7.

Within-Day means, in respect of a Capacity Product, that the capacity is made available for the transportation of Natural Gas for the remaining period of hours in a Gas Day, up to the full Gas Day, and that Capacity Product is booked before or during the relevant Gas Day but following the close of the Day-Ahead auctions for that Gas Day.

Within-Day Adjusted Capacity means, in respect of Forward Firm Within-Day Capacity, an amount of capacity equal to the Reserved Capacity for that booking multiplied by the Within-Day Gas Day Proportion.

Within-Day Gas Day Proportion means, in respect of Forward Firm Within-Day Capacity, the proportion of the Gas Day for which that Forward Firm Within-Day Capacity is made available being the Within-Day Remaining Hours divided by the total number of hours in that Gas Day.

Within-Day Remaining Hours means, in respect of Forward Firm Within-Day Capacity, the number of hours in the Gas Day for which the relevant Shipper is able to submit Renominations to use that Forward Firm Within-Day Capacity, being the number of hours from the beginning of relevant Within-Day Start Hour to the end of that Gas Day.

Within-Day Start Hour means, in respect of Forward Firm Within-Day Capacity, the first hour in the relevant Gas Day for which the relevant Shipper can use that Forward Firm Within-Day Capacity after submitting a Renomination, being:

(a) the first hour of the Gas Day for any booking made in the auction that finishes 3.5 hours before the start of that Gas Day; and

(b) otherwise, the hour of the Gas Day starting 3.5 hours after the close of the auction in which that Forward Firm Within-Day Capacity was booked.

2.2 Naming conventions

(a) The variables and parameters used in this document are named according to the following naming conventions, unless indicated otherwise:

(i) indices to *sum* function (e.g. $\sum_{indice} variable_i$), *max* and *min* functions:

(A) d = sum of values of each hour in Gas Day d

(B) m = sum of values of each Gas Day in Gas Month m

(ii) indices: h = hourly; d = daily; m = monthly; y = yearly; s = Shipper

(iii) prefix: E = Entry Point; X = Exit Point

(iv) suffix prime (') = monthly (allocation); no quote means provisional (allocation)

(b) In this Network Code:

(i) words denoting the singular include the plural and vice versa, unless the context requires otherwise;

(ii) words denoting individuals or persons include all types of Persons, unless the context requires otherwise;

(iii) words denoting any gender include all genders, unless the context requires otherwise;

(iv) headings are for ease of reference only and do not affect interpretation and are of no legal effect;

(v) references to paragraphs, Sections and Appendices mean paragraphs of, Sections of and the Appendices to this Network Code;

(vi) references to this Network Code include any revision to this Network Code in accordance with Section 22;

(vii) references to any other agreements or to any law, statute, rule, or regulation mean the same as amended, modified, or replaced from time to time;

(viii) references to a Party or any Person include its successors and permitted assigns;

(ix) the words "include" and "including" are deemed to be qualified by a reference to "without limitation";

(x) a reduction of a Nominated Quantity, Confirmed Quantity or Allocated Quantity will mean a reduction of the absolute value of such quantity and in comparing any such quantities, the lesser of such quantities will mean the lesser of the absolute values of such quantities;

(xi) a reference to the Transporter's website means the Transporter's corporate website located at http://www.tap-ag.com/; and

(xii) words, phrases, or expressions that are not defined in this Network Code but that have a generally accepted meaning in the practice of measurement and metering in the international businesses of production, transportation, distribution, and sale of Natural Gas have that meaning.

3. REGISTERED PARTIES

3.1 Application to become a Registered Party

(a) Any Person that wishes to become a Registered Party must apply to become a Registered Party by submitting the Application Documents to the Transporter and paying the Registration Fee to the Transporter. A Person will only become a Registered Party following receipt of a Registration Confirmation from the Transporter.

(b) Any Person applying to become a Registered Party must first complete the online "Onboarding Form" found on the Transporter's Registration Platform, including the name, address and contact details of that Person, and subsequently complete an online integrity due diligence (IDD) questionnaire, a link to which will be provided by the Transporter to the applicant through the Transporter's IDD tool upon the completion of the Onboarding Form by the applicant. Following the submission of the Onboarding Form and the response to the online IDD questionnaire to the Transporter, the Person applying to become a Registered Party must then submit the following documents to the Transporter's Registration Platform (where a signature is required, signed electronically using the Transporter's preferred electronic signature software platform or such other electronic signature as approved in advance by the Transporter):

(i) a completed and signed Registration Form;

(ii) all supporting documents specified in the Registration Form, including a duly executed Confidentiality Agreement, confirmation of completion of the online integrity due diligence questionnaire and evidence that such Person satisfies one or more of the Credit Limit Criteria specified in Section 4.1(b); and

(iii) written confirmation in the form provided by the Transporter, signed by an authorised signatory, that such Person acknowledges the terms of, and agrees that upon booking any Reserved Capacity will be bound by, the General Terms and Conditions and the Transportation Confirmation that form part of a Current GTA,

together (and including the response to the IDD questionnaire), the **Application Documents**.

(c) The Transporter will notify any Person that has submitted the Application Documents of the completeness or incompleteness of those documents by no later than five Business Days after the Transporter's receipt of those documents.

(d) If the notification referred to in paragraph (c) above:

(i) contains confirmation from the Transporter that the Application Documents are incomplete, then the application will be rejected but the relevant Person may, at any time, complete and resubmit those documents without the need to pay the Registration Fee; or

(ii) contains confirmation from the Transporter that the Application Documents are complete, the Transporter will (acting in its sole discretion) assess whether the relevant Person has met all of the requirements to become a Registered Party.

(e) Following receipt of a notification of completeness referred to in paragraph (c) above, the relevant Person must ensure that the Person nominated by it in the Registration Form to manage that Person's communications (which may be a third party professional services firm) passes a communication test to be arranged by the Transporter as part of the application process.

(f) If the Transporter determines that the relevant Person has met all of the requirements to become a Registered Party, the Transporter will, provide written confirmation to the relevant Person (the **Registration Confirmation**), within 30 Business Days (or such shorter period as the Transporter may determine at its discretion) of a notification of completeness referred to in paragraph (c) above, stating:

(i) that such Person has been accepted as a Registered Party and entered into the Registry and its name has been published in the list of Registered Parties on the Transporter's website;

(ii) the Credit Limit that is applicable to that Person;

(iii) a Shipper Account Code to be used by that Person with respect to any purchase of Forward Firm Capacity or Forward Interruptible Capacity; and

(iv) separate Shipper Account Codes for each Commercial Reverse Route to be used by that Person with respect to any purchase of Commercial Reverse Capacity.

(g) The 30 Business Day period referred to above may be extended by a reasonable period determined at the Transporter's discretion if (i) the Transporter is required as part of its review of the Application Documents to request further information from the relevant Person or (ii) the relevant Person delays the conduct of, or fails, the communication test.

(h) Persons that hold Reserved Capacity under a Gas Transportation Agreement entered into before the Initial Effective Date will automatically be entered into the Registry as a Registered Party without the need to submit a Registration Form. However, until such time as those Persons provide the supporting documents that are specified in the Registration Form as being required to evidence that Person's achievement of one or more Credit Limit Criteria the Credit Limit applicable to those Persons as Registered Parties will be zero.

3.2 Updates to information

(a) Each Registered Party must, upon the request of the Transporter (which is anticipated to occur approximately 15 Business Days before the start of each Gas Year), provide a notice in writing to the Transporter:

(i) confirming that no information provided by that Registered Party in the Application Documents has changed since the last confirmation given by that Registered Party; or

(ii) identifying the information provided by that Registered Party in the Application Documents that has changed.

(b) Each Registered Party must, in addition to the obligations set out in paragraph (a) above, provide a notice in writing to the Transporter identifying any material change to the information provided by that Registered Party in the Application Documents, promptly upon becoming aware of any such material change

(c) Each Registered Party that notifies the Transporter of a change to any of the information provided by that Registered Party in the Application Documents must submit via the Registration Platform revised versions of the Application Documents that are affected by that change within five Business Days' of that notification and must co-operate with any request that the Transporter may make for further information or documentation relating to that change.

(d) Upon receipt of revised Application Documents (or if no notice is submitted under paragraph (a) above), the Transporter will assess if the relevant Registered Party still meets its requirements to be a Registered Party and if it does not may take the action specified in Section 3.4.

(e) The Transporter may require that the Registered Party resubmits responses to the IDD questionnaire if the Transporter at its discretion determines that such updates are required (including if the IDD attributed to the Registered Party expires or if there are factual developments that the Transporter becomes aware of that may impact the IDD assessment).

3.3 Rights and obligations of Registered Parties

(a) Only Registered Parties have the right to:

(i) participate in auctions and purchase Capacity Products in accordance with the procedures set out in Section 6;

(ii) trade Capacity Products with other Registered Parties in accordance with Section 7; and

(iii) access the TAP Electronic Data Platform and, subject to Section 6.1(a), the Capacity Booking Platform.

(b) Each Registered Party must at all times maintain a Credit Limit of not less than the Minimum Credit Limit by continuously meeting one or more of the Credit Limit Criteria unless that Registered Party holds Alternative Credit Support Capacity.

(c) A Registered Party that becomes a Shipper will, as well as being a Shipper, remain a Registered Party for the purpose of this Network Code.

3.4 Removal from the Registry

(a) A Registered Party that wishes to cease being a Registered Party may notify the Transporter in writing of its intention to cease being a Registered Party if it no longer has any Reserved Capacity. The Transporter will, no later than ten Business Days after receipt of such notice, remove that Registered Party from the Registry and confirm in writing to that Registered Party that it is no longer a Registered Party.

(b) The Transporter may remove a Registered Party from the Registry and confirm in writing to that Registered Party that it is no longer a Registered Party if:

(i) that Registered Party ceases to maintain a Credit Limit of at least the Minimum Credit Limit unless such Person holds any Alternative Credit Support Capacity;

(ii) a Gas Transportation Agreement that such Registered Party is a party to is terminated by the Transporter before the end of its term and that Registered Party is not party to any other Gas Transportation Agreements;

(iii) such Registered Party fails to submit a response to the Transporter within 15 Business Days of the Transporters' notice pursuant to Section 3.2(a) or Section 3.2(e) or, following submission by a Registered Party of any revised Application Documents or IDD questionnaire, the Transporter (acting in its sole discretion) determines that the revised versions of those documents demonstrate that such Registered Party no longer meets its requirements to be a Registered Party as set out above; or

(iv) if that Registered Party is not a party to a Gas Transportation Agreement, then in relation to that Registered Party:

(A) that Registered Party voluntarily commences any proceeding or files any petition seeking its liquidation, reorganisation, dissolution, winding-up, composition, or other relief (including any petition seeking the postponement of such proceedings or the grant of a moratorium) under any bankruptcy, insolvency, receivership, or similar Laws applicable to that Registered Party or consents to the commencement of any proceeding or the filing of any petition against it under any similar Law;

(B) any corporate action, legal proceeding or other procedure or step is taken in relation to assignment for the benefit of that Registered Party's creditors in the context of insolvency or it admits in writing its inability to pay its debts generally as they become due, it ceases to make payments on account of its debts generally as they become due or it becomes over-indebted within the meaning of any applicable Laws;

(C) that Registered Party consents to the appointment of a receiver, trustee, or liquidator over its or any part of its assets or undertakings;

(D) a person files a petition seeking the liquidation, reorganisation, dissolution, winding-up, composition, or other relief for that Registered Party or the granting of a moratorium with respect to that Registered Party under the provisions of any bankruptcy, insolvency, receivership, or similar Laws applicable to it, and the petition is not dismissed within 60 Days after the filing;

(E) a court of competent jurisdiction enters an order or decree appointing a receiver, liquidator, or trustee for that Registered Party or any of its assets and the receiver, liquidator, or trustee is not discharged within 60 Days after the date of the order or decree;

(F) a court of competent jurisdiction enters an order or decree adjudicating that Registered Party to be bankrupt or insolvent or granting a moratorium with respect to that Registered Party, and the order or decree is not stayed or discharged within 60 Days after the date of the order or decree;

(G) that Registered Party causes or is subject to any event with respect to it which, under the applicable Laws of any jurisdiction, has the analogous effect to any of the events specified in paragraphs (A) to (F) above; or

(H) any of the circumstances set out in Section 20.2(a) applies to that Registered Party.

(c) The removal of a Person from the Registry is without prejudice to any rights and obligations of that Person as a Shipper or a Registered Party that accrued prior to such removal including its rights to return of any Rated Entity Guarantee or its Cash Collateral Balance in accordance with Section 4.6.

4. CREDIT LIMITS

4.1 Assigning an initial Credit Limit

(a) The Transporter will, in respect of each Person that applies to become a Registered Party pursuant to Section 3.4(a) and that meets one or more of the Credit Limit Criteria, set a Credit Limit for that Person in accordance with Section 4.3 and notify that Person of its Credit Limit in the Registration Confirmation.

(b) Persons applying to become a Registered Party must satisfy one or more of the following criteria (together, the **Credit Limit Criteria**) before being assigned a Credit Limit by the Transporter in accordance with Section 4.3:

(i) that Person has a credit rating that is equal to or higher than the Minimum Credit Rating;

(ii) that Person has procured a Rated Entity Guarantee; or

(iii) that Person has paid at least the Minimum Credit Limit as Cash Collateral.

(c) A Person that has satisfied net worth based credit criteria for the provision by it of a guarantee for Alternative Credit Support Capacity will be deemed to have a Minimum Credit Rating for the purpose of this Network Code if required for such Person to satisfy the criteria to be a Rated Entity Guarantor.

4.2 Updating Credit Limits

(a) The Credit Limit of a Registered Party may be retested and revised, either upwards or downwards:

(i) at any time, at the request of that Registered Party, if that Registered Party:

(A) has put or intends to put new credit support in place that meets one or more of the Credit Limit Criteria; or

(B) wishes to reduce the credit support it has in place, provided that such reduction does not reduce the Credit Limit below the Minimum Credit Limit or result in an Available Credit of less than zero;

(ii) at any time, by the Transporter, if it reasonably believes that a retesting of the Credit Limit currently assigned to a Registered Party would result in a decrease to that Credit Limit; and

(iii) as part of an annual retesting of the Credit Limits assigned to all Registered Parties that the Transporter will conduct on or before 30 June in each Gas Year.

(b) If the Credit Limit of a Registered Party is to be retested and revised, as described in paragraph (a)(i) above:

(i) the Registered Party that is seeking to have its Credit Limit revised must:

(A) notify the Transporter in writing that it is seeking to have its Credit Limit revised;

(B) detail in that notification the Registered Party's new credit support that meets one or more of the Credit Limit Criteria that is already in place (or that the Registered Party intends to put in place); and

(C) if applicable, upload relevant documents evidencing the new credit support in the Registration Platform;

(ii) the Transporter shall, by no later than ten Business Days after receipt of the notification referred to in paragraph (i) above, notify the Registered Party of:

(A) in the case of new credit support that is already in place that meets one or more of the Credit Limit Criteria, the revised Credit Limit that is applied to that Registered Party by the Transporter; or

(B) in the case of new credit support that the Registered Party intends to put in place that would meet the Credit Limit Criteria once it is put in place, the revised Credit Limit that will be applied to that Registered Party by the Transporter if the proposed new credit support is put in place;

(iii) after receipt of the notification referred to in paragraph (ii)(B) above, the Registered Party must take all steps that are required to effect the new credit support and once all such steps have been taken, must upload relevant documents in the Registration Platform evidencing that all such steps have been taken, after which the Transporter must, within ten Business Days, notify the Registered Party of the revised Credit Limit that is applied to that Registered Party by the Transporter.

(c) If the Credit Limit of a Registered Party is to be retested, as described in paragraph (a)(ii) above:

(i) the Registered Party must co-operate with the Transporter and provide such information within its control as the Transporter may reasonably request for the purpose of retesting that Credit Limit; and

(ii) if such testing results in a revision to the Credit Limit, the Transporter must notify the relevant Registered Party of:

(A) the reasons why the Transporter has decided to retest the Registered Party's Credit Limit; and

(B) the revised Credit Limit that has resulted from that retesting.

(d) If the Credit Limit of a Registered Party is to be retested and revised, as described in paragraph (a)(iii) above, the Transporter must notify each Registered Party that has had its Credit Limit revised following that retesting of the revised Credit Limit that has resulted from that retesting.

(e) Without prejudice to any other rights or remedies available to the Transporter under the relevant Gas Transportation Agreements, if a Registered Party has its Credit Limit revised and, as a result of that revised Credit Limit, its Available Credit is less than zero then such Registered Party must promptly take such steps as are necessary to increase its Credit Limit such that its Available Credit is at least zero.

4.3 Determining the Credit Limit

(a) If a Registered Party or a Person that is applying to become a Registered Party satisfies the Credit Limit Criterion by demonstrating a Minimum Credit Rating, the Credit Limit that will be applied to that Registered Party or Person (or, if applicable, the portion of the Credit Limit that will be attributable to that Credit Limit Criterion) will be the lesser of:

(i) the Credit Limit Percentage of the Net Worth of that Registered Party;

(ii) €50,000,000 (or such higher amount as the Transporter may expressly agree in writing with that Registered Party or Person); and

(iii) the amount (if any) notified by that Registered Party or Person to the Transporter as the maximum Credit Limit that it wishes to have.

(b) If a Registered Party or a Person that is applying to become a Registered Party satisfies the Credit Limit Criterion by providing one or more Rated Entity Guarantees, the Credit Limit that will be applied to that Registered Party or Person (or, if applicable, the portion of the Credit Limit that will be attributable to that Credit Limit Criterion) in respect of each such Rated Entity Guarantee will be:

(i) if that Rated Entity Guarantor is a recognised reputable financial institution, any limit on the amount in Euros that can be demanded under that Rated Entity Guarantee; or

(ii) if that Rated Entity Guarantor is not a recognised reputable financial institution, the lesser of:

(A) any limit on the amount in Euros that can be demanded under that Rated Entity Guarantee;

(B) the Credit Limit Percentage of the Net Worth of that Rated Entity Guarantor;

(C) €50,000,000 (or such higher amount as the Transporter may expressly agree in writing with that Registered Party or Person); and

(D) the amount (if any) notified by that Registered Party or Person to the Transporter as the maximum Credit Limit that it wishes to have.

(c) If a Registered Party or a Person that is applying to become a Registered Party satisfies the Credit Limit Criterion using Cash Collateral, the Credit Limit that will be applied to that Registered Party or Person (or, if applicable, the portion of the Credit Limit that will be attributable to that Credit Limit Criterion) will be the Cash Collateral Balance of that Registered Party or Person. Unless expressly agreed otherwise by the Transporter in writing, a Registered Party or a Person that is applying to become a Registered Party may not deposit Cash Collateral that would result in the Cash Collateral Balance of that Registered Party or Person exceeding €500,000.

(d) If a Registered Party or a Person that is applying to become a Registered Party satisfies more than one Credit Limit Criteria, the Credit Limit that will be applied to that Registered Party or Person will be the aggregate of the portions of the Credit Limit that are applied to that Registered Party under paragraphs (a), (b) and (c) above (as applicable).

4.4 Available Credit

(a) A Registered Party that does not have any Reserved Capacity or only has Alternative Credit Support Capacity will have Available Credit equal to its Credit Limit.

(b) A Registered Party's Available Credit will be reduced by each quantity of Reserved Capacity (except for Alternative Credit Support Capacity) that such Registered Party books through auction or acquires by way of Assignment in accordance with the calculation set out in Section 4.5.

(c) No Registered Party may book through auction or acquire by Assignment any Reserved Capacity that would reduce its Available Credit to less than zero following the calculation set out in Section 4.5 being made.

(d) If a Registered Party is booking Reserved Capacity for a full Gas Quarter or the immediately following full Gas Year, the calculation of that Registered Party's Indebtedness for the purpose of determining whether the condition in paragraph (c) above is met for that auction will be calculated on the following basis:

(i) the Indebtedness will be calculated in accordance with Section 4.5 without taking into account the Reserved Capacity being booked; and

(ii) the Indebtedness will be increased by an amount equal to the Indebtedness calculated in accordance with Section 4.5 but where:

(A) M is the Gas Month immediately preceding the start of that booking; and

(B) the only Monthly Charges taken into account are the Monthly Charges for the Reserved Capacity being booked.

For the avoidance of doubt, the above adjustments will only apply in respect of the auction in which the Reserved Capacity is being booked and for the purposes of the calculation in paragraph (c) above. Following that auction, any Reserved Capacity will be taken into account in the calculation of Indebtedness in accordance with Section 4.5 without adjustment.

4.5 Calculation of Available Credit

(a) The Available Credit of a Registered Party will be updated each Gas Day and immediately following (i) that Registered Party booking through auction or acquiring by Assignment a Capacity Product (except for Alternative Credit Support Capacity) or (ii) the update of that Registered Party's Credit limit in accordance with Section 4.2 in accordance with the following formulae:

Available Credit = Credit Limit – Indebtedness

where:

Indebtedness means the aggregate (without double-counting) of:

(A) all unpaid amounts set out in a Monthly Statement that the Transporter has issued to the Shipper; and

(B) all Monthly Charges for all Reserved Capacity that the Shipper holds for any prior Gas Month (for which a Monthly Statement has not been issued), the current Gas Month and each of the following 12 Gas Months, with a Credit Multiplier applying to each Monthly Charge in respect of Gas Months up to the third Gas Month following the current Gas Month,

in each case excluding any Monthly Charges for Alternative Credit Support Capacity.

(b) For the purpose of calculating a Shipper's Indebtedness, following formula will apply:

$$\text{Indebtedness} = [\sum_{m=X}^{M-1} UI_m] + [\sum_{m=M-1}^{M+3} MC_m \times \text{Credit Multiplier}] + [\sum_{m=M+4}^{M+12} MC_m]$$

where:

(i) ***M*** is the current Gas Month;

(ii) ***X*** is the earliest Gas Month for which there are unpaid Monthly Charges;

(iii) UI_m is the aggregate unpaid amount in respect of any Monthly Statement issued for Reserved Capacity booked in month m (other than Alternative Credit Support Capacity);

(iv) MC_m is the aggregate of all Monthly Charges for the Shipper in respect of month m for all Reserved Capacity (other than Alternative Credit Support Capacity) which has not yet been included in a Monthly Statement issued to the Shipper; and

(v) **Credit Multiplier** means the credit multiplier that must be applied to the Monthly Charges for each Capacity Product up to Gas Month M+3 determined as specified below.

(c) The Credit Multiplier reflects costs in addition to the Monthly Charges that Shippers will incur when using Capacity Products, including the cost of Fuel Gas, UFG, Electric Power and balancing.

(d) The Credit Multiplier will be the latest figure published on the Transporter's website from time to time.

(e) The value of the Credit Multiplier will be updated periodically and at least annually to reflect actual costs and will be published on the Transporter's website.

4.6 Release of credit support

If a Person ceases to be a Registered Party, the Transporter will return to such Person any Rated Entity Guarantee procured by such Person and any Cash Collateral Balance relating to that Person within 30 days of being satisfied that all amounts due and payable by such Person have been irrevocably discharged in full and no further amounts are likely to become due.

4.7 Rated Entity Guarantees with an expiry date

(a) In this Clause 4.7:

Replacement Amount means, in respect of a Rated Entity Guarantee, the lesser of:

(i) the remaining undrawn amount of the Rated Entity Guarantee; and

(ii) the amount required to ensure that following the expiry date of that Rated Entity Guarantee the relevant Registered Party's Credit Limit is maintained as in effect on that expiry date (where relevant as decreased in compliance with Section 4.2(a)(i)(B)) taking into consideration any other credit support in place at such time.

(b) Except with the prior written agreement of the Transporter, a Rated Entity Guarantee may only contain an expiry date if:

(i) the relevant Rated Entity Guarantor is a recognised reputable financial institution;

(ii) the expiry date is no earlier than 364 days after the date of issue of the Rated Entity Guarantee; and

(iii) such Rated Entity Guarantee permits the making of a demand in accordance with paragraph (d) below and complies with the other requirements of this Network Code.

(c) If a Registered Party provides and the Transporter accepts a Rated Entity Guarantee with an expiry date then no later than 20 days before the expiry date of such Rated Entity Guarantee, the relevant Registered Party must provide to the Transporter a replacement Rated Entity Guarantee:

(i) which is consistent with the requirements of the Network Code;

(ii) which has a face value at least equal to the Replacement Amount; and

(iii) which becomes effective no later than the expiry of the expiring Rated Entity Guarantee.

(d) If a Registered Party fails to replace any Rated Entity Guarantee when required in accordance with paragraph (c) above, the Transporter may make a demand on the expiring Rated Entity Guarantee for

the Replacement Amount. The proceeds of such demand shall be paid to the Cash Collateral Account and thereafter will be treated as Cash Collateral deposited by the relevant Registered Party.

5. CAPACITY PRODUCTS

5.1 Available Capacity as Capacity Products

(a) The Transporter will, on and from the Commercial Operations Date:

(i) offer Available Capacity to Registered Parties to purchase in the form of Capacity Products in accordance with the provisions of this Network Code;

(ii) ensure that Available Capacity in relation to each Interconnection Point is, for each auction published on the Capacity Booking Platform; and

(iii) ensure that the Tariff that is applicable to each Capacity Product that is offered by the Transporter is published on its website.

(b) Registered Parties must enter into a Gas Transportation Agreement with the Transporter in order to purchase Capacity Products. The procedure for booking Capacity Products and entering into Gas Transportation Agreements is set out in Section 6.

5.2 Forward Firm Capacity

(a) The Transporter will make Forward Firm Long Term Capacity available at each Interconnection Point if required in accordance with Market Tests.

(b) The Transporter will, subject to there being sufficient Available Capacity, offer the following Capacity Products for Forward Firm Short Term Capacity for purchase by Registered Parties:

(i) Forward Firm Yearly Capacity;

(ii) Forward Firm Quarterly Capacity;

(iii) Forward Firm Monthly Capacity;

(iv) Forward Firm Daily Capacity; and

(v) Forward Firm Within-Day Capacity.

(c) Forward Firm Capacity is offered independently at each Interconnection Point and therefore Registered Parties must separately book Forward Firm Capacity at the required Entry Point(s) and/or Exit Point(s).

5.3 Forward Interruptible Capacity

(a) The only Forward Interruptible Capacity product offered by the Transporter is Forward Day-Ahead Interruptible Capacity. Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Forward IP Direction will be offered by the Transporter for purchase by Registered Parties at an Interconnection Point only when there is no Available Capacity for Forward Firm Capacity at that Interconnection Point.

(b) Forward Interruptible Capacity is offered independently at each Interconnection Point and therefore Registered Parties must separately book Forward Interruptible Capacity at the required Entry Point(s) and/or Exit Point(s).

(c) Forward Interruptible Capacity is an interruptible product in accordance with Section 12.5.

5.4 Commercial Reverse Capacity

(a) The Transporter will offer Commercial Reverse Capacity which results in an Eastward (Commercial) Flow in accordance with each Commercial Reverse Route.

(b) The Transporter will, subject to there being sufficient Available Capacity, offer the following Capacity Products for Commercial Reverse Capacity for purchase by Registered Parties:

(i) Commercial Reverse Yearly Capacity;

(ii) Commercial Reverse Quarterly Capacity;

(iii) Commercial Reverse Monthly Capacity; and

(iv) Commercial Reverse Daily Capacity.

(c) A Registered Party that wishes to book Commercial Reverse Capacity must book Commercial Reverse Capacity as a combination of equal amounts of Reserved Capacity at one Entry Point and one Exit Point. Permitted combinations of Entry Points and Exit Points are set out in Table B in Appendix 2. Each such combination is referred to as a Commercial Reverse Route.

(d) Commercial Reverse Capacity is an interruptible product in accordance with Section 12.4.

5.5 Physical Reverse Flow

The Transporter will provide Physical Reverse Flow for emergency operations only. Physical Reverse Flow is not offered as a commercial product.

6. CAPACITY BOOKING

6.1 Access to Capacity Booking Platform

(a) Except (i) as set out in Section 1.2 in respect of the Initial Capacity Allocation Mechanism and (ii) for Capacity Products booked pursuant to a Market Test, if a Registered Party wants to book Reserved Capacity it must do so through the Capacity Booking Platform. It is the responsibility of each Registered Party to accept and comply with the access requirements of the Capacity Booking Platform, as set out in the terms and conditions of the Capacity Booking Platform.

(b) If the Transporter publishes a new form of General Terms and Conditions or Transportation Confirmation on its website then a Registered Party may not book new Capacity Products in any auction taking place after the date on which the Transporter notifies Registered Parties that such Current GTA is to apply unless it confirms its agreement to the terms of such Current GTA for new Capacity Products. Any Registered Party that does not give its confirmation in the form prescribed by the Transporter will not be able to book new Capacity Products after such date until it gives such confirmation.

(c) By subscribing for Capacity Products on the Capacity Booking Platform, existing Shippers with a Current GTA in effect for the same type of Capacity Product (being Forward Firm Long Term Capacity, Forward Firm Short Term Capacity, Forward Interruptible Capacity or Commercial Reverse Capacity) will have the Reserved Capacity added to their existing Gas Transportation Agreement which is a Current GTA.

(d) Registered Parties that do not already have a Current GTA in effect for the same type of Capacity Product will, when subscribing for Capacity Products on the Capacity Booking Platform, be entering into a Gas Transportation Agreement with the Transporter in the form of the Current GTA.

(e) The Transporter will publish back-up capacity allocation procedures on its website to apply in the event of the unavailability of the Capacity Booking Platform.

6.2 Auction Calendar

Capacity Products will be offered for subscription through the Capacity Booking Platform in accordance with this Section 6 and according to the ENTSOG Auction Calendar which is updated annually and will be published on the Transporter's website.

6.3 Booking of Forward Capacity

(a) Registered Parties are able to purchase Capacity Products for Forward Capacity through auctions conducted on the Capacity Booking Platform.

(b) The Transporter will offer the following Capacity Products for Forward Firm Capacity in the following order of priority at each Interconnection Point for so long as there is sufficient remaining Available Capacity to accommodate those Capacity Products and subject to the competition constraints set out in paragraph (d) below:

(i) Forward Firm Yearly Capacity for each of the following 15 Gas Years at annual auctions;

(ii) Forward Firm Quarterly Capacity for each Gas Quarter in the same Gas Year at rolling quarterly auctions;

(iii) Forward Firm Monthly Capacity for the following Gas Month at monthly auctions;

(iv) Forward Firm Daily Capacity on a Day-Ahead basis at daily auctions; and

(v) Forward Firm Within-Day Capacity on a Within-Day basis at an auction that starts two hours after the end of the Forward Firm Daily Capacity auction for the same Gas Day and ends three and a half hours before the start of the Gas Day, and at hourly auctions thereafter.

(c) The Transporter will offer Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Forward IP Direction for a particular Interconnection Point and Gas Day through a daily auction only if all Available Capacity for Forward Firm Capacity for that Interconnection Point and Gas Day has been fully booked. The Transporter will offer Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Reverse IP Direction for the Interconnection Points at Komotini and (before the NM Bidirectionality Date) Nea Mesimvria on a particular Gas Day through a daily auction for so long as there is sufficient remaining Available Capacity to accommodate such offer and, before the NM Bidirectionality Date only, subject to the competition constraints set out in Section 6.4(d).

(d) As the availability of Forward Firm Capacity products at a particular Interconnection Point may be constrained by the overall availability of a Westward (Physical) Flow and the booking of Forward Firm Capacity products at other Interconnection Points along the route of the TAP Transportation System, the Transporter may not be able to provide all of the Forward Firm Capacity offered for a particular Capacity Product and Interconnection Point in an auction. As a result of these constraints on the Westward (Physical) Flow, the booking of Forward Firm Capacity for any Capacity Product and Exit Point will be subject to competing auctions with the same Capacity Product for other Exit Points. The capacity constraints will be agreed with Adjacent TSOs and notified by the Transporter to the Capacity Booking Platform, which will take into account these constraints as part of the competing auctions for Forward Firm Capacity at Exit Points. The competing auctions will be run in accordance

with the rules of the Capacity Booking Platform and criteria to be developed by the Transporter, approved by the NRAs and published on the Transporter's website.

(e) If a Registered Party books Forward Firm Within-Day Capacity, such booking will commence on and from the relevant Within-Day Start Hour and there will be no increase in that Registered Party's Reserved Capacity at the relevant Interconnection Point as a result of such Forward Firm Within-Day Capacity booking before that Within-Day Start Hour.

6.4 Booking of Commercial Reverse Capacity

(a) Registered Parties are able to purchase Capacity Products for Commercial Reverse Capacity through auctions conducted on the Capacity Booking Platform. Commercial Reverse Capacity must be booked as a specific combination of Reserved Capacity at each of an Entry Point and an Exit Point that forms a Commercial Reverse Route. Auctions will therefore be conducted for each possible Commercial Reverse Route.

(b) The Transporter will offer the following Capacity Products for Commercial Reverse Capacity in the following order of priority for each Commercial Reverse Route for so long as there is remaining Available Capacity at both Interconnection Points that form a Commercial Reverse Route to accommodate those Capacity Products and subject to the competition constraints set out in paragraph (c) below:

(i) Commercial Reverse Yearly Capacity for each of the following 15 Gas Years at annual auctions;

(ii) Commercial Reverse Quarterly Capacity for each Gas Quarter in the same Gas Year at annual auctions;

(iii) Commercial Reverse Monthly Capacity for the following Gas Month at monthly auctions; and

(iv) Commercial Reverse Daily Capacity on a Day-Ahead basis at daily auctions.

(c) As auctions for different Commercial Reverse Routes may be competing for the same Available Capacity at a particular Interconnection Point, the Transporter may not be able to provide all of the Commercial Reverse Capacity offered for a particular Commercial Reverse Route in an auction. As a result of these constraints on the Forward IP Direction at relevant Interconnection Points, the booking of Commercial Reverse Capacity for any Capacity Product and Commercial Reverse Route will be subject to competing auctions with the same Capacity Product for other Commercial Reverse Routes that include a common Interconnection Point with a Forward IP Direction. The capacity constraints will be agreed with Adjacent TSOs and notified by the Transporter to the Capacity Booking Platform, which will take into account these constraints as part of the competing auctions for Commercial Reverse Capacity. The competing auctions will be run in accordance with the rules of the Capacity Booking Platform and criteria to be developed by the Transporter, approved by the NRAs and published on the Transporter's website.

(d) This paragraph (d) will cease to be effective on the NM Bidirectionality Date. As auctions for Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Reverse IP Direction at Nea Mesimvria prior to the NM Bidirectionality Date may be competing for the same Available Capacity as the Commercial Reverse Route that has Nea Mesimvria as an Entry Point, the Transporter may not be able to provide all of the Forward Day-Ahead Interruptible Capacity and Commercial Reverse Daily Capacity offered for Nea Mesimvria as an Entry Point. As a result of these constraints, the booking of Commercial Reverse Daily Capacity for the Commercial Reverse Route that includes Nea Mesimvria as an Entry Point prior to the NM Bidirectionality Date will be subject to competing auctions with Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Reverse IP Direction at Nea Mesimvria. The capacity constraints will be agreed with Adjacent TSOs and notified by the Transporter to the Capacity Booking Platform, which

will take into account these constraints as part of the competing auctions. Prior to the NM Bidirectionality Date, the competing auctions will be run in accordance with the rules of the Capacity Booking Platform and criteria to be developed by the Transporter, approved by the NRAs and published on the Transporter's website.

6.5 Bundling

(a) Subject to paragraph (e) below, Forward Firm Capacity will be offered as Bundled Capacity at each Interconnection Point other than Kipoi, to the extent that capacity is actually available on both sides of that Interconnection Point. If the amount of a particular Capacity Product for Forward Firm Capacity on offer at an Entry Point or an Exit Point by the Transporter is different from to the amount of capacity on offer by the Adjacent TSO for the equivalent standard capacity product, the lower of the two amounts will be offered as Bundled Capacity and the remaining capacity will be offered as unbundled capacity on the relevant side of the Interconnection Point.

(b) Bundled Capacity at each relevant Interconnection Point will be offered through auctions held on the Capacity Booking Platform. Registered Parties are able to book forward capacity on each side of a relevant Interconnection Point as Bundled Capacity through a single booking procedure for each Interconnection Point.

(c) The Reserve Price of any Forward Firm Capacity offered as Bundled Capacity shall be the aggregate of the TAP Reserve Price and the reserve price for the relevant capacity product offered by the Adjacent TSO in accordance with the tariff rules of the relevant Adjacent TSO.

(d) Subject to paragraph (e) below, the Transporter will coordinate with the relevant Adjacent TSO to maximise Forward Firm Capacity available as Bundled Capacity on offer at each Interconnection Point other than Kipoi.

(e) Notwithstanding the above, Forward Firm Capacity for a particular Capacity Product and Interconnection Point will not be offered as Bundled Capacity to the extent that (and for so long as) the relevant Adjacent TSO has notified the Transporter that either (i) it is not making available that particular Capacity Product for booking or (ii) it has an exemption from its relevant NRA from the requirement to offer that Capacity Product as Bundled Capacity. The Transporter will have no obligation to coordinate with such Adjacent TSO or to offer the relevant Capacity Product as Bundled Capacity at that Interconnection Point until it receives notice from the relevant Adjacent TSO that such circumstances no longer apply.

(f) The Transporter intends that Surrendered Capacity and Withdrawn Capacity that is Bundled Capacity remains bundled when offered as Available Capacity. However, as a result of the auction process in which such Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity is offered, such Bundled Capacity might become unbundled in circumstances where:

(i) the amount of Available Capacity that is not Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity offered by the Transporter is different from the equivalent available capacity offered by the Adjacent TSO in that auction;

(ii) the order of allocation of the available capacity of the Adjacent TSO is different from the order set out in Section 13.2(e); or

(iii) the procedures applying to the reallocation of Withdrawn Capacity result in the Transporter's Withdrawn Capacity being offered in different auctions to the equivalent withdrawn capacity offered by the Adjacent TSO.

(g) Commercial Reverse Capacity and Forward Interruptible Capacity will not be offered as Bundled Capacity.

6.6 Conduct of Auctions

(a) Auctions for Forward Firm Capacity and Commercial Reverse Capacity other than Forward Firm Daily Capacity, Forward Firm Within-Day Capacity and Commercial Reverse Daily Capacity will apply an ascending clock auction algorithm, enabling Registered Parties to place quantity bids against escalating prices announced in consecutive bidding rounds, starting at the Reserve Price. Ascending clock auctions will be conducted in accordance with the procedures and algorithm set out in the CAM Network Code.

(b) Auctions for Forward Firm Daily Capacity, Forward Firm Within-Day Capacity, Commercial Reverse Daily Capacity and Forward Day-Ahead Interruptible Capacity will apply a uniform price auction algorithm, under which there is a single bidding round in which Registered Parties bid price as well as an amount of capacity. Uniform price auctions will be conducted in accordance with the procedures and algorithm set out in the CAM Network Code.

(c) The Transporter will only accept bids that are, in accordance with Section 4.4, within the Available Credit of a Registered Party.

6.7 Publication of auction results

Auction results will be published on the Capacity Booking Platform after each bidding round has closed in accordance with the timetable of the Capacity Booking Platform. Registered Parties will be notified on an individual basis of the Reserved Capacity that they have booked at the relevant auction. The Transporter will make available aggregated information on auction results by posting this information on its website.

6.8 Auction Premium

(a) For Bundled Capacity, if an auction results in an Auction Premium then the Auction Premium will be shared between the Transporter and the Adjacent TSO according to a percentage allocation that is notified by the Capacity Booking Platform. This percentage allocation will be agreed between the Transporter and the relevant Adjacent TSO and is subject to approval by the relevant NRA. For Capacity Products that are not offered as Bundled Capacity, the full amount of the Auction Premium will be for the Transporter.

(b) The Transporter's share of any Auction Premium will, together with the TAP Reserve Price, be part of the Tariff to be paid by the relevant Shipper under the Gas Transportation Agreement.

6.9 Within-Day Operation Fee

For each booking of Forward Firm Within-Day Capacity successfully made by a Registered Party, that Registered Party must pay an operation fee in Euro to the Transporter in accordance with clause 4.2 of Schedule GTC 5. The operation fee will be allocated to the Gas Transportation Agreement under which the relevant booking of Forward Firm Within-Day Capacity is made and will be included in, and payable in accordance with, the relevant Statements issued to that Registered Party in respect of the Gas Month for which the booking is made.

6.10 Market Test for Expansion Capacity

(a) The Transporter will perform Market Tests at least every two years from no later than the start of commercial operations, in line with the guidelines approved by the NRAs and published on the Transporter's website from time to time.

(b) The Market Test procedures will be specific to the TAP Transportation System and will be developed taking into account applicable regulations and the requirements of the Exemption.

7. SECONDARY MARKET

7.1 Access to the Secondary Market

(a) The Secondary Market is the trading of Reserved Capacity between an Offering Shipper and another Registered Party which will take place either as an Assignment or a Transfer.

(b) The Transporter will facilitate the trading of Reserved Capacity on the secondary market to Registered Parties:

(i) in respect of Transfers, using the Capacity Booking Platform; and

(ii) in respect of Assignments, following the procedure set out in Section 7.3,

enabling a Shipper to trade all or part of its Reserved Capacity. Any such transaction is also subject to any specific terms relating to such trades set out in the relevant Gas Transportation Agreement.

(c) If a Registered Party wants to gain access to Reserved Capacity by way of a Transfer it must do so through the Capacity Booking Platform. It is the responsibility of each Registered Party intending to acquire Reserved Capacity by way of Transfer to accept and comply with the access requirements of the Capacity Booking Platform, as set out in the terms and conditions of the Capacity Booking Platform.

(d) If a Registered Party wants to accept an Assignment of all or part of some Reserved Capacity, it must do so by completing an Assignment Form in accordance with Section 7.3.

(e) The rules in paragraphs (b) and (c) above do not apply to Transfers of Bundled Capacity at the Interconnection Point of Melendugno where, in order to ensure alignment between the processes of the Transporter and the Adjacent TSO, Transfer requests must be submitted by the Offering Shipper by e-mail using the form made available for this purpose by the Transporter on its website.

7.2 Procedure for Transfers

(a) The Transporter will procure that the Capacity Booking Platform will support the following procedures for Transfers of Reserved Capacities:

(i) Over-the-Counter (OTC) trading, where an Offering Shipper and a Registered Party trade bilaterally;

(ii) Call for Orders (CFO), where an Offering Shipper submits a Transfer proposal open to responses of Registered Parties and chooses the response it accepts; and

(iii) First Come First Served (FCFS), where an Offering Shipper submits a Transfer proposal open to responses of Registered Parties and automatically accepts responses based on the order in which those responses are received.

(b) For the Call For Orders procedure, a Shipper can create a list of possible counterparties on the Capacity Booking Platform.

(c) A Shipper may withdraw its Transfer proposal prior to receiving a response from a Registered Party, but not after.

(d) If an Offering Shipper and a Registered Party confirm a matching trade made as a Transfer, the Offering Shipper must notify the Transporter through the Capacity Booking Platform. The notification from the Offering Shipper must contain the following information in relation to a Transfer:

(i) the Interconnection Point and whether that Interconnection Point is an Entry Point or an Exit Point for the relevant Reserved Capacity;

(ii) the Capacity Product;

(iii) the quantity of Reserved Capacity subject to the Transfer and the duration of the Transfer; and

(iv) the Registered Party assuming the rights to the Reserved Capacity subject to the Transfer.

(e) Following receipt of notification of the Transfer, the Transporter will then validate the Transfer within one clear Business Day of receiving such notification (or, in the case of unbundled Reserved Capacity at the Interconnection Point of Melendugno, within such later timeline as may be required by the Adjacent TSO), if the Transfer complies with the conditions for Transfers of Reserved Capacities set out in this Section 7. Resulting Transfers will be registered and shown on the relevant Capacity Booking Platform.

(f) Paragraphs (a) to (e) above do not apply to Transfers of Bundled Capacity at the Interconnection Point of Melendugno. Following receipt of a form in accordance with Section 7.1 for the Transfer of such Bundled Capacity, the Transporter will align on the Transfer with the Adjacent TSO as soon as reasonably practicable and, if the Transporter and the Adjacent TSO validate the Transfer, will update the Capacity Booking Platform.

7.3 Procedure for Assignments

(a) An Offering Shipper wishing to transfer rights and obligations relating to Reserved Capacity through an Assignment and the Registered Party wishing to assume those rights and obligations (the Potential Assignee) shall submit a duly completed Assignment Form to the Transporter not later than 33 Business Days before the proposed date of such Assignment.

(b) The Assignment Form must include the following confirmations:

(i) by the Offering Shipper and the Potential Assignee, that the proposed Assignment satisfies the conditions in sections 4.7.3, 4.7.6 and 4.7.9 of the Final Joint Opinion;

(ii) by the Potential Assignee, if the proposed Assignment relates to Reserved Capacity under an Initial GTA, that it is able to comply with section 4.1.1 of the Final Joint Opinion in respect of the Natural Gas to be transported by it using the Reserved Capacity subject to the Assignment; and

(iii) by the Offering Shipper and the Potential Assignee, in respect of a proposed Assignment of Forward Firm Long Term Capacity at the Interconnection Point in Melendugno and where required under section 4.7.2 of the Final Joint Opinion and in accordance with applicable Law in Italy, that the Offering Shipper and / or the Potential Assignee have submitted an application to the Italian Ministry of Economic Development (or such successor body) for prior authorisation of the proposed Assignment, it being a condition of the Transporter accepting the proposed Assignment that such authorisation has been received by the Offering Shipper and / or the Potential Assignee and forwarded to the Transporter.

(c) The Transporter must, within two Business Days of receipt of an Assignment Form, confirm to the Offering Shipper and the Potential Assignee whether or not the Assignment Form has been duly completed.

(d) Following receipt of a duly completed Assignment Form, the Transporter must determine whether the proposed Assignment to the Potential Assignee satisfies the conditions set out in Section 7.4 (including the terms and conditions for Assignment set out in the relevant Gas Transportation Agreement). If,

under the relevant Gas Transportation Agreement, the Transporter's consent is required for an Assignment, the Transporter must exercise that consent in accordance with the terms of that Gas Transportation Agreement.

(e) The Transporter reserves the right, as part of its assessment of a potential Assignment but only where required by the Transporter to ensure that the potential Assignment will not result in non-compliance with the terms of the Exemption or other relevant Law, to promptly consult with the NRAs about the potential Assignment. In the event of such consultation, both the Offering Shipper and the Potential Assignee must provide such information within their control as the Transporter may reasonably require to facilitate the consultation with the NRAs.

(f) If the proposed Assignment is in respect of Alternative Credit Support Capacity:

(i) the Transporter may require the Potential Assignee to provide such further information as the Transporter reasonably requires to assess that Potential Assignee's compliance with the credit support requirements of the Gas Transportation Agreement governing the terms of the relevant Reserved Capacity as part of its validation of the proposed Assignment; and

(ii) the proposed Assignment will not become effective until the Potential Assignee has satisfied such credit support requirements as though it were the Shipper under such Gas Transportation Agreement.

(g) The Transporter must, within five Business Days of notifying the Offering Shipper that its Assignment Form has been duly completed, notify the Offering Shipper whether it requires any further information or consultation in accordance with paragraphs (e) or (f) above.

(h) The Transporter will notify the Offering Shipper and the Potential Assignee whether or not the Assignment has been accepted by the Transporter by no later than the later of (i) 23 Business Days after the conclusion of any consultation and the receipt of such further information as the Transporter may require, as notified in accordance with paragraph (g) above and (ii) 30 Business Days after receipt of the duly completed Assignment Form. If the Transporter has not accepted that Assignment, the Transporter will provide reasons for that non-acceptance. If the Transporter has determined that the Assignment is successful the Transporter must, with that notification, specify the first Gas Day on which the proposed Assignment will be effective (being the later of three Business Days after the date of notification and the date specified in the Assignment Form but subject to paragraph (f)(ii) above if applicable).

7.4 Conditions to Secondary Market Trades

(a) Any specific terms and conditions relating to an Assignment or Transfer under the relevant Gas Transportation Agreement will apply to an Assignment or Transfer of any Reserved Capacity under that Gas Transportation Agreement. In addition, the following conditions apply to trading of capacities on the Secondary Market:

(i) only Registered Parties can trade Reserved Capacity;

(ii) Reserved Capacity that was originally allocated as Bundled Capacity can only be resold as Bundled Capacity. Unbundled capacity can only be resold as unbundled capacity (but can be converted into Bundled Capacity by agreement of the relevant TSOs);

(iii) the minimum period for an Assignment or Transfer is one Gas Day;

(iv) the maximum period for an Assignment or Transfer is the full duration of the Reserved Capacity being traded;

(v) the Transporter will only validate an Assignment of Reserved Capacity (other than Alternative Credit Support Capacity) to a Registered Party which is within the Available Credit for that Registered Party; and

(vi) the proposed Assignment or Transfer must not result in non-compliance with the terms of the Exemption.

(b) The terms and conditions of the Reserved Capacity are not impacted by trading on the Secondary Market.

(c) If the Shipper offers an amount of Reserved Capacity for Surrender and on the secondary market, which in aggregate exceeds its Reserved Capacity, the Transporter will reject the trade notification corresponding to the trade on the secondary market.

7.5 Effect of Secondary Market Trades

(a) For any Transferred Capacity, for the duration of the Transfer the Transporter will only accept Nominations, Renominations and Trade Notifications in respect of that Transferred Capacity from the Accepting Party. The Offering Shipper will have no right to make Nominations, Renominations or Trade Notifications in respect of the Transferred Capacity and the Transporter will reject any such nomination or notification received from the Offering Shipper for the duration of that Transfer. Subject to Section 7.6, all other rights and obligations (including payment obligations) in respect of the Transferred Capacity remain with the Offering Shipper and the Offering Shipper will continue to be treated as the "Shipper" in respect of that Transferred Capacity.

(b) For any Assigned Capacity, for the duration of the Assignment all rights and obligations in respect of that Assigned Capacity will vest in the Registered Party accepting the Assignment of that Assigned Capacity. Without prejudice to any accrued rights or obligations, the Offering Shipper will cease to have any rights and will be released from all obligations in respect of the Assigned Capacity for the duration of the Assignment. For the avoidance of doubt, the rights and obligations that apply to the Assigned Capacity will continue to be the rights and obligations under the relevant Gas Transportation Agreement and not any other Gas Transportation Agreement that may be in effect between the Transporter and the relevant Registered Party.

7.6 Notices for Transfers of Reserved Capacity

For any Transferred Capacity, the following adjustments to the communications provisions in this Network Code will apply for the duration of that Transfer:

(a) the Transporter will send to the Accepting Party:

(i) copies of any:

(A) Capacity Restriction Notice, Capacity Restriction Termination Notice, Interruption Notice and Interruption Termination Notice; and

(B) Planned Maintenance Notice and any notices pursuant to Section 11.3 or 11.4;

at the same time as they are sent to the Offering Shipper to the extent that they relate to the Transferred Capacity;

(ii) any Confirmed Quantity Notices and any communication in respect of Nominations, Renominations, Trade Notifications, Updated Trade Notifications, Nominated Quantities, Traded Quantities, Provisional Quantities and Confirmed Quantities, in respect of the Transferred Capacity;

(iii) copies of any communication in relation to Allocated Quantities or the matters set out in Sections 10.4 or 10.6 in respect of the Transferred Capacity at the same time as they are sent to the Offering Shipper (but without any redaction pursuant to paragraph (c) below); and

(iv) at the same time as it sends any Statement to the Offering Shipper, details of the Allocated Quantities in respect of the Transferred Capacity for each Gas Day in the relevant Gas Month;

(b) the Transporter will not send to the Offering Shipper any of the notices or other communications specified in paragraph (a)(ii) above; and

(c) the Transporter will exclude from any Statement and any communication in relation to Allocated Quantities in relation to any Transferred Capacity for each Pair of Shippers details of the shipper in the Adjacent TSO that is receiving Natural Gas from the Accepting Party.

8. NOMINATIONS

8.1 Types of Nomination for Forward Capacity

(a) Nominations in respect of Forward Capacity may be made as either Double-Sided Nominations in the case of all Interconnection Points or Single-Sided Nominations in the case of each Single-Sided Interconnection Point.

(b) The Transporter must publish on its website a list of the Interconnection Points in respect of which a Single-Sided Nomination will be accepted (each, a **Single-Sided Interconnection Point**), together with the identity of the Active TSO and the Passive TSO at each Single-Sided Interconnection Point.

(c) In respect of each Single-Sided Interconnection Point:

(i) the Transporter and the Adjacent TSO will determine which of them will be the Active TSO, with the other being the Passive TSO; and

(ii) the shipper in a Pair of Shippers that has the reserved capacity for that Pair of Shippers with the Active TSO will become the Active Shipper, with the other being the Passive Shipper.

(d) A Pair of Shippers may agree to perform Single-Sided Nominations at a Single-Sided Interconnection Point and must notify the Passive TSO of that agreement by the Passive Shipper sending a Joint Nomination Declaration Notice to the Passive TSO, notifying it of the fact that the Passive Shipper authorises the Active Shipper to nominate on behalf of the Passive Shipper and specifying the start date for that authorisation and either the end date for that authorisation or that the authorisation is indefinite.

(e) In the period from receipt by the Passive TSO of the Joint Nomination Declaration Notice until the date of the expiry (if any) of the authorisation referred to in paragraph (d) above, the Active TSO will be responsible for receiving nominations for a Pair of Shippers from the Active Shipper for both sides of the relevant Single-Sided Interconnection Point, and the Active TSO will send nominations to the Passive TSO. If the Transporter is the Passive TSO then the nomination received from the Active TSO will be deemed to be the Nominated Quantities received from the relevant Shipper.

8.2 Nominations for Commercial Reverse Capacity

Shippers will be assigned separate Shipper Account Codes by the Transporter for Forward Capacity and for each Commercial Reverse Route for Commercial Reverse Capacity. Nominations for

Commercial Reverse Capacity must be made as equal Nominated Quantities at the Entry Point and Exit Point combination that forms the relevant Commercial Reverse Route that was booked.

8.3 Priority

(a) A Shipper, when submitting Nominations or Trade Notifications, may also specify a priority level for each counterparty in each Pair of Shippers to which it is a Shipper. A Shipper may specify a priority level from 1 (highest) to 20 (lowest). If no priority level is communicated for a particular Nomination, Renomination or Pair of Shippers, it will be given a default priority level of 10.

(b) If the Transporter is required pursuant to the terms of this Network Code to reduce a Shipper's Nominated Quantities, Traded Quantities or Confirmed Quantities, it will seek to maximise the aggregate Confirmed Quantities across all Interconnection Points. To the extent possible, the Transporter will endeavour to take into account the priority levels referred to in paragraph (a) above when determining which counterparties in a Pair of Shippers at which Interconnection Points or the Virtual Trading Point will be reduced first, such that the quantities to be delivered by or redelivered to counterparties with a lower priority level will be reduced before counterparties with a higher priority level and such that counterparties with the same priority level will be reduced proportionately.

(c) For the avoidance of doubt, a Shipper is not required to specify any priority level when submitting Nominations or Trade Notifications and the Transporter will only take into account priority levels when determining how the Nominated Quantities, Traded Quantities or Confirmed Quantities of a particular Shipper are to be reduced as between themselves.

8.4 General Procedure

(a) It is the responsibility of the Shipper to submit accurate Nominations within the timelines and in accordance with the procedure set out in this Section 8.

(b) In order to notify the Transporter of the quantities of Natural Gas to be transported using a Shipper's Reserved Capacity, the Shipper sends its Nominations and, if applicable, Renominations to the Transporter, which will be processed according to the following procedure:

(i) the Shipper sends a notice to the Transporter with its Nomination for an Entry Point or Exit Point;

(ii) the Transporter computes the Shipper's Confirmed Quantity of Natural Gas scheduled to be delivered by or redelivered to the Shipper at that Entry Point or Exit Point; and

(iii) the Transporter sends a Confirmed Quantity Notice to each Shipper setting out its Confirmed Quantities at that Entry Point or Exit Point.

8.5 Submission of Nominations

(a) Each Shipper is required to submit separate Nominations for Forward Capacity and Commercial Reverse Capacity for each Entry Point and each Exit Point for which it has Reserved Capacity for each Gas Day in accordance with the timetable in Section 8.7. For each Nomination, the Shipper must specify the following:

(i) the Interconnection Point's identification (i.e. the specific Entry Point or Exit Point in the TAP Transportation System) and whether that Interconnection Point is an Entry Point or an Exit Point for the relevant Reserved Capacity;

(ii) the Shipper's Shipper Account Code (which will be different for Forward Capacity and each Commercial Reverse Route for Commercial Reverse Capacity);

(iii) the counterparty's identification (the shipper account code issued by the Adjacent TSO for the counterpart shipper in the relevant Pair of Shippers on the other side of the Interconnection Point);

(iv) the Gas Day to which the Nomination applies;

(v) the quantity of Natural Gas to be transported in units of kWh per Gas Day;

(vi) the Nomination type being either a Single-Sided Nomination or a Double-Sided Nomination.

(b) For so long as a Joint Nomination Declaration Notice is in effect, a Shipper who is the Passive Shipper may not submit a Nomination or Renomination in respect of the Reserved Capacity subject to that Joint Nomination Declaration Notice.

(c) If a Shipper submits a Nomination as part of a Double-Sided Nomination, it is the responsibility of the Shipper and its counterpart to ensure that the nominations for that Pair of Shippers on either side of the Interconnection Point are equal.

8.6 Virtual Trading Point and Trade Notifications

(a) The Transporter will facilitate the trading of Natural Gas between Shippers by allowing Trades to take place at the Virtual Trading Point. Shippers may effect a trade of title to Natural Gas by submitting Trade Notifications to the Transporter in accordance with the timetable in Section 8.7.

(b) Natural Gas traded at the Virtual Trading Point can be delivered by a Shipper that has Forward Capacity at an Entry Point and can be re-delivered to a Shipper that has Forward Capacity at an Exit Point. Shippers cannot trade Natural Gas at the Virtual Trading Point that will be delivered or re-delivered using Commercial Reverse Capacity and Registered Parties that are not Shippers cannot trade Natural Gas at the Virtual Trading Point.

(c) Trades between two Shippers at the Virtual Trading Point shall be made through Trade Notifications submitted to the Transporter by both of the Shippers.

(d) A Trade Notification shall provide the following information:

(i) that it is a notification for a Trade at the Virtual Trading Point;

(ii) the Shipper's Shipper Account Code (for Forward Capacity);

(iii) the counterparty's Shipper Account Code (for Forward Capacity);

(iv) the Gas Day to which the Trade applies; and

(v) the quantity of Natural Gas to be traded being a positive quantity for a purchase or a negative quantity for a sale in units of kWh per Gas Day.

(e) Shippers are responsible for correctly submitting Trade Notifications for the Natural Gas quantities they wish to trade. The Transporter shall not be responsible if the Confirmed Quantities or Allocated Quantities of Shippers at the Virtual Trading Point do not reflect the quantities of Natural Gas that a Shipper has agreed to purchase or sell at the Virtual Trading Point under any gas sales agreement between it and another Shipper.

8.7 Timetable

(a) The following timetable applies to a Shipper submitting Nominations or Trade Notifications to the Transporter:

(i) the Shipper can submit a Nomination or Trade Notification to the Transporter for a particular Gas Day at any time after the date falling one calendar year before that Gas Day;

(ii) the Shipper must submit a Nomination or Trade Notification to the Transporter for a particular Gas Day no later than 13.00 UTC (wintertime) or 12.00 UTC (daylight saving) on the immediately preceding Day;

(iii) if the Shipper has submitted a Nomination or Trade Notification in respect of a particular Gas Day then at any time before the Nomination deadline for that Gas Day, the Shipper may submit a new Nomination or Trade Notification to the Transporter, which will override any previous Nominations or Trade Notification for that Gas Day;

(iv) following the Nomination deadline for a particular Gas Day, the Transporter performs the Matching Processes as specified in Section 9 using the last Nomination and Trade Notifications received from a Shipper before the Nomination deadline, after which the Transporter notifies the Shipper of its Confirmed Quantities no later than 15.00 UTC (winter time) or 14.00 UTC (daylight saving) on the immediately preceding Day.

(b) If the Transporter does not receive a valid message with Nominations for an Interconnection Point or Trade Notification for the Virtual Trading Point for a particular Gas Day by the nomination deadline, the Shipper's Nominated Quantities at that Interconnection Point and/or Traded Quantities at the Virtual Trading Point (as applicable) will be deemed to be zero.

8.8 Renominations

(a) In this Section 8.8:

Deemed Aggregate Quantity means, in respect of a particular hour in a Gas Day and a particular Entry Point, Exit Point or the Virtual Trading Point:

(i) for the first hour in that Gas Day, zero; and

(ii) for any other hour in that Gas Day, the aggregate of the Deemed Hourly Quantities for each hour in the Gas Day falling before that hour at that Entry Point, Exit Point or the Virtual Trading Point (as applicable).

Deemed Hourly Quantity means, for a particular hour (H) in a Gas Day and a particular Entry Point, Exit Point or the Virtual Trading Point:

(i) (A) the absolute value of the Shipper's Confirmed Quantities following the Matching Processes that occurs at the end of the renomination cycle falling two hours before hour H at that Entry Point, Exit Point or the Virtual Trading Point (as applicable),

less

(B) the Deemed Aggregate Quantity for hour H at that Entry Point, Exit Point or the Virtual Trading Point (as applicable),

divided by

(ii) the number of hours remaining in that Gas Day from and including hour H.

(b) After the deadline for notification of its Confirmed Quantities pursuant to Section 8.7(a)(iv), a Shipper may submit Renominations or Updated Trade Notifications in respect of a Gas Day up to three hours before the end of that Gas Day. The Transporter will run an hourly renomination cycle, in which Renominations and Updated Trade Notifications received during a particular hour are processed through the Matching Processes at the end of that hour. Any revised Confirmed Quantities resulting from a Renomination or Updated Trade Notification will take effect two hours after the end of the renomination cycle in which the Renomination or Updated Trade Notification is submitted.

(c) A Shipper's Renomination must ensure that the absolute value of the Nominated Quantities for a particular Entry Point or Exit Point are not greater than the aggregate of:

(i) the Deemed Aggregate Quantity at that Entry Point or Exit Point for the hour falling one hour after the end of the relevant renomination cycle; and

(ii) the Reserved Capacity of the Shipper at that Entry Point or Exit Point divided by the total number of hours in the Gas Day and multiplied by the number of hours remaining in the Gas Day from and including the hour falling two hours after the end of the relevant renomination cycle.

(d) A Shipper's Renomination or Updated Trade Notification must ensure that the absolute value of the Nominated Quantities or Traded Quantities are not less than the Deemed Aggregate Quantity at the relevant Virtual Trading Point, Entry Point or Exit Point for the hour falling one hour after the end of the relevant renomination cycle.

(e) A Shipper with Forward Firm Within-Day Capacity can utilise that capacity by submitting Renominations that have effect on and from the relevant Within-Day Starting Hour. In this case:

(i) if that Forward Firm Within-Day Capacity is at an Interconnection Point where the Shipper did not previously have any Reserved Capacity on that Gas Day then the Deemed Hourly Quantity and Deemed Aggregate Quantity for each hour in that Gas Day before the Within-Day Start Hour at that Interconnection Point will be deemed to be zero; and

(ii) if that Forward Firm Within-Day Capacity is at an Interconnection Point where the Shipper already has Reserved Capacity on that Gas Day, the Deemed Hourly Quantity and Deemed Aggregate Quantity for each hour in that Gas Day before the Within-Day Start Hour will remain unchanged and will not be affected by that Forward Firm Within-Day Capacity.

9. MATCHING AND CONFIRMATIONS

9.1 Initiation of the Matching Process

After the Nomination deadline and at the end of each Renomination cycle in accordance with Section 8.8(b), the Transporter and each Adjacent TSO will initiate the Matching Process in respect of each relevant Interconnection Point and the Transporter will initiate the Matching Process at the Virtual Trading Point.

9.2 Verification of Nominated Quantities and Traded Quantities

(a) The Shipper is responsible for submitting Nominations that do not exceed its Reserved Capacity and Renominations that comply with the Renomination Limitations. As part of the Matching Processes, the Transporter will first ensure that the Nominated Quantities are consistent with these amounts. For this purpose, the Reserved Capacities for all Capacity Products constituting Forward Capacity will be treated on an aggregate basis at each Entry Point and at each Exit Point (but, for Forward Firm Within-

Day Capacity, the Reserved Capacity will only be included on and from the relevant Within-Day Start Hour).

(b) If a Shipper's Nominations exceed its Reserved Capacity, the Transporter will reduce that Shipper's Nominated Quantities at the relevant Interconnection Point before using them for the purpose of the Matching Process so that they are equal to the Reserved Capacity. If a Shipper's Renomination does not comply with the Renomination Limitation, the Transporter will adjust that Shipper's Nominated Quantities at the relevant Interconnection Point before using them for the purpose of the Matching Process by the minimum amount required so that, following such adjustment, the Nominated Quantities comply with the Renomination Limitation.

(c) If as a result of a Capacity Restriction, subject to the provisions of Section 12.2(d), a Shipper's Nominated Quantities are greater than the maximum amount of that Shipper's Reserved Capacity that the Transporter is able to make available to that Shipper, the Transporter will reduce that Shipper's Nominated Quantities before using them for the purpose of the Matching Process so that they are equal to such maximum amount.

(d) The Shipper is responsible for submitting Updated Trade Notifications that comply with the Renomination Limitations. If a Shipper's Updated Trade Notifications do not comply with the Renomination Limitations, the Transporter will adjust that Shipper's Updated Trade Notifications before using them for the purpose of the Matching Process by the minimum amount required so that, following such adjustment, the Updated Trade Notifications comply with the Renomination Limitation.

(e) The Transporter will further check that each Shipper has submitted Nominations or Renominations that are Balanced. If a Shipper's Nominations or Renominations are not Balanced, the Transporter will reduce that Shipper's Nominated Quantities (before using them for the purpose of the Matching Process) and/or its Confirmed Quantities at one or more Interconnection Points and/or reduce its Traded Quantities so that they are Balanced, where applicable in accordance with the priority levels in Section 8.3.

(f) The Transporter will also ensure that a Shipper's Nominations for Commercial Reverse Capacity are consistent with the requirement that Commercial Reverse Capacity is nominated and used as equal Nominated Quantities at each Entry Point and Exit Point that forms the Commercial Reverse Route that was booked. If a Shipper's Nominated Quantities for Commercial Reverse Capacity is not consistent with this requirement, the Transporter will reduce that Shipper's Nominated Quantities at one or more relevant Interconnection Points before using them for the purpose of the Matching Process so that they are consistent with that requirement.

9.3 Matching

(a) During the Matching Process at an Interconnection Point the Transporter and the Adjacent TSO will verify that:

(i) the identity of the Shipper and its counterparty in each Pair of Shippers as contained in a Nomination is the same as the identity of the shippers notified to the Adjacent TSO; and

(ii) for each Pair of Shippers, the Nominated Quantities (as may have been adjusted under Section 9.2) for a Shipper at the relevant Interconnection Point that identifies delivery to or from the counterparty shipper in that Pair of Shippers is equal to the quantity nominated by that counterparty shipper to the Adjacent TSO for delivery to or from the Shipper.

(b) The Matching Process will result in Provisional Quantities for each Shipper at each Interconnection Point as follows:

(i) if the Pair of Shippers is the same and the nominated quantities are equal, then there is a "match" and the Shipper's Provisional Quantities will be equal to its Nominated Quantities (as may have been adjusted under Section 9.2);

(ii) if the Pair of Shippers is the same, but the nominated quantities are not equal, then there is a "mismatch" and the Shipper's Provisional Quantities will be the lesser of the Nominated Quantities (as may have been adjusted under Section 9.2) and the quantity nominated to the Adjacent TSO; and

(iii) if the Pair of Shippers is not the same, then there is a "mismatch" and the Shipper's Provisional Quantities will be zero.

(c) The Transporter will also conduct a Matching Process at the Virtual Trading Point to verify that:

(i) the identity of the Shippers in each Pair of Shippers as contained in two corresponding Trade Notifications is the same; and

(ii) for each Pair of Shippers, the Traded Quantities notified by each Shipper for that Pair of Shippers is equal.

(d) The Matching Process at the Virtual Trading Point will result in Provisional Quantities for each Shipper as follows:

(i) if the Pair of Shippers is the same and the Traded Quantities are equal, then there is a "match" and each Shipper's Provisional Quantities will be equal to the Traded Quantity;

(ii) if the Pair of Shippers is the same, but the Traded Quantities are not equal, then there is a "mismatch" and each Shipper's Provisional Quantities will be the lesser of the two Traded Quantities notified; and

(iii) if the Pair of Shippers is not the same, then there is a "mismatch" and the Shipper's Provisional Quantities will be zero.

(e) If, a Shipper's Provisional Quantities following the end of the initial Matching Processes at each Interconnection Point and the Virtual Trading Point are not Balanced, then the Transporter may, if it requires, re-run one or more of the Matching Processes using Nominated Quantities for that Shipper that are equal to such Provisional Quantities but with such Nominated Quantities adjusted in accordance with Section 9.2 to result in new Provisional Quantities.

9.4 Confirmed Quantities

(a) A Shipper's Confirmed Quantities will be equal to its Provisional Quantities following the end of all of the Matching Processes.

(b) The Transporter will send a Confirmed Quantity Notice to each Shipper with a Confirmed Quantity at an Interconnection Point following the end of the Matching Processes at that Interconnection Point.

9.5 Minimum Flow Rate

(a) If the aggregate of all Shippers' Confirmed Quantities at a particular Interconnection Point would result in a physical daily flow greater than zero but below the relevant Minimum Flow Rate, then the Transporter will use its Reasonable Efforts to coordinate with the Adjacent TSO, subject to the technical limitations of the TAP Transportation System and the relevant Interconnected System, to provide the Transportation Services at that Interconnection Point.

(b) If it is not possible for either or both of the TAP Transportation System and the relevant Interconnected System to offtake or deliver based on a modified flow or to otherwise provide the Transportation Services at the relevant Interconnection Point, the Transporter will take the following steps in the following order to the extent required to maintain the Minimum Flow Rate:

(i) if the relevant Interconnection Point is Komotini or (before the NM Bidirectionality Date only) Nea Mesimvria, the Transporter will interrupt any Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in the Reverse IP Direction in accordance with Section 12.5(a);

(ii) on and from the NM Bidirectionality Date, if the relevant Interconnection Point is Nea Mesimvria, the Transporter will interrupt any Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in whichever direction (as an Entry Point or an Exit Point) would result in the interruption of the least quantity of Forward Day-Ahead Interruptible Capacity after netting off the flows, in accordance with Section 12.5(a); and

(iii) the Transporter will interrupt any Commercial Reverse Capacity at the relevant Interconnection Point (unless that Commercial Reverse Capacity is being transported in a Forward IP Direction at the relevant Interconnection Point) in accordance with Section 12.4(a).

If these actions are still insufficient to maintain the Minimum Flow Rate, the Transporter will notify affected Shippers that it cannot provide Transportation Services due to not receiving the Minimum Flow Rate and may reduce the flow at the relevant Interconnection Point to zero.

(c) If the Transporter is required to bring the flow rate down to zero, the Transporter will revise the Confirmed Quantities and notify each affected Shipper of its revised Confirmed Quantities at the affected Interconnection Point and such other Interconnection Points as the Transporter is required to reduce to ensure that the Shipper's Confirmed Quantities are Balanced.

10. BALANCING AND ALLOCATION

10.1 Balancing for Forward Capacity

The Transmission Imbalance for Forward Capacity for a Gas Day d for a Shipper s will be calculated by the Transporter according to the following formula:

$$FTI'_{d,s} = \sum FEA'_{d,s} + \sum FXA'_{d,s} + \sum VTPA'_{d,s}$$

Where:

(a) $FTI'_{d,s}$ is the Transmission Imbalance for Forward Capacity for Gas Day d for Shipper s

(b) $FEA'_{d,s}$ are the Allocated Quantities at each Entry Point in respect of Forward Capacity for Gas Day d for Shipper s

(c) $FXA'_{d,s}$ are the Allocated Quantities at each Exit Point in respect of Forward Capacity for Gas Day d for Shipper s

(d) $VTPA'_{d,s}$ are the Allocated Quantities at the Virtual Trading Point

10.2 Balancing for Commercial Reverse Capacity

The Transmission Imbalance for Commercial Reverse Capacity for a Gas Day d for a Shipper s will be calculated by the Transporter according to the following formula:

$RTI'_{d,s} = \sum REA'_{d,s} + \sum RXA'_{d,s}$

Where:

(a) $RTI'_{d,s}$ is the Transmission Imbalance for Commercial Reverse Capacity for Gas Day d for Shipper s

(b) $REA'_{d,s}$ are the Allocated Quantities at each Entry Point in respect of Commercial Reverse Capacity for Gas Day d for Shipper s

(c) $RXA'_{d,s}$ are the Allocated Quantities at each Exit Point in respect of Commercial Reverse Capacity for Gas Day d for Shipper s

10.3 Daily Imbalance Charge

(a) The Transporter will calculate the Daily Imbalance Charge for each Shipper in respect of their Forward Capacity and Commercial Reverse Capacity for each Gas Day on which that Shipper has Allocated Quantities. The aggregate of the Daily Imbalance Charges for each Gas Day in a Gas Month will be payable to the Shipper (if positive) or by the Shipper (if negative) and will be included in the relevant Statements issued to that Shipper in respect of that Gas Month.

(b) The Daily Imbalance Charge is calculated, for each Gas Day d, as the Transmission Imbalance for Shipper s for that Gas Day d multiplied by the Excess Imbalance Gas Price (EIGPd) for that Gas Day in case of a positive Transmission Imbalance and by the Shortfall Imbalance Gas Price (SIGPd) for that Gas Day in case of a negative Transmission Imbalance (each as defined below). If a Shipper has Transmission Imbalances for each of Forward Capacity and Commercial Reverse Capacity, the Transporter will calculate a Daily Imbalance Charge separately for each.

(c) The Excess Imbalance Gas Price (EIGPd) for Gas Day d will be:

(i) the weighted average price of any sales of Natural Gas by the Transporter on Gas Day d expressed in €/kWh (or, if the Transporter reduces the quantity of Fuel Gas or UFG that it would otherwise purchase as a result of the Transmission Imbalance, the price that the Transporter would otherwise have paid for such quantity of Natural Gas); or

(ii) if no such price is available, the Reference Price for that Gas Day.

(d) The Shortfall Imbalance Gas Price (SIGPd) for Gas Day d will be:

(i) the weighted average price of any purchases of Natural Gas by the Transporter on Gas Day d expressed in €/kWh; or

(ii) if no such price is available, the Reference Price for that Gas Day.

(e) The Transporter will publish on its website the applicable EIGPd and SIGPd for the previous Gas Day together with the list of previous reference prices. The applicable methodology for the Reference Price can change over time subject to the Transporter giving notice on its website.

(f) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements on a particular Gas Day, then for the purpose of determining the Daily Imbalance Charge allocated under each Gas Transportation Agreement:

(i) the Daily Imbalance Charge for Forward Capacity will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity for Forward Capacity under each such Gas Transportation Agreement on that Gas Day (but, for this purpose, only the Within-Day

Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity); and

(ii) the Daily Imbalance Charge for Commercial Reverse Capacity will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity for Commercial Reverse Capacity under each such Gas Transportation Agreement on that Gas Day.

10.4 Allocation

(a) Where an Operational Balancing Agreement is in effect at a particular Interconnection Point and has not been suspended, each Shipper's Allocated Quantities at that Interconnection Point will be equal to its Confirmed Quantities. The steering difference between the aggregated Allocated Quantities and the Metered Quantities at that Interconnection Point will be allocated to a balancing account held between the Transporter and its Adjacent TSO.

(b) If an Operational Balancing Agreement is not in effect at a particular Interconnection Point, or if it has been suspended, or if Section 17.3(d)(i)(B) applies, then the Allocated Quantities will be calculated using the following proportional allocation rule:

(i) the Allocated Quantities for each Pair of Shippers for Nominations in the opposite direction to the physical gas flow at an Interconnection Point will be equal to the Confirmed Quantities for that Pair of Shippers; and

(ii) the Allocated Quantity for each Pair of Shippers for Nominations in the same direction as the physical gas flow direction at an Interconnection Point will be calculated as (a) the sum of the aggregate Metered Quantity for the relevant Gas Day and the Allocated Quantities for gas flows in the opposite direction to the physical gas flow, multiplied by (b) the ratio of the Confirmed Quantities in the same direction as the physical gas flow for that Pair of Shippers to the sum of the Confirmed Quantities in the same direction as the physical gas flow for all Pairs of Shippers.

(c) The Transporter will notify each Shipper of any change between allocation rules at a particular Interconnection Point as soon as reasonably practicable.

(d) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements at a particular Entry Point or Exit Point on a particular Gas Day, then for the purpose of determining the Allocated Quantities under each Gas Transportation Agreement, the Allocated Quantities will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement on that Gas Day. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

10.5 Allocation at the Virtual Trading Point

The Allocated Quantities at the Virtual Trading Point will be equal to the Confirmed Quantities.

10.6 Provisional allocation

(a) The Transporter will communicate to each Shipper its provisional Allocated Quantities for each Interconnection Point and Virtual Trading Point where the Shipper has Confirmed Quantities, in a form that specifies for the relevant Gas Day the provisional Allocated Quantities taking into account quantities provisionally allocated for hours in the Gas Day that have passed and the Confirmed Quantities for the remaining hour(s) of the Gas Day.

(b) The Transporter will endeavour to send such notification no later than 45 minutes after the end of each hour in a Gas Day. The Transporter may revise its notification if it is aware of any material error in the provisional Allocated Quantities.

(c) Notifications of a Shipper's provisional Allocated Quantities will be for information only and will not be binding on the Transporter. Final Allocated Quantities will be included in the relevant Monthly Statement.

10.7 Neutrality Arrangement

(a) The Transporter will maintain a notional account (the Neutrality Account) through which it will ensure that it remains financially neutral in respect of balancing activities. The following items will be debited from the Neutrality Account during each Gas Month:

(i) all costs incurred by the Transporter in purchasing Natural Gas to replace a Transmission Imbalance in respect of any Gas Day in that Gas Month on which the aggregate Transmission Imbalance of all Shippers is negative; and

(ii) amounts credited by the Transporter to Shippers in respect of the Daily Imbalance Charge for that Gas Month.

(b) The following items will be credited to the Neutrality Account during each Gas Month:

(i) any revenues (net of related costs) received or receivable by the Transporter in selling Natural Gas caused by a Transmission Imbalance in respect of any Gas Day on which the aggregate Transmission Imbalance of all Shippers is positive (or, if the Transporter reduces the quantity of Fuel Gas or UFG that it would otherwise purchase as a result of the Transmission Imbalance, the total amount that the Transporter would otherwise have paid for such quantity of Natural Gas) where such sale was concluded during the relevant Gas Month; and

(ii) amounts invoiced by the Transporter to Shippers in respect of the Daily Imbalance Charge for that Gas Month.

(c) The balance on the Neutrality Account:

(i) will be credited to or charged to Registered Parties who were Shippers in the relevant Gas Month at the end of each Gas Month in accordance with Section 10.8;

(ii) will be reset to zero at the start of each Gas Month.

10.8 Neutrality Payment Amount

(a) The Transporter will credit an amount of the positive balance or charge an amount of the negative balance on the Neutrality Account as at the end of each Gas Month (the Neutrality Payment Amount) on a monthly basis to Registered Parties that have Allocated Quantities in the relevant Gas Month.

(b) The Neutrality Payment Amount will be allocated for each Gas Month to each relevant Registered Party as follows:

$$NPA_S = \frac{A_S}{A_T} \times NPA$$

where:

$\boldsymbol{NPA_S}$ is the amount of the Neutrality Payment Amount to be allocated by the Transporter to a Registered Party that was a Shipper during the relevant Gas Month.

$\boldsymbol{NPA}$ is the Neutrality Payment Amount for that Gas Month.

$\boldsymbol{A_S}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of that Registered Party at all Interconnection Points in that Gas Month.

$\boldsymbol{A_T}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Registered Parties at all Interconnection Points in that Gas Month.

(c) If a Registered Party has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the Neutrality Payment Amount allocated under each Gas Transportation Agreement, the Neutrality Payment Amount will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

(d) The amount of the Neutrality Payment Amount allocated to each relevant Registered Party will be included as a credit or a debt, as applicable, on the Master Statement (and each relevant Monthly Statement) issued to that Registered Party for the relevant Gas Month.

11. PLANNED MAINTENANCE

11.1 Maintenance Notifications

(a) The Transporter must carry out Planned Maintenance:

(i) acting as a Reasonable and Prudent Operator; and

(ii) only at the times specified in the Maintenance Notifications delivered to all Registered Parties by the Transporter under this Section 11, as such Maintenance Notifications may be amended in accordance with Section 11.2.

(b) The Transporter must send a Maintenance Notification to all Registered Parties:

(i) in respect of the first Gas Year, on or before the first Gas Day of that first Gas Year;

(ii) in respect of each subsequent Gas Year, on or before 30 September in the preceding Gas Year; and

(iii) in any event, not less than 42 days before the first Gas Day on which Planned Maintenance is contemplated to take place in that Maintenance Notification.

(c) All Maintenance Notifications must contain the following information in respect of the Gas Year to which they relate:

(i) the length of all periods of Planned Maintenance, specifying which Gas Days in that Gas Year are affected by each period of Planned Maintenance;

(ii) a list of the Interconnection Points affected by Planned Maintenance on each affected Gas Day specified in paragraph (i) above;

(iii) the expected reduction in the Reserved Capacity that the Transporter is able to make available to Shippers during each affected Gas Day specified in paragraph (i) above; and

(iv) any other information that the Transporter considers necessary to provide.

(d) The Transporter must publish all Maintenance Notifications (including all amendments made to Maintenance Notifications under Section 11.2) in accordance with Section 21.

(e) In setting the periods of Planned Maintenance to be included in Maintenance Notifications and carried out during the following Gas Year in accordance with this Section 11.1, the Transporter must, acting in good faith, consider requests to carry out Planned Maintenance at specific times during that following Gas Year made by Registered Parties that have Reserved Capacity in that following Gas Year, if those requests are received by the Transporter before 15 June and the request relates to the Gas Year that immediately follows the date of the request. The Transporter is under no obligation to agree to requests made by a Registered Party under this paragraph (e).

11.2 Amendments to Maintenance Notifications

(a) The Transporter must notify all Registered Parties in writing on or before 1 March in each Gas Year:

(i) of any amendments to a Maintenance Notification previously sent to all Registered Parties under Section 11.1(b)(i) or Section 11.1(b)(ii) (as applicable) that affect the period from 1 April to and including 30 September in that Gas Year; or

(ii) that the Maintenance Notification that was previously sent to all Registered Parties under Section 11.1(b)(i) or Section 11.1(b)(ii) (as applicable) remains unchanged in respect of the period from 1 April to and including 30 September in that Gas Year.

(b) The Transporter may amend the period of Planned Maintenance set out in a Maintenance Notice at any time before the date falling 30 days before the first Gas Day on which Planned Maintenance is contemplated to take place in that Maintenance Notification, provided that the Transporter gives not less than 30 days' notice of the start of any revised Planned Maintenance.

(c) All amendments to Maintenance Notifications that are sent to Registered Parties must be accompanied by reasons for the amendments made.

11.3 Obligations of the Transporter in respect of Planned Maintenance

(a) Promptly after giving or amending a Maintenance Notification, the Transporter must separately inform each Shipper of the amount of its Reserved Capacity that the Transporter is not able to make available to it at each Interconnection Point for each Gas Day during any period of Planned Maintenance.

(b) The Transporter must use Reasonable Efforts to carry out Planned Maintenance:

(i) at the times and on the dates specified in Maintenance Notifications;

(ii) during May, June, July or August in each Gas Year; and

(iii) at the same times and on the same dates that Adjacent TSOs are carrying out planned maintenance in respect of an Interconnected System.

(c) Any reduction in a Shipper's ability to use Reserved Capacity resulting from Planned Maintenance will take place in accordance with Section 12.

11.4 Reducing Planned Maintenance

(a) The Transporter may:

(i) reduce the period of any Planned Maintenance; and/or

(ii) increase the amount of Reserved Capacity to be made available to Shippers during a period of Planned Maintenance,

by giving not less than four full Gas Day's notice of such amendment to affected Shippers.

(b) The Transporter may notify affected Shippers that it is able to:

(i) reduce the period of any Planned Maintenance; and/or

(ii) increase the amount of Reserved Capacity to be made available to Shippers during a period of Planned Maintenance,

on less than four full Gas Days' notice. If the Transporter gives such notice, each affected Shipper will be entitled to notify the Transporter (by e-mail) by no later than 24 hours after such notice that it does not wish to use all or part of the additional Reserved Capacity that the Transporter is able to make available to it. In the absence of such notice from an affected Shipper, the Transporter will make that additional Reserved Capacity available to the Shipper.

(c) Unless a Shipper notifies the Transporter that it does not wish to use an additional amount of its Reserved Capacity (whether in amount, duration or both) in accordance with paragraph (b) above, then the Transporter shall make such additional amount available to that Shipper.

(d) Any additional Reserved Capacity that the Transporter notifies is available in accordance with paragraph (b) above but which a Shipper notifies the Transporter it does not wish to use may be considered by the Transporter to be Available Capacity and offered for booking by Registered Parties in accordance with Section 6.

(e) The Transporter may send each of the notices specified in paragraphs (a) and (b) above in a single notification.

(f) For the purpose of calculating the amount of Planned Maintenance conducted by the Transporter, during any period of Planned Maintenance notified by the Transporter in a Maintenance Notification the Transporter will be deemed not to be making Reserved Capacity available in accordance with the reduction specified in that Maintenance Notification (regardless of whether such Reserved Capacity is actually made available) unless:

(i) that Maintenance Notification is amended in accordance with Section 11.2, in which case this paragraph (f) will only apply to any reduction specified in that amended Maintenance Notification;

(ii) the Transporter gives a notice to the relevant Shipper in accordance with paragraph (a) above, in which case the Transporter will be making Reserved Capacity available in the amount of the additional Reserved Capacity specified in that notice if the Transporter actually makes such Reserved Capacity available to that Shipper (regardless of whether the Shipper uses that Reserved Capacity); and

(iii) the Transporter gives a notice to the relevant Shipper in accordance with paragraph (b) above, and that Shipper notifies the Transporter that it wishes to use all or part of the additional Reserved Capacity, then the Transporter will be making Reserved Capacity available in the amount of the additional Reserved Capacity specified in the notice from the Shipper if the Transporter actually makes such Reserved Capacity available to that Shipper (regardless of whether the Shipper uses that Reserved Capacity).

12. CAPACITY REDUCTIONS

12.1 General

If the Transporter restricts the use of all or any part of any Reserved Capacity at an Interconnection Point due to a Capacity Restriction or Interruption, it must use its Reasonable Efforts to give at least 45 minutes prior notice to the affected Shippers and in any event give notice as soon as reasonably practicable in the circumstances.

12.2 Capacity Restrictions and Planned Maintenance

(a) Any maintenance of the TAP Transportation System that is not Planned Maintenance and that reduces the Transporter's ability to make available Reserved Capacity to Shippers will be considered a Capacity Restriction.

(b) If a reduction of Shippers' use of Reserved Capacity is required as a result of a Capacity Restriction or Planned Maintenance at an Interconnection Point, the Transporter must:

(i) prioritise the provision at that Interconnection Point of:

(A) Forward Firm Capacity above Commercial Reverse Capacity and Forward Interruptible Capacity;

(B) Commercial Reverse Capacity above Forward Interruptible Capacity;

(ii) restrict the use of Forward Interruptible Capacity in the relevant direction in accordance with Section 12.5 to the extent necessary to allow the Transporter to continue to provide Forward Firm Capacity and Commercial Reverse Capacity at that Interconnection Point;

(iii) if all Forward Interruptible Capacity in the relevant direction has been restricted, restrict the use of Commercial Reverse Capacity (unless that Commercial Reverse Capacity has a Reverse IP Direction at the relevant Interconnection Point) in accordance with Section 12.4 to the extent necessary to allow the Transporter to continue to provide Forward Firm Capacity at that Interconnection Point; and

(iv) only if all Forward Interruptible Capacity in the relevant direction and (if relevant) Commercial Reverse Capacity has been restricted, restrict the use of Forward Firm Capacity at that Interconnection Point in accordance with Section 12.3,

for as long as that Capacity Restriction or Planned Maintenance is continuing.

(c) If the Transporter restricts the use of Reserved Capacity as a result of a Capacity Restriction it must promptly:

(i) send a Capacity Restriction Notice to all Registered Parties;

(ii) inform each affected Shipper of the amount of its Reserved Capacity at the relevant Interconnection Point that the Transporter is able to make available to it; and

(iii) where the Transporter has previously sent a Confirmed Quantity Notice in respect of any Gas Day to which the Capacity Restriction Notice relates, send a new Confirmed Quantity Notice to notify the Shippers of the revised Confirmed Quantities at that Interconnection Point.

(d) Notwithstanding that the Transporter has issued a Capacity Restriction Notice, Shippers may continue to submit Nominations and Renominations for Nominated Quantities of up to the full amount of their

Reserved Capacity as if the Capacity Restriction was not in effect. If one or more Shippers submit Nominations or Renominations with Nominated Quantities that are lower than the Reserved Capacity that the Transporter is able to make available to those Shippers in accordance with the Capacity Restriction Notice, the Transporter will make available to other Shippers an additional quantity of Reserved Capacity equal to the difference between (i) the aggregate of such Nominated Quantities and (ii) the aggregate Reserved Capacity of those under-nominating Shippers as reduced pursuant to the Capacity Restriction Notice. Such additional quantity will be made available by the Transporter to other Shippers that submit Nominations or Renominations which are greater than the amount of Reserved Capacity notified to them in accordance with paragraph (c) above as follows:

(i) the Transporter will allocate such additional quantity of Reserved Capacity to each Shipper requesting all or part of it pro rata to the Reserved Capacities of such Shippers; and

(ii) if the Transporter is able to make available to such requesting Shipper more of such Shipper's Reserved Capacity than the amount of available Reserved Capacity notified to such Shipper in accordance with paragraph (c) above, the Transporter will be deemed to have made such amount available for the purpose of calculating the Actual Monthly Charge.

(e) If a Capacity Restriction is continuing as a result of the occurrence of Force Majeure, the Transporter may include in any Capacity Restriction Notice such details in relation to that Force Majeure as it is required to provide under a Gas Transportation Agreement in satisfaction of its requirement to give notice of that Force Majeure under that Gas Transportation Agreement.

12.3 Restriction of Forward Firm Capacity

If the Transporter is required to reduce Forward Firm Capacity at an Interconnection Point, it will restrict each Shipper's ability to use Reserved Capacity for Forward Firm Capacity at that Interconnection Point on a pro rata basis to each Shipper's Reserved Capacity for Forward Firm Capacity at that Interconnection Point.

12.4 Interruption and Restriction of Commercial Reverse Capacity

(a) In addition to the circumstances set out in Section 12.2, the Transporter will interrupt Commercial Reverse Capacity at each of the combined Entry Point and Exit Point that form the relevant Commercial Reverse Route if:

(i) at an Interconnection Point where the Commercial Reverse Capacity has a Reverse IP Direction, the flow of Natural Gas in the Forward IP Direction is insufficient to provide the Commercial Reverse Capacity at that Interconnection Point after interrupting any Forward Day-Ahead Interruptible Capacity in accordance with Section 12.5; or

(ii) there is insufficient Westward (Physical) Flow between the Entry Point and the Exit Point to allow an Eastward (Commercial) Flow.

(b) If the Transporter interrupts Commercial Reverse Capacity due to an Interruption, it must:

(i) promptly following the relevant Matching Process send an Interruption Notice to all affected Shippers;

(ii) inform each affected Shipper of the amount of its Reserved Capacity at the relevant Interconnection Point that the Transporter is able to make available to it; and

(iii) promptly send a new Confirmed Quantity Notice to notify the Shippers of the revised Confirmed Quantities at that Interconnection Point.

(c) If the Transporter restricts the use of all or any part of any Commercial Reverse Capacity at an affected Interconnection Point (whether due to Planned Maintenance, a Capacity Restriction or an Interruption), the Transporter must restrict the use of Commercial Reverse Capacity in the following order of priority:

(i) first, Commercial Reverse Daily Capacity;

(ii) secondly, Commercial Reverse Monthly Capacity;

(iii) thirdly, Commercial Reverse Quarterly Capacity; and

(iv) fourthly, Commercial Reverse Yearly Capacity,

and if not all Commercial Reverse Capacity under any of paragraphs (i) to (iv) above is required to be restricted, all Commercial Reverse Capacity under that paragraph will be restricted on a pro rata basis;

12.5 Interruption and Restriction of Forward Interruptible Capacity

(a) In addition to the circumstances set out in Section 12.2, the Transporter may interrupt all or any part of any Forward Interruptible Capacity:

(i) provided in the Forward IP Direction at an Interconnection Point if the Nominated Quantities received by the Transporter are greater than the capacity that the Transporter is able to make available at that Interconnection Point;

(ii) provided in the Reverse IP Direction at an Interconnection Point if the flow of Natural Gas in the Forward IP Direction is insufficient to provide the Forward Interruptible Capacity in the Reverse IP Direction at that Interconnection Point; and

(iii) on and from the NM Bidirectionality Date, provided in the Forward IP Direction at the Interconnection Point of Nea Mesimvria if required to meet the Minimum Flow Rate.

(b) If the Transporter interrupts Forward Interruptible Capacity due to an Interruption, it must:

(i) promptly following the relevant Matching Process send an Interruption Notice to all affected Shippers;

(ii) inform each affected Shipper of the amount of its Reserved Capacity at the relevant Interconnection Point that the Transporter is able to make available to it; and

(iii) promptly send a new Confirmed Quantity Notice to notify the Shippers of the revised Confirmed Quantities at that Interconnection Point.

(c) If the Transporter restricts the use of all or any part of the Forward Interruptible Capacity at an Interconnection Point (whether due to Planned Maintenance, a Capacity Restriction or an Interruption), the Transporter must restrict the use of Forward Interruptible Capacity at that Interconnection Point:

(i) first, in reverse time order, so that Reserved Capacity (being Forward Interruptible Capacity) at that Interconnection Point that has the latest Contractual Timestamp will be restricted first and Reserved Capacity (being Forward Interruptible Capacity) at that Interconnection Point that has the earliest Contractual Timestamp will be restricted last; and

(ii) secondly, pro rata, if two or more Reserved Capacity contracts (being Forward Interruptible Capacity) at that Interconnection Point have the same Contractual Timestamp.

12.6 Continuing Capacity Restrictions

(a) If, while a Capacity Restriction is continuing, any of the information provided by the Transporter in a Capacity Restriction Notice that was previously sent by the Transporter in relation to that Capacity Restriction becomes inaccurate, the Transporter must send an updated Capacity Restriction Notice as soon as reasonably practicable after becoming aware of the inaccuracy reflecting information that is then accurate. If the Transporter issues an updated Capacity Restriction Notice which changes the amount of Reserved Capacity that is subject to the Capacity Restriction, the Transporter will also inform each affected Shipper of the amount of its Reserved Capacity at the relevant Interconnection Point that the Transporter is now able to make available to it.

(b) The Transporter must, promptly following the termination of a Capacity Restriction, send a Capacity Restriction Termination Notice to all affected Shippers.

(c) The Transporter must no later than three Gas Months after the termination of a Capacity Restriction, provide a report, detailing the reasons for that Capacity Restriction and the relevant actions taken by the Transporter while that Capacity Restriction was continuing, to all affected Shippers and, to the extent required by applicable Law, Governmental Authorities.

(d) Any affected Shipper may, up to and including the date that falls six Gas Months after the termination of a Capacity Restriction, request, at its own expense, an audit by an independent auditor of the reasons for that Capacity Restriction and the actions taken by the Transporter while that Capacity Restriction was continuing.

12.7 Continuing Interruptions

(a) If, while an Interruption is continuing, any of the information provided by the Transporter in an Interruption Notice that was previously sent by the Transporter in relation to that Interruption becomes inaccurate, the Transporter must send an updated Interruption Notice to all affected Shippers as soon as reasonably practicable after becoming aware of the relevant inaccuracy reflecting information that is then accurate.

(b) The Transporter must, promptly following the termination of an Interruption, send an Interruption Termination Notice to all affected Shippers.

13. CONGESTION MANAGEMENT

13.1 Surrender

(a) Surrender is the process by which a Shipper may release all or part of its Forward Firm Capacity (other than Forward Firm Daily Capacity and Forward Firm Within-Day Capacity) or Commercial Reverse Capacity (other than Commercial Reverse Daily Capacity), at an Interconnection Point, so that the Transporter can offer the released capacity as Available Capacity.

(b) Any Forward Firm Capacity released must be of a duration that corresponds to a single Capacity Product constituting Forward Firm Short Term Capacity (other than Forward Firm Within-Day Capacity) and any Commercial Reverse Capacity released must be of a duration that corresponds to a single Capacity Product constituting Commercial Reverse Capacity, such that the released capacity can be offered as a single product in a single auction. Registered Parties wishing to Surrender additional capacity must do so under separate Surrender Requests.

(c) A Shipper can only release Forward Firm Capacity corresponding to Forward Firm Yearly Capacity or Commercial Reverse Capacity corresponding to Commercial Reverse Yearly Capacity for the next Gas Year to be offered at auction.

13.2 Procedure for Surrender

(a) A Shipper who wishes to Surrender Reserved Capacity is required to send a Surrender Request to the Transporter through the Capacity Booking Platform. The Surrender Request must be received by the Transporter no later than 10am on the date falling two Business Days before the date of publication of Available Capacity for the relevant auction in which the Surrendered Capacity will be offered and must specify:

(i) the Interconnection Point at which Reserved Capacity is being Surrendered and whether that Interconnection Point is an Entry Point or an Exit Point for the relevant Reserved Capacity;

(ii) the amount and Capacity Product of the Reserved Capacity that is being Surrendered;

(iii) the duration of the Surrender (corresponding to one of the standard Capacity Products set out above); and

(iv) whether the Surrendered Capacity is Bundled Capacity or not.

(b) If a Surrender Request meets the requirements set out in paragraph (a) above, the Transporter must notify the Shipper that submitted the Surrender Request that the Surrender Request has been accepted within one clear Business Day of receiving the Surrender Request.

(c) A Surrender Request, once sent by a Shipper, cannot be withdrawn, cancelled or amended by that Shipper.

(d) Following notification that the Surrender Request has been accepted by the Transporter:

(i) the Surrendered Capacity will be included in the amount of Available Capacity offered by the Transporter in the relevant auctions of Available Capacity, in accordance with procedures specified in Section 5.5; and

(ii) the relevant Shipper must pay a fee to the Transporter in the amount of €2,000 per Surrender Request at the time the Surrender Request is accepted.

(e) In any auction for which Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity is offered, the Transporter will:

(i) first, allocate Available Capacity that is not Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity;

(ii) second, allocate Available Capacity that is Surrendered Capacity; and

(iii) third, allocate Available Capacity that is Withdrawn Capacity.

(f) If more than one Shipper has offered Surrendered Capacity, Surrendered Capacity will be offered in the relevant auctions in time-stamp order so that it will be reallocated in the order in which the Surrender Requests relating to that Surrendered Capacity were received by the Transporter.

(g) Promptly after the conclusion of an auction at which Surrendered Capacity has been offered:

(i) the Transporter will notify each Shipper with Surrendered Capacity in that auction by email of the quantity of their Surrendered Capacity that has been reallocated in that auction and the quantity of their Surrendered Capacity that has not been reallocated in that auction, in each case promptly after the auction has closed; and

(ii) if the Surrendered Capacity was subject to an Auction Premium, the surrendering Shipper must pay to the Transporter the amount (if any) calculated in accordance with Section 13.10.

(h) Following each auction at which Surrendered Capacity is offered, the Surrender Request that relates to that Surrendered Capacity will cease to have effect. If any Surrendered Capacity was not reallocated at an auction and the Shipper wishes that Reserved Capacity to be offered again at the next auction, it is the Shipper's responsibility to Surrender that Reserved Capacity before the next available auction by sending a new Surrender Request to the Transporter.

(i) The Shipper retains its rights and obligations under the Gas Transportation Agreement for the Surrendered Capacity until that Surrendered Capacity is allocated by the Transporter to one or more new Shipper(s) (except for any ability of the Shipper to trade that Reserved Capacity in accordance with Section 7), following which that first Shipper will cease to have any rights or obligations in relation to such reallocated Surrendered Capacity for the duration of the Surrender and the amount of Reserved Capacity under the relevant Gas Transportation Agreement will be deemed to be reduced by an amount and for a duration equal to such reallocated Surrendered Capacity.

13.3 Firm Day-Ahead Use-It-Or-Lose-It (FDA UIOLI)

(a) The Transporter will monitor auctions for Forward Firm Capacity during each Gas Year to determine if at least one of the conditions in paragraph (b) below for application of FDA UIOLI have been satisfied.

(b) FDA UIOLI is determined separately for each Entry Point and each Exit Point. The Transporter will apply FDA UIOLI in the following Gas Year at any Entry Point or Exit Point in the Forward IP Direction where it observes the occurrence of any of the following contractual congestion events during a Gas Year in respect of Capacity Products for use in that, or in the case of paragraph (i) below any of the subsequent two, Gas Years (each a **FDA UIOLI Contractual Congestion Event**):

(i) an Auction Premium for Forward Firm Yearly Capacity;

(ii) an Auction Premium for at least two Capacity Products for Forward Firm Quarterly Capacity;

(iii) an Auction Premium for at least three Capacity Products for Forward Firm Monthly Capacity; or

(iv) no Forward Firm Yearly Capacity, Forward Firm Quarterly Capacity or Forward Firm Monthly Capacity was available to be offered at auction at any time during that Gas Year.

(c) The Transporter will apply FDA UIOLI for the Gas Year immediately following the Gas Year in which the FDA UIOLI Contractual Congestion Event has been observed at an Entry Point or Exit Point. FDA UIOLI will then continue to apply at that Entry Point or Exit Point until it is withdrawn, as described in paragraph 13.5.

(d) The Transporter will make available an annual monitoring report to all Shippers and NRAs in relation to FDA UIOLI after each Gas Year has ended, containing details of whether a FDA UIOLI Contractual Congestion Event was observed at each Entry Point or Exit Point and whether FDA UIOLI is to apply at one or more Entry Points or Exit Points and the start date of any FDA UIOLI application.

13.4 Application of FDA UIOLI

(a) FDA UIOLI will only apply at an Entry Point or Exit Point to Shippers who on average held 10% or more of maximum Forward Firm Capacity that the Transporter can offer to Registered Parties (taking account of system integrity and operation requirements) at that Entry Point or Exit Point during the Gas Year in which a FDA UIOLI Contractual Congestion Event was observed.

(b) If FDA UIOLI is applied, affected Shippers are restricted in the extent to which they can submit Renominations of their Reserved Capacity on a firm basis upwards or downwards during the period for Renominations within a Gas Day.

(c) The restrictions on increasing Renominations are:

(i) if the Shipper's Nominated Quantity was between 0-80% of their Reserved Capacity, the upwards Renomination on a firm basis is limited to less than or equal to 90% of their Reserved Capacity, and 10% of their Reserved Capacity can only be renominated (and if renominated will be treated) as if it were Forward Day-Ahead Interruptible Capacity;

(ii) if the Shipper's Nominated Quantity was greater than 80% of their Reserved Capacity, the Shipper can renominate half of the un-nominated Reserved Capacity upwards on a firm basis (for example, if the nomination was 90%, the re-nomination cannot be greater than 95%) and the other half (5% in the example) of their Reserved Capacity can only be renominated (and if renominated will be treated) as if it were Forward Day-Ahead Interruptible Capacity.

(d) The restrictions on decreasing Renominations are:

(i) if the Shipper's Nominated Quantity was between 20-100% of their Reserved Capacity, the downwards Renomination is limited to more than or equal to 10% of their Reserved Capacity;

(ii) if the Shipper's Nominated Quantity was less than 20%, the Shipper can renominate half of the nominated Reserved Capacity downwards (for example, if the nomination was 10%, the re-nomination cannot be less than 5%).

(e) The Transporter will offer capacity that the Shipper can only renominate as if it were Forward Day-Ahead Interruptible Capacity as Forward Firm Daily Capacity and Forward Firm Within-Day Capacity at auctions. This capacity becomes Available Capacity for all Registered Parties to purchase at auction.

(f) If a Shipper affected by FDA UIOLI books Forward Firm Within-Day Capacity at an Interconnection Point where it is subject to a Renomination restriction, that Shipper may submit a Renomination to be effective from the Within-Day Start Hour that is increased by the relevant Within-Day Adjusted Capacity without such increase being subject to the limitations in paragraph (c) above. For the purpose of applying the restrictions in paragraphs (c) and (d) above to Renominations that are effective after the Within-Day Start Hour, the Nominated Quantity originally taken into account will be increased by any increase in the Renomination for the Within-Day Start Hour that was permitted to be made without restriction under this paragraph (f).

13.5 Withdrawal of FDA UIOLI

(a) The Transporter may withdraw the application of FDA UIOLI if it deems that the situation defined in Section 13.3(b) is unlikely to reoccur in the following three Gas Years, based on findings in the Transporter's annual monitoring report. If this is the case, the Transporter must receive formal approval from the relevant NRA(s) with authority over the Interconnection Points where FDA UIOLI applies in order to withdraw it.

(b) The Transporter will continue to monitor for the occurrence of a FDA UIOLI Contractual Congestion Event following such a decision, and re-apply FDA UIOLI if the situation in Section 13.3(b) occurs again.

13.6 Long Term Use It Or Lose It (LT UIOLI)

(a) The Transporter will monitor the usage of Shippers' LT UIOLI Affected Capacity Products in each Monitoring Period to determine the Average Utilisation of such Reserved Capacity.

(b) The average utilisation (the **Average Utilisation**) at an Entry Point or Exit Point in each Semi-Annual Period in a Monitoring Period is calculated as the average (arithmetic mean) of all Allocated Quantities of that Shipper in respect of LT UIOLI Affected Capacity Products at that Entry Point or Exit Point in that Semi-Annual Period divided by the average (arithmetic mean) of that Shipper's Reserved Capacity constituted by LT UIOLI Affected Capacity Products at that Entry Point or Exit Point during that Semi-Annual Period. For this purpose if the Shipper has Reserved Capacity for different Capacity Products, LT UIOLI Affected Capacity Products are assumed to be used prior to any other Capacity Products with a shorter duration.

(c) The Transporter will, no later than two weeks after the end of each Monitoring Period, send an annual utilisation report to all Registered Parties and all NRAs. The utilisation report sent to the NRAs will contain the Average Utilisation for each Shipper at each Entry Point and Exit Point for each Semi-Annual Period in that Monitoring Period. The utilisation report sent to Registered Parties will contain only the average of the Average Utilisations of all Shippers at each Entry Point and Exit Point and (if relevant) the Average Utilisation of that Shipper at each Entry Point or Exit Point.

(d) After the end of a Monitoring Period, the Transporter will only commence the procedure to determine whether LT UIOLI should be applied if it observes the occurrence of any of the following contractual congestion events during the Monitoring Period at an Entry Point or Exit Point (each a **LT UIOLI Contractual Congestion Event**):

(i) all Forward Firm Yearly Capacity for the following Gas Year was sold out at the relevant auction and an Auction Premium was observed for Forward Firm Yearly Capacity for the following Gas Year; or

(ii) all Forward Firm Quarterly Capacity for the following Gas Year was sold out at the relevant auction and an Auction Premium was observed for at least two Capacity Products for Forward Firm Quarterly Capacity for the following Gas Year.

13.7 Systematic underutilisation and exclusions

(a) If a LT UIOLI Contractual Congestion Event is observed, the Transporter will submit a notice (a Congestion Notice) to the NRAs at the same time as it submits the annual utilisation report under Section 13.6(c).

(b) The Transporter will include the following information in the Congestion Notice:

(i) a description of the LT UIOLI Contractual Congestion Event including:

(A) information as to whether the Forward Firm Yearly Capacity for the following Gas Year was sold out at the relevant auction and an Auction Premium was observed for Forward Firm Yearly Capacity

(B) information as to whether the Forward Firm Quarterly Capacity for the following Gas Year was sold out at the relevant auction and an Auction Premium was observed for at least two Capacity Products for Forward Firm Quarterly Capacity for the following Gas Year.

(ii) for each Shipper in respect of LT UIOLI Affected Capacity Products:

(A) a list of all Surrender Requests submitted by that Shipper during the Monitoring Period, including:

I. the Entry Point or Exit Point at which Reserved Capacity was Surrendered;

II. the amount of the Reserved Capacity Surrendered and the Capacity Product;

III. the duration of the Surrender;

IV. whether the Surrendered Capacity is Bundled Capacity; and

V. the amount of Surrendered Capacity that was rebooked and the results of the auctions at which the Surrendered Capacity was offered.

(B) a list of offers for Transfer of Reserved Capacity to other Registered Parties on the Capacity Booking Platform or offers for Assignment, in each case at a price no greater than the Reserve Price of the relevant Capacity Product or Reserved Capacity during the Monitoring Period, including

I. the Entry Point or Exit Point related to the Transfer or Assignment;

II. the amount of Reserved Capacity offered and the Capacity Product;

III. the duration of the proposed Transfer or Assignment;

IV. whether the offered Capacity is Bundled Capacity;

V. the price at which the offer was made and the respective Reserve Price; and

VI. the amount of Reserved Capacity transferred or assigned as a result of the offer.

(C) any other information related to the basis on which the Shipper has attempted to offer the Reserved Capacity to other Registered Parties and/or through Surrender Requests; and

(iii) the proposed date of the auction(s) at which the Transporter intends to offer any resulting Withdrawn Capacity to Registered Parties, the earliest date for which (subject to any delays to that date that may result from the process described in paragraphs below) should be no later than four Gas Months after the last day of the Monitoring Period.

(c) Pursuant to Regulation (EC) 715/2009, as modified by a European Commission Decision of 24 August 2012, the LT UIOLI procedure should be applied if one or more Shippers have systematically underutilised their Reserved Capacity constituted by LT UIOLI Affected Capacity Products. Reserved Capacity will be systematically underutilised if the Shipper's Average Utilisation at an Entry Point or Exit Point has been less than 80% in both of the Semi-Annual Periods in the relevant Monitoring Period.

(d) The Transporter and all Registered Parties acknowledge that the relevant NRAs have the power to make the final decision (the NRA Decision) regarding the withdrawal of capacity from the LT UIOLI Affected Shipper according to the LT UIOLI Decision Process.

(e) The Transporter will promptly notify the LT UIOLI Affected Shipper of the NRA Decision and will, subject to any delays in the LT UIOLI Decision Process, implement the withdrawal and auctioning of Reserved Capacity by no later than four Gas Months after the last day of the Monitoring Period.

(f) The Transporter and all Registered Parties agree that the NRA Decision will be binding.

13.8 Application of LT UIOLI

(a) When applying LT UIOLI, the amount of Reserved Capacity in respect of LT UIOLI Affected Capacity Products to be withdrawn from the Shipper will be the amount specified in the NRA Decision, and such Reserved Capacity will be withdrawn for:

(i) the remaining period of the first Gas Year following the Monitoring Period, once the LT UIOLI Decision Process has concluded; and

(ii) the full duration of the following Gas Year.

(b) If LT UIOLI is applied, the relevant Shipper must pay a fee to the Transporter in the amount of €10,000.

(c) The Transporter will offer the Withdrawn Capacity in the next available auctions for Forward Firm Quarterly Capacity. The Transporter will also offer the Withdrawn Capacity in any available auctions for Forward Firm Monthly Capacity for any Gas Month that falls before the first Gas Quarter included in the Forward Firm Quarterly Capacity auctions in which the Withdrawn Capacity is offered. The Transporter will also offer the Withdrawn Capacity in the auction for Forward Firm Annual Capacity for the following Gas Year. Withdrawn Capacity is offered in auctions in accordance with the priority in Section 13.2(e) and if not booked in full will be allocated between Shippers with Withdrawn Capacity in the relevant auction pro rata to their Withdrawn Capacity.

(d) Promptly after the conclusion of an auction at which Withdrawn Capacity has been offered:

(i) the Transporter will notify each Shipper with Withdrawn Capacity in that auction of the quantity of their Withdrawn Capacity that has been reallocated in that auction promptly after the auction has closed; and

(ii) if the Withdrawn Capacity was subject to an Auction Premium, the relevant Shipper must pay to the Transporter the amount (if any) calculated in accordance with Section 13.10.

(e) The LT UIOLI Affected Shipper retains its rights and obligations (including the right to submit Nominations for that Withdrawn Capacity) under the Gas Transportation Agreement for the Withdrawn Capacity until that Withdrawn Capacity has been re-booked by one or more Shipper(s), following which that first Shipper will cease to have any rights or obligations in relation to such reallocated Withdrawn Capacity and the amount of Reserved Capacity under the relevant Gas Transportation Agreement will be deemed to be reduced by an amount and for a duration equal to such reallocated Withdrawn Capacity.

(f) Following each auction at which the Withdrawn Capacity is auctioned in accordance with paragraph (c) above, then for the period of time covered by that auction the Shipper will retain its rights and obligations for any Withdrawn Capacity that has not been allocated, and such Reserved Capacity will no longer be considered to be Withdrawn Capacity.

13.9 LT UIOLI not Confidential Information

If LT UIOLI is applied, the Transporter needs to reallocate such capacity in accordance with Section 13.8. The following information will therefore not be considered to be confidential and, in particular, does not constitute "Confidential Information" for the purpose of any Gas Transportation Agreement or Confidentiality Agreement:

(a) the contents of any Congestion Notice or utilisation report;

(b) the amount of Reserved Capacity that is under consideration for withdrawal from that LT UIOLI Affected Shipper;

(c) the contents of any NRA Decision; and

(d) the amount of Withdrawn Capacity and the identity of the LT UIOLI Affected Shipper.

13.10 Auction Premium

If:

(a) an amount of Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity that was subject to an Auction Premium as part of the Tariff is reallocated to another Registered Party in accordance with this Section 13 and the procedures set out in Section 5; and

(b) the Reserved Capacity booking under which such Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity is reallocated is subject to a new Auction Premium that is less than the old Auction Premium that applied to the original booking of that Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity,

then the Shipper with the Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity must pay to the Transporter for each such reallocated Reserved Capacity an amount equal to the total unrecoverable Auction Premium, calculated as:

$$AP = [P_{\text{old}} - P_{\text{new}}] \times \frac{\text{RC} \times \text{D}}{365}$$

where:

AP is the total amount payable by the Shipper to the Transporter in respect of unrecoverable Auction Premium for particular Reserved Capacity.

$\mathbf{P}_{old}$ is the Auction Premium applicable to the Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity.

$\mathbf{P}_{new}$ is the Auction Premium applicable to the reallocated Reserved Capacity.

RC is the aggregate amount of Surrendered Capacity or Withdrawn Capacity that is reallocated as part of that Reserved Capacity.

D is the total duration of the reallocated Reserved Capacity in Gas Days.

14. FUEL GAS

14.1 Fuel Gas

(a) The Transporter will act as a Reasonable and Prudent Operator in its use of Fuel Gas.

(b) The Transporter must purchase Fuel Gas according to a transparent and market-based procedure published on the Transporter's website. The procedure will be based on the Transporter running a competitive tender for the supply of Fuel Gas at an Interconnection Point or the Virtual Trading Point on a periodic basis. A competitive tender must be run at least once every three years and, if a tender would not otherwise be run in such period, within one year of the first date on which Transportation Services for Forward Firm Capacity are made available at more than one Entry Point.

(c) The Transporter may from time to time, at its discretion, update the procedure referred to in paragraph (b) above if the updated version of that procedure remains transparent and market-based after that update has taken place.

(d) The Transporter may satisfy its obligation to purchase Fuel Gas under paragraph (b) above by purchasing or selling a quantity of Natural Gas that corresponds to the aggregate of UFG (which may be either a positive or negative quantity), Fuel Gas (which will be a positive quantity) and the aggregate of all Transmission Imbalances (which may be either a positive or negative quantity).

(e) If the Transporter does not have available to it all of the information required to calculate the Fuel Gas Price for a particular Gas Month by the time it is required to issue the relevant Monthly Statements, the Transporter will include in each Monthly Statement the Fuel Gas Price based on the most accurate information then available to it. The Transporter will then, in the next Annual Statement sent to each applicable Registered Party following availability of the relevant information, include a reconciliation of the amount paid in the relevant Monthly Statement and the amount that should have been paid based on the finally determined Fuel Gas Price calculated on the basis that such information had been made available in time for the relevant Monthly Statement.

(f) When issuing any Monthly Statement, the Transporter shall calculate the Fuel Gas Price on the basis that the costs and expenses incurred in acquiring tradable emission allowances is zero regardless of whether the Transporter has purchased any allowances in the relevant Gas Month. The Transporter shall subsequently include the full costs and expenses incurred in acquiring all such tradable emissions allowances as part of the reconciliation to be included in the next Annual Statement. The Transporter shall calculate the reconciled Fuel Gas Price on the basis that the total cost of acquiring such tradable emissions allowances over the relevant calendar year is divided by the quantity of Fuel Gas used during the same calendar year to calculate an average cost and shall use this average cost to allocate the costs to each Gas Month in the relevant calendar year based on the amount of Fuel Gas used in that Gas Month.

14.2 Amounts payable in respect of Fuel Gas

(a) Each Shipper with Forward Capacity must pay an amount to the Transporter in respect of Fuel Gas used by the Transporter in each Gas Month in which that Shipper has Allocated Quantities for Forward Capacity. That amount constitutes a payment for Fuel Gas and will be invoiced to the Shipper in each Monthly Statement, and will be calculated by multiplying:

(i) the aggregate Fuel Gas that is used by the Transporter and allocated to the relevant Shipper, calculated as "FGAS,t" in accordance with the provisions of Section 14.4; by

(ii) the Fuel Gas Price.

(b) Shippers having Commercial Reverse Capacity shall not have Fuel Gas allocated to them in respect of their Commercial Reverse Capacity.

14.3 Maximum Fuel Gas to be allocated to Shippers

(a) The maximum quantity of Fuel Gas that the Transporter may allocate to a Shipper S in respect of all Entry Points for Forward Capacity in Gas Month t will be calculated in accordance with the following formula:

$$FMax_{\mathrm{S,En,t}} = C_{\mathrm{En}} \times AQ_{\mathrm{S,En,t}}$$

where:

$\boldsymbol{FMax_{S,En,t}}$ is the maximum amount of Fuel Gas that the Transporter may allocate to Shipper S in Gas Month t in respect of all Entry Points for Forward Capacity.

$\boldsymbol{C_{En}}$ is [2%].

$\boldsymbol{AQ_{S,En,t}}$ is the aggregate Allocated Quantities of Shipper S in respect of its Forward Capacity in respect of all Entry Points for Gas Month t.

(b) If the Fuel Gas to be allocated to a Shipper in respect of all Entry Points for Forward Capacity in a Gas Month exceeds the maximum quantity permitted under paragraph (a) above, the Fuel Gas above that maximum amount will be for the account of the Transporter.

(c) The maximum quantity of Fuel Gas that the Transporter may allocate to a Shipper S in respect of all Exit Points for Forward Capacity in a Gas Month t will be calculated in accordance with the following formula:

$$FMax_{\mathrm{S,Ex,t}} = C_{\mathrm{Ex}} \times AQ_{\mathrm{S,Ex,t}}$$

where:

$\boldsymbol{FMax_{S,Ex,t}}$ is the maximum amount of Fuel Gas that the Transporter may allocate to Shipper S in Gas Month t in respect of all Exit Points for Forward Capacity.

$\boldsymbol{C_{Ex}}$ is 2%.

$\boldsymbol{AQ_{S,Ex,t}}$ is the aggregate of the absolute values of the Allocated Quantities of Shipper S in respect of its Forward Capacity in respect of all Exit Points for Gas Month t.

(d) If the Fuel Gas to be allocated to a Shipper in respect of all Exit Points for Forward Capacity in a Gas Month exceeds the maximum quantity permitted under paragraph (c) above, the Fuel Gas above that maximum amount will be for the account of the Transporter.

14.4 Fuel Gas to be allocated to Shippers

(a) The Transporter must ensure that Fuel Gas used at the Fuel Gas Facilities is metered by the Metering Equipment at that Fuel Gas Facility.

(b) The Transporter must keep a record of Fuel Gas use at the Fuel Gas Facilities for each Gas Day and publish the Metered Quantities of Fuel Gas used at each Fuel Gas Facility on the TAP Electronic Data Platform at the end of each Gas Month.

(c) The Transporter must, subject to the provisions of Section 14.3, allocate Fuel Gas used at each Entry Point for Forward Capacity and each Exit Point for Forward Capacity in a Gas Month, as metered under paragraph (a) above, to each Shipper that has Forward Capacity:

(i) in accordance with paragraph (e) below in respect of Entry Points; and

(ii) in accordance with paragraph (f) below in respect of Exit Points.

(d) The total amount of Fuel Gas to be allocated to each Shipper that has Forward Capacity will be calculated in accordance with the following formula:

$$FGA_{\mathrm{S,t}} = min(\textstyle\sum_{\mathrm{x=1}}^{\mathrm{m}} F_{\mathrm{S,En,t,x}}, FMax_{\mathrm{S,En,t}}) + min(\textstyle\sum_{\mathrm{y=1}}^{\mathrm{n}} F_{\mathrm{S,Ex,t,y}}, FMax_{\mathrm{S,Ex,t}})$$

where:

$FGA_{S,t}$ The quantity of Fuel Gas to be allocated to a particular Shipper S in respect of the relevant Gas Month t.

$F_{S,En,t,x}$ The quantity of Fuel Gas to be allocated to Shipper S in respect of Entry Point x in Gas Month t, calculated as set out in paragraph (e) below.

$F_{S,Ex,t,y}$ The quantity of Fuel Gas to be allocated to Shipper S in respect of Exit Point y in Gas Month t, calculated as set out in paragraph (f) below.

x Denotes the unique serial number indicating the Entry Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Entry Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Entry Point and m to the westernmost one.

y Denotes the unique serial number indicating the Exit Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Exit Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Exit Point and n to the westernmost one.

m Total number of Entry Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

n Total number of Exit Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

(e) The amount of Fuel Gas to be allocated to a Shipper S in respect of a particular Entry Point x for Forward Capacity in Gas Month t is calculated as:

$$F_{S,En,t,x} = (50\% \cdot F_t) \cdot \left(\frac{AQ_{En,t,x} \cdot L_{rev,x}}{\sum_{j=1}^{m} (AQ_{En,t,j} \cdot L_{rev,j})}\right) \cdot \left(\frac{AQS_{S,En,t,x}}{AQ_{En,t,x}}\right)$$

where:

$F_{S,En,t,x}$ Fuel Gas quantities allocated to Shipper S for Gas Month t at Entry Point x, in kWh.

Ft The aggregate Fuel Gas quantity for the specific Gas Month t, in kWh.

$AQ_{En,t,x}$ The aggregate Allocated Quantities for all Shippers for entry at Entry Point x during Gas Month t, in kWh.

$AQS_{S,En,t,x}$ The aggregate Allocated Quantities for Shipper S for entry at Entry Point x during Gas Month t, in kWh.

Lrev,x Pipeline length from westernmost Exit Point to Entry Point x.

j Denotes the unique serial number indicating the Entry Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Entry Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Entry Point and m to the westernmost one.

m Total number of Entry Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

(f) The amount of Fuel Gas to be allocated to a Shipper S in respect of a particular Exit Point y for Forward Capacity in Gas Month t is calculated as:

$$F_{S,Ex,t,y} = (50\% \cdot F_t) \cdot \left(\frac{AQ_{Ex,t,y} \cdot L_{wdy,y}}{\sum_{k=1}^{n} (AQ_{Ex,t,k} \cdot L_{wdy,k})}\right) \cdot \left(\frac{AQS_{S,Ex,t,y}}{AQ_{Ex,t,y}}\right)$$

where:

$F_{S,Ex,t,y}$	Fuel Gas quantities allocated to Shipper S for Gas Month t at Exit Point y, in kWh.
Ft	The aggregate Fuel Gas quantity for the specific Gas Month t, in kWh.
$AQ_{Ex,t,y}$	The aggregate of the absolute values of all Allocated Quantities for all Shippers for exit at Exit Point y during Gas Month t, in kWh.
$AQS_{S,Ex,t,y}$	The aggregate of the absolute values of all Allocated Quantities for Shipper S for exit at Exit Point y during Gas Month t, in kWh.
Lfwd,y	Pipeline length from easternmost Entry Point to Exit Point y.
k	Denotes the unique serial number indicating the Exit Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Exit Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Exit Point and n to the westernmost one.
n	Total number of Exit Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

(g) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements at a particular Entry Point or Exit Point in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the Fuel Gas allocated under each Gas Transportation Agreement, the Fuel Gas will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

14.5 Additional Interconnection Points and methodology changes

(a) If an additional operational Entry Point or Exit Point is to be added to the TAP Transportation System~~, or if the Transporter intends to modify the TAP Transportation System by installing compressor units which use electricity as their primary power source~~, the Transporter will review this Section 14 and, if the Transporter deems it necessary to do so, may propose a modification pursuant to Section 22 with a view to reflecting any changes in ~~fuel gas~~Compression Energy usage in the TAP Transportation System as a result of such new Entry Point or Exit Point~~ or such installation of compressor units which use electricity as their primary power source (as the case may be)~~.

(b) The Transporter will review the current methodology for ~~Fuel Gas~~Compression Energy charges from time to time based on its operational experience and the most recent data it has obtained. If the Transporter believes that it would be able to implement a revised methodology that would give greater cost predictability or other advantages, the Transporter may propose a modification pursuant to Section 22 to the methodology in this Section 14.

14.6 Effectiveness of this Section 14

(a) Prior to (and excluding) the Fuel Gas Update Effective Date:

(i) the provisions of this Section 14 of the Network Code (other than this Section 14.6) will have no effect;

(ii) the provisions of Appendix 5 of the Network Code will have effect; and

(iii) any references in the remainder of this Network Code to provisions of this Section 14 of the Network Code will be read as though they were references to the equivalent provision of Appendix 5 of the Network Code.

(b) On and from the Fuel Gas Update Effective Date:

(i) the provisions of Appendix 5 of the Network Code will have no effect; and

(ii) the provisions of this Section 14 of the Network Code will have effect.

15. ELECTRIC POWER

15.1 Electric Power

(a) The Transporter will act as a Reasonable and Prudent Operator in its use of Electric Power.

(b) The Transporter must purchase Electric Power according to a transparent and market-based procedure published on the Transporter's website, which may consist of:

(i) different transparent and market-based procedures applying to the purchase of Compression Electricity and Non-Compression Electricity; and/or

~~(b)~~(ii) the Transporter entering into one or more long-term power purchase agreements, provided that these are procured on a transparent and market-based basis.

(c) The Transporter may from time to time, at its discretion, update the procedure referred to in paragraph (b) above if the updated version of that procedure remains transparent and market-based after that update has taken place.

15.2 ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate

The Transporter will:

(a) before the first Gas Day of the first Gas Year; and

(b) on or before 30 September in each Gas Year (including the first Gas Year),

publish on its website a good faith best estimate of the total costs and expenses (including Taxes) that it expects to incur in each Gas Month of the following Gas Year in relation to the purchase and generation of ~~Electric~~ Non-Compression Electricity~~Power~~ (the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate).

15.3 Allocation of ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate

(a) For each Gas Month the Transporter will allocate the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate to each Shipper that has Allocated Quantities in that Gas Month in accordance with the following formula:

$$MEPE_S = \frac{MA_S}{MA_T} * MEPE_{TOT}$$

where:

$MEPE_S$ is the ~~Electric Power~~ Non-Compression Electricity Cost Estimate allocated to Shipper S.

$\mathbf{MA_S}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of Shipper S in respect of all Capacity Products at all Interconnection Points in that Gas Month

$\mathbf{MA_T}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers in respect of all Capacity Products at all Interconnection Points in that Gas Month.

MEPETOT is the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate.

(b) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate allocated under each Gas Transportation Agreement, the Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost Estimate will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

15.4 Actual Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost

The Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost, in respect of each Gas Month, will be calculated as follows:

$$MEP_{\mathrm{TOT}} = MEP_{\mathrm{GR}} + MEP_{\mathrm{AL}} + MEP_{\mathrm{IT}}$$

where:

$\boldsymbol{MEP_{TOT}}$ is the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost for that Gas Month.

$\boldsymbol{MEP_{GR}}$ is the aggregate costs and expenses (including Taxes, fixed costs and any costs of or associated with the procurement of certificates of origin, renewable energy certificates or similar certificates) incurred by the Transporter in relation to the purchase of Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ in Greece in that Gas Month.

$\boldsymbol{MEP_{AL}}$ is the aggregate costs and expenses (including Taxes, fixed costs and any costs of or associated with the procurement of certificates of origin, renewable energy certificates or similar certificates) incurred by the Transporter in relation to the purchase of Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ in Albania in that Gas Month.

$\boldsymbol{MEP_{IT}}$ is the aggregate costs and expenses (including Taxes, fixed costs and any costs of or associated with the procurement of certificates of origin, renewable energy certificates or similar certificates) incurred by the Transporter in relation to the purchase of Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ in Italy in that Gas Month.

For the purpose of this Section 15.4, references to the purchase of Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ will include the purchase of diesel or similar fuel purchased for use in any back-up generators used by the Transporter when Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ procured in accordance with Section 15.1 is not available. The Transporter shall, acting as a Reasonable and Prudent Operator, seek to minimise the costs of procuring any such fuel.

15.5 Allocation of the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost

(a) For each Gas Month the Transporter will allocate the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost to each Shipper that has Allocated Quantities in that Gas Month in accordance with the following formula:

$$MEP_S = \frac{MA_S}{MA_T} \times MEP_{TOT}$$

where:

$\boldsymbol{MEP_S}$ is the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost allocated to that Shipper for that Gas Month.

$\boldsymbol{MA_S}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of that Shipper in respect of all Capacity Products at all Interconnection Points in that Gas Month

$\boldsymbol{MA_T}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers in respect of all Capacity Products at all Interconnection Points in that Gas Month.

MEP_{TOT} is the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost for that Gas Month.

(b) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost allocated under each Gas Transportation Agreement, the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

15.6 Payment for ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity

Shippers will be required to pay the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate as part of the monthly payments under each Gas Transportation Agreement. The Transporter will, in accordance with Section 19, reconcile the Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost Estimates with the Actual Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Costs for each Shipper on an annual basis and include a balancing payment in the amount payable by the relevant Shipper in each Annual Statement.

15.7 Compression Electricity

If the Transporter does not have available to it all of the information required to calculate the Compression Electricity Price for a particular Gas Month by the time it is required to issue the relevant Monthly Statements, the Transporter will include in each Monthly Statement the Compression Electricity Price based on the most accurate information then available to it. The Transporter will then, in the next Annual Statement sent to each applicable Registered Party following availability of the relevant information, include a reconciliation of the amount paid in the relevant Monthly Statement and the amount that should have been paid based on the finally determined Compression Electricity Price calculated on the basis that such information had been made available in time for the relevant Monthly Statement.

15.8 Amounts payable in respect of Compression Electricity

(a) Each Shipper with Forward Capacity must pay an amount to the Transporter in respect of Compression Electricity used by the Transporter in each Gas Month in which that Shipper has Allocated Quantities for Forward Capacity. That amount constitutes a payment for Compression Electricity and will be invoiced to the Shipper in each Monthly Statement, and will be calculated by multiplying:

(i) the aggregate Compression Electricity that is used by the Transporter and allocated to the relevant Shipper, calculated as "$CEA_{S,t}$" in accordance with the provisions of Section 15.9; by

(b) Shippers having Commercial Reverse Capacity shall not have Compression Electricity allocated to them in respect of their Commercial Reverse Capacity.

(c) If there are no Allocated Quantities for any Shippers in any Gas Month, then any costs and expenses (including Taxes and including any fixed costs) (in Euro) incurred by the Transporter in connection with the purchase of the Compression Electricity used in that Gas Month will be allocated in accordance with Section 19.2(d).

15.9 Compression Electricity to be allocated to Shippers

(a) The Transporter must ensure that Compression Electricity used at the Compressor Stations is metered by the Electrical Metering Equipment at that Compressor Station.

(b) The Transporter must keep a record of Compression Electricity used at the Compressor Stations for each Gas Day and publish details of the quantities of Compression Electricity used at each Compressor Station on the TAP Electronic Data Platform at the end of each Gas Month.

(c) The Transporter must allocate Compression Electricity used at each Entry Point for Forward Capacity and each Exit Point for Forward Capacity in a Gas Month, as metered under paragraph (a) above, to each Shipper that has Forward Capacity:

(i) in accordance with paragraph (e) below in respect of Entry Points; and

(ii) in accordance with paragraph (f) below in respect of Exit Points.

(d) The total amount of Compression Electricity to be allocated to each Shipper that has Forward Capacity will be calculated in accordance with the following formula:

$$CEA_{S,t} = \left(\sum_{x=1}^{m} C_{S,En,t,x}\right) + \left(\sum_{y=1}^{n} C_{S,Ex,t,y}\right)$$

where:

$CEA_{S,t}$ The quantity of Compression Electricity to be allocated to a particular Shipper S in respect of the relevant Gas Month t.

$C_{S,En,t,x}$ The quantity of Compression Electricity to be allocated to Shipper S in respect of Entry Point x in Gas Month t, calculated as set out in paragraph (e) below.

$C_{S,Ex,t,y}$ The quantity of Compression Electricity to be allocated to Shipper S in respect of Exit Point y in Gas Month t, calculated as set out in paragraph (f) below.

x Denotes the unique serial number indicating the Entry Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Entry Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Entry Point and m to the westernmost one.

y Denotes the unique serial number indicating the Exit Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Exit Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Exit Point and n to the westernmost one.

m Total number of Entry Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

n Total number of Exit Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

(e) The amount of Compression Electricity to be allocated to a Shipper S in respect of a particular Entry Point x for Forward Capacity in Gas Month t is calculated as:

$$CE_{S,En,t,x} = (50\% \cdot CE_t) \cdot \left(\frac{AQ_{En,t,x} \cdot L_{rev,x}}{\sum_{j=1}^{m} (AQ_{En,t,j} \cdot L_{rev,j})}\right) \cdot \left(\frac{AQS_{S,En,t,x}}{AQ_{En,t,x}}\right)$$

where:

$CE_{S,En,t,x}$ Compression Electricity quantities allocated to Shipper S for Gas Month t at Entry Point x, in kWh.

CE_t The aggregate Compression Electricity quantity for the specific Gas Month t, in kWh.

$AQ_{En,t,x}$ The aggregate Allocated Quantities for all Shippers for entry at Entry Point x during Gas Month t, in kWh.

$AQS_{S,En,t,x}$ The aggregate Allocated Quantities for Shipper S for entry at Entry Point x during Gas Month t, in kWh.

Lrev,x Pipeline length from westernmost Exit Point to Entry Point x.

j Denotes the unique serial number indicating the Entry Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Entry Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Entry Point and m to the westernmost one.

m Total number of Entry Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

(f) The amount of Compression Electricity to be allocated to a Shipper S in respect of a particular Exit Point y for Forward Capacity in Gas Month t is calculated as:

$$CE_{S,Ex,t,y} = (50\% \cdot CE_t) \cdot \left(\frac{AQ_{Ex,t,y} \cdot L_{wd,y}}{\sum_{k=1}^{n} (AQ_{Ex,t,k} \cdot L_{wd,k})}\right) \cdot \left(\frac{AQS_{S,Ex,t,y}}{AQ_{Ex,t,y}}\right)$$

where:

$CE_{S,Ex,t,y}$ Compression Electricity quantities allocated to Shipper S for Gas Month t at Exit Point y, in kWh.

CEt The aggregate Compression Electricity quantity for the specific Gas Month t, in kWh.

$AQ_{Ex,t,y}$ The aggregate of the absolute values of all Allocated Quantities for all Shippers for exit at Exit Point y during Gas Month t, in kWh.

$AQS_{S,Ex,t,y}$ The aggregate of the absolute values of all Allocated Quantities for Shipper S for exit at Exit Point y during Gas Month t, in kWh.

Lfwd,y Pipeline length from easternmost Entry Point to Exit Point y.

k Denotes the unique serial number indicating the Exit Points for Forward Capacity within the TAP Transportation System. Exit Points are assigned unique serial numbers, 1 being assigned to the easternmost Exit Point and n to the westernmost one.

n Total number of Exit Points for Forward Capacity in the TAP Transportation System.

~~(a)~~(g) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements at a particular Entry Point or Exit Point in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the Compression Electricity allocated under each Gas Transportation Agreement, the Compression Electricity will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

~~15.7~~15.10 Methodology changes

The Transporter will review the current methodology for Electric Power charges from time to time based on its operational experience and the most recent data it has obtained. If the Transporter believes that it would be able to implement a revised methodology that would give greater cost predictability or other advantages ~~(including if the Transporter intends to modify the TAP Transportation System by installing compressor units which use electricity as their primary power source)~~, the Transporter may propose a modification pursuant to Section 22 to the methodology in this Section 15.

16. ~~UFG~~OTHER USAGE CHARGES

16.1 Purchase and sale of UFG

(a) The Transporter must purchase a quantity of Natural Gas that corresponds to UFG it must procure according to the same transparent and market-based procedure used to purchase Fuel Gas in accordance with Section 14.1.

(b) The Transporter may satisfy its obligation to purchase Natural Gas under paragraph (a) above by purchasing a quantity of Natural Gas that corresponds to the aggregate of UFG (which may be either a positive or negative quantity), Fuel Gas (which will be a positive quantity) and the aggregate of all Transmission Imbalances (which may be either a positive or negative quantity).

(c) If the Transporter does not have available to it all of the information required to calculate the UFG Price per kWh or the UFG Cost per kWh for a particular Gas Month by the time it is required to issue the relevant Monthly Statements, the Transporter will include in each Monthly Statement the UFG Price per kWh and the UFG Cost per kWh based on the most accurate information then available to it. The Transporter will then, in the next Annual Statement sent to each applicable Registered Party following availability of the relevant information, include a reconciliation of the amount paid in the relevant Monthly Statement and the amount that should have been paid based on the finally determined UFG Price per kWh and/or UFG Cost per kWh calculated on the basis that such information had been made available in time for the relevant Monthly Statement.

16.2 Amounts payable in respect of UFG

(a) If UFG in relation to a Gas Month is negative, an amount will become due and payable from the Transporter to each Shipper in respect of UFG sold by the Transporter during that Gas Month. That amount will be calculated by multiplying:

(i) the absolute value of UFG that is sold by the Transporter and allocated to the relevant Shipper according to the provisions of Section 16.4; by

(ii) the UFG Price per kWh minus the UFG Cost per kWh in relation to the UFG sold by the Transporter.

(b) If UFG in relation to a Gas Month is positive, an amount will become due and payable from each Shipper to the Transporter in respect of UFG purchased by the Transporter during that Gas Month. That amount will be calculated by multiplying:

(i) UFG that is purchased by the Transporter and allocated to the relevant Shipper, calculated according to the provisions of Section 16.4 (subject to the maximum amount of UFG that will be allocated to that Shipper under Section 16.5); by

(ii) the UFG Price per kWh plus the UFG Cost per kWh in relation to the UFG purchased by the Transporter.

16.3 Calculation of UFG

The total UFG for a Gas Month will be calculated by the Transporter in accordance with the following formula.

$$UFG = I_T - W_T - F_T - LM - LFM - \Delta_Q$$

where:

$\mathbf{I_T}$ is the sum of the Metered Quantities of Natural Gas in kWh delivered into the TAP Transportation System at all Interconnection Points during that Gas Month.

$\boldsymbol{W_T}$ is the sum of the Metered Quantities of Natural Gas in kWh re-delivered from the TAP Transportation System at all Interconnection Points during that Gas Month.

$\boldsymbol{F_T}$ is the total quantity of Fuel Gas used by the Transporter during that Gas Month.

$\boldsymbol{LM}$ is the quantity of Natural Gas in kWh that is lost from the TAP Transportation System during that Gas Month as a result of all Planned Maintenance and Unplanned Maintenance performed by the Transporter, as calculated by the Transporter.

$\boldsymbol{LFM}$ is the quantity of Natural Gas in kWh that is lost from the TAP Transportation System during that Gas Month as a result of the occurrence of Force Majeure, as calculated by the Transporter.

$\Delta\boldsymbol{Q}$ is the difference between the total quantity of Natural Gas in kWh in the TAP Transportation System at the start of the first Gas Day of that Gas Month and at the end of the last Gas Day of that Gas Month, calculated as follows:

$$\Delta_Q = Q_2 - Q_1$$

where:

$\boldsymbol{Q_1}$ is the total quantity of Natural Gas in kWh in the TAP Transportation System calculated by the Transporter at the start of the first Gas Day of that Gas Month.

$\boldsymbol{Q_2}$ is the total quantity of Natural Gas in kWh in the TAP Transportation System calculated by the Transporter at the end of the last Gas Day of that Gas Month.

16.4 Allocation of UFG to Shippers

(a) Positive or negative UFG for a Gas Month may be allocated by the Transporter to each Shipper in accordance with the following formula:

$$UFG_S = \frac{A_S}{A_T} \times UFG$$

where:

$\boldsymbol{UFG_S}$ is the quantity of UFG to be allocated by the Transporter to a Shipper in respect of all Interconnection Points subject to the maximum cap on UFG that will be allocated by the Transporter to that Shipper under Section 16.5.

$\boldsymbol{UFG}$ is the total quantity of UFG for that Gas Month, as calculated under Section 16.3.

$\boldsymbol{A_S}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of that Shipper at all Interconnection Points in that Gas Month.

$\boldsymbol{A_T}$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers at all Interconnection Points in that Gas Month.

(b) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the UFG allocated under each Gas Transportation Agreement, the UFG will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

16.5 Maximum allocation of UFG to Shippers

(a) The maximum quantity of UFG that the Transporter will allocate to a Shipper for a Gas Month will be calculated in accordance with the following formula:

$$UFG_{S_{Max}} = \begin{cases} -MaxXcs \times \frac{A_S}{2}, & UFG_S < 0 \\ +MaxXcs \times \frac{A_S}{2}, & UFG_S > 0 \end{cases}$$

where:

$\boldsymbol{UFG_{S_{Max}}}$ is the maximum quantity of UFG that the Transporter may allocate to that Shipper in relation to that Gas Month.

$\boldsymbol{MaxXcs}$ is the coefficient to be applied to UFG, equal to 1.5%

(b) If the total quantity of UFG to be allocated to a Shipper in any Gas Month exceeds the maximum quantity permitted under paragraph (a) above, the quantity by which the UFG for that Gas Month exceeds the maximum quantity permitted under paragraph (a) above will be for the account of the Transporter.

16.6 MER Cost

(a) If the Transporter incurs any MER Costs in a calendar year, an amount will become due and payable from each Shipper with Allocated Quantities during that calendar year to the Transporter in respect of the MER Costs incurred by the Transporter during that calendar year, calculated according to the provisions of Section 16.6(b).

(b) The MER Costs incurred during a calendar year may be allocated by the Transporter to each Shipper in accordance with the following formula:

$$MER_S = \frac{A_S}{A_T} \times MER$$

where:

MER_S is the quantity of MER Costs incurred by the Transporter in the relevant calendar year to be allocated by the Transporter to a Shipper.

MER is the aggregate amount of MER Costs incurred by the Transporter in the relevant calendar year.

A_S is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of that Shipper at all Interconnection Points in that calendar year.

A_T is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers at all Interconnection Points in that calendar year.

~~(b)~~(c) The Transporter will not include any amounts in respect of MER Costs in any Monthly Statement. The Transporter will include the full MER Costs incurred in each calendar year as part of the reconciliation to be included in the next Annual Statement following the end of that calendar year.

~~16.6~~16.7 Methodology changes

The Transporter will review the current methodology for UFG charges and other usage charges under this Section 16 from time to time based on its operational experience and the most recent data it has obtained. If the Transporter believes that it would be able to implement a revised methodology that would give greater cost predictability or other advantages, the Transporter may propose a modification pursuant to Section 22 to the methodology in this Section 16.

17. METERING AND GAS SPECIFICATIONS

17.1 Gas specifications

For the purpose of each Gas Transportation Agreement, the "Entry Point Specification" and the "Exit Point Specification" refer to the Natural Gas specifications set out in Appendix 4.

17.2 Metering Equipment

(a) The quantity and quality of Natural Gas delivered to, consumed by and redelivered by the Transporter will be measured for operational and fiscal reasons. The Metering Equipment relevant to the measurement of Natural Gas for the TAP Transportation System (including those owned and operated by the Transporter and those owned and operated by an Adjacent TSO) are set out in Part 2 of Appendix 1.

(b) The Metering Equipment is designed and operated in accordance with ISO 10012 (Measurement Management Systems – requirements for Measurement Processes and Measuring Equipment). The Transporter's metering management system ensures that the risks relating to the metering systems (such as production of incorrect results) are mitigated and managed in a manner consistent with the remainder of this Article 17.

(c) The Transporter must, acting as a Reasonable and Prudent Operator, ensure that:

(i) all Metering Equipment that is necessary for the Transporter to comply with applicable Law and its obligations under this Network Code and the Gas Transportation Agreements is installed in the TAP Transportation System or an Interconnected System;

(ii) all Metering Equipment that is required to be operational is continuously operated, and its performance is monitored;

(iii) all Metering Equipment is Validated and Calibrated with a frequency at least that specified in the requirements of paragraphs (A) to (C) below;

(iv) all Metering Data is Verified, recorded and kept for at least five years after it is generated; and

(v) logs of all Calibrations, Verifications and Validations that have taken place are produced and kept for at least five years after their production,

in each case, in accordance with the requirements of:

(A) firstly, the Law that applies to the TAP Transportation System;

(B) secondly, the technical specifications of the TAP Transportation System and/or any relevant Interconnected System; and

(C) thirdly, the applicable Metering Equipment Technical Specifications,

and, in the case of conflict between any of the requirements set out in paragraphs (A) to (C) above, the Transporter must ensure compliance with the requirement that ranks highest in that list.

(d) Without prejudice to the obligations on the Transporter under paragraph (c) above, it is acknowledged the Transporter may procure compliance with such obligations by entering into contractual arrangements with an Adjacent TSO or other relevant service provider to fulfil those obligations on its behalf.

17.3 Correction of inaccurate Metering Data

(a) If, at any time, the Transporter becomes aware that the Metering Data that was intended to be metered by the Metering Equipment has not been metered or has been inaccurately metered for a period of time, the Transporter must promptly:

(i) ensure that the Metering Equipment is Validated and, to the extent necessary, adjusted or repaired so as to resume accurate metering; and

(ii) take such action as is necessary to replace any missing or incorrect Metering Data with corrected data or default values.

(b) The Transporter will act as a Reasonable and Prudent Operator in determining the procedures to replace missing or incorrect Metering Data and may rely on the advice of third party experts. The procedures that the Transporter uses to determine corrected or default data will be set out in the relevant Interconnection Agreement. Indicatively, these are expected to include in order of preference:

(i) if available, use of data from additional standby / check meters installed by the Transporter or an Adjacent TSO (as applicable, being the party who does not have responsibility for the Metering Equipment at the relevant Interconnection Point);

(ii) calculation of flow by interpolation;

(iii) extrapolation of the last valid flow data;

(iv) simulation of missing data by balancing of the upstream and downstream networks; and

(v) using historical data at the same pressure, temperature, and compressor/regulator modes.

(c) The period for which any replacement values will apply will be either:

(i) the period during which the Metering Data were not metered or inaccurately metered, if known; or

(ii) the period between the date on which the last Verification of Metering Data occurred and the date on which the adjustment or repair of the Metering Equipment as required by paragraph (a)(i) above, was completed,

subject to any limit on such period provided in a relevant Interconnection Agreement.

(d) If any Metering Data is corrected in accordance with this Section 17.3:

(i) if that Metering Data affects Natural Gas delivered at an Interconnection Point:

(A) the Transporter will liaise with the relevant Adjacent TSO to determine if the correction can be absorbed between the Transporter and the Adjacent TSO in accordance with any Interconnection Agreement or Operational Balancing Agreement then in effect at that Interconnection Point (or as otherwise agreed between the Transporter and the Adjacent TSO) without any need to revise the Allocated Quantities; and

(B) if it is not possible to absorb the correction in accordance with paragraph (A) above, the Allocated Quantities will be revised for each Gas Day on which replacement values apply in accordance with the proportional allocation rule in Section 10.4(b); and

(ii) the Transporter must, to the extent necessary, update any affected Statements in accordance with Section 19.3.

17.4 Requests for Verification

(a) If a Registered Party that is or was, at the relevant time, a Shipper reasonably believes that any Metering Equipment is not, or was not, at any time since the date falling three months before the most recent Verification, accurately metering the Metering Data, that Registered Party may request copies of all Calibration, Validation and Verification logs relevant to the period and Metering Equipment under consideration. The Transporter must provide all such logs in relation to the relevant Metering Equipment and period within two weeks of such request.

(b) Following receipt and review of the information provided under paragraph (a) above, the relevant Registered Party may, if it certifies to the Transporter that it reasonably believes there is a material error in the relevant Metering Data, provide notice to the Transporter that it requires the Transporter to Verify that Metering Data.

(c) Following receipt of a notice referred to in paragraph (b) above, the Transporter must:

(i) carry out the required Verification as soon as reasonably practicable and provide that Registered Party with at least five Business Days' notice of the time and location of each step of the Verification;

(ii) carry out the required Verification in compliance with the requirements set out in Section 17.2(c)(A) to (C); and

(iii) no later than four weeks after the end of the required Verification, produce a report stating if the relevant Metering Equipment subject to the Verification is and was operating accurately and in compliance with the Metering Equipment Technical Specifications and, if relevant, specifying any resulting actions to be taken by the Transporter.

(d) If the Verification concludes that:

(i) the Metering Equipment is and was functioning accurately, compliant with the Metering Equipment Technical Specifications, the Registered Party requesting that Verification must promptly reimburse the Transporter for all costs and expenses that the Transporter or any of its employees or contractors incurred in connection with that Verification and the production of the report; or

(ii) the Metering Equipment is not or was not functioning accurately, the Transporter will be responsible for any costs or expenses that the Transporter or any of its employees or contractors incurred in connection with that Verification and the production of the report.

(e) A Registered Party that requires a Verification has the right to have its personnel present during the Verification, provided that such Registered Party has included, in its notice given under paragraph (b) above, confirmation that it intends to have its personnel present and the names and contact details of those personnel. The Registered Party is responsible for ensuring that its personnel comply at all times that they are present with all applicable site security and safety, insurance, confidentiality and legal requirements of the Transporter and/or a relevant Adjacent TSO.

(f) If an inspection, audit or investigation of the TAP Transportation System by any public, national or metrological authorities takes place during any period of Verification scheduled in accordance with this Section 17.4, that inspection, audit or investigation will take priority over that Verification and the Transporter may delay that Verification as is necessary to accommodate that inspection, audit or investigation.

(g) If the Transporter does delay a Verification in accordance with paragraph (f) above, it must reschedule that Verification as soon as reasonably practicable following the conclusion of the relevant inspection, audit or investigation and give the relevant Registered Party at least five Business Days' notice of the time and location of each step of the rescheduled Verification.

18. REDISTRIBUTION

18.1 General

This Section 18 sets out the implementation of the principles for the calculation and allocation of amounts required to be redistributed in accordance with clause 5 of Schedule GTC 5.

18.2 NRA special fund

(a) In accordance with clause 5.2(a) of Schedule GTC 5, the amount to be transferred to the special fund of the NRAs for each Revenue Receipt Period is calculated as follows:

$$RAa_{\mathrm{t}} = AMCmtp_{\mathrm{t}} + AMCrfp_{\mathrm{t}}$$

where:

$\boldsymbol{RAa_t}$ Amount to be transferred to the special fund at the disposal of the Authorities for Revenue Receipt Period t

$\boldsymbol{AMCmtp_t}$ The aggregate amount received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from the portion of Actual Monthly Charges attributable to an auction premium payable pursuant to the Market Test procedures

$AMCrfp_t$ The aggregate amount received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from the portion of Actual Monthly Charges attributable to an auction premium for Commercial Reverse Capacity.

t Denotes the Revenue Receipt Period

(b) The Transporter will transfer all such amount to the special fund of the NRAs in accordance with the instructions of the NRAs.

18.3 Forward Day-Ahead Interruptible Capacity

(a) In accordance with clause 5.2(b) of Schedule GTC 5, the amount to be redistributed in respect of Forward Day-Ahead Interruptible Capacity for each Revenue Receipt Period for each Shipper that held Forward Firm Long Term Capacity in the relevant period is calculated as follows:

$$RAi_t S_n = \frac{AMCfwd_t S_n}{AMCfwd_t} \times AMCi_t$$

where:

$RAi_t S_n$ Redistribution amount from Forward Day-Ahead Interruptible Capacity for Revenue Receipt Period t allocated to Shipper n.

$AMCi_t$ The aggregate amount received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from Actual Monthly Charges for Forward Day-Ahead Interruptible Capacity.

$AMCfwd_t S_n$ Aggregate of the Actual Monthly Charges in respect of Forward-Firm Long-Term Capacity received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from Shipper n.

$AMCfwd_t$ Aggregate of the Actual Monthly Charges in respect of Forward-Firm Long-Term Capacity received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t.

t Denotes the Revenue Receipt Period

(b) The amount to be redistributed to each Shipper in accordance with paragraph (a) above will be included as a credit in the relevant Annual Statement.

18.4 Other revenues: redistribution amount

In accordance with clause 5.2(c) of Schedule GTC 5, the amount to be redistributed in respect of revenues received by the Transporter above its Target Revenue is calculated as follows:

$$RAo_t = \max(0; (AMCo_{tj} - TRRD_j)) + \sum_{j=-1}^{n} (\max(0; AMCo_{tj} - RS_j))$$

where,

RAo_t Redistribution amount from other revenues for Revenue Receipt Period t

$AMCo_{tj}$ The aggregate amount received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from Actual Monthly Charges payable for Reserved Capacity in Redistribution Period j, excluding any revenues from AMCmtp, AMCrfp and AMCi as defined above

$TRRD_j$ Target Revenue (as defined in Schedule GTC 5) in the Redistribution Period j

RS_j	Revenue shortfall (i.e. AMCoj < TRRDj) in a Redistribution Period j, where AMCoj shall be increased to the extent that any late payments relating to such Redistribution Period j are received by the Transporter during Revenue Receipt Period t
t	Denotes the Revenue Receipt Period
j	Denotes the Redistribution Period, where 0 is the current period for evaluation
n	Total number of Redistribution Periods elapsed

18.5 Other revenues: reallocation

(a) The amount to be redistributed in respect of other revenues in accordance with clause 5.2(c) of Schedule GTC 5, calculated in accordance with Section 18.4 above, will be allocated for each Revenue Receipt Period for each Shipper as follows:

$$RAo_t S_n = RAo_t \times \max\left(0; \frac{\max(0; AMCo_{tj}S_n - HAMCo_{tj}S_n)}{AMC_{tj} - HAMCo_{tj}}\right)$$

where

RAo_tS_n	Redistribution amount allocated to Shipper n for Revenue Receipt Period t
RAo_t	Redistribution amount from other revenues for Revenue Receipt Period t calculated in accordance with Section 18.4 above
$AMCo_{tj}S_n$	The aggregate amount received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t from Actual Monthly Charges payable for Reserved Capacity in Redistribution Period j from Shipper n, excluding any revenues from AMCmtp, AMCrfp and AMCi as defined above.
$HAMCo_{tj}$	Hypothetically calculated revenues from the Actual Monthly Charge for all Capacity Products received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t concerning Transportation Services within Redistribution Period j, applying only entry and exit tariffs as calculated through the formulas in clauses 4.1 to 4.4 of Schedule GTC 5 with C redefined as the average Reserved Capacity for Forward Firm Capacity Products in the Redistribution Period paid for within the Revenue Receipt Period.
$HAMCo_{tj}S_n$	Hypothetically calculated revenues from Shipper n from the Actual Monthly Charge for all Capacity Products received by the Transporter within the Revenue Receipt Period t concerning Transportation Services within Redistribution Period j, applying only entry and exit tariffs as calculated through the formulas in clauses 4.1 to 4.4 of Schedule GTC 5 with C redefined as the average Reserved Capacity for Forward Firm Capacity Products in the Redistribution Period paid for within the Revenue Receipt Period.

If AMCotj is equal to HAMCotj (e.g. due to Commercial Reverse Capacity being the only additional Reserved Capacity), then RAot will be allocated to Shippers with Forward Firm Long Term Capacity in the same proportions as the redistribution of AMCi as described above.

(b) The amount to be redistributed to each Shipper in accordance with paragraph 18.3(a) above will be included as a credit in the relevant Annual Statement.

19. INVOICING

19.1 Master Statement

(a) The Transporter will send to each Registered Party that has any amount that is due to or from such Registered Party in a particular Gas Month (whether under this Network Code or a Gas Transportation Agreement) a Master Statement by no later than the tenth Day after the end of such Gas Month. A Master Statement will be deemed to have been received by a Registered Party once it is sent to that Registered Party on the TAP Electronic Data Platform.

(b) The Master Statement will include each of the Monthly Statements that the Transporter is required to send to that Registered Party under each Gas Transportation Agreement entered into by that Registered Party.

(c) In addition, the Master Statement will set out details of the following amounts for the relevant Gas Month (to the extent applicable):

(i) any reduction on that Registered Party's ability to use its Reserved Capacity as a result of a Capacity Restriction;

(ii) the Allocated Quantities for that Registered Party in respect of each of its Shipper Account Codes at each Interconnection Point and the Virtual Trading Point for each Gas Day in the relevant Gas Month;

(iii) the Neutrality Payment Amount credited to or payable by that Registered Party;

(iv) the Daily Imbalance Charge for each Gas Day in that Gas Month for that Registered Party;

(v) any fee payable in relation to Surrendered Capacity in accordance with Section 13.2(d);

(vi) any fee payable in relation to Withdrawn Capacity in accordance with Section 13.8(b);

(vii) any operation fee payable in relation to the booking of Forward Firm Within-Day Capacity in accordance with clause 4.2 of Schedule GTC 5;

(viii) any amount to compensate the Transporter for unrecoverable Auction Premium in accordance with Section 13.10;

(ix) the aggregate Fuel Gas allocated to that Registered Party and the applicable Fuel Gas Price;

(x) the aggregate Compression Electricity allocated to that Registered Party and the applicable Compression Electricity Price;

~~(x)~~(xi) the aggregate UFG allocated to that Registered Party and the applicable UFG Price per kWh and UFG Cost per kWh;

~~(xi)~~(xii) the ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity Cost Estimate; and

~~(xii)~~(xiii) the portion of the Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost Estimate that is allocated to that Registered Party.

(d) In addition to the Master Statement, the amounts set out in paragraph (c) above (with the exception of Allocated Quantities at the Virtual Trading Point) (or the relevant proportion of them) will be set out in the Monthly Statement under the Gas Transportation Agreement to which they relate or to which

this Network Code has allocated them and such amounts will be payable in accordance with the terms of that Gas Transportation Agreement.

19.2 Annual Statement

(a) The Transporter will send to each Registered Party an Annual Statement by no later than the tenth Day of March in each Gas Year. An Annual Statement will be deemed to have been received by a Registered Party once it is sent to that Registered Party on the TAP Electronic Data Platform.

(b) In each Annual Statement, the Transporter will include details of the following information in respect of the cost of ~~Electric Power~~Non-Compression Electricity split by reference to each of the Registered Party's relevant Gas Transportation Agreements:

(i) the Actual Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost (together with details of the calculation made to determine that Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost under Section 15.4) for each Gas Month in respect of which that Registered Party has been invoiced for any Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost Estimate from (but excluding) the last Gas Month for which such information was included in the last Annual Statement (except for the first Annual Statement which will start from the first Gas Month) to (and including) the most recent Gas Month for which such information is available;

(ii) for each Gas Month referred to in paragraph (i) above, the portion of the Actual Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost that is allocated to that Registered Party, calculated according to the provisions of Section 15.5;

(iii) the amount (which may be positive or negative) that results from deducting the Actual Non-Compression Electricity~~Electric Power~~ Cost allocated to that Registered Party from the aggregate Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ Cost Estimates invoiced to that Registered Party, in each case in respect of all Gas Months referred to in paragraph (i) above.

(c) The amounts specified in paragraph (b)(iii) above will be a balancing payment payable by the Transporter to the Shipper or from the Shipper to the Transporter (as applicable) as a reconciliation of estimated costs of Non-Compression Electricity ~~Electric Power~~ to actual costs.

(d) If relevant, the Transporter will include in each Annual Statement details of Unallocated Compression Electricity Cost, allocated in accordance with the following formula:

$$UCEC_S = \frac{UCEA_S}{UCEA_T} \times UCEC_{TOT}$$

where:

$UCEC_S$ is the Unallocated Compression Electricity Cost to be allocated to that Shipper for that calendar year.

$UCEA_S$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of that Shipper in respect of all Forward Capacity at all Interconnection Points in that calendar year.

$UCEA_T$ is the aggregate of the absolute values of Allocated Quantities of all Shippers in respect of all Forward Capacity at all Interconnection Points in that calendar year.

$UCEC_{TOT}$ is the Unallocated Compression Electricity Cost for that calendar year.

~~(e)~~(e) The Registered Party will pay the amount of the Unallocated Compression Electricity Cost allocated to it in accordance with paragraph (d) above, in accordance with the terms of the Gas Transportation

Agreement(s) to which it is allocated (or, if the relevant Gas Transportation Agreement is no longer in effect, in accordance with the terms of such Gas Transportation Agreement as though it were still in effect) as though the Annual Statement were a Monthly Statement.

~~(d)~~(f) Each Annual Statement will also (if relevant) set out the details and amount of any payment required in accordance with Section 14.1(e), 14.1(f), 15.7~~,or~~ 16.1(c) or 16.6(a). The Transporter may, from time to time, publish preliminary or partial details of any matter which will be included in the next Annual Statement.

~~(e)~~(g) In addition, each Annual Statement will also contain details of the following amounts (if any) to be redistributed to the relevant Registered Party:

(i) the amount of any redistribution of revenues from Forward Day-Ahead Interruptible Capacity applicable to that Registered Party in accordance with Section 18; and

(ii) the amount of any redistribution of other revenues applicable to that Registered Party in accordance with Section 18.

~~(f)~~(h) If the amount in paragraph (b)(iii) above is negative and/or a payment is required from the Shipper to the Transporter under paragraph (f) above, the Registered Party will pay such amount in accordance with the terms of the Gas Transportation Agreement(s) to which it is allocated (or, if the relevant Gas Transportation Agreement is no longer in effect, in accordance with the terms of such Gas Transportation Agreement as though it were still in effect) as though the Annual Statement were a Monthly Statement.

~~(g)~~(i) The Transporter will credit any positive amount under paragraph (b)(iii) above and any amount specified in paragraph (g) above against amounts payable under each Gas Transportation Agreement to which the Registered Party is a party and which are in effect pro rata to the Reserved Capacities under those Gas Transportation Agreements and if no Gas Transportation Agreements are in effect with that Registered Party the Transporter will issue a credit note to that Registered Party.

19.3 Correction of Monthly Statements

(a) If any Metering Data in respect of a Gas Month for which an Annual Statement or a Master Statement has been sent is subsequently corrected in accordance with Section 17 then the Transporter must:

(i) revise each Statement affected by the relevant Metering Data so that it reflects the corrected Metering Data; and

(ii) send to each affected Registered Party as soon as reasonably practical (or, at the Transporter's option, together with the next Master Statement) the updated Statements together with a reconciliation against the previously issued Statements, showing in particular:

(A) any changes to the Allocated Quantities, Neutrality Payment Amount allocation, Daily Imbalance Charge, Fuel Gas allocation, UFG allocation, Electric Power Cost Estimate allocation, Actual Electric Power Cost allocation and amount of any redistribution;

(B) the aggregate amount by the Transporter to the Registered Party, or the aggregate additional amount payable by the Registered Party to the Transporter, as applicable, as a result of the correction of the Metering Data, the update of the relevant Statement and the reconciliation of amounts due and payable under the updated Statement with the amounts that were due and payable under the original Statement.

(b) If the revised Statements provided under paragraph (a)(ii) above result in an aggregate additional payment from the Registered Party to the Transporter, the Registered Party will pay such amount in accordance with the terms of the Gas Transportation Agreement(s) to which it is allocated (or, if the relevant Gas Transportation Agreement is no longer in effect, in accordance with the terms of such Gas Transportation Agreement as though it were still in effect).

(c) If the revised Statements provided under paragraph (a)(ii) above result in a payment being required from the Transporter to the Registered Party, the Transporter will credit such amount against amounts payable under each Gas Transportation Agreement to which the Registered Party is a party and which are in effect pro rata to the Reserved Capacities under those Gas Transportation Agreements and if no Gas Transportation Agreements are in effect with that Registered Party the Transporter will issue a credit note to that Registered Party.

20. SUSPENSION

20.1 Suspension of rights and Transportation Services

(a) If, at any time, any of the circumstances set out in Section 20.2(a) apply in relation to a Registered Party, the Transporter may by notice to that Registered Party suspend the rights of that Registered Party under this Network Code and the Transportation Services under any Gas Transportation Agreement from the date and time specified in that notice until the start of the first Gas Day that immediately follows the date on which such circumstances cease to exist.

(b) The notice of suspension referred to in paragraph (a) above must:

(i) contain details of the applicable circumstances set out in Section 20.2(a); and

(ii) state the date and time from which the Transporter intends to suspend the rights of that Registered Party and (if applicable) the Transportation Services.

(c) This Section 20 is in addition to the Transporter's termination and suspension rights under the General Terms and Conditions.

20.2 Circumstances triggering a suspension

(a) The circumstances that will entitle the Transporter to take the actions referred to in Section 20.1(a) in relation to a Registered Party are:

(i) that Registered Party or its Affiliate is designated as a Restricted Party;

(ii) the Transporter would be subject to criminal or civil liability under, or non-compliance with, Sanctions applicable to the Transporter or be designated as a Restricted Party, in each case, as a result of that the Transporter's relationship with that Registered Party or its Affiliate;

(iii) the provision of Natural Gas by that Registered Party to the Transporter:

(A) would be in breach of Article 14a of Council Regulation (EU) 267/2012 (as amended by Council Regulation (EU) 1263/2012);

(B) subjects the Transporter or another Shipper accepting redelivery of Natural Gas from the Transporter to criminal or civil liability under, or results in non-compliance with, Sanctions applicable to that Person or results in that Person being designated as a Restricted Party; or

(C) would result in the Transporter being in non-compliance with its Exemptions.

(b) For the purpose of this Section 20.2, Sanctions has the meaning given to it in the most recent General Terms and Conditions entered into or agreed to by the relevant Registered Party.

21. COMMUNICATIONS

21.1 Order of priority of communications

(a) This Section 21 is subject to any contrary provision of this Network Code or a Gas Transportation Agreement that describes how a particular communication should be made.

(b) All communications under and in connection with this Network Code must be made in the English language.

(c) Communications under and in connection with this Network Code must be made as follows if there is no generalised unavailability of those means of communication:

(i) in relation to operational communications between the Transporter and Shippers, using Edig@s messages (although Nominations can also be made through the TAP Electronic Data Platform) or, if the Shipper is unable to communicate using Edig@s messages, using the TAP Electronic Data Platform until such time as the Shipper is able to communicate using Edig@s messages;

(ii) in relation to communications between the Transporter and Registered Parties and communications between Registered Parties in each case in connection with the booking and trading of Capacity Products, using the Capacity Booking Platform;

(iii) in relation to communications between the Transporter and Registered Parties and communications between Registered Parties in each case in connection with matters not referred to in paragraphs (i) or (ii) above, using the TAP Electronic Data Platform;

(d) If there is generalised unavailability of the software used by the Transporter that supports communication through Edig@s, operational communications under and in connection with this Network Code between the Transporter and Shippers must be made using the TAP Electronic Data Platform.

(e) Subject to paragraph (d) above, if there is generalised unavailability of any of the means of communication referred to in paragraph (c) above, communications under and in connection with this Network Code must be made in the following order of priority:

(i) by email using the templates and email addresses published on the Transporter's website at the time of that unavailability arising (or, for a Shipper, the e-mail address specified in its Registration Form or such updated address as may have been notified to the Transporter); and

(ii) by fax using any templates and fax numbers published on the Transporter's website at the time of that unavailability arising, followed, in the case of each such fax, by a telephone call to the Transporter at the telephone number published on the Transporter's website at the time of that unavailability arising, notifying the Transporter that the fax has been sent to it.

(f) Any communications made using a means of communication referred to in paragraph (c), (d) or (e) above will be deemed to have been made in writing for the purposes of this Network Code.

(g) If there is generalised unavailability of any of the means of communication referred to in paragraph (c) above, the Transporter will inform all affected Shippers and Registered Parties (as applicable) of the fact that such unavailability is on-going and for the duration of that period of unavailability, the

Transporter will only accept communications made using the next available means of communication specified in paragraph (d) or (e) above.

(h) Once a period of generalised unavailability of any of the means of communication referred to in paragraph (c) above has ended, the Transporter will notify all Shippers and Registered Parties (as applicable) that the period of unavailability has ended and, from the date of that notification, communications may resume using the first available means of communication specified in paragraph (c) above.

(i) Each Registered Party must ensure that the Person that it nominated in the Registration Form to manage that Registered Party's communications (or any successor Person notified by that Registered Party to the Transporter) is available to contact on a continuous basis. A Registered Party may nominate a third party professional services firm to perform this function.

21.2 Edig@s

The Transporter will notify all Registered Parties in writing if an updated version of Edig@s has been released or if an updated version of the software supporting Edig@s has been released. Each Registered Party must ensure that it has downloaded and will be able to use that updated version of Edig@s or the software supporting Edig@s as the case may be by a date that falls no later than 6 months after the date of that notification of the Transporter.

21.3 TAP Electronic Data Platform

(a) The Transporter will use Reasonable Efforts to make the TAP Electronic Data Platform available to all Registered Parties that request access to the TAP Electronic Data Platform.

(b) Any Registered Party that accesses the TAP Electronic Data Platform must ensure that its personnel (or Persons managing communications on its behalf) possess the technical competence and experience necessary to accurately communicate using the TAP Electronic Data Platform. Only Persons that have passed a communication test will be permitted to communicate using the TAP Electronic Data Platform on behalf of a Registered Party.

(c) The Transporter will make Reasonable Efforts to provide technical and testing support to new Registered Parties seeking to access the TAP Electronic Data Platform.

(d) The Transporter will provide all Registered Parties that request access to the TAP Electronic Data Platform with unique user identifications and passwords in order to facilitate the access of such Registered Parties to the TAP Electronic Data Platform.

(e) The Transporter will make a user manual for the TAP Electronic Data Platform available on its website and will use Reasonable Efforts to keep that user manual updated from time to time.

22. REVISION

22.1 Revision of this Network Code

This Network Code may be revised from time to time in accordance with the procedures set out in this Section 22. The circumstances in which this Network Code may be revised include, but are not limited to:

(a) when the Transporter is required to or elects to make available Expansion Capacity;

(b) when the Transporter intends to construct or make operational additional Interconnection Points;

(c) when there is a change in the Interconnected Systems that requires a change to be made to the procedures in this Network Code for the Transporter to comply with its obligations under the Interconnection Agreements, the Operational Balancing Agreements, the Gas Transportation Agreements and this Network Code.

(d) when there is a change in Law, which affects the procedures in this Network Code or requires a modification of this Network Code for the Transporter to comply with its obligations under this Network Code;

(e) when an update is requested by the NRAs; or

(f) any other situation which the Transporter determines, acting as a Reasonable and Prudent Operator, has resulted in it being necessary or desirable to update or modify this Network Code in order to facilitate the provision of Transportation Services (including in the circumstances set out in Section 22.8).

22.2 Submission of Revision Requests

(a) A Registered Party may, at any time, submit a proposal for the revision of this Network Code by sending a Revision Request to the Transporter.

(b) Each Revision Request must:

(i) specify the name of the entity making the Revision Request, its registered address and the name, email address and telephone number of a contact person that is responsible for the Revision Request in the entity making the Revision Request;

(ii) contain a detailed description of the amendments to this Network Code that are being proposed, together with a description of the technical, operational or commercial reasons why those amendments are being proposed;

(iii) contain, where applicable, a written assessment of the consistency of the proposed amendments with the Law applicable to the TAP Transportation System and the objectives of this Network Code;

(iv) attach any document needed to substantiate any of the information provided in paragraphs (i) to (iii) above; and

(v) specify a proposed date on which the proposed amendments should take effect, taking into account the time required to amend this Network Code and, in the case of proposed amendments that may affect the operation of the TAP Transportation System, taking into account the time required to implement any required changes to the operation of the TAP Transportation System.

(c) The Transporter may also submit a proposal for the revision of this Network Code, in which case it will prepare a Revision Proposal in accordance with Section 22.4.

22.3 Evaluation of Revision Requests

(a) The Transporter must acknowledge receipt of a Revision Request submitted to the Transporter by any of the Persons referred to in Section 22.2(a) (the Submitting Person) by no later than seven days after receipt.

(b) The Transporter must, no later than 90 days after the later of:

(i) acknowledging receipt of a Revision Request; and

(ii) where applicable, the receipt of the latest supplementary information requested under paragraph (d) below, notify the Submitting Person if it either:

(A) will progress the Revision Request, in which case, the Transporter must provide the Submitting Person with an estimated timeframe for implementation of the amendments proposed in the Revision Request; or

(B) rejects the Revision Request, in which case, the Transporter must provide reasons for its rejection to the Submitting Person and the NRAs.

(c) In making its decision on whether to progress or reject a Revision Request under paragraph (b) above, the Transporter must consider:

(i) the consistency of the amendments proposed in the Revision Request with the Law applicable to the TAP Transportation System, the Exemption, the objective of this Network Code and the provisions of the existing Gas Transportation Agreements;

(ii) the ways in which the amendments proposed in the Revision Request contribute to improving the operation of the TAP Transportation System; and

(iii) the implications of the amendments proposed in the Revision Request on the ability of the Transporter to provide the Transportation Services, including consideration of the effect that the proposed amendments would have on the complexity and cost of providing the Transportation Services.

(d) Subject to paragraph (e) below, at any time before the deadline referred to in paragraph (b)(i) above, the Transporter may request supplementary information or explanations from the Submitting Person in respect of the Revision Request and the Submitting Person must promptly provide such information or explanations that are within its control or confirm to the Transporter that such information or explanations are not within its control.

(e) Following the first request for information or explanation made under paragraph (d) above in relation to a Revision Request, the Transporter may make subsequent requests for information or explanation in relation to that Revision Request notwithstanding the deadline referred to in paragraph (b)(i) above.

22.4 Public consultation of Revisions

(a) If, under Section 22.3(b), the Transporter progresses a Revision Request made by a Submitting Person, or if the Transporter itself has a proposal for the revision of this Network Code, the Transporter must prepare a Revision Proposal for public consultation, summarising the proposed amendments to this Network Code, the supporting rationale for those amendments and an estimated timeframe for implementation of those amendments.

(b) The Transporter must publish the Revision Proposal on its website for a consultation period lasting for a minimum of 30 consecutive days and a maximum of 45 consecutive days, as deemed appropriate by the Transporter depending on the nature and complexity of the proposed amendments to this Network Code contained in the Revision Proposal. The Transporter must make an online response form available together with the publication of the Revision Proposal and must collect any feedback submitted by the following Persons in response to the Revision Proposal:

(i) any Registered Party;

(ii) any Adjacent TSO; and

(iii) any other person with a direct interest in the terms of this Network Code,

as well as facilitating discussion on the Revision Proposal in the Stakeholder Forum and collecting the feedback resulting from that discussion.

22.5 Approval process

(a) After the end of the consultation period referred to in Section 22.4(b), the Transporter must consider any feedback received by it under Section 22.4(b) in response to the Revision Proposal and prepare its final decision on whether and how to amend this Network Code within 90 days after the end of that consultation period (the Transporter's Final Decision).

(b) The Transporter will, on or before the deadline referred to in paragraph (a) above, submit the following documents to the NRAs in order for them to assess the Transporter's Final Decision:

(i) the Revision Request;

(ii) the Revision Proposal;

(iii) any feedback received by the Transporter on the Revision Proposal during the consultation period referred to in Section 22.4(b); and

(iv) the Transporter's Final Decision.

(c) The Transporter agrees to request, at the same time as it submits the documents referred to in paragraph (b) above, that the NRAs either:

(i) provide the Transporter with ratification of the Transporter's Final Decision; or

(ii) request the Transporter to reconsider and modify the Transporter's Final Decision.

Should the NRAs request that the Transporter's Final Decision be reconsidered and modified, the Transporter will modify it and submit the modified Transporter's Final Decision to the NRAs and request that the NRAs take either of the actions specified in paragraphs (i) or (ii) above in relation to that modified Transporter's Final Decision.

22.6 Amendment of this Network Code

(a) Following its receipt of a ratification decision from the NRAs under Section 22.5(c), the Transporter must amend this Network Code in accordance with that ratification decision.

(b) The Transporter must publish the revised Network Code on its website as soon as reasonably practicable, but in any event no later than 60 days (or such later date as may be agreed with the NRAs) after receiving the ratification decision, together with a notice summarising the contents and purpose of the amendments made to this Network Code.

(c) Any amendment to this Network Code made in accordance with this Section 22 will be binding on the Transporter and all Registered Parties once published under paragraph (b) above.

22.7 Stakeholder Forum

(a) The Transporter must establish a Stakeholder Forum to provide regular, advisory input to the Transporter. The Stakeholder's Forum's role will include (but will not be limited to) the following activities:

(i) providing the Transporter with the views of the members of the Stakeholder Forum on strategic opportunities and challenges that may impact the TAP Transportation System and the Transportation Services provided by the Transporter;

(ii) providing feedback on the Transportation Services provided by the Transporter;

(iii) expressing the views of the members of the Stakeholder Forum on any Revision Proposals that are currently under consideration; and

(iv) expressing the views of the members of the Stakeholder Forum on any revisions to any procedures, methodologies or documents referred to in this Network Code that are published on the Transporter's website.

(b) The Transporter must publish on its website a proposed date for formation of the Stakeholder Forum, together with online application forms to allow a Person to apply to become a member of the Stakeholder Forum within 60 days from the Initial Effective Date. The Transporter must notify the NRAs of the proposed formation of the Stakeholder Forum no later than 15 days after such publication.

(c) Subject to paragraphs (d) and (h) below, the following Persons shall be entitled to become members of the Stakeholders Forum:

(i) Registered Parties;

(ii) Adjacent TSOs; and

(iii) any other person with a direct interest in the terms of this Network Code.

(d) Each Person who becomes eligible to be a member of the Stakeholder Forum under paragraph (c) above after the formation of the Stakeholder Forum may apply to the Transporter to join the Stakeholder Forum by completing an online application form to be made available by the Transporter on its website.

(e) Procedural rules for the Stakeholder Forum will be developed by the members of the Stakeholder Forum. Those procedural rules may not discriminate against any members of the Stakeholder Forum.

(f) Following its establishment, the Stakeholder Forum will meet on a periodic basis, at the times and places set out in the procedural rules to be developed under paragraph (e) above.

(g) A representative from the Transporter will chair each meeting of the Stakeholder Forum.

(h) Only one representative from each member of the Stakeholder Forum will be allowed to participate in each meeting of the Stakeholder Forum.

(i) The Stakeholder Forum will not have any decision-making powers in relation to Revisions.

(j) If the membership of the Stakeholder Forum becomes, in the sole opinion of the Transporter, too numerous to facilitate detailed dialogue on a particular issue, the Transporter may invite a sub-group of members of the Stakeholder Forum to participate in detailed discussions in relation to that issue, the outcome of which will be shared with the full Stakeholder Forum. Any such sub-group must always contain at least one Shipper that has Forward Firm Long Term Capacity unless all such Shippers decline to participate.

22.8 Future developments

The Transporter will assess specific future developments of this Network Code that can only be implemented following operational experience in accordance with Appendix 6. If the Transporter, acting in accordance with Appendix 6, determines that an amendment to the Network Code is necessary or desirable, it will submit a proposal for the revision of this Network Code by preparing a Revision Proposal in accordance with Section 22.4.

23. GOVERNING LAW AND DISPUTE RESOLUTION

23.1 Governing Law

This Network Code and any non-contractual obligations arising out of or in connection with it shall be governed by, and shall be interpreted and construed in accordance with English law, excluding the 1980 Convention on Contracts for the International Sale of Goods (the Vienna Convention).

23.2 Liability

Without prejudice to the liability of the Transporter in respect of a Gas Transportation Agreement (to which the limitations on liability that has been expressly agreed between the Transporter and a Shipper in that Gas Transportation Agreement will apply), the Transporter, to the maximum extent permitted by Law, will have no liability, whether for breach of contract, tort or otherwise for any loss, damage or other liability that any Person has incurred under or in connection with this Network Code unless caused by the Transporter's wilful default.

23.3 Disputes relating to Gas Transportation Agreements

Notwithstanding any provision of Section 23.5, any dispute between the Transporter and any Shipper relating to or having any connection with a Gas Transportation Agreement must be resolved in accordance with the dispute resolution provisions set out in the General Terms and Conditions.

23.4 Disputes to be resolved by the NRAs

A dispute in relation to LT UIOLI for which the LT UIOLI Decision Process has commenced will be resolved in accordance with an NRA Decision. Any other dispute that falls within the scope of the joint decision issued pursuant to section 4.8.2 of the Final Joint Opinion will be resolved in accordance with that joint decision.

23.5 Disputes relating to this Network Code

(a) In the event of any dispute between the Transporter and a Registered Party (the Parties) in relation to this Network Code that does not fall within Section 23.3 or 22.4, the Parties must, within 10 days of service of a written notice from one Party to the other Party (a Dispute Notice), hold a meeting in an effort to resolve the dispute. Each Party must send a representative to attend that meeting who has authority to resolve the dispute. If the dispute is not resolved within 30 days after service of a Dispute Notice, whether or not a meeting has been held, then paragraphs (b) to (f) below will apply.

(b) Any dispute not otherwise resolved pursuant to paragraph (a) above will be exclusively and finally settled under the Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce as in force on the date on which the request for arbitration is filed in accordance with those Rules (the Rules).

(c) The number of arbitrators will be three, appointed in accordance with the Rules.

(d) The seat or legal place of arbitration will be Vienna.

(e) The language of the arbitral proceedings will be English. All documents submitted in connection with the proceedings will be in the English language, or, if in another language, accompanied by an English translation.

(f) Service of any request for arbitration made pursuant to this Section 23.5 will be by registered post at, in the case of the Transporter, the Transporter's corporate address as published on the Transporter's website at that time and, in the case of a Registered Party, at the most recent address of that Registered Party that has been notified to the Transporter by that Registered Party under this Network Code.

APPENDIX 1

THE TAP TRANSPORTATION SYSTEM

PART 1

SYSTEM DESCRIPTION

The TAP Transportation System is being developed to transport Natural Gas from the Turkish / Greek border to Italy's southern Puglia region, via Albania, as set out in the map below.

The main components of the TAP Transportation System, when constructed to facilitate the initial capacity are:

(a) a tie-in to the Trans Anatolian Natural Gas transportation system at the Turkish / Greek border;

(b) two Compressor Stations:

(i) one in Kipoi in Greece, numbered CS00; and

(ii) one at the start of the offshore section of the TAP Transportation System, close to Fier in Albania, numbered CS03;

(c) a metering and pigging station at the border between Greece and Albania on the Albanian side of that border, numbered CS02;

(d) a pipeline receiving terminal and a combined pressure reduction, metering and pigging station, located north of Melendugno in Italy (the **Pipeline Receiving Terminal**);

(e) a 48" onshore pipeline between Compressor Stations CS00 and CS03;

(f) a 36" offshore / onshore pipeline between Compressor Station CS03 and the Pipeline Receiving Terminal;

(g) 31 x 48" onshore block valve stations and 2 x 36" onshore landfall valve stations on either side of the Adriatic Sea;

(h) fiber-optic cables running parallel to the entire pipeline from Compressor Station CS00 to the Pipeline Receiving Terminal; and

(i) a tie-in to the Snam Rete Natural Gas transportation system at the boundary between the Pipeline Receiving Terminal and the Snam Rete Gas transportation system.

■ Pipeline from Turkish/Greek border to ACS03:	48"	DP 95barg	length 760 km
■ Pipeline section from ACS03 to IPR01:	36"	DP 145barg	length 119 km

PART 2

METERING EQUIPMENT

Location	Name	Fiscal	Metering Equipment	Owned and operated by:
Kipoi (TU)	TANAP CMS	Check fiscal metering station	• 2 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C7+ • 2 Sulphur Chromatographs • 2 Water Dew Point Analysers • 2 Hydrocarbon Dew Point Analysers • 2 Oxygen Analysers • Fuel Gas metering system (turbine meter, in 1+1 design)	TANAP
Kipoi (GR)	TAP FMS Kipoi (GCS00)	Fiscal	• 3 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C7+ • 2 Sulphur Chromatographs • 2 Dew Point Analysers – combined water and hydrocarbon dew point • 2 Oxygen Analysers • Fuel Gas metering system – feed to turbine and boilers (turbine meter, rotary meter in 1+1 design)	TAP
Komotini (GR)	IGB Integrated Metering and Regulating Station	Fiscal	• 2 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C6+ • 2 Sulphur Chromatographs • 2 Dew Point Analysers • 2 Oxygen Analysers • Fuel Gas metering system	IGB
Nea Mesimvria (GR)	DESFA Metering and Regulating Station	Fiscal	• 3 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series, 2 Multi-stream Flow Computers for "pay" meters and 2 Multi-stream	DESFA

			Flow Computers for "check" meters. • 2 Gas Chromatographs to C6+ • 2 Sulphur Chromatographs • 1 Water Dew Point Analyser • Hydrocarbon Dew Point Analyser • 1 Oxygen Analyser • Fuel Gas metering system (turbine meter, 1+1 design)	
Bilisht (AL)	Bilisht Metering Station (ACS02)	Fiscal	• 3 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C6+ • 2 Dew Point Analysers – combined water and hydrocarbon dew point	TAP
Fier (AL)	Fier Compressor Station (ACS03)	Operational	• 3 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C6+ • 2 Dew Point Analysers – combined water and hydrocarbon Dew Point • Fuel Gas metering system – feed to turbine and boilers (turbine meter, rotary meter in 1+1 design)	TAP
Melendugno (IT)	Pipeline Reception Terminal (IPR01)	Check Metering Station	• 3 Metering Streams (n+1 design) each consisting of 2 USM in series and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs to C7+ • 2 Sulphur Chromatographs • 2 Dew Point Analysers – combined water and hydrocarbon Dew Point • 2 Oxygen Analysers • Fuel Gas metering system – feed to boilers (rotary meter in 1+1 design)	TAP
Melendugno (IT)	SRG Metering and Regulating Station	Fiscal	• 4 Metering Streams (3+1 design) each consisting of 2 USM in series (two independent USM in the same body) and 2 Flow Computers • 2 Gas Chromatographs • 1 Sulphur Analyser • 1 Water Dew Point Analyser	SRG

			• 1 Hydrocarbon Dewpoint Analyser • 1 Oxygen Analyser • 1 Densimeter Fuel Gas metering system – feed to auxiliary boiler	

APPENDIX 2

INTERCONNECTION POINTS

Table A: Interconnection Points and Entry Points and Exit Points in relation to Forward Capacity in the Forward IP Direction

Each Interconnection Point in the TAP Transportation System is listed in the table below together with its designation as an Entry Point or an Exit Point in relation to Forward Capacity in the Forward IP Direction, its EIC code, the distance from the easternmost Entry Point and westernmost Exit Point and the Minimum Flow Rate.

This table has been published on the Transporter's website and may be updated from time to time.

Any new table published on the website will apply from its date of publication and will replace this table for the purpose of this Network Code.

Interconnection Point	Forward IP Direction	EIC Code	Distance (km)		Minimum Flow Rate (Nm^3/Gas Day)
			$L_{forward}$	$L_{reverse}$	
Kipoi (Trans Anatolian Natural Gas Pipeline tie-in)	Entry Point	21Z0000000004758	0	877	7,050,144
Komotini	Exit Point	21Z000000000472E	88	789	914,400
(On and from the NM Bidirectionality Date) Nea Mesimvria*	Entry Point	21Z000000000473C	364	515	[240,000][TBC]
Nea Mesimvria*	Exit Point	21Z000000000473C	364	515	240,000
Kuçovë**	Exit Point	*To be confirmed*	716	161	*To be confirmed*
Fier**	Exit Point	*To be confirmed*	758	120	*To be confirmed*
Melendugno (Snam Rete Gas tie-in)	Exit Point	21Z000000000474A	877	0	5,685,600

* On and from the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria will be bidirectional and therefore will be both an Entry Point and an Exit Point for Forward Capacity in the Forward IP Direction. Before the NM Bidirectionality Date, the Interconnection Point at Nea Mesimvria is only an Exit Point.

** Capacity at the interconnection points at Kuçovë and Fier will be made available in Market Tests and in regular auctions to the extent capacity is available with the Adjacent TSO.

Table B: Entry Points and Exit Points in relation to Commercial Reverse Capacity

The Interconnection Points listed in the table below are designated as Entry Points and Exit Points in relation to Commercial Reverse Capacity.

Commercial Reverse Capacity may be booked in the following combinations of Interconnection Points as an Entry Point and an Exit Point. Some Interconnection Points may be either an Entry Point or an Exit Point depending on the particular Commercial Reverse Route, as set out in the table below.

Route	Entry Point	Exit Point
1	Melendugno	Nea Mesimvria
2	Melendugno	Komotini
3*	Nea Mesimvria	Komotini
4	Melendugno	Fier
5	Melendugno	Kuçovë
6**	Fier	Kuçovë
7**	Fier	Nea Mesimvria
8**	Fier	Komotini
9**	Kuçovë	Nea Mesimvria
10**	Kuçovë	Komotini

* Commercial Reverse Route 3 consists of the route from Nea Mesimvria to Komotini. On and from the NM Bidirectionality Date, Nea Mesimvria will be bidirectional, allowing for the booking of firm forward entry capacity which can be combined with firm forward exit capacity at Komotini. Accordingly, on and from the NM Bidirectionality Date, Commercial Reverse Route 3 will not be available.

**Capacity for any Commercial Reverse Route that includes an Interconnection Point at Kuçovë or Fier will be made available only to the extent capacity is available with the Adjacent TSO. The Transporter makes no representation as to the availability of transportation services in the Reverse IP Direction by any Adjacent TSO.

APPENDIX 3

REGISTRATION FORM

Becoming a Registered Party on the TAP Transportation System

Applicants wishing to become registered on the TAP Transportation System are requested to firstly complete the online "Onboarding Form" found on the Transporter's Registration Platform and then complete this Registration Form via the Registration Platform and submit a signed copy with any required supporting documentation. The documents requiring signature will be signed electronically using the Transporter's preferred electronic signature software platform or such other electronic signature as approved in advance by the Transporter. The Transporter will notify the applicant if they have been successfully registered as a Registered Party. Capitalised terms used by not defined in this Registration Form have the meaning given to them in the Network Code applicable to the Trans Adriatic Pipeline.

1. Applicant details and contact information

Please provide details of the Person applying to become a Registered Party in the TAP Transportation System.

1.1 Company information:

Full Legal Company Name	
Address line 1	
Address line 2	
City	
Postal Code	
Country	
Telephone number	
Fax number	
Email address	
Company website	
Company registration number	
ACER Code (if available, through REMIT-reporting)	
VAT number (if applicable)	

The Transporter reserves the right to ask for additional information if a verifiable VAT number is not provided.

1.2 Company bank details:

If applicable, the Transporter will transfer funds to the following account

Bank name	
Bank BIC/SWIFT Code	
EUR account IBAN	
EUR account holder name	

1.3 Authorised representative contact information:

Person authorised to enter into contracts with the Transporter

Name of individual	
Role / position	
Address line 1	
Address line 2	
City	
Postal Code	
Country	
Telephone number	
Fax number	
Email address	

1.4 Business contact information:

Person responsible for day-to-day business and operational tasks

Name of individual	
Role / position	
Address line 1	
Address line 2	
City	
Postal Code	

Country	
Telephone number	
Fax number	
Email address	

1.5 Invoices delivery contact information:

Person responsible for invoicing and payments

Name of individual	
Role / position	
Address line 1	
Address line 2	
City	
Postal Code	
Country	
Telephone number	
Fax number	
Email address	

1.6 24/7 dispatching contact information:

Contact responsible for electronic communications with the Transporter and available 24 hours a day. Please note that this contact will be emailed or called by the Transporter to arrange a communication test.

Contact responsible for communications with the Transporter (please select one that applies)	
Individual within applicant company	
Third party service provider	
Name of contact person	
Telephone number	
Fax number	
Email address	

1.7 Communication method:

Please confirm the communication methods to be used for operational communications and confirm that you have completed the relevant form listed below which can be found on the Transporter's Registration Platform. Please note that Edig@s should be used unless you are unable to communicate using Edig@s.

Please confirm that you have completed the User Account Registration Form in respect of communications using the TAP Electronic Data Platform	☐
Please confirm that you are able to communicate using Edig@s and have completed the TAP AS4 Specifications Form. *Note: If you are unable to provide this confirmation as you are unable to communicate using Edig@s the Transporter strongly encourages you to take steps for the implementation of Edig@s communications and to provide the TAP AS4 Specifications Form once such implementation has been completed..*	☐

1.8 Company legal representative contact information:

Legal representative of the company.

Legal representative of the Transporter (please select one that applies)	
Individual within applicant company	
Third party service provider	
Name of contact person	
Telephone number	
Fax number	
Email address	

2. Relevant confirmations and supporting documentation

2.1 Copy of entry in companies register

Please confirm that you have appended proof of registration of the company in the relevant companies register (please tick)	☐

2.2 Proof of authority to sign this registry form

Please confirm that you have appended proof of authority for the individual signing this Registration Form (certified copy from the relevant company register or a power of attorney signed by legal representative) (please tick)	☐

2.3 Information for creditworthiness assessment

The Transporter will perform an initial creditworthiness assessment and assign a Credit Limit to each Registered Party. In order to do so, the Transporter requires the following documents to be delivered with this Registration Form (to the extent applicable):

(a) If your organisation intends to have a Credit Limit based on its Credit Rating, (i) the three most recent certified company annual financial statements for your organisation (the operating entity) and (ii) the most recent credit report for your organisation from an internationally recognised credit rating agency.

(b) If your organisation intends to use a Rated Entity Guarantee from an affiliated company, (i) the three most recent certified company annual financial statements for your organisation's affiliated company, (ii) the most recent credit report for your organisation's affiliated company from an internationally recognised credit rating agency and (iii) a draft guarantee in the form of the template provided on the Transporter's Registration Platform, completed with the relevant information for the affiliated company.

(c) If your organisation intends to use a Rated Entity Guarantee from a bank/lending institution, (i) the most recent credit report for that bank/lending institution from an internationally recognised credit rating agency and (ii) a draft guarantee in the form of the template provided on the Transporter's Registration Platform, completed with the relevant information for the bank/lending institution[1].

Note that where more than one internationally recognised credit rating agency provides a rating, the most recent credit report from each agency should be provided to the Transporter.

Please specify which criteria you intend to use to meet the Minimum Credit Limit requirement.	
Please confirm that you have appended the relevant documents for each criteria required, as listed above (please tick)	☐
If you have not provided this information, please provide a justification (max 100 words)	
If you are using a Rated Entity Guarantee, please specify any limit that will apply to that guarantee.	€

1 Please note that, in accordance with the template, if the Rated Entity Guarantee contains an expiry date, the Transporter will require the Registered Party to enter into a further agreement in respect of the expiry of such Rated Entity Guarantee.

If you intend to deposit Cash Collateral, please specify the amount you intend to deposit.	€

2.4 Sanctions Warranty

A Shipper is required to give certain warranties relating to Sanctions.

Please confirm that you have understood the provisions of the General Terms and Conditions which relate to "Sanctions" (as defined in the General Terms and Conditions) and have signed and appended the appropriate template provided on the Transporter's website (please tick)	☐

2.5 Dominance declaration

Please note that under Article 4.7 of the Final Joint Opinion certain limitations may apply to undertakings if they are deemed to hold a dominant position following an assessment with the relevant authorities in the Italian, Greek and/or Albanian gas markets. The contact details of the NRAs for this purpose are:

ARERA: mercati-ingrosso@arera.it

RAE: capacity_caps@rae.gr

ERE: capacitycaps@ere.gov.al

Please confirm that you have informed the NRAs of your intention to register with the Transporter and that you will inform the Transporter of any capacity caps that may be imposed on you following a dominance assessment conducted by the relevant NRA in accordance with the Final Joint Opinion (please tick)	☐

3. Acceptance declaration and signature

When you sign this Registration Form, you confirm that:

(a) You have paid the Registration Fee as set out on the Transporter's website in the manner specified.

(b) All information provided in this Registration Form is complete, accurate and true.

(c) You have the appropriate authority to sign and submit this Registration Form and associated appendices, confirmed by the supporting information provided under section 2.2.

(d) You have read the Network Code relating to the TAP Transportation System, the General Terms and Conditions for the transportation of gas in the TAP Transportation System and the Transportation Confirmation, each in the most recent form posted on the Transporter's

website, and acknowledge that the terms of such documents will govern any contract entered into with the Transporter for the use of capacity in the Transportation System by providing a signed approval letter as an annex to this form.

(e) You have provided all relevant confirmations and attached the necessary supporting information, as required in section 2 of this form, or provided suitable justifications as to why they are not required.

(f) You have read Trans Adriatic Pipeline AG's "Privacy notice section Commercial activities" found at https://www.tap-ag.com/privacy-notice.

(g) You accept that the Transporter requires you to update it in accordance with section 3.2 of the Network Code or following any material change, from the date of your acceptance into the Registry, as to whether there have been any changes to the information contained in this Registration Form and its supporting documents. In the event of any changes, you must provide the Transporter with an amended Registration Form and any supporting documentation relevant to the changes.

(h) You agree to inform the Transporter, without delay, of changes to the information required by section 2.3, including new certified annual financial statements and new credit report(s).

(i) You agree to undertake full disclosure of any material deterioration in the financial resources, creditworthiness or financial standing of your organisation and/or guarantor (as applicable), as compared to the latest information provided to the Transporter.

(j) You have duly executed and attached a Confidentiality Agreement in the form published on the Transporter's Registration Platform.

(k) You have completed the online "Onboarding Form" found on the Transporter's Registration Platform and the integrity due diligence (IDD) questionnaire, a link to which was provided by the Transporter through the Transporter's IDD tool following completion of the Onboarding Form.

(l) You have read the communication requirements for the TAP Transportation System and grant your full content to its contents, and you acknowledge that the Transporter will contact the individual responsible for communications with the Transporter, as specified in section 1 under 24/7 dispatching contact information, to arrange a communication test.

(m) You confirm that on and from your entry into the Registry you will be bound by the Network Code as a Registered Party and will comply with all of the obligations of a Registered Party under the Network Code.

(n) You acknowledge that the Network Code may be updated from time to time in accordance with the procedure set out in the Network Code and that (i) you will continue to comply with your obligations as a Registered Party under any such updated Network Code and (ii) such updated Network Code will govern your relationship with the Transporter as a Registered Party, in each case with effect from the publication of such update by the Transporter.

(o) As a TAP Registered Party, you acknowledge and agree that your full legal name will be published on the Transporter's website, in the list of Registered Parties which the Transporter is compelled to publish according to Article 78(2)e of Greek Law 4001/2011 on the Operation of the Electricity and Natural Gas Markets, Hydrocarbon Research, Production and Transmission System.

Name: _____

Signature: _____

Place and date _____

APPENDIX 4

NATURAL GAS SPECIFICATIONS

Gas Composition[2]

Component	Unit	min	max
Methane	mol%	75	-
Nitrogen[3]	mol%	-	6
Carbon Dioxide	mol%	-	2.5
Oxygen	mol%	-	0.02
Hydrogen Sulphide + Carbonyl Sulphide (as Sulphur)	mg/Nm³	-	5
Mercaptan Sulphur (as Sulphur)	mg/Nm³	-	6
Total Sulphur	mg/Nm³	-	21

Gas Properties

Property	Unit	min	max
Water Dew Point	°C	-	- 8 @70 bar-a
Hydrocarbon Dew Point	°C	-	- 2 @(1~70) bar-a
Temperature	°C	-	50
Specific Gravity	-	0.555	0.700
Gross Calorific Value	MJ/Nm³	36.84	47.73
Wobbe Index	MJ/Nm³	49.87	55.16

In addition to the limits specified above, the natural gas supplied to TAP shall not contain other constituents and/or impurities (including solid particles and liquids) to the extent that it cannot be transported without quality adjustment or treatment.

2 Reference conditions for normal cubic meters are 0°C for volume and 25°C for combustion. For conversion between normal and standard cubic meters, please refer to ISO 13443.

3 No gas should be refused on nitrogen content provided all other requirements are met.

APPENDIX 5

FUEL GAS PROVISIONS IN EFFECT PRIOR TO FUEL GAS UPDATE EFFECTIVE DATE

14. FUEL GAS

14.1 Fuel Gas

(a) The Transporter will act as a Reasonable and Prudent Operator in its use of Fuel Gas.

(b) The Transporter must purchase Fuel Gas according to a transparent and market-based procedure published on the Transporter's website. The procedure will be based on the Transporter running a competitive tender for the supply of Fuel Gas at an Interconnection Point or the Virtual Trading Point on a periodic basis. A competitive tender must be run at least once every three years and, if a tender would not otherwise be run in such period, within one year of the first date on which Transportation Services for Forward Firm Capacity are made available at more than one Entry Point.

(c) The Transporter may from time to time, at its discretion, update the procedure referred to in paragraph (b) above if the updated version of that procedure remains transparent and market-based after that update has taken place.

(d) The Transporter may satisfy its obligation to purchase Fuel Gas under paragraph (b) above by purchasing or selling a quantity of Natural Gas that corresponds to the aggregate of UFG (which may be either a positive or negative quantity), Fuel Gas (which will be a positive quantity) and the aggregate of all Transmission Imbalances (which may be either a positive or negative quantity).

(e) If the Transporter does not have available to it all of the information required to calculate the Fuel Gas Price for a particular Gas Month by the time it is required to issue the relevant Monthly Statements, the Transporter will include in each Monthly Statement the Fuel Gas Price based on the most accurate information then available to it. The Transporter will then, in the next Annual Statement sent to each applicable Registered Party following availability of the relevant information, include a reconciliation of the amount paid in the relevant Monthly Statement and the amount that should have been paid based on the finally determined Fuel Gas Price calculated on the basis that such information had been made available in time for the relevant Monthly Statement.

14.2 Allocation to Fuel Gas Facilities

(a) Fuel Gas will be allocated to Shippers in respect of each Fuel Gas Facility in accordance with this Section 14. A Shipper will have Fuel Gas allocated to it in respect of a particular Fuel Gas Facility if a particular Entry Point or Exit Point at which it has Forward Capacity is allocated to that Fuel Gas Facility in accordance with the tables below:

Entry Point	***Fuel Gas Facilities***
Kipoi	Compressor Station CS00
Komotini[4]	-
Nea Mesimvria[5]	-

Exit Point	***Fuel Gas Facilities***
Komotini	–
Nea Mesimvria	–
Kuçovë	–
Fier	–

Exit Point	*Fuel Gas Facilities*
Melendugno	Compressor Station CS03 and the Pipeline Receiving Terminal

14.3 Amounts payable in respect of Fuel Gas

(a) Each Shipper with Forward Capacity must pay an amount to the Transporter in respect of Fuel Gas used by the Transporter in each Gas Month in which that Shipper has Allocated Quantities for Forward Capacity. That amount will be calculated by multiplying:

(i) the aggregate Fuel Gas that is used by the Transporter and allocated to the relevant Shipper in respect of applicable Fuel Gas Facilities, calculated in accordance with the provisions of Section 14.5 (subject to the maximum quantity of Fuel Gas that can be allocated to that Shipper under Section 14.4); by

(ii) the Fuel Gas Price.

(b) Shippers having Commercial Reverse Capacity shall not have Fuel Gas allocated to them in respect of their Commercial Reverse Capacity.

14.4 Maximum Fuel Gas to be allocated to Shippers

(a) The maximum quantity of Fuel Gas that the Transporter may allocate to a Shipper in respect of particular Fuel Gas Facilities in a Gas Month will be calculated in accordance with the following formula:

$$F_{\mathrm{Max(i)}} = Max\ Xcs \times A_{\mathrm{SEn(i)}}$$

where:

$\boldsymbol{F_{Max(i)}}$ is the maximum amount of Fuel Gas that the Transporter may allocate to a Shipper in a Gas Month in respect of that Fuel Gas Facility.

$\boldsymbol{Max\ Xcs}$ is the maximum coefficient to be applied in respect of that Fuel Gas Facility. That coefficient will be, for the relevant Fuel Gas Facility, as set out in the table below:

Fuel Gas Facilities	$\boldsymbol{Max\ Xcs}$
CS00	2% (or 4% if the circumstances described in paragraph (b) below apply).
CS03 and Pipeline Receiving Terminal (combined)	2%

$\boldsymbol{A_{SEn(i)}}$ is the aggregate Allocated Quantities of that Shipper in respect of its Forward Capacity in respect of that Fuel Gas Facility for that Gas Month.

(b) The Transporter may, acting as a Reasonable and Prudent Operator, decide in circumstances of limited Westward (Physical) Flow to operate the TAP Transportation System using the compressors in Compressor Station CS00 only and not Compressor Station CS03. In this case, $\boldsymbol{Max\ Xcs}$ will be adjusted as set out in the table in paragraph (a) above.

(c) If the Fuel Gas to be allocated to a Shipper that has Forward Capacity in respect of a particular Fuel Gas Facility in a Gas Month exceeds the maximum quantity permitted under paragraph (a) above, the

Fuel Gas Price that is applicable to any Fuel Gas above that maximum amount will be for the account of the Transporter.

14.5 Fuel Gas to be allocated to Shippers

(a) The Transporter must ensure that Fuel Gas used at the Fuel Gas Facilities is metered by the Metering Equipment at that Fuel Gas Facility.

(b) The Transporter must keep a record of Fuel Gas use at the Fuel Gas Facilities for each Gas Day and publish the Metered Quantities of Fuel Gas used at each Fuel Gas Facility on the TAP Electronic Data Platform at the end of each Gas Month.

(c) The Transporter must, subject to the provisions of Section 14.3, allocate Fuel Gas used at each Fuel Gas Facility in a Gas Month, as metered under paragraph (a) above, to each Shipper that has Forward Capacity:

(i) in accordance with paragraph (d) below in the case of Compressor Station CS00; and

(ii) in accordance with paragraph (e) below in the case of Compressor Station CS03 and the Pipeline Receiving Terminal.

(d) The Fuel Gas used at Compressor Station CS00 in a Gas Month that will be allocated to each Shipper that has Forward Capacity will be calculated as follows:

$$F_{S00} = CS00 \times \left(\frac{A_{SLK}}{A_{TLK}}\right)$$

where:

$\boldsymbol{F_{S00}}$ is the quantity of Fuel Gas to be allocated by the Transporter to a Shipper that has Forward Capacity in respect of Compressor Station CS00 in a Gas Month, subject to the maximum cap for such allocation under Section 14.4.

$\boldsymbol{CS00}$ is the total quantity of Fuel Gas used by the Transporter at Compressor Station CS00 in that Gas Month.

$\boldsymbol{A_{SLK}}$ is the aggregate Allocated Quantities of that Shipper in respect of its Forward Capacity at the Entry Point at Kipoi in that Gas Month.

$\boldsymbol{A_{TLK}}$ is the aggregate Allocated Quantities of all Shippers in respect of their Forward Capacity at the Entry Point at Kipoi in that Gas Month.

(e) The Fuel Gas used at Compressor Station CS03 and the Pipeline Receiving Terminal in a Gas Month that will be allocated to each Shipper that has Forward Capacity will be calculated as follows:

$$F_{S03} = (CS03 + PRT) \times \frac{A_{SLS}}{A_{TLS}}$$

where:

$\boldsymbol{F_{S03}}$ is the quantity of Fuel Gas to be allocated by the Transporter to a Shipper that has Forward Capacity in respect of Compressor Station CS03 and the Pipeline Receiving Terminal in a Gas Month, subject to the maximum cap for such allocation under Section 14.4.

$\boldsymbol{CS03}$ is the total quantity of Fuel Gas used by the Transporter at Compressor Station CS03 in that Gas Month.

PRT is the total quantity of Fuel Gas used by the Transporter at the Pipeline Receiving Terminal in that Gas Month to heat Natural Gas in order to deliver that Natural Gas to an Interconnected System in compliance with the specifications for acceptance of Natural Gas by that Interconnected System.

A_{SLS} is the absolute value of the aggregate Allocated Quantities of that Shipper in respect of its Forward Capacity at the Exit Point at Melendugno in that Gas Month.

A_{TLS} is the absolute value of the aggregate Allocated Quantities of all Shippers in respect of their Forward Capacity at the Exit Point at Melendugno in that Gas Month.

(f) If a Shipper has Reserved Capacity under different Gas Transportation Agreements at a particular Entry Point or Exit Point in a particular Gas Month, then for the purpose of determining the Fuel Gas allocated under each Gas Transportation Agreement, the Fuel Gas will be allocated to each Gas Transportation Agreement pro rata to the Reserved Capacity under each such Gas Transportation Agreement during that Gas Month. For this purpose, only the Within-Day Adjusted Capacity will be taken into account in respect of any booking of Forward Firm Within-Day Capacity.

14.6 Additional Interconnection Points and methodology changes

(a) If an additional operational Entry Point or Exit Point is to be added to the TAP Transportation System, the Transporter will review this Section 14 and propose a modification pursuant to Section 22 with a view to reflecting any changes in ~~fuel gas~~Compression Energy usage in the TAP Transportation System as a result of such new Entry Point or Exit Point.

(b) The Transporter will review the current methodology for ~~Fuel Gas~~Compression Energy charges from time to time based on its operational experience and the most recent data it has obtained. If the Transporter believes that it would be able to implement a revised methodology that would give greater cost predictability or other advantages, the Transporter may propose a modification pursuant to Section 22 to the methodology in this Section 14.

APPENDIX 6

FUTURE DEVELOPMENTS

1. Short term congestion management procedures

The Transporter will, within one year of the end of the ramp-up period prepare a Revision Proposal in accordance with Section 22.4 to include in the Network Code either an oversubscription and buy-back mechanism or, alternatively, a day-ahead use-it-or-lose-it mechanism in compliance with paragraphs 2.2.2 or 2.2.3 of Annex I to Regulation (EC) No 715/2009. The decision to proceed with either oversubscription and buyback or day-ahead use-it-or-lose-it, and the resulting Revision Proposal, will be made based on the Transporter's operational experience gained since the Commercial Operations Date.

The Transporter implemented the FDA UIOLI regime in this Network Code in the April 2023 update and has consequently satisfied this update requirement.

2. Commercial Reverse Flow

Following any decision to make available Expansion Capacity through implementing an Expansion Project in accordance with a Market Test, the Transporter will assess whether the revised constraints within the TAP Transportation System mean that it is technically possible to remove the requirement that Commercial Reverse Capacity is booked as a Commercial Reverse Route and instead can be booked as an independent entry-exit system (including giving access to the Virtual Trading Point). If the Transporter believes that it is technically possible, it will further consult with:

(a) the NRAs in respect of amendments that may be required to the Final Joint Opinion or TAP Tariff Code to accommodate such a change;

(b) the Stakeholder Forum on how such changes could be implemented; and

(c) Shippers with existing long term capacity bookings as to the effect on those Shippers of implementing such changes,

before determining, in its sole discretion, whether such an amendment would be possible. If it is possible, the Transporter will prepare a Revision Proposal in accordance with Section 22.4.

3. Shipper costs

The Transporter will assess whether it is possible to adjust the mechanism for passing on the costs of Fuel Gas, Electric Power and UFG to Shippers such that Shippers are given greater certainty of the costs that will be incurred. The revised mechanism may include Shippers paying a fixed estimated cost for a period of time, with adjustments to reflect under- or over-payment compared to actual costs made in future periods. The Transporter will commence such assessment after determining that it has accumulated sufficient steady state operating data to be able to properly assess the merits of such a proposal, including:

(a) the effect on certainty of costs to Shippers; and

(b) any discrimination that may occur to Shippers with bookings only in certain periods.

If the Transporter, following such assessment, believes that an amendment to the Fuel Gas, Electric Power and/or UFG cost allocation mechanisms should be implemented, it will prepare a Revision Proposal in accordance with Section 22.4.

4. Within-day products

The Transporter will, at least annually commencing two years after the Commercial Operations Date, review whether there is sufficient demand for the provision of within-day products and, if so, will assess (a) the other operational impacts of providing within-day products and (b) the products that can be offered by Adjacent TSOs in the Interconnected Systems. If it subsequently decides it is appropriate, the Transporter will prepare a Revision Proposal in accordance with Section 22.4 to incorporate within-day products within the Capacity Products offered.

The Transporter implemented the offering of Forward Firm Within-Day Capacity in this Network Code in the 02 January 2025 update and has consequently satisfied this update requirement.

VENDIM
Nr. 348, datë 29.12.2025

MBI MIRATIMIN E UDHËZUESIT MBI OPERIMIN E SISTEMIT TË TRANSMETIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE

Në mbështetje të neneve 16, 20, germa "a", 23 pika 1, germa "b", 30, pika 2 dhe 90, pika 3, të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar; si dhe të neneve 15 dhe 26 të rregullores "Për organizimin, funksionimin dhe procedurat e ERE-s", miratuar me vendimin e Bordit të Entit Rregullator të Energjisë (ERE) nr. 96, datë 17.6.2016; Bordi i ERE-s, në mbledhjen e tij të datës 29.12.2025, pasi shqyrtoi relacionin me nr. 3143 prot., datë 24.12.2025, të përgatitur nga drejtoritë teknike, "Mbi miratimin e një udhëzuesi për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike",

konstatoi se:

- Shoqëria OST sh.a., me shkresën nr. 2907, datë 26.5.2025, të protokolluar pranë ERE me nr. 1776, datë 28.5.2025, ka paraqitur kërkesën për miratimin e rregullores së Komisionit (BE) 2017/1485, e 2 gushtit 2017, "Për krijimin e një udhëzuesi mbi operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike".

1. Fillimi i procedurës për shqyrtimin e kërkesës së OST sh.a

- Bordi i ERE-s, me vendimin nr. 150, datë 8.7.2025, vendosi fillimin e procedurës "Për miratimin e udhëzuesit për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike", miratuar me rregulloren e Komisionit (BE) 2017/1485, datë 2 gusht 2017.

- "Draftudhëzuesi për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike", i propozuar nga OST sh.a. përbën transpozim të drejtpërdrejtë të rregullores së Komisionit (BE) 2017/1485, "Për krijimin e një udhëzuesi mbi operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike", në përputhje me vendimin nr. 2022/03/MC-EnC të Këshillit Ministeror të Komunitetit të Energjisë.

2. Konsultimi publik dhe njoftimi i palëve

- ERE, me shkresën nr. 1776/2 prot., datë 14.7.2025, njoftoi palët e interesit, si më poshtë: Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Autoriteti i Konkurrencës, Operatori i Sistemit të Transmetimit sh.a., ALPEX sh.a., Shoqata Shqiptare e Furnizuesve të Energjisë Elektrike (AAES), Shoqata Shqiptare e Energjisë së Rinovueshme (AREA), si dhe Sekretariati i Komunitetit të Energjisë.

- Vendimi nr. 150, datë 8.7.2025, "Mbi fillimin e procedurës për shqyrtimin e kërkesës së OST sh.a. për miratimin e një udhëzuesi mbi operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike", është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 141, datë 4.8.2025, si dhe është publikuar në faqen zyrtare të internetit të ERE-s, së bashku me draftudhëzuesi në gjuhët shqipe dhe angleze, në rubrikën "Konsultime". Gjatë procesit të konsultimit publik nuk janë paraqitur komente apo përgjigje nga palët e interesit.

3. Vlerësime të ERE-s

- Në përputhje me nenin 5 të rregullores 2017/2196, termat, kushtet dhe metodologjitë e hartuara nga OST-të të paraqiten për miratim brenda afateve përkatëse të përcaktuara në dispozitat specifike të "Udhëzuesit për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike", dhe jo në një afat të vetëm të unifikuar në këtë nen. Afatet mund të zgjaten vetëm në raste përjashtuese, kur mosrespektimi i tyre vjen për shkaqe jashtë kontrollit të OST-ve, dhe shtyrja miratohet nga autoritetet rregullatore kompetente ose Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë, sipas rastit. Në rast se OST-të nuk arrijnë marrëveshje ose nuk paraqesin propozimet brenda afateve të përcaktuara nga udhëzuesi, ato janë të detyruara të dorëzojnë draftet shoqëruar me shpjegimet përkatëse. Në këto raste, strukturat e Komunitetit të Energjisë, në bashkëpunim me autoritetet rregullatore, ndërmarrin veprimet e nevojshme për të mundësuar miratimin e termave, kushteve ose metodologjive përkatëse, brenda 4 muajve nga marrja e informacionit.

- Gjithashtu, neni 6 përcakton procedurën për miratimin e termave, kushteve dhe metodologjive të hartuara nga OST-të në zbatim të "Udhëzuesit për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike" *(System Operation Guideline SOGL),* duke saktësuar kompetencat e autoriteteve rregullatore kombëtare, entiteteve të caktuara nga Palët Kontraktuese, Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë dhe, kur është e aplikueshme, Agjencisë për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë (ACER). Propozimet duhet të përfshijnë afatin e zbatimit dhe vlerësimin e ndikimit dhe shqyrtohen

në konsultim me OST-të përkatëse, me qëllim sigurimin e përputhshmërisë me objektivat e Rregullores. Opinionet e Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë ose ACER-it jepen brenda 3 muajve, ndërsa vendimet për miratim merren, si rregull, brenda 6 muajve nga dorëzimi i propozimeve. Në mungesë të një marrëveshjeje ndërmjet autoriteteve rregullatore, vendimmarrja i kalon Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë ose ACER-it. Neni parashikon, gjithashtu, të drejtën e ankimit, për të cilin autoriteti rregullator vendos brenda 2 muajve, me mundësi zgjatjeje në raste të arsyetuara.

- Duke marrë parasysh sfidat teknike dhe nevojën për ndërtimin e kapaciteteve për menaxhimin e emergjencave, propozohet që OST-ja të raportojë periodikisht për përgatitjen e këtyre planeve dhe të depozitojë dokumentacionin për shqyrtim pranë ERE-s brenda 12 muajve nga hyrja në fuqi e këtij udhëzuesi, sikurse përcaktohet në rregullore.

- Në vijim të komenteve të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë, të përcjella nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë më datë 24.7.2025, vlerësohet se këto sugjerime kanë rëndësi të veçantë për qasjen e ndjekur nga ERE në transpozimin e Kodit të Rrjetit dhe udhëzimeve të tregut, përfshirë rregulloren në fjalë. Kohëzgjatja ndërmjet marrjes së këtyre komenteve dhe përfundimit të procedurës së miratimit është diktuar nga nevoja për analizë të thelluar juridike dhe teknike të implikimeve të tyre, në veçanti lidhur me nivelin e duhur normativ për transpozimin e detyrimeve që rrjedhin për OST-të, NEMO-t dhe autoritetet rregullatore, si dhe nga domosdoshmëria e harmonizimit të këtij akti me procesin paralel të ndryshimeve në ligjin nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar. Komentet theksojnë nevojën që këto detyrime të jenë të përcaktuara qartë në nivelin përkatës ligjor, si dhe të sigurohet koordinim i plotë me dispozitat mbi Agjencinë për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë (ACER), metodologjitë e përbashkëta (TCMs), çështjet ndërkufitare dhe qendrat rajonale të koordinimit (RCC).

- Për rrjedhojë, ERE do të vijojë të ushtrojë diskrecionin e saj publik në zbatimin dhe interpretimin e këtyre detyrimeve, duke vlerësuar rast pas rasti çdo vendimmarrje që lidhet me zbatueshmërinë e drejtpërdrejtë të vendimeve të autoriteteve rregullatore kombëtare (NRAs), ACER-it dhe ECRB-së, në përputhje me legjislacionin sektorial kombëtar dhe detyrimet që rrjedhin nga kuadri i Komunitetit të Energjisë.

Për gjithë sa më sipër, Bordi i ERE-s

VENDOSI:

1. Miratimin e "Udhëzuesit për operimin e sistemit të transmetimit të energjisë elektrike" (bashkëlidhur).

2. Drejtoria Juridike dhe e Zgjidhjes së Mosmarrëveshjeve të njoftojë OST sh.a., Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë, Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë dhe palët e interesuara.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Çdo palë e përfshirë në këtë procedurë mund t'i kërkojë ERE-s, brenda 7 ditëve kalendarike nga data e marrjes së vendimit, rishikimin e vendimit të Bordit, në rast se ka siguruar prova të reja që mund ta çojnë Bordin në marrjen e një vendimi të ndryshëm nga i mëparshmi, apo për gabime materiale të konstatuara. Për këtë vendim mund të bëhet ankim në Gjykatën Administrative Tiranë, brenda 30 ditëve kalendarike nga dita e publikimit në Fletoren Zyrtare.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Petrit Ahmeti

PËR MIRATIMIN E UDHËZUESI PËR OPERIMIN E SISTEMIT TË TRANSMETIMIT TË ENERGJISË ELEKTRIKE

(RREGULLORE E KOMISIONIT (BE) 2017/1485, DATË 2 GUSHT 2017)

Inkorporuar dhe përshtatur me anë të Vendimit të Këshillit Ministror D/2022/03/MC-EnC më 15 Dhjetor 2022 mbi inkorporimin e Rregullores (BE) 2019/942, Rregullores (BE) 2019/943, Rregullores (BE) 2015/1222, Rregullores (BE) 2016/1719, Rregullores (BE) 2017/2195, Rregullores (BE) 2017/2196, Rregullores (BE) 2017/1485 në acquis të Komunitetit të Energjisë, mbi amendimin e Shtojcës I të Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe mbi ndryshimet e Vendimeve të Këshillit Ministor nr. 2021/13/MC-EnC dhe nr. 2011/02/MC-EnC.

PJESA I
DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1
Subjekti dhe fushëveprimi

Me qëllim ruajtjen e sigurisë së operimit, cilësinë e frekuencës dhe shfrytëzimin efikas të sistemit të interkonektuar dhe burimeve, kjo regullore përcakton udhëzime të hollësishme mbi:

a) kërkesat dhe parimet lidhur me sigurinë e operimit;
b) rregullat dhe përgjegjësitë për koordinimin dhe shkëmbimin e të dhënave ndërmjet OST, ndërmjet OST dhe OSSH, dhe ndërmjet OST, ose OSSH dhe SGU, në planifikimin operacional dhe në operimin në kohë reale;
c) rregullat për trajnimin dhe certifikimin e punonjësve të operatorit të sistemit;
d) kërkesat për koordinimin e ndërprerjeve;
e) kërkesat për skedulimin ndërmjet zonave të kontrollit të OST; dhe
f) rregullat për krijimin e një kuadri rajonal për kontrollin fuqi-frekuencë dhe rezervat.

Neni 2
Fushëveprimi

1. Rregullat dhe kërkesat e përcaktuara në këtë rregullore do të zbatohen për SGU e mëposhtme:
   a) modulet gjeneruese eksistuese dhe të reja që janë ose klasifikohen si të tipit B,C dhe D në përputhje me kriterin e përcaktuar në nenin 5 të Rregullores së Komisionit (EU) 2016/631[1], siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC.
   b) objektet e kërkesës ekzistuese ose të reja, të lidhura në rrjetin e transmetimit
   c) sistemet e mbyllura të shpërndarjes, ekzistuese ose të reja, të lidhura në rrjetin e transmetimit;

[1] Commission Regulation (EU) 2016/631 of 14 April 2016 establishing a network code on requirements for grid connection of generators (OJ L 112, 27.4.2016, p. 1)

d) objektet e ngarkesës, sistemet e mbyllura të shpërndarjes dhe palë të treta, ekzistuese dhe të reja, nëse ato sigurojnë përgjigje (ndryshim) të ngarkesës direkt në OST, në përputhje me kriteret e nenit 27 të Rregullores Komisionit (EU) 2016/1388[2], siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC.

e) ofruesit e redispeçimit të moduleve gjeneruese të energjisë apo objekteve të ngarkesës me anë të bashkimit (agregimit) dhe ofruesve të rezervës aktive të energjisë në përputhje me Titullin 8 të Pjesës IV të kësaj Rregulloreje; dhe

f) sistemet ekzistuese ose të reja të rrymës së vazhduar në tension të lartë në përputhje me kriterin në Nenin 3(1) të Rregullores së Komisionit (EU) 2016/1447[3], siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC.

2. Kjo rregullore do të zbatohet mbi të gjitha sistemet e transmetimit, sistemet e shpërndarjes dhe interkoneksionet në Palët Kontraktuese dhe Shtetet Anëtarë si dhe qendrat e koordinimit rajonal, përveç sistemeve të transmetimit dhe sistemeve të shpërndarjes ose pjesëve të sistemeve të transmetimit dhe shpërndarjes të Palëve Kontraktuese sistemet e të cilëve nuk operojnë sinkrone me Evropën Kontinentale ('CE')<...>
3. Kur në Palët Kontraktuese ekziston më shumë së një OST, kjo Rregullore do të zbatohet për të gjithë OST-të në Palët Kontraktuese . Kur një OST nuk e ka një funksion të rëndësishëm për një ose më shumë detyrime sipas kësaj Rregulloreje, Palët Kontraktuese mund të parashikojnë, sipas regjimit rregullator kombëtar, që përgjegjësia e një OST-je për të përmbushur një, disa ose të gjitha detyrimet sipas kësaj Rregulloreje i është atribuuar një ose më shumë OST-ve specifike.
4. <...>
5. Kur kërkesat në përputhje me këtë Rregullore përcaktohen për një operator sistemi i cili nuk është një OST, Palët Kontraktuese mund caktojnë që në vend të tij, OST-ja të jetë përgjegjëse për përcaktimin e kërkesave përkatëse.

Neni 3

Përkufizimet

1. Për qëllime të kësaj rregulloreje, do të përdoren përkufizimet e përdorura në Nenin 2 të Rregullores Nr. 2019/943 të BE siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, Nenin 2 të Rregullores së Komisionit (BE) 2015/12224, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, Nenit 2 të Rregullores së Komisionit (BE) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, Nenin 2 të Rregullores së Komisionit (BE) 2016/1388[5], siç është përshtatur dhe miratuar

[4] Commission Regulation (EU) 2016/1388 of 17 August 2016 establishing a Network Code on Demand Connection (OJ L 223, 18.8.2016, p. 10).
[5] Commission Regulation (EU) 2016/1447 of 26 August 2016 establishing a network code on requirements for grid connection of high voltage direct current systems and direct current-connected power park modules (OJ L 241, 8.9.2016, p. 1).
[4] Commission Regulation (EU) 2015/1222 of 24 July 2015 establishing a guideline on capacity allocation and congestion management (OJ L 197, 25.7.2015, p. 24).
[5] Commission Regulation (EU) 2016/1388 of 17 August 2016 establishing a Network Code on Demand Connection (OJ L 223, 18.8.2016, p. 10

nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, Nenin 2 të Rregullores së Komisionit të (BE) 2016/1447, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, Nenin 2 të Rregullores së Komisionit (BE) 2016/1719[6], siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, nenin 2 të Rregullores së Komisionit (BE) nr. 543/2013[7]mbi paraqitjen dhe publikimin e të dhënave në tregjet e energjisë elektrike, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, si dhe nenin 2 të Direktivës(BE) 2019/944 Keshillit dhe Parlamentit Evropian, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, duhet të aplikohet.

2. Përveç tyre, do të përdoren edhe përkufizimet më poshtë :

1. **"Siguri operacionale"** nënkupton aftësinë e sistemit të transmetimit për të mbajtur gjendjen normale ose për tu rikthyer në gjendjen normale sa me shpejt të jetë e mundur dhe që karakterizohet nga limitet e sigurisë operacionale.
2. **"Kufizim"** do të thotë një situatë, në të cilën ka një nevojë për të përgatitur dhe aktivizuar veprime përmirësuese në mënyrë që të respektohen kufijtë e sigurisë operacionale;
3. **"Situata N"** do të thotë gjendjen në të cilën asnjë element i sistemit të transmetimit nuk është i padisponueshëm për shkak të një defekti të shkaktuar;
4. **Lista e kontigjencave** (Contingency) do të thotë lista e elementeve të rrjetit që duhet të simulohen në analizën e kontigjencave (ngjarjeve të paparashikuara) për të provuar pajtueshmërinë me limitet e sigurisë operacionale;
5. **"Gjendja normale"** do të thotë një situate në të cilën sistemi në situatën-N është brenda kufijve të sigurisë operacionale, edhe pas ndodhjes se një defekti nga lista e kontigjencave pasi ka marre në konsiderate efektin e veprimeve përmirësuese.
6. **"Rezervat e mbajtjes së frekuencës "** ose **"FCR"** janë rezervat e fuqisë aktive të disponueshme për të mbajtur frekuencën e sistemit pas shfaqjes së një disbalance;
7. **Rezervat e Rivendosjes së Frekuencës (FRR)** do të thotë Rezervat e Fuqisë Aktive të aktivizuara për të rivendosur Frekuencën e Sistemit në Frekuencën Nominale dhe në vlerat e skeduluara për Zonën Sinkrone të përbërë nga më shumë së një zonë balancimi fuqie LFC;
8. **"Rezervat zëvendësuese"** ose **"RR"** nënkuptojnë rezervat e fuqisë aktive në dispozicion për të rivendosur ose mbështetur nivelin e kërkuar të FRR që të përgatitet për disbalancat shtesë të sistemit, duke përfshirë rezervat në gjenerim;
9. **"siguruesi i rezervës"** nënkupton një person juridik me detyrimin ligjor ose kontraktual për të furnizuar FCR, FRR ose RR nga së paku një njësi siguruese të rezervës ose grup të sigurimi saj;
10. **"Njësia e Sigurimit të Rezervës"** do të thotë një njësi e vetme apo një grup i Moduleve të Gjenerimit të Energjisë dhe / ose Njësi të Kërkesës të lidhur në një pikë të përbashkët lidhje që përmbushin kërkesat për FCR, FRR ose RR;

[6] Commission Regulation (EU) 2016/1719 of 26 September 2016 establishing a guideline on forward capacity allocation (OJL 259, 27.9.2016, p. 42).
[7] Commission Regulation (EU) No 543/2013 of 14 June 2013 on submission and publication of data in electricity markets and amending Annex I to Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and of the Council (OJL 163, 15.6.2013, p. 1).

11. **“Grup i Sigurimit të Rezervës”** do të thotë një grup i Moduleve të Gjenerimit të Energjisë, Njësi të Kërkesës dhe / ose Njësi të Sigurimit të Rezervës të lidhur në më shumë së një pikë lidhje që përmbushin kërkesat për sigurim të FCR, FRR ose RR;
12. **"Zone kontrolli fuqi-frekuencë"** ose "zonë LFC" nënkupton një pjesë të një zone sinkrone ose një zone të tërë sinkrone, e përcaktuar fizikisht nga pikat e matjes në interkonektorët në zona të tjera të LFC-së, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e kontrollit fuqi-frekuence;
13. **“Koha për Rivendosjen e Frekuencës** është koha maksimale e pritshme, pas ndodhjes së një disbalance në një zone LFC, me të vogël ose të barabarte me incidentin e referencës në të cilën frekuenca kthehet në diapazonin e rivendosjes së frekuencës për zonën sinkrone me vetëm një zone LFC dhe në rastin me më shumë se një zone LFC, kohën maksimale të pritshme pas ndodhjes se një disbalance të një zone LFC brenda së cilës kompensohet mosbalancimi;
14. **“Kriteri - (N - 1)** do të thotë rregulli, sipas të cilit elementet e mbetura në pune, brenda zonës së kontrollit të një OST-je, pas një defekti të një elementi të Sistemit të Transmetimit, duhet të jenë në gjendje të akomodojnë situatën e re operacionale pa shkelur Limitet e Sigurisë operacionale;
15. **“Situata - (N - 1)** do të thotë gjendja në sistemin e transmetimit, në të cilin ka ndodhur një defekt në një nga element e listës së kontigjencave
16. “**Rezerva e Fuqisë Aktive”** do të thotë rezervat balancuese në dispozicion për të ruajtur frekuencën;
17. “**Gjendje Alarmi** nënkupton gjendjen operacionale ku, Sistemi i Transmetimit është brenda limiteve të Sigurisë Operacionale, por është zbuluar një kontingjencë nga lista e kontigjencave, për të cilën në rast të ndodhjes, veprimet përmirësuese në dispozicion nuk janë të mjaftueshme për të mbetur në gjendjen normale të operimit;
18. **"Bllok kontrolli fuqi-frekuence"** ose "**bllok LFC**" nënkupton një pjesë të një zone sinkrone ose të një zone të tërë sinkrone, e përcaktuar fizikisht nga pikat e matjes në interkonektorët në blloqe e tjera të LFC-se, të përbërë nga një ose më shumë zona LFC, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e kontrollit fuqi-frekuence;
19. **“Gabimi i Kontrollit të zonës”** ose “ACE” nënkupton shumën e gabimit të kontrollit të fuqisë aktive (‘ΔP’), i cili është diferenca në kohën reale ndërmjet vlerës së shkëmbyer të fuqisë të matur në kohë reale (‘P’) dhe programit të kontrollit (‘P_0’) në një zone ose bllok specific LFC dhe gabimit të kontrollit të zonës (‘K*Δf’)- i cili është product i K-faktorit dhe devijimit të frekuencës së asaj zone ose blloku specific, ku gabimi i kontrollit të zonës është i barabarte me ΔP+K*Δf;
20. **"Program kontrolli"** nënkupton rendin e vlerave të përcaktuara për shkëmbimin e fuqisë aktive neto të një zone ose blloku LFC kundrejt interkonektoreve rrymës alternative ('AC');
21. **“Kontrolli i Tensionit”,** nënkupton veprimet manuale ose automatike të kontrollit në nyjen gjeneruese, në nyjet fundore të linjave AC ose në linjat e tensionit të lartë DC, në Transformatorë, ose mënyra të tjera të projektuara për të ruajtur nivelin e përcaktuar ose të referuar të tensionit dhe vlerën e përcaktuar të fuqisë reaktive;
22. **“Gjendja e blackout-it”** nënkupton gjendjen e sistemit ku ndërpritet pjesërisht ose totalisht operimi i sistemit të transmetimit;
23. **”Kontigjence e Brendshme”** nënkupton një kontigjence brenda zonës së kontrollit të OST-se, përfshirë interkonektorët;

24. **"Kontingjencë e jashtme"** nënkupton një kontigjencë jashtë zonës së kontrollit të OST-së së dhënë përjashtuar interkonektorët, me një faktor influence më të lartë se pragu i influencës së kontigjences;
25. **"Faktor i influencës"** nënkupton vlerën numerike të përdorur për të përcaktuar efektin më të madh të ndërprerjes së një elementi të sistemit të transmetimit që ndodhet jashtë zonës së kontrollit të OST-së duke përjashtuar interkonektorët, në terma të ndryshimit të flukseve të fuqisë aktive ose tensionit, të shkaktuar nga ajo ndërprerje në çdo element të sistemit të transmetimit. Sa më e lartë është vlera aq më i madh është efekti;
26. **"Pragu i ndikimit të kontigjences"** nënkupton një vlerë numerike kufi kundrejt të cilave kontrollohen faktorët e ndikimit dhe ndodhja e një kontingjence me vendndodhje jashtë zonës së kontrollit të OST-së me një faktor ndikimi më të lartë se pragu i ndikimit të kontigjences konsiderohet të ketë një ndikim të rëndësishëm në zonën e kontrollit të OST-së duke përfshirë interkonektorët;
27. **"Analize e kontigjencave"** nënkupton një simulim kompjuterik të kontigjencave nga lista e kontigjencave;
28. **"Koha kritike për pastrimin e defekteve"** do të thotë kohëzgjatja maksimale e defektit për të cilën sistemi i transmetimit mbetet në operim të qëndrueshëm.
29. **"Avari"** nënkupton ngjarjen që ndodh në pajisjet primare në një Sistem Transmetimi (ST) të tilla si të gjitha llojet e lidhjeve të shkurtra: një, dy, tre fazore me dhe pa kontakt me tokën, që do të thotë më tej një përcjellës i këputur, qark i hapur, ose një lidhje e paqëndrueshme që rezulton në daljen nga puna të elementit të ST;
30. **"Elementi i Sistemit të Transmetimit "** është çdo element i sistemit të transmetimit;
31. **"Shqetësim"** nënkupton një ngjarje të paplanifikuar që mund të shkaktojë devijimin e sistemit të transmetimit nga gjendja normale;
32. **"Qëndrueshmëria dinamike"** është term i përbashkët përfshirë qëndrueshmërinë këndore të rotorit, qëndrueshmërinë e tensionit dhe frekuencës;
33. **"Vlerësimi i qëndrueshmërisë dinamike"** nënkupton vlerësimin e sigurisë operacionale në terma të qëndrueshmërisë dinamike;
34. **'Qëndrueshmëria e frekuencës"** nënkupton aftësinë e sistemit të transmetimit për të mbajtur frekuencën stabel si në situatën-N ashtu dhe pasi ka kaluar një avari;
35. **"Qëndrueshmëria e tensionit"** nënkupton aftësinë e një sistemi transmetimi për të ruajtur vlera tensioni të pranueshme në të gjitha nyjet e sistemit të transmetimit si në situatën-N ashtu dhe pasi ka kaluar një avari;
36. **"Gjendja e Sistemit"** nënkupton gjendjen operacionale të Sistemit të Transmetimit në lidhje me kufijtë e sigurisë operacionale, e cila mund të jetë gjendje normale, alarmi, emergjence, gjendja e rënies së plote të sistemit, dhe gjendja e ringritjes;
37. "**Gjendja e emergjencës**" do të thotë gjendja e sistemit në të cilën janë cenuar një ose me shumë limite të sigurisë operacionale;
38. **"Gjendja e Rivendosjes"** nënkupton gjendjen e sistemit në të cilën qëllimi i të gjitha aktiviteteve në sistemin e transmetimit është rivendosja e funksionimit të sistemit në operim dhe mbajtja e sigurisë operacionale pas gjendjes së black-out-it ose gjendjes së emergjencës së sistemit;
39. **"Kontingjencë e jashtëzakonshme"** nënkupton shfaqjen e njëkohshme të rasteve të shumta të kontigjencave me një shkak të përbashkët;

40. **"Devijimi i frekuencës"** nënkupton diferencën midis frekuencës aktuale dhe asaj nominale të zonës sinkrone e cila mund të jetë negative ose pozitive;
41. **"Frekuenca e sistemit"** nënkupton frekuencën elektrike të sistemit që mund të matet në të gjitha pjesët e zonës sinkrone nën supozimin e një vlere koherente për sistemin për sekond, me dallime shumë të vogla ndërmjet vendndodhjeve të ndryshme të matjes;
42. **"Procesi i rivendosjes së frekuencës"** ose **"FRP"** nënkupton një proces që synon rikthimin e frekuencës në frekuencën nominale dhe, për zonat sinkrone që përbëhen nga më shumë se një zonë LFC, një proces që synon rivendosjen e balancës të fuqisë në vlerën e skeduluar;
43. **"Kontrolli i gabimit të rivendosjes të frekuencës"** ose **"FRCE"**, do të thotë kontrolli i gabimit për FRP i cili është i barabarte me ACE e një zone LFC ose i barabarte me devijimet e frekuencës kur zona LFC i korrespondon gjeografikisht zonës sinkrone;
44. "**Skedul"** do të thotë një grup vlerash referente që paraqesin gjenerimin, konsumin ose shkëmbimin e energjisë për një periudhe të dhënë kohe;
45. **"K-faktori i një zone LFC ose blloku LFC"** nënkupton një vlerë të shprehur në 'MW / Hz', e cila është sa me pranë të jetë e mundur praktike ose më e madhe së shuma e kontrollit automatik të gjenerimit, vete-rregullimit të ngarkesës dhe i kontributit të rezervës së mbajtjes së frekuencës në lidhje me devijimin maksimal të frekuencës në gjendje të qëndrueshme;
46. **"Gjendje lokale"** nënkupton klasifikimin e një gjendje alarmi, emergjence ose black-out kur nuk ka rrezik për zgjerimin e pasojave jashtë zonës së kontrollit duke përfshirë interkonektorët e lidhur me këtë zonë kontrolli;
47. **"Devijimi maksimal i frekuencës së gjendjes së qëndrueshme"** nënkupton maksimumin e pritshëm të devijimit të frekuencës pas shfaqjes së një disbalance të barabarte ose më të vogël së incidenti i referencës në të cilën frekuenca e sistemit është përcaktuar të stabilizohet;
48. **"Zona e observimit"** nënkupton sistemin e transmetimit të OST-së dhe pjesët përkatëse të sistemeve të shpërndarjes dhe sistemeve të transmetimit të OST-ve fqinjë, në të cilat OST zbaton monitorimin dhe modelimin në kohë-reale për të ruajtur sigurinë operacionale në zonën e saj të kontrollit, përfshirë interkonektorët;
49. **"OST-të fqinje"** nënkupton OST-të e lidhura direkt përmes të paktën një interkonektori AC ose DC;
50. **"Analiza e sigurisë operacionale"** do të thotë gjithë fushëveprimin e aktiviteteve kompjuterike, manuale dhe automatike të kryera për të vlerësuar sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit dhe për të vlerësuar veprimet përmirësuese të nevojshme për ruajtjen e sigurisë operacionale;
51. **"Tregues të sigurisë operacionale"** nënkupton treguesit e përdorur nga OST-të për të monitoruar sigurinë operacionale në terma të gjendjeve të sistemit, si dhe defekteve dhe shqetësimeve që ndikojnë në sigurinë operacionale;
52. **"Rankimi i sigurisë operacionale"** do të thotë renditja e përdorur nga OST-të për të monitoruar sigurinë operacionale në bazë të treguesve të sigurisë operacionale;
53. **"Testet operacionale"** nënkuptojnë testet e kryera nga një OST ose OSSh për mirëmbajtjen, zhvillimin e praktikave të operimit të sistemit dhe trajnimin si dhe për të marrë informacion mbi sjelljen e sistemit të transmetimit në kushte jo-normale të sistemit dhe testet e kryera nga përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit për qëllime të ngjashme mbi objektet e tyre;
54. **"Kontingjencë e Zakonshme"** do të thotë ndodhja e një kontigjence në një degë ose injektim të vetëm;

55. **“Kontingjencë jashtë rangut”** - nënkupton shfaqjen e njëkohshme të kontingjencave të shumta pa një shkak të përbashkët ose humbjen e moduleve gjeneruese të energjisë me një humbje totale të kapacitetit prodhues që tejkalon incidentin referues;
56. **“Shkalla e pjerrësisë”** nënkupton gradientin e ndryshimit të fuqisë aktive nga një modul gjenerues i energjisë, ngarkese konsumatore ose sistem HVDC;
57. **“Rezervë e fuqisë reaktive”** është fuqia reaktive e cila është e disponueshme, për mbajtjen e tensionit;
58. **"Incident referencë"** do të thotë devijimi maksimal pozitiv ose negativ i fuqisë aktive që ndodh në mënyrë të menjëhershme midis gjenerimit dhe kërkesës në një zonë sinkrone, e marre parasysh në dimensionimin e FCR;
59. **“Qëndrueshmëria këndore e rotorit”** nënkupton aftësinë e një makine sinkrone për të mbetur e sinkronizuar nen situatën N edhe pas një defekti në shkaktuar në te;
60. **“Plan sigurie”** nënkupton planin që përmban një vlerësim të riskut të aseteve kritike të OST-së në skenarë kryesorë cenimi fizik dhe kibernetik, me një vlerësim të ndikimeve të mundshme;
61. **“kufijtë e qëndrueshmërisë”** nënkuptojnë kufijtë e lejuar për operimin e sistemit të transmetimit në terma të respektimit të kufijve të qëndrueshmërisë së tensionit, të këndit të rotorit dhe të frekuencës;
62. **“Gjendje në shkalle të gjerë shtrirje”** nënkupton klasifikimin e një gjendje alarmi, gjendjes së emergjencës ose gjendjes rënies së sistemit kur ekziston rreziku i përhapjes në sistemet e transmetimit të interkonektuar;
63. “**Plani i Mbrojtjes së Sistemit”** nënkupton përmbledhjen e të gjitha masave teknike dhe organizative për tu ndërmarrë, për të parandaluar përhapjen apo përkeqësimin e një incidenti në Sistemin e Transmetimit, me qëllim për të shmangur zgjerimin e avarisë dhe rënien e Sistemit;
64. **“Topologji”** nënkupton të dhënat që kanë të bëjnë me lidhjen e sistemeve të ndryshme të transmetimit ose elementëve të sistemit të shpërndarjes në një nënstacion dhe përfshin konfigurimin elektrik dhe pozicionin çelësave dhe izolatorëve;
65. **“Mbingarkesat e lejuara kalimtare”** nënkupton mbingarkesat e përkohshme në elementet e sistemit të transmetimit që lejohen për një periudhë të kufizuar dhe të cilat nuk shkaktojnë dëm fizik të elementëve të sistemit të transmetimit për aq kohë sa respektohen kohëzgjatja dhe pragjet e përcaktuara;
66. **“Tie-line virtuale”** nënkupton një e dhënë shtesë e futur në kontolloreve te zonave të përfshira në LFC që kanë të njëjtin efekt si një vlerë e matur e një interkonektori fizik që lejon shkëmbimin e energjisë elektrike ndërmjet zonave përkatëse;
67. **“Sistemet fleksibel të transmetimit të rrymës alternative”** ose ' FACTS ' do të thotë pajisje për transmetimin e rrymës alternative të energjisë elektrike, që synojnë rritjen e kontrollit dhe rritjen e kapacitetit të transferimit aktiv të energjisë;
68. **“Mjaftueshmëria”** nënkupton aftësinë e furnizimit në një zonë për të plotësuar kërkesën në këtë zone;
69. **“Skedulimi i jashtëm i sintetizuar**” do të thotë pasqyra që përfaqëson bashkimin e të gjitha skedulimeve të jashtme të OST dhe të gjitha skedulimet jashtme të tregtareve komerciale midis dy zonave skedulimi apo në mes të një zone skedulimi dhe një grupi të zonave të tjera të skedulimit;
70. **“Plani i Disponueshmërisë”** do të thotë kombinimi i të gjitha statuseve të planifikuara të disponibilitetit për një aset relevant për një periudhë të dhënë kohe;

71. **"Status Disponueshmërie"** do të thotë aftësia e një moduli gjenerimi, elementi rrjeti, objekti konsumator për të ofruar një shërbim për një periudhë të caktuar kohë pavarësisht nëse është apo nuk është në operim;
72. **"Afërsisht në kohë reale"** do të thotë intervali kohor jo më shumë së 15 minuta ndërmjet mes mbylljes së fundit të portës brenda ditës dhe kohës reale;
73. **"Skedul Konsumi"** do të thotë pasqyra që përfaqëson konsumin e një objekti konsumator ose të një grupi objektesh konsumatorë;
74. **"Hapësira e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E**" nënkupton setin e pajisjeve dhe programeve të aplikimit të zhvilluara me qëllim që të lejojnë ruajtjen, shkëmbimin dhe menaxhimin e të dhënave të përdorura brenda proceseve operacionale të planifikimit ndërmjet OST-ve;
75. **"Skedulim i jashtëm tregtar komercial"** do të thotë pasqyra që përfaqëson shkëmbimin tregtar të energjisë elektrike ndërmjet pjesëmarrësve të tregut në zona të ndryshme skedulimi;
76. **"Skedulimi i jashtëm i OST-se"** do të thotë pasqyra që përfaqëson shkëmbimin e energjisë ndërmjet OST-ve në zona të ndryshme skedulimi.
77. **"Ndërprerje e detyruar"** do të thotë nxjerrja e paplanifikuar nga shërbimi i një aseti relevant për ndonjë arsye urgjente që nuk është nën kontrollin operacional të operatorit përkatës;
78. "**Skedul gjenerimi**" do të thotë pasqyra që përfaqëson prodhimin e energjisë elektrike të një moduli gjenerues energjie ose të një grupi modulesh gjenerues të energjisë;
79. **Skedulim i brendshëm tregtar komercial"** do të thotë pasqyra që përfaqëson shkëmbimin tregtar të energjisë elektrike brenda një zone skedulimi ndërmjet pjesëmarrësve të ndryshëm të tregut;
80. **"Aset relevant i brendshëm"** nënkupton një aset të rëndësishëm i cili është pjesë e zonës së kontrollit të OST-se ose një aset i rëndësishëm që ndodhet në një sistem shpërndarje, përfshirë një sistem të mbyllur shpërndarje, i cili është i lidhur direkt ose indirekt me atë zonë kontrolli të OST;
81. **"Pozicioni AC i netimit të zonës"** nënkupton agregimin e netimit të të gjitha skeduleve AC-të jashtme të një zone;
82. **"Rajoni i koordinimit të ndërprerjeve"** do të thotë një kombinim i zonave të përgjegjësisë në të cilën OST-të përcaktojnë procedurat për të monitoruar dhe kur është e nevojshme koordinojë statusin e disponueshmërise së aseteve relevante për të gjitha afatet kohore;
83. **"Objekt Relevant Kërkese"** të thotë një objekt kërkese i cili merr pjesë në procesin e koordinimit të ndërprerjeve statusi i disponueshmërise i të cilës ndikon në sigurinë operacionale ndërkufitare;
84. **"Aset relevant"** do të thotë çdo objekt relevant kërkese, modul gjenerimi të energjisë relevant, ose element relevant të rrjetit që marrin pjesë në procesin koordinues të ndërprerjeve;
85. "**Element relevant i rrjetit** nënkupton çdo komponent i rrjetit të transmetimit, përfshirë intekonektoret, ose rrjet të shpërndarjes, përfshirë një sistem të mbyllur të shpërndarjes, qofte edhe një linje të vetme, qarku të vetëm, transformatori të vetëm, transformatori fazues të vetëm, reaktori të vetëm, i cili merr pjesë në procesin koordinues të ndërprerjes duke qene se statusi i disponibilitetit të tij ndikon në sigurinë operacionale nder-kufitare;
86. **"Papajtueshmëria e Ndërprerjeve"** nënkupton gjendjen në të cilën një kombinimi i statusit të disponibilitetit të një ose më shumë elementeve relevantë të rrjetit, moduleve relevante të gjenerimit, dhe / ose objekteve relevante të kërkesës dhe vlerësimit më të mirë të parashikuar të

situatës së rrjetit të energjisë elektrike çon në shkeljen e limiteve të sigurisë operacionale duke marrë parasysh veprimet përmirësuese pa kosto në dispozicion të OST-së;

87. "**Agjenti i Planifikimit të Ndërprerjeve** " do të thotë roli i planifikimit të statusit të disponibilitetit të një moduli relevant të gjenerimit të energjisë, një objekti relevant kërkese ose elementi relevant të rrjetit;
88. **"Moduli Relevant i Gjenerimit"** do të thotë një modul gjenerimi i energjisë i cili merr pjesë në procesin koordinues të ndërprerjeve duke qene së statusi i tij i disponueshmërise ndikon në sigurinë operacionale ndërkufitare;
89. **"Qendra e Koordinimit Rajonal e Sigurisë"** (RSC) nënkupton qendrën e koordinimit rajonal të krijuar në përputhje me nenin 35 të Rregullores (BE)2019/943, siç është përshtatur dhe miratuar me anë të vendimit të Këshillit Ministror 2022/02/MC-EnC entitetin ose entitetet, të zotëruara ose të kontrolluara nga OST-të, në një ose më shumë rajone të llogaritjes së kapaciteteve që kryejnë detyra që lidhen me koordinimin rajonal të OST-se;
90. "**Agjent skedulimi"** do të thotë entiteti ose entitetet me detyrën e sigurimit të skedulit nga pjesëmarrësit e tregut për OST-ne ose për palët e treta kur aplikohet;
91. **"Zone skedulimi"** nënkupton zonën brenda të cilës zbatohen detyrimet e OST-se në lidhje me skedulimin për shkak të nevojave operacionale ose organizative;
92. **"Java në avancë"** do të thotë një jave para javës kalendarike të operimit;
93. **"Viti në avancë"** do të thotë një vit më parë vitit kalendarik të operimit.
94. **"OST e prekur"** nënkupton një OST, për të cilin nevojitet informacion për shkëmbimin e rezervave dhe / ose ndarjen e rezervave dhe / ose procesin e netimit të disbalances dhe / ose procesin e aktivizimit ndërkufitar për analizimin dhe mirëmbajtjen e sigurisë operacionale;
95. **"Kapaciteti rezervë"** do të thotë shuma e FCR, FRR ose RR që duhet të jetë e disponueshme për OST;
96. **"Shkëmbimi i Rezervave"** nënkupton mundësia që i jepet një OST për të pranuar Kapacitetin Rezerve të lidhur në një zonë tjetër LFC, Bllok LFC, ose Zone Sinkrone për të përmbushur sasinë e rezervave të detyrueshme që rezulton nga procesi i saj i dimensionimit të rezervës FCR, FRR ose RR. Këto rezerva janë ekskluzivisht për këtë OST, do të thotë së ata nuk janë marrë parasysh nga ndonjë OST tjetër për të përmbushur sasinë e rezervave të detyrueshme që rrjedhin nga proceset e tyre përkatëse të dimensionimit të rezervës;
97. **"Ndarja e Rezervave"** do të thotë një mekanizëm në të cilin më shumë së një OST merr në konsideratë për të përmbushur kërkesat e tyre përkatëse të rezervës të njëjtin Kapacitet Rezervë FCR, FRR ose RR, i cili ka rezultuar nga proceset e tyre të dimensionimit të rezervës;
98. **"Koha e lëshimit të gjëndjes së alarmit** nënkupton kohën deri kur gjëndja e alarmit bëhet aktive;
99. "**FRR automatike"** do të thotë Rezerva e **Rivendosjes** të Frekuencës, që mund të aktivizohet nga një pajisje kontrolli automatike;
100. **"Vonesa e aktivizimit të FRR automatike"** nënkupton periudhën kohore midis vendosjes së një vlere të re në pikën e punës nga rregullatori i rivendosjes së frekuencës, dhe fillimit të livrimit fizik të rezervës automatike aFRR;
101. "**Koha e plotë e aktivizimit të FRR automatike"** nënkupton periudhën kohore midis vendosjes së një vlere të re në pikën e punës nga rregullatori i rivendosjes së frekuencës, dhe aktivizimit korrespondues apo çaktivizimin automatik të FRR;

102. **"Të dhënat mesatare të FRCE"** nënkuptojnë grupin e të dhënave që përbëhet nga vlera mesatare e FRCE e regjistruar FRCE-se së menjëhershme të një zone ose blloku LFC brenda një periudhe kohe të matur;
103. **"OST-ja dhënëse e Aftësisë Kontrolluese"** do të thotë OST-ja që nxit aktivizimin e kapacitetit rezervë për të kontrolluar aftësinë e OST-se marrëse të aftësisë nen kushtet e një marrëveshje për ndarjen e rezervave.
104. **"OST marrëse e aftësisë kontrolluese"** do të thotë OST që llogarit kapacitetin rezervë që është e mundur të merret nga një OST dhënëse, siguruese e kapacitetit rezervë, nën kushtet e një marrëveshje për ndarjen e rezervave;
105. **"Procesi i aplikimit të kriterit"** nënkupton procesin për llogaritjen e parametrave të synuar të zonës sinkrone të bllokut LFC dhe Zonës LFC bazuar në të dhënat e përftuara nga procesi i mbledhjes dhe shpërndarjes së të dhënave;
106. **"Procesi i Grumbullimi i të Dhënave dhe Dorëzimit"** nënkupton procesin e mbledhjes së setit të të dhënave të nevojshme për të kryer Kriteret e Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës;
107. "**Procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR"** nënkupton një proces të dakorduar ndërmjet OST-ve pjesëmarrëse në procesin që lejon aktivizimin e FRR të lidhur në një zonë të tjetër LFC, duke korrigjuar inputin në të dy kontrollorët sekondarë, respektivisht;
108. **"Procesi i Aktivizimit Ndërkufitar të RR**" nënkupton një proces të rënë dakord ndërmjet OST-ve pjesëmarrëse në proces që lejon për aktivizimin e RR së lidhur në një zonë të ndryshme LFC duke korrigjuar hyrjen e RRP së përfshirë në përputhje me rrethanat;
109. "**Incidenti Dimensionues"** do të thotë Disbalanca e Fuqisë Aktive më e lartë e pritshme e menjëhershme brenda një Blloku LFC në të dy drejtimet, pozitive dhe negative;
110. **"Devijimi i Kohës(ores) Elektrike"** do të thotë diferenca ne kohë mes kohës(ores) sinkrone(elektrike) dhe Kohës(ores) Universale të Koordinuar (UTC);
111. **"Devijimi i Frekuencës së Aktivizimit të Plotë të FCR** do të thotë vlera e caktuar e Devijimit të Frekuencës në të cilën FCR në Zonën Sinkrone aktivizohet plotësisht;
112. **"Koha e Aktivizimit të Plotë të FCR"** nënkupton periudhën kohore ndërmjet ndodhjes së Incidentit Referencës dhe aktivizimit përkatëse të plotë të FCR;
113. **"Detyrimi FCR"** nënkupton pjesën e të gjithë FCR që është nën përgjegjësinë e një OST;
114. **"Procesi i Mbajtjes së Frekuencës (FCP)** nënkupton një proces që synon stabilizimin e Frekuencës së Sistemit duke kompensuar disbalancat me anë të rezervave të përshtatshme;
115. **"Procesi i ciftimit të frekuencës"** nënkupton një proces të dakorduar midis të gjithë OST-ve të dy zonave sinkrone që lejon lidhjen e aktivizimit të FCR-së me ane të përshtatjes së niveleve të flukseve të HVDC në mes të zonave sinkrone;
116. **"Parametrat Përcaktues të Cilësisë së Frekuencës"** nënkupton variablat kryesore të frekuencë së Sistemi që përcaktojnë parimet e Cilësisë së Frekuencës;
117. **"Parametrat Target i Cilësisë së Frekuencës"** nënkupton variablat kryesore target të Frekuencës së Sistemit për të cilat vlerësohet në Gjendje Normale sjellja e proceseve të aktivizimit të FCR, FRR dhe RR;
118. **"Kriteret e Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës"** nënkupton një sërë llogaritjesh që kryhen duke përdorur matje të Frekuencës së Sistemit dhe që lejojnë vlerësimin e cilësinë e Frekuencës së Sistemit kundrejt Parametrave Target të Cilësisë së Frekuencës;
119. **"Të Dhënat e Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës"** nënkuptojnë tërësinë e të dhënave që lejojnë llogaritjen e Kritereve të Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës;

120. <...>;
121. <...>;
122. <...>;
123. **"Parametrat Target të FRCE"** nënkupton variablat kryesor të synuar të Bllokut LFC në bazë të të cilëve janë përcaktuar dhe vlerësohen kriteret e dimensionimit për FRR dhe RR e Bllokut LFC. Këto parametra pasqyrojnë sjelljen Bllokut LFC në operim normal;
124. **"Fuqia e Shkëmbyer e Rivendosjes së Frekuencës"** do të thotë fuqi e cila është shkëmbyer midis zonave LFC gjate Procesit të Aktivizimi Ndërkufitare të FRR;
125. **"Pika e punës së Frekuencës"** do të thotë vlera target e Frekuencës së përdorur në FRP, e përcaktuar si shuma e Frekuencës Nominale të Sistemit dhe një vlere kompensuese të nevojshme për të reduktuar një Devijimin Elektrik të Kohës;
126. **"Kërkesat e Disponueshmërisë së FRR"** nënkupton një sërë kërkesash të përcaktuara nga OST-të e një Blloku LFC në lidhje me disponueshmërinë e FRR;
127. "**Rregullat e Dimensionimit të FRR** do të thotë specifikimet e procesit të dimensionimit të FRR të një Blloku LFC;
128. **"Procesi i Netimit të Disbalancave"** do të thotë një proces i rënë dakord ndërmjet OST-ve të dy ose më shumë zonave LFC brenda një ose më shumë së një Zone Sinkrone që lejon shmangien e aktivizimit të njëkohshëm të FRR në drejtime të kundërta duke marrë parasysh FRCE-te përkatëse, si dhe FRR e aktivizuar, dhe korrigjimin e inputit të FRP-ve të përfshira në përputhje me rrethanat;
129. **"Fuqia e Shkëmbyer e Netimit të Disbalancave"** nënkupton fuqinë e cila është shkëmbyer midis zonave LFC në kuadër të Procesit të Netimit të Disbalancave;
130. **"Detyrimi Fillestar FCR"** do të thotë sasia e FCR së alokuar një OST-je, si pjesë e FCR për zonën sinkrone;
131. **"Të Dhënat e Frekuencës së Çastit"** do të thotë një grup të dhënash të matura të frekuencës së përgjithshme të Sistemit për Zonën Sinkrone me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër se 1 sekondë që përdoret për qëllime të vlerësimit të cilësisë së Frekuencës së Sistemit
132. **"Devijimi i Frekuencës i Çastit"** nënkupton një sërë të dhënash të matura të Devijimit të përgjithshëm të Frekuencës për zonën sinkrone, me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër së 1 sekondë të përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës;
133. "**Te Dhëna të FRCE të Çastit"** nënkupton një sërë të dhënash të FRCE për një Bllok LFC me një periudhë matjeje të barabartë ose më të shkurtër së 10 sekonda që përdoren për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit;
134. **"Diapazoni i Nivelit 1 të FRCE"** do të thotë diapazoni i parë i përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit në nivel Blloku LFC, brenda të cilit FRCE duhet të mbahet për një përqindje të caktuar të kohës;
135. **"Diapazoni i Nivelit 2 të FRCE"** do të thotë diapazoni i dytë i përdorur për qëllime të vlerësimit të cilësisë së frekuencës së sistemit në nivel Blloku LFC, brenda të cilit FRCE duhet të mbahet për një përqindje të caktuar të kohës;
136. **"Marrëveshja Operacionale e Bllokut LFC"** do të thotë një marrëveshje shumëpalëshe në mes të të gjithë OST të një Blloku LFC nëse Blloku LFC përbëhet nga më shumë së një të OST; në qoftë së një Bllok LFC përbëhet vetëm nga një OST kjo do të thotë një deklaratë formale e detyrimeve;

137. **"Fuqia e Shkëmbimit e Zëvendësimit"** nënkupton fuqinë e cila është shkëmbyer midis zonave LFC gjate Procesit të Aktivizimit Ndërkufitar të RR;
138. **"Disbalancat e Bllokut LFC"** nënkuptojnë shumën e FRCE, Aktivizimit FRR dhe Aktivizimit RR brenda Bllokut LFC dhe Shkëmbimit të Fuqisë të Netimit të Disbalancave, Fuqisë së Shkëmbyer të Frekuencës së Rivendosjes dhe Fuqisë së Shkëmbyer të Zëvendësimit ti këtij Blloku LFC me Blloqe të tjera LFC;
139. **"Monitori i Bllokut LFC"** do të thotë një OST përgjegjëse për mbledhjen e të dhënave për Kriteret e Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës dhe aplikimin e Kritereve të Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës për Bllokun LFC;
140. **"Struktura e Kontrolli Fuqi-Frekuencë"** nënkupton strukturën themelore që merr në konsiderate të gjitha aspektet relevante të Kontrollit Fuqi Frekuence, në veçanti në lidhje me përgjegjësitë përkatëse dhe detyrimet, si dhe llojet dhe qëllimet e Rezervave të Fuqisë Aktive;
141. **"Struktura e Procesit të Përgjegjësisë"** do të thotë struktura për të përcaktuar përgjegjësitë dhe detyrimet në lidhje me Rezervat e Fuqisë Aktive në bazë të strukturës së kontrollit të Zonës Sinkrone;
142. **"Struktura e Aktivizimit të Procesit"** do të thotë struktura për kategorizimin e proceseve në lidhje me llojet e ndryshme të Rezervave të Fuqisë Aktive në aspektin e qëllimit dhe aktivizimit;
143. **"Koha Aktivizimit të Plotë të FRR Manuale"** nënkupton periudhën kohore në mes të ndryshimit të pikës së punës dhe aktivizimit korrespondues apo çaktivizimin të FRR manuale;
144. **"Devijimi Maksimal i Frekuencës së Çastit"** do të thotë vlera absolute maksimale e pritshme e një Devijimi të Frekuencës së Çastit pas ndodhjes së një disbalance të barabartë ose më pak se Incidenti Reference, përtej së cilës janë aktivizuar masat emergjente;
145. **"Zona e Monitorimit"** nënkupton një pjesë të Zonës Sinkrone ose e tërë Zona Sinkrone, fizikisht e kufizuar nga pikat e matjes së linjave të ndërlidhura në Zona të tjera të Monitorimit, të operuara nga një ose më shumë OST që përmbushin detyrimet e një Zone Monitorimi;
146. **"Parakualifikimi"** nënkupton procesin për të verifikuar përputhshmërinë e një Njësie të Sigurimit të Rezervës ose një Grupi të Sigurimit të Rezervës FCR, FRR ose RR me kërkesat e përcaktuara nga OST sipas parimeve të parashikuara në këtë rregullore;
147. **"Periudha e ndryshimit linear"** nënkupton një periudhë kohore të përcaktuar nga një pikë fikse e fillimit dhe një interval kohor gjatë së cilit input dhe / ose output i Fuqisë Aktive do të rritet apo ulet.
148. **"OST Udhëzuese e Rezervës"** do të thotë OST përgjegjëse për udhëzimin e Njësisë së Sigurimit të Rezervës ose Grupit të Sigurimit të Rezervës për të aktivizuar FRR dhe / ose RR;
149. "**OSSH Lidhëse e Rezervës"** do të thotë OSSH-ja që është përgjegjës për Sistemin e Shpërndarjes në të cilin është lidhur një Njësi e Sigurimit të Rezervës ose një Grup i Sigurimit të Rezervës, që siguron rezerva për një OST;
150. **"OST Lidhëse e Rezervës"** do të thotë OST përgjegjës për Zonën e Monitorimit në të cilën është i lidhur një Njësi e Sigurimit të Rezervës ose një Grup i Sigurimit të Rezervës;
151. **"OST Marrëse e Rezervës"** do të thotë OST e përfshirë në një shkëmbim me një OST Lidhëse të Rezervës dhe / ose një Njësi të Sigurimit të Rezervës ose një Grupi të Sigurimit të Rezervës të lidhur me një tjetër Zone Monitorimi apo LFC;
152. **"Procesi i Zëvendësimit të Rezervës (RRP)"** është një proces për të rivendosur FRR e aktivizuar.

153. **”Kërkesat e disponueshmerise së RR”** nënkupton një grup kërkesash të përcaktuara nga OST-të e Blokut LFC në lidhje me disponueshmerin e rezervave zëvendësuese;
154. **“Rregullat e Dimensionimit të RR”** do të thotë specifikimet e procesit të dimensionimit të RR të një Blloku LFC;
155. **“Diapazoni i Frekuencave Standard”** do të thotë një interval i përcaktuar dhe simetrik rreth Frekuencës Nominale brenda të cilit supozohet të operohet Frekuenca e Sistemit të një Zone Sinkrone;
156. **“Devijimi Standard i Frekuencës”** do të thotë vlera absolute e devijimit të Frekuencës që kufizon Diapazonin e Frekuencave Standard;
157. **“Devijimi i Frekuencës së Gjendjes së Qëndrueshme”** do të thotë vlera absolute e Devijimit të Frekuencës pas shfaqjes së një disbalance, pasi Frekuenca e Sistemit është stabilizuar;
158. **“Monitorimi i Zonës Sinkron”** do të thotë një OST përgjegjëse për mbledhjen e të dhënave të Kritereve të Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës dhe duke aplikuar Kriteret e Vlerësimit të Cilësisë së Frekuencës për Bllokun LFC;
159. **“Procesi i Kontrollit të Kohës”** do të thotë një proces për kontrollin e kohës, ku kontrollin i kohës është një veprim i kontrollit i kryer për të kthyer Devijimin Elektrik të Kohës ndërmjet kohës sinkrone dhe kohës UTC në zero;
160. "**Shtet Anëtar**" nënkupton një territor të Bashkimit Evropian sipas përcaktimit të nenit 27 të Traktatit.

Neni 4

Objektivat dhe aspektet rregullatore

1. Kjo Rregullore synon në:

a) përcaktimin e kërkesave dhe parimeve të përbashkëta mbi sigurinë operacionale;

b) përcaktimin e parimeve të përbashkëta të planifikimit operacional të sistemit të intekonektuar

c) përcaktimin e proceseve të përbashkëta të rregullimit fuqi-frekuence dhe kontrollit të strukturave;

d) sigurimin e kushteve për mbajtjen e sigurisë operacionale në Komunitetin e Energjisë;

e) sigurimin e kushteve për mbajtjen e nivelit të cilësisë së frekuencës për të gjithë zonën sinkrone në Komunitetin e Energjisë;

f) promovimin e koordinimit të operimit të sistemit dhe të planifikimit operativ;

g) sigurimin dhe rritjen e transparencës dhe besueshmërisë së informacionit mbi operatorin e sistemit të transmetimit

h) kontribuimin në operimin eficient dhe zhvillimin e sistemit të transmetimit si dhe në sektorin e energjisë në Komunitetin e Energjisë

2. Kur zbatojnë këtë Rregullore, Palët Kontraktuese, autoritetet kompetente dhe operatoret e sistemit duhet të :

a) zbatojnë parimin e proporcionalitetit dhe mos-diskriminimit;

b) sigurojnë transparencë;

c) zbatojnë parimin e optimizimit midis eficencës së përgjithshme më të lartë dhe kostove totale me të ulëta për të gjitha palët e përfshira;
d) sigurohen që OST-të të përdorin mekanizmat me bazë tregu për aq sa është e mundur, për të siguruar qëndrueshmërinë dhe sigurinë e sistemit;
e) respektojnë përgjegjësinë e caktuar për OST-në përkatëse në mënyrë që të sigurohet siguria e sistemit, duke përfshirë çfarë kërkohet nga legjislacioni kombëtar;
f) konsultohen me OSSH-të përkatëse dhe marrin parasysh ndikimet potenciale në sistemet e tyre;
g) marrin në konsiderate standardet dhe specifikimet teknike Evropiane, të dakordësuara.

Neni 5.

Termat dhe kushtet ose metodologjitë e OST-ve

1. Kur kjo Rregullore kërkon që OST-të të hartojnë kushtet dhe metodologjitë, ato duhet t'i paraqesin për miratim në Bordin Rregullator të Komunitetit të Energjisë dhe, nëse janë të prekur Shtetet Anëtare, Agjencinë për Bashkëpunimin e Autoriteteve Rregullatore të Energjisë, autoriteteve rregullatore kompetente në përputhje me Nenin 6(3), ose entitetit të caktuar nga Pala Kontraktuese në përputhje me Nenin 6(4) dhe (5), brenda afateve përkatëse të përcaktuara në këtë Rregullore. Në raste përjashtuese, veçanërisht kur një afat nuk mund të përmbushet për shkak të rrethanave jashttë sferës së OST-ve, afatet për kushtet dhe metodologjitë mund të zgjaten nga Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë në kuadër të procedurave sipas Neni 6(2), nga të gjitha autoritetet rregullatore kompetente në kuadër të dispozitave sipas Neni 6(3), dhe nga autoriteti rregullator kompetent në kuadër të procedurave sipas Neni 6(4) dhe (5).
2. Kur propozimi për termat dhe kushtet ose metodologjitë sipas kësaj Rregulloreje duhet të hartohet dhe të dakordohet nga më shumë së një OST, OST-të pjesëmarrëse bashkëpunojnë ngushtësisht. OST-të, me ndihmën e ENTSO-E, do të informojnë rregullisht autoritetet rregullatore, Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë dhe, në rastet kur preken Shtetet Anëtare, Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë, për ecurinë e zhvillimit të këtyre termave dhe kushteve apo metodologjitë.
3. <...><...>
4. Kur OST-të vendosin për propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë në përputhje me nenin 6(3) nuk janë në gjendje të arrijnë një marrëveshje dhe ku janë rajonet në fjalë të përbëra nga më shumë së pesë Palë Kontraktuese dhe/ose Shtete Anëtare, ato do të vendosin nga votimi i shumicës së cilësuar. Një shumicë e cilësuar për propozimet në përputhje me nenin 6(3). kërkojnë një shumicë prej:

    a) OST që përfaqësojnë të paktën 72 % të Palëve Kontraktuese dhe/ose të Shteteve Anëtare të interesuara; dhe
    b) OST që përfaqësojnë Palët Kontraktuese dhe/ose Shtetet Anëtare që përbëjnë të paktën 65 % të popullsisë së rajonit në fjalë.

5. Një pakicë bllokuese për vendimet mbi propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë e listuara në nenin 6(3) do të përfshijë të paktën një numër minimal të OST-ve që përfaqësojnë

më shumë së 35 % të popullsisë të Palëve Kontraktuese pjesëmarrëse dhe/ose e Shteteve Anëtare, dhe OST-të që përfaqëson të paktën një Palë tjetër Kontraktuese dhe/ose Shtetet Anëtare të interesuara, në rast të dështimit të cilën shumica e cilësuar do të konsiderohet e arritur.

6. OST-të që vendosin mbi propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë në përputhje me Nenin 6(3) në lidhje me rajonet e përbëra nga pesë Palë Kontraktuese dhe/ose Shtetet Anëtare ose më pak do të vendosin në bazë të një konsensusi
7. Për vendimet e OST-së mbi propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë në përputhje me paragrafin 5, një votë do të atribuohet për Palën Kontraktuese ose për Shtetin Anëtar. Nëse ka më shumë se një OST në territorin e një Pale Kontraktuese ose Shteti Anëtar, Pala Kontraktuese ose Shteti Anëtar do të ndajnë kompetencat e votimit ndërmjet OST-ve.
8. Kur OST-të dështojnë të paraqesin një propozim<…> për termat dhe kushtet ose metodologjitë tek autoritetet rregullatore në përputhje me nenin 6(3) <…> ose subjekteve të përcaktuara nga Palët Kontraktuese në përputhje me nenin 6(4) brenda afateve të përcaktuara në këtë rregullore, ato do të ofrojnë <…> autoriteteve rregullatore kompetente, Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë dhe Agjencisë për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë, me draftet e termave dhe kushteve ose metodologjitë dhe të shpjegojnë pse një marrëveshje nuk është arritur. Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë dhe Shtetet Anëtare në rastet kur preken, Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë, duke vepruar në përputhje me nenin 2 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC-EnC do të informojnë Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë dhe Komisionin Evropian dhe në bashkëpunim me autoritetet rregullatore kompetente do të hetojnë arsyet e dështimit dhe informojnë Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë dhe Komisionin Evropian gjithashtu, Sekretariati i Komunitetit të Energjisë ose në raste kur preken Shtetet Anëtarë, Komisioni Evropian do të ndërmarrë hapat e duhur për të bërë të mundur miratimin e termave dhe kushteve të kërkuara ose metodologjive <…> brenda 4 muajve nga marrja e informacionit.

Neni 6

Miratimi i termave, kushteve dhe metodologjive të OST-ve

1. Çdo autoritet rregullator ose aty ku është e aplikueshme Agjencia, sipas rastit, do të miratojë termat dhe kushtet ose metodologjitë e zhvilluara nga OST-të sipas paragrafit <…> 3. Njësia e caktuar nga Pala Kontraktuese do të miratojë termat dhe kushtet ose metodologjitë zhvilluar nga OST-të sipas paragrafit 4. Subjekti i caktuar do të jetë autoriteti rregullator përveç nëse parashikohet ndryshe nga Pala Kontraktuese. Përpara miratimit të termave dhe kushteve ose metodologjive, autoriteti rregullator ose subjekti i caktuar do të rishikojë propozimet aty ku është e nevojshme, pas konsultimit me OST-të përkatëse, për të siguruar së ato janë në përputhje me qëllimin e kësaj rregulloreje dhe të kontribuojnë në integrimin e tregut, mosdiskriminimi, konkurrencën efektive dhe funksionimin e duhur të tregut.

2. OST-të do të zbatojnë termat dhe kushtet ose metodologjitë e mëposhtme, siç janë miratuar në përputhje me Rregulloren (BE) 2017/1485:
   (a) kërkesat kryesore organizative, rolet dhe përgjegjësitë në lidhje me shkëmbimin e të dhënave për sigurinë operacionale në përputhje me nenin 40(6)

(b) metodologjinë për ndërtimin e modeleve të rrjetit të përbashkët në përputhje me nenin 67(1) dhe nenin 70

(c) metodologjinë për koordinimin e analizave të sigurisë operacionale në përputhje me nenin 75.

(d) metodologjinë për zonën sinkrone të Evropës Kontinentale për përcaktimin e minimumit të inercisë në përputhje me nenin 39(3)(b);

(e) metodologjinë, të paktën për zonë sinkrone, për vlerësimin e rëndësisë së aseteve për koordinimin e ndërprerjeve në përputhje me nenin 84.

(f) metodologjitë, kushtet dhe vlerat e përfshira në zonën sinkrone, marrëveshjet operacionale në lidhje me nenin 118 .

(i) parametrat e përcaktimit të cilësisë së frekuencës dhe parametri i synuar i cilësisë frekuencës në përputhje me Neni 127;

(ii)rregullat e dimensionimit për FCR në përputhje me Nenin 153;

(iii) vetitë shtesë të FCR në përputhje me nenin 154 (2);

(v) për zonën sinkrone të Evropës Kontinentale, periudha minimale e aktivizimit duhet të sigurohet nga ofruesit e FCR në përputhje me nenin 156(10);

(vi) për zonën sinkrone të Evropës Kontinentale, supozimet dhe metodologjinë për një analizë kosto-përfitim në përputhje me nenin 156(11);

(vii) për zonat sinkrone të ndryshme nga Evropa Kontinentale edhe nëse është e aplikueshme, kufijtë për shkëmbimin e FCR ndërmjet OST-ve në përputhje me nenin 163(2);

(ix) kufizimet në sasinë e shkëmbimit të FRR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me nenin 176(1) dhe kufizimet në sasinë e ndarjes së FRR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me nenin 177(1);

(x) kufizimet në sasinë e shkëmbimit të FRR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me nenin 178(1) dhe kufizimet në sasinë e ndarjes së RR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me nenin 179(1)

(g) Ku blloku LFC përbëhet nga zonat LFC të Shteteve Anëtare dhe Palëve Kontraktuese, metodologjitë dhe kushtet e përfshira në marrëveshjet operacionale të bllokut LFC në përputhje me Nenin 119 në lidhje me:

(i) kufizimet e rritjes së fuqisë aktive në përputhje me nenin 137(3) dhe (4);

(ii) veprimet koordinuese që synojnë të reduktojnë FRCE siç përcaktohet në nenin 152(14)

(iii) masat për të reduktuar FRCE duke kërkuar ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive e moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive të kërkesës në përputhje me Neni 152(16);

(iv) rregullat e dimensionimit të FRR në përputhje me nenin 157(1);

(h) masat zbutëse për zonën sinkrone në përputhje me nenin 138;

3. Propozimet për termat dhe kushtet e mëposhtme ose metodologjitë ose cilido ndryshim i tyre do t'i nënshtrohet miratimit nga të gjitha autoritetet rregullatore të rajonit përkatës në të cilin Pala Kontraktuese ose Shteti Anëtar mund t'i japë një opinion autoritetit rregullator përkatës:

(a) <..>

(b) dispozitat e përbashkëta për çdo rajon të llogaritjes së kapaciteteve për sigurinë operacionale rajonale në përputhje me nenin 76;

(c) <..>

(d) <..>

(e) ku blloku LFC përbëhet vetëm nga zona LFC të Palëve Kontraktuese, metodologjitë dhe kushtet e përfshira në marrëveshjet operacionale të bllokut të LFC në nenin 119, në lidhje me:

i. kufizimet e rritjes së fuqisë aktive në përputhje me nenin 137(3) dhe (4);

ii. veprimet koordinuese që synojnë të reduktojnë FRCE siç përcaktohet në nenin 152(14);

iii. masat për të reduktuar FRCE duke kërkuar ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive të kërkesës në përputhje me nenin 152 (16);

iv. rregullat e dimensionimit të FRR në përputhje me nenin 157(1);

(f) masat zbutëse <…> për bllokun LFC në përputhje me nenin 138;

(g) propozimi i përbashkët <…> për përcaktimin e blloqeve LFC në përputhje me nenin141(2).

4. Nëse nuk përcaktohet ndryshe nga Pala Kontraktuese, termat dhe kushtet e mëposhtme ose metodologjitë dhe çdo ndryshim i tyre do t'i nënshtrohet miratimit individual nga entiteti i përcaktuar në përputhje me paragrafin 1 nga Pala Kontraktuese:

(a) <..>

(b) fushëveprimi i shkëmbimit të të dhënave me OSSh-të dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit në përputhje me nenin 40(5);

(c) kërkesat shtesë për grupet siguruese të FCR në përputhje me nenin 154(3);

(d) përjashtimi i grupeve siguruese të FCR-së nga ofrimi i FCR në përputhje me nenin 154(4);

(e) për zonën sinkrone të Evropës Kontinentale <…>, propozimi në lidhje me aktivizimin minimal në periudhë të përkohshme që duhet të sigurohet nga ofruesit e FCR-së siç propozohet nga OST në përputhje me nenin 156 (9);

(f) Kërkesat teknike të FRR të përcaktuara nga OST në përputhje me Nenin 158(3);

(g) refuzimi i grupeve siguruese të FRR-së nga dispozita e FRR në përputhje me nenin 159(7);

(h) kërkesat teknike për lidhjen e njësive siguruese të RR-së dhe grupeve siguruese të RR të përcaktuara nga OST në përputhje me nenin 161(3); dhe

(i) refuzimi i grupeve siguruese të RR-së nga dispozita e RR në përputhje me nenin 162(6)..

5. Kur kërkohet ose lejohet një operator individual i sistemit përkatës ose OST sipas kësaj Rregulloreje për të specifikuar ose rënë dakord për kërkesat që nuk i nënshtrohen paragrafit 4, Palët Kontraktuese mund kërkojnë miratimin paraprak nga autoriteti rregullator kompetent për këto kërkesa dhe ndonjë nga ndryshimet e saj.

6. Propozimi për termat dhe kushtet ose metodologjitë duhet të përfshijë një afat kohor të propozuar për zbatimin e tyre dhe një përshkrim të ndikimit të tyre të pritshëm në objektivat e kësaj Rregulloreje. Propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë që i nënshtrohen miratimit nga disa ose të gjithë autoritetet rregullatore <…> do t'i dorëzohen Bordit Rregullator

të Komunitetit të Energjisë dhe në rastet kur preken Shtetet Anëtare, Agjencisw për Bashkëpunimin të Rregullatorëve të Energjisë, në të njëjtën kohë që ato dorëzohen autoriteteve rregullatore. <…>. Bazuar në kërkesën e autoriteteve rregullatore kompetente, Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose, në rastet kur Shtetet Anëtare preken, Agjencia për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë, duke vepruar në përputhje me nenin 2 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC-EnC, do të japë një opinion brenda 3 muajve për propozimet për termat dhe kushtet ose metodologjitë.

7. Kur miratimi i termave dhe kushteve ose metodologjive në përputhje me paragrafin 3 ose amendimin në përputhje me nenin 7 kërkon një vendim nga më shumë së një organ rregullator autoriteti në përputhje me paragrafin 3, autoritetet rregullatore kompetente do të konsultohen dhe do të koordinohen dhe bashkëpunojnë me njëri-tjetrin për të arritur një marrëveshje. Ku Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë apo Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë nxjerr një opinion, autoritetet rregullatore kompetente do ta marrin parasysh atë opinion. Autoritet Rregullatore, ose kur Bordi Rregullator kompetent i Komunitetit Energjisë ose Agjencia për Bashkëpunimi i Rregullatorëve të Energjisë do të marrë vendime lidhur me kushtet e dorëzuara dhe kushtet ose metodologjitë në përputhje me paragrafin <…> (3), brenda 6 muajve pas datës pranimi i termave dhe kushteve ose metodologjive nga Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë ose autoriteti rregullator ose, sipas rastit, nga autoriteti i fundit rregullator në fjalë. Periudha do të fillojë në atë ditë pas asaj për të cilën propozimi i është dorëzuar Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë ose Agjencisë për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë në përputhje me paragrafin 2 ose të autoriteti i fundit rregullator në fjalë në përputhje me paragrafin 3.
8. Kur autoritetet rregullatore nuk kanë mundur të arrijnë një marrëveshje brenda periudhës të cituar në paragrafin 7 ose me kërkesë të tyre të përbashkët, ose me kërkesë të Agjencisë sipas nën paragrafit të tretë të nenit 5(3) të Rregullores (BE) 2019/942, Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose, në rastet kur preken Shtetet Anëtare, Agjencia për Bashkëpunimin të Rregullatorëve të Energjisë, duke vepruar në përputhje me nenin 2 të Aktit Procedural Nr.2022/01/MC-EnC do të miratojë një vendim në lidhje me propozimet e paraqitura për kushtet dhe kushtet ose metodologjitë brenda 6 muajve <…>.
9. Kur miratimi i termave dhe kushteve ose metodologjive kërkon një vendim të vetëm subjekti i caktuar në përputhje me paragrafin 4, entiteti i caktuar do të marrë një vendim brenda 6 muajsh pas marrjes së termave dhe kushteve ose metodologjive. Periudha do të fillojë në ditën pas asaj në të cilën propozimi iu dorëzua subjektit të caktuar në përputhje me paragrafin 4 ose autoritetin rregullator kompetent në përputhje me paragrafin 5.
10. Çdo palë mund të ankohet kundër një operatori përkatës sistemi ose OST në lidhje me ose vendimet e operatorit të sistemit ose të obligimeve përkatëse të OST-së sipas kësaj Rregulloreje dhe mund t'i referojë ankesën autoritetit rregullator i cili, duke vepruar si autoritet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, do të lëshojë një vendim brenda 2 muajve nga marrja e ankesës. Kjo periudhë mund të zgjatet me 2 muaj të tjerë ku kërkohet informacion shtesë nga autoriteti rregullator. Ajo periudhë e zgjatur mund të zgjatet më tej me dakortësinë e ankuesit. Vendimi i autoritetit rregullator do të jetë i detyrueshëm, përveç dhe nëse anullohet në apel.

Neni 7

Amendimet e termave dhe kushteve ose metodologjive të OST-ve

1. Kur <…> të gjitha autoritetet rregullatore kompetente së bashku kërkojnë një ndryshim në mënyrë që të miratojë termat dhe kushtet ose metodologjitë e paraqitura në përputhje me paragrafin <…> 3 të nenit 6 përkatësisht, OST-të përkatëse do të paraqesin një propozim për kushtet e ndryshuara dhe kushtet ose metodologjitë për miratim brenda 2 muajve pas kërkesës nga <…> autoritetet rregullatore. <..> Autoritetet rregullatore kompetente do të vendosin për të ndryshuar termat dhe kushtet ose metodologjitë brenda 2 muajve pas dorëzimit të tyre.
2. Kur një subjekt i caktuar kërkon një amendim në mënyrë që të miratojë termat dhe kushtet ose metodologjitë e paraqitura në përputhje me Nenin 6 (4), OST përkatës do të dorëzojë një propozim për termat dhe kushtet ose metodologjitë e amenduara për miratim brenda 2 muajve pas kërkesës nga subjekti i caktuar. Entiteti i caktuar do të vendosë për termat dhe kushtet ose metodologjitë e ndryshuara brenda 2 muajve nga paraqitja e tyre.
3. Kur autoritetet rregullatore kompetente nuk kanë mundur të arrijnë një marrëveshje për kushtet dhe kushtet ose metodologjitë sipas paragrafit <…> 3 të nenit 6 brenda afatit 2-mujor, ose me kërkesë të përbashkët të tyre, ose me kërkesë të Agjencisë sipas nën-paragrafit të tretë nenit 5(3) të Rregullores (BE) 2019/942, Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose, Shtetet Anëtare në rastet kur preken, Agjencia për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë, duke vepruar në përputhje me nenin 2 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC-EnC do të miratojë një vendim në lidhje me termat dhe kushtet ose metodologjitë e ndryshuara brenda 6 muajve <…>. Nëse OST-të përkatëse dështojnë të paraqesin një propozim për termat dhe kushtet e ndryshuara ose metodologjitë, do të zbatohet procedura e parashikuar në nenin 5(9).
4. Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose Shtetet Anëtare, në rastet kur ato preken, Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë, autoritetet rregullatore ose të caktuara subjektet, ku ata janë përgjegjës për miratimin e termave dhe kushteve ose metodologjive në përputhje me paragrafët <…> 3 dhe 4 të nenit 6, mund të kërkojë përkatësisht propozime për amendamentet e këtyre termave dhe kushteve ose metodologjive dhe përcaktojnë një afat kohor për paraqitjen e atyre propozimeve. OST-të përgjegjëse për zhvillimin e një propozimi për termat dhe kushtet ose metodologjitë mund t'u propozojnë ndryshime autoriteteve rregullatore dhe Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë ose, Shteteve Anëtare në rastet kur preken, Agjencisë për Bashkëpunimin Rregullatorëve të Energjisë. Propozimet për ndryshimin e termave dhe kushteve ose metodologjive do t'i nënshtrohen konsultimit nëse është e aplikueshme në përputhje me procedurën e përcaktuar në nenin 11 dhe të miratuar në përputhje me procedurën e përcaktuar në nenet 5 dhe 6.

Neni 8

Publikimi në internet

1. OST-të përgjegjëse për përcaktimin e termave dhe kushteve ose metodologjive në përputhje me këtë Rregullore do t'i publikojnë ato në internet pas aprovimit të Bordit Rregullator të Komunitetit të Energjisë ose nga autoritetet rregullatore kompetente ose, kur nuk kërkohet një

miratim i tillë, sipas specifikimeve të tyre, përveç kur një informacion i tillë konsiderohet konfidencial në përputhje me nenin 12.

2. Gjithashtu do të publikohen :

a) përmirësimet e mjeteve të operimit të rrjetit në përputhje me Nenin 55 (e);
b) parametrat e synuar të FRCE në përputhje me Nenin 128;
c) kufizimet e gradientit të ndryshimit të pjerresisë në nivel të zonës sinkrone në përputhje me nenin 137 (1);
d) kufizimet e gradientit të ndryshimit të bllokut të LFC në përputhje me nenin 137(3);
e) masat e marra në gjendjen e alarmit të sistemit, për shkak të mungesës së rezervave të fuqisë aktive në përputhje me nenin 152 (11); dhe
f) kërkesa për rezervë e OST për një ofrues të FCR-së, për ta bërë informacionin të disponueshëm në kohë reale në përputhje me Nenin 154 (11).

Neni 9

Mbulimi i kostove

1. Kostot e përballuara nga operatorët e sistemit që i nënshtrohen rregullimit të tarifave të rrjetit dhe që rrjedhin nga detyrimet e përcaktuara në këtë rregullore do të vlerësohen nga autoritetet rregullatore përkatëse. Kostot e vlerësuara si të arsyeshme, efikase dhe proporcionale do të mbulohen nëpërmjet tarifave të rrjetit ose mekanizmave të tjerë të përshtatshëm.
2. Nëse kërkohet nga autoritetet rregullatore përkatëse, OST-të referuar paragrafit 1, brenda tre muajve pas kërkesës nga autoritetet rregullatore, sigurojnë informacionin e nevojshëm për të lehtësuar vlerësimin e shpenzimeve të bëra.

Neni 10

Përfshirja e grupeve të interesit

Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë ose Shtetet Anëtare në rastet kur preken, Agjencia për Bashkëpunimin e Rregullatorëve të Energjisë, duke vepruar në përputhje me nenin 2 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC-EnC, në bashkëpunim të ngushtë me ENTSO për Energji, do të organizojë përfshirjen e grupeve të interesit në lidhje me operimin e sigurtë të sistemit si dhe aspekte të tjera të zbatimit të kësaj Rregulloreje. Një pjesëmarrje e tillë do të përfshijë takime të rregullta me grupet e interesit për të identifikuar problemet dhe për të propozuar përmirësime në lidhje me operimin e sigurtë të sistemit.

Neni 11

Konsultimi Publik

1. OST-të përgjegjëse do të konsultohen me grupet e interesit për paraqitjen e propozimeve mbi termat dhe kushtet ose metodologjitë ose ndryshimet e tyre, në përputhje me këtë Rregullore duke përfshirë autoritetet përkatëse të secilës Palë Kontraktuese dhe Shteti Anëtar, mbi draftin e propozimeve mbi termat dhe kushtet ose metodologjitë e renditura në Nenin 6 <...> (3). Konsultimi do të zgjasë për një periudhë prej jo më pak së 1 muaj.
2. Propozimet <...> mbi termat dhe kushtet ose metodologjitë e paraqitura nga OST-të në nivel rajonal, do të publikohen dhe paraqiten për konsultim publik në nivel rajonal. Palët që paraqesin propozime në nivel dypalësh ose shumëpalësh do të kryejë të paktën një konsultim publik në Palët Kontraktuese dhe Shtetet Anëtare respektive.
3. OST-të përgjegjëse për hartimin e propozimit mbi termat dhe kushtet ose metodologjitë duhet të marrin siç duhet në konsideratë pikëpamjet e grupeve të interesit që dalin nga konsultimet para paraqitjes së tij për miratim rregullator. Në të gjitha rastet do të sigurohet, një justifikim i shëndoshë për përfshirjen ose jo të pikëpamjeve që rrjedhin nga konsultimi së bashku me paraqitjen e propozimit dhe në kohën e duhur përpara ose njëkohësisht me publikimin e propozimit për termat dhe kushtet ose metodologjitë do të publikohet.

Neni 12

Detyrimet e konfidencialitetit

1. Çdo informacion konfidencial i marrë, i shkëmbyer ose i transmetuar sipas kësaj Rregulloreje, i nënshtrohet kushteve të sekretit profesional të përcaktuara në paragrafët 2, 3 dhe 4.
2. Mbi çdo person që i nënshtrohet dispozitave të kësaj rregulloreje do të zbatohet detyrimi i sekretit profesional
3. Informacioni konfidencial i marrë nga personat ose autoritetet rregullatore të përmendura në paragrafin 2, gjatë kryerjes së detyrave të tyre, nuk mund t'i zbulohet asnjë personi ose autoriteti tjetër, përjashtuar rastet e mbuluara nga legjislacioni kombëtar, dispozitat e tjera të kësaj Rregulloreje ose legjislacioni tjetër përkatës kombëtar ose i Komunitetit të Energjisë.
4. Pa paragjykuar rastet e mbuluara nga legjislacioni kombëtar ose i Komunitetit të Energjisë, autoritetet rregullatore, organet ose personat që marrin informacion konfidencial sipas kësaj Rregulloreje, mund ta përdorin atë vetëm për qëllimet e kryerjes së detyrave të tyre sipas kësaj Rregulloreje.

Neni 13

Marrëveshjet me OST-të që nuk janë të detyruara nga kjo Rregullore

Kur një zonë sinkrone shtrihet si mbi Komunitetin e Energjisë dhe OST-të e një vendi të tretë, brenda 18 muajve pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e Komunitetit të Energjisë në atë zonë sinkrone do të përpiqen të lidhin një marrëveshje me OST-të e vendeve të treta të cilat nuk janë të detyruara nga kjo Rregullore, marrëveshje e cila do përcaktojë bazën e

bashkëpunimit mes tyre në lidhje me operimin e sigurt të sistemit duke bërë edhe rregullimet për pajtueshmërinë e OST-ve të vendeve të treta me detyrimet e përcaktuara në këtë Rregullore.

Neni 14

Monitorimi

1. ENTSO për Energjinë Elektrike në përputhje me Nenin 3 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC-EnC do të monitorojë zbatimin e kësaj Rregulloreje në zonat e mbuluara nga ky paragraf. Në masën që monitorimi mbulon Palët Kontraktuese të vendosura jashtë zonës sinkrone të Evropës Kontinentale ose jo anëtare të ENTSO për Energjinë Elektrike, Sekretariati i Komunitetit të Energjisë mbledh të dhëna nga operatori i sistemit të transmetimit përkatës. Monitorimi nga ENTSO për Energjinë Elektrike do të mbulojë të paktën çështjet e mëposhtme:
   a) indikatorët e sigurisë operacionale në përputhje me Nenin 15:
   b) kontrollin fuqi-frekuence në përputhje me Nenin 16;
   c) vlerësimin e koordinimit rajonal në përputhje me Nenin 17;
   d) identifikimin e çdo shmangie në zbatimin kombëtar të kësaj Rregulloreje për termat dhe kushtet ose metodologjitë e listuara në Nenin 6(3);
   e) identifikimin e çdo përmirësimi shtesë të mjeteve dhe shërbimeve në përputhje me nën-paragrafët (a) dhe (b) të Nenit 55, përveç përmirësimeve të identifikuara nga OST-të në përputhje me Nenin 55 (e);
   f) identifikimin e çdo përmirësimi të nevojshëm në raportin vjetor mbi shkallën e klasifikimit të incidenteve në përputhje me Nenin 15, të cilat janë të nevojshme me qëllim mbështetjen e qëndrueshmërisë dhe sigurisë operacionale në terma afatgjatë;
   g) identifikimin e çdo vështirësie lidhur me bashkëpunimin në operimin e sigurtë të sistemit me OST-të e vendeve të treta.

2. Agjencia për Bashkëpunim e Rregullatorëve të Energjisë mund të zgjerojë listën e atyre përkatëse informacion në lidhje me Palët Kontraktuese për t'u komunikuar nga ENTSO për Energjisë Elektrike në Agjencinë për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë në pajtim me nenin 32 të Rregullores (BE) 2019/943, e përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Këshillit Ministror 2022/03/MC-EnC. Lista e informacionit përkatës mund të jetë subjekt i përditësimeve. ENTSO për Energjinë Elektrike duhet të mbajë një arkiv të dhënash digjitale të formatit gjithëpërfshirës, të standardizuar informacionin e kërkuar nga Agjencia për Bashkëpunim të Rregullatorëve të Energjisë.
3. OST-të respektive do të paraqesin në ENTSO-E informacionin e kërkuar për të kryer detyrat e përmendura sipas paragrafit 1 <..>.
4. Bazuar në kërkesën e autoritetit rregullator, OSSH-të do t'i sigurojnë OST-ve informacionin sipas këtij Neni, përveç nëse informacioni është tashmë i disponueshëm për autoritetet rregullatore, OST-të ose ENTSO-E lidhur me detyrën monitoruese mbi zbatimin, me objektiv shmangien e dublikimit të informacionit.

Neni 15

Raporti vjetor mbi indikatorët e sigurisë operacionale

1. <…> ENTSO për Energjinë Elektrike, duke vepruar në përputhje me nenin 3 të Aktit Procedural Nr 2022/01/MC-EnC, do të zgjerojë raportin vjetor të hartuar në përputhje me nenin 15(1) të Rregullores 2017/1485 për përfshirjen e Palëve Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë. Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë mund të japë opinionin e tij për formatin dhe përmbajtjen e atij vjetor raporti, duke përfshirë shtrirjen gjeografike të incidenteve të raportuara, ndërvarësitë elektrike ndërmjet zonave të kontrollit të OST-ve dhe çdo informacionin historik përkatës.
2. OST-të e çdo **Pale Kontraktuese**, deri me 1 Mars do t'i sigurojnë ENTSO-E, të dhënat dhe informacionin e nevojshëm për përgatitjen e raporteve vjetore bazuar në shkallën e klasifikimit të incidentit sipas paragrafit 1.Të dhënat e siguruara nga OST-të mbulojnë vitin paraprak.
3. Raporti vjetor referuar paragrafit 1, do të përmbajë së paku indikatorët e sigurisë operacionale të mëposhtëm, të rëndësishëm për sigurinë operacionale;
   a) numri i shkyçjeve / vit të elementëve të sistemit për OST;
   b) numri i shkyçjeve / vit, të objekteve gjeneruese për OST;
   c) energjinë e pafurnizuar / vit, për shkak të shkyçjeve të paplanifikuara të objekteve konsumatorë për OST;
   d) kohëzgjatjen dhe numrin e rasteve i të qenit në gjendje alarmi dhe emergjence për OST;
   e) kohëzgjatja dhe numri i incidenteve brenda të cilave ka patur mungese të rezervave të identifikuara për OST;
   f) kohëzgjatja dhe numri i devijimeve të tensionit që tejkalojnë vlerat e dhëna në Tabelat 1 dhe 2 të Shtojcës II, për OST;
   g) numri i minutave jashtë diapazonit të frekuencës standarde dhe numri i minutave ku devijimi maksimali frekuencës i gjendjes së qëndrueshme është më shumë së 50% për zonë sinkrone;
   h) numri i rënieve të sistemit ose numri i gjendjes së black-out lokal; dhe
   i) numri i rënieve të sistemit plotësisht përfshire dy ose me tepër OST.

4. Raporti vjetor i përmendur në paragrafin 1 do të përmbajë indikatorët e sigurisë operacionale të rëndësishëm për planifikimin operacional si më poshtë:

   a) numri i ngjarjeve në të cilat një incident i përfshirë në listën e kontigjencave ka shkaktuar një degradim të gjendjes së operimit të sistemit;
   b) numrin e ngjarjeve të përmendura në pikën (a) në të cilën ka ndodhur një degradim i kushteve të operimit të sistemit si rezultat i mospërputhjeve të papritura nga parashikimi i ngarkesës ose gjenerimit;
   c) numri i ngjarjeve në të cilat ka pasur një degradim në kushtet e operimit të sistemit për shkak të një kontigjence të paparashikuar;

d) numri i ngjarjeve të përmendura në pikën (c) në të cilën ka ndodhur një degradim i kushteve të operimit të sistemit si rezultat i mospërputhjeve të papritura nga parashikimi i ngarkesës ose gjenerimit; dhe

e) numri i ngjarjeve që çojnë në një degradim të kushteve të operimit të sistemit për shkak të mungesës së rezervave të fuqisë aktive.

5. Raportet vjetore duhet të përmbajnë shpjegime mbi shkaqet e incidenteve për shkallët e klasifikimit 2 dhe 3 të sigurisë operacionale, sipas shkallës së klasifikimit të incidenteve të miratuara nga ENTSO-E. Këto shpjegime do të bazohen mbi hetimin e incidenteve nga OST-të, proces i cili do të përcaktohet në shkallën e klasifikimit të incidenteve. OST-të duhet të informojnë autoritetet përkatëse rregullatore për investigimin e incidentit, në kohën e duhur para së të nisë. Autoritetet rregullatore dhe Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë mund të përfshihen në hetim sipas kërkesës së tyre.

Neni 16

Raporti vjetor mbi kontrollin fuqi-frekuencë

1. ENTSO për Energjinë Elektrike, duke vepruar në përputhje me nenin 3 të Aktit Procedural Nr 2022/01/MC- EnC, do të zgjerojë raportin vjetor të hartuar në përputhje me nenin 16(1) të Rregullores 2017/1485 për të përfshirë Palët Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë.<…>
2. Pas përfundimit të afatit për transpozimin e kësaj Rregulloreje, OST-të e secilës Palë Kontraktuese do t'i njoftojë ENTSO për Energjinë Elektrike, brenda datës 1 mars të çdo viti, si vijon informacion për vitin e kaluar:

a) identifikimin e blloqeve LFC, zonave LFC dhe zonat e monitorimit në Palën Kontraktuese ;

b) identifikimin e blloqeve LFC që nuk janë në Palët Kontraktuese por që kanë zona LFC dhe zona monitorimi që janë në Palën Kontraktuese ;

c) identifikimin e zonave sinkrone të cilave çdo vend Palë Kontraktuese iu përket ;

d) te dhëna lidhur me kriterin e vlerësimit të cilësisë së frekuencës për çdo bllok LFC në nën-paragrafët (a), (b) dhe (c) që mbulon çdo muaj prej së paku 2 vitet kalendarike të mëparshme;

e) detyrimin e FRC dhe detyrimin fillestar të FRC për çdo OST që operon brenda Palës Kontaktuese që mbulon çdo muaj prej së paku 2 vitet kalendarike të mëparshme ; dhe

f) përshkrimin dhe datën e implementimit të çdo mase zbutëse dhe kërkese teknike në rritje të marra në vitin e mëparshëm kalendarik, për të lehtësuar devijimet deterministike të frekuencës, në përputhje me nenet 137 dhe 138, në të cilat janë përfshirë OST-të e Palës Kontraktuese

3. Te dhënat e siguruara nga OST-të do të mbulojnë vitin e mëparshëm. Informacionin lidhur me zonat sinkrone, blloqet LFC, zonat LFC dhe zonat e monitorimit në nën-paragrafët (a), (b) dhe

(c) duhet të raportohen një herë. Kur këto zona ndryshojnë, ky informacion do të raportohet deri në 1 Mars të vitit në vijim.

4. Kur është e përshtatshme, të gjithë OST-të e një zone sinkrone ose blloku LFC do të bashkëpunojnë në mbledhjen e të dhënave të listuara në paragrafin 2.

Neni 17

Raport vjetor mbi vlerësimin e koordinimit rajonal

1. ENTSO për Energjinë Elektrike, duke vepruar në përputhje me nenin 3 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MC- EnC, do të zgjasë raportin vjetor të hartuar në përputhje me nenin 17(1) të Rregullores 2017/1485 për përfshirjen e Palëve Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë.
2. Deri më 1 mars, çdo qendër e koordinimit rajonal duhet të përgatisë një raport vjetor dhe t'ia paraqesë ENTSO-E, duke dhënë informacionin e mëposhtëm për detyrat që kryen:
   a) numrin e ngjarjeve, kohëzgjatjen mesatare dhe shkaqet e dështimit për të përmbushur funksionet e tij;
   b) statistikat lidhur me kufizimet, përfshirë kohëzgjatjen, vendndodhjen dhe numrin e ngjarjeve së bashku me veprimet përmirësuese të aktivizuara si dhe koston e tyre në rast së ato kanë ndodhur;
   c) numri i rasteve kur OST-të refuzojnë të zbatojnë veprimet përmirësuese të rekomanduara nga qendra e koordinimit rajonal si dhe arsyet e tyre;
   d) numri i papajtueshmërive të ndërprerjeve të zbuluara në përputhje me nenin 80; dhe
   e) një përshkrim të rasteve kur është vlerësuar mungesa e mjaftueshmërisë rajonale dhe një përshkrim i veprimeve përmirësuese të përgatitura.

3. Të dhënat e siguruara për ENTSO-E nga qendra e koordinimit rajonal mbulojnë vitin paraprak.

PJESA II

SIGURIA OPERACIONALE

TITULLI 1

KËRKESAT MBI SIGURINE OPERACIONALE

KAPITULLI 1

Gjendjet e sistemit, veprimet përmirësuese dhe kufijtë e sigurisë operacionale

Neni 18
Klasifikimi i gjendjeve të sistemit

1. Një sistem transmetimi do të jetë në gjendje normale kur përmbushen të gjitha kushtet e mëposhtme:

   a) tensioni dhe flukset e fuqisë janë brenda limiteve të sigurisë operacionale të përcaktuara në Nenin 25;
   b) frekuenca plotëson kriteret e mëposhtme:
      i. Devijimi i frekuencës së sistemit në gjendje të qëndrueshme është brenda kufijve standard të frekuencës; ose
      ii. Vlera absolute e devijimit të frekuencës në gjendje të qëndrueshme nuk është me e madhe së devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme dhe kufijtë e frekuencës së sistemit të përcaktuar për gjendjen e alarmit nuk janë përmbushur;
   c) rezervat e fuqisë aktive dhe reaktive janë të mjaftueshme për të përballuar ngjarjet e paplanifikuara që bëjnë pjesë në listën e kontingjencave të përcaktuar sipas Nenit 33 pa cënuar kufijtë e sigurisë operacionale;
   d) operimin e zonës së përgjegjësisë të OST-së në fjalë është dhe do të mbetet brenda kufijve të sigurisë operacionale edhe pas aktivizimit të veprimeve përmirësuese, pas ndodhjes së një kontigjence nga lista e kontigjencave të përcaktuara në përputhje me Nenin 33.
2. Një sistem transmetimi do të jetë në gjendje alarmi kur:

   a) tensioni dhe flukset e fuqisë janë brenda limiteve të sigurisë operacionale të përcaktuara në Nenin 25;

b) kapaciteti i rezervës së OST-se është reduktuar me më shumë së 20% për më shumë së 30 minuta dhe nuk ka asnjë mjet për të kompensuar atë reduktim në operimin e sistemit në kohë reale; ose

c) frekuenca plotëson kriteret e mëposhtme:

i. vlera absolute e devijimit të frekuencës së sistemit në gjendje të qëndrueshme nuk është me e madhe së devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme; dhe

ii. vlera absolute e devijimit të frekuencës në gjendje të qëndrueshme ka kaluar në mënyrë të vazhdueshme 50% të devijimit maksimal të gjendjes së qëndrueshme për një kohë me të gjate kohë së sa koha e aktivizimit të gjendjes së alarmit ose kufijtë standard të frekuencës për një periudhe kohë më të gjatë së koha për rivendosje të frekuencës ; ose

d) Të paktën një rast nga lista e rasteve të përcaktuar sipas Nenit 33 mund të çojë në devijime nga limitet e sigurisë operacionale të OST-së edhe pas aktivizimit të veprimeve përmirësuese.

3. Një sistem transmetimi do të jetë në gjendje emergjence kur është përmbushur së paku një nga kushtet e mëposhtme:

a) ka të paktën një devijim nga limitet e lejuara të sigurisë operacionale të përcaktuar në përputhje me Nenin 25
b) frekuenca nuk plotëson kriterin për gjendje normale dhe gjendje alarmi të përcaktuar në përputhje me paragrafët 1 dhe 2;
c) është aktivizuar së paku një nga masat e planit të mbrojtjes së OST-së ;
d) ka një humbje të plotë të gjithë mënyrave dhe mjeteve të përcaktuara sipas Nenit 24(1), për me shumë së 30 min.

4. Një sistem transmetimi do të jetë në gjendje black-out kur përmbushet së paku një nga kushtet e mëposhtme:

a) humbje e me shumë së 50% e ngarkesës në zonën e kontrollit të OST-se në fjale;

b) mungesë totale e tensionit për të paktën 3 min. në zonën e përgjegjësisë të OST-se dhe aktivizim të masave të planit të rivendosjes.

<...>

5. Sistemi i transmetimit do të jetë në gjendje rivendosje kur OST-ja e cila ka qene në gjendje emergjence ose black-out ka filluar të aktivizoje masat e planit të rivendosjes.

Neni 19

Monitorimi dhe përcaktimi i gjendjeve të sistemit nga OST-të

1. Çdo OST, në operimin në kohë reale, duhet të përcaktojë gjendjen e sistemit të sistemit të tij të transmetimit.
2. Çdo OST duhet të monitorojë parametrat e mëposhtëm të sistemit të transmetimit në kohë-reale në zonën e tij të kontrollit, bazuar në telematjet në kohë-reale ose në vlerat e llogaritura nga zona e saj e vëzhgimit, duke marrë parasysh të dhënat strukturore dhe në kohë reale në përputhje me Nenin 42:
   a) flukset e fuqisë aktive dhe reaktive;
   b) tensionin në zbara;
   c) frekuencën dhe gabimin e kontrollit të rivendosjes së frekuencës në zonën e saj LFC;
   d) rezervat e fuqisë aktive dhe reaktive; dhe
   e) gjenerimin dhe konsumin

3. Në mënyre që të përcaktohet gjendja e sistemit, çdo OST do të kryejë analizë të kontigjencave së paku një herë në çdo 15 minuta, duke monitoruar parametrat e sistemit të transmetimit të përcaktuar në përputhje me paragrafin 2, kundrejt kufijve të sigurisë operacionale të përcaktuar në përputhje me nenin 25 dhe kritereve për gjendjet e sistemit të përcaktuara në përputhje me Nenin 18. Çdo OST do të monitorojë gjithashtu nivelin e rezervave në dispozicion kundrejt kapacitetit rezervë. Gjatë kryerjes së analizës së kontigjencave çdo OST do të marrë parasysh efektin e veprimeve përmirësuese dhe masat e planit të mbrojtjes së sistemit.

4. Nese sistemi i transmetimit nuk është në gjendje normale dhe nëse kjo gjendje e sistemit klasifikohet si gjendje në shkallë të gjerë, atëherë OST duhet:

   a) informojë të gjithë OST-të për gjendjet e sistemit të tij të transmetimit nëpërmjet mjeteve IT për shkëmbimin të të dhënave në kohë reale në nivel Evropian; dhe
   b) sigurojë informacion shtese mbi elementet e sistemit të transmetimit të cilët janë pjesë e zonës së observimit të OST-ve të tjera, këtyre OST-ve.

Neni 20

Veprimet përmirësuese në operimin e sistemit

1. Çdo OST duhet të përpiqet për tu siguruar që sistemi i tij i transmetimit të mbetet në gjendje normale dhe duhet të jetë përgjegjës për menaxhimin e cënimit të sigurisë operacionale. Për të arritur këtë objektiv, çdo OST do të hartojë, përgatisë dhe aktivizojë veprimet përmirësuese duke marrë parasysh disponueshmërinë e tyre, kohën dhe burimet e nevojshme për aktivizimin e tyre dhe çdo kusht të jashtëm të sistemit të transmetimit të cilat janë relevante për çdo veprim përmirësues.

2. Veprimet përmirësueses të përdorura nga OST-të në operimin e sistemit në përputhje me paragrafin 1 dhe Nenet 21 deri 23 të kësaj Rregulloreje do të jenë në përputhje me veprimet përmirësuese të marra në konsiderate gjate llogaritjes e kapacitetit në përputhje me Nenin 25 të Rregullores (EU) 2015/1222, e përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Këshillit Ministror 2022/03/MC-EnC.

Neni 21

Parimet dhe kriteri i zbatueshëm në veprimet përmiresuese

1. Çdo OST gjatë aktivizimit dhe koordinimit të veprimeve përmirësuese në përputhje me Nenin 23 duhet të zbatojë parimet e mëposhtme:

a) Për cënimet e sigurisë operacionale të cilat nuk kanë nevojë të menaxhohen në mënyrë të koordinuar, OST do të hartojë, përgatisë dhe aktivizojë veprimet përmirësuese për të rikthyer sistemin në gjendjen normale dhe për të parandaluar përhapjen e gjendjes së alarmit ose emergjencës jashtë zonës së kontrollit të OST-së sipas kategorive të përcaktuara në nenin 22;

b) Për cenimet e sigurisë operacionale të cilat kane nevoje të menaxhohen në mënyrë të koordinuar, OST do të hartoje, përgatisë dhe aktivizoje veprimet përmirësuese në koordinim me OST-të e tjera në fjale, duke ndjekur metodologjinë për përgatitjen e veprimeve përmirësuese në mënyrë të koordinuar sipas nenit 76(1)(b) dhe duke marrë në konsideratë rekomandimet e qendrës së koordinimit rajonal të sigurisë në përputhje me Nenin 78(4).

2. Gjatë zgjedhjes së veprimeve të përshtatshme përmirësuese, çdo OST zbaton kriteret e mëposhtme:

a) aktivizoje veprimet përmirësuese më efikase dhe eficente ekonomikisht;
b) aktivizon veprimet përmirësuese sa më pranë kohës reale duke marrë parasysh kohën e pritshme të aktivizimit dhe urgjencën e situatës së operimit të sistemit që ata synojnë të zgjidhin;
c) të marrë në konsideratë rrezikun e dështimit në zbatimin e veprimeve përmirësuese në dispozicion dhe ndikimin e tyre në sigurinë operacionale të tilla si:
d) riskun e dështimit ose lidhjen e shkurtër të shkaktuar nga ndryshimet në topologji;
e) riskun e ndërprerjeve të shkaktuara nga ndryshimet e fuqisë aktive dhe reaktive në modulet gjenerueses ose objektet e konsumit ; dhe
    i. riskun e keqfunksionimit të shkaktuar nga sjellja e pajisjeve;

d) t'iu japë përparësi veprimeve përmirësuese që vënë në dispozicion kapacitetin më të madh ndër-zonal për alokimin e kapaciteteve, duke përmbushur të gjitha kufijtë e sigurisë operacionale.

Neni 22

Kategoritë i veprimeve përmirësuese

1. Çdo OST do të përdorë kategoritë e mëposhtme të veprimeve përmirësuese:

(a) modifikojë kohëzgjatjen e një ndërprerjeje të planifikuar ose të kthimit në pune të elementeve të sistemit të transmetimit për të arritur disponueshmërinë operacionale të atyre elementëve të sistemit të transmetimit;

(b) ndikojnë në mënyrë aktive në flukset e fuqisë me anë të:
(i) pozicioneve të rregullimit (ancafkave) në transformatorët e fuqisë;
(ii) pozicioneve të rregullimit (ancafkave) në transformatorët fazore
(iii) modifikimit të topologjisë ;

(c) kontrollon tensionin dhe menaxhon fuqinë reaktive me anë të:
(i) pozicioneve të rregullimit (ancafkave) në transformatorët e fuqisë ;
(ii) kyçjes së kapacitorëve dhe reaktorëve;
(iii) kyçjes së paisjeve elektronike të fuqisë të përdorura për menaxhim të tensionit dhe fuqisë reaktive;
(iv) duke instruktuar OSSH-të dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të bllokojnë rregullimin automatik të tensionit dhe kontrollit të fuqisë reaktive të transformatorëve ose të aktivizojnë në objektet e tyre veprimet përmirësuese siç përcaktohen në pikat (i) deri (iii) nëse përkeqësimi i tensionit rrezikon sigurinë operacionale ose kërcënon të çojë në kolaps të tensionit në sistemin e transmetimit;
(v) duke kërkuar ndryshimin e prodhimit të fuqisë reaktive ose pikën e punës së tensionit të moduleve gjeneruese të lidhura sinkrone me transmetimin;
(vi) duke kërkuar ndryshimin e prodhimit të fuqisë reaktive të konvertorëve të moduleve gjeneruese jo-sinkrone të energjisë të lidhur me transmetimin;

(d) ri-llogaritë kapacitetet ndër-zonale të ditës ne avance dhe brenda ditës në përputhje me Rregulloren (EU) 2015/1222, përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Këshillit Ministror 2022/03/MC-EnC pasi të jetë përfshirë dhe miratuar në Komunitetin e Energjisë.
(e) ri-dispeçerojë përdoruesit e lidhur me transmetimin ose shpërndarjen, brenda zonës së kontrollit të OST-se ose ndërmjet dy ose me shumë OST-ve;
(f) Tregtimi me kah të kundërt ndërmjet dy ose më shumë zonave ofertuese;
(g) rregullojë flukset e fuqisë aktive nëpërmjet sistemeve HVDC;
(h) aktivizoje procedurën e menaxhimit të devijimit të frekuencës;
(i) të zvogëlojë, në përputhje me Nenin 16 (2) të Rregullores (BE) 2019/943, e përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit Ministror 2022/03/MC-EnC, kapacitetin tashme të alokuar për një situatë emergjence, kur përdorimi i atij kapaciteti rrezikon sigurinë operacionale, të gjithë OST-të në një interkoneksion të dhënë bien dakord me një rregullim të tillë, dhe ri-dispeçimi apo Tregtimi me kah të kundërt nuk është i mundur; dhe

(j) aty ku zbatohet, përfshirë gjendjen normale dhe të alarmit, kufizimin manual të kontrolluar të ngarkesës.

2. Kur është e nevojshme dhe justifikohet me qëllim ruajtjen e sigurisë operacionale, çdo OST mund të përgatisë dhe të aktivizojë veprime përmirësuese shtesë. OST do ti raportojë dhe justifikojë këto raste tek autoriteti përkatës rregullator dhe, kur është e zbatueshme, nga Pala Kontraktuese, të paktën një herë në vit, pas aktivizimit të veprimeve shtesë përmirësuese. Raportet dhe arsyetimet përkatëse gjithashtu do të publikohen. Sekretariati i Komunitetit të Energjisë ose Bordi Rregullator i Komunitetit të Energjisë mund të kërkojnë nga autoriteti përkatës rregullator që të ofrojnë informacione shtesë lidhur me aktivizimin e veprimeve përmirësuese shtesë, në ato raste kur ato prekin një sistem transmetimi fqinj.

Neni 23

Përgatitja, aktivizimi dhe koordinimi i veprimeve përmirësuese

1. Çdo OST duhet të përgatisë dhe aktivizojë veprimet përmirësuese në përputhje me kriteret e përcaktuara në nenin 21 (2) për të parandaluar përkeqësimin e gjendjes së sistemit në bazë të elementeve të mëposhtëm:

   a) Monitorimin dhe përcaktimin e gjendjeve të sistemit në përputhje me Nenin 19;
   b) Analizën e kontigjencave në operimin në kohë reale në përputhje me Nenin 34;
   c) Analizën e kontigjencave në planifikimin operativ në përputhje me Nenin 72.

2. Kur përgatit dhe aktivizon veprimet përmirësuese, përfshirë ridispeçerimin ose Tregtimi me kah të kundërt në përputhje me Nenet 25 dhe 35 të Rregullores (EU) 2015/1222 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Këshillit Ministror 2022/03/MC-EnC ose një procedurë të Planit të Mbrojtjes së Sistemit të OST-se i cili prek OST-të e tjera, OST-ja respektive do të analizoje, në përputhje me OST-të në fjale, ndikimin e veprimeve ose masave përmirësuese, brenda ose jashtë zonës së saj të kontrollit, në përputhje me Nenin 75 (1), Nenin 76 (1) (b) dhe Nenin 78 (1), (2) dhe (4) dhe do t'i sigurojë OST-të përkatëse informacionin në lidhje me këtë ndikim.
3. Gjatë përgatitjes dhe aktivizimit të veprimeve përmirësuese që kanë ndikim në SGU-të dhe OSSh-të e lidhura me transmetimin, çdo OST duhet, nëse sistemi i saj i transmetimit do të jetë në gjendje normale apo alarmi, do të vlerësojë ndikimin e veprimeve të tilla përmirësuese në koordinim me SGU-të dhe OSSh-të e ndikuara nga këto veprime, dhe zgjedhë veprimet përmirësuese që kontribuojnë në ruajtjen e gjendjes normale dhe operimin e sigurt të të gjitha palëve të përfshira. Çdo SGU dhe OSSH e prekur do t'i ofrojnë OST-së të gjithë informacionin e nevojshëm për këtë koordinim.
4. Kur përgatit dhe aktivizon veprimet përmirësuese çdo OST do të, nëse sistemi i saj i transmetimit nuk është në gjendje normale ose alarmi, të koordinoje në masën e mundshme veprime të tilla përmirësuese me SGO-te dhe OSSHte e prekura për të ruajtur sigurinë operacionale dhe integritetin e sistemit të transmetimit. Kur një OST aktivizon veprimet përmirësuese, çdo SGU dhe OSSH e ndikuar dhe të lidhur në transmetim do të ndjekin udhëzimet e dhëna nga OST.

5. Kur kufizimet kanë pasoja vetëm në gjendjen lokale brenda zonës së kontrollit të OST dhe cenimi i sigurisë operacionale nuk ka nevojë të menaxhohet në mënyrë të koordinuar, OST përgjegjëse për menaxhimin e saj mund të vendosë të mos aktivizojë veprimet përmirësuese me kosto, për t'i lehtësuar ato.

Neni 24

Disponueshmëria e mënyrave, mjeteve dhe pajisjeve të OST-së

1. Çdo OST duhet të sigurojë disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervat shtesë të elementeve të mëposhtme:

   a) Pajisje për monitorimin e gjendjes së sistemit të transmetimit, duke përfshirë dhe aplikacione për vlerësimin e tij si dhe paisje për kontrollin ngarkesë-frekuence;
   b) Pajisje për kontrollin e elementeve komutues si dhe paisjeve të tjera që shërbejnë për kontrollin e elementeve të sistemit të transmetimit;
   c) Pajisje për komunikimin me qendrat e tjera dispeçer të OST-ve fqinje dhe RSC-ve;
   d) Aplikime për analizën e sigurisë operacionale.
   e) Mjetë dhe paisje komunikimi të nevojshme për OST-të për të lehtësuar tregun ndërkufitar.
2. Kur mjetet dhe pajisjet e përmendura në paragrafin 1 prekin OSSH ose SGU-te të cilët janë të përfshirë në balancim, shërbime ndihmëse, planin e mbrojtjes, planin e rivendosjes ose dërgimin e të dhënave në kohë reale sipas Nenit 44, 47, 50, 51 dhe 52 OST dhe OSSH-të dhe përdoruesit e rëndësishëm do të bashkëpunojnë dhe koordinojnë për sigurimin e disponueshmërisë, besueshmërinë dhe rezervat shtesë të pajisjeve dhe aplikacioneve të mësipërme.
3. Brenda 18 muajve nga hyrja në fuqi e kësaj rregulloreje, çdo OST do të adoptojë një plan biznesi për vazhdueshmërinë e operimit të pajisjeve ose aplikacioneve kritike, duke parashikuar mirëmbajtjen, zëvendësimin dhe zhvillimin e pajisjeve dhe aplikacione kritike Ky plan do të rishikohet të paktën një herë në vit dhe do të përditësohet sipas nevojës ose duke qenë në linjë me ndryshimet në pajisjet, aplikacionet dhe kushtet e operimit të Sistemit. Plani do t'i bëhet i njohur dhe do të kooperohet me OSSH dhe përdoruesit e rëndësishëm, deri në masën që ata janë të inkluduar.

Neni 25

Limitet e Sigurisë Operacionale

1. Çdo OST do të specifikoje limitet e sigurisë operacionale për çdo element të sistemit të tij të transmetimit, duke marre në konsiderate së paku karakteristikat fizike të mëposhtme:

   a. limitet e sigurisë operacionale në përputhje me Nenin 27;
   b. Limitet e rrymës se lidhjes së shkurtër në përputhje me Nenin 30; dhe
   c. Limitet e rrymës në përputhje me limitin termik duke përfshirë dhe mbingarkesën e lejuar tranzitore

2. Në përcaktimin e limiteve të sigurisë operacionale, çdo OST do të marrë parasysh aftësitë e kërkuara për përdoruesit e rëndësishëm, në mënyrë që tensioni dhe frekuenca të jenë brenda diapazoneve të gjendjes normale dhe asaj të alarmit dhe mos çojnë në shkyçjen e tyre.
3. Në rastin e ndryshimeve në ndonjë pajisje apo element të sistemit të transmetimit OST do të validojë dhe aty ku lind nevoja përditësojë limitet e sigurisë operacionale.
4. Për çdo interkonektor, çdo OST do të koordinojë me OST-në tjetër përkatëse në përcaktimin e limiteve të përbashkëta të sigurisë operacionale në përputhje me paragrafin 1.

Neni 26

Plani i sigurisë për mbrojtjen e infrastrukturës kritike

1. Çdo OST do të specifikoje, duke marre parasysh Nenet 1(4)(a) dhe 1(5) të Aktit Procedural Nr. 2018/2/MC-EnC dhe Artikujt 4.2(f) dhe 5.1 të Aneksit te tij, një plan sigurie konfidencial që përmban vlerësim të riskut të aseteve në pronësi ose të operuara nga OST, që mbulon skenarë të cenimit fizik ose kibernetik të përcaktuar nga Palët Kontraktuese .
2. Plani i sigurisë do të marre parasysh ndikimin potencial të sistemeve të transmetimit evropiane të interkonektuara, dhe përfshijë masat organizative dhe fizike që synojnë në zbutjen dhe identifikimin e risqeve.
3. Çdo OST duhet rregullisht të rishikoje planin e sigurisë për të adresuar ndryshimet e skenarëve të kërcënimeve dhe që reflektoje zhvillimin e sistemit të transmetimit.

Kapitulli 2

Kontrolli i tensionit dhe menaxhimi i fuqisë reaktive

Neni 27

Detyrimet e të gjithë OST-ve lidhur me limitet e tensionit

1. Çdo OST, në përputhje me Nenin 18, do të beje përpjekjet me të mira për të siguruar që gjate gjendjes normale tensioni në pikën e lidhjes me sistemin e transmetimit mbetet në gjendje të qëndrueshme brenda limiteve të përcaktuara në Tabelën 1 dhe 2 të Aneksit II.
2. <...>
3. Çdo OST do të përcaktojë tensioni bazë për vlerën njësi p.u
4. Çdo OST do të përpiqet të sigurojë që gjatë gjendjes normale dhe pas ndodhjes së një kontingjence, tensioni të mbetet brenda limiteve më të gjera të tensionit për kohë të kufizuara të operimit nëse ka marrëveshje për ato kufij me të gjerë të tensionit me OSSh-të e lidhura në transmetim, pronaret e objekteve gjeneruese në përputhje me Nenin 16 (2) të Rregullores (EU) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC ose pronarët e sistemit HVDC në përputhje me Nenin 18 të Rregullores (EU) 2016/1447, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë2018/04/PHLG-EnC.

5. Çdo OST do të dakordoje, me OSSH-të e lidhura në transmetim dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të lidhur në transmetim mbi kufijtë e tensionit në pikën e lidhjes poshtë 110 kV nëse këto kufij tensioni janë të rëndësishme për ruajtjen limiteve të sigurisë operacionale. Çdo OST do të përpiqet të sigurojë që tensioni mbetet brenda rangut të dakorduar gjate gjendjes normale edhe pas ndodhjes se një kontigjence.

Neni 28

Detyrimet e përdoruesit të rëndësishëm të rrjetit lidhur me menaxhimin e tensionit dhe fuqisë reaktive gjate operimit të sistemit

1. Tre muaj nga hyrja në fuqi e kësaj Rregulloreje, të gjithë Përdoruesit e rëndësishëm të Rrjetit që janë module gjenerues të lidhur në transmetim si dhe nuk janë objekt i Nenit 16 të Rregullores (EU) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC ose që janë sisteme HVDC dhe që nuk i nënshtrohet kërkesave të Nenit 18 të Rregullores (BE) 2016/1447, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/04/PHLG-EnC do të informojë OST-në e tyre lidhur me aftësitë e tyre krahasuar me kërkesat e tensionit në Nenin 16 të Rregullores (BE) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC ose në Nenin 18 të Rregullores (EU) 2016/1447, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/04/PHLG-EnC duke deklaruar aftësitë e tyre për menaxhim të tensionit dhe kohën që mund të përballojnë pa u shkyçur.
2. SGU-të, të cilat janë objektet e kërkesës që i nënshtrohen kërkesave të nenit 3 të Rregullores (EU) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC nuk do të shkycen për shkak të një defekti brenda kufijve të tensionit të përmendur në nenin 27. Deri 3 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, SGU-te që janë objekte konsumatore të lidhura me transmetimin dhe që nuk janë objekt i Nenit 3 të Rregullores (EU) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC duhet të informojnë OST-në e tyre lidhur me aftësitë e tyre në lidhje me kërkesat e tensionit të përcaktuara në Aneksin II të Rregullores (BE) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC që deklarojnë aftësitë për menaxhimin e tensionin e tyre dhe kohën që mund të përballojnë pa u shkyçur.
3. Çdo Përdorues i rëndësishëm i rrjetit i lidhur në transmetim do të ruajë pikën e punës së fuqisë reaktive, limitet e faktorit të fuqisë dhe pikën e punës së tensionit për kontroll të tensionit në diapazonin e dakorduar me OST në përputhje me Nenin 27.

Neni 29

Detyrimet e të gjithë OST-ve në lidhje me kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive gjate operimit të sistemit

1. Nëse tensioni në një Pikë Lidhje në Sistemin e Transmetimit është jashtë kufirit të treguar në tabelën 1 dhe 2 të Aneksit II të kësaj rregulloreje, çdo OST do të zbatojë veprimet përmirësuese për kontroll të tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive në përputhje me Nenin 22(1)(c) të kësaj rregulloreje në mënyrë që të rivendoset tensioni brenda kufijve të specifikuar në Aneksin II dhe brenda afatit të përcaktuar në nenin 16 të rregullores së EU 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC dhe Nenit 13 të Rregullores së EU 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC.
2. Çdo OST do të marrë në konsideratë në analizën e sigurisë operacionale vlerat e tensionit në të cilat mund të SGU-të e lidhura në transmetim që nuk i nënshtrohen kërkesave të Rregullores (BE) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC ose Rregullores (EU) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC, mund të shkycen.
3. Çdo OST do të sigurohet që rezervat e fuqisë reaktive, në volumin dhe kohën e duhur, me qëllim që të mbahen nivelet e tensionit brenda zonës së kontrollit dhe në interkonektorët brenda limiteve të përcaktuar në Aneksin II.
4. OST-të e interkonektuara nga interkonektoret AC në mënyrë të përbashkët do të specifikojnë regjimin e përshtatshëm të kontrollit të tensionit me qëllim që të sigurojnë që siguria e përbashkët operacionale e përcaktuar në përputhje me Nenin 25(4) respektohet.
5. Çdo OST do të pajtohet me çdo OSSH të lidhur në transmetim për pikën e punës së fuqisë reaktive, diapazonin e faktorit të fuqisë dhe pikën e punës për kontroll të tensionit në pikën e lidhjes ndërmjet OST dhe OSSH në përputhje me Nenin 15 të Rregullores (BE) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimin i Grupit të Përhershëm i Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC. Për të siguruar që këto parametra të ruajtur, çdo OSSH e lidhur me transmetimin duhet të përdorë burimet e saj të fuqisë reaktive dhe të ketë të drejtën të japë instruksione për kontrolli të tensionit tek SGU-të e lidhura me Shpërndarje.
6. Çdo OST do të ketë të drejtë të përdorë të gjitha kapacitetet e disponueshme të fuqisë reaktive të lidhur në transmetim brenda zonës së saj të kontrollit për menaxhimin efektiv të fuqisë reaktive dhe mbajtjen e tensionit në vlerat e përcaktuara në Tabelat 1 dhe 2 të Shtojcës II të kësaj Rregulloreje.
7. Çdo OST duhet, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë në koordinim me OSSH-në e lidhur në transmetim, kur është e aplikueshme, të operojë burime të energjisë reaktive brenda zonës së saj të kontrollit, duke përfshirë bllokimin e kontrollit automatik të tensionit/kontrollin e fuqisë reaktive të transformatorëve, reduktimin e tensionit dhe shkyçjen e kërkesës me rënien e tension, në mënyrë që të ruajnë kufijtë e sigurisë operacionale dhe të parandalojnë kolapsin e tensionit në sistemin e transmetimit.
8. Çdo OST do të përcaktojë veprimet e menaxhimit të tensionit në koordinim me Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit dhe OSSh-të e lidhura me rrjetin e transmetimit dhe me OST-të fqinje.

9. Kur është e rëndësishme për kontrollin e tensionit dhe menaxhimin e fuqisë reaktive të sistemit të transmisionit, një OST mund të kërkojë, në koordinim me një OSSh, një përdoruesit të rëndësishëm të rrjetit të lidhur me shpërndarjen, të ndjeke udhëzimet për kontroll të tensionit.

Kapitulli 3

Menaxhimi i rrymave të lidhjes së shkurtër

Neni 30

Rryma e lidhjes shkurtër

Çdo OST do të përcaktoje:

a) maksimumin e rrymës së lidhjes së shkurtër në të cilën aftësia nominale e çelësave dhe pajisjeve të tjera komutuese tejkalohet dhe

b) rryma minimale e lidhjes së shkurtër për operimin korrekt të pajisjeve të mbrojtjes

Neni 31

Llogaritja e rrymës së lidhjes shkurtër dhe masat përkatëse

1. Çdo OST do të kryejë llogaritjet rrymës së lidhjes të shkurtër për të vlerësuar ndikimin e OST-ve fqinje dhe SGU-të dhe OSSH-të e lidhura në transmetim përfshirë edhe sistemet mbyllura të shpërndarjes mbi nivelin e rrymës së lidhjes së shkurtër në sistemin e transmetimit. Kur një sistem shpërndarje i lidhur me rrjetin e transmetimit përfshirë edhe sistemin e mbyllur të shpërndarjes, ka ndikim në nivelet e rrymës së lidhjes së shkurtër, ai duhet të përfshihet në llogaritjet e rrymës së lidhjes së shkurtër.
2. Ndërkohë që kryen llogaritjet e rrymës së lidhjes së shkurtër, çdo OST duhet:
   a) të përdorë të dhënat me të sakta dhe me cilësinë me të lartë të disponueshme
   b) te marre parasysh standartet ndërkombëtare; dhe
   c) do të marrë në konsideratë kushtet operacionale që japin nivelin më të lartë të mundshëm të rrymave të lidhjes së shkurtër, duke konsideruar gjithashtu edhe kontributin e lidhjes së shkurtër nga sistemet e tjera të transmetimit, ose nga rrjeti i shpërndarjes përfshirë edhe sistemet e mbyllura të shpërndarjes.
3. Çdo OST do të implementojë veprime operacionale ose masa të tjera për të parandaluar devijimin nga limitet maksimale dhe minimale të qarkut të shkurtër referuar në nenin 30, në të gjitha fragmentet e kohës dhe për të gjitha pajisjet mbrojtëse. Nëse ndodh një devijim i tillë, çdo OST do të aktivizojë veprimet përmirësuese ose do të zbatojë masa të tjera për të siguruar që kufijtë e përmendur në nenin 30 të ri-vendosur. Një devijim nga këto kufizime lejohet vetëm gjatë sekuencave të kyçjeve.

Kapitulli 4

Menaxhimi i Flukseve të fuqisë

Neni 32

Kufijtë e Flukseve të fuqisë

1. Çdo OST duhet të mbajë lëvizjen e flukseve brenda kufijve të sigurisë operacionale të përcaktuara kur sistemi është në gjendje normale dhe pas ndodhjes së një kontigjence nga lista e rasteve të paparashikuara të referuara në Nenin 33 (1).
2. Ne situatën (N-1), në gjendje normale çdo OST do të ruaje flukset e fuqisë brenda mbingarkesave të lejuara transitore referuar në Nenin 25(1)(c), pasi ka përgatitur veprime përmirësuese që do të zbatohen dhe ekzekutohen brenda afatit kohor të lejuar për mbingarkesat lejuara tranzitore.

Kapitulli 5

Trajtimi dhe analiza e kontigjencave

Neni 33

Lista e kontigjencave

1. Çdo OST do të krijojë një listë të rasteve të paparashikuara, duke përfshirë edhe rastet e brenda dhe jashtë zonës së saj të observimit, duke analizuar nëse ndonjë prej këtyre rasteve rrezikon sigurinë operacionale të zonës së kontrollit të OST. Lista e kontigjencave duhet të përfshije të dyja rastet, kontigjencat të zakonshme dhe kontigjencat e jashtëzakonshme të identifikuara nga zbatimi i metodologjisë së hartuar në pajtim me nenin 75.
2. Për të krijuar një listë të kontigjencave, çdo OST do të klasifikojë kontigjence në bazë të faktit nëse është i zakonshëm, i jashtëzakonshëm ose i jashtë kufijve, duke marrë parasysh probabilitetin e ndodhjes dhe parimet e mëposhtme:

   a) çdo OST do të klasifikoje kontigjencat për zonën e saj të kontrollit;

   b) nëse kushtet operacionale ose të motit, rrisin në mënyrë domethënëse propabilitetin e një kontigjence të jashtëzakonshme, çdo OST do të përfshijë atë kontigjence të jashtëzakonshme në listën e saj të kontigjencave të jashtëzakonshme ; dhe

   c) për të llogaritur kontigjencat e jashtëzakonshme me ndikimin të lartë në sistemin e saj ose sistemin e transmetimit fqinj, çdo OST do të përfshijë një kontigjence të tille në listën e saj të kontigjencave .

3. Çdo OSSH dhe Përdorues i Rëndësishëm i lidhur me rrjetin e transmetimit i cili është objekt gjenerues i energjisë, duhet të japë të gjitha informacionet e rëndësishme për analizën e

kontigjencave siç kërkohet nga OST, duke përfshirë parashikimet dhe të dhënat në kohë reale, mundësisht me të dhëna të agreguara, në përputhje me Nenin 50 (2).

4. Çdo OST do të bashkërendojë analizën mbi kontigjencat në terma të listës koherente të kontigjencave së paku me OST-të nga zona e saj e observimit në përputhje me nenin 75.
5. Çdo OST do të informoje OST-të në zonën e saj të observimit për kontigjencat e jashtme të përfshira në listën e saj të kontigjencave.
6. Çdo OST do të informoje, mjaftueshëm në kohe, OST-të në zonën e tij të observimit për çdo ndryshim të topologjisë që synohet të behet në elementet e sistemit të transmetimit të tij, të cilët janë të përfshirë si kontigjenca të jashtme në listën e kontigjencave të OST në fjale.
7. Çdo OST duhet të sigurojë që të dhënat në kohë reale janë mjaftueshëm të sakta për të lejuar konvergjencën e llogaritjeve ngarkesës-flukse të cilat kryhen në analizën e kontigjencave.

Neni 34

Analiza e Kontigjencave

1. Çdo OST duhet të kryeje analizat e kontigjencave në zonën e saj të observimit me qëllim identifikimin e kontigjencave të cilat rrezikojnë ose mund të rrezikojnë sigurinë operacionale të zonës së tij të kontrollit si dhe për të identifikuar veprimet përmirësuese që mund të jene të nevojshme për të adresuar kontigjencat, përfshirë zbutjen e impaktit të kontigjencave të jashtëzakonshme.
2. OST do të sigurojë që devijimet e mundshme nga limitet e sigurisë operacionale në zonën e përgjegjësisë, që janë identifikuar nga analiza e kontingjencës nuk e rrezikojnë sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit ose të sistemeve fqinje të ndërlidhura.
3. Çdo OST do të kryejë analizën e kontigjencave bazuar në parashikimin në kohë reale të te dhënave operacionale në zonën e saj e observimit. Pika e fillimit për analizat e kontingjencave në situatën – N do të jetë topologjia e përshtatshme e sistemit të transmetimit e cila do te perfshije ndërprerjet e planifikuara ne fazën e planifikimit operacional.

Neni 35

Trajtimi i Kontigjencave

1. OST do të vlerësojë rreziqet që lidhen me efektet e mundshme të kontingjencave dhe do të përgatisë veprimet përmirësuese pas testimit të çdo kontingjence nga lista e kontingjencave, dhe do të vlerësojë nëse mund të mbajë sistemin e transmetimit brenda limiteve të sigurisë operacionale në situatën (N-1).
2. Kur një OST vlerëson së rreziqet lidhur me kontigjencat janë aq të rëndësishme sa që OST nuk mund të jetë në gjendje të përgatisë dhe aktivizoje masat përmirësuese me mënyrën dhe kohën e duhur për të parandaluar papajtueshmërinë lidhur me plotësimin e kriterit (N-1) ose nëse paraqitet një rrezik për përhapjen e avarisë në sistemet e interkonektuara, OST do të përgatisë dhe aktivizoje veprimet përmirësuese për të arritur pajtueshmërinë me kriterin (N-1) sa me shpejt të jetë e mundur.

3. Në rastin e situatës (N-1) te shkaktuar nga një shqetesim, çdo OST do të zbatojë veprimet përmirësuese në mënyrë që të sigurohet rivendosja e sistemit të transmetimit në gjendje normale sa më shpejtë që është e mundur dhe kjo situatë (N-1) do të pershtatet në situatën e re (N).
4. Një OST-je nuk do ti kërkohet të jetë në pajtueshmëri me kriterin (N-1) në rrethanat e mëposhtme:

   a) gjatë sekuencave të shkyçjeve;
   b) gjate kohës së nevojshme për përgatitjen dhe aktivizimin e masave përmirësuese

5. Vetëm nëse një Palë Kontraktuese vendos ndryshe, një OST-je nuk do ti kërkohet që të jetë në pajtueshmëri me kriterin (N-1) për sa kohë që ka vetëm pasoja lokale brenda zonës së përgjegjësisë të OST-së;

Kapitulli 6

Mbrojtja

Neni 36

Kërkesa të përgjithshme mbi mbrojtjen

1. Çdo OST do të operoje sistemin e saj të transmetimit me pajisjet e nevojshme të mbrojtjes si dhe pajisjet rezervë të mbrojtjes, në mënyrë që të parandaloje përhapjen e avarive që mund të rrezikojnë sigurine operacionale të sistemit të saj të transmetimit si dhe sistemit të interkonektuar.
2. Çdo OST, të paktën çdo pesë vjet, do të shqyrtojë dhe të analizoje konceptet dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe kur është e nevojshme do të përditesoje funksionet e mbrojtjes për të siguruar operimin e duhur të pajisjeve mbrojtëse dhe ruajtjen e sigurisë operacionale.
3. Pas çdo operimi të mbrojtjes që ka impakt jashtë zonës së saj të përgjegjësisë përfshirë intekonektorët, OST-ja do të vlerësojë nëse sistemi i mbrojtjes në Zonën e saj të Përgjegjësisë punoi sipas planit dhe duhet të ndërmarrë veprime përmirësuese nëse është e nevojshme.
4. Çdo OST do të përcaktoje tarimet (pikën e punës) për mbrojtjen e sistemit të transmetimit të saj, që sigurojnë besueshmëri, shpejtësi dhe selektivitet të pastrimit të avarisë në rast të mosfunksionimit të sistemit kryesor të mbrojtjes.
5. Para futjes në operim të pajisjeve të mbrojtjes kryesore dhe rezerve ose pas ndonjë modifikimi të mundshëm, çdo OST do të koordinojë më OST-të fqinje mbi vlerat e pikës së punës të mbrojtjve për interkonektorët, dhe do të koordinojë me ato, më përpara së të ndryshojë parametrat.

Neni 37

Skemat e veçanta të mbrojtjes

1. Në rastet kur përdoren skema speciale të mbrojtjes së Sistemit, OST do të:

   a) sigurohet që çdo skema speciale mbrojtje vepron në mënyrë selektive, të besueshme dhe efektive.
   b) kur harton një skeme mbrojtje speciale, OST duhet të vlerësojë pasojat për Sistemin e Transmetimit në rastin e ngjarjeve e veprimit të pasaktë të mbrojtjes duke marrë parasysh ndërveprimin me OST-të e prekura;
   c) te verifikojë së skema speciale të mbrojtjes ka një besueshmëri të krahasueshme me sistemin e mbrojtjes të përdorur në mbrojtjen primare të elementeve të sistemit të transmetimit;
   d) operojë sistemin e transmetimit me skema speciale të mbrojtjes brenda limiteve të sigurisë operacionale të përcaktuar, në përputhje me Nenin 25; dhe
   e) koordinojë funksionet e skemës speciale të mbrojtjes, parimet e aktivizimit dhe pikën e punës me OST-të fqinje, me OSSH-të dhe Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit të lidhura me rrjetin e transmetimit, përfshire dhe Rrjetat e Mbyllura të Shpërndarjes.

Neni 38

Monitorimi dhe vlerësimi i qëndrueshmërisë dinamike

1. Çdo OST do të monitorojë qëndrueshmërinë dinamike të Sistemit të me studime të kryera off-linene ne përputhje me paragrafin 6. Çdo OST do të shkëmbejë të dhënat relevante mbi monitorimin e qëndrueshmërisë dinamike të sistemit të transmetimit me OST-të e tjera të zonës sinkrone.
2. OST do të kryejë studime për Vlerësimin e Qëndrueshmërisë Dinamike (VQD) së paku një herë në vit, në mënyrë që të identifikohen kufijtë e qëndrueshmërisë dhe problemet e mundshme të stabilitet në sistemin e transmetimit. Të gjitha OST-të e çdo zone sinkrone do të koordinojnë vlerësimet e qëndrueshmërisë dinamike, të cilat do të mbulojnë të gjithë ose pjesë të zonës sinkrone.
3. Kur kryejnë analizat e qëndrueshmërisë dinamike, OST-të në fjalë do të përcaktojnë :

   a. fushën e vlerësimit të koordinuar mbi qëndrueshmërinë dinamike, së paku në terma të modelit të përbashkët të rrjetit
   b. grupi i të dhënave që duhet të shkëmbehet ndërmjet OST-ve përkatëse në mënyrë që të bëhet vlerësimi i koordinuar i qëndrueshmërisë dinamike;
   c. lista e skenarëve të përbashkët të dakorduar lidhur me vlerësimin e koordinuar të qëndrueshmërisë dinamike; dhe
   d. një listë të kontingjencave ose avarive të pranuara bashkërisht, ndikimi i të cilave do të vlerësohet nëpërmjet vlerësimit të koordinuar të qëndrueshmërisë dinamike.

4. Në rastin e problemeve të qëndrueshmërisë për shkak të shuarjes së dobët të oshilimeve ndërzonale që prekin disa OST brenda një zone sinkrone, çdo OST do të marre pjesë në analizat e koordinuara të qëndrueshmërisë dinamike në nivelin e zonës sinkrone si dhe ofroje të dhënat e nevojshme për ate analize sa me shpejt të jetë e mundur praktikisht dhe te siguroje te dhënat e nevojshme per ate analize. Analiza të tilla do të iniciohen dhe kryhen nga OST-të në fjalë ose nga ENTSO-E për Energjinë Elektrike, duke vepruar në përputhje me nenin 3 të Aktit Procedural Nr. 2022/01/MCEnC.
5. Kur OST identifikon ndikim potencial mbi tensionin, qëndrueshmërinë e këndit të rotorit ose qëndrueshmërinë e frekuencës, në lidhje me sistemet e interkonektuara të transmetimit, OST-ja respektive do të koordinojë metodat e përdorura në analizën e qëndrueshmërisë dinamike, duke siguruar të dhënat e nevojshme, dhe planifikuar veprimet e përbashkëta përmirësuese që synojnë në përmirësimin e qëndrueshmërisë, përfshirë procedurat e bashkëpunimit ndërmjet OST-ve.
6. Gjatë përcaktimit të metodave të përdorura në analizën e qëndrueshmërisë dinamike, çdo OST do të zbatojë rregullat e mëposhtme:

   a) në qoftë së në lidhje me listën e kontigjencave, limitet e gjendjes së qëndrueshme janë arritur para limiteve të stabilitetit, OST do të bazojë vlerësimin e qëndrueshmërisë dinamike të saj vetëm në studimet e stabilitetit off-line që kryen në fazën e planifikimit operativ afatgjatë;
   b) nëse, nën kushtet e ndërprerjeve të planifikuara, duke marre në konsiderate listën e kontingjencave, limitet e gjendjes së qëndrueshme dhe limitet e stabilitetit janë të afërta me njëri – tjetrin ose limitet e stabilitetit arrihen para limiteve të gjendjes së qëndrueshme, OST do të kryejë vlerësimin e qëndrueshmërisë dinamike të saj në fazën ë planifikimit operativ te ditës ne avance ndërsa kushtet e ndërprerjes mbeten. OST do të përgatisë veprimet përmirësuese që do të përdoren në në kohë reale

   c) nëse sistemi i transmetimit është në situatën-N në lidhje me listën e kontingjencave dhe limitet e stabilitetit janë arritur para limiteve të gjendjes së qëndrueshme, OST duhet të kryejë vlerësim të qëndrueshmërisë dinamike në të gjitha fazat e planifikimit operativ, dhe të ri-vlerësojë limitet e qëndrueshmërisë, sa më shpejt të jetë e mundur, pas zbulimit të çdo ndryshimi të rëndësishëm në situatën-N.

Neni 39

Menaxhimi i Qëndruëshmërisë dinamike

1. Kur vlerësimi i qëndrueshmërisë dinamike tregon së ekziston një cenim i kufijve të qëndrueshmërisë, OST-të në zonën e kontrollit të së cilës është shfaqur rreziku, duhet të hartojnë, përgatisin dhe aktivizojnë veprimet përmirësuese për të mbajtur sistemin e transmetimit në gjendje të qëndrueshme. Këto veprime përmirësuese mund të përfshijnë Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit.
2. Çdo OST do të sigurohet që koha e pastrimit të l.sh., për l.sh. që mund të çojnë në përhapjen e paqëndrueshmërisë në shkalle të gjerë në sistem, është më e vogël së koha kritike e pastrimit

të l.sh. e llogaritur nga OST në studimin e saj të vlerësimit të qëndrueshmërisë dinamike të kryer në përputhje me Nenin 38.

3. Ne lidhje kërkesat për inerci minimale të cilat janë të rëndësishme për qëndrueshmërinë e frekuencës në nivel të zonës sinkrone:

   a) te gjithë OST-të e Zonës Sinkrone, jo me vone së 2 vite pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, do të kryejnë një studim të përbashkët për zonën sinkrone për të identifikuar inercinë minimale të nevojshme duke marre parasysh kostot dhe përfitimet si dhe alternativat e mundshme. Çdo OST do të informoje autoritetin e saj rregullator mbi këto studime të kryera. Të gjithë OST-të, do të rishikojnë periodikisht dhe përditësojnë këto studime çdo dy vjet.
   b) ku studimet sipas pikës (a) demonstrojnë nevojën për të përcaktuar inercinë minimale të nevojshme, të gjithë OST-të nga zona sinkrone përkatëse duhet të zhvillojnë së bashku një metodologji për përcaktimin e inercisë minimale që kërkohet për të ruajtur sigurinë operacionale dhe për të parandaluar cenimin e kufijve të qëndrueshmërisë. Kjo metodologji duhet të respektojë parimet e efikasitetit dhe proporcionalitetit dhe duhet të hartohet brenda 6 muajve pas përfundimit të studimeve të përmendura në pikën (a) dhe do të përditësohet brenda 6 muajve pasi studimet të përditësohen dhe bëhen të disponueshme;
   c) çdo OST duhet të vendosë në operimin në kohë reale inercinë minimale në zonën e saj të kontrollit, sipas metodologjisë së përcaktuar dhe rezultateve të fituara në përputhje me paragrafin (b).

TITULLI 2

SHKEMBIMI I TË DHËNAVE

Kapitulli 1

Kërkesa të përgjithshme mbi shkëmbimin e të dhënave

Neni 40

Organizimi, rolet, përgjegjësitë dhe cilësia e të dhënave të shkëmbyera

1. Shkëmbimi dhe dhënia e të dhënave dhe informacionit në përputhje me këtë Titull do të reflektojë, në masën e mundshme gjendjen në kohë reale dhe të parashikuar të sistemit të transmetimit.
2. Çdo OST do të jetë përgjegjëse për përdorimin dhe sigurimin me cilësi të lartë të të dhënave dhe informacionit të përdorur.
3. Çdo OST do të mbledhë informacionin e mëposhtëm mbi zonën e saj të observimit dhe do ti shkëmbejë këto të dhëna me të gjithë OST-të e tjera në masën që e nevojshme për kryerjen e analizës së sigurisë operacionale në përputhje me Nenin 72:

a) gjenerimi;
b) konsumi;
c) skedulimet;
d) pozicionet e balancës;
e) remontet e planifikuara dhe topologjitë e nënstacioneve; dhe
f) parashikimet e veta.

4. Çdo OST do të përfaqësojë informacionin në paragrafin (3) si injektim dhe tërheqje ne çdo nyje të modelit individual të Sistemit të Transmetimit në përputhje me Nenin 64.
5. Ne bashkëpunim me OSSH-të dhe Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit, çdo OST do të përcaktojë fushë-veprimin e shkëmbimit të të dhënave sipas kategorive të mëposhtme:
   a) të dhëna strukturore në përputhje me Nenin 48;

   b) skedulimi dhe të dhënat e parashikimit në përputhje me Nenin 49;

   c) të dhënat në kohë reale në përputhje me Nenin 44,47 dhe 50;

   d) dispozitat në përputhje me Nenin 51, 52 dhe 53;.

6. 6 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, OST-të do të aplikojnë kërkesat kryesore organizative, rolet dhe përgjegjësitë në lidhje me shkëmbimin e të dhënave, të miratuar në përputhje me Rregulloren (BE) 2017/1485 <...>
7. 18 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, çdo OST dhe OSSH do të bashkëpunojnë në mënyrë që të përcaktojnë dhe të bien dakord mbi proceset efektive për sigurimin dhe menaxhimin e shkëmbimit të të dhënave midis tyre, duke përfshirë sigurimin e të dhënave të lidhura me rrjetin e shpërndarjes dhe të përdorueseve të rëndësishëm të lidhur në këtë rrjet. Pa cenuar dispozitat e paragrafit 6 (g), çdo OST do të pajtohet me OSSh-të përkatëse mbi formatin për shkëmbimin e të dhënave.
8. Përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit të lidhur me transmetimin do të kenë akses në të dhënat e pikës së lidhjes në lidhje me instalimet e rrjetit të tyre të komisionuara.
9. Çdo OST do të bjerë dakord me OSSh-të e lidhura me transmetimin për fushën e informacionit shtesë që do të shkëmbehet ndërmjet tyre në lidhje me instalimet e rrjetit të komisionuara.
10. OSSH-të me pikë lidhje në një sistem transmetimi do të kenë të drejtën të marrin informacionin përkatës strukturor, të skeduluar dhe në kohë reale nga OST-të përkatëse dhe të mbledhin informacionin e rëndësishëm strukturor, të skeduluar dhe në kohë reale nga OSSh-të fqinje. OSSh-të fqinje do të përcaktojnë, në mënyrë të koordinuar, fushëveprimin e informacionit që mund të shkëmbehet.

Kapitulli 2

SHKEMBIMI I TË DHËNAVE NDËRMJET OST-ve

Neni 41

Shkëmbimi i të dhënave strukturore dhe të parashikuara

1. OST do të shkëmbejë me OST-të fqinje informacion strukturor, lidhur me zonën e observimit, duke përfshirë të paktën:

   a) Topologjinë e zakonshme te nënstacioneve dhe të dhëna të tjera përkatëse sipas nivelit të tensionit;

   b) Te dhënat teknike mbi linjat e transmetimit;

   c) Te dhënat teknike mbi transformatorët lidhës me OSSH, dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit qe janë objekte konsumatore dhe blloqet e transformimit te përdoruesve te rëndësishëm të rrjetit qe jane objekte gjenerimi;

   d) Maksimumin dhe minimumin e fuqisë aktive dhe reaktive të përdorueseve të rëndësishëm të Rrjetit që janë Module Gjenerimi;

   e) Te dhënat teknike mbi transformatorët e ndryshimit të fazës;

   f) Te dhënat teknike mbi Linjat e tensionit të lartë DC;

   g) Te dhënat teknike mbi reaktorët, kapacitorët dhe kompensatorët statikë VAR; dhe

   h) Limitet e sigurisë operacionale të përcaktuara nga çdo OST, sipas nenit 25.

2. Për të koordinuar pikën e punës ndërmjet sistemeve te transmetimit OST fqinje do të shkëmbejnë pikat e punës (tarimet) te mbrojtjes së linjave per të cilat kontingjencat janë përfshirë si konitigjenca të jashtme në listat e tyre te kontingjencave.
3. Per te koordinuar analizën e sigurisë operacionale dhe krijimin e modeleve të përbashkëta të rrjetit në përputhje me nenet 67,68,69 dhe 70, çdo OST do të shkëmbeje së paku me të gjithë OST-të e tjera të te njëjtës zonës sinkrone, të paktën të dhënat e mëposhtme:
   a) topologjinë e Sistemit të Transmetimit 220 kV e lart, për zonën e saj të kontrollit;

   b) një model ose një ekuivalente të Sistemit të Transmetimit me tension nën 220 kV me ndikim të rëndësishëm në sistemin e tij të transmetimit; dhe

   c) kufijtë termike të elementeve të sistemit të transmetimit; dhe

d) një parashikim real dhe i saktë i sasise totale te injektimit dhe tërheqjes, për burim primar të energjisë, në çdo nyje të sistemit të transmetimit, për periudha të ndryshme kohore.

4. Per te koordinuar vlersimin e Qëndrueshmërisë Dinamike në përputhje me Nenin 38(2) dhe (4), dhe për t'i realizuar ato çdo OST do të shkëmbejë me OST-të tjera të të njëjtës zone sinkrone ose pjesëve relevante të saj, të dhënat e mëposhtme:
   a. të dhëna në lidhje me SGU-të të cilat janë module gjeneruese të energjisë që kanë të bëjnë me, por nuk kufizohen ne:

      i. parametrat elektrikë të alternatorit të përshtatshëm për vlerësimin e stabilitetit dinamik, duke përfshirë inercinë totale;

      ii. modelet e mbrojtjes;

      iii. alternatori dhe forcën lëvizëse primare;

      iv. përshkrim i transformatorëve ngritës;

      v. minimumin dhe maksimumin e energjisë reaktive;

      vi. modelet e rregullatorit të tensionit dhe shpejtësisë; dhe

      vii. modelet e sistemit të eksitimit dhe të lëvizësit primar, të përshtatshme për luhatje të mëdha.

   b. Te dhëna lidhur me tipin e rregullimit dhe diapazonin e rregullimit te tensionit ne lidhje me ndryshimin e ancafkave, përfshirë përshkrimin e njësive ekzistuese me ndryshim te ancafkave ne ngarkese, dhe të dhënave mbi tipin e rregullimit dhe diapazonin e rregullimit te tensionit ne lidhje me transformatoret ngritës dhe te rrjetit; dhe

   c. Te dhëna ne lidhje me sistemet HVDC dhe pajisjet FACTS për modelet dinamike të sistemit ose pajisjes dhe rregullimin e saj të përshtatshëm për luhatje të madhe.

Neni 42

Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Në përputhje me Nenin 18 dhe 19, çdo OST do të shkëmbejë me OST-të e tjera në të njëjtën Zonë Sinkrone të dhënat e nevojshme mbi gjendjen e Sistemit të Transmetimit duke përdorur mjetet IT për shkëmbimin e të dhënave në kohë reale në nivel pan-Evropian, duke përfshirë:
   a) frekuencën;
   b) kontrolli i gabimit të rivendosjes së frekuencës
   c) matjet e fuqisë aktive të shkëmbyer midis zonave LFC;

d) injektimin shumator të gjenerimit;
e) gjendjen e Sistemit në përputhje me nenin 18;
f) pika e punës e caktuar për kontrollin ngarkesë-frekuencë; dhe
g) shkëmbimin e energjisë nëpërmjet Linjave të Interkoneksionit Virtuale.

2. Çdo OST do të shkëmbejë me OST-të nga zona e saj e observimit, të dhënat e mëposhtme të Sistemit të saj të Transmetimit duke përdorur shkëmbimin e të dhënave në kohë reale nëpërmjet sistemeve SCADA dhe sistemeve te menaxhimit të energjisë të tyre:
   a) topologjinë aktuale të nënstacioneve;
   b) fuqinë aktive dhe reaktive në traktin (daljen) e linjës, duke përfshirë transmetimin, shpërndarjen dhe linjat që lidhin përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit;
   c) fuqinë aktive dhe reaktive në traktin (daljen) e transformatorit, duke përfshirë transmetimin, shpërndarjen dhe transformatorët lidhës të përdorueseve të rëndësishëm të rrjetit;
   d) fuqinë aktive dhe reaktive në traktin (daljen) e objektit të fuqisë gjeneruese;
   e) pozicionet e rregullimit (ancafkave) të transformatorëve, duke përfshirë transformatorët e rregullimit fazor;
   f) tensionin e matur ose të vlerësuar të zbarave;
   g) fuqinë reaktive në daljen e reaktorit, kondensatorit ose nga një kompensator statik VAR; dhe
   h) kufizimet në aftësisë furnizuese të fuqisë aktive dhe reaktive, në lidhje me zonën e observimit

3. Çdo OST ka të drejtë të kërkojë nga të gjithë OST-të nga zona e saj e observimit që të ofrojnë fotografi (snapshoot) në kohë reale të të dhënave të vlerësuara të gjendjes nga ajo zonë kontrolli e OST-se nëse kjo është e rëndësishme për sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit të OST-së që i kërkon.

Kapitulli 3

Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST dhe OSSH brenda zonës së kontrollit të OST-së

Neni 43

Shkëmbimi i të dhënave strukturore

1. Çdo OST do të përcaktojë zonën e observimit të rrjetit të shpërndarjes të lidhur në transmetim, që është e nevojshme për OST-ne, për të përcaktuar me saktësi dhe në mënyrë efikase gjendjen e Sistemit, bazuar në metodologjinë e hartuar në përputhje me Nenin 75.
2. Nëse një OST konsideron se një sistem shpërndarjeje jo i lidhur me transmetimin ka një ndikim të rëndësishëm në lidhje me tensionin, flukset e fuqisë ose parametra të tjerë elektrikë për

paraqitjen e sjelljes se sistemit te transmetimit, një sistem i tillë shpërndarjeje do të përcaktohet nga OST si pjesë e zonës se vëzhgimit në përputhje me nenin 75.

3. Informacioni strukturor në lidhje me zonën e vëzhgimit të përmendur në paragrafët 1 dhe 2 të ofruar nga çdo OSSH për OST-në duhet të përfshijë të paktën::

   a) nënstacionet sipas tensionit;
   b) linjat që lidhin nënstacionet referuar nga pika (a);
   c) transformatorët e nënstacioneve referuar nga pika (a);
   d) përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit; dhe
   e) reaktorët dhe kapacitorët e lidhur me nënstacionet referuar nga pika (a).

4. Çdo OSSH e lidhur në rrjetin e transmetimit, do ti sigurojë për OST-së informacion strukturor të përditësuar në përputhje me paragrafin 3 së paku çdo gjashtë muaj.

5. Të paktën një herë në vit, çdo OSSH e lidhur me rrjetin e transmetimin duhet ti ofrojë OST-se, sipas burimeve primare të energjisë, kapacitetin gjenerues total të gjenerimit nga modulet gjeneruese të tipit A që i nënshtrohen kërkesave të Rregullores (EU) 2016/631 siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit te Përhershëm te Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC dhe vlerësimet më të mira të mundshme të kapacitetit gjenerues të moduleve gjeneruese të tipit A që nuk i nënshtrohen ose janë të përjashtuara nga Rregullorja (BE) 2016/631, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Perhershem te Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC, të lidhura me sistemin e saj të shpërndarjes si dhe informacionin përkatëse lidhur me sjelljen e tyre ndaj frekuencës.

Neni 44

Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

Përveç nëse parashikohet ndryshe nga OST, çdo OSSH do t'i sigurojë OST-së, në kohë reale, informacionin që lidhet me zonën e vëzhgimit të OST-së siç referohet në Nenin 43 (1) dhe (2), duke përfshirë:

a) Topologjia aktuale e nënstacioneve;
b) Fuqinë aktive dhe reaktive në traktin e linjës;
c) Fuqinë aktive dhe reaktive në traktin e transformatorit;
d) Fuqinë aktive dhe reaktive të injektuar në traktin e objektit gjenerues;
e) Pozicionet e ancafkave të transformatorëve të lidhur me Sistemin e Transmetimit;
f) Tensionet e zbarave;
g) Fuqinë reaktive në traktin e reaktorit dhe kondensatorit;
h) Të dhënat më të mira në dispozicion për gjenerimin e agreguar per burim primar te energjisë në zonën e OSSH; dhe
i) Të dhënat më të mira në dispozicion për konsumin e agreguar në zonën e OSSH.

Kapitulli 4

Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-ve, pronarëve të interkonektoreve apo linjave të tjera dhe Moduleve të Gjenerimit të lidhur me Sistemin e Transmetimit

Neni 45

Shkëmbimi i të dhënave strukturore

1. Çdo SGU që është pronar i një objekti gjenerues të një moduli gjenerues të energjisë elektrike të tipit D, i lidhur në sistemin e transmetimit duhet të sigurojë për OST-në, të paktën të dhënat e mëposhtme:

   a) të dhënat të përgjithshme të modulit të gjenerimit te energjisë, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë;
   b) të dhëna për aftësinë e turbinës dhe gjeneratorit, përfshirë kohën për lëshimin në gjendje të ftohtë dhe të ngrohtë;
   c) të dhënat për llogaritjen e rrymës se lidhjes së shkurtër;
   d) të dhënat e transformatorit të objektit gjenerues të energjisë;
   e) të dhëna për rezervën e mbajtjes së frekuencës për objektet e gjenerimit që e ofrojnë ose sigurojnë këtë shërbim, në përputhje me Nenin 154;
   f) të dhëna për rezervën e rivendosjes së frekuencës, për modulet e gjenerimit të fuqisë që që e ofrojnë ose sigurojnë këtë shërbim në përputhje me Nenin 158
   g) të dhëna për rezervën zëvendësuese për modulet e gjenerimit të fuqisë që e ofrojnë ose sigurojnë këtë shërbim në përputhje me nenin 161
   h) të dhënat e nevojshme për rivendosjen e sistemit te transmetimit;
   i) të dhënat dhe modelet e nevojshme për kryerjen e simulimeve dinamike;
   j) të dhënat e mbrojtjes;
   k) të dhënat e nevojshme për përcaktimin e kostove të veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 78(1)(b); kur një OST përdor mekanizma të bazuar në treg në përputhje me Nenin 4(2)(d), ofrimi i çmimeve që duhet të paguhen nga OST do të konsiderohet i mjaftueshëm;
   l) aftësia e kontrollit të tensionit dhe fuqisë reaktive.

2. Çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit i cili është pronar i një objekti gjenerimi te energjisë i tipit B ose C te moduleve gjenerues te energjisë i lidhur në rrjetin e transmetimit, do të sigurojë për OST-ne së paku të dhënat e mëposhtme:

   a) të dhënat të përgjithshme të modulit të gjenerimit te energjisë, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë;
   b) të dhënat për llogaritjen e rrymës se lidhjes se shkurtër;
   c) të dhëna për rezervën e mbajtjes së frekuencës për objektet e gjenerimit që e ofrojnë ose sigurojnë këtë shërbim, sipas përcaktimeve dhe kërkesave të Nenit 173;

d) të dhëna për rezervën e rivendosjes së frekuencës, për modulet e gjenerimit të fuqisë që e ofrojnë ose sigurojnë këtë shërbim;
e) të dhëna për rezervën zëvendësuese për modulet e gjenerimit të fuqisë që e ofrojnë ose sigurojnë kete shërbim;
f) të dhënat e mbrojtjes; dhe
g) aftësia e kontrollit të fuqisë reaktive.
h) të dhënat e nevojshme për përcaktimin e kostove të veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 78(1)(b); kur një OST përdor mekanizma të bazuar në treg në përputhje me Nenin 4(2)(d), ofrimi i çmimeve që duhet të paguhen nga OST do të konsiderohet i mjaftueshëm;
i) të dhëna të nevojshme për kryerjen e analizave të qëndrueshmërisë dinamike në përputhje me Nenin 38.

3. OST mund t'i kërkojë çdo pronari të një objekti gjenerues te moduit gjenerues te energjise, të lidhur me Sistemin e Transmetimit, të sigurojë të dhëna të mëtejshme kur eshte e nevojshme për Analizën e Sigurisë Operacionale në përputhje me Titullin 2 të Pjesës III.
4. Çdo pronar interkonektori ose linje HVDC do t'i sigurojë OST-së, të paktën të dhënat e mëposhtme në lidhje me sistemin HVDC:
   a) të dhënat e targetes së instalimit;
   b) të dhënat e transformatorëve;
   c) të dhënat për filtrat dhe bateritë e filtrave;
   d) të dhënat e kompensimit te fuqisë reaktive;
   e) aftësia e kontrollit të fuqisë aktive;
   f) aftësia e kontrollit të fuqisë reaktive dhe tensionit;
   g) mënyra e prioritetit operacional aktive ose reaktive, nëse ekziston;
   h) aftësia për përgjigje ndaj frekuencës;
   i) modelet dinamik për simulimet dinamike;
   j) të dhënat e mbrojtjes; dhe
   k) aftësia për FRT ()

5. Çdo pronar interkonektori AC do t'i sigurojë OST-së, të paktën të dhënat e mëposhtme:

   a) të dhënat e targetes së instalimit;
   b) parametrat elektrike; dhe
   c) mbrojtjet shoqeruese.

Neni 46

Shkëmbimi i të dhënave të skeduluara

1. Çdo Përdorues i rëndësishëm i rrjetit që është pronar i një objekti gjenerimi të energjisë të tipit B, C ose D, te moduleve gjenerues të energjisë të lidhur me rrjetin e transmetimit duhet t'i sigurojë OST-së të paktën të dhënat e mëposhtme:
   a) prodhimin e fuqisë aktive dhe sasinë e rezervave te fuqisë aktive dhe disponueshmërinë, me bazë diten ne avance dhe brenda ditës;

b) pa vonesa, çdo padisponueshmeri të planifikuar ose kufizim të fuqisë aktive;
c) çdo kufizim të parashikuar në aftësinë për kontroll të fuqisë reaktive; dhe
d) si përjashtim nga pikat (a) dhe (b), në rajonet me sistem qendror dispeçerimi, të dhënat e kërkuara nga OST për përgatitjen e skedulit të prodhimit të fuqisë aktive.

2. Çdo operator i sistemit HVDC duhet t'i sigurojë TSO-ve të paktën të dhënat e mëposhtme:
   a) skedulin e fuqisë aktive dhe disponueshmëria në baza ditë ne avance dhe brenda-ditës;
   b) pa vonesë, padisponueshmërinë e tij të planifikuar ose kufizim të fuqisë aktive dhe
   c) çdo kufizim të parashikuar në aftësinë për kontroll të fuqisë reaktive ose tensionit.
3. Çdo interkonektor AC ose operator linjë do ti sigurojë OST-ve, padisponueshmërinë e planifikuar ose kufizimet e të dhënave mbi të fuqise aktive.

Neni 47

Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Përveç rasteve kur nga OST parashikohet ndryshe, çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit i cili është pronar i objektit gjenerues te energjisë i tipit B,C ose D, te moduleve gjenerues te energjisë, do t'i sigurojë OST-së në kohë reale informacionin e mëposhtëm:

   a) pozicionin e çelësave në pikën e lidhjes, ose një tjetër pikë ndërveprimi të rënë dakord me OST-në;
   b) fuqinë aktive dhe reaktive në pikën e lidhjes, ose një tjetër pikë ndërveprimi të rënë dakord me OST-në;
   c) në rast të nje objekti gjenerues te energjise me konsum tjetër përveç atij të nevojave vetjake, fuqinë aktive dhe reaktive.

2. Përveç rasteve kur nga OST parashikohet ndryshe, çdo pronar sistemi HVDC ose interkonektori AC do te siguroje, në kohë reale të paktën të dhënat e mëposhtme në lidhje me pikën e lidhjes së sistemit HVDC ose interkonektorin AC me OST-të:
   a) pozicionin e çelësave;
   b) statusin e operimit; dhe
   c) fuqinë aktive dhe reaktive.

Kapitulli 5

Shkembimi i të dhënave ndërmjet OST-ve OSSH-ve dhe moduleve gjeneruese të energjise te lidhura në shpërndarje

Neni 48

Shkembimi i të dhënave strukturore

1. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i një objekti gjenerimi te energjise te nje moduli te gjenerimit te energjise që është përdorues i rëndësishëm i rrjetit në përputhje me Nenin 2(1)(a) dhe nga agregimi i përdoruesve te rëndësishëm te rrjetit në përputhje me Nenin 2(1)(e) te lidhur me rrjetin e shpërndarjes, do t'i sigurojë OST-së dhe OSSH-së në të cilën ai ka pikën e lidhjes, së paku të dhënat e mëposhtme:

   a) Të dhënat e përgjithshme për modulet e gjenerimit, duke përfshirë kapacitetin e instaluar dhe burimin primar të energjisë ose llojin e karburantit;
   b) Të dhënat për rezervën e mbajtjes së frekuencës ne përputhje përkufizimet dhe kerkesat e nenit 173 për objektet gjeneruese te energjise të cilat e ofrojnë ose sigurojne shërbimin FCR;
   c) Të dhënat për rezervën e rivendosjes së frekuencës për objketet gjeneruese te energjise që ofrojnë ose sigurojne shërbim FRR;
   d) Të dhënat për rezervën zëvendësuese për modulet gjeneruese te energjise që ofrojnë ose sigurojne shërbim RR;
   e) Të dhënat e mbrojtjes;
   f) Mundësinë e kontrollit të fuqisë reaktive;
   g) Mundësinë e kontrollit në distancë të çelësave;
   h) Të dhënat e nevojshme për kryerjen e simulimit dinamikne përputhje me Rregulloren e EU 2016/631; siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Perhershem te Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC;dhe
   i) Nivelin e tensionit dhe vendndodhjen e çdo moduli gjenerues te energjise.

2. Çdo pronar i një objekti gjenerimi te energjisë te modulit gjenerues te energjisë që është përdorues i rëndësishëm i rrjetit në përputhje me Nenin 2(1)(a) dhe (e) do te informoje OST-së dhe OSSH-së në të cilën ai ka pikën e lidhjes, brenda afatit të rënë dakord por para komisionimit të parë ose përpara çdo ndryshimi në instalimin ekzistues, për çdo ndryshim në fushështrirjen dhe përmbajtjen e të dhënave të listuara në paragrafin 1.

Neni 49

Shkëmbimi i të dhënave të skeduluara

1. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i një objekti gjenerimi te energjisë te modulit gjenerues te energjisë që është përdorues i rëndësishëm i rrjetit në përputhje me Nenin 2(1)(a) dhe Nenin 2(1)(e) i cili është i lidhur me rrjetin e shpërndarjes

do t'i sigurojë OST-së dhe OSSH-së në të cilën ai ka pikën e lidhjes, së paku të dhënat e mëposhtme:

a) padisponueshmërinë e planifikuar, kufizimet e planifikuara të fuqisë aktive dhe prodhimin e fuqisë aktive në pikën e lidhjes;
b) Çdo kufizim të parashikuar në aftësinë për kontroll të fuqisë reaktive; dhe
c) si përjashtim nga paragrafët (a) dhe (b), në rajonet me sistem qendror të dispeçerimit, të dhënat e kërkuara nga OST për përgatitjen e skedulit të prodhimit të energjisë aktive.

Neni 50

Shkëmbimi i të dhënave në kohë reale

1. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i një objekti gjenerimi te energjisë te modulit gjenerues te energjisë që është përdorues i rëndësishëm i rrjetit në përputhje me Nenin 2(1)(a) dhe (e) i cili është i lidhur me rrjetin e shpërndarjes do t'i sigurojë në kohë reale OST-së dhe OSSH-së në të cilën ai ka pikën e lidhjes, së paku të dhënat e mëposhtme:
   a) Statusin e pajisjeve komutuese dhe çelësave në pikën e lidhjes; dhe
   b) Flukset e fuqisë aktive dhe reaktive, rrymën, dhe tensionin në Pikën e Lidhjes.

2. Çdo OST do të përcaktojë në koordinim me OSSH-në përgjegjëse, cilët përdorues të rëndësishëm të rrjetit mund të përjashtohen nga dërgimi i të dhënave në kohë reale te listuara ne paragrafin 1, direkt tek OST-së. Në raste të tilla OST përgjegjëse dhe OSSH do të dakordojnë mbi të dhënat e agreguara në kohe-reale të përdoruesve të rëndësishëm te prekur të rrjetit që do ti jepen OST-se.

Neni 51

Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-ve dhe DSO-ve në lidhje me modulet e rëndësishme të gjenerimit te energjisë

1. Përveç nëse nga OST parashikohet ndryshe, çdo OSSH do t'i sigurojë OST-së informacionin e specifikuar në nenet 48, 49 dhe 50 në shpështësine e dhe nivelin e detajimit te kërkuar nga OST.
2. Çdo OST do të vë në dispozicion të OSSH-së, në sistemin e shpërndarjes së të cilës janë të lidhur përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit, informacionin e specifikuar në nenet 48, 49 dhe 50 siç kërkohet nga OSSh.
3. OST mund të kërkojë të dhëna të mëtejshme nga një pronar i një objekti gjenerues te energjise te modulit gjenerues te energjise i cili është përdorues i rëndësishme i rrjetit në përputhje me Nenin 2 (1) (a) dhe (e) i lidhur me sistemin e shpërndarjes, nëse është e nevojshme për analizën e sigurisë operacionale dhe validimin e modeleve,

KAPITULLI 6

Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-ve dhe objekteve konsumatorë

Neni 52

Shkëmbimi i të dhënave ndërmjet OST-ve dhe objekteve konsumatorë të lidhura në transmetim

1. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i një objekti konsumator të lidhur me rrjetin e transmetimit duhet të sigurojë në OST të dhënat strukturore në vijim:
   a) të dhënat elektrike të transformatorëve të lidhur me sistemin e transmetimit;
   b) karakteristikat e ngarkesës së objektit konsumator; dhe
   c) karakteristikat e kontrollit të fuqisë reaktive.
2. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i një objekti konsumator të lidhur me rrjetin e transmetimit duhet të sigurojë në OST të dhënat në vijim:

   a) skedulimin e konsumit aktiv dhe parashikimin e konsumit reaktiv në bazën e "ditës ne avance" dhe "Brenda-Ditës", duke përfshirë çdo ndryshim të këtyre skedulimieve apo parashikimeve;
   b) çdo kufizim te parashikuar te aftësisë se kontrollit të fuqisë reaktive;
   c) ne rastet kur merr pjesë në grupin e konsumatorëve rregullues, nje skedul në lidhje me minimumin dhe maksimumin struktural te diapazonit te fuqisë që mund të kufizohet; dhe
   d) duke përjashtuar piken (a), në rajonet me dispeçerim qëndror, të dhënat e kërkuara nga OST për përgatitjen e skedulit të prodhimit të saj të fuqisë aktive.

3. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo pronar i objektit konsumator do të sigurojë në kohë reale për OST-në të dhënat e mëposhtme:

   a) fuqinë aktive dhe reaktive në pikën e lidhjes; dhe
   b) minimumin dhe maksimumin e diapazonit te fuqisë që do të mund të kufizohet.

4. Çdo pronar i një objekti konsumator të lidhur me transmetimin do të përshkruajë për OST-në e tij sjelljen e tij në diapzonet e tensioneve të përmendura në Nenin 27.

Neni 53

Shkëmbimi i të dhënave mes OST-ve dhe objekteve konsumatore të lidhura me shpërndarjen ose palëve të treta që marrin pjesë në përgjigjen e ngarkeses.

1. Përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga OST, çdo Përdorues i Rëndësishëm i Rrjetit (SGU) që është një objekt konsumator i lidhur me shpërndarjen dhe që merr pjesë në përgjigjen e kërkesës, përveçse përmes një pale të tretë, duhet të sigurojë të dhënat e mëposhtme të planifikuara dhe në kohë reale për OST-në dhe për OSSH:

a) fuqia strukturale aktive minimale dhe maksimale e disponueshme për përgjigjen e ngarkesës dhe kohëzgjatja maksimale dhe minimale e çdo përdorimi të mundshëm të kësaj fuqie për përgjigjen e ngarkesës;
b) një parashikim i fuqisë aktive të pakufizuar që është disponibël për përgjigje të ngarkesës dhe cdo përgjigje e ngarkesës e planifikuar;
c) fuqia aktive dhe reaktive në kohë reale në pikën e lidhjes; dhe
d) një konfirmim që janë zbatuar vlerësimet e vlerave aktuale të përgjigjes së ngarkesës.

2. Përveç rasteve kur përcaktohet ndryshe nga OST, çdo Përdorues i Rëndësishëm i Rrjetit (SGU) që është palë e tretë dhe merr pjesë në përgjigjen e ngarkesës siç përcaktohet në Nenin 27 të Rregullores (BE) 2016/1388, siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC, duhet t'i sigurojë OST-së dhe OSSH në ditën në avancë dhe afër kohës reale, në emër të të gjitha objekteve të ngarkesës të lidhura me shpërndarjen, të dhënat e mëposhtme:
   a) fuqia strukturale aktive minimale dhe maksimale e disponueshme për përgjigjen e ngarkesës dhe kohëzgjatja maksimale dhe minimale e çdo aktivizimi të mundshëm të përgjigjes së ngarkesës në një zonë gjeografike specifike të përcaktuar nga OST dhe OSSH;
   b) një parashikim i fuqisë aktive të pakufizuar të disponueshme për përgjigjen e ngarkesës dhe çdo nivel i planifikuar i përgjigjes së ngarkesës në një zonë gjeografike specifike të përcaktuar nga TSO dhe OSSH;
   c) fuqia aktive dhe reaktive në kohë reale; dhe
   d) një konfirmim që janë zbatuar vlerësimet e vlerave aktuale të përgjigjes së ngarkesës.

.

TITULLI 3

PAJTUESHMERIA

Kapitulli 1

Rolet dhe përgjegjësitë

Neni 54

Përgjegjësia e Përdoruesve të Rëndësishëm të Rrjetit

1. Çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit do të njoftojë OST-në ose OSSH-në, në të cilën ka një pikë lidhje, për çdo modifikim të planifikuar të kapaciteteve të tij teknike që mund të ketë ndikim në pajtueshmërinë e tij me kërkesat e kësaj Rregulloreje, para së të realizohet.
2. Çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit duhet të njoftojë OST-në ose OSSH-në, në të cilën ka një pikë lidhje, për çdo shqetesim operacional në objektin e tij që mund të ketë ndikim në

pajtueshmërinë e tij me kërkesat e kësaj Rregulloreje, sa më shpejt të jetë e mundur pas ndodhisë së saj.

3. Çdo përdorues i rëndësishëm i rrjetit duhet të njoftojë OST-në ose OSSH-në, në të cilën ka një pikë lidhje, për oraret dhe procedurat e planifikuara të testimeve që do të ndiqen për verifikimin e pajtueshmërisë së objektit të tij me kërkesat e kësaj Rregulloreje, në kohën e duhur dhe para fillimit të tyre. OST ose OSSH duhet të miratojnë paraprakisht dhe në mënyrë të duhur oraret dhe procedurat e testimeve të planifikuara dhe miratimi nuk duhet të refuzohet pa arsye. Kur SGU ka një pikë lidhje me OSSH-në dhe ndërvepron, në përputhje me paragrafin 2, vetëm me OSSH, OST ka të drejtë të kërkojë nga OSSH çdo rezultat të testimeve të pajtueshmërisë që janë të rëndësishme për sigurinë operacionale të sistemit të tij të transmetimit.

4. Në përputhje me kërkesën e OST-së ose OSSH-së, sipas nenit 41(2) të Rregullores (BE) 2016/631, të përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC dhe nenit 35(2) të Rregullores (BE) 2016/1388, të përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC, përdoruesi i rëndësishëm i rrjetit do të kryejë teste dhe simulime për pajtueshmëri në përputhje me këto Rregullore në çdo kohë gjatë jetës së objektit të tij dhe në veçanti pas çdo defekti, modifikimi ose zëvendësimi të çdo pajisjeje, që mund të ketë ndikim në pajtueshmërinë e objektit me kërkesat e kësaj Rregulloreje lidhur me aftësinë e objektit për të arritur vlerat e deklaruara, kërkesat për kohën të aplikueshme për ato vlera dhe disponueshmërinë ose ofrimin e kontraktuar të shërbimeve ndihmëse. Palët e treta që ofrojnë përgjigje të ngarkesës drejtpërdrejt për OST-në, siguruesit e ridispecimit te moduleve të gjenerimit të energjisë ose objekteve të ngarkesës përmes agregatimit, dhe siguruesve të rezervave të fuqisë aktive, do të sigurojnë që objektet në portofolin e tyre të përputhen me kërkesat e kësaj Rregulloreje.

Neni 55

Detyrat e OST-së në lidhje me operimin e sistemit

1. Çdo OST është përgjegjëse për sigurinë operacionale në zonën e vet të kontrollit në aspektin e:

   a) zhvillimit dhe përdorimit të mjeteve te operimit te rrjetit te rëndësishme per zonë e saj të kontrollit dhe ne lidhje me operimin në kohë reale dhe planifikimin operacional;

   b) zhvillimit dhe vendosjen e mjeteve dhe zgjidhjeve për parandalimin dhe riparimin e shqetesimeve;

   c) përdorimit e sherbimeve të siguruara nga palë te treta, permes prokurimit kur eshte e aplikueshme, si ri-dispeçimi ose tregetimit te kundërt, shërbimit te menaxhimin te kongjestioneve, rezervave gjeneruese dhe shërbimeve të tjera ndihmëse;

   d) përputhshmerise me shkallën e klasifikimit të incidenteve të miratuar nga ENTSO për <...> dhe paraqitjes ne ENTSOE-E te informacionit te kërkuar për të kryer detyrën për nxjerrjen e shkallës së klasifikimit të incidenteve; dhe

e) monitorimin çdo vit te përshtatshmërisë se mjeteve të operimit të rrjetit të vendosura sipas pikave (a) dhe (b) të nevojshme për të ruajtur sigurinë operacionale. Çdo OST do të identifikojë përmirësimet e duhura të këtyre mjeteve të operimit të rrjetit, duke marrë parasysh raportet vjetore të përgatitura nga ENTSO-E, bazuar në shkallën e klasifikimit të incidenteve në përputhje me Neninin 15. Çdo përmirësim i identifikuar duhet të zbatohet më pas nga OST.

Kapitulli 2

Testimi operacional

Neni 56
Qëllimi dhe përgjegjësitë

1. Çdo OST, dhe cdo OSSH ose përdorues të rëndësishëm të rrjetit me pikë lidhje direkte në rrjetin e transmetimit, mund të kryejnë testime operacionale respektivisht të elementëve të tyre të sistemit të transmetimit dhe të objekteve te tyre nën kushte të simululuara operacionale dhe për një kohë të kufizuar. Kur veprojnë kështu, para fillimit të testimit ata duhet të japin njoftimin në kohën e duhur dhe do të minimizojnë efektin në operimin e sistemit në kohë reale. Testimi operacional do të synojë të sigurojë:

   a) dështminë e pajtueshmërisë me të gjitha dispozitat teknike, organizative dhe operacionale të kësaj Rregulloreje për një element të ri të sistemit të transmetimit në hyrjen e tij të parë në veprim;
   b) dështminë e pajtueshmërisë me të gjitha dispozitat teknike, organizative dhe operacionale të kësaj Rregulloreje për një objekt të ri të përdoruesit të rëndësishëm të rrjetit ose OSSH, në hyrjen për herë të parë në operim;
   c) dështminë e pajtueshmërisë me të gjitha dispozitat teknike, organizative dhe operacionale të kësaj Rregulloreje mbi çdo ndryshim të elementëve të sistemit të transmetimit ose objekti të një përdoruesi të rëndësishëm të rrjetit ose të OSSH-së, e cila është e rëndësishme për operimin e sistemit;
   d) vlerësimin e efekteve të mundshme negative të një avarie, lidhje të shkurtër ose incidente të tjera të paplanifikuara dhe të papritura në operimin e sistemit, mbi elementet e sistemit të transmetimit, ose në objektin e përdoruesit të rëndësishëm të rrjetit ose të OSSH-së.

2. Rezultatet e testimit operacional të përmendur në paragrafin 1 do të përdoren nga OST, OSSH ose përdorues i rëndësishëm i rrjetit, në mënyrë që:

   a) OST-të të sigurojnë funksionimin në mënyrë korrekte të elementeve të Sistemit të Transmetimit;
   b) OSSH dhe Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit të sigurojnë funksionimin korrekt të sistemeve dhe objekteve të tyre;

c) OST, OSSH dhe Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit të mirëmbajnë dhe zhvillojnë procedurat ekzistuese dhe të reja operacionale;
d) OST të sigurojë përmbushjen e detyrimeve mbi shërbimet ndihmëse;
e) OST, OSSH dhe Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit të marrin informacion mbi performancën e elementëve të sistemit të transmetimit, pajisjeve të përdoruesit të rëndësishëm të rrjetit, dhe OSSH-së, nën çdo rrethanë dhe në përputhje me dispozitat operacionale te kësaj Rregulloreje në terma të:
   i. aplikimit te kontrolluar të variacioneve të frekuencës ose tensionit duke synuar mbledhjen e informacionit mbi sjelljen e sistemit të transmetimit dhe elementeve të tij; dhe
   ii. testet e praktikave operacionale në gjendje emergjence dhe gjendje restaurimi.

3. Çdo OST do të sigurohet që testimet operacionale nuk rrezikojnë sigurinë operacionale të Sistemit të tij të Transmetimit. Çdo testim operacional mund të shtyhet ose ndërpritet nën kushte të paplanifikuara të sistemit, ose për shkak të sigurisë së personelit, të centralit ose aparaturave që testohen, ose të elementëve të sistemit të transmetimit ose të objekteve të OSSH ose Përdoruesit të Rëndësishëm të Rrjetit.
4. Në rast të përkeqësimit të gjendjes së Sistemit, në kohën që po kryhet testimi, OST ka të drejtën ta ndërpresë menjëherë testimin. Nëse kryerja e një testi prek një OST tjetër dhe gjendja e tij e sistemit përkeqësohet, OST ose SGU ose OSSH që kryen testin, pasi të informohet nga OST-ja përkatëse, do të ndërpresë menjëherë testin operacional.
5. Çdo OST do të sigurohet që rezultatet e testeve operacionale të kryera bashkë me të gjitha analizat përkatëse janë:

   a) të përfshira në procesin e trajnimit dhe certifikimit të punonjësve të ngarkuar me operimin në kohë reale;
   b) të përdoren si të dhëna hyrëse për proceset e kërkim zhvillimit të ENTSO-E; dhe
   c) të përdoren për përmirësimin e procedurave operacionale përfshirë këtu dhe ato te gjendjes se emergjencës dhe rivendosjes.

Neni 57

Kryerja e testeve operacionale dhe analiza e tyre

1. Çdo OST ose OSSH në të cilën Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit ka pikë lidhje, ka të drejtën për të testuar pajtueshmërinë e SGU me kërkesat e kësaj rregulloreje, input ose output e pritshëm të Përdoruesit të Rëndësishëm të Rrjetit dhe ofrimin e shërbimeve ndihmëse të kontraktuara nga Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit, në çdo kohë gjatë gjithë jetëgjatësisë së objektit. Procedura për këto teste operacionale duhet t'i njoftohet Përdoruesit të Rëndësishëm të Rrjetit nga OST ose OSSH në kohën e duhur përpara fillimit të testit operativ.

2. OST ose OSSH, aty ku Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit ka pikën e lidhjes, do të publikojnë listën e informacionit dhe dokumenteve që duhet të ofrohen, si dhe kërkesat që duhet të

përmbushen nga Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit për testimin e pajtueshmërisë operacionale. Lista duhet të mbulojë së paku informacionin e mëposhtëm:

a) Të gjithë dokumentacionin dhe certifikatat e pajisjeve për tu siguruar nga Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit;
b) Detaje të të dhënave teknike të objektit të Përdoruesit të Rëndësishëm të Rrjetit për operimin e sistemit;
c) Kërkesat për modelet për vlerësimin e qëndrueshmërisë dinamike; dhe
d) Studime nga Përdoruesi i Rëndësishëm i Rrjetit që demonstrojnë rezultatet e pritshme të vlerësimit të qëndrueshmërisë dinamike, aty ku mund të zbatohet;

3. Aty ku zbatohet, çdo OST ose OSSH do të publikojë caktimin e përgjegjësive të Përdoruesit të Rëndësishëm të Rrjetit dhe të OST ose OSSH për testimin e pajtueshmërisë operacionale.

Titulli 4

Trajnimi

Neni 58

Programi i trajnimit

1. 18 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, çdo OST do të zhvillojë dhe miratojë:
   a) një program trajnimi fillestar për certifikimin dhe një program periodik për trajnimin e vazhdueshëm të punonjësve të tij, përgjegjës për operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit;
   b) një program trajnimi për punonjësit e tij përgjegjës për planifikimin operativ. Çdo OST do të kontribuojë në zhvillimin dhe miratimin e programeve të trajnimit për punonjësit e qendrës përkatëse të koordinimit rajonal.
   c) një program trajnimi për punonjësit e tij, përgjegjës për balancimin.

2. Programet e trajnimit të OST duhet të përfshijnë njohjen e elementëve të sistemit të transmetimit, operimin e sistemit të transmetimit, përdorimin e sistemeve dhe proceseve në vendin e punës, operimet ndërmjet OST-ve, marrëveshjet e tregut, njohjen dhe reagimin ndaj situatave të jashtëzakonshme në operimin e sistemit, aktivitetet dhe mjetet e planifikimit operativ.
3. Punonjësit e OST-së, të ngarkuar me operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, si pjesë e trajnimit fillestar, i nënshtrohen trajnimit mbi çështjet e ndërveprimit midis sistemeve të transmetimit të bazuara në përvojat operacionale dhe reagimet nga trajnimi i përbashkët i kryer me OST-të fqinjë në përputhje me Nenin 63. Ky trajnim mbi çështjet e ndërveprimit duhet të përfshijë përgatitjen dhe aktivizimin e veprimeve përmirësuese të koordinuara të kërkuara në të gjitha gjendjet e sistemit.

4. Çdo OST do të përfshijë në programin e tij të trajnimit për punonjësit përgjegjës për operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, frekuencën e trajnimeve dhe komponentët e mëposhtëm:

   a) Përshkrim të elementeve të sistemit të transmetimit;
   b) Operimin e sistemit të transmetimit në të gjitha gjendjet e sistemit përfshirë rivendosjen;
   c) përdorimin e sistemeve dhe proceseve në punë;
   d) bashkëpunimin dhe koordinimin midis OST-ve dhe marrëveshjeve të tregut;
   e) njohjen dhe përgjigjen ndaj situatave të jashtëzakonshme operacionale;
   f) fushat përkatëse të inxhinierisë së energjisë elektrike;
   g) aspekte të rëndësishme të tregut të brendshëm të energjisë në Komunitetin e Energjisë;
   h) aspekte të rëndësishme të kësaj rregulloreje ose udhëzimeve të miratuara sipas Neneve 59 dhe 61 të Rregullores (BE) 2019/943, siç janë përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit Ministerial 2022/03/MC-EnC;
   i) masat e mbrojtjes dhe sigurinë së personave, pajisjet bërthamore dhe pajisjeve të tjera në operimin e sistemit të transmetimit;
   j) bashkëpunimin dhe koordinimin midis OST-ve në operimin në kohë reale dhe të planifikimit operativ në nivelin e qendrave kryesore të kontrollit, në gjuhen angleze nqs nuk specifikohet ndryshe,;
   k) trajnimi i përbashkët me kompaninë e shpërndarjes dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit me pikë lidhje direkt në ST, kur konsiderohet e përshtatshme.
   l) aftësitë të sjelljes me fokus të veçantë në menaxhimin e stresit, të veprimit njerëzor në situata kritike, përgjegjësisë dhe aftësive motivuese ; dhe
   m) praktikat dhe mjetet e planifikimit operativ, duke përfshirë ato që përdoren me qendrat përkatëse të koordinimit të sigurisë rajonale në planifikimin operacional.

5. Programi i trajnimit për punonjësit përgjegjës për planifikimin operativ duhet të përfshijë të paktën aspektet në pikat (c), (f), (g), (h), (j) dhe (m) të paragrafit 4.
6. Programi i trajnimit për punonjësit përgjegjës për balancimin duhet të përfshijë të paktën aspektet në pikat (c), (g) dhe (h) të paragrafit 4
7. Çdo OST duhet të mbajë regjistrime mbi programet e trajnimit të punonjësve për periudhën e punësimit. Me kërkesë të autoritetit rregullator përkatës, çdo OST do të ofrojë fushëveprimin dhe përmbajtjen e programeve të tij të trajnimit.
8. Çdo OST do të rishikojë programet e tij të trajnimit të paktën një herë në vit ose pas ndryshimeve të rëndësishme të bëra në sistemi. Çdo OST do të rishikojë programet e tij të trajnimit për të reflektuar ndryshimet në rrethanat operacionale, rregullat e tregut, konfigurimin e rrjetit dhe karakteristikat e sistemit, me fokus të veçantë në teknologjitë e reja, ndryshimin e modeleve të gjenerimit dhe ngarkesave si dhe zhvillimet e tregut.

Neni 59

Kushtet e Trajnimit

1. Çdo program trajnimi i OST-se për punonjësit përgjegjës për operimin në kohë reale duhet të përfshijë trajnimin në vendin e punës dhe trajnimin offline. Trajnimi në vendin e punës do të kryhet nën mbikëqyrjen e një punonjësi me përvojë i cili është përgjegjës për operimin në kohë reale. Trajnimi offline do të kryhet në një ambient që simulon dhomën e kontrollit dhe me detajet e modelimit të rrjetit në një nivel të përshtatshëm për detyrat që trajnohet.
2. Çdo OST do të kryeje trajnime për punonjësit përgjegjës për operimin në kohë reale duke u bazuar në një model të plotë të bazës së të dhënave të rrjetit të tyre me të dhënat përkatëse nga rrjetet e tjera të së paku zonës së observimit, në një nivel të detajuar që është i mjaftueshëm për të perserise çështje operacionale midis OST-ve. Skenarët e trajnimit duhet të bazohen në kushte reale dhe kushte të simuluara të sistemit. Aty ku është e rëndësishme, roli i OST-ve të tjera, OSSh-ve dhe përdoruesve të rëndësishëm të rrjetit duhet të simulohen gjithashtu nëse ato nuk mund të përfaqësohen drejtpërdrejtë në trajnime të përbashkëta.
3. Çdo OST do të koordinojë trajnimin offline të punonjësve përgjegjës për operimin në kohë reale me OSSH-të dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit me pikë lidhje në transmetim, në lidhje me ndikimin e objekteve të tyre në operimin në kohë reale të sistemit të transmetimit, në një mënyrë gjithëpërfshirëse dhe proporcionale, duke pasqyruar topologjinë e përditësuar të rrjetit dhe karakteristikat e pajisjeve sekondare. Kur është e rëndësishme, OST-të, OSSh-të e transmetimit dhe përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit me pikelidhje në rrjetin e transmetimit, do të kryejne workshop ose simulime të përbashkëta trajnimi offline.

Neni 60

Koordinatorët e trajnimit dhe trajnerët

1. Përgjegjësitë e koordinatorit të trajnimit përfshijnë hartimin, monitorimin dhe përditësimin e programeve të trajnimit, si dhe përcaktimin e:
   a) kualifikimeve dhe procesit të përzgjedhjes për punonjësit e TSO që do të trajnohen;
   b) trajnimit të kërkuar për certifikimin e punonjësve të operatorit të sistemit që janë përgjegjës për operimin në kohë reale;
   c) proceseve, duke përfshirë dokumentacionin përkatës, për programet e trajnimit fillestar dhe ato të vazhdueshëm;
   d) procesit për certifikimin e punonjësve të operatorit të sistemit që janë përgjegjës për operimin në kohë reale; dhe
   e) procesit për zgjerimin e periudhës së trajnimit dhe periudhës së certifikimit për punonjësit e operatorit të sistemit që janë përgjegjës për operimin në kohë reale.

2. Çdo OST do të përcaktojë aftësitë dhe nivelin e kompetencës së trajnerëve në vendin e punës. Trajnerët në vendin e punës duhet të kenë një nivel të duhur përvoje operacionale pas certifikimit të tyre.
3. Çdo OST do të ketë një regjistër të punonjësve të operatorit të sistemit që janë përgjegjës për operimin në kohë reale dhe që kryejnë funksionet e trajnerëve në vendin e punës, dhe do të

rishikojë aftësinë e tyre për të ofruar trajnim praktik kur të vendosë për zgjatjen e certifikimit të tyre.

Neni 61

Certifikimi i punonjësve të operatorit të sistemit, përgjegjës për operimin në kohë reale

1. Një individ mund të bëhet një punonjës i operatorit të sistemit i ngarkuar me operimin në kohë reale me kusht që ai ose ajo të jetë trajnuar dhe më pas të jetë certifikuar nga një përfaqësues i emëruar nga OST-ja e tij ose saj për detyrat përkatëse brenda afatit të përcaktuar në programin e trajnimit. Punonjësi i operatorit të sistemit, i ngarkuar me operimin në kohë reale, nuk duhet të punojë pa mbikëqyrje në dhomën e kontrollit përveç nëse ai ose ajo është certifikuar.
2. 18 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, çdo OST do të përcaktojë dhe zbatojë procesin për certifikimin e punonjësve të operatorit të sistemit, përgjegjës për operimin në kohë reale, duke përfshirë nivelin e kompetencës.
3. Punonjësit e OST-së të ngarkuar me operimin në kohë reale do të certifikohen pas vlerësimit formal të suksesshëm i cili duhet të përfshijë një provim me gojë dhe/ose me shkrim dhe/ose një vlerësim praktik me kritere të paracaktuara të suksesit.
4. OST do të mbajë një kopje të certifikatës së lëshuar dhe rezultateve formale të vlerësimit. Me kërkesë nga autoriteti rregullator, OST do të sigurojë një kopje të shënimeve të provimit të certifikimit.
5. Çdo OST do të regjistrojë kohën e vlefshmërisë së certifikimit të lëshuar për çdo punonjës përgjegjës për operimin në kohë reale.

6. Çdo OST do të përcaktojë periudhën maksimale të certifikimit, e cila nuk duhet të kalojë 5 vjet, por që mund të zgjatet në bazë të kritereve të përcaktuara nga çdo OST dhe mund të marrë parasysh pjesëmarrjen e punonjësve përgjegjës për operimin në kohë reale në një program trajnimi të vazhdueshëm me përvojë të mjaftueshme praktike.

Neni 62

Gjuha e përbashkët për komunikim ndërmjet punonjësve të operatorit të sistemit, përgjegjës për operimin në kohë reale

1. Nëse nuk është rënë dakord ndryshe, gjuha e përbashkët e komunikimit ndërmjet punonjësve të një OST dhe atyre të OST-së fqinje duhet të jetë anglisht.
2. Çdo OST do të trajnojë punonjësit e saj të operimit të sistemit aq sa të arrijnë aftësi të mjaftueshme të gjuhës së dakorduar për komunikim me OST-të fqinje.

Neni 63

Bashkëpunimi ndërmjet OST-ve gjatë trajnimit

1. Çdo OST do të organizojë sesione trajnimi të rregullta me OST-të e saj fqinje për të përmirësuar njohjen e karakteristikave të sistemit të transmetimit fqinj si dhe komunikimin dhe koordinimin midis punonjësve të OST-ve fqinje të ngarkuar me operimin në kohë reale. Trajnimi ndërmjet OST-ve do të përfshijë njohuri të detajuara të veprimeve të koordinuara që kërkohen në secilin gjendje të sistemit.
2. Çdo OST do të përcaktojë, në bashkëpunim me të paktën OST fqinje, nevojën dhe periodicitetin për seancat e përbashkëta të trajnimit, duke përfshirë përmbajtjen minimale dhe fushëveprimin e këtyre sesioneve, duke marrë parasysh nivelin e ndikimit të ndërsjellë dhe bashkëpunimin operacional të nevojshëm. Ky trajnim ndërmjet OST-ve mund të përfshijë seminare të përbashkëta trajnuese dhe seanca të trajnimeve të përbashkëta me simulator.
3. Çdo OST do të marrë pjesë me OST-të e tjera, të paktën një herë në vit, në sesione trajnimi për menaxhimin e çështjeve ndërmjet OST-ve në operimin në kohë reale. Periodiciteti duhet të përcaktohet duke marrë parasysh nivelin e ndikimit të ndërsjellë të sistemeve të transmetimit dhe tipin e lidhjeve në interkoneksion - DC / AC.
4. Çdo OST do të shkëmbejë përvoja nga operimi në kohë reale, duke përfshirë vizita dhe shkëmbimin e përvojave ndërmjet punonjësve të operatorit të sistemit që janë përgjegjës për operimin në kohë reale, me OST-të e tyre fqinje, me çdo OST me të cilin ka ose ka pasur ndërveprim operacional ndër-OST dhe me qendrat përkatëse të koordinimit të sigurisë rajonale.

PJESA 3

PLANIFIKIMI OPERACIONAL

TITULLI 1

Të dhënat mbi analizat e sigurisë operacionale në planifikimin operacional

Neni 64

Dispozita të përgjithshme për modelin e rrjetit individual dhe të përbashkët

1. Për të realizuar analizën e sigurisë operacionale në përputhje me Titullin 2 të këtij Kapitulli, çdo OST do të përgatisë modele individuale të rrjetit në përputhje me metodat e përcaktuara në zbatimin e Nenit 17 të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit Ministerial 2022/03/MC-EnC, dhe Nenit 18 të Rregullores (BE) 2016/1719, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit Ministerial 2022/03/MC-EnC, për secilën nga periudhat e mëposhtme të kohës, duke aplikuar formatin e të dhënave të përcaktuar sipas Nenit 114(1) të Rregullores 2017/1485:

   a) një vit përpara, në përputhje me Nenet 66, 67 dhe 68;
   b) kur është e aplikueshme, një javë përpara, në përputhje me Nenin 69;

c) një ditë përpara, në përputhje me Nenin 70; dhe
d) brenda ditës, në përputhje me Nenin 70.

2. Modeli individual i rrjetit do të përfshijë informacion strukturor dhe të dhëna në përputhje me Nenin 41.
3. Çdo OST do të ndihmojë në ndërtimin e modeleve individuale të rrjetit dhe çdo qendër koordinimi rajonale do të kontribuojë në ndërtimin e modeleve të përbashkëta të rrjetit duke aplikuar formatin e të dhënave të përcaktuar sipas Nenit 114(1) të Rregullores 2017/1485.

Neni 65

Skenarët e vitit në avancë

1. Të gjithë OST-të do të krijojnë një listë të përbashkët të skenarëve kundrejt të cilëve do të vlerësohet nga OST-të funksionimi i sistemeve të ndërlidhura për vitin pasues. Këto skenarë do të lejojnë identifikimin dhe vlerësimin e ndikimit në sigurinë e operimit të sistemit të transmetimit të interkonektuar. Këto skenarë do të përfshijë variablat e mëposhtme:
   a) kërkesën;
   b) kushtet që kanë të bëjnë me kontributin e burimeve të rinovueshme të energjisë;
   c) pozicionet e përcaktuara të importit/eksportit, përfshirë rakordimin e vlerave referencë të cilat lejojnë bashkimin e modelit të rrjetit;
   d) modelin e gjenerimit duke e konsideruar parkun e prodhimit plotësisht në dispozicion;
   e) zhvillimin e rrjetit një-vit para.

2. Kur hartojnë listën e përbashkët të skenarëve, OST-të do të marrin parasysh elementet e mëposhtëm:
   a) modelet tipike të shkëmbimit ndërkufitar për nivele të ndryshme të konsumit dhe të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe gjenerimit konvencional;
   b) probabilitetin e ndodhjes së skenarëve;
   c) potencialin për devijimet e mundshme nga kufijtë e sigurisë operacionale që lidhen me çdo skenar; dhe
   d) sasinë e energjisë së gjeneruar dhe të konsumuar nga objektet e gjenerimit të energjisë dhe objektet e ngarkesës të lidhur në rrjetet e shpërndarjes.

3. Kur OST-të nuk kanë sukses në krijimin e listës së përbashkët të skenarëve të përmendur në paragrafin 1, ato do të përdorin skenarët e parazgjedhur si më poshtë:

   a) Pikun e dimrit, të mërkurën e 3-të të janarit, ora 10:30 CET;
   b) Minimumin e dimrit, e diela e dytë e janarit e vitit aktual ora 03:30 CET;
   c) Piku i pranverës, të mërkurën e tretë të prillit të vitit aktual, ora 10:30 CET;
   d) Minimumi i pranverës, e diela e dytë e Prillit e vitit aktual, 03:30 CET;
   e) Piku i verës, e Mërkura e tretë e Korrikut e vitit të mëparshëm, ora 10:30 CET;
   f) Minimumi i verës, e diela e dytë e korrikut të vitit paraardhës 03:30 CET;
   g) Piku i vjeshtës, e mërkura e tretë e tetorit të vitit paraardhës, ora 10:30 CET;

h) Minimumi i vjeshtës, e diela e dytë e Tetorit e vitit paraardhës, ora 03:30 CET.

4. OST-të e Palëve Kontraktuese do të aplikojnë listën e përbashkët të skenarëve të përcaktuar për vitin pasardhës dhe të miratuar në përputhje me Rregulloren (BE) 2017/1485.

Neni 66

Modelet individuale të rrjetit për vitin në avancë

1. Çdo OST do të përcaktojë një model individual të rrjetit për vitin e ardhshëm për secilin nga skenarët e zhvilluar në përputhje me Nenin 65, duke përdorur vlerësimet më të mira të tij për variablat e përcaktuara në Nenin 65(1). Çdo OST do të publikojë modelet e tij individuale të rrjetit për vitin e ardhshëm në mjedisin e të dhënave për planifikimin operativ të ENTSO-E <…>.
2. Kur hartohen modelet individuale të rrjetit çdo OST do të:
   a) rakordojë fluksin e parashikuar të energjisë në interkonektorët DC, që lidhin zonat e kontrollit;
   b) balancojë shumën për çdo skenar:
      i. shkëmbimet neto të linjave AC;
      ii. fluksin e vlerësuar të energjisë në sistemet HVDC;
      iii. kërkesën, duke përfshirë një vlerësim të humbjeve; dhe
      iv. gjenerimin.
3. Çdo OST do të përfshijë në modelet individuale të rrjetit të vitit në avancë, shumatoren e prodhimit të energjisë (agregate) për objektet e gjenerimit të energjisë të lidhura në rrjetin e shpërndarjes. Ky prodhim shumator duhet të:

   a) jetë në përputhje me të dhënat strukturore të parashikuara në kërkesat e Nenit 41, 43, 45 dhe 48;
   b) jetë në përputhje me skenarët e përcaktuar në Nenin 65; dhe
   c) diferencojë llojin e burimit primar të energjisë.

Neni 67

Modelet e përbashkëta të rrjetit për vitin në avancë

1. Për 6 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, <…> OST-të do të aplikojnë metodologjinë për ndërtimin e modeleve të përbashkëta të rrjetit për vitin e ardhshëm nga modelet individuale të rrjetit të përcaktuara në përputhje me Nenin 66(1) dhe për ruajtjen e tyre. <…>
2. Çdo OST ka të drejtë të kërkojë nga një OST tjetër informacion mbi modifikimet në topologjinë e rrjetit ose në marrëveshjet operacionale, si pikat e punës të mbrojtjeve ose skemat e mbrojtjes së sistemit, konfigurimin e nënstacioneve ose modeleve shtesë të rrjetit të rëndësishme për sigurimin e një përfaqësimi të saktë të sistemit të transmetimit për të ndërmarrë analiza të sigurisë operacionale.

Neni 68

Përditësime të modelit individual dhe të përbashkët të rrjetit në vitin në avancë

1. Kur një OST modifikon ose njofton një modifikim të vlerësimeve më të mira të tij për variablet e përdorur për përcaktimin e modelit individual të tij të rrjetit të vitit në avancë të përcaktuar në përputhje me Nenin 66 (1), i cili është i rëndësishëm për sigurinë operacionale, duhet të përditësojë modelin individual të rrjetit të tij të vitit në avancë dhe ta publikojë atë në ENTSO-E për mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional.
2. Sa herë që përditësohet një model individual i rrjetit, modeli i rrjetit i vitit në avancë do të përditësohet në përputhje me rrethanat duke zbatuar metodologjinë e përcaktuar në përputhje me Nenin 67 (1).

Neni 69

Modelet individuale dhe të përbashkëta të rrjetit të javës në avancë

1. Kur dy ose më shumë OST e konsiderojnë të nevojshme, ata do të përcaktojnë skenarët më përfaqësues për koordinimin e analizës së sigurisë operacionale të sistemit të tyre të transmetimit për kornizën kohore të javës në avancë dhe do të hartojnë një metodologji për shkrirjen e modeleve të rrjetit individual, të ngjashme me metodologjinë për ndërtimin e modelit të përbashkët të rrjetit të vitit në avancë nga modelet individuale të rrjetit të vitit në avancë në përputhje me Nenin 67 (1).
2. Secili OST i përmendur në paragrafin 1 do të krijojë ose përditësojë modelet tij të rrjetit individual të javës në avancë, në përputhje me skenarët e përcaktuar në përputhje me paragrafin 1.
3. OST-të e përmendura në paragrafin 1 ose palët e treta në të cilat është deleguar detyra e përmendur në paragrafin 1, duhet të ndërtojnë modelet e përbashkëta të rrjetit të javës në avancë duke ndjekur metodologjinë e zhvilluar në përputhje me paragrafin 1 dhe duke përdorur modelet e rrjetit individual të krijuar në përputhje me paragrafin 2.

Neni 70

Metodologjia për ndërtimin e modelit të përbashkët të rrjetit për ditën në avancë (D-1) dhe brenda ditës

1. Për 6 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, <…> OST-të do të aplikojnë metodologjinë për ndërtimin e modeleve të përbashkëta të rrjetit për ditën në avancë dhe brenda ditës nga modelet individuale të rrjetit dhe për ruajtjen e tyre. <…>
2. Çdo OST do të krijojë modele të rrjetit individual të ditës në avancë dhe brenda ditës në përputhje me paragrafin 1 dhe do t'i publikojë ato në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
3. Kur krijohen modelet e rrjetit individual të ditës në avancë ose brenda ditës, të përmendura në paragrafin 2, çdo OST duhet të përfshijë:

   a) parashikimet e ngarkesës dhe gjenerimit të përditësuar;
   b) rezultatet e disponueshme të proceseve të tregut të ditës në avancë dhe brenda ditës;

c) rezultatet e disponueshme të detyrave të skedulimit të përshkruara në Titullin 6 të Pjesës III;

d) për objektet e gjenerimit të energjisë të lidhura me rrjetin e shpërndarjes, shumatore të fuqisë aktive të diferencuara sipas llojit të burimit primar të energjisë në përputhje me të dhënat e siguruara sipas Nenit 40,43,44,48,49 dhe 50.

e) topologjinë e sistemit të transmetimit të përditësuar.

4. Të gjitha veprimet përmirësuese të përcaktuara tashmë duhet të përfshihen në modelet e rrjetit individual të ditës në avancë dhe brenda ditës dhe duhet të dallohen qartësisht nga injektimet dhe tërheqjet e përcaktuara në përputhje me Nenin 40 (4) dhe topologjinë e rrjetit pa veprime përmirësuese të aplikuara.

5. Çdo OST do të vlerësojë saktësinë e variablave në paragrafin 3 duke i krahasuar variablet me vlerat e tyre aktuale, duke marrë parasysh parimet e përcaktuara në përputhje me Nenin 75 (1) (c).
6. Nëse, pas vlerësimit të përmendur në paragrafin 5, OST e konsideron saktësinë e variablave të përmendur në pikën (5) të jenë të pamjaftueshme në lidhje me sigurinë operacionale, OST do të kryejë analizën e përcaktimit të shkaqeve të pasaktësisë. Nëse shkaqet varen nga proceset e OST për krijimin modeleve individuale të rrjetit, OST do të rishikojë proceset në mënyrë që të krijoje rezultate më të sakta. Nëse shkaqet varen nga variablat e ofruara nga pjesëmarrës të tjerë, OST dhe palët e tjera do të bëjnë përpjekje për të siguruar variabla të sakta.

Neni 71

Kontrolli i cilësisë për modelet e rrjetit

1. Kur përcaktojnë kontrollet e cilësisë në përputhje me nenet 67 (1) (b) dhe 70 (1) (c), të gjithë OST-të së bashku do të përcaktojnë kontrollet që synojnë së paku verifikimin e:
   a) Koherencës së statusit të lidhjes së interkonektorëve;
   b) vlerave të tensionit nëse janë brenda vlerave të zakonshme operacionale për ato elemente të sistemit të transmetimit që kanë ndikim në zonën tjetër të kontrollit
   c) Koherencës së mbingarkesave kalimtare të lejuara te interkonektoreve; dhe
   d) Që fuqia aktive dhe injektimi i fuqisë reaktive ose tërheqjet janë në përputhje me vlerat e zakonshme operacionale.

TITULLI 2

ANALIZAT E SIGURISË OPERACIONALE

Neni 72

Analizat e sigurisë operacionale në planifikimin operativ

1. Çdo OST do të kryejë analiza të koordinuara të sigurisë operacionale të paktën në horizontet kohore të mëposhtme:

a) Viti në avancë;
b) Java në avancë, kur është e aplikueshme sipas Nenit 69;
c) Dita në avancë; dhe
d) Brenda ditës.

2. Kur kryen analiza të koordinuara të sigurisë operacionale, OST do të zbatojë metodologjinë e adoptuar në përputhje me Nenin 75.
3. Për të kryer analiza të koordinuara të sigurisë operacionale, çdo OST duhet që në situatën (N), të simulojë çdo kontingjencë nga lista e kontingjencave të percaktuara në përputhje me Nenin 33 duke verifikuar që, në situatën (N-1) kufijtë e sigurisë operacionale të përcaktuara në përputhje me Nenin 25, në zonën e saj të kontrollit nuk janë tejkaluar.
4. Çdo OST do të kryejë analiza të sigurisë operacionale duke përdorur së paku modelet e përbashkëta të rrjetit, të përcaktuara në përputhje me nenet 67, 68, 70 dhe, kur është e zbatueshme 69, si dhe do të marrë parasysh ndërprerjet e planifikuara gjatë kryerjes së këtyre analizave.
5. 5. Çdo OST do të ndajë rezultatet e analizës së tij të sigurisë operacionale me të paktën OST-të, elementët e të cilëve përfshihen në zonën e vëzhgimit të OST-së dhe janë prekur sipas asaj analize të sigurisë operacionale, në mënyrë që t'i lejojë ato OST të verifikojnë se kufijtë e sigurisë operacionale janë respektuar brenda zonave të tyre të kontrollit.

Neni 73

Analiza të sigurisë operacionale të vitit në avancë deri në dhe duke përfshirë javën në avancë

1. Çdo OST duhet të kryej analiza të sigurisë operacionale për vitin në avancë dhe kur zbatohet për javën në avancë me qëllim që të zbulojë së paku kufizimet e mëposhtme:

   a) flukset e energjisë dhe tensionet mbi kufijtë e sigurisë operacionale;
   b) shkelje të kufijve të stabilitetit në sistemin e transmetimit të identifikuara në përputhje me Nenin 38(2) dhe (6); dhe
   c) shkelja e limiteve të qarkut të shkurtër të sistemit të transmetimit

2. Kur një OST zbulon kufizimet e mundshme, atëherë do të përgatisë veprime përmirësuese në përputhje me Nenet nga 20 deri 23. nëse veprimet përmirësuese pa kosto nuk janë në dispozicion dhe kufizimi është i lidhur me padisponueshmërinë e planifikuar të disa aseteve relevante, kufizimi do të përbejë një papajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve dhe OST do të iniciojë koordinimin e ndërprerjeve në pajtim me Nenin 95 ose 100 në varësi të kohës së vitit kur ky veprim është iniciuar.

Neni 74

Analiza e sigurisë operacionale se ditës ne avance, brenda ditës dhe afër kohës reale

1. Çdo OST do të kryejë analiza të sigurisë operacionale në ditën ne avance, brenda ditës dhe në afërsi të kohës-reale për të zbuluar kufizimet e mundshme si dhe për të përgatitur dhe aktivizuar veprimet përmirësuese me çdo OST të interesuar dhe nëse është e zbatueshme me OSSH-të e prekura ose Përdoruesit e Rëndësishëm të Rrjetit.
2. Çdo OST do të monitorojë parashikimin e ngarkesës dhe gjenerimit. Kur këto parashikime tregojnë devijime të rëndësishme në ngarkesë dhe gjenerim, OST duhet të përditësojë analizën e sigurisë operacionale.

3. Kur kryen analiza të sigurisë operacionale pranë kohës reale në zonën e saj të observimit, çdo OST do të përdorë vlerësimin e gjendjes dhe situatës.

Neni 75

Metodologjia për koordinimin e analizave të sigurisë operacionale

1. Për 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, <…> OST-të do të aplikojnë metodologjinë për koordinimin e analizës së sigurisë operacionale. <…>
2. <…>
3. <…>
4. <…>
5. <…>
6. <…>

Neni 76

Propozimi për koordinimin rajonal të sigurisë operacionale

1. 3 muaj pas aplikimit të metodologjisë për koordinimin e analizës së sigurisë operacionale në Nenën 75(1), të gjithë OST-të e çdo rajoni të llogaritjes së kapacitetit, siç është përcaktuar në përputhje me Nenin 15(1) të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC, do të zhvillojnë së bashku një propozim për dispozita të përbashkëta për koordinimin e sigurisë operacionale rajonale, që do të aplikohet nga qendrat e koordinimit rajonal dhe OST-të e rajonit të llogaritjes së kapacitetit. Propozimi duhet të respektojë metodologjitë për koordinimin e analizës së sigurisë operacionale të zhvilluara në përputhje me Nenin 75(1) dhe, ku është e nevojshme, të plotësojë metodologjitë e zhvilluara në përputhje me Nenet 35 dhe 74 të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC. Propozimi do të përcaktojë:

   a) kushtet dhe frekuencën e koordinimit brenda ditës të analizës të sigurisë operacionale dhe përditësimit të modelit të rrjetit të përbashkët nga qendrat e koordinimit rajonal të sigurisë;

b) metodologjinë për përgatitjen e masave përmirësuese që menaxhohen në një mënyrë të koordinuar, duke marrë parasysh rëndësinë e tyre nderkufitare, siç është përcaktuar në përputhje me Nenin 35 të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC, duke marrë parasysh kërkesat në Nenet 20 deri në 23 dhe duke përcaktuar të paktën:
   i. proçedurën për shkëmbimin e informacionit për veprimet përmirësuese në dispozicion, ndërmjet OST-ve përkatëse dhe qendrës së koordinimit rajonal të sigurisë;
   ii. klasifikimin e kufizimeve dhe veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 22;
   iii. identifikimin e veprimeve përmirësuese më efektive dhe ekonomike në rast të shkeljeve të sigurisë operacionale të përmendur në nenin 22;
   iv. përgatitjen dhe aktivizimin e veprimeve përmirësuese në përputhje me nenin 23 (2);
   v. ndarja e kostove të masave përmirësuese të përmendura në Nenin 22, duke plotësuar, kur është e nevojshme, metodologjinë e përbashkët të zhvilluar në përputhje me Nenin 74 të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministrave 2022/03/MC-EnC. Si një parim i përgjithshëm, kostot e ngarkesave që nuk kanë rëndësi përtej kufijve do të mbulohen nga OST përgjegjës për zonën e caktuar të kontrollit dhe kostot e lehtësimit të ngarkesave që kanë rëndësi përtej kufijve do të mbulohen nga OST-të përgjegjës për zonat e kontrollit, në përpjesëtim me ndikimin agravues të shkëmbimit të energjisë mes zonave të kontrollit të caktuara mbi elementin e ngarkuar të rrjetit.

2. Në përcaktimin nëse konxhestioni ka rëndësi ndërkufitare, OST-të do të marrin në konsideratë kongjestionin që do të shfaqet në mungesë të shkëmbimeve të energjisë midis zonave të kontrollit.

Neni 77

Organizimi për koordinimin rajonal të sigurisë operacionale

<...>

Neni 78

Koordinimi rajonal i sigurisë operacionale

1. Çdo OST do t'i sigurojë qendrës së koordinimit rajonal të gjithë informacionin dhe të dhënat e nevojshme për të kryer vlerësimin e koordinuar rajonal të sigurisë operacionale, duke përfshirë të paktën:
   a) listën e përditësuar të kontigjencave, të vendosur sipas kritereve të përcaktuara në metodologjinë për koordinimin e analizës së sigurisë operacionale të miratuar në përputhje me nenin 75 (1);

b) lista e përditësuar e masave përmirësuese të mundshme, mes kategorive të renditura në Nenin 22, dhe kostot e tyre të parashikuara të ofruara në përputhje me Nenin 35 të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC, nëse një masë përmirësuese përfshin redispecimin ose tregtimin e kundert, me qellim për të kontribuar në lehtësimin e çdo kufizimi të identifikuar në rajon; dhe
c) kufijtë e sigurisë operacionale të përcaktuar në përputhje me nenin 25.

2. Çdo qendër e koordinimit rajonal:
   a) kryen vlerësimin e sigurisë operacionale rajonale të koordinuar në përputhje me nenin 76 mbi bazën e modeleve të përbashkët rrjetit, të krijuar në përputhje me nenin 79, listën e kontigjencave dhe kufijtë e sigurisë operacionale të siguruara nga çdo OST në paragrafin 1. Ai do të shpërndajë rezultatet e vlerësimit të sigurisë operacinale rajonale të koordinuar të paktën për të gjithë OST-të e rajonit të llogaritjes së kapacitetit. Aty ku zbulon një kufizim, ai do t'i rekomandojë OST-ve përkatëse veprimet përmirësuese më efektive dhe ekonomikisht eficiente dhe gjithashtu mund të rekomandojë veprime të tjera përmirësuese, përveç atyre të siguruara nga OST-të. Ky rekomandim për veprimet përmirësuese duhet të shoqërohet me shpjegime lidhur me arsyetimin e tij;
   b) të koordinojë përgatitjen e veprimeve përmirësuese me dhe midis OST-ve në përputhje me Nenin 76 (1) (b), për të mundësuar OST-të të arrijnë një aktivizim të koordinuar të veprimeve përmirësuese në kohë reale.
3. Gjatë kryerjes së vlerësimit të sigurisë operacionale rajonale të koordinuar dhe identifikimit të veprimeve të përshtatshme përmirësuese, çdo qendër e koordinimit rajonal do të koordinojë me qendrat e tjera të koordinimit rajonal.

4. Kur një OST merr nga qendra e koordinimit rajonal të sigurisë rezultatet e vlerësimit të sigurisë operacionale rajonale të koordinuar me një propozim për një veprim përmirësues, OST do të vlerësojë veprimin përmirësues të rekomanduar për elementet e përfshirë në atë veprim përmirësues me vendndodhje në zonën e tij të kontrollit . Duke vepruar kështu, do të zbatojë dispozitat e Nenit 20. OST do të vendosë nëse do të zbatojë veprimin përmirësues të rekomanduar. Kur vendos të mos zbatojë veprimin përmirësues të rekomanduar, ai duhet tia arsyetoje këtë vendim RSC-së. Kur OST vendos të zbatojë veprimin përmirësues të rekomanduar, ai do të zbatojë këtë veprim për elementet me vendndodhje në zonën e tij të kontrollit, me kusht që të jetë në përputhje me kushtet në kohë reale.

Neni 79

Ndërtimi i modelit të rrjetit të përbashkët

1. Çdo qendër e koordinimit rajonal do te kontrolloje cilësinë e modeleve individuale të rrjetit me qëllim që të kontribuojë në ndërtimin e modelit të rrjetit të përbashkët për secilën kornizë kohore të përmendur në përputhje me metodologjitë e përmendura në nenet 67 (1) dhe 70 (1).

2. Secili OST do të vendosë në dispozicion të qendrës së koordinimit rajonal modelin individual të rrjetit të nevojshëm për të ndërtuar modelin e rrjetit të përbashkët për çdo kornizë kohore nëpërmjet mjedisit të të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
3. Kur është e nevojshme, çdo qendër e koordinimit rajonal do të kërkojë nga OST-të në fjalë, të pwrmirwsojnwë modelet individuale të rrjetit të tyre, në mënyrë që të arrijnë pajtueshmërinë me kontrollet e cilësisë dhe përmirësimin e tyre.
4. Secili OST do të përmirwsojw modelet individuale të rrjetit të tij, pasi të verifikojë nevojën për pwrmirwsim nëse është e aplikueshme, në bazë të kërkesave të qendrës së koordinimit rajonal ose një OST-je tjetër.
5. Në përputhje me metodologjitë e përmendura në nenet 67 (1) dhe 70 (1), dhe në përputhje me Nenin 28 të Rregullores (EU) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC, një qendër e koordinimit rajonal do të caktohet nga të gjithë OST-të për të ndërtuar modelin e përbashkët të rrjetit për secilën kornizë kohore dhe ta ruajë atë në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.

Neni 80

Koordinimi rajonal i ndërprerjeve

1. Rajonet e koordinimit të ndërprerjeve, brenda të cilave OST-të do të vazhdojnë me koordinimin e ndërprerjeve, do të jenë të paktën të barabarta me rajonet e llogaritjes së kapacitetit, siç janë përcaktuar në përputhje me Nenin 15(1) të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC.

2. OST-të e dy ose më shumë rajoneve të koordinimit të ndërprerjeve mund të bien dakord t'i bashkojnë ato në një rajon unik të koordinimit të ndërprerjeve. Në këtë rast ata do të identifikojnë qendrën e koordinimit rajonal që kryen detyrat e përmendura në nenin 77 (3) të Rregullores 2017/1485.

3. Çdo OST do t'i sigurojë qendrës së koordinimit rajonal informacionin e nevojshëm për zbulimin dhe zgjidhjen e papajtueshmërive te planifikimit rajonal të ndërprerjeve, duke përfshirë së paku:

   a) planet e disponueshmërisë së elementeve të brendshëm të rëndësishëm të tij, të ruajtura në në mjedisin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E.

   b) planet më të fundit të disponueshmërisë për të gjithë elementet jo-relevante të zonës së tij të kontrollit të cilat janë:

      i. të aftë të ndikojnë në rezultatet e analizës së papajtueshmërisë së planifikimit të ndërprerjeve;

      ii. modeluar në modelet individuale të rrjetit të cilat përdoren për vlerësimin e papajtueshmërisë së ndërprerjeve

c) skenarët mbi të cilët papajtueshmëritë e ndërprerjeve të planifikuara duhet të hetohen dhe përdoren për të ndërtuar modelet respektive të përbashkëta të rrjetit, që rrjedhin nga modelet e përbashkëta të rrjetit për korniza të ndryshme kohore të përcaktuara në përputhje me nenet 67 dhe 79.

4. Çdo qendër e koordinimit rajonal do të kryejë analiza të sigurisë operacionale rajonale në bazë të informacionit të dhënë nga OST-të respektive në mënyrë që të zbulojë ndonjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve. Ai do ti sigurojë të gjithë OST-ve të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve listën e papajtueshmërive të ndërprerjeve të planifikuara të zbuluara si dhe zgjidhjet që propozon për të zgjidhur këto papajtueshmëri të ndërprerjeve të planifikuara.

5. Në kryerjen e detyrimeve të tyre sipas paragrafit 4, çdo qendër e koordinimit rajonal do të koordinojë analizat e tij me qendrat e tjera të koordinimit rajonal.

6. Në zbatim të detyrimeve të tyre në përputhje me Nenin 98 (3) dhe Nenin 100 (4) (b), të gjithë OST-të do të marrin parasysh rezultatet e vlerësimit të siguruar nga qendra e koordinimit rajonal në përputhje me paragrafin 3 dhe paragrafin 4.

Neni 81

Vlerësimi i mjaftueshmërisë rajonale

1. Çdo qendër e koordinimit rajonal do të kryejë vlerësime rajonale të mjaftueshmërisë për të paktën afatin kohor një-javë para.

2. Çdo OST do t'i sigurojë qendrës së koordinimit rajonal informacionin e nevojshëm për të kryer vlerësimet rajonale të mjaftueshmërisë të referuara në paragrafin 1, duke përfshirë:

   a) ngarkesa totale e pritshme dhe burimet në dispozicion për përgjigjen e ngarkesës;
   b) disponueshmëria e moduleve gjeneruese të energjisë; dhe
   c) kufijtë e sigurisë operacionale.

3. Çdo qendër koordinimi rajonal do të kryejë vlerësime të mjaftueshmerie bazuar në informacionin e ofruar nga OST-të përkatëse me qëllim të zbulimit të situatave ku pritet një mungesë mjaftueshmerie në ndonjë nga zonat e kontrollit ose në nivel rajonal, duke marrë parasysh shkëmbimet ndërkufitare të mundshme dhe kufijtë e sigurisë operacionale. Ajo do të dorëzojë rezultatet së bashku me veprimet që propozon për të reduktuar rreziqet për OST-të e rajonit të llogaritjes së kapacitetit, siç është përcaktuar në përputhje me Nenin 15(1) të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC. Këto veprime do të përfshijnë propozime për masa përmirësuese që lejojnë rritjen e shkëmbimeve ndërkufitare.
4. Kur kryen vlerësim të mjaftueshmërisë rajonale, çdo qendër e koordinimit rajonal i sigurisë do të koordinojë me qendrat e tjerë të sigurisë rajonale.

TITULLI 3
KORDINIMI I NDËRPRERJEVE

Kapitulli 1

Rajonet e koordinimit të ndërprerjeve, asetet e rëndësishme

Neni 82

Objektivi i koordinimit të ndërprerjeve

1. Për rastet e specifikuara në këtë Rregullore, me mbështetjen e qendrës se koordinimit rajonal, çdo OST, kryen koordinimin e ndërprerjeve në përputhje me parimet e këtij Titulli me qëllim monitorimin e statusit të disponueshmërisë së aseteve përkatëse dhe koordinimin e planeve të disponueshmërisë për të siguruar sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit.

Neni 83

Koordinimi rajonal

1. Të gjithë OST-të e një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve, do të hartojnë së bashku një procedure operacionale rajonale të koordinuar, e cila synon vendosjen e aspekteve operacionale për zbatimin e ndërprerjeve të koordinuara për çdo rajon, i cili përfshin:

   a) Frekuencën, fushë-veprimin dhe tipin e koordinimit i cili do të zhvillohet të paktën për horizontin kohor të vitit në avancë dhe javës në avancë;
   b) dispozitat në lidhje me përdorimin e vlerësimeve të kryera nga qendra e koordinimit rajonal në përputhje me nenin 80;
   c) rregullime praktike për vlefshmërinë e planeve të disponueshmërisë së elementeve të rrjetit për vitin në avancë, siç kërkohet në nenin 98.

2. Çdo OST do të marrë pjesë në procesin e koordinimit të ndërprerjeve të Rajonit te koordinimit te ndërprerjeve dhe zbatojë procedurat e koordinimit operacionale rajonal të përcaktuara në përputhje me paragrafin (1).
3. Nëse lindin papajtueshmëri gjatë planifikimit të ndërprerjeve midis rajoneve të ndryshme të koordinimit të ndërprerjeve, të gjithë OST-të dhe qendrat e koordinimit rajonal të atyre rajoneve duhet të koordinohen për të zgjidhur ato papajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve.
4. Çdo OST do t'i sigurojë të gjithë OST-ve nga i njëjti rajon i koordinimit te nderprejeve, të gjithë informacionin përkatës në dispozicion të saj, mbi projektet në infrastrukturë në lidhje me sistemin e transmetimit, sistemin e shpërndarjes, sistemin e mbyllur të shpërndarjes, modulet gjeneruese te energjisë, ose objektet e kërkesës që ndikojnë në operimin e zonës së përgjegjësisë të një OST-je tjetër brenda rajonit te koordinimit te ndërprerjeve.

5. Çdo OST do të sigurojë për OSSH-në e lidhura ne transmetim qe gjendet në zonën e saj të përgjegjësisë, të gjithë informacionin në dispozicion të saj në projektet e infrastrukturës të sistemit të transmetimit, që mund të kenë ndikim në operimin e sistemit të shpërndarjes të këtyre OSSH-ve.
6. Çdo OST do të sigurojë për Operatoret e Sistemit të Mbyllur të Shpërndarjes të lidhur në rrjetin e transmetimit, që gjendet në zonën e saj të përgjegjësisë, të gjithë informacionin në dispozicion të saj në projektet e infrastrukturës të sistemit të transmetimit, që mund të kenë ndikim në operimin e sistemit te mbyllur të shpërndarjes të këtyre OSSH-ve.

Neni 84

Metodologjia për Vlerësimin e Rëndësisë së Aseteve për Koordinimin e Ndërprerjeve

1. Për 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, <…> OST-të do të aplikojnë metodologjinë të paktën për çdo zonë sinkrone, për vlerësimin e rëndësisë për koordinimin e ndërprerjes të moduleve të prodhimit të energjisë, impianteve të kërkesës dhe elementeve të rrjetit të vendosura në një sistem transmetimi ose në një sistem shpërndarjeje, përfshirë sistemet e shpërndarjes të mbyllura.

2. <...>

3. <...>

Neni 85

Lista moduleve te rëndësishme gjeneruese dhe objekteve te rëndësishme të kërkesës

1. Për 3 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj rregulloreje, të gjithë OST-të e çdo rajoni të koordinimit të ndërprerjeve do të vlerësojnë së bashku rëndësinë e moduleve të gjeneruese të energjisë dhe impianteve të kërkesës për koordinimin e ndërprerjeve, bazuar në metodologjinë e përmendur në Nenin 84(1), dhe do të krijojnë një listë të vetme, për secilin rajon të koordinimit të ndërprerjeve, të moduleve te rëndësishme të gjenerimit të energjisë dhe impianteve te rëndësishme të kërkesës.
2. Të gjithë OST-të e një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve, do të bëjnë të disponueshme së bashku listën e moduleve te rendesishme gjeneruese te energjise dhe listën objekteve te rendesishme të kërkesës të atij rajoni të koordinimit të ndërprerjeve, në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
3. Çdo OST duhet të njoftojë autoritetin e tij rregullator për listën e moduleve gjeneruese të rëndësishme të energjisë dhe objekteve të kërkesës të rëndësishme për çdo rajon të koordinimit të ndërprerjeve në të cilet merr pjesë.
4. Për çdo aset të rëndësishëm të brendshëm i cili është modul gjenerues i energjise ose objekt kërkese, OST duhet të:

   a) Informojë pronarin e modulit te rendesishme gjenerues te energjise dhe të objektit te rendesishem të kërkesës për përfshirjen e tyre në listë;

b) Informojë OSSH-të mbi modulet të rëndësishme gjeneruese te energjise dhe objektet e rendesishme te kërkesës të lidhur në sistemin e tyre te shpërndarjes; dhe
c) Informojë OSSH-në e mbyllur për modulet gjeneruese të rëndësishme dhe objektet e kërkesës të rëndësishme të lidhur në sistemin e mbyllur të shpërndarjes.

Neni 86

Përditësimi i listës se moduleve te rëndësishme gjeneruese dhe objekteve te rëndësishme të kërkesës

1. Para 1 korrikut të çdo viti kalendarik, të gjithë OST-të e secilit rajon të koordinimit të ndërprerjeve do të ri-vlerësojnë së bashku rëndësinë e moduleve gjeneruese dhe objekteve të kërkesës për koordinimin e ndërprerjeve bazuar në metodologjinë e hartuar në përputhje me Nenin 84 (1).
2. Kur është e nevojshme, përpara datës 1 gusht të çdo viti kalendarik, të gjithë OST-të e secilit rajon të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku do të vendosin të përditësojnë listën e moduleve gjeneruese të rëndësishme dhe objekteve të kërkesës të rëndësishme, të atij rajoni të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Të gjithë OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të bëjnë të disponueshme në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E listën e përditësuar të atij rajoni të koordinimit të ndërprerjeve.
4. Çdo OST i një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve duhet të informojë palët e përmendura në nenin 85 (4) për përmbajtjen e listës së përditësuar .

Neni 87

Lista e elementeve të rëndësishëm të rrjetit

1. Për 3 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e çdo rajoni të koordinimit të ndërprerjeve do të vlerësojnë së bashku, në bazë të kësaj metodologjie, rëndësinë për koordinimin e ndërprerjes së elementeve të rrjetit të vendosura në një sistem transmetimi ose në një sistem shpërndarjeje, përfshirë një sistem shpërndarjeje të mbyllur, dhe do të krijojnë një listë të vetme, për secilin rajon të koordinimit të ndërprerjeve, të elementeve të rrjetit te rëndësishëm.
2. Lista e elementeve të rëndësishëm të rrjetit të një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve duhet të përmbajë të gjithë elementet e te nje sistemi transmetimi ose sistemi shpërndarje perfshire nje sistemi te mbyllur shpërndarje i ndodhur ne rajonin e koordinimit te nderprejeve të cilët identifikohën si te rëndësishëm nga zbatimi i metodologjisë referuar ne nenin 84 (1).
3. Të gjithë OST-të e rajonit të koordinimit të ndërprerjeve do të bëjnë të disponueshme në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E listën e përditësuar të elementeve të rëndësishëm të rrjetit.
4. Çdo OST duhet të informojë autoritetin rregullator për listën e elementeve të rëndësishëm të rrjetitper secilin rajon te koordinimit te nderprejeve ne te te cilin merr pjese:
5. Për çdo aset te brendshëm të rëndësishëm i cili është element i rrjetit, OST duhet të:

a) Informojë pronarin e elementit të rëndësishëm të rrjetit për përfshirjen e tij në listë;
b) Informojë OSSH-të për elementet e rëndësishëm të rrjetit të cilët janë të lidhur në sistemin e shpërndarjes;
c) Informojë OSSH-të e mbyllura për elementet e rëndësishëm të rrjetit të cilët janë të lidhur në sistemin e mbyllur të shpërndarjes;

Neni 88

Përditësimi i listës së elementëve të rëndësishëm të rrjetit

1. Para 1 korrikut të çdo viti kalendarik, të gjithë OST-të e secilit rajon të koordinimit të ndërprerjeve, do të rivlerësojnë së bashku, bazuar në metodologjinë e përcaktuar në përputhje me nenin 84 (1), rëndësinë për koordinimin e ndërprerjeve të elementëve të rrjetit që gjenden në një sistem transmetimi ose një sistem shpërndarjeje përfshirë edhe një sistem të mbyllur të shpërndarjes.
2. Kur është e nevojshme, përpara 1 gushtit të çdo viti kalendarik, të gjithë OST-të e një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve, do të vendosin së bashku të përditësojnë listën e elementeve të rëndësishëm rrjetit të atij rajoni të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Te gjithë OST-të e një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve do të bëjnë të disponueshme listën e përditësuar në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E.
4. Çdo OST i një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve duhet të informojë palët e përmendura në nenin 85 (4) për përmbajtjen e listës së përditësuar.

Neni 89

Caktimi i agjentëve të planifikimit te ndërprerjeve

1. Çdo OST vepron si Agjent i Planifikimit të Ndërperjeve për çdo Element Relevant të Rrjetit që operohet nga ana e tij.
2. Për çdo aset tjetër të rëndësishëm, pronari do të caktojë ose do të veprojë si agjent i planifikimit të ndërprerjeve për asetin e rëndësishëm përkatës dhe do te informojë OST për caktimin e tij.

Neni 90

Trajtimi i Aseteve Relevante qe ndodhen në sistemin e shpërndarjes ose sistemin e mbyllur të shpërndarje

1. Çdo OST do të koordinojë me OSSH planifikimin e ndërprerjeve të aseteve të brendshme te rendesishme të lidhura me sistemin e saj të shpërndarjes.
2. Çdo OST do të koordinojë me OSSH e Mbyllur planifikimin e ndërprerjeve të aseteve të brendshme të lidhura me sistemin e mbyllur të shpërndarjes së saj.

Kapitulli 2

Hartimi dhe përditësimi i planeve të disponueshmërisë së aseteve të rëndësishme

Neni 91

Ndryshimet në afatet për koordinimin të ndërprerjeve te vitit ne avance

1. Të gjithë OST-të brenda një zone sinkrone mund të bien dakord bashkërisht për të miratuar dhe zbatuar një kornizë kohore për koordinimin e ndërprerjeve të vitit në avancë që ndryshon nga afati kohor i përcaktuar në nenet 94, 97 dhe 99, me kusht që të mos ndikohet në koordinimin e ndërprerjeve të zonave të tjera sinkrone.

Neni 92

Dispozita të përgjithshme mbi planet e disponueshmerise

1. Statusi i disponueshmërisë së një aseti të rëndësishëm do të jetë një nga gjendjet e mëposhtme:

   a) I disponueshëm: aseti relevant është i aftë dhe i gatshëm për ofrimin e shërbimit pavarësisht nëse është ose jo në operim;
   b) I pa-disponueshëm: aseti relevant nuk është i aftë ose i gatshëm për ofrimin e shërbimit;
   c) Në testim: aftësia e asetit relevant po testohet për ofrimin e shërbimit.

2. Statusi i disponueshmërisë "testim" do të përdoret në rast te ndikimit te mundshem në Sistemin e Transmetimit ne periudhat e mëposhtme kohore:

   a) ndërmjet lidhjes fillestare dhe komisionimit final të asetit te rendesishem; dhe
   b) menjëherë pas periudhës së mirëmbajtjes së asetit te rendesishem.

3. Planet e disponueshmërisë do të përmbajnë së paku informacionin e mëposhtëm:
   a) Shkakun për statusin "i padisponueshëm" të asetit të rëndësishëm
   b) aty ku identifikohen këto kushte, kushtet që duhet të plotësohen para së të zbatohet statusi 'i padisponueshëm' i një aseti të rëndësishëm në kohë reale;
   c) Koha e nevojshme për rikthimin e asetit të rëndësishëm në perseri ne shërbim kur është e nevojshme me qëllim ruajtjen e sigurisë operacionale.
4. Statusi i disponueshmërisë për çdo aset të rëndësishëm në horizontin kohor për vitin në avancë do të sigurohet me bazë ditore.

5. Për periudhat e kohës kur skedulimi i gjenerimit dhe i konsumit i janë paraqitur OST-së në përputhje me Nenin 111, detajimi kohore i statuseve të disponueshmërisë duhet të jetë në përputhje me ato skedule.

Neni 93

Plani Tregues i Disponueshmërisë në terma afatgjatë

1. 2 vite para fillimit të çdo koordinimi të ndërprerjes për vitin ne avance, çdo OST do të vlerësojë planet përkatëse treguese të disponueshmërisë për asetet e brendshme te rendesishme, të ofruara nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në përputhje me Nenet 4, 7 dhe 15 të Rregullores (BE) Nr. 543/2013, siç është përshtatur dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2015/01/PHLG-EnC, dhe do të ofrojë komentet e tij paraprake, duke përfshirë çdo papajtueshmëri të zbuluar të planifikimit të ndërprerjeve, për të gjithë agjentët e prekur të planifikimit të ndërprerjeve.
2. Çdo OST do të kryeje vlerësimin e planit tregues të disponueshmërisë për asetet e brendshme te rendesishme të përmendura në paragrafin 1, çdo vit, deri në fillimin të koordinimit të ndërprerjeve të vitit në avancë.

Neni 94

Propozimi i Planve të Disponueshmërisë për Vitin në Avancë.

1. përpara 1 Gushtit të çdo viti kalendarik, një agjent i planifikimit të ndërprerjeve i ndryshëm nga OST-ja që merr pjesë në rajonin e koordinimit të ndërprerjeve, një OSSH ose një OSSH e Mbyllur, do të paraqesin në OST(të) që merr pjesë në një rajon të koordinimit të ndërprerjeve, dhe kur është e rëndësishme në OSSH(të) ose OSSH(të) e Mbyllura, një plan disponueshmerie që mbulon vitin pasues kalendarik për secilin element të rëndesishëm të tij.

2. OST(të) të cilave iu referohet paragrafi (1) do të bëjnë përpjekjet më të mira për të shqyrtuar kërkesat për ndryshime në një planin e disponueshmerise të marre. Kur kjo nuk është e mundur, OST do të shqyrtoje kerkesen për ndryshime në planin e disponueshmerise pasi është finalizuar plani i koordinuar i ndërprerjeve për vitin në avancë.
3. OST(të) të cilave iu referohet paragrafi (1) do të trajtojë(në) kërkesat për ndryshime të planit të disponueshmërisë, pasi të jetë finalizuar procesi i koordinimit të vitit në avancë, në këtë mënyrë:
    a) duke respektuar radhën me të cilën është bërë kërkesa për ndryshim; dhe
    b) duke ndjekur një proceduren në pajtim me Nenin 100.

Neni 95

Koordinimi i Statusit të Disponueshmërisë të Aseteve te rendesishme për Vitin në Avancë për të cilin Agjenti i Koordinimit të Ndërprerjeve nuk është një OST që merr pjesë në rajonin e kordinimit të ndërprerjeve, as OSSH dhe as OSSH e Mbyllur

1. Çdo OST do të vlerësojë, ne nje korize kohore viti në avancë, nëse shfaqen papajtueshmëri nga planet e disponueshmërisë te marra në përputhje me Nenin 94.
2. Në rastet kur janë zbuluar papajtueshmëri të planifikimit te ndërprerjeve, OST, do të zbatojë procesin e mëposhtëm:
   a) Do të informojë çdo agjent të ndërprerjeve të planifikuara, për kushtet që duhet të përmbushen për të lehtësuar papajtueshmëritë e ndërprerjeve të zbuluara;
   b) OST mund të kërkojë që një ose më shumë agjentë të planifikimit të ndërprerjeve të paraqesin një alternativë të planit të disponueshmërisë, që përmbush kushtet e përmendura në piken (a); dhe
   c) OST do të përsërisë vlerësimin në pajtim me pikën (1) për të përcaktuar nëse mbeten ende papajtueshmëri të ndërprerjeve.

3. ne vijim te kërkesës së OST-së në përputhje me piken (b) të paragrafit 2 nese agjenti i planifikimit te nderprerjeve, nuk arrin te paraqese ndonjë plan alternativ disponueshmërie që synon zbutjen e të gjitha papajtueshmërive te planifikimit te ndërprerjeve, OST do të hartoje një plan alternativ të disponueshmërisë i cili:

   a) Do të marrë parasysh ndikimin e raportuar nga agjentët e ndërprerjeve të planifikuara, si dhe OSSH-të ose OSSH-të e mbyllura kur është e rëndësishme;
   b) Do të kufizoje ndryshimet në planet alternative të disponueshmërisë në atë çfarë është e domosdoshme për të lehtësuar papajtueshmëritë e planifikimit te ndërprerjeve; dhe
   c) të informojë auroritetin Rregullator, OSSH-të, OSSH-të e mbyllura dhe agjentët e ndërprerjeve te prekur, për planin alternativ të disponueshmërisë, përfshirë arsyet që motivuan hartimin e këtij po aq sa dhe impaktin e raportuar nga agjentet e planifikimit të ndërprerjeve te ndikuar, kur është e rëndësishme nga OSSH-të ose OSSH-të e mbyllura.

Neni 96

Koordinimi i Statusit të Disponueshmërisë të Aseteve te rendesishme për Vitin në Avancë, për të cilin agjenti i planifikimit të ndërprerjeve është OST që merr pjesë në një rajon të koordinimit të ndërprerjeve, OSSH-ë ose OSSH e Mbyllur

1. Çdo OST do të planifikoje statusin e disponueshmërisë së elementeve të rëndësishëm të rrjetit që lidhin zonat të ndryshme të kontrollit, për të cilat OST vepron si agjent i koordinimit të ndërprerjeve me OST-të e tjera të të njëjtit rajon të Koordinimit të Ndërprerjeve.

2. Secili OST, OSSH dhe OSSH e Mbyllur duhet të planifikoj statusin e disponueshmërisë së elementeve të rëndësishme të rrjetit për të cilet kryen detyrat e agjentëve të planifikimit të ndërprerjeve dhe që nuk ndërlidhin zona të ndryshme kontrolli, duke përdorur si bazë planet e disponueshmërisë të hartuara në përputhje me paragrafin 1.
3. Kur përcakton statusin e disponueshmerisë së elementëve të rëndësishëm të rrjetit në përputhje me paragrafin 1 dhe 2, OST, OSSH dhe OSSH e Mbyllur do të:

   a) Minimizimizojë ndikimit në treg, ndërkohë që ruan sigurinë operacionale; dhe

   b) përdor si bazë planet e disponueshmërisë të propozuara dhe hartuara në pajtim me Nenin 94.
4. Kur një OST zbulon një papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST do të ketë të drejtën të propozojë një ndryshim në planet e disponueshmërisë të aseteve të brendshme të rëndësishme për të cilat agjenti i planifikimit të ndërprerjeve nuk është as OST-ja që merr pjesë në një rajon koordinimi të ndërprerjeve, dhe as një OSSh ose një OSSH e Mbyllur si dhe do të gjeje një zgjidhje në koordinim me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve, OSSh-të dhe OSSH-të e Mbyllura te interesuara, duke përdorur mjetet në dispozicion të tij.
5. Kur statusi i padisponueshëm i elementit te rendesishem të rrjetit, nuk është planifikuar pas marrjes së masave në paragrafin 4, dhe mungesa e planifikimit te padisponueshmërisë do të cënonte Sigurinë Operacionale, atëherë OST do të:

   a) ndërmarrë veprime të tilla siç ajo e konsideron të nevojshme për të planifikuar statusin e padisponueshmerise, nderkohe qe siguron sigurinë operacionale, duke marre ne konsiderate ndikimin e raportuar tek OST nga agjentet e planifikimit te ndërprerjeve te ndikuar;
   b) njoftojë për veprimet e referuara ne piken (a) të gjitha palëve te ndikuara; dhe
   c) informoje autoritetet përkatëse rregullatore, OSSh-të ose OSSH-të e mbyllura te prekura nëse ka dhe agjentët e planifikimit të ndërprerjeve të prekura për veprimet e ndërmarra, duke përfshirë arsyetimin për veprime të tilla, ndikimin e raportuar nga agjentët e planifikimit të ndërprerjeve të prekura dhe OSSh-të ose OSSH-të e mbyllura, sipas rasti.

6. Çdo OST do të beje të disponueshëm në Portalin e të Dhënave të Planifikimit Operacional të ENTSO-E, të gjithë informacionin në dispozicion për kushte të rrjetit që duhet të përmbushen, dhe veprimet përmirësuese që duhet të ndërmerren dhe aktivizohen, para ekzekutimit të statusit" i padisponueshëm" ose "testim" i elementit të rëndësishëm të rrjetit.

Neni 97

Sigurimi i Planit paraprak të Disponueshmërisë për Vitin në Avancë

1. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, çdo OST do të sigurojë te gjitha OST te tjera, nëpërmjet Portalin e ENTSO-E për të dhënat e Planifikimit Operativ, Planet paraprake të

Disponueshmërisë te vitit ne avance per vitin pasues kalendarik për të gjithë asetet e brendshme te rëndësishëm.

2. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, për çdo Aset te brendshëm te rëndësishëm të lokalizuar në sistemin e shpërndarjes, OST do t'i sigurojë OSSH-së planin paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë.

3. Para 1 Nëntorit të çdo viti kalendarik, për çdo aset të brendëshëm te rendesishem të lokalizuar në një sistem të mbyllur shperndarje, OST do ti sigurojë OSSH-së së mbyllur planin paraprak të disponueshmërisë për vitin në avancë.

Neni 98

Vlefshmëria e Planeve të Disponueshmërisë për Vitin në Avancë brenda Rajonit të Koordinimit të ndërprerjeve

1. Çdo ost do të analizojë nëse shfaqen papajtueshmëri të planit te ndërprerjeve, kur merren ne konsiderate të gjitha planet paraprake të disponueshmërisë për vitin në avancë.
2. Në mungesë të papajtueshmërive të planifikimit të ndërprerjeve, të gjithë OST-të e një rajoni të koordinimit të ndërprerjeve së bashku do të validojnë planet e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet e rëndësishme te atij rajoni të koordinimit të ndërprerjeve.
3. Nëse një OST zbulon një papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST-të e përfshira në rajonin(et) e koordinimit të ndërprerjeve së bashku do të gjejne një zgjidhje në koordinim me agjentët përkatës të planifikimit të ndërprerjeve, OSSh-të dhe OSSh-të e mbyllura duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre, dhe duke respektuar sa të jetë e mundur planet e disponueshmerise të paraqitura nga agjentet e planifikimit të ndërprerjeve, të cilet nuk janë as OST që marrin pjesë në një rajon koordinimi të ndërprerjeve, dhe as OSSh ose OSSh të mbyllura dhe të zhvilluara në përputhje me Nenet 95 dhe 96. Kur gjendet një zgjidhje, të gjithë OST-të në rajonin(et) respektiv(e) të koordinimit të ndërprerjeve do të përditësojnë dhe miratojnë planet e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet përkatëse.
4. Kur nuk gjendet zgjidhje për një papajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve secila OST e prekur, subjekt i miratimit nga autoriteti rregullator kompetent ku Pala Kontraktuese siguron, duhet te:
   a) imponojnë statusin "i disponueshëm" për të gjitha statuset " i padisponueshëm" ose "testim" për asetet e rëndësishme të perfshira në një papajtueshmeri të planifikimit të ndërprerjeve gjate periudhes në fjale; dhe
   b) njoftojnë autoritetin rregullator respektiv, OSSH-të ose OSSH-të e mbyllura, nëse ka, dhe agjentet e planifikimit të ndërprerjeve për masat e marra, përfshirë arsyetimin për ndermarrjen e veprimeve të tilla, impaktit të raportuar nga agjentet e planifikimit të ndërprerjeve dhe OSSH-të ose OSSH-të e mbyllura kur është e rëndësishme.

5. Të gjithë OST-të e rajoneve përkatëse të koordinimit të ndërprerjeve rrjedhimisht do të përditësojnë dhe miratojnë planin e disponueshmërisë për vitin në avancë për të gjithë asetet përkatëse.

Neni 99

Planet finale të disponueshmërisë së vitit në avancë

1. Përpara 1 dhjetorit të çdo viti kalendarik, çdo OST do të:

   a) finalizoje koordinimin e ndërprerjeve të vitit ne avance te aseteve të brendshme te rendesishme; dhe
   b) finalizojë planet e disponueshmërisë për asetet e brendshme përkatëse për vitin ne avance dhe t'i ruajë ato në mjedisin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO për Energjinë Elektrike.

2. Para 1 Dhjetorit të çdo viti kalendarik, OST do t'i konfirmojë Agjentit të Planifikimit të Ndërprerjeve, planin final te disponueshmërisë për vitin në avancë, për çdo Aset të brendëshëm te rendesishem.
3. Para 1 Dhjetorit të çdo viti kalendarik, OST do t'i ofrojë OSSH-së përkatëse planin e disponueshmërisë për vitin ne avance për çdo aset të brendshëm te rendesishem të vendosur në një sistem shpërndarje.
4. Para 1 dhjetorit të çdo viti kalendarik, OST do t'i ofrojë OSSH-së se mbyllur përkatëse planin e disponueshmërisë për vitin ne avance për çdo aset të brendshëm te rendesishem të vendosur në një sistem shpërndarje te mbyllur.

Neni 100

Përditësimet e planeve finale të disponueshmërisë për vitin në avancë

1. Një agjent i planifikimit të ndërprerjeve do të jetë në gjendje të nisë një procedurë për ndryshimin e planit përfundimtar të disponueshmërisë për vitin në avance në kohën ndërmjet përfundimit të koordinimit të ndërprerjeve të vitit ne avance dhe ekzekutimit të tij në kohë reale.
2. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve, i cili nuk është një OST që merr pjesë në një rajon të koordinimi të ndërprerjeve, duhet të jetë në gjendje t'i paraqesë OST(ve) përkatëse një kërkesë për ndryshimin e planit të disponueshmërisë për vitin në avancë të aseteve te rëndësishme nën përgjegjësinë e tij.
3. Në rast të një kërkese për ndryshim në përputhje me paragrafin 2, do të zbatohet procedura e mëposhtme:

   a) OST-ja pranuese do të pranojë kërkesën dhe do të vlerësojë sa më shpejt të jetë e mundur praktikisht nëse ndryshimi çon në papajtueshmëri të planifikimit të ndërprerjeve ;
   b) në rastin e zbulimit të papajtueshmërive të ndërprerjeve, OST-të e përfshira të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku do të gjejnë një zgjidhje në koordinim me

agjentet e planifikimit të ndërprerjeve në fjalë dhe nëse është e rëndësishme përfshijnë OSSH-në dhe OSSH-të e mbyllura duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre;

c) në rastin kur nuk është konstatuar ndonjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, ose nëse nuk mbetet asnjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, OST që merr kërkesën do të validoje (pranoje) ndryshimin e kërkuar dhe OST-të respektive rrjedhimisht do të njoftojnë të gjitha palët e prekura dhe do të përditësojnë planin e disponueshmërisë së vitit në avancë në portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E; dhe

d) nëse nuk gjendet asnjë zgjidhje për papajtueshmëritë e planit të ndërprerjeve, OST marrëse e kërkesës refuzon kërkesën për ndryshim.

4. Kur një OST që merr pjesë në një rajon të koordinimit të ndërprerjeve synon të ndryshojë planin e disponueshmërisë së vitit në avancë për një nga asetet relevante për të cilin vepron si agjent i planifikimit të ndërprerjes, do të iniciojë procedurën e mëposhtme:

a) OST kërkuese, do të përgatisë një propozim për ndryshimin e planit të disponueshmërisë të vitit në avancë, duke përfshirë vlerësimin nëse ai mund të çojë në papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve dhe duhet të paraqesë propozimin e tij tek të gjithë OST-të e tjera të rajonit(eve) të tij të koordinimit të ndërprerjeve;

b) në rastin e zbulimit të papajtueshmërive te planifikimit të ndërprerjeve, OST-të e përfshira të rajonit të koordinimit të ndërprerjeve, së bashku do të gjejnë një zgjidhje në koordinim me agjentet e planifikimit të ndërprerjeve në fjalë dhe nëse është e rëndësishme, do të përfshijnë OSSH-në dhe OSSH-të e mbyllura duke përdorur mjetet në dispozicion të tyre.

c) ne rastin kur nuk është konstatuar ndonjë papajtueshmëri në planifikimin e ndërprerjeve, ose kur është gjetur një zgjidhje për papajtueshmërite në planifikimin e ndërprerjeve, OST-të respektive do të validojnë (pranojne) ndryshimin e kërkuar dhe për rrjedhoje do të njoftojnë të gjitha palët e prekura dhe do të përditësojnë planin final të disponueshmërisë së vitit në avancë në portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E; dhe

d) ne rastet kur nuk gjendet zgjidhje për papajtueshmëritë në planifikimin e ndërprerjeve, OST-ja kërkuese do të tërheqë procedurën për ndryshim.

Kapitulli 3

Ekzekutimi i planeve të disponueshmërisë

Neni 101

Menaxhimi i statusit "testim" të aseteve te rendesishme

1. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve të një aseti përkatës, statusi i disponueshmërisë së të cilit është deklaruar si "testim" duhet t'i sigurojë OST-së dhe, nëse është i lidhur me një sistem shpërndarjeje, duke përfshirë sistemet e mbyllura të shpërndarjes, OSSH ose OSSH se mbyllur, brenda 1 muaji përpara fillimit të statusit të "testimit", si vijon:

    a) Një plan testimi të detajuar;
    b) një skedul tregues të prodhimit ose konsumit nëse aseti i rendesishem përkatës është një modul i rendesishem i gjenerimit të energjisë ose një objekt i rendesishem i kërkesës; dhe
    c) ndryshimet në topologjinë e sistemit të transmetimit ose të sistemit të shpërndarjes nëse aseti i rendesishem në fjalë është element i rendesishem i rrjetit.

2. Agjentët e planifikimit të ndërprerjeve duhet të përditësojnë informacionin e përmendur në paragrafin 1 menjëherë pasi të jetë subjekt i ndonjë ndryshimi.

3. OST-ja e një aseti te rendesishem, statusi i disponueshmërisë së të cilit është deklaruar si "testim" duhet të sigurojë informacionin e marrë në përputhje me paragrafin 1 për të gjitha OST-të e tjera rajoni(et) të koordinimit të tij të ndërprerjeve, sipas kërkesës së tyre.

4. Në rast së aseti i rendesishem referuar paragrafit (1) është element i rendesishem i rrjetit që lidh dy ose me shume zona kontrolli, OST-të përkatëse të zonave të kontrollit do të bien dakord mbi sigurimin e informacionit në përputhje me paragrafin (1).

Neni 102

Procedura për trajtimin e ndërprerjeve të detyruara

1. Çdo OST do të hartojë një procedure për të adresuar rastet kur një ndërprerje e detyruar rrezikon sigurinë e saj operacionale. Procedura do të lejoje OST-ne të sigurojë që statusi "i disponueshëm" ose "i padisponueshëm" për asetet e tjera te rendesishme në zonën e saj të kontrollit, mund të ndryshohet respektivisht në "i padisponueshëm" ose " i disponueshëm".

2. OST do të ndjekë procedurën e përmendur në paragrafin 1 vetëm kur nuk arrihet marrëveshje me agjentët e planifikimit të ndërprerjeve në lidhje me zgjidhjet për ndërprerjet e detyrueshme. OST do të njoftojë autoritetin rregullator në përputhje me rrethanat.

3. Kur ndërmerr një procedure, OST duhet të respektojë, deri në masën e mundshme, kufijtë teknik të aseteve te rendesishem.

4. Agjenti i planifikimit të ndërprerjeve duhet të njoftojë për ndërprerjen e detyrueshme të një ose më shumë aseteve te rendesishme të saj, OST-në dhe nëse asetet janë të lidhur me sistemin e shpërndarjeje ose me një sistemin e mbyllur të shpërndarjes, OSSH ose OSSH e mbyllur respektivisht, sa më shpejt që të jetë e mundur, pas fillimit te ndërprerjes së detyruar.
5. Kur njofton ndërprerjen e detyruar, agjenti i planifikimit të ndërprerjeve duhet të japë informacionin e mëposhtëm:
   a) shkakun e ndërprerjes së detyruar;
   b) kohëzgjatjen e pritshme të ndërprerjes së detyruar; dhe
   c) nëse eshte e aplikueshme, ndikimin e ndërprerjes së detyruar në statusin e disponueshmërisë të aseteve te tjera te rendesishme për të cilet është agjent i planifikimit të ndërprerjeve.

6. Kurdo që OST dikton që një ose disa ndërprerje të detyruara të përmendura në paragrafin 1, kanë potencial të çojnë sistemin e transmetimit jashtë gjendjes normale, do të informojë agjentin(et) e planifikimit te nderprejeve te prekur, për afatin në të cilën siguria operacionale nuk mund të mbahet përveç nëse asetet e tyre përkatëse në ndërprerje të detyruar kthehen në statusin e "disponueshëm" . Agjentët e planifikimit të ndërprerjeve duhet të informojnë OST nëse ata janë në gjendje ta respektojnë atë afat dhe do të japin justifikime të arsyetuara kur nuk janë në gjendje respektojne atë afat.
7. Pas çdo ndryshimi të planit të disponueshmërisë për shkak të ndërprerjeve të detyrueshme dhe në përputhje me afatin kohor të përcaktuar në Nenet 7, 10 dhe 15 të Rregullores (BE) Nr. 543/2013, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2015/01/PHLG-EnC, OST-i i prekur do të përditësojë mjedisin e të dhënave për planifikimin operativ të ENTSO për Elektricitet me informacionin më të fundit.

Neni 103

Ekzekutimi i planeve të disponueshmërisë në kohë reale

1. Çdo pronar i njësive gjeneruese te energjise do të sigurojë që modulet gjeneruese te energjise te rendesishem qe zoteron, të cilat janë deklaruar 'të disponueshme' janë gati të prodhojnë energji në përputhje me kapacitet teknike të tyre te deklaruara kur nevojiten për mbajtjen e sigurisë operacionale, përveç rasteve të ndërprerjeve të detyruara.
2. Çdo pronar i njësive gjeneruese te energjisë do të sigurojë që modulet gjeneruese te energjisë te rëndësishëm qe zoteron, të cilat janë deklaruar 'të padisponueshme', nuk prodhojnë energji.
3. Çdo pronar objekti kërkese do të siguroj që të gjitha objektet e rendesishem te kërkesës qe zoteron, të cilat janë deklaruar 'të padisponueshme' nuk konsumojnë energji elektrike.
4. Çdo pronar i elementeve te rendesishme të rrjetit, do të sigurojë që të gjithë elementet e rendeishme te rrjetit qe zoteron, që janë të deklaruar 'të disponueshme', janë të gatshëm të transmetojnë energji në përputhje me kapacitetet teknike të deklaruara, kur nevojiten për të mbajtur sigurinë operacionale, përveç rasteve të ndërprerjeve të detyruara.

5. Çdo pronar i elementeve te rendesishme të rrjetit, do të sigurojë që të gjithë elementet e rrjetit qe zoteron, që janë të deklaruar 'të padisponueshëm', nuk transmetojnë energji.
6. Nëse aplikohen kushte të veçanta të ne lidhje me rrjetin për ekzekutimin e statusit 'i padisponueshëm' ose 'testim' të nje elementit te rendesishem të rrjetit, në pajtim me Nenin 96(6), OST, OSSH ose OSSH e mbyllur perkatese, do të vlerësojnë nëse këto kushte janë përmbushur para ekzekutimit te statusit. Nëse këto kushte nuk janë plotësuar, do te instruktohet pronari i elementit te rëndësishëm te rrjetit për të mos ekzekutuar statusin 'i padisponueshëm' ose 'testim' ose një pjesë të tij.
7. Kur OST identifikon që ekzekutimi i statusit "i padisponueshëm" ose 'testimi' i një aseti përkatës çon ose mund të çojë sistemin e transmetimit jashtë gjendjes normale, ai duhet të udhëzojë pronarin e asetit përkatës kur ai është i lidhur me sistemin e transmetimit, ose OSSH ose OSSH e mbyllur nëse është i lidhur me një sistem shpërndarjeje ose në një sistem të mbyllur shpërndarjeje të shtyjë ekzekutimin e statusit "i padisponueshëm" ose "testim" të atij aseti përkatës sipas udhëzimeve të tij dhe në masën e mundshme, duke respektuar kufijtë teknike dhe te sigurisë.

TITULLI 4

MJAFTUESHMERIA

Neni 104

Parashikimi për analizat e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit

1. Çdo OST do të vendose çdo parashikim të përdorur për analizat e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit në përputhje me nenet 105 dhe 107 në dispozicion të të gjithë OST-ve të tjera përmes portalit të të dhënave të ENTSO-E mbi planifikimin operacional.

Neni 105

Analizat e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit

1. Çdo OST do të kryejë analizën e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit duke vlerësuar mundësinë që shuma e gjenerimit brenda zonës së tij të kontrollit dhe aftësive të importit ndërkufitar të përmbushë ngarkesën totale brenda zonës së tij të kontrollit sipas skenarëve të ndryshëm operacional, duke marrë parasysh nivelin e kërkuar të rezervave të fuqisë aktive të përcaktuar në nenet 118 dhe 119.
2. Kur kryen analiza të mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit në përputhje me paragrafin 1, çdo OST do të:
   a) përdorë planet më të fundit të disponueshmërisë dhe të dhënat më të fundit të disponueshme për:
      i. aftësinë e moduleve gjeneruese te energjisë te siguruara në përputhje me Nenin 43(5), Nenin 45 dhe Nenin 51;
      ii. kapacitetet ndërkufitare;

iii. përgjigje e mundshme te kërkesës e ofruar sipas neneve 52 dhe 53; ;

b) marrë në konsideratë kontributin e gjenerimit nga burimet e rinovueshme të energjisë dhe kërkesën për energji elektrike;

c) vlerësojë probabilitetin dhe kohëzgjatjen e mundshme të mungesës së mjaftueshmërisë dhe energjinë e pafurnizuar si rezultat i kësaj mungese.

3. Sa më shpejt të jetë e mundur, pas vlerësimit të mungesës së mjaftueshmërisë brenda zonës së saj të kontrollit, çdo OST do të njoftoje per mungesën autoritetin rregullator ose kur parashikohet shprehimisht në ligjin kombëtar, një autoritet tjetër kompetent dhe kur është e zbatueshme, çdo palë të prekur.
4. Sa më shpejt që të jetë e mundur, pas analizës së mungesës së mjaftueshmërisë brenda zonës së tij të kontrollit, çdo OST do të informojë të gjithë OST-të nëpërmjet mjedisin e të dhënave të planifikimit operativ të ENTSO-E.

Neni 106

Mjaftueshmëria e zonës së kontrollit deri/dhe përfshirë javën në avancë

1. Çdo OST do të kontribuojë në perspektivat vjetore pan-evropiane të mjaftueshmërisë së gjenerimit të verës dhe dimrit duke zbatuar metodologjinë e miratuar nga ENTSO për Energjinë Elektrike <...>.
2. Dy herë në vit, çdo OST do të kryejë një analizë të mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit për verën e ardhshme dhe dimrin respektivisht, duke marrë parasysh skenarët pan-evropianë në përputhje me perspektivat vjetore pan-evropiane e mjaftueshmërisë së gjenerimit të verës dhe dimrit
3. Çdo OST do të përditësojë analizat e mjaftueshmërisë së zonës së kontrollit nëse zbulon ndonjë ndryshim të mundshëm në statusin e disponueshmërisë të moduleve gjeneruese të energjisë, vlerësimet e ngarkesës, vlerësimet e burimeve të energjisë së rinovueshme ose kapacitetet nderzonale që mund të ndikojnë ndjeshëm në mjaftueshmerine e pritshme.

Neni 107

Mjaftueshmëria e zonës së kontrollit në ditën ne avance dhe brenda ditës

1. Çdo OST do të kryejë analiza të mjaftueshmërisë në zonën e saj te kontrollit për ditën në avancë dhe brenda ditës, bazuar në:

a) skedulimet e sipas Nenit 111;

b) parashikimin e kërkesës;

c) parashikimin e gjenerimit nga burimet e energjisë së rinovueshme;

d) rezervat e fuqisë aktive në pajtim me të dhënat e siguruara në përputhje me Nenin 46(1)(a);

e) kapacitetet e importit dhe eksportit të zonës së kontrollit, në përputhje me kapacitetet ndërzonale të llogaritura, ku është e aplikueshme, në përputhje me Nenin 14 të

Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC;

f) aftësitë e moduleve gjeneruese te energjise në përputhje me të dhënat e siguruara në pajtim me Nenin 43(4) dhe Nenin 45 dhe 51 dhe statuseve të tyre të disponueshmërisë; dhe
g) aftësitë e njësive të kërkesës me përgjigje te kerkeses në përputhje me të dhënat e siguruara sipas Nenit 52 dhe 53 dhe statuseve të tyre të disponueshmërisë.

2. Çdo OST do të vlerësojë:

a) nivelin minimal importues dhe nivelin maksimal eksportues në përputhje me mjaftueshmërinë e zonës së saj te kontrollit;
b) kohëzgjatjen e pritshme të mungesës potenciale të mjaftueshmërisë; dhe
c) energjinë e pritshme të pafurnizuar në mungesë të mjaftueshmërisë.

3. Nëse në përputhje me analizat referuar pikës (1) mjaftueshmëria nuk përmbushet, çdo OST do të informojë mungesën e mjaftueshmerise tek autoriteti i tij rregullator ose autoritetin përkatëse kompetent. OST do ti sigurojë autoritetit te tij rregullator ose autoriteteve përkatëse kompetente një analizë të shkaqeve të mungesës së mjaftueshmërisë dhe do te propozoje masat zbutëse.

TITULLI 5

Shërbimet ndihmese

Neni 108

Shërbimet Ndihmese

1. Çdo OST do të monitorojë disponueshmërinë e shërbimeve ndihmëse.

2. Lidhur me fuqinë aktive dhe shërbimet ndihmese të fuqisë reaktive, në koordinim me OST-të e tjera kur eshte e përshtatshme, çdo OST do të:
   a) dizenjojë, vendosë dhe menaxhoje procedura për prokurimin e shërbimeve ndihmëse;
   b) monitorojë në bazë të të dhënave në pajtim me Titullin 2 të Pjesës II, nëse niveli dhe vendndodhja e shërbimeve ndihmëse të disponueshme lejon përmbushjen e kushteve të sigurisë operacionale;
   c) të përdorë të gjitha mjetet e mundshme ekonomikisht efikase dhe të realizueshme për të siguruar nivelin e nevojshëm të shërbimeve ndihmëse. .

3. OST do të bëjë publike nivelin e kërkuar të rezervave të fuqisë aktive për te ruajtur sigurinë operacionale
4. OST do të bëjë publike nivelin e kërkuar të rezervave të fuqisë aktive për OST-të e tjera sipas kerkeses së tyre.

Neni 109

Shërbimet ndihmese të fuqisë reaktive

1. Për çdo kornizë kohore të planifikimit operacional, çdo OST do të vlerësojë, kundrejt parashikimeve të tyre, nëse shërbimet ndihmëse të disponueshme të fuqisë reaktive janë të mjaftueshme për të ruajtur sigurinë operacionale të sistemit të transmetimit.

2. Me qëllim rritjen e eficencës në operimin e elementëve të sistemit të transmetimit, OST do të monitorojë:

   a) kapacitetet e disponueshme të fuqisë reaktive të objekteve gjeneruese te energjise;
   b) kapacitet e disponueshme të fuqisë reaktive të objekteve të kërkesës të lidhur në sistemin e transmetimit;
   c) kapacitet e disponueshme të fuqisë reaktive të OSSH-ve;
   d) pajisjet e disponueshme të lidhura në transmetim të dedikuara për të ofruar fuqi reaktive; dhe
   e) raportin fuqisë aktive dhe reaktive në ndërfaqen midis sistemit të transmetimit dhe sistemit të shpërndarjes.

3. Kur niveli i shërbimeve ndihmëse të fuqisë reaktive nuk është i mjaftueshëm për mbajtjen e sigurisë operacionale, çdo OST do të:
   a) informojë OST-të fqinje
   b) përgatit dhe aktivizon veprime përmirësuese ne përputhje me Nenin 23.

TITULLI 6

SKEDULIMI

Neni 110

Krijimi i Proceseve të Skedulimit

1. Kur krijon një proces skedulimi, OST duhet të marrë parasysh dhe plotësojë aty ku është e nevojshme kushtet operacionale të metodologjisë së të dhënave të gjenerimit dhe të ngarkesës të hartuar në përputhje me Nenin 16 të Rregullores (EU) 2015/1222.
2. Kur një zonë ofertuese mbulon vetëm një zonë kontrolli, fushëveprimi gjeografik i zonës së skedulimit është i barabarte me zonën e ofertimit. Kur një zonë kontrolli mbulon disa zona ofertimi, fushëveprimi gjeografik i zonës së skedulimit eshte i barabarte me zonën e ofertimit. Kur një zonë ofertuese mbulon disa zona kontrolli, OST-të brenda asaj zone ofertuese mund të vendosin së bashku për të operuar një proces të përbashkët skedulimi, përndryshe, çdo zonë kontrolli brenda asaj zone ofertuese konsiderohet një zonë e veçantë skedulimi.

3. Për çdo objekt gjenerues të energjisë dhe objekt te kërkesës që i nënshtrohen kërkesave për skedulim te përcaktuara në termat dhe kushtet kombëtare, pronari në fjalë do të emërojë ose të veprojë si agjent skedulimi.
4. Çdo pjesmarrës tregu dhe agjent transferimi, subjekt i kërkesave për skedulim te përcaktuara në termat dhe kushtet kombëtare, do të emërojë ose të veprojë si agjent skedulimi.
5. Çdo OST që operon një zonë skedulimi do të vendose rregullimet e nevojshme për të përpunuar skedulet e ofruara nga agjentët e skedulimit.
6. Kur një zone skedulimi mbulon me shumë se një zone kontrolli, OST-të përgjegjëse për zonat e kontrollit do të bien dakord së cila OST do të operoje zonën e skedulimit.

Neni 111

Njoftimi i skeduleve brenda zonës së skedulimit

1. Çdo agjent skedulimi, me përjashtim të agjentëve të skedulimit të agjentëve të transferimit, duhet t'i dorëzojë OST-së që operon zonen e skedulimitt, nëse kërkohet nga OST, dhe, sipas rastit, për palët e treta, skedulet e mëposhtme:
   a) Skedulet e Gjenerimit;
   b) Skedulet e Konsumit;
   c) Skedulet e transaksioneve të brendëshme tregtare; dhe
   d) Skedulet e transaksioneve të jashtme tregtare.

2. Çdo agjent skedulimi i një agjenti transferimi ose, kur është e aplikueshme, një palë tjetër qendrore do t'i paraqesë OST-së që operon një zonë skedulimi të mbuluar nga bashkimi i tregut, nëse kërkohet nga OST-ja përkatëse, dhe kur është e zbatueshme për palën e tretë, skedulet e mëposhtme
   a) Skedulet e transaksioneve të jashtme tregtare, si:
      i. shkëmbime shumëpalëshe ndërmjet zonës së skedulimit dhe një grupi tjetër të zonave të skedulimit; ose
      ii. shkëmbime dypalëshe ndërmjet zonës së skedulimit dhe një zone tjetër skedulimi;

   b) Skedulet tregtare të brendëshme ndërmjet agjentëve te transferimit dhe palëve qendrore respektive;
   c) Skedulet tregtare të brendëshme ndërmjet agjentëve te transferimit dhe agjenteve të tjerë te transferimit

Neni 112

Koherenca e Skeduleve

1. Çdo OST që operon një zonë skedulimi do të kontrollojë nëse gjenerimi, konsumi, skedulet e tregtisë së jashtme tregtare dhe skedulet e OST-ve të jashtme në zonën e tij të planifikimit janë në total të balancuara.

2. Për skedulimet e jashtme të OST, çdo OST do të dakordojë mbi vlerat e skedulit me OST përkatëse. Në mungesë të marrëveshjes, do të zbatohet vlera më e ulët.
3. Për shkëmbime bilaterale midis dy zonave të skedulimit, secila OST do të bjerë dakord mbi skedulet e tregtimit komercial të jashtëm me OST përkatëse. Në mungesë të një marrëveshjeje për vlerat e skedulit komercial të tregtitimit, do të zbatohet vlera më e ulët.
4. Të gjithë OST-të që operojnë një zonat e skedulimit do të verifikojnë nëse të gjitha skedulet e jashtme neto të agreguara ndërmjet të gjitha zonave të skedulimit brenda zonës sinkrone janë të balancuara. Nëse ndodh një mospërputhje dhe OST-të nuk pajtohen mbi vlerat e skedulit të jashtëm neto të agreguar, do të zbatohen vlerat më të ulëta.
5. Çdo agjent skedulimi i një agjenti transferimi ose, kur është e zbatueshme, një palë tjetër qendrore duhet të sigurojë OST-të, me kërkesën e tyre, me vlerat e skeduleve të tregtisë së jashtme tregtare të çdo zone skedulimi te përfshirë në bashkimin e tregut në formën e skeduleve të jashtme të agreguara të neto .
6. Secili llogaritës të shkëmbimit te skeduluar do t'i ofrojë OST-ve, sipas kërkesës së tyre, vlerat e shkëmbimeve të skeduluara në lidhje me zonat e skedulimit të përfshira në bashkimin e tregut në formën e skedulit të jashtëm neto të agreguar, duke përfshirë shkëmbimet dypalëshe mes dy zonave të skedulimit.

Neni 113

Sigurimi i informacionit për OST-të e tjera

1. Me kërkesë të një OST-je tjetër, OST-se të cilës i kërkohet do të llogarisë dhe japë:

   a) Skedulet e jashtme neto të agreguara; dhe
   b) Pozicionin neto të zonës AC, kur zona e skedulimit është e ndërlidhur me zonat e tjera të skedulimit nëpërmjet linjave të transmetimt AC.

2. Kur kërkohen për krijimin e modeleve të përbashkëta te rrjetit, në përputhje me Nenin 70(1), çdo OST që operon në një zonë skedulimi do ti japë informacionin OST-së që e kërkon lidhur me:

   a) skedulet e gjenerimit; dhe
   b) skedulet e konsumit.

TITULLI 7

Portali i të Dhënave të Planifikimit Operacional të ENTSO-E

Nenin 114

Dispozita të përgjithshme për portalin e të dhënave të planifikimit operacional të ENTSO-E

1. <…>

2. <…>

3. Të gjithë OST-të dhe qendrat e koordinimit rajonal do të kenë akses në të gjitha informacionet që përmban mjedisi i të dhënave për planifikimin operacional të ENTSO për Elektricitet.

4. <…>

5. <…>

Neni 115

Modelet individuale te rrjetit, modelet e perbashketa të rrjetit dhe analizat e sigurisë operacionale

1. Mjedisi i të dhënave për planifikimin operativ të ENTSO për Elektricitet do të ruajë të gjitha modelet individuale të rrjetit dhe informacionet përkatëse për të gjitha afatet kohore relevante të përcaktuara në këtë Rregullore, në Nenin 14(1) të Rregullores (BE) 2015/1222, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministerial 2022/03/MC-EnC dhe në Nenin 9 të Rregullores (BE) 2016/1719, siç është adaptuar dhe miratuar nga Vendimi i Këshillit të Ministrerial 2022/03/MC-EnC.
2. Informacioni mbi modelet individuale të rrjetit në portalin e të dhënave të ENTSO-E do të lejojë bashkimin me modelet e përbashkët të rrjetit.
3. Modeli i përbashkët i rrjetit i përcaktuar për çdo periudhë kohore do të vihet ne dispozicion në Portalin e të Dhënave të Planifikimit Operacional të ENTSO-E.
4. Për periudhën kohore te vitit në avancë, do të bëhet i disponueshëm në Portalin e të Dhënave të Planifikimit Operacional, informacioni i mëposhtëm
   a. Modelet individuale të rrjetit për vitin në avancë dhe për cdo OST dhe per cdo skenar te përcaktuar në përputhje me Nenin 66; dhe
   b. Modeli i përbashkët i rrjetit për vitin në avancë, për cdo skenar te përcaktuar në Nenin 67
5. Për horizontet kohore te ditës në avancë dhe brenda-ditës, do të bëhet i disponueshëm në Portalin e të Dhënave të Planifikimit Operacional, informacioni i mëposhtëm:
   a) Modelet individuale të rrjetit për ditën në avancë dhe brenda ditës, për çdo OST në përputhje me rezolucionin kohor të përcaktuar sipas Nenin 70(1);

b) Shkëmbimet e skeduluara në rastet relevante të kohës për çdo zonë e skedulimi ose për çdo kufi të zonës së skedulimit, cilido qoftë që konsiderohet i rëndësishëm për OST-ne dhe për çdo sistemin HVDC që lidh zonat e skedulimit;
c) Modelet e përbashkëta të rrjetit për ditën në avancë dhe brenda ditës në përputhje me rezolucionin kohor të përcaktuar sipas Nenit 70(1); dhe
d) Një listë tëe përgatitur dhe rakorduar të veprimeve përmirësuese, të identifikuara për tu përballur me kufizimet me rëndësi ndër-kufitare.

Neni 116

Koordinimi i ndërprerjeve

1. Portali i të Dhënave të Planifikimit Operacional të ENTSO-E ENTSO-E do të përfshijë një modul për ruajtjen dhe shkëmbimin e të gjithë informacionit të rëndësishëm lidhur me koordinimin e ndërprerjeve.
2. Informacioni i përmendur në paragrafin 1 duhet të përfshijë së paku statusin e disponueshmërisë së aseteve të rëndësishme dhe informacionin mbi planet e disponueshmërisë të përmendura në Nenin 92.

Neni 117

Mjaftueshmëria e Sistemit

1. Portali i të Dhënave të Planifikimit Operacional të ENTSO-E do të ruajë të gjithë informacionin relevant për kryerjen e analizave të kordinuara të Mjaftueshmërisë.
2. Informacioni i përmendur në paragrafin 1 do të përfshijë së paku:
   a) të dhënat e mjaftueshmërisë së sistemit për stinën në avancë, të siguruara nga çdo OST;
   b) raport të analizës së mjaftueshmërisë të zonës sinkrone Evropiane, për stinën në avancë;
   c) parashikimet e përdorura për mjaftueshmërinë në pajtim me Nenin 104; dhe
   d) informacionin në lidhje me mungesën e mjaftueshmërisë në pajtim me Nenin 105(4).

PJESA IV
KONTROLLI NGARKESË - FREKUENCE DHE REZERVAT

TITULLI I

MARRËVESHJET OPERACIONALE

Neni 118

Marrëveshjet operacionale të zonës sinkrone

1. Jo më vonë së 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone, përveç nëse është miratuar tashmë mbi baza kontraktuale,, do të hartojnë së bashku propozime të përbashkëta për:

a) rregullat e dimensionimit për FCR në përputhje me Nenin 153;
b) veti shtesë të FCR në përputhje me Nenin 154 (2);
c) parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës dhe parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës në përputhje me Nenin 127;
d) për Evropën Kontinentale ("EK") <...> parametrat e synuar të gabimit të kontrollit të rivendosjes së frekuencës për secilën bllok LFC në përputhje me Nenin 128;
e) metodologjinë për të vlerësuar rrezikun dhe evoluimin e rrezikut të ezaurimit të FCR të zonës sinkrone në përputhje me Nenin 131 (2);
f) monitorimin e zonës sinkrone në përputhje me Nenin 133;
g) llogaritjen e programit të kontrollit nga pozicioni AC i zonës së netuar e një periudhë të zakonshme rampimi për llogaritjen e ACE për një zonë sinkrone me më shumë së një zonë LFC në përputhje me Nenin 136.
h) nëse është e aplikueshme, kufizime për output e fuqisë aktive të interkonektorëve HVDC ndërmjet zonave sinkrone në përputhje me Nenin 137;
i) strukturën e LFC-së në përputhje me Nenin 139;
j) nëse është e aplikueshme, metodologjinë për të zvogëluar devijimin elektrik të kohës në përputhje me Nenin 181;
k) kur zona sinkrone është operuar nga më shumë së një OST, ndarjen specifike të përgjegjësive ndërmjet OST-ve në përputhje me Nenin 141;
l) proçedurat operacionale në rast të ezaurimit të FCR në pajtim me Nenin 152 (7) **të Rregullores 2017/1485;**
m) **<...>**
n) procedurat operacionale për të reduktuar devijimin e frekuencës së sistemit për të rikthyer gjendjen e sistemit në gjendje normale dhe për të kufizuar rrezikun e hyrjes në gjendje emergjente në përputhje me Nenin 152 (10);
o) rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve për implementimin e një procesi netimi të disbalancave, një proces aktivizimi FRR ndërkufitar ose nje proces aktivizimit ndërkufitare të RR-ve në përputhje me Nenin 149 (2);
p) kërkesat lidhur me disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervat shtesë të infrastrukturës teknike në përputhje me Nenin 151 (2);
q) rregullat e përbashkëta për operimin në gjendjen normale dhe gjendjen alarmi në përputhje me Nenin 152 (6) dhe veprimet e përmendura në nenin 152 (15);
r) për zonen sinkrone të EK **<...>**, periudha e aktivizimit minimal per tu siguruar nga ofruesit e FCR në përputhje me Nenin 156 (10);
s) për zonen sinkrone të EK **<...>**, supozimet dhe metodologjitë për një analizë kosto-përfitim në përputhje me Nenin 156 (11) **të Rregullores 2017/1485**;
t) nëse është e aplikueshme, për zonat sinkrone të ndryshme nga EK, kufijtë për shkëmbimin e FCR midis OST-ve në përputhje me Nenin 163 (2);
u) rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve lidhëse të rezervës, OST marrëse të rezervës dhe OST-të e prekura sa i përket shkëmbimit të FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me Nenin 165 (1);
v) rolet dhe përgjegjësitë OST-të që ofrojnë aftësinë kontrolluese, OST-të që marrin aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me Nenin 166 (1);

w) rolet dhe përgjegjësitë e OST të e lidhur me rezervën, OST që merr rezervën dhe OST-në e prekur për shkëmbimin e rezervave ndërmjet zonave sinkrone dhe OST-të që ofrojnë aftësinë kontrolluese, OST-të që merr aftësinë kontrolluese dhe OST të prekur për ndarjen e rezervave midis zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 171 (2);

x) metodologjinë për të përcaktuar limitet mbi shumën e shkëmbimit të FCR midis zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 174 (2);

y) <...>

z) metodologjinë për të përcaktuar kufijtë në shumën e shkëmbimit të FRR midis zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 176 (1) dhe metodologjinë për të përcaktuar kufijtë në sasinë e ndarjes së FRR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 177 (1); dhe;

aa) metodologjinë për të përcaktuar kufijtë në sasinë e shkëmbimit të RR midis zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 178 (1) dhe metodologjinë për të përcaktuar kufijtë në sasinë e ndarjes së RR ndërmjet zonave sinkrone të përcaktuara në përputhje me Nenin 179 (1).

2. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të dorëzojnë metodologjitë dhe kushtet e renditura në Nenin 6 (3)(d) për miratim nga të gjitha autoritetet rregullatore të zonës sinkrone përkatëse. Brenda një muaji pas miratimit të këtyre metodologjive dhe kushteve, të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të lidhin një marrëveshje operacionale të zonës sinkrone e cila do të hyjë në fuqi brenda 3 muajve pas miratimit të metodologjive dhe kushteve.

Neni 119

Marrëveshjet operacionale të bllokut LFC

1. Jo me vonë së 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e secilit bllok LFC së bashku do të zhvillojnë propozime të përbashkëta për:
   a) kur blloku LFC përbëhet nga më shumë së një zonë LFC, parametrat e synuar të FRCE për secilën zonë LFC të përcaktuar në përputhje me Nenin 128 (4);
   b) Monitorimi i bllokut të LFC në përputhje me Nenin 134 (1);
   c) kufizimet në lidhje me rampimin në prodhimin e energjisë aktive në përputhje me Nenin 137 (3) dhe (4);
   d) ku blloku LFC operohet nga më shumë së një OST, alokimi specifik i përgjegjësive ndërmjet OST-ve brenda bllokut të LFC-së në përputhje me Nenin 141 (9);
   e) nëse është e aplikueshme, përcaktimi i OST-së përgjegjës për detyrat në Nenin 145 (6);
   f) kërkesat shtesë për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervat shtesë të infrastrukturës teknike të përcaktuar në përputhje me Nenin 151 (3);
   g) procedurat operacionale në rast të FRR të ezauruar ose RR në përputhje me Nenin 152 (8);
   h) rregullat e dimensionimit të FRR të përcaktuara në përputhje me Nenin 157 (1);

i) rregullat e dimensionimit RR të përcaktuara në përputhje me Nenin 160 (2);
j) ku blloku i LFC-së operohet nga më shumë së një OST, ndarja specifike e përgjegjësive të përcaktuara në përputhje me Nenin 157 (3) dhe, nëse është e zbatueshme, ndarja specifike e përgjegjësive të përcaktuara në përputhje me Nenin 160 (6);
k) procedurën e përshkallëzimit të përcaktuar në përputhje me Nenin 157 (4) dhe, nëse është e zbatueshme, procedurën e përshkallëzimit të përcaktuar në përputhje me Nenin 160 (7);
l) kërkesat e disponueshmërisë së FRR, kërkesat për cilësinë e kontrollit të përcaktuar në përputhje me Nenin 158 (2) dhe nëse është e zbatueshme, kërkesat e disponueshmërisë së RR-së dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të përcaktuar në përputhje me Nenin 161 (2);
m) nëse është e aplikueshme, çdo kufizim në shkëmbimin e FCR midis zonave LFC të blloqeve LFC të ndryshme brenda zonës sinkrone EK dhe shkëmbimin e FRR ose RR midis zonave LFC të një blloku LFC të një zone sinkrone që përbëhet nga më shumë së një bllok LFC të përcaktuara në përputhje me Nenin 163 (2), Nenin 167 dhe Nenin 169 (2);
n) rolet dhe përgjegjësitë e OST të lidhur me rezervën, OST që merr rezervën dhe OST e prekur për shkëmbimin e FRR dhe / ose RR me OST -të e blloqeve të tjera të LFC të përcaktuara në përputhje me Nenin 165 (6);
o) rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofrojë aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR dhe RR të përcaktuar në përputhje me Nenin 166 (7);
p) rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofrojnë aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR dhe RR midis zonave sinkrone në përputhje me Nenin 175 (2);
q) veprimet e koordinuara që synojnë reduktimin e FRCE siç përcaktohet në Nenin 152 (14); dhe;
r) masat për të reduktuar FRCE duke kërkuar ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive konsumatore në përputhje me Nenin 152 (16).

2. Të gjithë OST-të e secilit bllok LFC do të dorëzojnë metodologjitë dhe kushtet e renditura në Nenin 6 (3) (e) për miratim nga të gjitha autoritetet rregullatore të bllokut përkatës LFC. Brenda një muaji pas miratimit të këtyre metodologjive dhe kushteve, të gjithë OST-të e secilit bllok LFC do të lidhin një marrëveshje operacionale të bllokut LFC, i cili hyn në fuqi brenda 3 muajve pas miratimit të metodologjive dhe kushteve.

Neni 120

Marrëveshja operacionale e zonës LFC

Deri në 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e secilës zonë LFC do të krijojnë një marrëveshje operacionale të zonës LFC që përfshin së paku:

a) ndarjen specifike të përgjegjësive ndërmjet OST-ve brenda zonës LFC në përputhje me Nenin 141 (8);

b) caktimin e OST-së përgjegjës për zbatimin dhe operimin e procesit të rivendosjes së frekuencës në përputhje me Nenin 143 (4).

Neni 121

Marrëveshja operacionale e zonës së monitorimit

Deri në 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e secilës zonë të monitorimit do të krijojnë një marrëveshje operacionale për zonën e monitorimit, e cila duhet të përfshijë të paktën ndarjen e përgjegjësive ndërmjet OST-ve në të njëjtën zonë monitorimi, në përputhje me Nenin 141 (7).

Neni 122

Marrëveshja e netimit të disbalancave

Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave do të krijojnë një marrëveshje për netimin e disbalancave që së paku do të përfshijë rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në përputhje me Nenin 149 (3).

Neni 123

Marrëveshja për aktivizimin ndërkufitar të FRR

Të gjithë OST-të që marrin pjesë në procesin e përbashkët të aktivizimit ndërkufitar të FRR do të krijojnë një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar të FRR që duhet të përfshijë të paktën rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në përputhje me Nenin 149 (3).

Neni 124

Marrëveshja e aktivizimit ndërkufitar të RR

Të gjithë OST-të që marrin pjesë në procesin e njëjtë të aktivizimit ndërkufitar të RR-së do të krijojnë një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar të RR-së që do të përfshijë të paktën rolet dhe përgjegjësitë e OST-ve në pajtim me Nenin 149 (3).

Neni 125

Marrëveshja e ndarjes

Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të ndarjes së FCR, FRR ose RR do të krijojnë një marrëveshje ndarjeje që duhet të përfshijë të paktën:

a) në rast të ndarjes së FRR ose RR brenda një zone sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e aftësisë se kontrollit të OST marrëse, aftësinë e kontrollit te OST ofruese dhe OST-të e prekura, në përputhje me Nenin 165 (3); ose

b) në rast të ndarjes së rezervave ndërmjet zonave sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e aftësive të kontrollit te OST marrese dhe aftësinë e kontrollit të OST ofruese në përputhje me Nenin 171 (4) dhe procedurat në rast së ndarja e rezervave midis zonave sinkrone nuk ekzekutohet në kohë reale në përputhje me Nenin 171 (9).

Neni 126

Marrëveshja e shkëmbimit

Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin shkëmbim të FCR, FRR ose RR do të krijojnë një marrëveshje shkëmbimi që përfshin të paktën:

a) në rast të shkëmbimit të FRR ose RR brenda një zone sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST-së lidhese dhe marrese të rezervës në përputhje me Nenin 165 (3); ose

b) në rast të shkëmbimit të rezervave ndërmjet zonave sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST lidhese dhe marrëse te rezervës në përputhje me Nenin 171 (4) si dhe procedurat në rast se shkëmbimi i rezervave ndërmjet zonave sinkrone nuk ekzekutohet në kohë reale në përputhje me nenin 171 (9).

TITULLI 2

CILËSIA E FREKUENCËS

Neni 127

Përcaktimi i cilësisë së frekuencës dhe parametrat e synuar

1. Parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës do të jenë:

a) frekuenca nominale për të gjitha zonat sinkrone;

b) diapazoni i frekuencave standarde për të gjitha zonat sinkrone;

c) devijimi maksimal i menjëhershëm i frekuencës për të gjitha zonat sinkrone;

d) devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme për të gjitha zonat sinkrone;

e) koha për të rivendosur frekuencën për të gjitha zonat sinkron;

f) <.>

g) <.>

h) <.>

i) koha e shkaktimit të gjendjes së alarmit për të gjitha zonat sinkron.

2. Frekuenca nominale do të jetë 50 Hz për të gjitha zonat sinkrone.
3. Vlerat e paracaktuara të parametrave përcaktues të cilësisë së frekuencës të renditura në paragrafin 1 janë paraqitur në Tabelën 1 të Shtojcës III në lidhje me zonën sinkrone të Evropës Konitnentale. **OST-të e Palëve Kontraktuese** që veprojnë në zona të tjera sinkrone përjashtohen nga detyrimi për të arritur këto vlera dhe për të operuar sipas rregullave të këtyre zonave sinkrone.
4. Parametri i cilësisë së synuar së frekuencës do të jetë numri maksimal i minutave jashtë intervalit të frekuencës standarde në vit për zonën sinkrone dhe vlera e tij e paracaktuar për zonën sinkrone, janë paraqitur në Tabelën 2 të Shtojcës III.
5. Vlerat e parametrave përcaktues të cilësisë së frekuencës në Tabelën 1 të Aneksit III dhe parametri i synuar i cilësisë së frekuencës në Tabelën 2 të Shtojcës III do të zbatohen përveç nëse të gjithë OST-të e një zone sinkrone propozojnë vlera të ndryshme në përputhje me paragrafët 6, 7 dhe 8.
6. Të gjithë OST-të e Evropës Kontinentale <..> kanë të drejtën të propozojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone, vlera të ndryshme nga ato të paraqitura në Tabelat 1 dhe 2 të Aneksit III në lidhje me:

   a) kohën e nxitjes së gjendjes alarmit;

   b) numrin maksimal të minutave jashtë intervalit të frekuencës standarde.

7. <.>

8. Propozimi për modifikimin e vlerave në përputhje me paragrafin 6 <...> do të bazohet në një vlerësim të vlerave të regjistruara të frekuencës së sistemit për një periudhë prej së paku një viti dhe zhvillimit të zonës sinkrone dhe ajo duhet të plotësojë kushtet e mëposhtme:

   a) modifikimi i propozuar i parametrave përcaktues të cilësisë së frekuencës në Tabelën 1 të Aneksit III ose parametri i synuar i cilësisë së frekuencës në Tabelën 2 të Shtojcës III merr parasysh:

   i. madhësinë e sistemit, bazuar në konsumin dhe gjenerimin e zonës sinkrone dhe inercinë e zonës sinkrone;
   ii. incidentin referent;

   iii. strukturën e rrjetit dhe/ose topologjinë e rrjetit;

iv. sjellja e ngarkesës dhe gjenerimit;

v. numrin dhe përgjigjen e moduleve gjeneruese te energjise në modalitet të ndjeshëm ndaj frekuencës së kufizuar — mbi frekuencë dhe modalitet të ndjeshëm ndaj frekuencës së kufizuar — nën frekuencë siç përcaktohet në Nenin 13 (2) dhe Nenin 15 (2) (c) të Rregullores (BE) 2016/631 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC;.

vi. numrin dhe përgjigjen e njësive konsumatore që operojnë me kontrollin e frekuencës së sistemit të përgjigjes së kërkesës së aktivizuar ose kontrollin e fuqisë aktive shumë të shpejtë të përgjigjes së kërkesës siç përcaktohet në Nenet 29 dhe 30 të Rregullores (EU) 2016/1388 të përshtatur dhe miratuar me anë të Vendimit 2018/05/PHLG-EnC e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë ; dhe

vii. aftësitë teknike të moduleve gjeneruese te energjisë dhe njësive konsumatore;

b) të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të kryejnë një konsultim publik në lidhje me ndikimin tek palët e interesit të modifikimeve të propozuar të parametrave përcaktues të cilësisë së frekuencës në Tabelën 1 të Aneksit III ose parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës në Tabelën 2 të Shtojcës III.

9. Të gjithë OST-të do të përpiqen të jenë në përputhje me vlerat për parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës ose për parametrin e synuar të cilësisë së frekuencës. Të gjithë OST-të duhet të verifikojnë përmbushjen e parametrit të synuar të cilësisë së frekuencës së paku një herë në vit.

Neni 128

Parametrat e synuar të FRCE

1. Të gjithë OST-të e zones sinkrone të EK <.> duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone diapazonin e vlerave të nivelit 1 të FRCE dhe të diapazonit te nivelit 2 të FRCE për çdo bllok LFC të zones sinkrone të EK <.> të paktën një herë në vit.
2. Të gjithë OST-të zonës sinkrone te EK <...>, nëse përbëhen nga më shumë se një bllok LFC, duhet të sigurojnë që diapazoni i vlerave të nivelit 1 dhe diapazoni i vlerave të nivelit 2 të FRCE të blloqeve LFC të atyre zonave sinkrone të jatë proporcional me rrënjën katrore të shumës të detyrimeve fillestare te FCR të OST-ve që përbëjnë blloqet LFC në përputhje me Nenin 153.
3. Të gjithë OST-të zonës sinkrone te EK <...> do të përpiqen të përmbushin parametrat e mëposhtëm të synuar të FRCE për secilin bllok LFC të zonës sinkrone:

a) numri i intervaleve kohore në vit jashtë diapazonit te nivelit 1 të FRCE brenda intervalit kohor të barabartë me kohën për të rivendosur frekuencën duhet të jetë më pak se 30% e intervaleve kohore të vitit; dhe

b) numri i intervaleve kohore në vit jashtë diapazonit te nivelit 2 të FRCE brenda intervalit kohor të barabartë me kohën për të rivendosur frekuencën duhet të jetë më pak së 5% e intervaleve kohore të vitit.

4. Kur një bllok LFC përbëhet nga më shumë së një zonë LFC, të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC, vlerat e parametrave të synuar të FRCE për secilën zonë LFC.

<...>

<...>

5. Të gjithë OST-të duhet të verifikojnë, së paku një herë në vit, se parametrat e synuar të FRCE janë përmbushur.

Neni 129

Proçesi i aplikimit të kritereve

Procesi i aplikimit të kritereve do të përfshijë:

a) mbledhjen e të dhënave të vlerësimit të cilësisë së frekuencës; dhe

b) llogaritjen e kritereve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës.

Neni 130

Të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës

1. Të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës do të jenë:

a) për zonën sinkrone:

i. të dhënat e frekuencës të çastit; dhe

ii. të dhënat e devijimit të frekuencës së çastit;

b) për çdo bllok LFC të zonës sinkrone, të dhënat e çastit të FRCE.

2. Saktësia e matjes së të dhënave të frekuencës të çastit dhe të të dhënave të FRCE të çastit, kur maten në Hz, duhet të jetë 1 mHz ose më e mirë.

Neni 131

Kriteret e vlerësimit të cilësisë së frekuencës

1. Kriteret e vlerësimit të cilësisë së frekuencës do të përfshijnë:

a) për zonën sinkrone gjatë operimit në gjendje normale ose gjendje alarmi, sipas përcaktimeve të Nenit 18 (1) dhe (2), në baza mujore, për të dhënat e frekuencës së çastit:

i. vlerën mesatare;
ii. devijimin standard;
iii. 1-, 5-, 10-, 90-, 95- dhe 99-përqindje;

iv. kohën e përgjithshme në të cilën vlera absolute e devijimit të frekuencës së çastit ishte më e madhe së devijimi standard i frekuencës, duke bërë dallimin ndërmjet devijimeve negative dhe pozitive të frekuencës së çastit;

v. kohën totale në të cilën vlera absolute e devijimit të frekuencës së çastit është më e madhe së devijimi maksimal i frekuencës së çastit, duke bërë dallimin ndërmjet devijimeve negative dhe pozitive të frekuencës së çastit;

vi. numri i ngjarjeve në të cilat vlera absolute e devijimit të frekuencës së çastit të zonës sinkrone tejkalon 200% të devijimit standard të frekuencës dhe devijimi i çastit i frekuencës nuk u kthye në 50% të devijimit standard të frekuencës për zonën sinkrone të EK <...>, brenda kohës për të rivendosur frekuencën. Të dhënat duhet të bëjnë dallimin midis devijimeve negative dhe pozitive të frekuencës;

vii. <.>

b) për çdo bllok LFC të zones sinkrone të EK <....> gjatë operimit në gjendjen normale ose ne gjendjen e alarmit në përputhje me Nenin 18 (1) dhe (2), në baza mujore:

i. për një grup të dhënash që përmban vlerat mesatare të FRCE të bllokut LFC përgjatë intervaleve kohore të barabarta me kohën e rivendosjes së frekuencës:

- vlerën mesatare,
- devijimin standard,
- 1-, 5-, 10-, 90-, 95- dhe 99-përqindje,

- numri i intervaleve kohore në të cilat vlera mesatare e FRCE ishte jashtë diapazonit te Nivelit 1 te FRCE, duke bërë dallimin ndërmjet FRCE negative dhe pozitive dhe

- numri i intervaleve kohore në të cilat vlera mesatare e FRCE ishte jashtë diapazonit te Nivelit 2 te FRCE, duke dalluar FRCE negative dhe pozitive;

ii. për një set të dhënash që përmban vlerat mesatare të FRCE të bllokut LFC gjatë intervaleve kohore me kohëzgjatje prej një minuti: numri i ngjarjeve në bazë mujore për të cilat FRCE ka tejkaluar 60% të kapacitetit rezervë të FRR dhe nuk është kthyer në 15% të kapacitetit rezervë të kapacitetit të FRR brenda kohës së rivendosjes së frekuencës, duke bërë dallimin ndërmjet FRCE negative dhe pozitive;

c) <.>

3. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone një metodologji të përbashkët për të vlerësuar rrezikun dhe evoluimin e rrezikut të shterimit të FCR në zonën sinkrone. Kjo metodologji duhet të kryhet të paktën një herë në vit dhe duhet të bazohet së paku në të dhënat historike të frekuencës së çast të sistemit për jo më pak së 1 vit. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të sigurojnë të dhënat e kërkuara për këtë vlerësim.

Neni 132

Mbledhja e të dhënave dhe procesi i dërgimit

1. Procesi i mbledhjes dhe dërgimit të të dhënave duhet të përmbajë:

a) matjet e frekuencës së sistemit;

b) llogaritjen e të dhënave të vlerësimit të cilësisë së frekuencës; dhe

c) dërgimin e të dhënave të vlerësimit të cilësisë së frekuencës për procesin e aplikimit të kritereve.

2. Mbledhja e të dhënave dhe procesi i dërgimit duhet të zbatohen nga monitoruesi i zonës sinkrone të caktuar në përputhje me Nenin 133.

Neni 133

Monitorimi i zonës sinkrone

1. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të caktojnë një OST të asaj zone sinkrone në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone si monitorues të zonës sinkrone.

2. Monitoruesi i zonës sinkrone do të zbatojë procesin e grumbullimit dhe të dërgimit të të dhënave të zonës sinkrone të përmendur në Nenin 132.

3. Monitoruesi i zonës sinkrone do të zbatojë procesin e aplikimit të kritereve të referuara në Nenin 129.

4. Monitoruesi i zonës sinkrone do të mbledhë të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës në zonën sinkrone dhe do të kryejë procesin e aplikimit të kritereve, duke përfshirë llogaritjen e kritereve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës, një herë në çdo tre muaj dhe brenda 3 muajve pas përfundimit të periudhës së analizuar.

Neni 134

Monitorimi i bllokut LFC

1. Të gjithë OST-të e një blloku LFC do të caktojnë një OST të atij blloku LFC në marrëveshjen operaacionale të bllokut LFC si monitorues i bllokut LFC.

2. Monitorimi i bllokut të LFC-së duhet të mbledhë të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës për bllokun LFC në përputhje me procesin e aplikimit të kritereve të përmendura në Nenin 129.

3. Çdo OST i një zone LFC do t'i sigurojë monitoruesit të bllokut LFC, matjet e zonës LFC, për mbledhjen e të dhënave të nevojshme për vlerësimin e cilësisë së frekuencës për bllokun LFC.

4. Monitoruesi i bllokut të LFC duhet të dorëzojë të dhënat e vlerësimit të cilësisë së frekuencës të bllokut LFC dhe zonat e tij LFC çdo 3 muaj dhe brenda 2 muajve pas përfundimit të periudhës së analizuar.

Neni 135

Informacion mbi sjelljen e ngarkesës dhe gjenerimit

1. Në përputhje me nenin 40, çdo OST lidhëse do të ketë të drejtën të kërkojë informacionin e nevojshëm nga përdoruesit e rëndësishëm të rrjetit (SGU-të) për të monitoruar sjelljen e ngarkesës dhe gjenerimit që lidhet me disbalancat. Ky informacion mund të përfshijë:

   a) pika e punës e fuqisë aktive me stampim të kohës për operim në kohë reale dhe në të ardhmen;

b) prodhimin total i fuqisë aktive me stampim të kohës.

Neni 136

Periudha e rampimit brenda zonës sinkrone

Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone, me më shumë së një zonë LFC do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone një periudhë të përbashkët rampimi të skeduleve të agreguara të netuara ndërmjet zonave LFC në zonën sinkrone. Llogaritja e programit të kontrollit nga pozicioni i zonës se netuar AC për llogaritjen e ACE duhet të kryhet në periudhën e zakonshme të rampimit.

Neni 137

Kufizimet e rampimit për prodhimin e fuqisë aktive

1. Të gjithë OST-të e dy zonave sinkrone, do të kenë të drejtën të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone kufizimet për prodhimin e fuqisë aktive të interkonektorëve HVDC ndërmjet zonave sinkrone për të kufizuar ndikimin e tyre në përmbushjen e parametrave të synuar të cilësisë së frekuencës së zonës sinkrone, duke përcaktuar një shkallë të kombinimit të rampimit maksimal për të gjithë interkonektorët HVDC që lidhin një zonë sinkrone në një zonë tjetër sinkrone.

2. Kufizimet në paragrafin 1 nuk do të zbatohen për netimin e disbalancave, bashkmin e frekuencave, si dhe aktivizimin ndërkufitar të FRR dhe RR nëpërmjet interkonektorëve HVDC.

3. Të gjithë OST-të që lidhin një interkonektor HVDC do të kenë të drejtën të përcaktojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC kufizime të përbashkëta për prodhimin e fuqisë aktive të atij interkonektori HVDC, për të kufizuar ndikimin e tij në përmbushjen e parametrit të synuar të FRCE të blloqeve LFC, duke dakorduar mbi periudhat e rampimit dhe/ose normat maksimale të rampimit për këtë interkonektor HVDC. Këto kufizime të përbashkëta nuk zbatohen për netimin e disbalancave, bashkimin e frekuencave, si dhe aktivizimin ndërkufitar të FRR dhe RR me anë të interkonektorëve HVDC. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do t'i bashkërendojnë këto masa brenda zonës sinkrone.

4. Të gjithë OST-të e një blloku LFC kanë të drejtë të përcaktojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC masat e mëposhtme për të mbështetur përmbushjen e parametrit të synuar të FRCE të bllokut LFC dhe për të lehtësuar devijimet përcaktuese të frekuencës, duke marrë parasysh kufizimet teknologjike të moduleve gjeneruese dhe njësive të ngarkesës:

   a) detyrimet për periudhat e rampimit dhe / ose normat maksimale të rampimit për modulet gjeneruese të energjisë dhe / ose njësitë e ngarkesës;

b) detyrimet mbi kohët e fillimit individual të rampimit për modulet gjeneruese të energjisë dhe/ose njësitë e ngarkesës brenda bllokut të LFC; dhe

c) koordinimi i rampimit midis moduleve gjeneruese të energjisë, njësive të ngarkesës dhe konsumit të energjisë aktive brenda bllokut LFC.

Neni 138

Masat zbutëse

Kur vlerat e llogaritura për periudhën e një viti kalendarik në lidhje me parametrat e synuara të cilësisë së frekuencës ose parametrat e synuar të FRCE janë jashtë objektivave të përcaktuar për zonën sinkrone ose për bllokun LFC, të gjithë OST-të e zonës përkatëse sinkrone ose të bllokut përkatës LFC duhet:

a) të analizojnë nëse parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës ose parametrat e synuar të FRCE do të mbeten jashtë objektivave të përcaktuara për zonën sinkrone ose për bllokun e LFC dhe në rast të një rreziku të justifikuar se kjo mund te ndodhe, të analizojnë shkaqet dhe të hartojnë rekomandime;

b) të zhvillojnë masa lehtësuese për të siguruar që objektivat për zonën sinkrone ose për bllokun LFC mund të plotësohen në të ardhmen.

TITULLI 3

STRUKTURA E KONTROLLIT NGARKESË - FREKUENCË

Neni 139

Struktura themelore

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të specifikojnë strukturën e kontrollit ngarkesë-frekuencë për zonën sinkrone, në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone. Secili OST do të jetë përgjegjës për zbatimin e strukturës së kontrollit ngarkese- frekuencës te zonës se saj sinkrone dhe të operoje në përputhje me të.

2. Struktura e kontrollit ngarkese- frekuencës e secilës zonë sinkrone do të përfshijë:
   a) një strukturë të aktivizimit të procesit në përputhje me Nenin 140; dhe
   b) një strukturë të përgjegjësisë së procesit në përputhje me Nenin 141.

3. Dispozitat në lidhje me strukturën e kontrollit ngarkesë-frekuencë do të zbatohen vetëm në operatorët e sistemit të transmetimit që operojnë në zonën sinkrone të Evropës Kontinentale. OST-të e Palëve Kontraktuese që operojnë në zonat e tjera sinkrone përjashtohen nga obligimi për të arritur objektivat e përcaktuara në këto nga dispozitat brenda Titullit 3 dhe për të vepruar sipas rregullave të këtyre zonave sinkrone..

4.

Neni 140

Struktura e aktivizimit te procesit

1. Struktura e aktivizimit të procesit do të përfshijë:

   a) një FCP në pajtim me Nenin 142;

   b) një FRP në pajtim me Nenin 143; dhe

   c) për zonën sinkrone CE, një proces kontrolli kohor në përputhje me Nenin 181.

2. Struktura e aktivizimit të procesit mund të përfshijë:

   a) një RRP në pajtim me Nenin 144;

   b) një proces të netimit të disbalancave në përputhje me Nenin 146;

   c) procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR në përputhje me Nenin 147;

   d) një proces të aktivizimit ndërkufitar të RR në përputhje me Nenin 148; dhe

   e) <...>

Neni 141

Struktura e përgjegjësisë së procesit

1. Kur specifikon strukturën e përgjegjësisë së procesit, të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të marrin parasysh të paktën kriteret e mëposhtme:

   a) madhësinë dhe inercinë e përgjithshme, duke përfshirë inercinë sintetike, të zonës sinkrone;

   b) strukturen e rrjetit dhe / ose topologjinë e rrjetit; dhe

   c) sjelljen e ngarkesës, gjenerimin dhe HVDC.

2. Brenda 4 muajve pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të zhvillojnë së bashku një propozim të përbashkët lidhur me përcaktimin e blloqeve LFC, të cilat duhet të jenë në përputhje me kërkesat e mëposhtme:

a) një zonë monitorimi korrespondon ose është pjesë e vetëm një zone LFC;

b) një zonë LFC korrespondon ose është pjesë e vetëm një blloku LFC;

c) një bllok LFC korrespondon ose është pjesë e vetëm i një zone sinkron; dhe

d) secili element i rrjetit është pjesë e vetëm një zone monitorimi, vetëm një zonë LFC dhe vetëm një bllok LFC.

3. Të gjithë OST-të e çdo zone monitorimi duhet të llogarisin dhe monitorojnë vazhdimisht shkëmbimin e fuqisë aktive ne kohe reale në zonën e monitorimit.

4. Të gjithë OST-të e secilës zonë LFC duhet:

a) monitorojnë vazhdimisht fFRCE e zonës LFC;

b) të zbatojë dhe të operojë një FRP për zonën LFC;

c) të përpiqet të përmbushë parametrat e synuar të FRCE të zonës LFC siç përcaktohet në Nenin 128; dhe

d) kanë të drejtë të zbatojnë një ose disa nga proceset e përmendura në Nenin 140 (2).

5. Të gjithë OST-të e secilit bllok LFC duhet:

a) përpiqen të përmbushin parametrat e synuar të FRCE të bllokut LFC siç përcaktohet në Nenin 128; dhe

b) pajtohen me rregullat e dimensionimit të FRR në përputhje me Nenin 157 dhe rregullat e dimensionimit RR në përputhje me Nenin 160.

6. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do:

a) të zbatojnë dhe të operojne një FCP për zonën sinkrone;

b) të jenë në përputhje me rregullat e dimensionimit të FCR në përputhje me Nenin 153; dhe

c) të përpiqen të përmbushin parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës në përputhje me Nenin 127.

7. Të gjithë OST-të e çdo zone monitorimi duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës së operimit ndarjen e përgjegjësive ndërmjet OST-ve në zonën e monitorimit për zbatimin e detyrimit të përcaktuar në paragrafin 3.

8. Të gjithë OST-të e secilës zonë të LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të LFC-së ndarjen e përgjegjësive ndërmjet OST-ve në zonën LFC për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 4.

9. Të gjithë OST-të e secilit bllok LFC do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC ndarjen e përgjegjësive ndërmjet OST-ve në bllokun LFC për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 5.

10. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone ndarjen e përgjegjësive ndërmjet OST-ve në zonën sinkrone për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 6.

11. Të gjithë OST-të e dy ose me shumë zonave LFC të lidhura nga interkoneksionet do të kenë të drejtë të formojnë një bllok LFC nëse plotësohen kërkesat për bllokun LFC të paraqitur në paragrafin 5.

Neni 142

Procesi i mbajtjes së frekuencës

1. Objektivi i kontrollit të FCP do te jete stabilizimi i frekuencës së sistemit me anë të aktivizimit të FCR.

2. Karakteristika e përgjithshme për aktivizimin e FCR në një zonë sinkrone do të pasqyrojë një rënie graduale të aktivizimit FCR si funksion i devijimit të frekuencës.

Neni 143

Procesi i rivendosjes së frekuencës

1. Objektivi i kontrollit të FRP do të jetë:

   a) të rregullojë FRCE drejt zero brenda kohës së rivendosjes së frekuencës;

   b) për zonat sinkrone të EK <...>, për të zëvendësuar në mënyrë progresive FCR e aktivizuar duke aktivizuar FRR në përputhje me Nenin 145.

2. FRCE është:

   a) ACE e një zone LFC, ku ka më shumë së një zonë LFC në një zonë sinkrone; ose

b) devijimi i frekuencës, ku një zonë LFC korrespondon me bllokun LFC dhe zonën sinkrone.

3. ACE e një zone LFC do të llogaritet si shuma e prodhimit të Faktorit – K të zonës LFC me devijimin e frekuencës plus zbritjen e:

a) Totalit te flukseve të fuqisë aktive, në interkonektor dhe linjat virtuale; dhe

b) programit te kontrollit në përputhje me Nenin 136.

4. Kur një zonë LFC përbëhet nga më shumë së një zonë monitorimi, të gjithë OST-të e zonës LFC do të caktojnë një OST në marrëveshjen operacionale të zones LFC-së, si përgjegjëse për zbatimin dhe funksionimin e procesit të rivendosjes së frekuencës.
5. Kur një zonë LFC përbëhet nga më shumë së një zonë monitorimi, procesi i rivendosjes së frekuencës së kësaj zone të LFC-së do të mundësojë kontrollin e shkëmbimit të fuqisë aktive të secilës zonë të monitorimit, në vlerën e përcaktuar si të sigurtë, bazuar në një analizë të sigurisë operacionale në kohë reale.

Neni 144

Procesi i zëvendësimit të rezervës

1. Objektivi i kontrollit të RRP do të jetë të përmbushë të paktën një nga qëllimet e mëposhtme duke aktivizuar RR:

a) në mënyrë progresive rivendos FRR e aktivizuar;

b) mbështetet aktivizimin e FRR;

c) <.>

2. RRP do të operohet nëpërmjet udhëzimeve për aktivizimin manual të RR në mënyrë që të përmbushë objektivin e kontrollit në përputhje me paragrafin 1.

Neni 145

Procesi i rivendosjes së frekuencës automatike dhe manuale

1. Secili OST i secilës zonë LFC duhet të zbatojë një proces të rivendosjes automatik të frekuencës ('aFRP') dhe një proces të rivendosjes manual të frekuencës ('mFRP').

2. <...>.

3. Nëse një zonë LFC përbëhet nga më shumë së një zonë monitorimi, të gjithë OST-të e zonës LFC do të përcaktojnë një proces për zbatimin e një aFRP dhe një mFRP në marrëveshjen operacionale të zonës LFC. Kur një bllok LFC përbëhet nga më shumë së një zonë LFC, të gjithë OST-të e zonave LFC duhet të përcaktojnë një proces për zbatimin e një mFRP në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC.

4. Rezerva aFRP do të operohet në një mënyrë të mbyllur ku FRCE është një input dhe pika e punës për aktivizimin automatik të FRR është output. Pika e punës për aktivizimin automatik të FRR do të llogaritet nga një kontrollues i vetëm i rivendosjes së frekuencës i operuar nga një OST brenda zonës së tij të LFC. Për zonen sinkrone EK <.>, kontrolluesi i rivendosjes së frekuencës duhet:

   a) të jetë një pajisje automatike e kontrollit e projektuar për të zvogëluar FRCE në zero;

   b) te kete nje sjellje proporcionale-integrale;

   c) të ketë një algoritëm të kontrollit i cili pengon termin integral të kontrolluesit proporcional-integral nga akumulimi i gabimit të kontrollit dhe tejkalimi; dhe

   d) te ketë funksionalitete për modalitete të jashtëzakonshme operimi për gjendjen e alarmit dhe të emergjencës.

5. mFRP do të operohet nëpërmjet udhëzimeve për aktivizimin manual të FRR me qëllim të përmbushjes së objektivit të kontrollit në përputhje me Nenin 143 (1).

6. Përveç zbatimit të aFRP në zonat LFC, të gjithë OST-të e një blloku LFC që përbëhet nga më shumë së një zonë LFC, do të kenë të drejtën të caktojnë një OST të bllokut LFC në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC për:

   a) llogaritjen dhe monitorimin e FRCE të gjithë bllokut LFC; dhe

   b) të marrë parasysh FRCE e të gjithë bllokut LFC për llogaritjen e vlerës së përcaktuar për aktivizimin aFRR në përputhje me Nenin 143 (3) përveç FRCE të zonës së tij LFC.

Neni 146

Procesi i netimit të disbalancave

1. Objektivi i kontrollit të procesit të netimit të disbalancave do të synojë të zvogëlojë sasine e kundërveprimit te njëkohshem të aktivizimit të FRR të zonave LFC të ndryshme pjesëmarrëse, nepermjet nettimit te disbalancave te shkëmbimit të fuqisë.

2. Çdo OST do të ketë të drejtën të zbatojë procesin e netimit të disbalancave për zonat LFC në të njëjtin bllok LFC, ndërmjet blloqeve të ndryshme të LFC ose midis zonave të ndryshme sinkrone, duke lidhur një marrëveshje për netimin e disbalancave.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e netimit të disbalancave në mënyrë që mos ndikojë në:

    a) stabilitetin e FCP-së të zonës sinkrone ose zonave sinkrone të përfshira në procesin e netimit të disbalancave;
    b) qëndrueshmërinë e FRP dhe RRP të secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe
    c) sigurinë operacionale.

4. OST-të duhet të zbatojnë netimin e disbalancave të shkëmbimit të fuqisë ndërmjet zonave të LFC-së të një zone sinkrone në të paktën një nga mënyrat e mëposhtme:

    a) duke përcaktuar rrjedhjen e flukseve të fuqisë aktive për një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE;
    b) duke rregulluar rrjedhjen e flukseve të fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.

5. OST-të duhet të zbatojnë netimin e disbalancave të shkëmbimit të fuqisë ndërmjet zonave LFC të zonave të ndryshme sinkrone, duke rregulluar flukset e fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
6. OST-të duhet të zbatojë netimin e disbalancave të shkëmbimit të fuqisë së një zone LFC-së në mënyrë të tillë që nuk tejkalon sasinë aktuale të aktivizimit të FRR të nevojshme për të rregulluar FRCE e asaj zone LFC-së në zero, pa netimin e disbalancave të shkëmbimit të fuqisë.
7. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave do të sigurojnë që shuma e të gjitha netimeve të disbalancave të shkëmbimit të fuqisë të jetë zero.
8. Procesi i netimin të disbalancave do të përfshijë një mekanizëm rezervë, i cili do të sigurojë që netimi i disbalancave të shkëmbimit të fuqisë të secilës zonë LFC të jetë zero ose të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohet siguria operacionale.
9. Kur një bllok LFC përbëhet nga më shumë së një zonë LFC dhe kapaciteti rezervë i FRR, si dhe kapaciteti rezervë i RR llogaritet në bazë të disbalancave të bllokut LFC-së, të gjithë OST-të e të njëjtit bllok LFC duhet të zbatojnë një proces i netimit të disbalancave dhe shkëmbejnë sasite maksimale të fuqisë së netimit te disbalancave, të përcaktuara në paragrafin 6 me zonat e tjera të LFC të të njëjtit bllok LFC.
10. Kur një proces i netimit të disbalancave zbatohet për zonat LFC të zonave të ndryshme sinkrone, të gjithë OST-të shkëmbejnë sasinë maksimale të fuqisë së netimit te disbalancave, të përcaktuar në paragrafin 6 me TSO-të e tjera të zonës sinkrone që marrin pjesë në atë proces netimi të disbalancës.
11. Kur procesi i netimit të disbalancës zbatohet për zonat LFC të cilat nuk janë pjesë e të njëjtit bllok LFC, të gjithë OST-të e blloqeve LFC të përfshira duhet të përmbushin detyrimet në Nenin 141 (5) pavarësisht shkëmbimit të fuqisë se netimit të disbalancave.

Neni 147

Procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR

1. Qëllimi i kontrollit të procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR është që t'iu mundësojë OST-ve të kryejnë procesin e FRP me anë të shkëmbimit të fuqisë ndërmjet zonave LFC për rivendosjen e frekuencës.
2. Secili OST ka të drejtë të zbatojë procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR për zonat LFC brenda të njëjtit bllok të LFC, midis blloqeve të ndryshme të LFC ose midis zonave të ndryshme sinkrone, duke përmbyllur një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar të FRR.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR në mënyrën që nuk ndikon:

   a) stabilitetin e FCP-së të zonës sinkrone ose zonave sinkrone të përfshira në procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR;

   b) qëndrueshmërinë e FRP dhe RRP të secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe

   c) sigurinë operacionale.

4. OST-të duhet të zbatojnë ndërshkëmbimin e fuqisë për rivendosjen e frekuencës ndërmjet zonave të LFC-së të zonës së njëjtë sinkrone përmes njërit prej veprimeve të mëposhtme:

   a) duke përcaktuar rrjedhjen e flukseve të fuqisë aktive mbi një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE, ku aktivizimi i FRR është i automatizuar;
   b) rregullimin e një programi kontrolli ose përcaktimin e nje fluks të fuqisë aktive mbi një interkonektor virtual ndërmjet zonave LFC ku aktivizimi i FRR është manual; ose
   c) rregullimin e flukseve të fuqisë aktive mbi interkonektorët HVDC.

5. OST-të duhet të zbatojnë shkëmbimin e fuqisë për rivendosjen e frekuencës ndërmjet zonave LFC të zonave të ndryshme sinkrone, duke rregulluar flukset e fuqisë aktive në interkonektorët HVDC.
6. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në procesin e përbashkët të aktivizimit ndërkufitar të FRR do të sigurohen që shuma e të gjitha shkëmbimeve të fuqisë së rivendosjes së frekuencës është e barabartë me zero.
7. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të FRR do të përfshijë një mekanizëm rezervë i cili do të sigurojë që shkëmbimi i fuqisë për rivendosjen e frekuencës në secilën zonë LFC të jetë zero ose të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohet siguria operacionale.

Neni 148

Procesi i aktivizimit ndërkufitar të RR-ve

1. Objektivi i kontrollit të procesit të aktivizimit ndërkufitar të RR-së do të synojë që ti mundësojë një OST të kryejë RRP përmes programit të kontrollit ndërmjet zonave të LFC-së.
2. Secili OST ka të drejtë të zbatojë procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR, për zonat LFC brenda bllokut të njëjtë të LFC-së, ndërmjet blloqeve të ndryshme të LFC-së ose ndërmjet zonave të ndryshme sinkrone, duke përmbyllur një marrëveshje të aktivizimit ndërkufitar të RR-së.
3. OST-të do të zbatojnë procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR në një mënyrë që nuk ndikon:

   a) në qëndrueshmërinë e FCP së zonës sinkrone ose zonave sinkrone që përfshihen në procesin e aktivizimit ndërkufitar të RR;

   b) në qëndrueshmërinë e FRP dhe RRP të secilës zonë LFC të operuar nga OST-të pjesëmarrëse ose të prekura; dhe

   c) sigurinë operacionale.

4. OST-të duhet të zbatojnë programin e kontrollit ndërmjet zonave të LFC-së të të njëjtës zone sinkrone duke kryer të paktën një nga veprimet e mëposhtme:

   a) përcaktimin e flukseve të fuqisë aktive mbi një linjë virtuale e cila do të jetë pjesë e llogaritjes së FRCE;

   b) rregullimin e një programi kontrolli; ose

   c) rregullimi i flukseve të fuqisë aktive mbi interkonektorët HVDC.

5. OST-të duhet të zbatojnë programin e kontrollit ndërmjet zonave LFC të zonave të ndryshme sinkrone duke rregulluar flukset e fuqisë aktive mbi interkonektorët HVDC.
6. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces ndërkufitar të aktivizimit të RR-së do të sigurojnë që shuma e të gjitha programeve të kontrollit është e barabartë me zero.
7. Procesi i aktivizimit ndërkufitar të RR-së do të përfshijë një mekanizëm rezerve, i cili do të sigurojë që programi i kontrollit të secilës zonë LFC të jetë zero ose të kufizohet në një vlerë për të cilën mund të garantohet siguria operacionale.

Neni 149

Kërkesa të përgjithshme për proceset ndërkufitare të kontrollit

1. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në shkëmbimin ose ndarjen e FRR ose RR do të zbatojnë një proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose proces të aktivizimit ndërkufitar të RR, sipas rastit.

2. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone rolin dhe përgjegjësitë e OST-ve duke implementuar një proces të netimit të disbalancave, një proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose një proces të aktivizimit ndërkufitar të RR midis zonave LFC të blloqeve të ndryshme LFC ose të zonave të ndryshme sinkrone.
3. Të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave, në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose në të njëjtin proces të aktivizimit ndërkufitar në RR, duhet të specifikojnë në marrëveshjet përkatëse, rolet dhe përgjegjësitë e të gjithë OST-ve duke përfshirë:
   a) sigurimin e të gjitha të dhënave hyrëse të nevojshme për:
      i. llogaritjen e shkëmbimit të energjisë duke respektuar kufijtë e sigurisë operacionale; dhe
      ii. kryerjen e analizave të sigurisë së operacionale në kohë reale nga OST-të pjesëmarrëse dhe ato të prekura;
   b) përgjegjësinë e llogaritjes së shkëmbimit të energjisë; dhe
   c) implementimin e procedurave operacionale për të siguruar sigurinë operacionale.
4. Pa rënë ndesh me Nenin 146 (9), (10) dhe (11) dhe si pjesë e marrëveshjeve të përmendura në nenet 122, 123 dhe 124, të gjithë OST-të që marrin pjesë në të njëjtin proces të netimit të disbalancave, proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose proces të aktivizimit ndërkufitar të RR do të kenë të drejtën të specifikojnë një metodë për llogaritjen e shkëmbimit të energjisë. Llogaritja sekuenciale e shkëmbimit të energjisë duhet të lejojë çdo grup të OST-ve që operojnë në zonat LFC ose blloqet LFC të lidhura nga interkoneksionet për të shkëmbyer fuqinë për netimin e disbalancave, fuqinë e rivendosjes se frekuencës ose te rezerves se zëvendësimit ndërmjet tyre, para së të shkëmbejnë me OST-të e tjera.

Neni 150

Njoftimi i OST-ve

1. OST-të që synojnë të ushtrojnë të drejtën për të implementuar një proces të netimit të disbalancave, një proces të aktivizimit ndërkufitar të FRR, një proces të aktivizimit ndërkufitar të RR, një shkëmbim rezervash ose një ndarje rezervash, 3 muaj përpara së të ushtrojnë këtë të drejtë, njoftojnë OST-të e tjera të së njëjtës zonës sinkrone për:
   a) OST-të e përfshira;
   b) sasinë e pritshme të shkëmbimit të energjisë për shkak të procesit të netimit të disbalancave, procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR ose procesit të aktivizimit ndërkufitar të RR;
   c) llojin e rezervës dhe sasinë maksimale të shkëmbimit ose ndarjes së rezervave; dhe

d) afatin kohor të shkëmbimit ose ndarjes së rezervave.

2. Kur një proces i netimit të disbalancave, një proces i aktivizimit ndërkufitar të FRR ose një proces i aktivizimit ndërkufitar të RR implementohet për zonat LFC që nuk janë pjesë e të njëjtit bllok LFC, secili OST i zonave sinkrone përkatëse ka të drejtë të deklarojë veten si një OST i prekur për të gjithë OST-të e zonës sinkrone bazuar në një analizë të sigurisë së operacionale dhe brenda një muaji pas marrjes së njoftimit në përputhje me paragrafin 1.

3. OST e prekur ka të drejtën të:

a) kërkojë sigurimin e vlerave në kohë reale të shkëmbimit të fuqisë për netimin e disbalancave, të shkëmbimit të fuqisë për rivendosjen e frekuencës dhe programit të kontrollit të nevojshëm për analizën e sigurisë së operacionale në kohë reale; dhe

b) kërkojë implementimin e një procedure operacionale që i mundëson OST-së së prekur të caktojë kufizime për shkëmbimin e fuqisë për netimin e disbalancave, për shkëmbimin e fuqisë për rivendosjen e frekuencës si dhe për programin e kontrollit midis zonave LFC bazuar në një analizë të sigurisë së operacionale në kohë reale.

Neni 151

Infrastruktura

1. Të gjithë OST-të do të vlerësojnë së çfarë infrastrukture teknike është e nevojshme për implementimin dhe operimin e proceseve të përmendura në Nenin 140 dhe konsiderohen kritike në përputhje me planin e sigurisë të përmendur në Nenin 26.
2. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë, në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, kërkesat minimale për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike të përmendur në paragrafin 1 duke përfshirë:

a) saktësinë, rezolucionin, disponueshmërinë dhe rezervën shtesë të matjeve të flukseve të fuqisë aktive dhe linjave virtuale;
b) disponueshmërinë dhe rezervën shtesë të sistemeve digjitale të kontrollit;
c) disponueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës së komunikimit; dhe
d) protokollet e komunikimit.

3. Të gjithë OST-të e një blloku LFC mund të përcaktojnë kërkesa shtesë për disponueshmërinë, besueshmërinë dhe rezervën shtesë të infrastrukturës teknike në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.

4. Çdo OST i një zone LFC duhet:

a) të sigurojë një cilësi dhe disponueshmëri të mjaftueshme të llogaritjes së FRCE;
b) të kryejë në kohë reale monitorimin e cilësisë së llogaritjes së FRCE;
c) të ndërmarrë veprime në rastin e keq llogaritjes së FRCE; dhe
d) kur FRCE përcaktohet nga ACE, të kryejë ex-post një monitorim të cilësisë së llogaritjes së FRCE duke e krahasuar FRCE me vlerat e referencës të paktën një herë në vit.

TITULLI 4

OPERIMI I KONTROLLIT NGARKESË- FREKUENCË

Neni 152

Gjendja e sistemit lidhur me frekuencën e sistemit

1. Çdo OST do të operojë zonën e tij të kontrollit me rezerva të mjaftueshme të fuqisë aktive për rritje dhe ulje, që mund të përfshijnë rezervat e ndara ose të shkëmbyera, për të përballuar disbalancat midis kërkesës dhe furnizimit brenda zonës së tij të kontrollit. Çdo OST do të kontrollojë FRCE siç përcaktohet në nenin 143 në mënyrë që të arrihet cilësia e kërkuar e frekuencës brenda zonës sinkrone në bashkëpunim me të gjithë OST- të e së njëjtës zonë sinkrone.

2. Çdo OST do të monitorojë afërsisht në kohë reale skedulimet e gjenerimit dhe shkëmbimit, flukset e fuqisë, injektimet dhe tërheqjet në nyje si dhe parametrat e tjerë brenda zonës së tij të kontrollit, të rëndësishme për parashikimin e riskut të devijimit të frekuencës dhe në koordinim me OST-të e tjera të zonës sinkrone duhet të marrë masa për të kufizuar efektet e tyre negative në balancën midis gjenerimit dhe konsumit.
3. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të specifikojnë një shkëmbim të të dhënave në kohë reale në përputhje me Nenin 42 të cilat përfshijnë:

   a) gjendjen e sistemit të transmetimit në përputhje me Nenin 18; dhe

   b) të dhënat e matjes në kohë reale të FRCE së blloqeve LFC dhe zonave LFC të zonës sinkrone.

4. Monitoruesi i zonës sinkrone do të përcaktojë gjendjen e sistemit në lidhje me frekuencën e sistemit në përputhje me Nenin 18(1) dhe (2) Monitoruesi i zonës sinkrone do të sigurojë që të gjithë OST-të e të gjitha zonave sinkrone të informohen në rast së devijimi i frekuencës së sistemit përmbush një nga kriteret për gjendjen e alarmit të referuar në Nenin 18.
5. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone rregullat e përbashkëta për operimin e kontrollit ngarkesë-frekuencë në gjendjen normale dhe gjendjen e alarmit
6. <.>
7. Të gjithë OST-të e një blloku LFC duhet të specifikojnë procedurat operacionale për rastet e shterimit të FRR ose RR në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC. Në këto procedura

operacionale, OST-të e një blloku LFC do të kenë të drejtë të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese te energjisë dhe njësive konsumatore.

8. OST-të e një blloku LFC do të përpiqen të shmangin FRCE që zgjasin më shumë së koha për rivendosjen e frekuencës.

9. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone procedurat operacionale për gjendjen e alarmit për shkak të cënimit të kufijve të frekuencës së sistemit. Procedurat operacionale do të synojnë reduktimin e devijimit të frekuencës së sistemit në mënyrë që të rivendosë gjendjen e sistemit në gjendjen normale dhe të kufizojnë rrezikun e hyrjes së sistemit në gjendjen e emergjencës. Procedurat operacionale përfshijnë të drejtën e OST-ve për të devijuar nga detyrimi i përcaktuar në Nenin 143 (1).
10. Nëse gjendja e sistemit është në gjendje alarmi për shkak të rezervave të pamjaftueshme të fuqisë aktive në përputhje me Nenin 18, OST-të e blloqeve përkatëse LFC, në bashkëpunim të ngushtë me OST-të e tjerë të zonës sinkrone dhe OST e zonave sinkrone te tjera, veprojnë për të rivendosur dhe zëvendësuar nivelet e nevojshme të rezervave të fuqisë aktive. Për këtë qëllim, OST-të e një blloku LFC kanë të drejtë të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e fuqisë aktive të moduleve gjeneruese te energjisë ose njësive konsumatore brenda zonës së tij të kontrollit për të reduktuar ose për të hequr cënimet (mosplotësimin) e kërkesave lidhur me rezervën e fuqisë aktive.
11. Nëse mesatarja 1 minutëshe e FRCE e një blloku LFC është më e lartë së diapazoni i FRCE e Nivelit 2, të paktën gjatë kohës së nevojshme për rivendosjen e frekuencës dhe kur OST-të e një blloku LFC nuk presin që FRCE të reduktohet në mënyrë të mjaftueshme duke ndërmarrë veprimet në paragrafin 15, OST-të kanë të drejtë të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive konsumatore brenda zonave të tyre përkatëse për të zvogëluar FRCE siç është specifikuar në paragrafin 16.
12. Për zonen sinkrone të EK <.>, ku FRCE e një blloku LFC tejkalon 25% të incidentit referent të zonës sinkrone për më shumë së 30 minuta vijues dhe nëse OST-të e atij blloku LFC nuk presin të reduktojnë në mënyrë të mjaftueshme FRCE me veprimet e ndërmarra në përputhje me paragrafin 15, OST-të do të kërkojnë ndryshime në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive konsumatore brenda zonave të tyre përkatëse për të zvogëluar FRCE siç është specifikuar në paragrafin 16.
13. Monitoruesi i bllokut të LFC-së është përgjegjës për identifikimin e çdo shkelje të limiteve në paragrafët 12 dhe 13 dhe:

    a) do të informojë OST-të e tjera të bllokut të LFC-së; dhe

    b) së bashku me OST-të e bllokut të LFC-së do të zbatojnë veprime të koordinuara për të reduktuar FRCE, të cilat do të specifikohen në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC.

14. Për rastet e përmendura në paragrafët 11 deri 13, të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone veprimet për t'i mundësuar OST-ve të një blloku LFC, që në mënyrë aktive të zvogëlojnë devijimin e frekuencës me aktivizimin ndërkufitar të rezervave. Në rastet e përmendur në paragrafët nga 11 deri në 13, OST-të e zonës

sinkrone do të përpiqen t'i mundësojnë OST-ve të bllokut përkatës LFC të zvogëlojnë FRCE-në e tyre.

15. OST-të e një blloku LFC do të përcaktojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC, masat për të reduktuar FRCE me anë të ndryshimeve në prodhimin ose konsumin e energjisë aktive të moduleve gjeneruese të energjisë dhe njësive konsumatore brenda zonës së tyre.

Titulli 5

REZERVAT E MBAJTJES SË FREKUENCËS

Neni 153

Dimensionimi i FCR

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të përcaktojnë, të paktën një herë në vit, kapacitetin rezervë për FCR të kërkuar për zonën sinkrone dhe detyrimin fillestar të FCR të secilit OST në përputhje me paragrafin 2.

2. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të specifikojnë rregullat e dimensionimit në marrëveshjen e operacionale të zonës sinkrone në përputhje me kriteret e mëposhtme:

   a) kapaciteti rezervë për FCR që kërkohet për zonën sinkrone duhet të mbulojë të paktën incidentin e referencës dhe për zonën sinkrone të EK <.>, rezultatet e qasjes së dimensionimit probabilistik për FCR të kryera në përputhje me pikën (c);
   b) madhësia e incidentit referent do të përcaktohet në përputhje me kushtet e mëposhtme:

      i. për zonën sinkrone të EK, incidenti referent do të jetë 3 000 MW në drejtim pozitiv dhe 3 000 MW në drejtim negativ;

      ii. <.>

   c) për zonën sinkrone të EK <.>, të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të kenë të drejtën të përcaktojnë një qasje probabilistike të dimensionimit për FCR duke marrë parasysh modelin e ngarkesës, gjenerimit dhe inercisë, duke përfshirë inercinë sintetike, si dhe mjetet e disponueshme për vendosjen e inercisë minimale në kohë reale në përputhje me metodologjinë e përmendur në Nenin 39, me qëllim të reduktimit të probabilitetit të FCR se pamjaftueshme në më pak ose të barabartë me një herë në 20 vjet; dhe
   d) *pjesët* e kapacitetit rezervë të FCR të kërkuar për secilin OST si obligim fillestar i FCR do të bazohen në shumën e gjenerimit dhe konsumit neto të zonës së tij të kontrollit të ndarë nga shuma e gjenerimit dhe konsumit neto të zonës sinkrone gjatë një periudhe 1 vjeçare.

Neni 154

Kërkesat minimale teknike të FCR

1. Çdo OST që lidh rezervë do të sigurojë që FCR të përmbushë veçoritë e listuara për zonën sinkrone në Tabelën e Shtojcës V.

2. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të kenë të drejtën të specifikojnë, në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone, veçoritë e përbashkëta shtesë të FCR që kërkohen për të siguruar sigurinë operacionale në zonën sinkrone, me anë të një grupi parametrash teknike dhe brenda intervaleve në Nenin 15 (2) (d) të Rregullores (BE) 2016/631 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC** dhe Nenet 27 dhe 28 të Rregullores (BE) 2016/1388 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC**. Këto veçori të përbashkëta shtesë të FCR duhet të marrin parasysh kapacitetin e instaluar, strukturën dhe modelin e konsumit dhe gjenerimin e zonës sinkrone. OST-të do të aplikojnë një periudhë kalimtare për futjen e veçorive shtesë, të përcaktuara në konsultim me ofruesit e prekur të FCR.
3. OST ku lidhet rezerva ka të drejtë të përcaktojë kërkesa shtesë për grupet e FCR që ofrojnë grupe brenda intervaleve në Nenin 15 (2) (d) të Rregullores (EU) 2016/631 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC** dhe Nenet 27 dhe 28 të Rregullores (EU) 2016/1388 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC** në mënyrë që të sigurohet siguria operacionale. Këto kërkesa shtesë duhet të bazohen në arsye teknike si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese të energjisë ose njësive të kërkesë që i përkasin një grupi sigurues të FCR. Ofruesi i FCR duhet të sigurojë që monitorimi i aktivizimit të FCR të njësive që ofrojnë FCR brenda një grupi ofrues të rezervës është e mundur.
4. OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të FCR nga ofrimi i FCR në mënyrë që të sigurojë sigurinë e operacionale. Ky përjashtim do të bazohet në arsye teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese te energjisë ose njësive konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të FCR.
5. Çdo njësi ofruese e FCR dhe çdo grup ofrues i FCR duhet të ketë vetëm një OST-në ku lidhet rezerva.
6. Çdo njësi ofruese e FCR dhe çdo grup ofrues FCR duhet të jetë pajtueshëm me veçoritë e kërkuara për FCR në Tabelën e Aneksit V dhe me çdo veçori ose kërkesë shtesë të specifikuara në përputhje me paragrafët 2 dhe 3 si dhe duhet të aktivizojë FCR e rënë dakord me anë të një rregullatori proporcional që reagon në devijimet e frekuencave ose në mënyrë alternative bazuar në një karakteristikë lineare monotone të karakteristikës fuqi-frekuencë në rast të aktivizimit të FCR me rele. Ato duhet të jenë në gjendje të aktivizojnë FCR brenda diapazonit të frekuencës të përcaktuar në Nenin 13 (1) të Rregullores (BE) 2016/631 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC.
7. Çdo OST e zonës sinkrone te KE do të sigurojë që reagimi i kombinuar i FCR i një zone LFC të jetë në përputhje me kërkesat e mëposhtme:

a) aktivizimi i FCR nuk duhet të vonohet artificialisht dhe duhet të fillojë sa më shpejt të jetë e mundur pas një devijimi të frekuencës;

b) në rast të një devijimi të frekuencës të barabartë ose më të madh së 200 mHz, të paktën 50% të kapacitetit të plotë të FCR duhet të furnizohet jo më vonë së 15 sekonda;

c) në rast të një devijimi të frekuencës të barabartë ose më të madh së 200 mHz, 100% e kapacitetit të plotë të FCR duhet të furnizohet jo më vonë së 30 sekonda;

d) në rast të devijimit të frekuencës të barabartë ose më të madh s ë 200 mHz, aktivizimi i kapacitetit të plotë FCR do të rritet të paktën linearisht nga 15 në 30 sekonda; dhe

e) në rast të një devijimi të frekuencës më të vogël s ë 200 mHz, kapaciteti përkatës i FCR së aktivizuar duhet të jetë të paktën proporcional me të njëjtën sjellje kohore të përmendur në pikat (a) deri (d).

8. Çdo OST ku lidhet rezerva do të monitorojë kontributin e tij në FCP dhe aktivizimin e FCR duke respektuar detyrimin e tij për FCR, duke përfshirë njësitë ofruese të FCR dhe grupet ofruese të FCR. Çdo ofrues i FCR do të vendosë në dispozicion OST ku lidhet rezerva, për çdo njësi të tij ofruese të FCR dhe grupet ofruese të FCR, të paktën informacionin e mëposhtëm:

   a) statusin me stampimin e kohës duke treguar nëse FCR është aktive ose jo;
   b) të dhënat e fuqisë aktive të stampuar në kohë, të nevojshme për të verifikuar aktivizimin e FCR;
   c) rënia (droop) e rregullatorit për modulet gjeneruese të tipit C dhe D siç përcaktohet në nenin 5 të Rregullores (BE) 2016/631 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC** që vepron si njësi ofruese e FCR, ose parametri i tij ekuivalent për grupet ofruese të FCR që përbëhen nga modulet gjeneruese të tipit A dhe /ose tipit B siç përcaktohen në nenin 5 të Rregullores (BE) 2016/631 **siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/03/PHLG-EnC** dhe/ose njësitë konsumatore me kontrollin e fuqisë aktive për përgjigjen ndaj ngarkesës siç përcaktohet në **Nenin 28 të Rregullores (EU) 2016/1388 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Lartë 2018/05/PHLG-EnC**.

9. Çdo ofrues i FRC do të ketë të drejtën të mbledhë të dhënat përkatëse për më shumë së një njësi ofruese të FCR nëse fuqia maksimale e njësive të agreguara është nën 1,5 MW dhe është e mundur një verifikim i qartë i aktivizimit të FCR.Me kërkesë të OST ku lidhet rezerva, ofruesi i FCR do të vendosë në dispozicion informacionin e listuar në paragrafin 9 në kohë reale, me një zgjidhje kohore prej të paktën 10 sekondash.

10. Me kërkesë t ë OST ku lidhet rezerva dhe aty ku është e nevojshme për verifikimin e aktivizimit të FCR, një ofrues i FCR duhet të vendosë në dispozicion të dhënat e listuara në paragrafin 9 lidhur me instalimet teknike që janë pjesë e të njëjtës njësi të FCR.

Neni 155

Procesi i parakualifikimit të FCR

1. Brenda 12 muajve pas hyrjes në fuqi të kësaj rregulloreje, çdo OST-të do të zhvillojnë një proces parakualifikues të FCR dhe do të bëjnë publike detajet e procesit të parakualifikimit të FCR.
2. Një ofrues i mundshëm i FCR do t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva nëse është në përputhje me kërkesat teknike dhe shtesë të përcaktuara në Nenin 154 duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njësive te mundshme ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6 të këtij neni.
3. Një ofrues i mundshëm i FCR do të paraqesë një aplikim formal tek OST ku lidhet rezerva së bashku me informacionin e kërkuar të njësive të mundshme ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST ku lidhet rezerva do të konfirmojë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST ku lidhet rezerva e konsideron që aplikimi është i paplotë, ofruesi i mundshëm i FCR duhet të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e kërkesës për informacion shtesë. Kur ofruesi i mundshëm FCR nuk e dërgon informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.
4. Brenda 3 muajve nga konfirmimi s e aplikimi është i plotë, OST k u l i d h e t r e z e r v a do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë e mundshme ofruese të FCR ose grupet ofruese të FCR përmbushin kriteret për një parakualifikim të FCR. OST ku lidhet rezerva do të njoftojë vendimin e saj për ofruesin e mundshëm të FCR.
5. Kur pajtueshmëria me kërkesat e caktuara të kësaj rregulloreje, është tashmë e verifikuar nga OST ku lidhet rezerva, parakualifikimi do të konsiderohet i njohur.
6. Kualifikimi i njësive ofruese të FCR ose grupet ofruese të FCR do të rivlerësohen:

   a) të paktën një herë në 5 vjet;

   b) në rast së kanë ndryshuar kushtet teknike, disponueshmëria ose pajisjet; dhe

   c) në rast të modernizimit të pajisjeve që lidhen me aktivizimin e FCR.

Neni 156

Sigurimi i FCR

1. Çdo OST duhet të sigurojë disponueshmërinë e të paktën detyrimeve të FCR të rënë dakord midis të gjithë OST-ve të te njëjtës zonë sinkrone në përputhje me nenet 153, 163, 173 dhe 174.

2. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë, të paktën në baza vjetore, madhësinë e faktorit K të zonës sinkrone, duke marrë parasysh të paktën faktorët e mëposhtëm:

   a) kapacitetin rezervë në FCR pjesëtuar me devijimin maksimal të frekuencës së gjendjes së qëndrueshme;

   b) auto-kontrollin e gjenerimit;

   c) vetë-rregullimin e ngarkesës, duke marrë parasysh kontributin në përputhje me Nenet 27 dhe 28 të Rregullores (BE) 2016/1388 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC
   d) përgjigjen e frekuencës së interkonektorëve HVDC sipas Nenit 172; dhe

   e) aktivizimin i LFSM dhe FSM në përputhje me Nenet 13 dhe 15 të Rregullores (BE) 2016/631 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2018/05/PHLG-EnC

3. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone, qe përbëhet nga me shume se një zone LFC në marrëveshjen e operimit të zonës sinkrone, do të përcaktojnë ndarjet e faktorit K për secilën zonë LFC, që duhet të bazohet të paktën në:

   a) detyrimet fillestare të FCR;
   b) auto-kontrollin e gjenerimit;
   c) vetë-rregullimin i ngarkesës;
   d) bashkimin e frekuencës nëpërmjet HVDC ndërmjet zonave sinkrone;

   e) shkëmbimin e FCR.

4. Një ofrues i FCR do të garantojë disponueshmërinë e vazhdueshme të FCR, me përjashtim të një ndërprerjeje të detyruar të një njësie ofruese të FCR, gjatë periudhës kohore në të cilën është i detyruar të ofrojë FCR.
5. Çdo ofrues i FCR duhet të informojë OST ku lidhet rezerva, sa më shpejt të jetë e mundur, lidhur me ndryshimet në disponueshmërinë aktuale në tërësi ose pjesërisht të njësisë së tij ofruese të FCR dhe/ose grupit të tij ofrues të FCR që janë të rëndësishme për rezultatet e parakualifikimit.
6. Çdo OST do të siguroje dhe kërkojë nga ofruesit e tij të FCR që të sigurojnë që humbja e një njësie ofruese të FCR nuk rrezikon sigurinë e operacionale duke:

   a. kufizuar ndarjen e FCR së ofruar për çdo njësi ofruese të FCR në 5% të kapacitetit rezervë të FCR të kërkuar për gjithë zonën sinkrone të EK <.>;

   b. <.>
   c. zëvendësimi i FCR i cili është bërë i padisponueshëm për shkak të një ndërprerjeje të detyruar ose të padisponueshmërisë së një njësie siguruese te FCR ose grupi

sigurues te FCR, sa më shpejt të jetë e mundur teknikisht dhe në përputhje me kushtet që do të përcaktohen nga OST-ja lidhëse e rezervës.

7. Një njësi ofruese e FCR ose një grup ofrues FCR me një rezervuar të energjisë që nuk kufizon aftësinë e tij për të ofruar FCR duhet të aktivizojë FCR-në e saj për aq kohë sa devijimi i frekuencës vazhdon. <.>.
8. Një njësi ofruese e FCR ose një grup ofrues i FCR me një rezervuar të energjisë që kufizon aftësinë e tij për të ofruar FCR duhet të aktivizojë FCR-në e tij për aq kohë sa devijimi i frekuencës të vazhdojë, përveç nëse rezervari i saj i energjisë ka shteruar në drejtimin pozitiv ose negativ.<.> Për zonën sinkrone të EK <.>, çdo ofrues i FCR duhet të sigurojë që FCR nga njësitë e tij ofruese te FCR ose grupet me rezerva të kufizuara të energjisë janë në gjendje të disponueshme gjatë gjendjes normale. Për zonën sinkrone EK <...>, që nga shkaktimi i gjendjes së alarmit dhe gjatë gjendjes së alarmit, çdo ofrues i FCR-së duhet të sigurojë që njësitë e tije ofruese te FCR ose grupet me rezervuarë të kufizuar të energjisë, janë në gjendje të aktivizojnë plotësisht FCR në mënyrë të vazhdueshme për një periudhë kohore që do të përcaktohet sipas paragrafëve 10 dhe 11. Kur nuk është përcaktuar asnjë afat në përputhje me paragrafët 10 dhe 11, çdo ofrues i FCR duhet të sigurojë që njësitë e veta ofruese te FCR ose grupet me rezerva të kufizuara të energjisë, janë në gjendje të aktivizojnë plotësisht FCR vazhdimisht për të paktën 15 minuta ose, në rast të devijimeve të frekuencës që janë më të vogla së një devijim i frekuencës që kërkon aktivizim të plotë FCR, për një gjatësi të barabartë kohore ose për një periudhë të përcaktuar nga secili OST, i cili nuk duhet të jetë më i madh së 30 ose më i vogël së 15 minuta.
9. Për zonën sinkrone CE <...>, të gjithë OST-të do të zbatojnë metodologjinë në lidhje me periudhën minimale të aktivizimit që do të sigurohet nga ofruesit e FCR-së të miratuar sipas Rregullores (BE)2017/1485.<...>
10. <...>
11. Ofruesi i FCR duhet të specifikojë kufizimet e rezervuarit të energjisë të njësive të veta ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR në procesin e parakualifikimit në përputhje me Nenin 155.
12. Një ofrues i FCR që përdor njësi ofruese të FCR ose grupe ofruese të FCR me rezervuar të energjisë që kufizon aftësinë e tyre për të ofruar FCR duhet të sigurojë rikuperimin e rezervuarit të energjisë në drejtim pozitive ose negative sa më shpejt që të jetë e mundur, në përputhje me kriteret e mëposhtme:

    a) <...>

    b) Për zonën sinkrone të EK <... >, ofruesi i FCR-së duhet të sigurojë rikuperimin e rezervuarëve të energjisë sa më shpejt që të jetë e mundur, minimalisht brenda 2 orëve pas përfundimit të gjendjes së alarmit.

TITULLI 6

Rezervat e rivendosjes së frekuencës

Neni 157

Dimensionimi i FRR

1. Të gjithë OST-të e një blloku LFC do të përcaktojnë rregullat e dimensionimit të FRR në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC.
2. Rregullat e dimensionimit të FRR duhet të përfshijnë të paktën sa më poshtë:

   a) Të gjithë OST-të e një blloku LFC në zonën sinkrone të EK <.>do të përcaktojnë kapacitetin rezervë të kërkuar të FRR të bllokut LFC bazuar në të dhënat historike të njëpasnjëshme që përfshijnë të paktën vlerat historike të disbalancës së bllokut LFC. Marrja e mostrave të këtyre të dhënave historike duhet të mbulojë të paktën kohën për rivendosjen e frekuencës. Periudha kohore e shqyrtuar për këto të dhëna do të jetë përfaqësuese dhe do të përfshijë të paktën një periudhë të vitit të plotë që përfundon jo më herët se 6 muaj para datës së llogaritjes;

   b) Të gjithë OST-të e një blloku LFC në zonën sinkrone të EK **<...> do të** përcaktojnë kapacitetin rezervë të kërkuar të FRR të bllokut LFC i mjaftueshëm për të respektuar parametrat aktual të synuar të FRCE në Nenin 128 për periudhën kohore të përmendur në pikën (a) bazuar të paktën në një metodologji probabilitare. Në përdorimin e kësaj metodologjie probabilitare, OST- të do të marrin në konsideratë kufizimet e përcaktuara në marrëveshjet për ndarjen ose shkëmbimin e rezervave për shkak të cënimeve të mundshme të sigurisë operacionale dhe kërkesave të disponueshmërisë së FRR. Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të marrin parasysh çdo ndryshim të pritur të rëndësishëm në shpërndarjen e disbalancave të bllokut LFC ose do të marrin në konsideratë faktorët e tjerë ndikues të rëndësishëm lidhur me periudhën kohore të shqyrtuar;

   c) Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë shkallën e FRR automatike, FRR manuale, kohën e aktivizimit të plotë të FRR automatike dhe kohën e aktivizimit të plotë të FRR manuale në mënyrë që të jenë pajtueshëm me kërkesat e paragrafit (b). Për këtë qëllim, koha e aktivizimit të plotë të FRR automatike të një blloku LFC dhe koha e aktivizimit të plotë të FRR manuale të bllokut LFC nuk duhet të jetë më e madhe së koha për rivendosjen e frekuencës;

   d) OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë madhësinë e incidentit të referencës, i cili do të jetë disbalanca më e madhe që mund të rezultojë nga një ndryshim i menjëhershëm i fuqisë aktive të një moduli të vetëm gjenerues, një objekt i vetëm konsumator ose një interkonektori të vetëm HVDC ose nga stakimi i një linje AC brenda bllokut LFC;

   e) Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë pozitiv të FRR, i cili nuk duhet të jetë më i vogël së incidenti pozitiv i dimensionimit të bllokut LFC;

   f) Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë negativ të FRR, i cili nuk duhet të jetë më i vogël së incidenti negativ i dimensionimit të bllokut LFC;

   g) Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të përcaktojnë kapacitetin rezervë të FRR të një blloku LFC, çdo kufizim të mundshëm gjeografik për shpërndarjen e tij brenda bllokut LFC dhe

çdo kufizim të mundshëm gjeografik për çdo shkëmbim rezervash ose ndarjen e rezervave me blloqe të tjera LFC për të qenë pajtueshëm me kufijtë e sigurisë operacionale

h) Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të sigurojnë që kapaciteti rezervë pozitiv i FRR ose një kombinim i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR është i mjaftueshëm për të mbuluar disbalancat pozitive të bllokut LFC për të paktën 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a);

i) Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të sigurojnë që kapaciteti rezervë negativ i FRR ose një kombinim i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR është i mjaftueshëm për të mbuluar disbalancat negative të bllokut LFC për të paktën 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a);

j) Të gjithë OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë pozitiv të FRR të bllokut LFC që rezulton nga procesi i dimensionimit të FRR duke nënshkruar një marrëveshje ndarjeje të FRR me blloqet e tjera LFC në përputhje me dispozitat në Titullin 8. Në Marrëveshjen për ndarjen e rezervave do të aplikohen kriteret si më poshtë:

   i. Për zonën sinkrone të EK<...>, reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv të FRR të një blloku LFC do të kufizohet në diferencën, nëse është pozitive, midis madhësisë së incidentit pozitiv të dimensionimit dhe kapacitetit rezervë të FRR që kërkohet për të mbuluar disbalancat pozitive të bllokut LFC gjatë 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a). Reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv nuk duhet të kalojë 30% të madhësisë së incidentit pozitiv të dimensionimit;

   ii. **<...>**

k) Të gjithë OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë negativ të FRR të bllokut LFC, që rezulton nga procesi i dimensionimit të FRR duke përfunduar një marrëveshje ndarjeje të FRR me blloqe të tjera të LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8. Në marrëveshjen e ndarjes do të zbatohen kërkesat e mëposhtme:

   i. Për zonën sinkrone të EK **<...>**reduktimi i kapacitetit rezervë negativ të FRR të një blloku LFC do të kufizohet në diferencën, nëse është pozitive, midis madhësisë së incidentit negativ të dimensionimit dhe kapacitetit rezervë të FRR që kërkohet për të mbuluar disbalancat negative të bllokut LFC gjatë 99% të kohës, bazuar në të dhënat historike të përmendura në pikën (a).

   ii. **<...>**

3. Të gjithë OST-të e bllokut LFC ku blloku LFC përfshin më shumë se një OST do të përcaktojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC, ndarjen specifike të përgjegjësive ndërmjet OST-ve të zonave LFC për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara në paragrafin 2.

4. Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të kenë kapacitet rezervë të FRR të mjaftueshëm në çdo kohë në përputhje me rregullat e dimensionimit të FRR. OST-të e bllokut LFC do të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC një procedurë të përshkallëzuar për rastet e riskut te larte të pamjaftueshmerisë së kapacitetit rezervë të FRR në bllokun LFC.

Neni 158

Kërkesat teknike minimale të FRR

1. Kërkesat minimale teknike të FRR-së janë:

   a) secila njësi ofruese e FRR dhe çdo grup ofrues i FRR duhet të lidhet vetëm me një OST ku lidhet rezerva;
   b) njësia ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR do të aktivizojë FRR në përputhje me pikën e dhënë të punës e parashikuar nga OST urdhëruese e rezervës;
   c) OST urdhëruese e rezervës është OST ku lidhet rezerva ose një OST e caktuar nga OST ku lidhet rezerva në një marrëveshje të shkëmbimit të FRR në përputhje me Nenin 165(3) ose 171(4);
   d) një njësi ofruese e FRR ose një grup ofrues i FRR, për FRR automatike do të ketë vonesë të aktivizimit të FRR automatike që nuk i kalon 30 sekonda;
   e) një ofrues i FRR do të sigurojë që aktivizimi i FRR i njësive ofruese të FRR brenda një grupi ofrues të rezervës mund të monitorohet. Për këtë qëllim, ofruesi i FRR duhet të jetë në gjendje të vendosë në dispozicion të OST ku lidhet rezerva dhe OST urdhëruese të rezervës, matjet në kohë reale të pikës së lidhjes ose një pike tjetër ndërveprimi të rënë dakord me OST ku lidhet rezerva, lidhur me:

      i. prodhimin e fuqisë aktive të skeduluar me stampim kohe;
      ii. fuqinë aktive e çastit me stampim kohe për:
      - çdo njësi ofruese të FRR,
      - çdo grup ofrues të FRR, dhe
      - çdo modul gjenerues ose njësi konsumatore të një grupi ofrues të FRR me një fuqi maksimale të fuqisë aktive më të madhe ose të barabartë me 1,5 MW;

   f) një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR për FRR automatike duhet të jetë në gjendje të aktivizojë kapacitetin e saj të plotë të rezervës të FRR automatike brenda kohës së aktivizimit të plotë të FRR automatike;
   g) një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR për FRR manuale duhet të jetë në gjendje të aktivizojë kapacitetin e saj të plotë të rezervës të FRR manuale brenda kohës së aktivizimit të plotë të FRR manuale;
   h) një ofrues i FRR duhet të përmbushë kërkesat e disponueshmërisë së FRR; dhe
   i) një njësi ofruese e FRR ose grupi ofrues i FRR do të përmbushë kërkesat e normës së rampimit të bllokut LFC.

2. Të gjithë OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të njësive ofruese të FRR dhe grupeve ofruese të FRR për bllokun e tyre LFC në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC në përputhje me Nenin 119.
3. OST ku lidhet rezerva do të miratojë kërkesat teknike për lidhjen e njësive ofruese të FRR dhe grupeve ofrues të FRR për të siguruar shpërndarjen e sigurtë të FRR.
4. Çdo ofrues i FRR duhet të:

a. sigurojë që njësitë e tij ofruese të FRR-së dhe grupet që ofrojnë FRR-në përmbushin kërkesat teknike minimale të FRR, kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat e normës së rampimit në paragrafët 1 deri 3; dhe

b. informojë OST urdhëruese të rezervës për një zvogëlim të disponueshmërisë aktuale të njësisë së tij ofruese të FRR ose grupit të tij ofrues të FRR-së ose një pjesë të grupit të tij ofrues të FRR sa më shpejt të jetë e mundur.

5. Çdo OST urdhëruese e rezervës duhet të sigurojë monitorimin e pajtueshmërisë me kërkesat teknike minimale të FRR në paragrafin 1, kërkesat e disponueshmërisë së FRR në paragrafin 2, kërkesat e shkallës e rampimit në paragrafin 1 dhe kërkesat e lidhjes në paragrafin 3 nga njësitë e tij ofruese të FRR dhe grupet e tij ofruese të FRR.

Neni 159

Procesi i parakualifikimit të FRR

1. 12 muaj pas hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje, çdo OST do të zhvillojë një proces parakualifikimi të FRR si dhe do të sqarojë dhe do të bëjë publike detajet e tij.
2. Një ofrues i mundshëm i FRR duhet t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva ose OST të caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të FRR, që ai është në pajtueshmëri me kërkesat teknike minimale të FRR të përcaktuara në Nenin 158 (1), kërkesat e disponueshmërisë së FRR të përcaktuara në Nenin 158 (2), kërkesat e shkallës së rampimit të përcaktuara në Nenin 158 (1) dhe kërkesat e lidhjes të përcaktuara në Nenin 158 (3), duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6 të këtij Neni.
3. Një ofrues i mundshëm i FRR duhet të paraqesë një aplikim formal në OST ku lidhet rezerva ose në OST e caktuar, së bashku me informacionin e kërkuar të njësive të mundshme ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të konfirmojnë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar konsideron së aplikimi është jo i plotë, ata do të kërkojnë informacion shtesë dhe ofruesi i mundshëm i FRR do të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e kërkesës. Kur ofruesi i mundshëm i FRR nuk jep informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.

4. Brenda 3 muajve pasi OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar konfirmon së aplikimi është i plotë, OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë ose grupet ofruese të FRR plotësojnë kriteret për një parakualifikim të FRR. OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar duhet ta njoftojë vendimin e tyre tek ofruesi i mundshëm i FRR.

5. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR nga OST ku lidhet rezerva ose OST e caktuar do të jenë të vlefshme për të gjithë bllokun LFC.

6. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të FRR duhet të rivlerësohen:

a. të paktën një herë në 5 vjet; dhe

b. kur kërkesat teknike ose ato të disponueshmërisë ose pajisjet kanë ndryshuar.

7. Për të garantuar sigurinë e operacionale, OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të FRR nga ofrimi i FRR bazuar në argumente teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese te energjise ose njësitë konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të FRR.

TITULLI 7

Rezervat zëvendësuese

Neni 160

Dimensionimi i RR

1. Të gjithë OST-të e bllokut LFC kanë të drejtë të implementojnë një proces zëvendësimi të rezervës.
2. Për të qenë në pajtueshmëri me parametrat e synuar të FRCE të përmendura në Nenin 128, OST-të e bllokut LFC me një RRP, që kryejnë një proces të kombinuar të dimensionimit të FRR dhe RR për të përmbushur kërkesat e Nenit 157 (2), do të përcaktuar rregullat e dimensionimit të RR në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC.

3. Rregullat e dimensionimit të RR duhet të përmbajnë të paktën kërkesat e mëposhtme:

   a) Për zonën sinkrone të EK <...> duhet të ketë kapacitet rezervë pozitiv të mjaftueshëm të RR për të rivendosur sasinë e kërkuar të FRR pozitive;<...>
   b) Për zonën sinkrone të EK <...> duhet të ketë kapacitet rezervë negativ të mjaftueshëm të RR për të rivendosur sasinë e kërkuar të FRR negative;<.>
   c) do të ketë kapacitet rezervë të mjaftueshëm të RR, kur kjo merret parasysh për dimensionimin e kapacitetit rezervë të FRR, në mënyrë që të respektojë objektivin e cilësisë së FRCE për periudhën kohore në fjalë; dhe
   d) pajtueshmëria me sigurinë operacionale brenda bllokut LFC për të përcaktuar kapacitetin rezervë në RR.

4. Të gjithë OST-të e bllokut LFC mund të zvogëlojnë kapacitetin rezervë pozitiv të RR të bllokut LFC, që rezulton nga procesi i dimensionimit të RR, duke zhvilluar një marrëveshje për ndarjen e RR për atë kapacitet rezervë pozitiv të RR me blloqet e tjera LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8 të Pjesës IV. OST që merr aftësinë e kontrollit do të kufizojë zvogëlimin e kapacitetit rezervë pozitiv të tij të RR për të:

   a) garantuar së ai ende mund të plotësojë parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në nenin 128;
   b) siguruar që siguria operacionale nuk është e rrezikuar; dhe
   c) siguruar që reduktimi i kapacitetit rezervë pozitiv të RR nuk e tejkalon kapacitetin rezervë pozitiv të mbetur të RR të bllokut LFC.

5. Të gjithë OST-të e bllokut LFC mund të reduktojnë kapacitetin rezervë negativ të RR të bllokut LFC, që rezulton nga proçesi i dimensionimit të RR, duke zhvilluar një marrëveshje për ndarjen e RR për atë kapacitet rezervë negativ të RR me blloqe të tjera LFC në përputhje me dispozitat e Titullit 8 të Pjesës IV. OST që merr aftësinë e kontrollit do të kufizojë zvogëlimin e kapacitetit rezervë negativ të tij të RR për të:

    a. garantuar së ai ende mund të plotësojë parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në Nenin 128;
    b. siguruar qe siguria operacionale nuk është e rrezikuar; dhe
    c. siguruar që reduktimi i kapacitetit rezervë negativ të RR nuk e tejkalon kapacitetin rezervë negativ të mbetur të RR të bllokut LFC.

6. Kur një bllok LFC operohet nga me shume se një OST dhe nëse procesi është i nevojshëm për bllokun LFC, te gjitha OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC alokimin e përgjegjësive ndërmjet OST-ve të zonave të ndryshme LFC për zbatimin e rregullave të dimensionimit të përcaktuara në paragrafin 3.
7. Çdo OST do të ketë kapacitet të mjaftueshëm rezervë të RR në përputhje me rregullat e dimensionimit të RR në çdo kohë. OST-të e bllokut LFC do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC një procedurë përshkallëzimi për rastet e riskut të lartë të pamjaftueshmerisë së kapacitetit rezervë të RR në bllokun LFC.

Neni 161

Kërkesat teknike minimale të RR

1. Njësitë ofruese RR dhe grupet ofruese të RR duhet të përmbushin kërkesat teknike minimale si në vijim:

    a) lidhje me vetëm një OST ku lidhet rezerva;
    b) aktivizimi i RR sipas pikës së caktuar të marrë nga OST urdhëruese e rezervës;
    c) OST urdhëruese e rezervës duhet të jetë OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të RR në përputhje me Nenin 165 (3) ose 171(4);
    d) aktivizimi i kapacitetit rezervë të plotë të RR brenda kohës së aktivizimit të përcaktuar nga OST urdhëruese e rezervës;
    e) de-aktivizimi i RR sipas pikave të parashikuara nga OST urdhëruese e rezervës;
    f) një ofrues i RR duhet të sigurojë që aktivizimi i RR të njësive ofruese të RR brenda një grupi ofrues të rezervës mund të monitorohet. Për këtë qëllim ofruesi i RR duhet të jetë në gjendje të furnizojë OST ku lidhet rezerva dhe OST urdhëruese të rezervës matjet në kohë reale të pikës së lidhjes ose një pikë tjetër ndërveprimi të rënë dakord me OST ku lidhet rezerva lidhur me:

        i. prodhimin e skeduluar të fuqisë aktive me stampim kohe, për çdo njësi dhe grup ofrues të RR dhe për çdo modul gjenerues te energjisë ose

njësi konsumatore të një grupi ofrues të RR me një prodhim maksimal të fuqisë aktive më të madh ose të barabartë me 1,5 MW;

ii. prodhimin e fuqisë aktive të çastit me stampim kohe, për çdo njësi dhe grup ofrues të RR dhe për çdo modul gjenerues te energjisë ose njësi konsumatore të një grupi ofrues të RR me një prodhim maksimal të fuqisë aktive më të madh ose të barabartë me 1,5 MW;

g) përmbushjen e kërkesave të disponueshmërisë të RR.

2. Te gjitha OST-të e bllokut LFC duhet të specifikojnë kërkesat e disponueshmërisë së RR dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të njësive ofruese të RR dhe grupeve ofruese të RR në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC.
3. OST ku lidhet rezerva do të miratojë kërkesat teknike për lidhjen e njësive ofruese të RR dhe grupeve ofruese të RR për të siguruar livrimin e sigurtë të RR në përshkrimin e procesit të parakualifikimit.
4. Çdo ofrues i RR do të:

   a. sigurojë që njësitë ofruese të RR dhe grupet ofruese të RR të përmbushin kërkesat teknike minimale të RR dhe kërkesat e disponueshmërisë së RR të përmendura në paragrafët 1 deri 3; dhe

   b. informojnë OST urdhëruese të rezervës për një reduktim të disponueshmërisë aktuale ose një ndërprerje të detyruar të njësisë së tij ofruese të RR ose grupit të tij ofrues të RR ose një pjesë të grupit të tij ofrues të RR sa më shpejt që të jetë e mundur.

5. Çdo OST urdhëruese e rezervës do të sigurojë pajtueshmërinë me kërkesat teknike të RR, kërkesat e disponueshmërisë së RR dhe kërkesat e lidhjes të përmendura në këtë nen lidhur me njësitë ofruese të RR dhe grupet ofruese të RR.

Neni 162

Procesi i parakualifikimit të RR

1. Secili OST i bllokut LFC që ka implementuar një RRP do të zhvillojë një proces parakualifikimi të RR, brenda 12 muajve të hyrjes në fuqi të kësaj Rregulloreje ku duhet të sqarojë dhe t'i bëjë publike detajet e tij.
2. Një ofrues i mundshëm i RR do t'i demonstrojë OST ku lidhet rezerva ose OST të caktuar nga OST ku lidhet rezerva në marrëveshjen e shkëmbimit të RR, që ai është në pajtueshmëri me kërkesat teknike minimale të RR, kërkesat e disponueshmërisë së RR dhe kërkesat e lidhjes të përmendura në Nenin 161 duke plotësuar me sukses procesin e parakualifikimit të njësive ofruese të RR ose grupeve ofruese të RR, të përshkruara në paragrafët 3 deri 6.
3. Një ofrues i mundshëm i RR duhet të paraqesë një aplikim formal të OST ku lidhet rezerva ose të OST i caktuar bashkë me informacionin e kërkuar të njësive të mundshme ofruese të RR ose grupeve ofruese të RR. Brenda 8 javëve nga marrja e aplikimit, OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar do të konfirmojë nëse aplikimi është i plotë. Kur OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar konsideron së aplikimi është jo i plotë, ata do të kërkojnë informacion shtesë dhe ofruesi i mundshëm i RR do të dorëzojë informacionin shtesë të kërkuar brenda 4 javëve nga marrja e

kërkesës. Kur ofruesi i mundshëm i RR nuk jep informacionin e kërkuar brenda këtij afati, aplikimi do të konsiderohet i tërhequr.

4. Brenda 3 muajve pasi OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar konfirmon së aplikimi është i plotë, OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar do të vlerësojë informacionin e ofruar dhe do të vendosë nëse njësitë ose grupet ofruese të RR plotësojnë kriteret për një parakualifikim të RR. OST ku lidhet rezerva ose OST i caktuar duhet ta njoftojë vendimin e tyre te ofruesi i mundshëm i RR.
5. Kualifikimi i njësive ofruese të FRR ose grupeve ofruese të RR duhet të rivlerësohen:
    a. të paktën një herë në 5 vjet; dhe
    b. kur kërkesat teknike ose ato të disponueshmërisë ose pajisjet kanë ndryshuar.
6. Për të garantuar sigurinë e operimit, OST ku lidhet rezerva do të ketë të drejtën të përjashtojë grupet ofruese të RR nga ofrimi i RR bazuar në argumente teknike të tilla si shpërndarja gjeografike e moduleve gjeneruese ose njësitë konsumatore që i përkasin një grupi ofrues të RR.

TITULLI 8
SHKËMBIMI DHE NDARJA E REZERVAVE
Kapitulli 1
Shkëmbimi dhe ndarja e rezervave brenda një zone sinkrone

Neni 163
Shkëmbimi i FCR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e përfshirë në shkëmbimin e FCR brenda një zone sinkrone do të jenë në pajtueshmëri me kërkesat e përcaktuara në paragrafët 2 deri 9. Shkëmbimi i FCR nënkupton transferimin e një detyrimi të FCR nga OST që merr rezervën tek OST ku lidhet rezerva për kapacitetin rezervë korrespondues të FCR.
2. Të gjithë OST-të e përfshirë në shkëmbimin e FCR brenda një zone sinkrone do të respektojnë kufijtë dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR brenda zonës sinkrone të specifikuar në Tabelën e Aneksit VI.
3. Në rast të shkëmbimit të FCR, OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën do ta njoftojnë këtë shkëmbim në përputhje me Nenin 150.
4. Çdo OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur e përfshirë në shkëmbimin e FCR mund të refuzojë shkëmbimin e FCR nëse do të rezultonte që flukset e fuqisë cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.
5. Secili OST i prekur do të verifikojë që marxhina e tij e besueshmërisë, e vendosur në përputhje me nenin 22 të Rregullores BE 2015/1222 e përshtatur dhe miratuar me Vendimin 2022/03/MC-EnC të Këshillit Ministerial, është e mjaftueshme për të pranuar flukset e fuqisë që rezultojnë nga aktivizimi i kapacitetit rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.

6. Të gjithë OST-të e një zone LFC duhet të rregullojnë parametrat e llogaritjes së tyre të FRCE për shkëmbimin e FCR.
7. OST ku lidhet rezerva do të jetë përgjegjës për kërkesat e përmendura në Nenet 154 dhe 156 për sa i përket kapacitetit rezervë të FCR, subjekt i shkëmbimit të FCR.
8. Njësia ose grupi ofrues i FCR do të jetë përgjegjës ndaj OST ku lidhet rezerva për aktivizimin e FCR.
9. OST-të respektive duhet të sigurojnë që shkëmbimi i FCR nuk pengon ndonjë OST të përmbushë kërkesat e rezervës në Nenin 156.

Neni 164

Ndarja e FCR brenda një zone sinkrone

Një OST nuk duhet të ndajë FCR me OST-të e tjera të zonës sinkrone për të përmbushur detyrimet e tij të FCR dhe për të zvogëluar sasinë totale të FCR të zonës sinkrone në përputhje me Nenin 153.

Neni 165

Kërkesat e përgjithshme për shkëmbimin e FRR dhe RR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e operacionale të zonës sinkrone rolet dhe përgjegjësitë e OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën dhe OST e prekur për shkëmbimin e FRR dhe/ose RR.

2. Kur ndodh një shkëmbim i FRR/RR, OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën duhet të njoftojnë këtë shkëmbim në përputhje me kërkesat e Nenit 150.

3. OST ku lidhet rezerva dhe OST që merr rezervën që marrin pjesë në shkëmbimin e FRR/RR duhet të specifikojnë në marrëveshjen e shkëmbimit të FRR ose RR rolet dhe përgjegjësitë e tyre, duke përfshirë:

   a) përgjegjësinë e OST urdhëruese të rezervës për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR/RR;
   b) sasinë e kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR/RR;
   c) implementimin e procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR në përputhje me Nenet 147 dhe 148;
   d) kërkesat teknike minimale të FRR/RR lidhur me procesin e aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR kur OST ku lidhet rezerva nuk është OST urdhëruese e rezervës;
   e) implementimin e parakualifikimit të FRR/RR për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR subjekt i shkëmbimit në përputhje me Nenet 159 dhe 162;
   f) përgjegjësinë për të monitoruar përmbushjen e kërkesave teknike të FRR/RR dhe kërkesave të disponueshmërisë së FRR/RR për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit në përputhje me Nenet 158 (5) dhe 161 (5); dhe
   g) procedurat për të siguruar që shkëmbimi i FRR/RR nuk çon në flukse fuqie që cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale.

4. Çdo OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur të përfshira në shkëmbimin e FRR ose RR mund të refuzojë shkëmbimin e përmendur në paragrafin 2, nëse rezulton në flukse fuqie që cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i shkëmbimit të FRR ose RR.

5. OST-të përkatëse do të sigurojnë që shkëmbimi i FRR/RR nuk pengon ndonjë OST që të përmbushë kërkesat e rezervës të përcaktuara në rregullat e dimensionimit të FRR ose RR në Nenet 157 dhe 160.

6. Të gjithë OST-të e një blloku LFC duhet të specifikojnë në marrëveshjen e operimit të bllokut LFC rolet dhe përgjegjësitë e OST ku lidhet rezerva, OST që merr rezervën ose OST e prekur për shkëmbimin e FRR dhe/ose RR me OST-të e blloqeve të tjera LFC.

Neni 166

Kërkesa të përgjithshme për ndarjen e FRR dhe RR brenda një zone sinkrone

1. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone, rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR/RR.

2. Kur bëhet ndarja e FRR/RR, OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese do të njoftojnë ndarjen sipas kërkesave të Nenit 150.

3. OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese të përfshira në ndarjen e FRR/RR duhet të specifikojnë në marrëveshjen për ndarjen e FRR ose RR rolet dhe përgjegjësitë e tyre, duke përfshirë:

   a) sasinë e kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR;

   b) implementimin e procesit të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR në përputhje me Nenet 147 dhe 148;

   c) procedurat për të siguruar që aktivizimi i kapacitetit rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR, nuk do të çojë në flukse fuqie që shkelin kufijtë e sigurisë operacionale.

4. Çdo OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese ose OST e prekur të përfshira në ndarjen e FRR/RR mund të refuzojë ndarjen e FRR/RR nëse do të rezultonin flukse fuqie që cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale kur aktivizojnë kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR.

5. Në rast të ndarjes së FRR/RR, OST që ofron aftësinë kontrolluese do të vendosë në dispozicion të OST që merr aftësinë kontrolluese një pjesë të kapacitetit të vet rezervë të FRR dhe RR të kërkuar për të përmbushur kërkesat e tij rezervë të FRR dhe/ose RR që rezultojnë nga rregullat e dimensionimit të FRR/RR në Nenet 157 dhe 160. OST që ofron aftësinë kontrolluese mund të jetë:

a) OST urdhëruese e rezervës për kapacitetin rezervë të FRR dhe RR, subjekt i ndarjes së FRR/RR; ose
b) OST që ka qasje në kapacitetin e vet rezervë të FRR dhe RR, duke iu nënshtruar ndarjes së FRR/RR përmes një procesi të aktivizimit ndërkufitar të FRR/RR, si pjesë e një marrëveshjeje shkëmbimi të FRR/RR.

6. Çdo OST që merr aftësinë kontrolluese do të jetë përgjegjës për përballimin e incidenteve dhe disbalancave në rast së kapaciteti rezervë i FRR dhe RR subjekt i ndarjes së FRR/RR nuk është i disponueshëm për shkak të:

a) kufizimeve për rivendosjen e frekuencës ose rregullimin e programit të kontrollit lidhur me sigurinë operacionale; dhe
b) përdorimit të pjesshëm ose të plotë të kapacitetit rezervë të FRR dhe RR nga OST që ofron aftësinë kontrolluese.

7. Të gjithë OST-të e bllokut LFC do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC rolet dhe përgjegjësitë e OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe OST e prekur për ndarjen e FRR dhe RR me OST-të e blloqeve të tjera LFC.

Neni 167

Shkëmbimi i FRR brenda një zone sinkrone

Të gjithë OST-të në një zonë sinkrone të përbërë nga më shumë së një bllok LFC të përfshirë në shkëmbimin e FRR brenda zonës sinkrone duhet të jenë në përputhje me kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e FRR të paraqitur në Tabelën e Aneksit VII.

Neni 168

Ndarja e FRR brenda një zone sinkrone

Çdo OST i një blloku LFC do të ketë të drejtën të ndajë FRR me blloqet e tjera LFC të zonës sinkrone brenda kufijve të përcaktuar nga rregullat e dimensionimit të FRR në Nenin 157 (1) dhe në përputhje me Nenin 166.

Neni 169

Shkëmbimi i RR brenda një zone sinkrone

Të gjithë OST-të në një zonë sinkrone të përbërë nga më shumë së një bllok LFC të përfshirë në shkëmbimin e RR brenda zonës sinkrone do të jenë në përputhje me kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e RR të paraqitur në Tabelën e Aneksit VIII.

Neni 170

Ndarja e RR brenda një zone sinkrone

Çdo OST i një blloku LFC do të ketë të drejtën të ndajë RR me blloqet e tjera LFC të zonës sinkrone brenda kufijve të përcaktuar nga rregullat e dimensionimit të RR në Nenin 160 (4) dhe (5) dhe në përputhje me Nenin 166.

Kapitulli 2

Shkëmbimi dhe ndarja e rezervave midis zonave sinkrone

Neni 171

Kërkesa të përgjithshme

1. Çdo operator dhe/ose pronar i një interkonektori HVDC i cili ndërlidh zonat sinkrone duhet t'u sigurojë OST-ve lidhëse aftësinë për të kryer shkëmbimin dhe ndarjen e FCR, FRR dhe RR nëse kjo teknologji është instaluar.
2. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone duhet të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone rolet dhe përgjegjësitë e OST-së lidhëse të rezervës, OST-së marrëse të rezervës, dhe OST-së së prekur për shkëmbimin e rezervave si dhe OST ofruese të aftësisë kontrolluese, OST marrëse të aftësisë kontrolluese dhe OST-së së prekur për ndarjen e rezervave midis zonave sinkrone.
3. OST lidhëse e rezervës, OST marrëse e rezervës ose OST ofruese të aftësisë kontrolluese dhe OST marrëse të aftësisë kontrolluese do të njoftojnë shkëmbimin ose ndarjes e FCR, FRR ose RR në përputhje me Nenin 150.
4. OST lidhëse e rezervës dhe OST marrëse e rezervës, të përfshira në shkëmbimin e rezervave do të specifikojnë në një marrëveshje shkëmbimi, rolet de përgjegjësitë e tyre, përfshirë:

   a) përgjegjësitë e OST-se udhëzuese të rezervës për kapacitetin rezervë të shkëmbimit të rezervës;
   b) sasinë e kapacitetit rezerve subjekt i shkëmbimit të rezervave
   c) zbatimin e procesit ndërkufitar të aktivizimit të FRR/RR në përputhje me Nenet 147 dhe 148; dhe
   d) zbatimi i parakualifikimit për kapacitetin rezervë që i nënshtrohet shkëmbimit të rezervave në përputhje me Nenet 155, 159 dhe 162;
   e) përgjegjësinë për të monitoruar respektimin e kërkesave teknike dhe kërkesave mbi disponueshmërinë e kapacitetit rezervë subjekt i shkëmbimit të rezervave sipas Neneve 158(5) dhe 161(5); dhe
   f) procedurat që sigurojnë që shkëmbimi i rezervave nuk çon në flukse fuqie që cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale;

5. OST ofruese dhe marrëse të aftësisë kontrolluese të përfshira në ndarjen e rezervës, do të specifikojnë rolet dhe përgjegjësitë e tyre në marrëveshjen për ndarjen duke përfshirë:

   a) sasinë e kapacitetit rezervë subjekt i ndarjes së rezervës;
   b) zbatimin e procesit ndërkufitar të aktivizimit të FRR/RR në përputhje me Nenet 147 dhe 148; dhe
   c) procedurat që sigurojnë që shkëmbimi i rezervave nuk çon në flukse fuqie që cënojnë kufijtë e sigurisë operacionale;

6. OST lidhëse e rezervës dhe OST marrëse e rezervës të përfshirë në shkëmbimin e rezervave, ose OST ofruese dhe marrëse të aftësisë kontrolluese të përfshirë në ndarjen e rezervave, do të zhvillojnë dhe miratojnë një marrëveshje operacionale dhe koordinimi të HVDC me operatorët dhe/ose pronarët e interkonektorëve HVDC ose me subjekte ligjore që përfaqësojnë pronarët e interkonektorëve të HVDC dhe/ose operatorët e HVDC, duke përfshirë:

   a) ndërveprimin përgjatë gjithë periudhave të kohës, përfshirë planifikimin dhe aktivizimin;
   b) faktori i ndjeshmërisë MW/Hz, lineariteti/dinamika ose statike/funksioni i reagimit me hapa të çdo interkonektori HVDC që lidh zonat sinkrone; dhe
   c) ndarja/bashkëveprimi i këtyre funksioneve përgjatë HVDC të shumta ndërmjet zonave sinkrone.

7. Çdo OST lidhëse e rezervës, OST marrëse e rezervës, OST ofruese të aftësinë kontrolluese të rezervës, OST marrëse të aftësisë kontrolluese të rezervës ose OST e prekur të përfshirë në shkëmbimin ose ndarjen e rezervave mund të refuzojnë shkëmbimin ose ndarjen e rezervës nëse do te rezultojnë ne flukse te energjisë qe cenojnë kufijtë e sigurisë operacionale nëse aktivizon kapacitetin rezervë subjekt i shkëmbimit ose ndarjes së rezervës.
8. OST-të e përfshira do të sigurohen që shkëmbimi i rezervave midis zonave sinkrone të mos pengojë asnjë OST të përmbushë kërkesat mbi rezervat në Nenet 153, 157 dhe 160.
9. OST lidhëse e rezervës, OST marrëse e rezervës, OST ofruese e aftësisë kontrolluese të rezervës, OST marrëse të aftësisë kontrolluese të rezervës do të specifikojnë në marrëveshjen e shkëmbimit ose të ndarjes së rezervave rastet kur shkëmbimi ose ndarja e rezervave në zonat sinkrone nuk mund të ekzekutohet në kohë reale.

Neni 172

Bashkimi i frekuencës ndërmjet zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e zonave sinkrone të lidhura nëpërmjet një interkonektori HVDC do të kenë të drejtën të zbatojnë një proces bashkimi të frekuencës për të siguruar përgjigje të lidhur ndaj frekuencës. Procesi i bashkimit të frekuencës mund të përdoret nga OST-të për të mundësuar shkëmbimin dhe/ose ndarjen e FCR midis zonave sinkrone.
2. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të specifikojnë projektin teknik të procesit të bashkimit të frekuencave në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone. Procesi i bashkimit të frekuencave duhet të marrë parasysh:

a) impaktin operacional midis zonave sinkron;
b) qëndrueshmërinë e FCP e zonës sinkron;
c) aftësia e OST-ve të zonës sinkrone për përmbushjen e parametrave te synuar të cilësisë së frekuencës të përcaktuar në përputhje me Nenin 127; dhe
d) sigurinë operacionale.

3. Çdo operator interkonektori HVDC do të kontrollojë flukset aktive të energjisë mbi interkonektorin HVDC në përputhje me procesin e implementuar të bashkimit të frekuencës.

Neni 173

Shkëmbimi i FCR midis zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone të përfshirë në një proces bashkimi të frekuencës do të kenë të drejtën të përdorin procesin e shkëmbimit të FCR për të shkëmbyer FCR midis zonave sinkrone.
2. Të gjithë OST-të e zonave sinkrone të përfshira në shkëmbimin e FCR midis zonave sinkrone do të organizojnë shkëmbimin në mënyrë që OST-të e një zone sinkrone të marrin nga një zonë tjetër sinkrone një pjesë të kapacitetit të përgjithshëm rezervë të FCR të kërkuar për zonën e tyre sinkrone sipas Nenit 153.
3. Pjesa e kapacitetit total të rezervës për FCR që kërkohet për zonën sinkrone në të cilën ajo shkëmbehet duhet të sigurohet në zonën e dytë sinkrone krahas kapacitetit total të rezervës me FCR të kërkuar për atë zonë të dytë sinkrone në përputhje me Nenin 153.
4. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone kufizimet për shkëmbimin e FCR.
5. Të gjithë OST-të e zonave sinkrone të përfshira duhet të hartojnë një marrëveshje shkëmbimi për FCR në të cilën duhet të përcaktojnë kushtet për shkëmbimin e FCR.

Neni 174

Ndarja e FCR midis zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e një zone sinkrone të përfshirë në një proçes bashkimi të frekuencave do të kenë të drejtën e përdorimit të këtij proçesi për të ndarë FCR midis zonave sinkron.
2. Të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të specifikojnë kufijtë për ndarjen e FCR në marrëveshjen operacionale të zonës sinkron, në përputhje me kriteret e mëposhtme:
   a) për zonën sinkrone të EK <...>, të gjithë OST-të duhet të sigurojnë që shuma e FCR që sigurohet brenda zonës sinkrone dhe nga zonat e tjera sinkrone si pjesë e shkëmbimit të FCR mbulon të paktën incidentin referues;
   b) <...>
3. Të gjithë OST-të e zonave sinkrone të përfshira duhet të specifikojnë kushtet për ndarjen e FCR midis zonave sinkrone të përfshira në marrëveshjet operacionale të zonave sinkrone përkatëse.

Neni 175

Kërkesa të përgjithshme për ndarjen e FRR dhe RR midis zonave sinkrone

1. Në rast të ndarjes së FRR ose RR, OST që ofron aftësinë kontrolluese do të vejë në dispozicion të OST që merr aftësinë kontrolluese një pjesë të kapacitetit të saj rezervë në FRR dhe RR të kërkuara për të përmbushur kërkesat e rezervës për FRR dhe / ose RR që rezultojnë nga rregullat e dimensionimit të FRR / RR të referuara në Nenet 157 dhe 160. OST që ofron aftësinë kontrolluese mund të jetë një:
   a) OST që udhëzon rezervën për kapacitetin e rezervës në FRR dhe RR subjekt i ndarjes së FRR / RR; ose
   b) OST që ka qasje në kapacitetin e vet rezervë në FRR dhe RR, duke iu nënshtruar ndarjes së FRR / RR përmes një procesi të aktivizimit ndërkufitar të FRR / RR, si pjesë e një marrëveshjeje shkëmbimi të FRR / RR.

2. Të gjithë OST-të e një blloku LFC do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të bllokut LFC rolet dhe përgjegjësitë OST që ofron aftësinë kontrolluese, OST që merr aftësinë kontrolluese dhe TSO-së së prekur për ndarjen e FRR dhe RR me OST-të e blloqeve të tjera LFC në zonat sinkron.

Neni 176

Shkëmbimi i FRR midis zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone një metodë për të përcaktuar kufijtë për shkëmbimin e FRR me zonat e tjera sinkron. Kjo metodë do të marrë parasysh:
   a) impaktin operacional midis zonave sinkron;
   b) stabilitetin e FRP të zonës sinkron;
   c) aftësinë e OST-ve të zonës sinkrone që të përputhet me parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës të përcaktuar në përputhje me Nenin 127 dhe parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në përputhje me Nenin 128; dhe
   d) sigurinë operacionale.

2. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të përfshirë në shkëmbimin e FRR midis zonave sinkrone do të organizojnë shkëmbimin në mënyrë që OST-të e një blloku LFC në zonën e parë sinkrone mund të marrin një pjesë të kapacitetit total të rezervës në FRR e kërkuar për bllokun e tyre LFC siç përcaktohet në përputhje me Nenin 157 (1) nga një bllok LFC në zonën e dytë sinkrone.
3. Pjesa e kapacitetit total të rezervës në FRR që kërkohet për bllokun LFC në zonën sinkrone ku ajo shkëmbehet duhet të sigurohet nga blloku LFC në zonën e dytë sinkron, krahas kapacitetit të përgjithshëm rezervë të FRR që kërkohet për atë bllok të dytë LFC në përputhje me Nenin 157 (1).
4. Secili operator i një interkonektori HVDC duhet të kontrollojë flukset mbi interkonektorin e HVDC-së, duke ndjekur udhëzimet e dhëna nga OST ku lidhet rezerva ose OST marrëse të rezervës në përputhje me kërkesat minimale teknike të FRR të përmendura në Nenin 158.

5. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të cilave u përkasin OST-të e lidhura me rezervën dhe OST-të marrëse të rezervës duhet të specifikojë kushtet për shkëmbimin e FRR në një marrëveshje shkëmbimi të FRR.

Neni 177

Ndarja e FRR midis zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone një metodologji për të përcaktuar kufijtë për ndarjen e FRR me zonat e tjera sinkrone. Kjo metodologji do të marrë parasysh:
   a) impaktin operacional midis zonave sinkrone;
   b) stabilitetin e FRP të zonës sinkrone;
   c) reduktimin maksimal të FRR që mund të merret parasysh në dimensionimin e FRR në përputhje me Nenin 157 si rezultat i ndarjes së FRR;
   d) aftësinë e zonës sinkrone në përputhje me parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës të përcaktuara në përputhje me Nenin 127 dhe parametrat e synuar të FRCE të përcaktuara në përputhje me Nenin 128; dhe
   e) sigurinë operacionale.

2. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të përfshirë në ndarjen e FRR midis zonave sinkrone do të organizojnë ndarjen në mënyrë që OST-të e një blloku LFC në zonën e parë sinkrone mund të marrin një pjesë të kapacitetit total rezervë në FRR të kërkuar për bllokun e tyre LFC siç përcaktohet në përputhje me Nenin 157 (1) nga një bllok LFC në zonën e dytë sinkrone.
3. Secili operator i një interkonektori HVDC duhet të kontrollojë flukset e fuqisë aktive mbi interkonektorin HVDC duke ndjekur udhëzimet e dhëna nga OST që ofron aftësinë kontrolluese dhe OST që merr aftësinë kontrolluese në përputhje me kërkesat minimale teknike të FRR në Nenin 158 (1).
4. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të cilave u përkasin OST-të që ofrojnë aftësinë kontrolluese dhe OST-të që marrin aftësitë kontrolluese duhet të specifikojë kushtet për ndarjen e FRR në një marrëveshje ndarjeje të FRR.

Neni 178

Shkëmbimi i RR midis zonave sinkron

1. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone, një metodë për të përcaktuar kufijtë për shkëmbimin e RR me zonat e tjera sinkrone. Kjo metodë do të marrë parasysh:
   a) impaktin operacional midis zonave sinkrone;
   b) qëndrueshmërinë e RRP në zonën sinkrone;
   c) aftësinë e zonës sinkrone për të përmbushur parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës të përcaktuar në përputhje me Nenin 127 dhe parametrat e synuar të FRCE të përcaktuar në përputhje me Nenin 128; dhe
   d) sigurinë operacionale.

2. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të përfshirë në shkëmbimin e RR midis zonave sinkrone do të organizojnë shkëmbim në mënyrë të tillë që OST-të e një blloku LFC në zonën e parë sinkrone të mund të marrin një pjesë të kapacitetit total të rezervës së RR të kërkuar, për bllokun e tyre LFC siç përcaktohet në Nenin 160 (2) nga një bllok LFC që gjendet në zonën e dytë sinkrone.
3. Pjesa e kapacitetit total të rezervës së RR që kërkohet për bllokun LFC në zonën sinkrone ku ajo shkëmbehet, duhet të sigurohet nga blloku LFC në zonën e dytë sinkrone, krahas kapacitetit total të rezervës së RR të kërkuar për atë bllok të dytë LFC, në pajtim me Nenin 160 (2).
4. Çdo operator i një interkonektori HVDC duhet të kontrollojë flukset mbi interkonektorin HVDC duke ndjekur udhëzimet e dhëna nga OST ku lidhet rezerva ose OST marrëse e rezervës në përputhje me kërkesat minimale teknike të RR në Nenin 161.
5. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të cilave u përkasin OST-të ku lidhet rezerva ose OST-të marrëse të rezervës duhet të specifikojnë kushtet për shkëmbimin e RR në një marrëveshje shkëmbimi të RR.

Neni 179

Ndarja e RR midis zonave sinkrone

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone një metodë për përcaktimin e kufijve për ndarjen e RR me zona të tjera sinkrone. Kjo metodë do të marrë parasysh:
   a) impaktin operacional midis zonave sinkrone;
   b) qëndrueshmërinë e RRP në zonës sinkrone;
   c) reduktimin maksimal të RR që mund të merret parasysh në rregullat e dimensionimit të RR në përputhje me Nenin 160 si rezultat i ndarjes së RR-së;
   d) aftësinë e OST-ve të zonës sinkrone të përmbushin parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës të përcaktuara në përputhje me Nenin 127 dhe aftësinë e blloqeve të LFC-së që të jenë në përputhje me parametrat e synuar të gabimit të FRCE të përcaktuara në përputhje me Nenin 128; dhe
   e) sigurinë operacionale.

2. Të gjithë OST-të e blloqeve LFC të përfshira në ndarjen e RR midis zonave sinkrone do të organizojnë ndarjen në mënyrë të tillë që OST-të e një blloku LFC në zonën e parë sinkrone, të mund të marrin një pjesë të kapacitetit total të rezervës të RR së kërkuara për bllokun e tyre LFC siç përcaktohet në dispozitat e Nenit 160 (2) nga një bllok LFC në zonën e dytë sinkrone.
3. Çdo operator i një interkonektori HVDC duhet të kontrollojë flukset mbi interkonektorin HVDC duke ndjekur udhëzimet e dhëna nga OST që ofron aftësinë kontrolluese ose OST që merr aftësinë kontrolluese në përputhje me kërkesat minimale teknike të RR në Nenin 161.
4. Të gjithë OST-të e secilit bllok LFC të cilave u përkasin OST-të që ofrojnë aftësinë kontrolluese dhe OST-të që marrin aftësinë kontrolluese, duhet të specifikojnë kushtet për ndarjen e RR-së në një marrëveshje për ndarjen e RR-së.

Kapitulli 3

Procesi i aktivizimit ndërkufitar për FRR / RR

Neni 180

Procesi i aktivizimit ndërkufitar për FRR / RR

Të gjithë OST-të e përfshira në aktivizimin ndërkufitar të FRR dhe RR në zonat sinkrone të njëjta ose të ndryshme duhet të përmbushin kërkesat e përcaktuara në Nenet 147 dhe 148.

TITULLI 9

PROÇESI I KONTROLLIT TË KOHËS

Neni 181

Procesi i kontrollit të kohës

1. Objektivi i kontrollit i procesit të kontrollit kohës elektrike do të jetë kontrolli i vlerës mesatare të frekuencës së sistemit në frekuencën nominale.
2. Ku është e aplikueshme, të gjithë OST-të e zonës sinkrone do të përcaktojnë në marrëveshjen e opereracionale të zonës sinkrone metodologjinë për korrigjimin e devijimit të kohës elektrike, i cili duhet të përfshijë:

    a) Diapazonet e kohëzgjatjes brenda të cilave OST-të do të përpiqen të mbajnë devijimin e kohës elektrike;
    b) "pika e punës" e frekuencës për të rikthyer devijimin e kohës elektrike në zero; dhe
    c) veprimet për të rritur ose ulur frekuencën mesatare të sistemit me anë të rezervave të fuqisë aktive;

3. Monitoruesi i zonës sinkrone do të:

    a) monitorojë devijimin e kohës elektrike;
    b) llogarisë madhësinë së pikë së punës të frekuencës; dhe
    c) koordinojë veprimet e procesit të kontrollit të kohës

TITULLI 10

BASHKËPUNIMI ME OSSH

Neni 182

Grupet ofruese të rezervës ose njësitë e lidhura me rrjetin e OSSH

1. OST-të dhe OSSh-të do të bashkëpunojnë në mënyrë që të lehtësojnë dhe mundësojnë shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive nga grupet ofruese të rezervës ose njësitë ofruese të rezervës në sistemin e shpërndarjes.
2. Për qëllimet e proceseve të parakualifikimit për FCR në Nenin 155, FRR në Nenin 159 dhe RR në Nenin 162, çdo OST do të hartojë dhe specifikojë, në një marrëveshje me OSSH ku lidhet rezerva dhe OSSH-të e ndërmjetme, kushtet e shkëmbimit të informacionit të kërkuar për këto procese të parakualifikimit për njësitë ose grupet ofruese të rezervës në sistemin e shpërndarjes dhe për shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive. Proceset e parakualifikimit për FCR në Nenin 155, FRR në Nenin 159 dhe RR në Nenin 162 do të specifikojnë informacionin që duhet të sigurohet nga njësitë ose grupet e mundshme ofruese të rezervës, të cilat përfshijnë:
   a) nivelet e tensionit dhe pikat e lidhjes së njësive ose grupeve ofruese të rezervës;
   b) lloji i rezervave të fuqisë aktive;
   c) kapacitetin rezervë maksimal të ofruar nga njësitë ose grupet ofruese të rezervës në çdo pikë lidhje; dhe
   d) shkallën maksimale të ndryshimit të fuqisë aktive për njësitë ose grupet ofruese të rezervës.
3. Procesi i parakualifikimit do të mbështetet në afatet kohore të rëna dakord dhe rregullat në lidhje me shkëmbimin e informacionit dhe shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive midis OST, OSSH ku lidhet rezerva dhe OSSH-të e ndërmjetme. Procesi i parakualifikimit do të ketë një kohëzgjatje maksimale prej 3 muajsh nga dorëzimi i një aplikimi formal të plotë nga njësia ose grupi ofrues i rezervës.
4. Gjatë parakualifikimit të një njësie ose grupi ofrues të rezervës që lidhet me sistemin e shpërndarjes OSSH, çdo OSSH ku lidhet rezerva dhe çdo OSSH e ndërmjetme, në bashkëpunim me OST, do të ketë te drejtë të caktojë kufizime ose të përjashtojë shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive që ndodhen në sistemin e shpërndarjes, bazuar në arsye teknike si vendndodhja gjeografike e njësive dhe grupeve ofruese të rezervës.
5. Çdo OSSH ku lidhet rezerva dhe çdo OSSH e ndërmjetme do të kenë të drejtë, në bashkëpunim me OST, të vendosë, para aktivizimit të rezervës, kufizime të përkohshme për shpërndarjen e rezervave të fuqisë aktive që ndodhen në sistemin e shpërndarjes. OST respektive dhe OSSH ku lidhet rezerva dhe OSSH-të e ndërmjetme do të bien dakord për procedurat që do të aplikohen.

TITULLI 11
TRANSPARENCA E INFORMACIONIT

Neni 183
Kërkesat të përgjithshme mbi transparencën

1. Të gjitha OST do të sigurojnë që informacioni i listuar në këtë Titull të publikohet në një kohë dhe në një format që nuk krijon një avantazh konkurues aktual ose të mundshëm ose disavantazh për cilëndo palë ose kategori pale dhe duke marrë parasysh si duhet ndjeshmërinë e informacionit tregtar.
2. Çdo OST do të përdorë njohuritë dhe mjetet në dispozicion për të tejkaluar kufizimet teknike dhe për të siguruar disponueshmërinë dhe saktësinë e informacionit të vënë në dispozicion të ENTSO-E në përputhje me Nenin 16 dhe Nenin 185(3).
3. Çdo OST do të sigurojë disponueshmërinë dhe saktësinë e informacionit të vënë në dispozicion të ENTSO-E në përputhje me Nenet 184 deri 190.
4. Të gjithë materialet për publikim të përmendura në Nenet 184 deri 190 do të vihen në dispozicion të ENTSO-E të paktën në Anglisht. ENTSO-E do ta publikojë këtë material në platformën e transparencës së informacionit të krijuar në përputhje me Nenin 3 të Rregullores BE Nr. 543/2013 siç është përshtatur dhe miratuar me Vendimin e Grupit të Përhershëm të Nivelit të Lartë 2015/01/PHLG-EnC.

Neni 184
Informacion mbi marrëveshjet operacionale

1. Çdo OST do të ndajë përmbajtjen e marrëveshjes së operacionale të zonës sinkrone me autoritetin rregullator, ose ku është e aplikueshme, me një autoritet tjetër kompetent, jo më vonë së 1 muaj para hyrjes së saj në fuqi.
2. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të njoftojnë përmbajtjen e marrëveshjes operacionale të zonës sinkrone në ENTSO-E për publikim jo më vonë së 1 javë pas hyrjes së saj në fuqi.
3. Çdo OST e çdo blloku LFC do të ndajë përmbajtjen e marrëveshjes së operacionale të bllokut LFC me autoritetin rregullator, ose ku është e aplikueshme, me një autoritet tjetër kompetent.

Neni 185
Informacion mbi cilësinë e frekuencës

1. Kur OST-të e zonës sinkrone propozojnë të modifikojnë vlerat për parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës ose parametrin e synuar të cilësisë së frekuencës në përputhje me Nenin 127, do të njoftojnë për vlerat e modifikuara në ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para hyrjes në fuqi të marrëveshjes së operacionale të zonës sinkrone.
2. Nëse zbatohet, të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë për vlerat e parametrave të synuar të FRCE për çdo bllok LFC dhe secilën zonë LFC tek ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të tyre.

3. Te gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë për metodologjinë e përdorur për te përcaktuar riskun e shterimit te FCR në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj përpara aplikimit të marrëveshjes operacionale të zonës sinkrone.
4. Monitoruesi i zonës sinkrone të secilës zonë sinkrone do të njoftojnë për rezultatet e procesit të procesit të aplikimit të kritereve për zonën e tyre sinkrone në ENTSO-E për publikim, brenda 3 muajve pas stampimit të kohës të fundit të periudhës së matjes dhe të paktën katër herë në vit. Këto rezultate duhet të përfshijnë së paku:

   a) vlerat e kritereve të vlerësimit të cilësisë së frekuencës të llogaritur për zonën sinkrone dhe për çdo bllok LFC brenda zonës sinkrone në përputhje me Nenin 133 (3); dhe
   b) rezolucionin e matjes, saktësinë e matjes dhe metodën e llogaritjes, në përputhje me Nenin 132;

5. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të njoftojnë për periudhën e specifikuar të rampimit, në përputhje me Nenin 136 në ENTSO-E për publikim, të paktën 3 muaj përpara aplikimit të tyre.

Neni 186

Informacion mbi strukturën e kontrollit ngarkesë-frekuencë

1. Te gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë për informacionin në vijim në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të marrëveshjes operacionale të zonës sinkrone:

   a) informacionin mbi strukturën e procesit të aktivizimit të zonës sinkrone, duke përfshirë të paktën informacionin mbi zonat e monitorimit, zonat LFC dhe blloqet LFC të përcaktuara dhe OST-të përkatëse; dhe

   b) informacionin mbi strukturën e përgjegjësisë së procesit të zonës sinkrone, duke përfshirë të paktën informacionin mbi proceset e zhvilluara në përputhje me Nenin 140 (1) dhe (2).

2. Të gjithë OST-të që zbatojnë një proces të netimit të disbalancave duhet të publikojnë informacione lidhur me atë proces, i cili duhet të përfshijë të paktën listën e OST-ve pjesëmarrëse dhe datën e fillimit të procesit të netimit të disbalancave.

Neni 187

Informacion mbi FCR

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë për qasjen e dimensionimit për FCR për zonën e tyre sinkrone, në përputhje me Nenin 153 (2) tek ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të saj.
2. Kur është e aplikueshme, te gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë sasinë totale të kapacitetit rezervë të FCR dhe ndarjen e kapacitetit rezervë të FCR të kërkuar

për secilin OST të specifikuar në përputhje me Nenin 153(1) si detyrim fillestar i FCR, në ENTSO-E për publikim të paktën 1 muaj para aplikimit të tyre.

3. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të dërgojnë vetitë e FCR të përcaktuara për zonat e tyre sinkrone në përputhje me Nenin 154 (2) dhe kërkesat shtesë për grupet ofruese të FCR në përputhje me Nenin 154 (3), në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të tyre.

Neni 188

Informacioni mbi FRR

1. Të gjithë OST-të e çdo blloku LFC duhet të njoftojnë kërkesat e disponueshmërisë së FRR dhe kërkesat për cilësinë e kontrollit të specifikuara në përputhje me Nenin 158(2) si dhe kërkesat teknike për lidhjen të specifikuara në përputhje me nenin 158 (3) për bllokun e tyre LFC, në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para aplikimit të tyre.
2. Të gjithë OST-të e çdo blloku LFC do të njoftojnë rregullat e dimensionimit të FRR të specifikuara për bllokun e tyre LFC në përputhje me Nenin 157 (1) në ENTSO-E për publikim të paktën 3 muaj para hyrjes në fuqi të marrëveshjes së operacionale të bllokut LFC.
3. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë, deri më 30 nëntor të çdo viti, një parashikim të kapaciteteve rezervë të FRR të secilit bllok LFC për vitin e ardhshëm, në ENTSO-E për publikim.
4. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë, brenda 30 ditëve pas përfundimit të tremujorit, kapacitetet rezervë aktuale të FRR të çdo blloku LFC të tremujorit të fundit, në ENTSO- E për publikim.

Neni 189

Informacioni mbi RR

1. Të gjithë OST-të e çdo blloku LFC që operojnë një proces të zëvendësimit të rezervës duhet të njoftojnë kërkesat e disponueshmërisë së RR të përcaktuara në përputhje me Nenin 161 (2) dhe kërkesat teknike për lidhjen të specifikuara në përputhje me Nenin 161(3) për bllokun e tyre LFC të disponueshëm për ENTSO-E për publikim brenda 3 muajve para zbatimit të tyre.

2. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë, deri më 30 nëntor të çdo viti, një parashikim të kapaciteteve rezervë të RR të secilit bllok LFC për vitin e ardhshëm, në ENTSO-E për publikim.

3. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë, brenda 30 ditëve pas përfundimit të tremujorit, kapacitetet rezervë aktuale të RR të secilit bllok LFC të tremujorit të fundit të ENTSO- E për publikim.

Neni 190

Informacioni mbi ndarjen dhe shkëmbimin

1. Të gjithë OST-të e çdo zone sinkrone do të njoftojnë përmbledhjet vjetore të marrëveshjeve për ndarjen e FRR dhe për ndarjen e RR për çdo bllok LFC brenda zonës sinkrone tek ENTSO-E për publikim në përputhje me Nenet 188 (3) dhe 189 (2). Këto përmbledhje duhet të përfshijnë informacionin e mëposhtëm:

   a. identitetin e blloqeve LFC ku ka një marrëveshje për ndarjen e FRR ose RR; dhe

   b. pjesën e FRR dhe RR që reduktohet për shkak të çdo marrëveshjeje për ndarjen e FRR ose RR.

2. Të gjithë OST-të e secilës zonë sinkrone do të njoftojnë informacionin për ndarjen e FCR midis zonave sinkrone, në ENTSO-E për publikim në përputhje me Nenin 187 (1). Ky informacion duhet të përfshijë:

   a. sasinë e kapacitetit rezervë të FCR të ndarë midis OST-ve që kanë hyrë në marrëveshje për ndarjen e FCR; dhe

   b. efektet e ndarjes së FCR në kapacitetin rezervë të FCR të OST-ve të përfshira.

3. Aty ku është e aplikueshme, të gjithë OST-të do të publikojnë informacionin për shkëmbimin e FCR, FRR dhe RR.

PJESA V
DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

Neni 191

Ndryshimet në kontrata dhe termat dhe kushtet e përgjithshme

Të gjitha dispozitat respektive në kontratat dhe kushtet e përgjithshme të OST-ve, OSSh-ve dhe përdoruesve të rëndësishëm të rrjetit në lidhje me operimin e sistemit duhet të jenë në përputhje me kërkesat e kësaj Rregulloreje. Për këtë shkak, kontratat dhe termat dhe kushtet e përgjithshme do të modifikohen në përputhje rrethanat.

Neni 192

Hyrja në fuqi

Kjo Rregullore hyn në fuqi me miratimin e saj nga Enti Rregullator i Energjisë.

ANEKSI I

<...>

ANEKSI II

Nivelet e tensionit sipas Nenit 27:

Tabela 1

Niveli i Tensionit në pikën e lidhjes ndërmjet 110 kV dhe 300 kV

Zona sinkrone	Niveli i tensionit
Evropa Kontinentale	0,90 pu-1,118 pu

Tabela 2

Niveli i Tensionit në pikën e lidhjes ndërmjet 300 kV dhe 330 kV

Zona sinkrone	Niveli i tensionit
Evropa Kontinentale (Moldavia dhe Ukraina)	0,90 pu-1,1 pu
Evropa Kontinentale (të tjerat)	0,90 pu-1,05 pu

Tabela 3

Niveli i Tensionit në pikën e lidhjes ndërmjet 300 kV dhe 400 kV(750 kV për Ukrainën)

Zona sinkrone	Niveli i tensionit
Evropa Kontinentale	0,90 pu-1,05 pu

ANEKSI III

Parametrat përcaktues të cilësisë së frekuencës referuar Nenit 127:

Tabela 1

Parametrat e përcaktimit të cilësisë së frekuencës së zonave sinkrone

-	Evropa Kontinentale
diapazoni i frekuencës standarde	± 50 mHz
devijimi maksimal i menjëhershëm i frekuencës	800 mHz

devijimi maksimal i frekuencës në gjendje të qëndrueshme	200 mHz
koha e rikuperimit të frekuencës	nuk përdoret
diapazoni i rikuperimit të frekuencës	nuk përdoret
koha për rivendosjen e frekuencës	15 minuta
diapazoni i rivendosjes të frekuencës	nuk përdoret
koha e aktivizimit së gjendjes alarmit	5 minuta

Parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës sipas përcaktimeve të Nenit 127:

Tabela 2

Parametrat e synuar të cilësisë së frekuencës së zonave sinkrone

-	Evropa Kontinentale
numri maksimal i minutave jashtë diapazonit të frekuencës standarde	15 000

ANEKSI IV

<...>

ANEKSI V

Kërkesat minimale teknike të FCR referuar Nenit 154:

Tabelë

Karakteristikat e FCR në zonat e ndryshme sinkrone

Saktësia minimale e matjes së frekuencës	EK	10 mHz ose standardi industrial nëse është më i mirë
Ndikimi maksimal i kombinuar i mos ndjeshmërisë së natyrshme të përgjigjes ndaj frekuencës dhe zonës së mundshme të pandjeshme të qëllimshme të përgjigjes së frekuencës të rregullatorit të njësive ofruese të FCR ose grupeve ofruese të FCR.	EK	10 mHz
Koha e aktivizimit të plotë FCR	EK	30 s
Devijimi i frekuencës së aktivizimit të plotë të FCR	EK	± 200 mHz

ANEKSI VI

Kufijtë dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR, referuar Nenit 163:

Tabelë

Kufizimet dhe kërkesat për shkëmbimin e FCR

Zona Sinkrone	Shkëmbimi i FCR lejohet midis:	Kufinjtë për shkëmbimin e FCR
Zona Sinkrone EK	OST-të e blloqeve LFC fqinje	o OST-të e një blloku LFC duhet të sigurojnë se të paktën 30% e detyrimeve fillestare të FCR së tyre totale të kombinuar, ofrohen fizikisht brenda bllokut të tyre LFC; dhe o sasia e kapacitetit rezervë të FCR, e vendosur fizikisht në një bllok LFC si rezultat i shkëmbimit të FCR me blloqe të tjera LFC, do të kufizohet në maksimumin e: ▪ 30% të detyrimeve totale të kombinuara fillestare të FCR të OST-ve të bllokut LFC në të cilin kapaciteti rezervë i FCR është i lidhur fizikisht; dhe ▪ 100 MW e kapacitet rezervë të FCR.
	OST-të e zonave LFC të të njëjtit bllok LFC	o OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC do te kenë të drejtë të specifikojnë në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC kufizime të brendshme për shkëmbimin e FCR midis zonave LFC të të njëjtit bllok LFC në mënyrë që të: ▪ shmangen kongjestionet e brendshme në rast të aktivizimit të FCR; ▪ sigurohet një shpërndarje e barabartë e kapacitetit rezervë të FCR për rastin e ndarjes së rrjetit; dhe ▪ shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FCP ose sigurisë së operacionale
Zonat e tjera Sinkrone	OST-të e Zonave të tjera Sinkrone	OST-të e zonës sinkrone do te kenë të drejtë të specifikojnë në marrëveshjen operacionale të zonës sinkrone kufinjtë për shkëmbimin e FCR-së në mënyrë që: - të shmangin kongjestionet e brendshme në rast të aktivizimit të FCR; - të sigurojë një shpërndarje të barabartë të FCR në rast të ndarjes së rrjetit; dhe - të shmangin që stabiliteti i FCP-së ose i sigurisë operacionale të ndikohet.

ANEKSI VII

Kërkesat dhe kufinjtë për shkëmbimin e FRR brenda zonës sinkrone referuar Nenit 167:

Tabelë

Kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e FRR brenda një zone sinkrone

Zona sinkrone	Shkëmbimi i FRR lejohet midis	Kufijtë për shkëmbimin e FRR
Të gjitha zonat sinkrone që përbëhen nga më shumë së një bllok LFC	OST të blloqeve LFC të ndryshme	- OST-të e një blloku LFC do të sigurojnë se të paktën 50% e kapacitetit rezervë të përgjithshëm të kombinuar të tyre në FRR, që rezulton nga rregullat e dimensionimit të FRR në Nenin 157 (1) dhe para çdo reduktimi për shkak të ndarjes së FRR në përputhje me Nenin 157 (2) mbetet e vendosur brenda bllokut të tyre LFC.
	OST të zonave LFC të njëjtit bllok LFC	- OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC do të kenë të drejtë, nëse është e nevojshme, të përcaktojnë kufizime të brendshme, për shkëmbimin e FRR midis zonave LFC të bllokut LFC në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC që të: ▪ pengohen kongjestionet e brendshme për shkak të aktivizimit të kapacitetit rezervë të FRR, subjekt i shkëmbimit të FRR; ▪ sigurohet një shpërndarje e barabartë e FRR në të gjithë zonën sinkrone dhe blloqet LFC në rast të ndarjes së rrjetit; ▪ shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FRP ose sigurisë së operimit.

ANEKSI VIII

Kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e RR brenda zonës sinkrone, referuar Nenit 169:

Tabelë

Kërkesat dhe kufijtë për shkëmbimin e RR brenda zonës sinkrone

Zona sinkrone	Shkëmbimi i RR	Kufizimet për shkëmbimin e RR
Të gjitha zonat sinkrone që përbëhen nga më shumë së një bllok LFC	OST të blloqeve LFC të ndryshme	○ OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC duhet të sigurojnë se të paktën 50% e kapacitetit rezervë total të tyre të kombinuar të RR që rezulton nga rregullat e dimensionimit të RR sipas Nenit 160 (3) para çdo reduktimi të kapacitetit rezervë të RR si rezultat i ndarjes së RR sipas Nenit 160 (4) dhe nenit 160 (5), mbetet brenda bllokut të tyre LFC.

	OST të zonave LFC të të njëjtit bllok LFC	○ OST-të e zonave LFC që përbëjnë një bllok LFC do të kenë të drejtë, nëse kërkohet, të përcaktojnë kufizime të brendshme për shkëmbimin e RR midis zonave LFC të bllokut LFC në marrëveshjen e operacionale të bllokut LFC që të: ▪ shmangen kongjestionet e brendshme për shkak të aktivizimit të kapacitetit rezervë të RR, subjekt i shkëmbimit të RR; ▪ sigurohet një shpërndarje e barabartë e RR në të gjithë zonën sinkrone në rast të ndarjes së rrjetit; dhe ▪ shmanget cënimi i qëndrueshmërisë së FRP ose sigurisë së operimit

	Formati 61x86/8

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2026

Adresa: Rr. "Nikolla Jorga", Tiranë
Tel./fax: +355 4 24 27 004 Tel.: +355 4 24 27 006

Çmimi 1536 lekë

Vulosur elektronikisht nga Qendra e Botimeve Zyrtare
Date:2026/01/19 12:17:51 +02'00'
bafcdaefcf774eceb6a75108679f85bb20

Shënim : Ky dokument është gjeneruar dhe vulosur me anë
të një proçedure automatike nga një sistem elektronik (Qendra e Botimeve Zyrtare)